

Gentse kunstenaars

-

Eenheid en diversiteit

*Sociaaleconomische studie op basis van een
prosopografisch onderzoek*

Tim De Doncker

Promotor: Dr. A. Van Bruaene

Commissarissen: Prof. dr. M. Boone

Prof. dr. H. De Ridder – Symoens

Scriptie ingediend ter verwerving van de
academische graad van licentiaat in de geschiedenis

Universiteit Gent – Academiejaar 2006 - 2007

Gentse kunstenaars

-

Eenheid en diversiteit

*Sociaaleconomische studie op basis van een
prosopografisch onderzoek*

Deel 1: tekst

”Heren, als men zo ’n mooie roos bezit, kan men vreemde bloemen missen.”

(Peter Paul Rubens, 1577 - 1640)

Inhoud

Inhoud	iv
Voorwoord	vi
Praktische informatie	vii
Lijst van gebruikte afkortingen	viii
Lijst der grafieken	ix
Lijst der tabellen	x
Lijst der afbeeldingen.....	xi
Hoofdstuk 1: Inloop.....	1
1.1 Inleiding.....	1
1.2 Methode.....	1
1.3 Afbakening	3
1.4 Vraagstelling.....	5
1.5 Begripsbepaling: ambacht versus kunst.....	8
Hoofdstuk 2: Professioneel verenigingsleven en de Sint-Lucasgilde: veelheid in de eenheid	10
2.1 Inleiding.....	10
2.2 Sint-Lucasgilde.....	11
2.2.1 Historiek.....	13
2.2.2 Populatie.....	20
2.3 Aanvullend materiaal: bronnen en literatuur	25
Hoofdstuk 3: Professionele diversiteit	28
3.1 Schilders	32
3.2 Sculpteurs	35
3.3 Glasvervaardigers	38
3.4 Stoffeerders.....	40
3.5 Borduurders.....	41
3.6 Kunstenaars allerhande.....	44
Hoofdstuk 4: Carrièreverloop	48
4.1 Opleiding	48
4.1.1 Keuze van de leermeester.....	53
4.1.2 Keuze van de opleidingsplaats	56
4.1.3 Inhoud van de opleiding	60
4.1.4 Academie	62
4.1.4.1 Historiek	62
4.1.4.2 Gilde versus Academie?	63
4.2 Het knechtschap.....	64

4.3	Het meesterschap	67
4.3.1	Toelatingsvoorwaarden	67
4.3.2	Positie van de ambachtsmeester	77
4.3.3	Kwantitatieve benadering.....	78
4.3.4	Het profiel van de kunstenaar.....	90
4.3.4.1	Geslacht.....	90
4.3.4.2	De kunstenaar in cijfers	92
4.3.4.3	Emigratie	94
4.3.4.4	Dubbel lidmaatschap	96
4.3.4.5	Stedelijke bestuursfunctie.....	99
4.3.4.6	Godsdienst.....	101
4.3.4.7	Sociale netwerken van kunstenaars	103
4.3.5	De economische positie van de kunstenaar	107
4.3.5.1	Economische betekenis van het meesterschap.....	109
4.3.5.2	Een markt voor ... kunst.....	110
4.3.5.3	Verkoopplaatsen	111
4.4	Corporatieve bestuur.....	141
4.4.1	Inleiding	141
4.4.2	Samenstelling	141
4.4.2.1	Oversten	141
4.4.2.2	Gezwoenen.....	143
4.4.2.3	Overige	144
4.4.3	Takenpakket.....	145
4.4.4	Sociale mobiliteit binnen het ambacht	146
4.4.4.1	1574-1681.....	147
4.4.4.2	1682-1773.....	148
4.4.4.3	1574-1681 vs. 1682-1773.....	150
	Algemeen besluit	152
	Bijlagen.....	155
	Bibliografie	166

Voorwoord

Bij het voltooien van deze scriptie past een welgemeend woord van dank aan iedereen die mij bij het trotseren hiervan heeft bijgestaan.

Op de eerste plaats dank ik mijn promotor, dr. A. Van Bruaene, die me een zeer grote vrijheid heeft geschonken, maar tegelijkertijd altijd klaarstond om grote of kleine hindernissen te helpen overwinnen.

Verder gaat mijn dank uit naar het personeel van het Stadsarchief te Gent waar ik dagen, weken, zelfs maanden archiefonderzoek heb verricht, voornamelijk om de gegevens voor mijn prosopografisch onderzoek te verzamelen. Diezelfde dank gaat uit naar het personeel van de Centrale Universiteitsbibliotheek, en dan voornamelijk naar de medewerkers van de Handschriftenleeszaal, en het personeel van de Kunstwetenschappen- en Architectuur en Stedenbouwbibliotheek.

Tot slot ben ik ook dank verschuldigd aan mijn familie, die steeds voor me paraat stond en me steeds weer wisten te motiveren en te steunen, en aan allen die me de voorbije twee jaar met raad en daad hebben bijgestaan.

Praktische informatie

De meeste bedragen in deze scriptie staan, tenzij anders vermeld, uitgedrukt in Vlaamse groten (afgekort als gr. Vl.)

- 1 pond Vlaamse groten (= 1 lb gr. Vl.) = 20 schellingen Vlaamse groten (= 20 s gr. Vl.) = 240 penningen Vlaamse groten (= 240 gr. Vl.)

- 1 pond Vlaamse groten = 1,5 pond Brabantse groten = 6 (carolus)gulden = 6 pond artois = 7,5 pond tournois = 12 pond parisis

- 1 (carolus)gulden = 20 stuiver = 40 penningen Vlaamse groten

Deze studie omvat 3 delen. Het eerste deel is het tekstgedeelte. Deel twee en drie bevatten de bespreking van de levens, carrières en werken van de leden van het Sint-Lucasgilde in alfabetische volgorde. In het eerste deel zal vaak verwezen worden naar de andere delen. Dit zal gebeuren via een nummer in voetnoot (vb. Nr. 100).

Lijst van gebruikte afkortingen

fol. = folio

Nr. = nummer

p. = pagina

SAG = Stadsarchief Gent

v^o = verso

Lijst der grafieken

Grafiek 1: graanprijzen te Gent (1574 – 1773)	73
Grafiek 2: professionele status leden (1574 – 1773)	79
Grafiek 3: inschrijvingen gilde (1574 – 1773)	80
Grafiek 4: aantal actieve meesters (1682 – 1773)	87

Lijst der tabellen

Tabel 1: het aantal vermeldingen per beroep in de contemporaine bronnen	30
Tabel 2: aantal leerlingen in de Zuidelijke Nederlanden en in het buitenland	58
Tabel 3: aantal personen werkzaam in de Gentse kunstsector	66
Tabel 4: plaats van herkomst in de Zuidelijke Nederlanden van niet-Gentse kunstenaars die het meesterschap verwierven te Gent	69
Tabel 5: land en plaats van herkomst van niet-Gentse kunstenaars uit het buitenland die het meesterschap verwierven te Gent	70
Tabel 6: vergelijking tussen de jaren van het verwerven van het poorterschap en de intrede in de Sint-Lucasgilde	72
Tabel 7: percentage van de mensen te Gent in de 17 ^{de} en 18 ^{de} eeuw die een professionele carrière beoogden als schilder, sculpteur, glazenmaker of glasschilder	82
Tabel 8: vrouwelijke leden van de gilde	91
Tabel 9: leeftijd bij het verwerven van het meesterschap	92
Tabel 10: dubbel lidmaatschap van de Gentse meesters in de tijd	97
Tabel 11: overzicht van de portreticonografie	123
Tabel 12: ambtstermijn van de gezworenen (1574 – 1681)	147
Tabel 13: professionele status van de gezworenen (1574 – 1681)	148
Tabel 14: ambtstermijn van de gezworenen (1682 – 1773)	149
Tabel 15: professionele status van de gezworenen (1682 – 1773)	150

Lijst der afbeeldingen

Figuur 1: <i>De schilder</i> door Jan Luyken (ets uit <i>Spiegel van het menselijk bedrijf</i> , 1718)	32
Figuur 2: <i>De beeldhouwer</i> door Jan Luyken (ets uit <i>Spiegel van het menselijk bedrijf</i> , 1718).....	35
Figuur 3: <i>De Glasemaker</i> door Jan Luyken (ets uit <i>Spiegel van het menselijk bedrijf</i> , 1718)	38
Figuur 4: <i>De Borduurder</i> door Jan Luyken (ets uit <i>Spiegel van het menselijk bedrijf</i> , 1718).....	41
Figuur 5: Anoniem, <i>Vlaamse (?) beeldhouwer met zijn leerling knecht in zijn atelier</i> (17 ^{de} eeuw)	53
Figuur 6: Robert van Audenaerde, <i>Leden van de Confrerie van de Hemelvaart van Onze-Lieve-Vrouw Onbevlekt in het Groot Vleeshuis te Gent</i> , 1725	124
Figuur 7: Gaspar de Crayer, <i>Ruiterportret van kardinaalinfant Ferdinand van Spanje</i>	126

Hoofdstuk 1: Inloop

1.1 Inleiding

In 1987 stelde Johan Dambruyne dat het opvallend was hoe weinig socio-economische studies er reeds aan de stad Gent in de vroegmoderne periode waren gewijd. Vroegere historici hadden zich voornamelijk toegespitst op de middeleeuwen. Het bijzonder roemrijk middeleeuws verleden van de stad had als gevolg dat de belangstellings sfeer voor de nieuwe tijd steeds gematigd was. En inderdaad, Gent bereikte tijdens de late middeleeuwen op demografisch en economisch vlak een hoogtepunt, dat pas in de 19de eeuw overtroffen zou worden. Dit betekende echter niet dat Gent in de vroegmoderne periode van onbeduidende betekenis zou zijn geweest.¹ Dezelfde boodschap komt ook later terug bij deze auteur, weliswaar ietwat anders geformuleerd.² Het leek mij nuttig gevolg te geven aan deze oproep en daarom net deze scriptie. Het doel van dit onderzoek is immers na te gaan welke de sociaaleconomische positie was van de kunstenaar gedurende de nieuwe tijden, meer bepaald in de periode 1574-1773. Op de keuze voor deze data kom ik later terug. De kapstok van het onderzoek is een prosopografie, of met andere woorden een collectieve biografie van een groep mensen die een gemeenschappelijk kenmerk hebben. Dit collectieve aspect bestaat erin dat alle personen deel uitmaakten van de Gentse Sint-Lucasgilde.

1.2 Methode

Een prosopografisch onderzoek vormt de basis van deze studie. Lawrence Stone definieert deze onderzoeksmethode als “the investigation of the common background characteristics of a group of actors in history by means of a collective study of their lives”.³ Een prosopografie

¹ Dambruyne, J., *Economische conjunctuur en sociale structuren te Gent 1590-1660: een kwantitatieve verkenning*, Licentiaatverhandeling, Universiteit Gent, 1987, p. 4.

² Dambruyne, J., *Mensen en centen. Het 16de-eeuwse Gent in demografisch en economisch perspectief*, Gent, 2001, p. 5.

³ De Jong, J., Prosopografie, een mogelijkheid. Eliteonderzoek tussen politieke en sociaal-culturele geschiedenis, in: *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden*, CXI, 1996, 2, p. 201.

of een collectieve biografie is een arbeidsintensieve werkwijze die begint met het verzamelen van gegevens over bepaalde personen. Indien deze gegevens over geboorte, huwelijk, gezin, sociale achtergrond, opleiding, onderlinge relaties en dergelijke eenmaal beschikbaar zijn voor een bepaald tijdvak en voor een voldoende talrijk aantal personen, dan kan de onderzoeker correlaties op het spoor komen, en conclusies trekken, bijvoorbeeld over de homogeniteit en de cohesie van de groep en de verschuivingen die zich daarbinnen hebben voorgedaan. Eens de samenhang tussen de spelers geanalyseerd, worden ook de zetten in het spel begrijpelijker.⁴

De keuze voor een onderzoek van die aard is eenvoudig te verklaren. Peter Burke toont in zijn werk *The Italian Renaissance. Culture and society in Italy* duidelijk aan dat er een lange traditie in de geschiedschrijving bestaat, waarbij cultuur en maatschappij met elkaar worden verbonden. Van Giorgio Vasari, de 16de-eeuwse Toscaanse kunstenaar en kunsthistoricus, over de Duitse filosoof Georg Wilhelm Friedrich Hegel en de Zwitserse kunsthistoricus Jacob Burckhardt tot vandaag de dag bij Burke zelf worden cultuur en maatschappij aan elkaar gekoppeld.⁵ Burkes studie poogt een brug te slaan tussen sociale geschiedenis en cultuurgeschiedenis. Men onderzoekt houdingen, gewoontes, structuren, etc. in het verleden. Deze zijn echter typisch voor een bepaalde maatschappij, en bepaald door de eigen staatkundige, culturele, sociale, godsdienstige en economische trends van die maatschappij op een bepaald moment. Dus ook hoe het systeem van kunst werkt, is afhankelijk van andere activiteiten in de maatschappij. Jean-Pierre Sosson wees eveneens op deze vaststelling. Hij stelde dat de kunstgeschiedenis geïntegreerd diende te worden in de politieke, religieuze, economische en sociale geschiedenis. Men diende immers op zoek te gaan naar het leven van de kunstenaars zoals het geleefd werd.⁶

In navolging van Burke wil ik de kunstenaars als collectiviteit bestuderen die als groep een plaats hebben in de maatschappij, en invloed ondervinden van die maatschappij. Dit verklaart tevens de keuze voor een prosopografisch onderzoek. In een dergelijke studie staat immers niet het individu, maar wel de groep centraal. Voor het individu is daarom in deze studie geen hoofdrol weggelegd. De Russische marxist Georgi Valentinovich Plekhanov (1856-1918)

⁴ Roorda, D.J., Prosopografie, een onmogelijke mogelijkheid?, in: *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden*, XCIV, 1979, pp. 212-213.

⁵ Burke, P., *The Italian Renaissance. Culture and society in Italy*, Cambridge, 1986, pp. 28-39.

⁶ Sosson, J.-P., Het statuut van de schilder, in: van Schoute, R., de Patoul, B. (red.), *De Vlaamse Primitieven*, Leuven, 1994, p. 87.

ondersteunt deze redenering. Hij concludeerde immers op het einde van de 19de eeuw dat indien Rafael, Michelangelo en Leonardo da Vinci tijdens hun kindertijd stierven, de Italiaanse kunst weliswaar minder perfect zou zijn geweest, maar dat de algemene trend van de ontwikkeling tijdens de Renaissance dezelfde zou zijn gebleven. Rafael, Leonardo da Vinci en Michelangelo creëerden deze trend niet, ze waren enkel de beste vertegenwoordigers.⁷ Plekhanov plaatste individuen dus in de schaduw van grotere trends. Verder steunt ook de historicus Roorda, een van de voortrekkers van prosopografisch onderzoek in Nederland, deze onderzoeksmethode. In zijn artikel *Prosopografie, een onmogelijke mogelijkheid?* prees hij de prosopografische methode expliciet aan voor het onderzoek naar kunstenaars.⁸ Deze scriptie zal dus Roorda's statement omzetten in de praktijk.

1.3 Afbakening

Verschillende steden kwamen in aanmerking om het kader te vormen voor deze studie. Het lag dadelijk voor de hand dat Antwerpen, Brussel of Gent het pleit in hun voordeel zouden beslechten. Deze waren immers de drie grootste steden in de Zuidelijke Nederlanden gedurende de bestudeerde periode.⁹ Op het vlak van de kunst overtroefden Brussel en Antwerpen de Arteveldestad. Brussel, als centrum van de macht gedurende de vroegmoderne periode, huisvestte immers gedurende de vroegmoderne periode een weelderig hofleven, waar, ondanks de oorlogsprikelen, regelmatig financiële ruimte was voor het verschaffen van kunst.¹⁰ Antwerpen was zonder meer hét kunstcentrum der Nederlanden. De verhalen over de Gouden Eeuw zijn genoegzaam bekend. Hand in hand met de toenemende welvaart kende de Scheldestad een ongekende culturele bloei. Deze gunstige periode werd, zeker op kunstgebied, niet abrupt afgebroken door de befaamde Val van Antwerpen in 1585. Namen van schilders als Peter Paul Rubens, Antoon van Dyck en Theodoor Rombouts of de

⁷ Burke, *The Italian Renaissance*, p. 31.

⁸ Roorda, *Prosopografie*, pp. 212-225.

⁹ Verleysen, F., *Het hemelse festijn. Religieuze cultuur, sociabiliteit en sociale relaties in de corporatieve wereld van Antwerpen, Brussel en Gent (ca. 1585 - ca. 1795)*, Doctoraatproefschrift, Vrije Universiteit Brussel, 2005, p. 8.

¹⁰ Duverger, J., *Kunstgeschiedenis der Nederlanden: Deel III: van het einde van de zestiende eeuw tot onze tijd in Zuid-Nederland, Utrecht-Antwerpen*, 1956, p. 10.

beeldhouwer Artus Quellinus illustreren vermoedelijk nog het best de culturele rijkdom van Antwerpen gedurende de 17de eeuw en verder. Voor diegenen die de kunstontwikkelingen volgden was Antwerpen *the place to be*.

Toch werd, in samenspraak met dr. A. Van Bruaene, echter geopteerd voor de stad Gent, hoewel deze tijdens de 17de en 18de eeuw “slechts” een provinciestad met een regionale uitstraling was.¹¹ De reden ligt echter voor de hand. Enerzijds speelde uiteraard het gebrek aan sociaaleconomische studies met betrekking tot de Gentse stad, aangegeven door Dambruyne, een belangrijke rol. Anderzijds behaalde in het academiejaar 1983-1984 Els Cornelis het diploma van licentiate in de geschiedenis met een scriptie met als titel *De kunstenaar in het Laat-Middeleeuws Gent*.¹² Mijn scriptie kan aldus worden beschouwd als een deel twee in het onderzoek naar de leden van de Gentse kunstenaarsgilde.

De studie van Cornelis was gebaseerd op alle meesters die tot het ambacht toetraden na het jaar 1400 en voor het jaar 1500. Logischerwijs zou het gevoerde onderzoek dus starten in het jaar 1500. Om pragmatische redenen is dit echter niet het geval. Ik verklaar me nader.

In het Gentse stadsarchief (SAG) bevindt zich het leden- en inschrijvingsboek van de Gentse Sint-Lucasgilde.¹³ Dit register bevat eveneens enkele reglementen, schepenordonnanties en -sententies. Het namenregister overloopt vanaf het jaar 1339 tot en met het jaar 1713 de bestuursleden van de gilde, samen met de nieuw ingeschreven vrijmeesters. Er dook echter een probleem op. Victor Van der Haeghen stelde vast dat de eerste folio's van het register het product waren van een handige falsaris uit de eerste helft van de 19de eeuw. Bij de externe kritiek wees Van der Haeghen op de vernuftige middeltjes die door de falsaris werden aangewend: de oorspronkelijke paginering werd verwijderd met een zuuroplossing, enkele beschreven bladen werden wit gemaakt, er werd 17de- of 18de-eeuws papier toegevoegd en ook de rug van het boek werd vernieuwd. Naast een groot aantal grammaticale en taalkundige fouten merkte Van der Haeghen ook de weinig accurate imitatie van het 16de-eeuwse schrift op.¹⁴ Zo bleek onder andere de namenlijst van de vrijmeesters vanaf 1339 tot en met 1539 vals te zijn. En net om deze lijsten is het mij te doen. De te bestuderen populatie zal immers bestaan uit de vrijmeesters, gezworenen en dekens van de Sint-Lucasgilde. Er werd geopteerd om het onderzoek te starten in het jaar 1574, het eerste

¹¹ Duverger, *Kunstgeschiedenis der Nederlanden*, p. 9.

¹² Cornelis, E., *De kunstenaar in het Laat-Middeleeuws Gent*, Licentiaatverhandeling, Universiteit Gent, 1984, 2dln.

¹³ SAG, *Reeks 183-1*, Schildersboek.

¹⁴ Cornelis, *De kunstenaar*, I, pp. 4-5.

jaar waarvoor de lijst als authentiek te beschouwen is.

Aan de basis voor de keuze van het eindjaar ligt een veel minder pragmatische reden. Het laatste te onderzoeken jaar is immers 1773, aangezien Maria Theresia op 13 november 1773 bij decreet besloot dat de schilder-, beeldhouw-, graveerkunst en architectuur onafhankelijk dienden te worden van eender welke vereniging. Officieel was de achterliggende idee dat iedereen vrij deze kunsten mocht beoefenen en zijn werken kon verkopen zonder zich eerst in te schrijven in een ambacht, een gilde of eender welk gezelschap, aangezien de verplichting zich eerst lid te maken van een organisatie tegenstrijdig was met de waardering die deze kunsten verdienden. Te Gent zetten enkel de glazenmakers het ambacht verder.¹⁵

1.4 Vraagstelling

Alvorens ik verder ga met de concrete vraagstelling is het belangrijk op te merken dat het hier een sociaalhistorische studie betreft. Artistiek-technische aspecten verdwijnen hierdoor, indien niet relevant, logischerwijs naar de achtergrond. Denken we maar aan schildertechnieken, soorten penselen, gebruikte steensoorten, uitgebreide iconografische en iconologische analyses,... Hoewel deze elementen uitermate interessant en belangrijk zijn om een algemeen beeld te krijgen van de kunst en de kunstenaar in de Nieuwe Tijden, richt dit onderzoek, zoals al eerder vermeld, zich op de sociaaleconomische positie van de kunstenaar. De hoofdvraag van het onderzoek kan als volgt worden geformuleerd: “Wie was de kunstenaar in de vroegmoderne periode?”

Deze eenvoudige vraag behelst verschillende aspecten. Eén hiervan is de maatschappelijke positie van de kunstenaar. Uit welke lagen van de samenleving was men afkomstig? Was het voor eenieder mogelijk toe te treden tot de Sint-Lucasgilde? Hoe zagen zijn familierelaties eruit? Hiermee pijlen we naar de eventuele partner(s) van de kunstenaars en de kinderen die uit deze huwelijken voortkomen. Is het mogelijk om via deze weg kunstenaarsdynastieën te ontdekken? Waren kinderen van meesters bevoordeeld? Ook kijken we verder dan de pure gezinsbanden. Waren ook andere leden van de familie in het artistieke milieu actief? Bekleedde men een bepaalde functie in het ambacht en is het ook hier mogelijk bepaalde families te ontdekken die stelselmatig alle hoge postjes innamen? Kunnen we een typische carrière uitstippelen van meester over gezworene tot deken of slagen bepaalde figuren erin een snellere opgang te maken? Belangrijk is ook dat we de structuur waarbinnen deze

¹⁵ SAG, *Reeks 183-3*, Reglementen, 1657-1775.

kunstenaars actief zijn beter leren begrijpen. Wat was de rol van het ambacht gedurende de vroegmoderne periode? Hierbij zijn de taak van het bestuur, reglementeringen etc. van groot belang. Verder mogen ook broederschappen en dergelijke niet in de schaduw blijven staan tijdens dit onderzoek. Waren kunstenaars nog in andere corporaties maatschappelijk actief? Combineerde men het lidmaatschap van verschillende gilden?

De vroegmoderne tijd was ook een periode van sterke tegenstellingen en veranderingen. Ik alludeer hier natuurlijk op de godsdienstige perikelen gedurende deze tijdspanne. Bij een studie over een aspect met betrekking tot de Nieuwe Tijden is religie een onderzoeksthema dat niet genegeerd kan worden. Waren kunstenaars religieus actief en kozen zij in dat geval de rooms-katholieke of protestantse kant? Resulteerde deze ideologische keuze in een bepaald koperspubliek? En had dit gevolgen voor de standvastigheid van de kunstenaar? Konden godsdienstige redenen de oorzaak zijn van een verhuis van het atelier naar een andere stad of nog drastischer, naar een ander land?

Een ander belangrijk aspect dat ik wil bekijken is de politieke activiteit van deze creatieve groep personen. Slaagden kunstenaars erin een invloed uit te oefenen op het bestuur van de stad? Aansluitend hierbij stel ik de vraag of een dergelijke beleidsopdracht een positieve invloed had op de werkgelegenheid van de kunstenaar. Het principe van l'art pour l'art, hoe nobel ook, mag ons immers geen zand in de ogen strooien. Kunstenaars werkten om den brode. Was de stad een belangrijke opdrachtgever en indien ja, welke kunstenaars profiteerden hiervan? Is het mogelijk hierin patronen te ontdekken van vrije concurrentie of sluit de opdrachtgeving vanuit het stedelijk bestuur eerder aan bij een systeem van monopolisering, waardoor bepaalde kunstenaars systematisch dergelijke, vaak grote, opdrachten toebedeeld kregen?

We vragen ons ook af hoe kunstenaars zichzelf ten opzichte van andere beroepsgroepen profileerden. Beschouwden zij zichzelf als beter dan andere handwerkers zoals een timmerman of een kleermaker? Deze vraag kan ik kaderen onder de noemer identiteit van de kunstenaar. Hoe was de waardering door buitenstaanders? Maakte de tijdgenoot al een onderscheid tussen heel getalenteerde meesters met superieure werken en de gewone meesters met massaproducten?

De profilering van de kunstenaar hangt uiteraard samen met een ander belangrijk aspect, namelijk de economische positie van de kunstenaar. Bestellingen, verkoop van kunstproducten en koperspubliek mogen hierbij niet aan de aandacht ontsnappen. Het kunstenaarschap was een fulltime bezigheid, waardoor aan dergelijke economische begrippen in dit proefschrift een prominente plaats wordt toegekend. Welke types werken kunnen we

onderscheiden en is er al sprake van specialisatie bij bepaalde kunstenaars die zich toespitsen op een bepaald marktsegment en zich dus louter toeleggen op landschappen, portretten, genrestukken, etc.? Hoe bracht men de kunstwerken aan de man? Bij deze vragen moet rekening worden gehouden met de opkomst van de kunstmarkten in de Nederlanden aan het eind van de 16de eeuw. Enkel Antwerpen had vóór 1580 al een goed werkende en goed georganiseerde kunstmarkt, zoals Bok in zijn doctoraat over de Utrechtse situatie ter sprake brengt.¹⁶ Dit is niet verwonderlijk trouwens. Carel van Mander (1548-1606) beseftte reeds maar al te goed dat “*de Const geern is by den rijckdom...*”.¹⁷ Welke rol speelden de bestellingen nog na verloop van tijd en wie waren de opdrachtgevers? En wie was het koperspubliek op dergelijke kunstmarkten? Kunnen we al spreken van internationale kunstenaars die ver over de grenzen succes boekten? Is er een verband te leggen tussen dit succes en eventuele studiereizen tijdens hun opleiding? Kan dergelijk (inter)nationaal succes aanleiding geven tot het verlaten van Gent door de kunstenaar of zijn andere factoren verantwoordelijk voor een verhuis? Waarom dus trokken kunstenaars naar het buitenland? De lonen en prijzen van kunstwerken kunnen ons dan weer een beeld geven over de inkomsten van de bestudeerde artiesten. Ook kunnen ze ons inzicht verschaffen in de concurrentiestrijd tussen de verschillende meesters en hun vermogens. Bestond er, net zoals vandaag de dag, een grote kloof tussen topariesten en de meer modale kunstenaars of lag het inkomen van de verschillende meesters in elkaars verlengde? Bood het kunstenaarschap mogelijkheden tot sociale promotie?

Tot slot mogen ook de academies niet in de schaduw blijven staan. Te Gent werd de eerste aanzet hiertoe gegeven in 1748.¹⁸ Speelden figuren uit de Sint-Lucasgilde hierbij een belangrijke rol en wat betekende de stichting van de Academie voor de toekomst van de gilde?

Het antwoord op deze probleemstelling zal gezocht worden op basis van 200 jaar gegevens (1574-1773). Gedurende de vroegmoderne periode stond de samenleving echter niet stil. Daarom lijkt het nuttig ook het vergelijkende aspect in deze scriptie te betrekken om zo een nog beter inzicht te krijgen in de kunstenaar en het kunstenaarschap gedurende de vroegmoderne periode.

¹⁶ Bok, M.J., *Vraag en aanbod op de Nederlandse kunstmarkt, 1580-1700*, Doctoraatproefschrift, Universiteit Utrecht, 1994, p. 93, 99.

¹⁷ Bok, *Vraag en aanbod*, p. 53.

¹⁸ Deseyn, G., *Architectuur in Brugge en Gent*, Alphen aan de Rijn, 1993, p.14.

1.5 Begripsbepaling: ambacht versus kunst

Het doel van de thesis is, zoals al eerder vermeld, de sociaaleconomische positie van de Gentse kunstenaar te bepalen. Waar in de literatuur de consensus over sociale en economische thema's nog enigszins terug te vinden is, kan dit niet gezegd worden over de begrippen kunstenaar en kunst. En net deze woorden zijn al verscheidene malen gevallen en zullen nog meermaals gehanteerd worden. Mijn uitgangspunt is dat de term kunstenaar op iemand gekleefd kan worden, als deze persoon kunst vervaardigt. De discussie wat kunst is, is een onoplosbare gedachtewisseling en hangt af van de eigen interpretatie en interesses van de betrokken personen. Kunst beslaat door de eeuwen heen een ruim gebied dat alle menselijk kunnen, kennen en weten kan betreffen. Het kan een wetenschap aanduiden, een theorie, een vak, een persoonlijke vaardigheid, een truc en alles wat daar omheen ligt.¹⁹ Bovendien is het moeilijk een definitie te formuleren, aangezien we te maken hebben met een verschijnsel dat zowel in de tijd als in de ruimte varieerde en een evolutie kende. Een universeel aanvaarde definitie van het begrip kunst bestaat dan ook niet. In een van zijn studies wijst Crowther trouwens op de moeilijkheid van het definiëren van het kunstbegrip en op de problemen bij bestaande definities.²⁰ Er zijn echter wel verdienstelijke pogingen, die bovendien het voordeel hebben in de praktijk hanteerbaar te zijn. Bijvoorbeeld:

*“Kunst is het vermogen om op creatieve wijze uiting te geven aan emoties en/of gedachten met als doel bij de toeschouwer en/of toehoorder gevoelens van schoonheid, verbazing, verwarring e.d. op te wekken; voortbrengselen van dat vermogen.”*²¹

Het ligt voor de hand dat de meerderheid van de mensen op basis van deze definitie bijvoorbeeld schilderijen en beeldhouwwerken een plaats toedichten in de overkoepelende verzameling kunst. Voor velen behoren ook literatuur en poëzie tot het domein van de kunst, al is de consensus hierover minder eenduidig. Activiteiten van bijvoorbeeld smeden en pottenbakkers worden daarentegen door weinigen onder de noemer kunst geplaatst, ondanks dat deze ook in bovenstaande definitie ingepast kunnen worden.

¹⁹ Miedema, H., Kunst, kunstenaar, kunstschilder. Een bijdrage tot de geschiedenis van de begrippen, in: *Oud Holland*, CII, 1988, 1, p. 71.

²⁰ Crowther, P., *Defining art, creating the canon. Artistic Value in an era of doubt*, Oxford, 2007.

²¹ <http://www.vandale.nl/opzoeken/woordenboek/?zoekwoord=kunst>, 10 april 2007.

Zeker indien de huidige denkbeelden met betrekking tot kunst het startpunt vormen, kan dit misleidend werken. Toch zal gedurende het vervolg van deze studie het begrip kunst en verschillende derivaten hiervan gehanteerd worden, ondanks het probleem van de begripsbepaling. Verschillende motiveringen kunnen voor deze bewuste keuze worden aangevoerd. Ten eerste is het moeilijk een duidelijke grens te trekken tussen een vakman en een handwerksman. Verschillende figuren balanceren immers tussen beide groepen en zijn niet eenduidig in een bepaalde categorie in te delen. Een tweede, en niet minder belangrijke, reden is dat volgens mijn persoonlijke visie het werk van de -meeste²²- gildeleden kan worden gelijkgesteld aan het begrip artistieke productie, en dus ook aan de term kunst.

Daarenboven is het weinig zinvol dat men zich blindstaart op het onderscheid tussen handwerksman en vakman of kunstenaar. Het verschil lijkt immers minder groot dan de termen misschien laten vermoeden. Tot aan de opkomst van de universiteiten werd ambachtelijke arbeid zonder meer gezien als “un art”. Leden van corporatieve organisaties hadden niet alleen het recht te genieten van het beroepsmonopolie, maar bovendien konden zij zich ook de titel “kunstenaar” aanmeten. Vanaf de Renaissance drong echter vanuit Italië het onderscheid tussen mechanische kunsten en de vrije kunsten – het onderscheid tussen ambacht en kunst of tussen “artisan” en “artiste” – door tot in de ambachtswereld. Schilderkunst, sculptuur en architectuur werden er onder de noemer “arti del disegno” samengebracht. Centraal stonden het tekenen en de compositie.²³

Individueen die erin slaagden een ontwerp te maken of een voorstelling te inventeren kregen dan ook precies in hun kwaliteit als inventeurs en ontwerpers de benaming kunstenaar toebedeeld. Net de Sint-Lucasgilde is de gilde bij uitstek waarin die beroepen verenigd zijn die door de ontwerpers werden beoefend.²⁴

Op basis van bovenstaande redenering lijkt het mij dus – voor de meerderheid van de populatie – gerechtvaardigd te spreken over kunstenaars. Belangrijk hierbij is dat het gebruik van woorden als kunst en kunstenaar slechts sporadisch iets te maken heeft met het aanzien van de betrokkenen, met name indien het woord gebruikt wordt om te wijzen op de theoretische en literaire achtergronden van zijn bedrijf.²⁵

²² Bijvoorbeeld huisschilders zijn al moeilijker te beschouwen als kunstenaars.

²³ De Munck, B., Dendooven, D., *Al doende leert men: leertijd en ambacht in het Ancien Régime (1500-1800)*, Brugge, 2003, p. 40, 45; Grendler, P. F. (red.), *Encyclopedia of the Renaissance*, New York, 1999, I, p. 124.

²⁴ Miedema, Kunst, kunstenaar, kunstschilder, p. 74.

²⁵ Miedema, Kunst, kunstenaar, kunstschilder, p. 75.

Hoofdstuk 2: Professioneel verenigingsleven en de Sint-Lucasgilde: veelheid in de eenheid

2.1 Inleiding

Deze studie handelt over een periode van twee eeuwen. Tweehonderd jaar worden gelicht uit de vroegmoderne periode, wat een tijd van - vaak grote - veranderingen en verschuivingen was op velerlei terreinen. Uiteraard zou het nuttig zijn een zekere constante te ontdekken, die voor houvast kan zorgen. Deze constante bestaat. In Vlaanderen speelden corporatieve organisaties tijdens de vroegmoderne periode immers een cruciale rol in het stedelijke leven. Organisaties die gelijkgestemden verenigden en op die wijze structuur gaven aan de samenleving waren een typisch kenmerk van de nieuwe tijden. De wortels van vele van deze genootschappen gaan wel terug tot in de middeleeuwen. Grosso modo is het mogelijk twee types te onderscheiden. Bij de invulling van de vrije tijd kon een vereniging een grote rol spelen. Hier tegenover stond het professionele verenigingsleven, waarbij beroepsgenoten zich verenigden in organisaties. Afhankelijk van de bron en de auteur is er sprake van gilden, ambachten, ambachtsgilden, corporaties, broederschappen of neringen, waarbij deze terminologie niet exclusief voor organisaties van beroepsgenoten gebruikt wordt.²⁶ Ambachtsgilden kunnen worden begrepen als organisaties, waarin met toestemming van de plaatselijke overheid beroepsgenoten (of groepen van beroepsgenoten) zich verenigden met als voornaamste doel gezamenlijk hun economische belangen te bevorderen, waarbij zij wel gedwongen werden rekening te houden met het algemeen belang. In de praktijk kwam het er meestal op neer dat de plaatselijke overheid beroepsgenoten in staat stelde via een dergelijke ambachtsgilde een monopolie uit te oefenen.²⁷ Kortweg zijn ambachtsgilden te definiëren als publiekrechtelijke organisaties van beroepsgenoten, primair gericht op economische belangenbehartiging.²⁸ Ambachtsgilden vervulden echter overal en altijd verschillende functies tegelijk: beroepsorganisaties, collectieve monopoliehouder, verzekeringsfonds, rechtbank, politieke pressiegroep, brandpunt van profane en religieuze rituelen,

²⁶ Lourens, P., Lucassen, J., De oprichting en ontwikkeling van ambachtsgilden in Nederland (13de - 19de eeuw), in: Lis, C., Soly, H. (red.), *Werelden van verschil. Ambachtsgilden in de Lage Landen*, Brussel, 1997, p. 43.

²⁷ Lourens, Lucassen, De oprichting en ontwikkeling van ambachtsgilden, p. 43-44.

²⁸ Lourens, Lucassen, De oprichting en ontwikkeling van ambachtsgilden, p. 59.

sociabiliteitsnetwerk, en nog veel meer.²⁹ Dit veelvoud van maatschappelijke functies onderscheidde de ambachten van andere corporaties, zoals broederschappen, rederijderskamers, schuttersgilden en buurtschappen.³⁰

2.2 Sint-Lucasgilde

Eén van deze professionele verenigingen actief in het stedelijke kader was de gilde van de Heilige Lucas, beter gekend onder de benaming Sint-Lucasgilde. De Sint-Lucasgilden dateerden uit de middeleeuwen en waren een vereniging van handwerklieden en vakmannen. De naam van de gilde was afkomstig van Lucas de Evangelist, die leefde in Antiochië in de eerste eeuw n.C. en arbeid verrichtte als arts en schilder. De legende gaat dat hij het eerste portret van Maria schilderde.³¹ De corporatieve patroonheilige vormde een constituerend onderdeel van de groepsidentiteit. Zijn persoonlijkheid moest onder meer de eerbaarheid van het vak onderstrepen, vandaar dat vaak een vroegere beoefenaar van het betrokken beroep als beschermheilige werd gekozen.³² Weinig verbazingwekkend is dan ook de aanvang van het *Schildersboek*³³, dat start met een levensbeschrijving van Lucas, die eveneens fungeert als een soort ode en meteen het religieuze karakter van de corporatie onderstreept:

²⁹ Lis, C., Soly, H. (red.), *Werken volgens de regels. Ambachten in Brabant en Vlaanderen, 1500-1800*, Brussel, 1994, p. 11.

³⁰ Dambuyne, J., Rijkdom, materiële cultuur en sociaal aanzien. De bezitspatronen en investeringsstrategieën van de Gentse ambachten omstreeks 1540, in: Lis, C., Soly, H. (red.), *Werelden van verschil. Ambachtsgilden in de Lage Landen*, Brussel, 1997, p. 151.

³¹ North, M., *Art and commerce in the Dutch Golden Age*, New Haven, 1997, p. 68. Het thema “De H. Lucas schildert de Maagd” komt veelvuldig voor in de schilderkunst. Bekende voorbeelden zijn van de hand van Jan Gossaert (Praag, Narodni Galerie; Wenen, Kunsthistorisches Museum) en Maarten van Heemskerck (Haarlem, Frans Halsmuseum).

³² Thijs, A.K.L., Religieuze rituelen in het emancipatieproces van Vlaamse en Brabantse handwerksgezellen (zestiende-negentiende eeuw) in: Lis, C., Soly, H. (red.), *Werken volgens de regels. Ambachten in Brabant en Vlaanderen, 1500-1800*, Brussel, 1994, p. 239.

³³ Over het *Schildersboek*, zie verder.

Van mijn heere sente Lucas het verheven leven,
Vindy hier, beminde lezer, van moede vroet, goet
Patroon van den schilders. Hier wert noch ghescreven neven,
Beeldesnijders en glaesmakers, in moet zoet.

Sente Lucas die heleghe evangelist eerzame
Was gheboren (mij wel verstaet) uut Sijrien lant,
In de Stadt Anthiocha van hooghen name,
Hoofdstadt van tconijnckrijk van Syrien bequame.
Hij diende Godt den Heere boven al tryumphant,
En es gheweest een jongher vaillant
Der twalef apostelen, van goddelick leven.
Den heleghen Gheest heeft hem omlaijt abundant.
En heeft twarachtich Evangelium ghescreven.

In consten es hij gheweest zeer actief,
Die reyndelick ghebruijckende zoot waer es bevonden.
Tot tchristelick gheloove was al zijn bedrijf.
Hij en hadde noch kinderen noch wijf,
En heeft Godts woort warachtelick willen vermonden.
Hij heeft neerstich ghearbeijt tallen stonden
Omdat de warheijt nutlick, onghenepen,
En cort van alle meijnsschelicke gronden,
Saude tot prouffijct der zielen worden begrepen.

Hij es vermaendt gheweest van den heleghen Gheest,
Dat hij dat Evangelium zoude scrijven,
In den deelen Achaie, naer den rechten Keest,
Dats Grece lant in tzweerelts foreest,
Zo ons de Schrift zecht tot ons beclijven.
Men heeft hem nievers in zien verstijven.
Actus apostolorum die goede doctrijne,
Nut en bequame voor mannen en wijven,

Heeft hij ghescreven met moijte aerbeijt en pijn.

Hij heeft zijnen tijt besteedt in duechden eenpaer,

En goddelick gheleeft in tzweereelts vliet.

Hij es ghestorven, hoort vrij hier naer,

Die hij audt was vierentzeventich jaer,

Int lant van Bithinia dat men Migdonia hiet,

En nu heet ment groot Frygia, ziet.

Hij es van Godts uutvercoorne, zonder vernielen.

Dus elck zegghe met een goed bediet,

Laet ons ghedijncken alle ghelooveghe zielen.

Naer Godts behaghen,

Tcompt van der Haghen.³⁴

2.2.1 Historiek

De Sint-Lucasgilde was een van de vele ambachtsgilden die Gent rijk was in de vroegmoderne periode. Hoewel dit onderzoek zich richt op de periode van de 16de tot de 18de eeuw is het nuttig een korte historische schets van deze professionele corporatie te geven. Dit was immers geen gegeven exclusief voor de nieuwe tijden. Het exacte tijdstip van de definitieve vorming van het ambacht is niet te bepalen. Wel zeker is dat de eerste vermelding van de nering van de schilders dateert uit het jaar 1356, wanneer de corporatie in de stadsrekeningen verschijnt in een opsomming van verschillende neringen. In de 14de eeuw stond de gilde bekend onder de naam nering van de schilders.³⁵ Zeker is wel dat reeds voor 1356, de oudste allusie op de officiële erkenning van het Gentse schildersambacht, namen van schilders, beeldhouwers en glazeniers voorkomen in de schepenregisters en de stadsrekeningen.³⁶ Voor het jaar 1357 is bij benadering het aantal suppoosten van het ambacht

³⁴ SAG, *Reeks 183-I*, fol. 30, 30 v°; Een Jan van der Haghen (Nr. 376) was overste van de corporatie in 1583. Was hij de opdrachtgever of auteur van deze tekst?

³⁵ Van der Haeghen, V., *Mémoire sur les documents faux relatifs aux anciens peintres, sculpteurs et graveurs flamands*, Brussel, 1899, p. 34; SAG, *Nota's van Werveke 1169*, Nering der schilders.

³⁶ Cornelis, *De kunstenaar*, I, p. 13.

gekend. Het zou gaan om 42 leden.³⁷ De situatie van de kunstenaars en het ambacht gedurende de 15de eeuw is volledig bestudeerd door Cornelis.³⁸ Het lijkt me dan ook weinig nuttig dit werk hier te hermaken.

Vervolgens maakte de 16de eeuw zijn opwachting, en dit bleef niet zonder gevolgen. Het einde van de dertiger jaren hadden een tumultueus karakter en staan bekend als de periode van de Gentse opstand. Het verloop van deze rebellie is van weinig tel, de afloop des te meer. Er werd veelvuldig ingegrepen in het economische en sociale leven, waardoor het corporatieve leven, en dus ook de Sint-Lucasgilde, niet buiten schot bleef. Keizer Karel stelde een definitief einde aan de machtswellust van zijn eigenzinnige geboortestad. De *Concessio Carolina* regelde van nu af aan in grote mate het stedelijke leven en legde voor bijna drie eeuwen de politieke, economische en sociale structuren van de Gentse samenleving vast. Dit keizerlijk decreet van 30 april 1540, noem het een grondwet zo je wilt, hield het einde van de macht van de ambachten in. Ze waren niet langer proportioneel vertegenwoordigd in het stadsbestuur en de collatie, en hadden geen vat meer op de benoeming van schepenen en andere politieke mandatarissen.³⁹ De kunstenaars (schilders, beeldhouwers, glazenmakers en goudslagers) werden gevoegd bij de meerseniers, en de riem- en hoedenmakers.⁴⁰ Later sloten ook de wasgieters en borduurders aan. Hierbij aansluitend werden de 53 dekens van de gilden vervangen door 21 oversten of hoofdmannen, die jaarlijks werden gekozen door de baljuw en de schepenen, en dit buiten de corporatie.⁴¹ Bovendien werd bepaald dat elke Gentse burger

³⁷ Cornelis, *De kunstenaar*, I, p. 15.

³⁸ Cornelis, *De kunstenaar*, 2 dln.

³⁹ Dambruyne, J., De Gentse bouwvakambachten in sociaal-economisch perspectief (1540-1795), in: Lis, C., Soly, H. (red.), *Werken volgens de regels. Ambachten in Brabant en Vlaanderen, 1500-1800*, Brussel, 1994, p. 52.

⁴⁰ Het hoeft ons dan ook niet te verbazen dat gedurende de Processie Generaal op H. Sacramentsdag (24 mei) 1663 een van de groepen deelnemers bestond uit meerseniers, riem- en hoedenmakers, en kunstenaars. (SAG, *Reeks 155-4, nr 1*)

⁴¹ Dambruyne, J., *Corporatieve middengroepen. Aspiraties, relaties en transformaties in de 16de-eeuwse Gentse ambachtswereld*, Gent, 2002, p. 36-37: "Het heeft er alle schijn van dat de overkoepeling slechts een formele kwestie was. In de praktijk veranderde er weinig of niets. Afgezien van de zogenaamde "oversten", die de koepelorganisaties administratief leidden, hadden de "verenigde" ambachten weinig contact met elkaar. Van gemeenschappelijke overlegorganen was geen sprake. Elke corporatie bleef immers afzonderlijk vergaderen." Het belang van deze ambachtsgroepering was dus eerder gering en bleek voor het functioneren van het ambacht nauwelijks

kon intreden in een gilde, na het maken van een proefstuk en na het betalen van 10 gouden carolusmunten “*pour toutes choses*”.⁴² Op 6 april 1542 zag de Gentse magistraat er zich toe verplicht een ordonnantie te decreteren verband houdende met de corporatieve organisatie, in de lijn van de Carolijnse Concessie. Deze verordening hield talrijke bepalingen in, die in de toekomst hun stempel drukten op het corporatieve leven:

- de overste en gezworenen moeten zich jaarlijks begeven naar het schepenhuis om hun eed af te leggen en moeten alles in het werk stellen om de reglementen na te leven en doen na te leven, op straf van gecorrigeerd te worden
- zij dienen binnen bepaalde grenzen interne geschillen op te lossen en in het uiterste geval dienen zij zich te beroepen op de magistraat
- elke Gentse burger kan de vrijheid van een corporatie verwerven na het produceren van een aanvaard proefstuk en het betalen van 6 gouden carolusmunten, zonder te worden blootgesteld aan andere verplichtingen, zoals proefgeld, een maaltijd, etc.
- geen enkele persoon mag het beroep uitoefenen zonder de vrijheid te verwerven; de overste en gezworenen beschikken over inspectierecht en disciplinaire macht
- niemand zal geld ontvangen voor zijn arbeid, alvorens het werk geleverd is, op straffe van 20 gr. VI.; een uitzondering wordt toegestaan in geval van overmacht
- alle leden of suppoosten van de gilde moeten zich schikken naar de reglementen en zijn gehoorzaamheid verschuldigd aan hun overste
- de gezworenen hebben controleplicht en moeten de reglementen doen naleven
- in het geval men een boete weigert te betalen of men weigert zich te houden aan de regels zal men zich beroepen op de schepenen; de correctie is dan afhankelijk van de aard van de zaak
- de inning van de boetes behoort tot het takenpakket van de “*cnape*”, die hiervan onder controle van de gezworenen een boekhouding bijhoudt

verregaande gevolgen te hebben.

⁴² Van der Haeghen, V., *La corporation des peintres et des sculpteurs de Gand. Matricule, comptes et documents (16e - 18e siècles)*, Gent, 1905-1906, p. 188; De Busscher, E., *Recherches sur les peintres et sculpteurs à Gand, aux XVIe, XVIIe et XVIIIe siècles*, Gent, 1866, p. 113; SAG, *Nota's van Werveke*, 1169.

- boetes die het bedrag van 3 lb parisis niet overschrijden worden gelijkmatig verdeeld tussen de vorst, de armen en het ambacht; voor grotere boetes is de verdeelsleutel vastgelegd in een keizerlijke ordonnantie
- de aftredende oversten en gezworenen leggen rekenschap af van hun mandaat, in aanwezigheid van de schepenen en de nieuwe bestuursleden
- bij het aflopen van hun mandaat ontvangen de overste, de gezworenen en de “cnape” een salaris; de schepenen geven advies hieromtrent
- de schepenen verbieden ten strengste aan de oversten en gezworenen, zonder voorafgaande toestemming, belastingen of andere lasten in te stellen ten laste van de suppoosten of leden⁴³

Deze voorschriften hebben allemaal betrekking op het corporatieve leven in het algemeen. Hiernaast werden er regels opgesteld specifiek voor de kunstenaars, waarbij het voornamelijk opvalt dat de kwaliteit van het geleverde werk reeds vroeg hoog in het vaandel werd gedragen:

- geen enkele persoon mag koperbladen gebruiken om een werk te vergulden, op straf van 3 lb gr. Vl. en correctie door de schepenen
- een beeldsnijder mag geen rot, slecht hout of hout met knopen gebruiken voor zijn werken, op straf van 3 lb gr. Vl. en correctie door de schepenen
- de glazenmakers mogen geen ongebakken glas leveren, tenzij het restauratiewerk betreft; ze mogen bovendien glasramen met wapens beschilderd en vlakken van meer dan anderhalve voet oppervlakte niet behandelen met het penseel in blauw, groen of rood, op boete van 20 gr. Vl.; zij mogen het wel doen indien de oppervlakte kleiner is, alsook in ovalen met wapens versierd, die uit één stuk zijn gemaakt
- de goudslagers maken goudbladen van gelijke aard, elk naar zijn prijs, welke gebruikelijk is in de andere steden, op straf van 3 lb gr. Vl. en correctie door de schepenen
- de schilders maken geen gebruik van partijt (= gele substantie afkomstig van een plant⁴⁴) in het verguldsel, maar ze mogen het wel gebruiken met kleuren; beeldsnijders

⁴³ SAG, *Reeks 183-1*, fol. 16-18 v°.

⁴⁴ Van der Haeghen, *La corporation des peintres*, p. 195.

moeten terracottabeeldjes die ze maken steeds bakken, op straf van 3 lb gr. VI. en correctie door de schepenen

Het voorschriftenoverzicht eindigt met de opmerking dat dit onderhouden zal worden tot anders beslist zal worden.⁴⁵

De tijdspanne tussen de uitvaardiging van deze nieuwe statuten door de Gentse magistraat (6 april 1542) en het jaar 1574 werd gekenmerkt door een sluimerende activiteit. Bij gebrek aan residerende kunstenaars werd de bedrijvigheid van het ambacht nauwelijks hernomen. Deze periode van neergang werd meerdere malen onderbroken door een wederopleving, zonder dat het ambacht weer op regelmatige basis functioneerde. De schilders die de stad niet hadden verlaten, waar hun dagelijkse job en dus ook hun inkomsten gevestigd waren, verkregen bijvoorbeeld onderdekens op interimbasis, die zich inzetten voor de belangen van de corporatie.⁴⁶ Gedurende deze periode stichtte Lucas d'Heere (° 1534 - † 1584) te Gent een schildersschool waarin onder meer Carel van Mander, de Bruggeling Marcus II Gheeraerts, Joos en Willem Borluut hun opleiding kregen. Het lijkt gemotiveerd dat deze school hogere toppen zou gescheurd hebben ware het niet dat de tijdsomstandigheden zo weinig bevorderlijk inwerkten.⁴⁷ Enerzijds deden de aanhoudende stijging van de graanprijzen en de verarming van de lagere klassen de binnenlandse vraag naar industriële producten afbrokkelen, terwijl sommige buitenlandse afzetgebieden verloren gingen als gevolg van structurele verschuivingen in het internationale handelsnetwerk. Anderzijds versnelden de politiek-religieuze troebelen en de militaire operaties in hoge mate de tendens tot industriële verzwakking.⁴⁸

⁴⁵ SAG, *Reeks 183-1*. Aan deze ordonnantie werd op 29 februari 1552 nog een artikel toegevoegd, namelijk dat elke schilder belast met een werk in een klooster of ergens anders het recht en de plicht had het zelf te voltooien. Het is dus niet toegestaan dat een andere suppoost van de nering het werk zal afwerken. (SAG, *Reeks 183-1*, fol 18v^o)

⁴⁶ De Busscher, *Recherches sur les peintres*, p. 113.

⁴⁷ Baes, E., *La peinture flamande et son enseignement sous le régime des confréries de St-Luc*, Brussel, 1882, p. 139; De Bruyn, J.P., *Schilderkunst van de 15de tot de 17de eeuw*, in: *Catalogus. Gent, duizend jaar kunst en cultuur*. Catalogus van het Museum voor Schone Kunsten te Gent, 19 april-29 juni 1975, I, p. 138; Rudelsheim, M., Lucas d'Heere, in: *Oud Holland*, XXI, 1903, 2, p. 2.

⁴⁸ Soly, H., *Economische en sociaal-culturele structuren: continuïteit en verandering*, in: Van der Stock, J. (red.), *Stad in Vlaanderen: cultuur en maatschappij 1477-1787*, Brussel, 1991, p. 34.

Achteraf beschouwd zorgde deze bezinningsperiode voor een versterking van het ambacht. Op kerstmis 1574, gedurende een periode van recessie, slaagde men erin de Gilde weer op de been te brengen.⁴⁹ Het is dan ook niet toevallig dat de eerste niet betwistbare gegevens uit het Schildersboek dateren uit het jaar 1574. Deze nieuwe start valt niet enkel af te leiden uit het nieuwe inschrijvingsregister. Dadelijk deed men verwoede pogingen de misbruiken die zich in de voorgaande jaren hadden geopenbaard uit te roeien. Het ambacht richtte zich uitdrukkelijk tegen de verkoop van werken van vreemde origine buiten de periodes van de vrije jaarmarkten en stond vastberaden op haar rechten. De kunstenaars haalden hun slag thuis. In 1575 bevestigde een schepenordonnantie het verbod van dergelijke verkopen op het stadsterrein. Bovendien werden ook de personen die opdrachten uitvoerden zonder eerst de vrijheid te verwerven *persona non grata*.⁵⁰

De goede bedoelingen en de nieuwe start ten spijt, zorgde de terugkeer van de religieuze troebelen toch voor een versnippering van het ambacht. Tijdens de beginperiode van de Calvinistische Republiek te Gent (1577-1584) verwaterde het ambacht. Vanaf de jaren 1582-1583 begon de Sint-Lucasgilde terug op een meer regelmatige basis te functioneren. Bovendien slaagde men erin enkele, door de opstand van 1540, verloren voorrechten terug te winnen. Het betreft bijvoorbeeld de toelatingsproef en het deskundig onderzoek van de geleverde prestaties van de schilder, beeldhouwers, suppoosten en al wie vrij is in het ambacht.⁵¹

Ook de calvinistische opstandperiode was een kort leven beschoren. De hertog van Parma, Alexander Farnese, sloeg terug en slaagde erin de stad weer te laten aansluiten bij het Spaanse kamp. Het verzoeningsverdrag van 17 september 1584, gesloten tussen Farnese en Gent, bepaalde uitdrukkelijk de terugkeer naar de toestand zoals deze bestond voor de laatste troebelen.⁵²

Dit betekende voor de vereniging der kunstenaars wederom een nieuwe start. De eerste jaren na de spanningen waren er van vallen en opstaan. Het inschrijvingsregister van de kunstenaarsgilde bevat uit de periode 1585-1594, de eerste tien jaar na de onregelmatigheden

⁴⁹ De Busscher, *Recherches sur les peintres*, p. 113; Dambruyne, *Mensen en centen*, p. 348.

⁵⁰ De Busscher, *Recherches sur les peintres*, p. 113-114; SAG, *Reeks 183-I*, fol. 19, 20v, 21, 21v.

⁵¹ De Busscher, *Recherches sur les peintres*, p. 114.

⁵² Van der Haeghen, *La corporation des peintres*, p. 209.

enkel de jaren 1587, 1590 en 1591. Vanaf het jaar 1595 lijkt het ambacht weer te functioneren op regelmatige basis.⁵³ Deze periode waarin de gilde een belangrijke rol speelde, liep tot diep in de 18de eeuw, meer bepaald tot het jaar 1773. Op 13 november van dat jaar vaardigde keizerin Maria Theresia een decreet uit over alle provincies van de Lage Landen. Dit document met betrekking tot de schilder-, beeldhouw-, graveer- en bouwkunst bepaalde dat voortaan iedereen deze kunsten vrij mocht beoefenen en zijn werken verkopen zonder onderworpen te zijn aan de verplichting zich in te schrijven in een vereniging, corporatie, ambacht of gezelschap. De noodzaak zich eerst lid te maken van een organisatie was immers tegenstrijdig met de waardering die deze kunsten verdienden.⁵⁴ De enige groep in de Gentse stad die het ambacht continueerde, was deze van de glazenmakers.⁵⁵

In deze langdurige, continue periode (1595-1773) is het concept eenvormigheid echter niet steeds aanwezig. Ondanks de voortdurende werking van het ambacht zijn er bepaalde veranderingen opgetreden die het functioneren van het ambacht in grote mate hebben bepaald. Deze kunnen in de hier geschetste historiek van het ambacht niet buitenspel blijven staan. In 1600 werd de gildeproef uitdrukkelijk gespecificeerd wegens de talrijke misbruiken uit het verleden.⁵⁶ Het financiële beleid van het ambacht werd grondig hervormd door een nieuw reglement in het jaar 1657. Dit geheel aan voorschriften bepaalde bijvoorbeeld de maximumuitgaven op feest- en andere bijzondere dagen. In hoofdzaak kwam het er op neer dat voortaan het alcoholgebruik gedurende speciale gebeurtenissen strenger gecontroleerd werd. Bovendien werd het bestuur van de gilde omgevormd. Tevens bleven de voorgaande normen van kracht.⁵⁷ Nog was de honger naar regels van het ambacht niet gestild. In 1683 overhandigde de corporatie aan de schepenen van de keure van Gent een wetsvoorstel betreffende de handel in schilderijen. Dit voorstel veegde de magistraat echter zonder dralen van tafel.⁵⁸

Naast de interne regels die gedurende het bestaan van de kunstenaarsgroepering verandering ondergingen, was ook de samenstelling van het ambacht geen constante. Op de

⁵³ De door Van der Haeghen uitgevoerde transcriptie vermeldt ook de gegevens van 1593 (Van der Haeghen, *La corporation des peintres*, p. 22). De eigen uitgevoerde transcriptie van het Schildersboek geeft echter de voorkeur het jaartal op folio 49 te lezen als 1595.

⁵⁴ SAG, *Reeks 183-3*.

⁵⁵ Van der Haeghen, *La corporation des peintres*, p. 146.

⁵⁶ SAG, *Reeks 183-1*, folio 50v, 51.

⁵⁷ SAG, *Reeks 183-3*; SAG, *Reeks 183-5*, Rekeningen (1652-1773).

⁵⁸ SAG, *Reeks 183-3*.

verschillende “*letten of litten die onder de neringhe sorterende*” en hun onderlinge verhouding kom ik straks terug. In dit historisch overzicht is het belangrijk dat in 1730 de borduurders en in 1734 de huisschilder of witters hun onafhankelijkheid afdwongen. Beide groepen duiken in de rekeningen van respectievelijk 1731 en 1735 niet meer op.⁵⁹ Ook de invloed van de oprichting van een schilder- en tekenschool door Philippe-Charles Marissal, lid van de gilde, had invloed op het bestaan van het kunstenaarsambacht. Deze school opende zijn deuren op 3 november 1751 en zou al snel bekend staan onder de titel Academie voor Schone Kunsten.⁶⁰ Een goede twintig jaar later, in 1773, is het decreet van Maria-Theresia te dateren. Hoewel dit niet het definitieve einde van de gilde betekende, de glazenmakers volhardden immers, is dit voor deze studie wel het slot.

2.2.2 Populatie

Zoals blijkt uit Stones definitie van een prosopografie, is één van de pijlers van een dergelijk onderzoek “a group of actors”. De vraag stelt zich dus naar de onderzoekspopulatie en de gehanteerde selectie- en afbakeningscriteria. De populatie die de basis uitmaakt van deze scriptie bestaat uit de leden van de Sint-Lucasgilde. De korte geschiedenis van deze corporatie toonde immers aan dat de kunstenaars zich gedurende de vroegmoderne periode verenigden in deze gilde. Niet elke creatieve persoon komt echter in aanmerking. Het gaat hier om de kunstenaars en oversten die in de periode 1574-1773 deel uitmaakten van de Gentse Sint-Lucasgilde en/of gedurende diezelfde tijdsspanne behoorden tot het bestuur van de nering. Na maandenlang intens archiefonderzoek bleken niet minder dan 988 personen tot deze gilde te behoren. De kunstenaarsnering kan aldus worden beschouwd als de gemeenschappelijke achtergrond van de onderzochte populatie.

Het samenstellen van de populatie van de Sint-Lucasgilde verliep niet zonder slag of stoot. Een zorgvuldig, overzichtelijk bijgehouden register van het ledenbestand voor de volledige onderzoeksperiode is niet voor handen. Ondanks deze beperking was het toch mogelijk op basis van verschillende bronnen de kunstenaars die verbonden waren met de nering te traceren.

Een eerste belangrijk hulpmiddel was het Schildersboek.⁶¹ Dit boek kan omschreven worden als een ledenregister van de gilde van Sint-Lucas. Het behelst een overzicht van de

⁵⁹ SAG, *Reeks 183-3*; SAG, *Reeks 183-5*, 1730-1733, 1734-1736.

⁶⁰ SAG, *Reeks 183-3*.

⁶¹ SAG, *Reeks 183-1*.

nieuw ingeschreven leden en het bestuur gedurende de periode 1339-1713. Bovendien werden in dit inschrijvingsboek enkele reglementen en schepenordonnanties en -sententies opgenomen. Een vluchtige blik in het register brengt al snel de problemen inherent aan deze bron aan het licht. Zoals al eerder vermeld in het inleidende hoofdstuk was een deel van het Schildersboek het werk van een handige falsaris uit de 19de eeuw. Dit vervalste materiaal werd dan ook niet gebruikt, aangezien de historische correctheid van deze informatie uitermate twijfelachtig is. Ondanks deze problematiek bewijst het register zijn nut in deze studie. Voor de periode 1574-1713, een groot deel dus van de bestudeerde epoche, is het register niet het resultaat van een vervalsers. Deze gegevens zijn dus opgenomen in dit onderzoek.

Helaas is volledigheid geen kenmerk van de ledenlijst. Het register volgt grotendeels het algemene levensverloop van de Sint-Lucasgilde, zoals deze is uiteengezet hierboven. De eerste gegevens uit het register hebben betrekking op het jaar 1574. Niet toevallig betekende dit jaar een nieuwe start voor de corporatie. Tot 1576 gaat het crescendo met het ambacht en het register werd dan ook zorgvuldig bijgehouden. De religieuze onlusten hadden echter een nefaste invloed op de werking van de nering. Gedurende de periode van de Calvinistische Republiek te Gent, 1577-1584, werd het register verwaarloosd. Toen dit revolutionair bewind zijn laatste levensjaren inging, doken nieuwe namen op in het register. Het betreft het bestuur van de jaren 1583 en 1584. Het alternatief bestuursstelsel kwam ten val onder impuls van Alexander Farnese, de hertog van Parma. Voor de stad Gent was nu een periode aangebroken van heroriëntatie na de vele troebelen die plaatsvonden op het grondgebied van de stad gedurende de 16de eeuw. Het herstel na de Calvinistische Republiek geschiedde niet van de ene dag op de andere, en het hoeft dan ook geen verbazing te wekken dat het register in het decennium 1585-1594 slechts sporadisch werd aangevuld. Het betreft de gegevens voor de jaren 1587, 1590 en 1591. Na dit decennium vond het ambacht wederom een nieuwe adem, en het Schildersboek weerspiegelt deze “renaissance”. Zo is te zien hoe het inschrijvingsregister tot het jaar 1713 jaarlijks bijgehouden werd. Twee jaren, meer bepaald 1607 en 1608, ontbreken in het register. De reden voor deze merkwaardige afwezigheid moet echter niet ver worden gezocht. Tussen folio 55 en folio 56 van het Schildersboek zijn duidelijk sporen zichtbaar van een al dan niet bewuste vernieling. Oorspronkelijk was tussen beide voornoemde folio's nog een folio aanwezig. Naar de reden voor het verwijderen van het bewuste folio is het gissen.

Via archiefonderzoek, in het bijzonder de Nota's Kunstenaars⁶², was het wel mogelijk enkele gegevens van verloren gewaande jaren te vinden. In 1589 trad Jacques van der Hoochstraten (Haustraete)⁶³ in de gilde. Deze was actief als beeldhouwer en voerde onder meer opdrachten uit voor de Blijde Intrede van de aartshertogen Albrecht en Isabella. In 1611 verwierf ook zijn zoon Pier⁶⁴ de vrijheid van het ambacht. De bronnenstudie bracht ook aan het licht dat Lucas Flocket⁶⁵ in 1607 meester werd. Deze schilder was afkomstig uit Antwerpen en werd eveneens in het jaar 1607 Gents poorter. Het grootste deel van zijn leven speelde zich af te Antwerpen, maar niettemin was gedurende de periode 1607-1618 Gent de uitvalsbasis van deze artiest. Door de archiefstudie kon ook vastgesteld worden dat de schilder Jan Stadius⁶⁶ in 1608 het meesterschap had bereikt. Later, in 1618 en 1626, dook Stadius op in het bestuur van de gilde als gezworene. Betreurenswaardig is dat in de Nota's Kunstenaars zowel bij van der Hoochstraten als bij Flocket en Stadius de oorspronkelijke bron waarin de gegevens gevonden zijn, niet is vermeld. Indien dit wel het geval was, kon het wellicht mogelijk zijn ook de andere gegevens met betrekking tot de verloren jaren te reconstrueren.

Het begrijpen van de structuur en voornamelijk de transcriptie van de ledenlijst nam aardig wat tijd in beslag. Eens deze stap genomen, was de te onderzoeken populatie samengesteld tot en met het jaar 1713. De data voor de resterende zestig jaar dienden op basis van ander bronnenmateriaal te worden samengesteld. Een tweede ter hand genomen bron werd gevormd door de extracten uit de schildersboeken.⁶⁷ Bij het onderdeel uitgaven in de corporatieve rekening van 1714-1716 staat onder meer: “...betaelt voor eenen nieuwen boec ten dienste van de neirijnghe omme daer op t'annoteren soo de nieuwe meesters als anderssints...”.⁶⁸ Dit tweede boek is echter niet bewaard, in tegenstelling tot afschriften hiervan. Dit zijn de extracten. Naast informatie uit de periode vóór het jaar 1714 die reeds te vinden is in het Schildersboek, bevatte deze bron de namen van de nieuw ingeschreven leden en de leiding van de nering voor de jaren 1714 tot en met 1735.

⁶² Zie verder

⁶³ Nr. 442.

⁶⁴ Nr. 442.

⁶⁵ Nr. 308.

⁶⁶ Nr. 834.

⁶⁷ SAG, *Reeks 183-2*, Extracten uit de schildersboeken (1602-1737).

⁶⁸ SAG, *Reeks 183-5*, 1714-1716.

Na het doornemen van de extracten diende grosso modo enkel de laatste veertig jaar van het ledenbestand van de Sint-Lucasgilde nog te worden samengesteld. Het aanwenden van de rekeningen⁶⁹ van de corporatie bood hiervoor de oplossing. Net zoals allerhande hedendaagse organisaties en verenigen, hield de Sint-Lucasgilde een boekhouding bij. Reeds in de Gentse schepenenordonnantie van 6 april 1542 stond duidelijk dat de aftredende oversten en gezworenen rekenschap dienden af te leggen van hun mandaat, in aanwezigheid van de schepenen en de nieuwe bestuursleden. Het nieuwe interne reglement van de kunstenaarsnering uit 1657 bepaalde dat het aftredend bestuur 8 dagen na het verstrijken van hun mandaat de rekeningen dienden binnen te brengen.⁷⁰ Het bestuur van de gilde is terug te vinden in de aanhef van de rekening, die steeds uit dezelfde formele structuur bestaat. Enkel de namen van de bestuursleden en de jaartallen waarop de rekening betrekking heeft, wijzigen in deze beginformulering. In deze rekeningen werden, naast de verschillende uitgavenposten van diverse aard, ook de inkomsten opgetekend. De beschikking uit 1542 vermeldde dat elke Gentse burger de vrijheid van een corporatie kon verwerven na het produceren van een aanvaard proefstuk, en bovendien na het betalen van een som geld, meer bepaald 6 gouden carolusmunten. Een nieuwe meester diende dus eenmalig inschrijvingsgeld te betalen. Hierdoor is het mogelijk op basis van de rekeningen de leden van de Sint-Lucasgilde op te sporen. Dit type economische bron is echter niet beschikbaar voor de hele onderzoeksperiode. Een contemporaine nota in het Schildersboek bij het jaar 1653 vermeldt “*dit is de eerste rekeninghe voor dheeren schepenen*”.⁷¹ De rekeningen of gelijkaardige documenten van voor 1653 zijn niet bewaard. Vermoedelijk hebben deze wel bestaan, aangezien in 1542 al gestipuleerd werd dat het aftredend bestuur verantwoording diende af te leggen voor hun bestuursperiode. Het is weinig waarschijnlijk dat dit gebeurde zonder schriftelijke neerslag. Vanaf 1653 tot het einde van de onderzoeksperiode, het jaar 1773, zijn de boekhoudkundige nota's wel beschikbaar. Enerzijds was het via deze weg mogelijk om de gegevens van de ontbrekende tijdspanne 1736-1773 toe te voegen aan de studie. Het volledig ledenbestand van de Sint-Lucasgilde vanaf 1574 tot en met 1773 werd aldus gereconstrueerd. Anderzijds boden de rekeningen ook de mogelijkheid de gegevens van de periode 1653-1735 te controleren. Indien de administratie perfect functioneerde, zou de informatie van de rekeningen enerzijds en het Schildersboek en de extracten anderzijds niet mogen afwijken. Helaas zijn toch

⁶⁹ SAG, *Reeks 183-5*.

⁷⁰ SAG, *Reeks 183-3*.

⁷¹ SAG, *Reeks 183-1*, fol. 93.

verschillen op te merken. Bij wijze van illustratie worden hier de nieuw ingeschreven leden van de jaren 1680 en 1681 opgesomd. In het Schildersboek zijn tien nieuwe meesters terug te vinden, met name Nieuwstadt (printvercooper)⁷², Possemier (printvercooper)⁷³, Vermeulen (schilder)⁷⁴, Frans Lieu (vergulder)⁷⁵, Cock (borduerder)⁷⁶, Mr Mattheus (marberaer)⁷⁷, Mr Jan Soelder (in de Pluyme)⁷⁸, Adriaen de Clerck (schilder)⁷⁹, Marcus van Opdenbosch (gelasemaecker)⁸⁰ en Carel Cabootere⁸¹.⁸² De rekening vermeldt echter de namen van Gheeraert Nieuwstadt, Adriaen Possumier, Jan Begaer⁸³, een Cock, Joannes van Bruggen⁸⁴, een Fransman⁸⁵, Adriaen de Clerck en Marcus Opdenbosch.⁸⁶ In het tweede deel van deze studie, een overzicht van de kunstenaars onder de vorm van prosopografische fiches, wordt rekening gehouden met beide reeksen gegevens. Twee redenen steunen deze beslissing. In de eerste plaats is het niet steeds mogelijk uit te maken indien de desbetreffende personen al dan niet daadwerkelijk ingetreden zijn in de Sint-Lucasgilde. Hiervoor is het noodzakelijk dat de individuen opduiken in andere bronnen. Op deze wijze was het mogelijk bepaalde twijfels weg te werken, maar het hoeft natuurlijk weinig verbazing te wekken dat niet voor alle personen de onzekerheid is weggenomen. Bovendien betreft het enkel tien personen, buiten de hierboven genoemde individuen van de jaren 1680-1681. De enkelingen waar een probleem opdook vertegenwoordigen aldus een uiterst zeldzame minderheid.

⁷² Nr. 633.

⁷³ Nr. 715.

⁷⁴ Nr. 895.

⁷⁵ Nr. 531.

⁷⁶ Nr. 197.

⁷⁷ Nr. 982.

⁷⁸ Nr. 821.

⁷⁹ Nr. 185.

⁸⁰ Nr. 652.

⁸¹ Nr. 158.

⁸² SAG, *Reeks 183-1*, fol. 111.

⁸³ Nr. 56.

⁸⁴ Nr. 141.

⁸⁵ Ik vermoed dat dit individu van Franse afkomst overeenkomt met één van de namen uit het Schildersboek. Frans Lieu maakt een goede kans.

⁸⁶ SAG, *Reeks 183-5*, 1680-1681.

Het Schildersboek, de extracten en de rekeningen stelden mij in staat om het volledige ledenbestand van de Sint-Lucasgilde te Gent in de periode 1574-1773 te reconstrueren. Eens via deze weg de onderzoekspopulatie was samengesteld, behelsde de volgende stap het verzamelen van zo veel mogelijk gegevens die een inkijk geven in het leven van de desbetreffende gildenleden. De data hebben zowel betrekking op het professionele leven als het privéleven van de kunstenaars.

2.3 Aanvullend materiaal: bronnen en literatuur

Door de aard van het onderwerp en het type onderzoek kan een gevarieerd gamma van bronnen aangeboord worden. Bovendien werden gegevens met betrekking tot het leven van de kunstenaars ook teruggevonden in de literatuur. Hierna volgt een overzicht van het bronnenmateriaal en de literatuur dat ter hand werd genomen.

De aandacht ging in de eerste plaats uit naar het archief van de corporatie.⁸⁷ Dit is raadpleegbaar in het SAG, het Gentse Stadsarchief. Het archief bevat, naast het Schildersboek, de extracten en de rekeningen, ook nog reglementen, processtukken en rekwesten. Deze documenten boden voornamelijk een beter inzicht in de corporatie zelf. Gegevens over individuele personen zijn eerder schaars.

Verder maak ik gebruik van de Nota's Kunstenaars en de eraan verbonden alfabetische namenlijst, beiden eveneens beschikbaar in het SAG. Het betreft aantekeningen uit archiefbronnen aangaande de Gentse kunstenaars, voornamelijk bijeengebracht door archivaris Victor Van der Haeghen, en dus niet door Alfons Van Werveke zoals Cornelis suggereerde.⁸⁸ Deze privénota's gingen de basis vormen van een studie over de Gentse kunst. Dit onderzoek heeft echter nooit het levenslicht gezien. Vaak wordt verwezen naar de originele bron, helaas niet altijd nauwkeurig. De verwijzingen kunnen van allerlei aard zijn en brachten me op het spoor van kunstwerken, prijzen, huwelijken, het verwerven van het poorterschap, speciale gebeurtenissen, etc. Door de omvang van de populatie was het uiteraard niet mogelijk elk origineel document op te vragen. Bij twijfel gebeurde dit uiteraard wel. Hierbij aansluitend bleken ook de Nota's Kluyskens een nuttig instrument, waarbij eveneens gezocht kan worden op basis van een alfabetische lijst. Het principe van de Nota's

⁸⁷ SAG, *Reeks 183*, Schilders, beeldsnijders, steenhouders, glasmaeckers, gautslaggers, borduerders, graveerders, bouwkunst, enz.

⁸⁸ Cornelis, *De kunstenaar*, I, p. 6.

Kluyskens is exact hetzelfde als dit van de Nota's Kunstenaars. Deze tweede soort notities bevat bovendien ook meer informatie uit de literatuur. Alle nuttige informatie uit het werk van Helbig over de glasschilderkunst bijvoorbeeld, is beschikbaar in de Nota's Kluyskens.⁸⁹ Veel gegevens overlappen uiteraard met de informatie gevonden in de Nota's Kunstenaars. Een volgende reeks die werd geraadpleegd waren de Nota's Van der Haeghen. Hierin liggen aantekeningen en afschriften uit archiefbronnen over onderwerpen uit de Gentse geschiedenis, vooral over de ambachtsgilden vervat. Net als bij de Nota's Kunstenaars wordt ook hier verwezen naar de originele bron, helaas alweer niet altijd correct. In de Nota's Van Werveke zijn beschouwingen over de kunstproductie van Gentse meesters terug te vinden. Deze serie bracht nog enkele nieuwe kunstwerken aan. Tot slot werd in het SAG ook de reeks ordonnanties betreffende de corpora, gilden en neringen te Gent geraadpleegd.⁹⁰

Ook de collectie Vliegende Bladen van de Universiteitsbibliotheek Gent werd geraadpleegd. Deze bevatten onder andere betalingen, genealogische informatie, biografieën, tentoonstellingsinformatie, faits divers, werken en prijzen, informatie in verband met reizen, etc.

Enkele geraadpleegde werken lijken mij ook nog het vermelden waard. Een eerste belangrijk werk was de 37-delige reeks van Thieme en Becker.⁹¹ Dit repertorium was een uitermate geschikt hulpmiddel, aangezien kunstenaars vanaf de Oudheid tot vandaag de dag hierin worden besproken. Een deel van de populatie was hierin terug te vinden. Deze informatie bracht vooral nog vele nieuwe werken aan het licht. De persoonlijke gegevens met betrekking tot bepaalde individuen werd in aanzienlijke mate reeds in het SAG gevonden. Deze reeks bevat bovendien per individu een overzicht van de geraadpleegde bronnen en literatuur. De studie van De Busscher was eveneens een handig hulpmiddel.⁹² Dit werk was voornamelijk voor het begin van de onderzoeksperiode een belangrijke steun. Verder maakte ik hoofdzakelijk gebruik van overzichtswerken, zoals deze van Immerzeel Jr.⁹³ en Kramm⁹⁴.

⁸⁹ Helbig, J., *De glasschilderkunst in België: repertorium en documenten*, Antwerpen, 1943.

⁹⁰ SAG, *Reeks 156*, Algemene neringen (1431-18de eeuw).

⁹¹ Thieme, U., Becker, F., *Allgemeines lexicon der Bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart*, Leipzig, 1999, 37 dln.

⁹² De Busscher, *Recherches sur les peintres*.

⁹³ Immerzeel Jr., J., *De levens en werken der Hollandsche en Vlaamsche kunstschilders, beeldhouwers, graveurs en bouwmeesters van het begin der vijftiende eeuw tot heden*, Amsterdam, 1842-1843, 3 dln.

⁹⁴ Kramm, C., *De levens en werken der Hollandsche en Vlaamsche kunstschilders, beeldhouwers,*

Hoewel ietwat gedateerd, boden deze overzichten nog bijkomende informatie.

Tot slot dient hier nog opgemerkt te worden dat heel veel werken informatie bevatten over bepaalde figuren uit de populatie. Hiervan een overzicht geven is onbegonnen werk. Ik ben dan ook vertrokken van een “basiscorpus” werken. Informatie uit andere werken werd niet opgenomen indien het geen nieuwe gegevens toevoegde. Enkel indien bijkomende informatie werd verschaft, werd het werk weerhouden. Een voorbeeld hiervan is de studie van De Maere, Wabbes en Martin.⁹⁵

graveurs en bouwmeesters, van den vroegsten tot op onzen tijd, Amsterdam, 1857-1864, 7 dln.

⁹⁵ De Maere, J., Wabbes, M., Martin, J.A. (red.), *Illustrated dictionary of 17th century Flemish painters*, Brussel, 1994, 3 dln.

Hoofdstuk 3: Professionele diversiteit

Gedurende het verloop van deze studie zijn begrippen als kunstenaar, artistieke en creatieve personen al diverse malen de revue gepasseerd. Niet alle kunstenaars kunnen echter over dezelfde kam worden geschoren. Hoewel al deze individuen deel uitmaakten van één en dezelfde organisatie, het Sint-Lucasambacht, was er toch een interne opdeling. De nering kan beschouwd worden als een overkoepelende structuur die de verschillende kunstenaarsgroeperingen of de verschillende beroepen onder zich verenigde. De corporatie werd aldus gekenmerkt door een meerledige structuur, die gedurende het verloop van de geschiedenis enigszins variatie vertoonde.

Men dient steeds voor ogen te houden dat de Gentse situatie onderwerp uitmaakt van de studie. De samenstelling van de gilden verschilde van plaats tot plaats. In Amsterdam ressorteerden zelfs tapijtwevers onder het ambacht. In Leiden daarentegen hadden de glazenmakers en de schilders hun eigen corporatie.⁹⁶ In Antwerpen maakten bijvoorbeeld ook boekbinders, koffermakers en klavecimbelmakers deel uit van het ambacht.⁹⁷ De situatie in Gent was nog anders.

Dambryne poneert in zijn essay over de Gentse bouwvakambachten dat het Sint-Lucasambacht sinds de middeleeuwen samengesteld was uit vier grote afdelingen: (1) de kunst- en kladschilders, (2) de beeldhouwers, (3) de glazenmakers en (4) de stoffeerders.⁹⁸ In deze studie, waar de gilde van Sint-Lucas en zijn leden het centrale onderwerp vormen, is het echter noodzakelijk dit verder uit te werken en te precisieren. De kunstenaarspopulatie is immers gediversifieerder dan Dambryne laat uitschijnen.

De professionele activiteit van het merendeel van de leden is gekend, omdat deze informatie vaak toegevoegd is, zowel in het Schildersboek, als in de extracten en de rekeningen. Deze contemporaine bronnen⁹⁹ maken gewag van niet minder dan 34

⁹⁶ North, *Art and commerce*, p. 68-69.

⁹⁷ Rombouts, P., Van Lierus, T., *De Liggeren en andere historische archieven der Antwerpsche Sint Lucasgilde, onder zinspreuk: Wt ionsten versaemt*, Antwerpen, 1872-1876, II, p. 29, 129, 137.

⁹⁸ Dambryne, *De Gentse bouwvakambachten*, p. 54.

⁹⁹ De informatie is gedestilleerd uit de contemporaine bronnen. Vele schilders worden in de hedendaagse literatuur ook omschreven als etsers en graveurs. In de tijd van de kunstenaar zelf werd daar echter geen gewag van gemaakt, waardoor het mij te rechtvaardigen lijkt dit buiten beschouwing te laten.

verschillende beroepsactiviteiten, met name architect, beeldjesgieter, beeldhouwer, beeldsnijder, boetseerder, bordschilder, borduurder, fijnschilder, glazenier, glazenmaker, goudslager, huis- of kladschilder, koopman van schilderijen, landschapschilder, marmeraar, muurwitter of –kalker, orgelmaker, ornamentbeeldhouwer, prentverkoper, schilder, steenhouwer, stoelschilder, stofdrukker, stoffeerder, stoffeerder van beeldjes, stoffeerder van plaaster, tafelschilder, vergulder, verkoper van wassen voorwerpen, (ver)lakker, verluchter, wagenmaker, wasgieter en zerksteenhouwer.

In de volgende tabel, tabel 1, wordt voor elke beroepsomschrijving het aantal individuen weergegeven. Belangrijk hierbij is dat elke vermelding in rekening werd gebracht. Heijndrick Mouha¹⁰⁰ werd bijvoorbeeld genoteerd in het Schildersboek als fijnschilder, maar duikt op in de rekeningen als schilder. Mouha wordt aldus zowel bij de schilders als de fijnschilders in rekening gebracht. 6,53 % van de vermeldingen slaat op personen die opduiken in 2 verschillende categorieën. In het merendeel van de gevallen betreft het echter duidelijk te onderscheiden beroepen, zoals in de situatie van Pauwels Hauwaert¹⁰¹. De contemporaine bronnen omschreven Pauwels zowel als schilder en als glazenmaker. Geen enkel individu heeft meer dan 2 vermeldingen op zijn curriculum vitae staan. Van sommige individuen is de professionele status niet gekend.

PROFESSIONELE STATUS	AANTAL VERMELDINGEN	PROCENTUELE AANDEEL (%)
Glazenmakers	194	22,22
Schilders	143	16,38
Beeldsnijders	107	12,26
Huisschilders	103	11,80
Fijnschilders	83	9,51
Stoffeerders	74	8,48
Borduurders	34	3,89
Beeldhouwers	25	2,86
Steenhouwers	16	1,83

¹⁰⁰ Nr. 611.

¹⁰¹ Nr. 397.

Ornamentbeeldhouwers	13	1,49
Marmeraars	11	1,26
Goudslagers	10	1,15
Glasschilders	9	1,03
Vergulders	9	1,03
Landschapschilders	6	0,69
Prentverkopers	6	0,69
Stoelschilders	4	0,49
Koopmannen van schilderijen	4	0,49
Wasgieters	4	0,49
Stofdrukkers	2	0,23
Boetseerders	2	0,23
Verluchters	2	0,23
Beeldjesgieter	1	0,11
Bordschilder	1	0,11
Muurwitter	1	0,11
Orgelmaker	1	0,11
Stoffeerder van plaaster	1	0,11
Zerksteenhouwer	1	0,11
Verkoper van wassen voorwerpen	1	0,11
Stoffeerder van beeldjes	1	0,11
Wagenmaker	1	0,11
Architect	1	0,11
Tafelschilder	1	0,11
Verlakker	1	0,11
	Totaal = 873	Totaal = 100 %

Tabel 1: het aantal vermeldingen per beroep in de contemporaine bronnen

Het is mogelijk om bepaalde beroepen uit dit overzicht te groeperen. Zo vormen de bordschilders, fijnschilders, huis- of kladschilders, landschapschilders, marmeraars, muurwitters, schilders, stoelschilders, tafelschilders, verlakkers en verluchters verschillende deelverzamelingen van de grote groep kunst- en kladschilders. Toch blijkt ook dan nog Dambruynes voorstelling van de feiten te simplistisch.

3.1 Schilders

Figuur 1: *De schilder* door Jan Luyken (ets uit *Spiegel van het menselijk bedrijf*, 1718)

De bovenstaande deelverzameling van de schilders omvat 346 vermeldingen of 39,63 % van het totale aantal. De groep die werkt met borstels en penselen vormt aldus de grootste onderverdeling van het Sint-Lucasambacht. Als het 69ste artikel van de *Concessio Carolina*, dat betrekking heeft op de reorganisatie van de Gentse ambachtswereld, bepaalde dat in ambachtsgroep nummer 10 de schilders ressorteerden, samen met de meerseniërs, riemen -en hoedenmakers, dan is er sprake van een *pars pro toto*.¹⁰² De grootse groep werd vereenzelvigd met het hele ambacht. Wanneer de Gentse magistraat in 1542 een ordonnantie uitvaardigde met betrekking tot het ambacht, luidde de inleiding als volgt: “*Ordonnantie op tfaict ende conduicte van der neerijnghe van den schilders...*”. Een lezing van dit voorschrift brengt al snel aan het licht dat eveneens voorschriften werden opgelegd aan onder andere beeldsnijders, glasmakers en goudslagers.¹⁰³ Reeds in de 14de eeuw was de officiële benaming van het ambacht immers het ambacht van de schilders, zonder toevoeging van een van de andere

¹⁰² Dambruyne, *Corporatieve middengroepen*, p. 36.

¹⁰³ SAG, *Reeks 183-1*, fol. 16-18 v°.

secties van de nering.¹⁰⁴

Binnen dit lid van het ambacht is het noodzakelijk een verdere onderverdeling door te voeren. Net zoals vandaag het geval is, voerde toen niet elke schilder immers hetzelfde schilderwerk uit. Een eerste groep bestond uit de witters of huis- of kladschilders, uitzonderlijk ook clackschilders of platschilders genaamd. Het beroepsmonopolie van deze groepering behelsde het uitvoeren van buiten- en binnenschilderwerk. Het penseel werd gehanteerd voor het schilderen van gevels, poorten, deuren en vensters.¹⁰⁵ De eerste vermelding van dit type schilder dateert uit het jaar 1640, wanneer Gillis van Volsen¹⁰⁶ genoteerd werd in het Schildersboek.¹⁰⁷ Een tweede groep, de fijnschilders, bezat het alleenrecht van het vervaardigen en verkopen van schilderijen. Bovendien hadden enkel dezen het recht om beelden te polychromeren. In de bouwsector waren deze kunstschilders verantwoordelijk voor het uitvoeren van decoratieve plafond-, schouw- en wandschilderkunst.¹⁰⁸ De eerste vermelding van een fijnschilder slaat op Nicolas de Liemakere alias Roose in de jaren 1624-1625.¹⁰⁹ Het gebruik van de term fijnschilder kan er op wijzen dat reeds toen het talent van het desbetreffend individu heel hoog werd geschat.¹¹⁰ Voordien werd het onderscheid tussen fijn- en huisschilder niet genoteerd in het inschrijvingsregister. Men was in eerste instantie schilder. Meer dan vermoedelijk behoren deze individuen omschreven als schilder toe aan één van beide categorieën. De aard van de uitgevoerde arbeid vormt hiervoor een duidelijke aanwijzing. Vermeldingen van schilder vanaf het jaar 1735 in de context van de kunstenaarsnering laten echter geen twijfel. De witters namen immers de beslissing om zich af te scheiden van de corporatie van de fijnschilders, beeldhouwers en glazenmakers. Op 28 oktober 1734 dienden de huisschilders een rekwes in bij de schepenen van de keure met het verzoek om zich te mogen afkeren van het Sint-Lucasambacht, waaronder ze sinds de middeleeuwen ressorteerden. Verschillende argumenten lagen aan de basis van deze beslissing. De kladschilders namen het niet langer dat de fijnschilders “den baes spelen” en zich niet bezig hielden met het algemeen belang van de

¹⁰⁴ SAG, *Nota's van Werveke 1169*.

¹⁰⁵ Dambruyne, *Corporatieve middengroepen*, p. 27.

¹⁰⁶ Nr. 929.

¹⁰⁷ SAG, *Reeks 183-1*, fol. 80.

¹⁰⁸ Dambruyne, *Corporatieve middengroepen*, p. 27; Dambruyne, *De Gentse bouwvakambachten*, p. 54.

¹⁰⁹ SAG, *Reeks 183-1*, fol. 65 v°; Nr. 527.

¹¹⁰ UBG, *Vliegende Bladen, IL 21*, Liemaekere.

corporatie; dat de gezworenen, gekozen uit de eerste drie secties van de nering (fijnschilders, beeldhouwers en glazenmakers), zich nauwelijks bezig hielden met overtredingen gesignaleerd door de huisschilders en niets deden om de rechten en prerogatieven van de kladschilders te bewaren, ondanks dat zij in grote mate bijdragen aan de financiële inkomsten van de vereniging. Dambruyne vat het als volgt samen: de huisschilders namen het niet langer dat, ondanks hun numeriek overwicht, zij geen vinger in de bestuurlijke pap te brokken hadden. Vervolgens gaf het schepencollege op 31 januari 1735 zijn fiat tot de oprichting van een eigen ambacht. De witters stonden voortaan op eigen benen als leden van een onafhankelijk ambacht.¹¹¹ De afscheiding van de huisschilders gebeurde niet toevallig in de 18de eeuw. De witters kenden een gunstige economische ontwikkeling, aangezien de 18de-eeuwse bouwstijlen een grote plaats toekenden aan het binnen- en buitenschilderwerk.¹¹² Als groep werden ze steeds belangrijker, maar de andere leden van de gilde namen hen niet au sérieux. Een afsplitsing was onvermijdelijk.

In de contemporaine bronnen duikt tevens een trend naar specialisatie op. Bepaalde personen die schilderwerk uitvoerden werden immers omschreven als landschapschilder of bordschilder, stoelschilder of tafelschilder. Het gaat om 26 vermeldingen of 7,54 %. De reden voor deze notering is logischerwijs dat het individu gespecialiseerd is in een bepaald type schilderwerk, eventueel om zich te richten op een specifiek marktsegment. Naar de dieperliggende grond blijft het echter gissen. Waarom werd bijvoorbeeld Jacobus Moens¹¹³ getypeerd als schilder van landschappen en Victor Verspilt¹¹⁴ als schilder?¹¹⁵ Het oeuvre van Verspilt laat er immers niet de minste twijfel over bestaan dat deze actief was als landschapschilder en in de literatuur wordt hij ook als dusdanig getypeerd.

¹¹¹ SAG, *156bis nr. 59*, Huisschilders (1736-1791); Dambruyne, *De Gentse bouwvakambachten*, p. 56.

¹¹² Dambruyne, *De Gentse bouwvakambachten*, p. 61.

¹¹³ Nr. 602.

¹¹⁴ Nr. 907.

¹¹⁵ SAG, *Reeks 183-1*, fol. 97, 110.

3.2 Sculpteurs

Figuur 2: *De beeldhouwer* door Jan Luyken (ets uit *Spiegel van het menselijk bedrijf*, 1718)

De tweede beroepsgroep binnen het kunstenaarsambacht werd gevormd door de sculpteurs. In documenten uitgaande van de nering staan de sculpteurs immers dadelijk na de schilders vermeld in de titulatuur.¹¹⁶ Deze groep (beeldsnijders, beeldhouwers, steenhouwers, ornamentbeeldhouwers, boetseerders, beeldjesgieters en zerkstenhouwers) vertegenwoordigt 165 individuen of 18,90 % van het aantal vermeldingen. Het tweede lid van het ambacht bezat het alleenrecht voor het vervaardigen en verkopen van decoratief sculptuurwerk.¹¹⁷ Binnen deze groep vormen de beeldsnijders (64,85 %) en beeldhouwers (15,15 %) de grootste deelpopulatie. Het onderscheid tussen beide situeert zich op het vlak van het gebruikte materiaal en zit deels vervat in de naamgeving van beide groepen. Waar steen het basismateriaal uitmaakt voor de beeldhouwer, is hout de grondstof voor de beeldsnijder. Dit onderscheid tussen beeldhouwer en -snijder valt bij de opkomst van de barok aan het begin van de 17de eeuw echter weg. In eenzelfde atelier bewerkte men zowel steen als hout.¹¹⁸ Jacques Cockx¹¹⁹, beeldsnijder, vervaardigde immers in de periode 1643-1645 een

¹¹⁶ SAG, *Nota's van Werveke 1169*.

¹¹⁷ Dambruyne, *De Gentse bouwvakambachten*, p. 53.

¹¹⁸ Duverger, *Kunstgeschiedenis der Nederlanden*, p. 118.

¹¹⁹ Nr. 199.

witmarmeren Madonnabeeld en in de jaren 1660-1661 een marmeren doopvont, naast verschillende werken in hout. Een tweede voorbeeld is de beeldhouwer Glaude le Fer¹²⁰. Hij was in de jaren 1670 betrokken bij de uitvoering van het houten hoofdaltaar in de Sint-Michielskerk te Gent. Ondanks het feit dat het onderscheid tussen beide beroepsgroepen vervaagde, doken nieuwe meesters op in het inschrijvingsregister en de rekeningen als ofwel beeldsnijder, ofwel beeldhouwer. Vermoedelijk werd men ingeschreven op basis van de grondstof die men gebruikte voor het uitvoeren van de meesterproef.

Samen met het wegvallen van het onderscheid tussen beeldsnijder en -houwer, werd het werkerterrein van de sculpteurs uitgebreid. Zij waagden zich op het werkgebied van de architect, eerste door het vervaardigen van werken die tot de kleinarchitectuur behoren, later door zelf plannen voor bouwwerken op te maken en uit te voeren. Toch is maar één enkele vermelding van architect terug te vinden, niet toevallig weliswaar bij een beeldsnijder. Het betreft Melchior Somer¹²¹, afkomstig uit het Duitse gebied. In 1621 nam hij het lidmaatschap van de gilde op en werd hij getypeerd als architect (en beeldsnijder).¹²² Vervolgens namen de sculpteurs tevens de bestellingen over van antiëksnijders en van schrijnwerkers. De ambachtsman werd kunstenaar.¹²³ Bovendien is er in de kunstgeschiedenis een professionaliseringsproces waar te nemen, waarbij de artiesten rond 1600 een gemeenschappelijk beroepsideaal met de daarbij horende organisaties, leerboeken, theorieën, gedragscodes en historische visies ontwikkeld hadden.¹²⁴ Mijn beslissing om over kunstenaars te spreken is dus niet enkel op de eigen waardering gebaseerd, maar tevens op feiten.

Tabel 1 toont ook de aanwezigheid van steenhouwers in het Sint-Lucasambacht. Bijna 10 %, meer bepaald 9,70 %, van de vermeldingen heeft betrekking op deze beroepscategorie. Dit is hoogst eigenaardig. Steenhouwers stonden in voor het houwen van allerlei vlakke en profielstenen uit natuursteen voor constructieve en decoratieve onderdelen voor de binnen- en buitenbouw.¹²⁵ In se leunde hun arbeid dicht aan bij het werk van de beeldhouwers. Sommige taken kunnen duidelijk toegewezen worden aan een van beide beroepscategorieën. Er bestaat echter een grijze middenzone, waar het niet eenduidig is of een werk de arbeid is van een

¹²⁰ Nr. 304.

¹²¹ Nr. 824.

¹²² SAG, *Reeks 183-1*, fol. 63.

¹²³ Duverger, *Kunstgeschiedenis der Nederlanden*, p. 118.

¹²⁴ Kempers, B., *Kunst, macht en mecenaat*, Zutphen, 1987, p. 345.

¹²⁵ Dambruyne, *De Gentse bouwvakambachten*, p. 53.

beeld- of steenhouwer. Bijvoorbeeld altaartrappen bevinden zich in deze schemerzone. Hoe moeilijk beide professionele activiteiten in bepaalde gevallen ook te onderscheiden waren, toch maakten ze sinds 1540 deel uit van verschillende neringen. De Carolijnse Concessie bepaalde immers dat de steenhouders onderdeel vormden van de tweeledige nering der metselaars.¹²⁶ Dambruyne poneerde reeds dat het meervoudig lidmaatschap voornamelijk aanwijsbaar was bij aanverwante ambachten.¹²⁷ De kunstenaarsnering stond dus weliswaar open voor steenhouders, maar niet in deze hoedanigheid. Toch maakt het inschrijvingsregister melding van steenhouders. In het specifieke geval van Gillis Matthijs¹²⁸ kan dit nog enigszins verklaard worden. Hoewel hij in 1657 werd ingeschreven als steenhouwer, dook hij in de periode 1674-1676 op als gezworene van de nering, in de hoedanigheid van beeldsnijder en steenhouwer. Matthijs was dus vertrouwd met het beroep van beeldsnijder en zijn aanwezigheid in de kunstenaarsnering was dus terecht. De tegenwoordigheid van andere personen roept echter meer vragen op. Hoe dient men individuen als Jan Coen¹²⁹ of Simon Berlan¹³⁰ te beoordelen? Beiden werden bij hun inschrijving, de eerste in 1599 en de tweede in 1623, louter getypeerd als steenhouwer en in tegenstelling tot bijvoorbeeld Matthijs werden ze nergens verbonden met een beroep dat wel ressorteerde onder het Sint-Lucasambacht. Bij Matthijs kan men veronderstellen dat hij zowel de vrijheid had verworven als steenhouwer en beeldsnijder. Hij behoorde dan tot de groep van mensen die een lidmaatschap van verscheidene ambachten bezat. Later kom ik nog terug op dit meervoudig lidmaatschap. Bij Coen en Berlan was dit niet het geval. Het is onduidelijk hoe een steenhouwer kan opduiken in de kunstenaarsnering, waar hij normaal gezien toebehoorde aan het metselaarsambacht. Een mogelijke hypothese is dat gedurende de vroegmoderne periode het onderscheid steenhouwer-sculpteur niet steeds voor de hand lag en de grenzen tussen de ambachten niet zo strak uitgetekend waren als de naamgeving en onderverdeling van de neringen zou kunnen veronderstellen.

¹²⁶ Dambruyne, J., Het werkkader van de bouwsector: de ambachtsgilden; in: Dambruyne, J., Bral, G.J., Rambaut, A., Laporte, D. (red.), *Een stad in opbouw: Gent van 1540 tot de Wereldtentoonstelling van 1913*, Tielt, 1992, p. 130.

¹²⁷ Dambruyne, De Gentse bouwvakambachten, p. 67.

¹²⁸ Nr. 575.

¹²⁹ Nr. 201.

¹³⁰ Nr. 65.

3.3 Glasvervaardigers

Figuur 3: *De Glasemaker* door Jan Luyken (ets uit *Spiegel van het menselijk bedrijf*, 1718)

Het derde *let* van de nering verzamelde de glasvervaardigers. In het overgrote deel van de contemporaine vermeldingen betreft het glazenmakers (95,57 %). De overblijvende fractie werd gevormd door glasschilders. De terminologie met betrekking tot deze groep was ietwat verwarrend. In het bronnenmateriaal en in de literatuur verschijnen woorden als glasmakers, glasblazers, glazeniers en glasschilders. Het exacte onderscheid is niet steeds duidelijk.¹³¹ Glazenmakers en glazeniers kunnen beschouwd worden als synoniemen van elkaar en onderscheiden zich van de glasblazer op basis van het vervaardigingsproces van het glas. Een glasblazer, zoals de term al laat vermoeden, blaast het glas in een bepaalde vorm, bijvoorbeeld die van een vaas. Bij het glazenmaken daarentegen werd geen gebruik gemaakt van de blaastechniek. De glasschilder had geen aandeel in het fabricatieproces van het glas, en verschilt op deze wijze van de bovengenoemde beroepen.

De glazeniers hadden sinds de middeleeuwen het exclusieve recht om glazen vensters te fabriceren en te plaatsen. Ook het aanbrengen van ruitjes in de raamopeningen met behulp

¹³¹ In het vervolg van dit onderzoek volg ik de terminologie zoals die werd aangewend door Johan Dambruyne in het werk *Een stad in opbouw: Gent van 1540 tot de Wereldtentoonstelling van 1913*. De - vaak subtiele - verschillen worden niet steeds in woordenboeken uitgeklaard.

van lood behoorde tot hun takenpakket. Tot in de 16de eeuw was de glazenier ook steeds glasschilder, en deze stond dus in voor zowel het vervaardigen, snijden en aanbrengen van het glas in de raamopeningen, als het beschilderen ervan.¹³² Jacques Liemaekere¹³³, die het meesterschap verwierf in 1597, kan hier dienen als voorbeeld. Uit zijn oeuvre kan men afleiden dat hij onder meer als glasschilder actief was, naast zijn bezigheden als glazenmaker. Gedurende de jaren 1618-1620 was hij immers werkzaam voor de Sint-Martinuskerk te Ekkerghem, waarvoor hij niet enkel verschillende vensters maakte, maar deze ook beschilderde. Glasschilders kwamen echter steeds minder voor. Kerkfabrieken en openbare besturen deden de schade door wind en hagel niet altijd onmiddellijk herstellen, en indien men de beschadiging herstelde, gebeurde dit steeds met wit glas en nooit door geschilderd glas.¹³⁴ Door deze voortdurende toename van de vraag naar neutraal glas vond er echter vrij snel een ontkoppeling plaats van het beroep van glazenmaker en glasschilder. In het licht van deze evolutie kan men de optekening van ene Rombout¹³⁵ uit Antwerpen in het Schildersboek kaderen. In 1606 verscheen deze immers in het inschrijvingsregister als zowel glazenmaker als glasschilder.¹³⁶ De geleidelijke overgang van de glazenmaker-glasschilder naar de scheiding van beide beroepen kan dus gesitueerd worden in de eerste decennia van de 17de eeuw. Antwerpen, als voornaamste centrum van de glasschilderkunst in de Nederlanden, bleek in deze evolutie Gent een stapje voor. Te Antwerpen dateren de eerste sporen van een ontkoppeling van beide ambachten uit 1534.¹³⁷

¹³² Dambruyne, Het werkkader van de bouwsector, p. 139; Dambruyne, De Gentse bouwvakambachten, p. 54.

¹³³ Nr. 528.

¹³⁴ SAG, *Nota's van Werveke 587*, Schilderijen en schilders (ook glasschilders).

¹³⁵ Nr. 984.

¹³⁶ SAG, *Reeks 183-1*, fol. 55.

¹³⁷ Helbig, J., *Meesterwerken van de glasschilderkunst*, Antwerpen-Utrecht, 1941, pp. 21, 31.

3.4 Stoffeers

De laatste groep die Dambruyne onderscheidde werd gevormd door de stoffeers. De contemporaine bronnen maken melding van 76 stoffeers, goed voor 8,71 % van het totale aantal vermeldingen. De stoffeers stonden in voor de binnenhuisinrichting en bezaten het monopolie op het bekleden van wanden met verschillende stoffen afhankelijk van de tijdsgeslacht. Waar tijdens de 16de en 17de eeuw de wanden van duurere woningen bij voorkeur met goudleder werden aangekleed, kreeg dit type wandbekleding in de 18de eeuw alsmear meer concurrentie van het behang. Textilia zoals zijdedamast en voor de minder formele kamers goedkope gedrukte stoffen en uiteindelijk behangpapier vonden ingang.¹³⁸ Met deze geschetste evolutie in het achterhoofd is de aanwezigheid sinds 1696 van Jan van Alfane¹³⁹ en Gerard Meys¹⁴⁰ in het ambacht verklaarbaar. Ze verdienden beiden immers de kost als stofdrukker.¹⁴¹ Binnen de beroepscategorie van de stoffeers slaagden bovendien enkele individuen erin zich te specialiseren. Dit was in de eerste plaats het geval bij Anthonius de Naelde¹⁴². Deze kunstenaar, geboren te Kamerijk, verwierf de vrijheid van het ambacht in 1612 en was naast beeldhouwer ook actief als stoffeers van beeldjes. Vermoedelijk werden beide ambachten voor 1575 door eenzelfde individu uitgevoerd, tot ergernis van de stoffeers. Dat jaar werd immers uitdrukkelijk gestipuleerd dat beeldhouwers geen taken van stoffeers mochten uitvoeren.¹⁴³ Indien De Naelde dus zijn beeldhouwwerk wenste te stofferen, diende hij ook als stoffeers de vrijheid te verwerven. In de jaren 1624-1625 verscheen in de corporatie tevens een stoffeers van plaaster, meer bepaald Albert Heyndrickx^{144, 145}. De Naelde en Heyndrickx waren de enige individuen die opdoken als een bepaald type stoffeers, wat uiteraard niet betekent dat de ene enkel beeldjes en de andere enkel voorwerpen uit plaaster stoffeerde.

¹³⁸ Dambruyne, Het werkkader van de bouwsector, pp. 140-141; Dambruyne, De Gentse bouwvakambachten, p. 54.

¹³⁹ Nr. 13.

¹⁴⁰ Nr. 596.

¹⁴¹ SAG, *Reeks 183-1*, fol. 119.

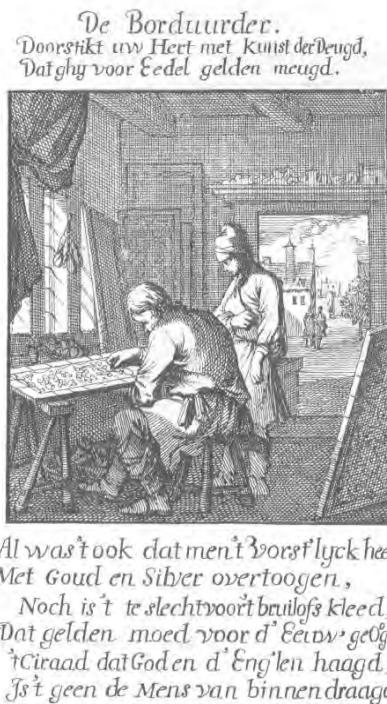
¹⁴² Nr. 620.

¹⁴³ SAG, *Reeks 183-1*, fol. 19-21v.

¹⁴⁴ Nr. 436.

¹⁴⁵ SAG, *Reeks 183-1*, fol. 65 v°.

3.5 Borduurers

Figuur 4: *De Borduurder* door Jan Luyken (ets uit *Spiegel van het menselijk bedrijf*, 1718)

De borduurders vormden een groep die bij Dambruyne buitenspel staat. De reden voor hun afwezigheid kan misschien gezocht worden in het feit dat deze beroepscategorie niet gedurende de hele levensduur van het Sint-Lucasambacht deel uitmaakte van deze nering. In de periode voor de Gentse opstand van 1539-1540 waren de borduurwerkers ondergebracht in het ambacht van de scheppers, en dit samen met de kleermakers en wambuismakers of pourpointstikkers.¹⁴⁶ Ook na de bestraffing door Karel V vormden de borduurwerkers niet dadelijk een onderdeel van de kunstenaarsnering. In de Carolijnse Concessie was er echter geen sprake van de borduurwerkers of schilders met de naald. Vermoedelijk bleven de borduurders samengevoegd bij de scheppers, want er bestaat niet de minste twijfel dat er gedurende die tijd te Gent borduurwerk werd vervaardigd. Dit hield in dat een bestaand weefsel werd versierd met draden, soms ook met parels en stenen. De borduurders vervaardigden, met gouddraad, kleurrijke zijde en enkele basissteken, taferelen die soms heel dicht bij de schilderkunst aanleunden.¹⁴⁷ Pas in 1630 vonden de borduurders aansluiting bij

¹⁴⁶ Dambruyne, *Corporatieve middengroepen*, p. 25.

¹⁴⁷ Duverger, E., De kunstnijverheid tot 1800, in: Decavele, J. (red.), *Gent. Apologie van een rebelse stad*, Antwerpen-Gent, 1989, pp. 314-315.

het schildersambacht.¹⁴⁸ Pedro Leenmans¹⁴⁹ was het volgende jaar de eerste borduurder die intrad in de nering.¹⁵⁰ De intrede van de borduurwerkers ging echter niet zonder slag of stoot en verliep meer dan waarschijnlijk geleidelijk. In 1676 vroegen de schilders met de naald immers aan de nering of het mogelijk was om de ordonnantie van de nering aan te passen, aangezien “*dat onder hun is sorterende de borduijrders van over twintich, dertich ende meer jaeren*”. De nering was echter niet helemaal overtuigd en contacteerde de Antwerpse gilde van Sint-Lucas. De dekens van deze organisatie deelden mee dat te Antwerpen de borduurwerkers deel uitmaakten van de gilde. Op 24 september 1676 ten slotte vaardigden de schepenen van de keure een document uit, waarin opgetekend stond dat elke persoon die zich bezig hield met het vervaardigen van borduurwerk lid kan worden van de kunstenaarsnering.¹⁵¹ De titulatuur van de rekeningen bevat dan ook voor de eerste maal de borduurwerkers in 1677.¹⁵²

Vanaf 1718 liep de relatie van de borduurwerkers met de kunstenaarsnering echter spaak. De verkoeling van de relaties was echter al enkele jaren aan de gang, of is het eerder toevallig dat François Conppistel¹⁵³ als laatste borduurwerker toetrad tot de gilde op 15 november 1711?¹⁵⁴ Ik vermoed van niet. De documenten laten uitschijnen dat de schilders met de naald nooit helemaal aanvaard werden als leden van de nering. In 1718 weigerden de borduurwerkers een eerste maal hun *ommestellinghe*, een jaarlijkse bijdrage in de kas van het ambacht, te betalen. De borduurders weigerden te betalen, aangezien er een zaak hangende was verband houdend met een onvrije persoon die borduurwerk vervaardigde. Zij wensten het eindoordeel van deze betwistbare zaak af te wachten.¹⁵⁵ Om dezelfde reden werd tot en met het jaar 1729 de ommestelling niet gestort door de borduurwerkers.¹⁵⁶ Vanaf 1730 is er geen

¹⁴⁸ SAG, *Nota's KLuyskens 16*, Rynck Jacobus de of de Rinck.

¹⁴⁹ Nr. 515.

¹⁵⁰ SAG, *Reeks 183-1*, fol. 70.

¹⁵¹ SAG, *Reeks 183-1*, fol. 106, 106 v° en 107.

¹⁵² SAG, *Reeks 183-5*, 1677-1679.

¹⁵³ Nr. 208.

¹⁵⁴ SAG, *Reeks 183-1*, fol. 133.

¹⁵⁵ SAG, *Reeks 183-5*, 1717-1719: “*Niet ontfanghen ten opsichte van eene litigieuse saecke ten laste van eenen onvrijen persoon in het selve lit inghestelt, de welcke voor als noch niet en is getermineert ende daervan de supposten aeler te betalen pretenderen den uijtval van de selve saeke af te waechten.*”

¹⁵⁶ SAG, *Reeks 183-5*, 1717-1719, 1720-1724, 1725-1728 en 1729.

enkel spoor meer terug te vinden van borduurwerkers in het Sint-Lucasambacht. De borduurders gingen hun eigen weg op, los van het schildersambacht, waar ze een eeuw aansluiting hadden bij gevonden.¹⁵⁷

¹⁵⁷ SAG, *Reeks 183-5*, 1730-1733; SAG, *Nota's Kluyskens 16*.

3.6 Kunstenaars allerhande

Verschillende - kleinere - beroepsgroepen participeerden eveneens in de kunstenaarsnering. Hierbij was het in de bovenstaande groepsverdeling niet mogelijk al deze types vermeldingen in te passen. Het betreft de architecten, goudslagers, koopmannen van schilderijen, orgelmakers, prentverkopers, stofdruckers, vergulders, verkopers van wassen voorwerpen, verlakkers, wagenmakers en wasgieters. Deze groep is samen goed voor 4,58 % van de contemporaine vermeldingen.

De goudslagers leunden heel dicht aan bij het artistieke milieu. Zij vervaardigden immers bladgoud, een product dat veelvuldig door kunstenaars werd aangewend. Het feit dat deze beroepsgroep deel uitmaakte van het Sint-Lucasambacht lijkt dan ook niet meer dan logisch. De term goudslager dook een eerste maal op in de gildebepanning in 1652. Vanaf 1677 werden ze echter niet meer vermeld in de titulatuur.¹⁵⁸ Dit betekende echter niet dat zij enkel gedurende het derde kwart van de 17de eeuw lid waren van het ambacht. In 1595 dook Philips Dorle¹⁵⁹ al op als goudslager in de nering en bijna een eeuw later, in 1690, noteerde men de Antwerpenaar Frederick Boethaes¹⁶⁰ als meester-goudslager in het inschrijvingsregister.¹⁶¹

Nauw aansluitend bij het beroep van goudslager lag dat van de vergulder. Eens het bladgoud vervaardigd was, kon de vergulder immers zijn arbeid verrichten. Met dit in het achterhoofd heb ik er de voorkeur aan gegeven de vergulders in samenspraak met de goudslagers te bespreken. Hierbij mag echter niet uit het oog verloren worden dat contemporaine bronnen melding maken van vergulders in nauwe samenhang met verschillende types schilders. Enkel de, vermoedelijk uit Frankrijk afkomstige, Frans Lieu¹⁶² werd opgenomen in de jaren 1680-1681 met louter de vermelding vergulder.¹⁶³ De andere uitvoerders van verguldwerk werden in de eerste plaats beschouwd als schilders. Bij wijze van voorbeeld is het mogelijk hier Joannes de Vettere¹⁶⁴ en Jan de Soor¹⁶⁵ te vermelden. De

¹⁵⁸ SAG, *Nota's van Werveke 1169*.

¹⁵⁹ Nr. 281.

¹⁶⁰ Nr. 87.

¹⁶¹ SAG, *Reeks 183-1*, fol. 49, 116.

¹⁶² Nr. 531.

¹⁶³ SAG, *Reeks 183-1*, fol. 111.

¹⁶⁴ Nr. 912.

¹⁶⁵ Nr. 827.

Vettere werd in 1685 opgenomen in het ambacht als fijnschilder en vergulder en in 1694 werd De Soor opgetekend in het inschrijvingsboek als marmeraar en vergulder.¹⁶⁶ De typering als vergulder is dan ook te beschouwen als een specialisatie. Dit betekende dus niet dat andere schilders geen verguldwerk uitvoerden. De marmeraar Cornelis Agijs¹⁶⁷ voerde in de jaren 1717-1718 immers in opdracht van de stad verschillende opdrachten uit, waarbij verguldwerk te pas kwam.

Onder het ambacht ressorteerden eveneens prentverkopers. De Gentse nering vormde op dit vlak zeker geen uitzondering. In 1701 wisten de bestuursleden van de Amsterdamse Sint-Lucasgilde een hernieuwing van een keur uit 1630 in de wacht te slepen. Deze verordening bepaalde dat de verkoop van kunstboeken en prenten toebehoorden aan leden van de kunstenaarsnering, los van de boekverkopers.¹⁶⁸ De verluchters werden reeds ingedeeld in de rubriek der schilders. Hier merk ik nog op dat beide verluchters tevens als prentverkoper opdoken in de contemporaine bronnen. Het betreft Adriaen Possemier¹⁶⁹ en Gheeraert Nieustadt¹⁷⁰, die allebei werden ingeschreven als meester in de gilde in de jaren 1680-1681.¹⁷¹ Beiden frequenteerden ook de halfvastenjaarmarkt te Gent.

Naast de prentverkopers, werden ook koopmannen van schilderijen opgenomen in het ambacht van Sint-Lucas. Gedurende de 15de en 16de eeuw legden de schildersgilden immers beperkingen op aan de kunsthandel met als doel de inheemse markt te beschermen. Eén van de beschermende maatregelen tegen de import en wilde straathandel was dat de handel in schilderijen slechts toegestaan werd aan personen die tot de schildersgilden behoorden.¹⁷² In principe is het mogelijk deze groep te beschouwen als een specialisatie van de fijnschilders. Hierboven stelde ik reeds dat de kunstschilders het alleenrecht bezaten om schilderijen te vervaardigen en te verkopen. Indien een individu zich enkel toeleedde op koop en verkoop werd hij een schilderijenhandelaar. Het productieproces en de economische kant van de zaak werden losgekoppeld van elkaar. Dit is misschien een ietwat simplistische voorstelling van de feiten, aangezien de handelaar specifiek als koopman werd getypeerd, en niet als handelaar-schilder. Toch meen ik te mogen stellen dat beroep van schilderijenhandelaar zijn oorsprong

¹⁶⁶ SAG, *Reeks 183-1*, fol. 113 v°, 118.

¹⁶⁷ Nr. 8.

¹⁶⁸ Van Eeghen, I. H., *De gilden: theorie en praktijk*, Bussum, 1965, p. 107.

¹⁶⁹ Nr. 715.

¹⁷⁰ Nr. 633.

¹⁷¹ SAG, *Reeks 183-1*, fol. 111; SAG, *Reeks 183-5*, 1680-1681.

¹⁷² Hauser, A., *Sociale geschiedenis van de kunst*, Nijmegen, 1975, p. 326.

vond in dat van schilder. Stabel bijvoorbeeld bestudeerde de situatie in het laatmiddeleeuwse Brugge en constateerde dat er geen aanwijzingen zijn dat schilders (of hun echtgenotes) geen handelaar konden zijn.¹⁷³ Daarenboven was het niet verwonderlijk dat menig kunstenaar die minder succes kende of in geldnood verkeerde, zich in de eerste plaats geroepen voelde om de doeken en panelen van oude en nieuwe meesters aan de man te brengen. Niemand kon immers beter andermans kunstwerken beoordelen, dan de schilder die zelf de kunst uitvoerde.¹⁷⁴

De contemporaine bronnen maken eveneens melding van vier wasgieters en één verkoopster van wassen voorwerpen, goed voor een aandeel van 0,57 % in het totale aantal vermeldingen. Bovendien springt in het oog dat alle wasgieters tevens aangeduid werden als stoffeerders. De vraag die zich nu opdringt is of deze individuen louter als wasgieter ook deel zouden uitmaken van het ambacht. Het antwoord is ja. In de titulatuur van de nering dook de beroepsgroep van de wasgieters immers op in 1666. Gedurende een decennium bleef de situatie ongewijzigd. Vanaf 1677 verdwenen, samen met de goudslagers, ook de wasgieters uit de ambachtsomschrijving.¹⁷⁵ Dit betekende geenszins dat de wasgieters enkel een tiental jaar deel uitmaakten van het ambacht. Reeds in 1628 verscheen Louis Donnijn¹⁷⁶ ten tonele als wasgieter in de Gentse Sint-Lucascorporatie.¹⁷⁷

Het ambacht bood ten slotte ook onderdak aan een orgelmaker en een wagenmaker. Dit doet de wenkbrauwen fronsen. Van oudsher is het ambacht der wagenmakers en dit der schrijnwerkers, waaronder de orgelbouwers ressorteerden, apart georganiseerd van de kunstenaarsnering.¹⁷⁸ Hoe was het mogelijk dat beiden toch opdoken in de gilde? Het verhaal van de orgelmaker Louis de la Heije¹⁷⁹ is gekend. De kunstenaarsnering eiste van de schepenen van de keure de vervolging van deze vreemdeling, die onrechtmatig het beroep van

¹⁷³ Stabel, P., Selling paintings in Late Medieval Bruges: marketing customs and guild regulations compared, in: De Marchi, N., Van Miegroet, H.J. (red.), *Mapping markets for Paintings in Europe, 1450-1750*, Turnhout, 2006, p. 103.

¹⁷⁴ Duverger, E., *De XVIIIe-eeuwse kunsthandel en de plaats van het Nederlands kunstwerk op de Franse en Engelse kunstmarkt*, Gent, 1967, p. 3; Vlieghe, H., *Flemish art and architecture 1585-1700*, New Haven, 1998, p. 10.

¹⁷⁵ SAG, *Nota's van Werveke 1169*.

¹⁷⁶ Nr. 278.

¹⁷⁷ SAG, *Reeks 183-1*, fol. 67.

¹⁷⁸ Dambruyne, *Corporatieve middengroepen*, p. 25.

¹⁷⁹ Nr. 414.

beeldhouwer uitoefende. Hij beeldde met name een Vlucht van koning David, een vrouwenfiguur, engelengezichten en andere versieringen uit op een orgelkast. Deze was reeds in beslag genomen op verzoek van de schrijnwerkers. In 1713 richtte De la Heije zich tot de vorst met een verzoekschrift waarin hij stelde dat, hoewel zijn kunst vrij was, hij gedurende vijftien jaar door de schrijnwerkers werd gemolesteerd. Zij hadden bovendien de beeldhouwers aangespoord om hem eveneens te vervolgen. Hetzelfde jaar verplichtte de Raad van State hem toe te laten tot de nering. Opmerkelijk is dat de orgelmaker enkel opduikt in de rekeningen. Het inschrijvingsregister maakt geen melding van dit individu. Het ambacht stond dus meer dan waarschijnlijk afkerig ten opzichte van de intrede van De la Heije, maar zijn opname in de gilde was een geval van overmacht. Men kon niet anders. Belangrijk hierbij is dat de grens tussen bepaalde beroepen uitermate vaag is. De versieringen op de orgelkast zorgden ervoor dat De la Heije lijnrecht kwam te staan tegenover het ambacht. De nering had niets tegen het maken van een orgelkast, maar beeldhouwwerk behoorde enkel aan hen toe. De intrede van François Neyt¹⁸⁰ en het achterliggende verhaal is niet zo goed gedocumenteerd. Enkel in het Schildersboeck staat zijn naam vermeld bij het jaar 1683 als nieuwe koper van het ambacht.¹⁸¹ De opname in het ambacht kan mogelijk verklaard worden door een ruimere interpretatie van het begrip wagen. Misschien vervaardigde Neyt een soort van praalwagen, waarvan bepaalde onderdelen kunstig uitgewerkt waren.

¹⁸⁰ Nr. 628.

¹⁸¹ SAG, *Reeks 183-1*, fol. 112.

Hoofdstuk 4: Carrièreverloop

Bepaalde kunstenaars beschikten ongetwijfeld over aangeboren talent. Ondanks deze gave was het geen evidentie om daadwerkelijk het kunstenaarsstatuut te verwerven. Het is niet verkeerd om te poneren dat een individu niet als kunstenaar ter wereld werd gebracht. Bepaalde factoren, zoals het opgroeien in een artistiek milieu en/of natuurlijke begaafdheid, konden de latere beroepskeuze vanzelfsprekend positief beïnvloeden. Toch diende iedereen dezelfde stappen te doorlopen, alvorens zelfstandig actief te kunnen zijn als kunstenaar. Het ambachtswezen bezat immers een sterk hiërarchische structuur. Bij elk ambacht is het mogelijk vier sociaaljuridische niveaus te onderscheiden met specifieke rechten en plichten. In opklimmende volgorde betreft het de leerling, de knecht, de meester en het bestuurslid.¹⁸² In wat volgt wordt deze rangorde van naderbij bekeken. De aandacht spitst zich voornamelijk toe op de inhoud van de diverse stadia en de mogelijkheden tot socioprofessionele stijging of met andere woorden de carrièrekansen van kunstenaars gedurende de vroegmoderne periode.

4.1 Opleiding

Alvorens men vrij een beroep, dat ressorteerde onder het Gentse Sint-Lucasambacht, kon uitoefenen, diende men een leertijd door te maken. Voor de goede faam van de kunstnijverheid was het immers van het allergrootste belang dat bekwame vaklui werden gevormd. Deze opleiding was niet exclusief voorbehouden aan kunstenaars. In andere nijverheidstakken, zoals de bouwnijverheid, werd de opleiding van nieuwe leden eveneens hoog in het vaandel gedragen.¹⁸³

De opleiding van een kunstenaar in spe geschiedde niet kosteloos. Dit blijkt onder andere uit het contract opgemaakt tussen de schilder Anselmus Hebbelynck alias van Hulle¹⁸⁴ en Jan du Quesne. De meesters waren bovendien verplicht hun leerjongen officieel te laten registreren in het ambachtsboek. Indien dit niet gebeurde was de leertijd immers ongeldig en riskeerde de meester een geldboete. Het inschrijvingsgeld was vermoedelijk vanaf de 17de eeuw vastgelegd op 24 gr. VI. Na het doorlopen van de leertijd diende men zich andermaal te

¹⁸² Dambruyne, De Gentse bouwvakambachten, p. 62.

¹⁸³ Dambruyne, De Gentse bouwvakambachten, p. 62.

¹⁸⁴ Nr. 404.

laten optekenen. Dit impliceerde dat de leerjongens hun geldbeurs mochten aanspreken.¹⁸⁵ Voor velen was dit reeds een onoverkomelijke drempel. Het overleven behelsde voor een deel van de samenleving immers een dagelijkse strijd. Een surplus voor de opleidingsvergoeding te bekostigen bleek niet meer, maar ook niet minder, dan een utopie. Voor de doorsneebevolking was overleven belangrijker dan zich om materiële beslommeringen te bekommeren of van sparen een deugd te willen maken.¹⁸⁶ De maatschappelijke achtergrond van de leerlingen bepaalde dus de mogelijkheid van een artistieke carrière. Aangezien talent echter een niet-klassegebonden eigenschap betreft, werden bepaalde potentieel succesvolle kunstenaars bij voorbaat alle kansen ontnomen. De noodzakelijke begininvestering konden zij niet ophoesten. Bovendien was de vrije beroepskeuze gedurende het ancien regime aan meer restricties onderworpen dan vandaag de dag het geval is. In de vroegmoderne maatschappij bestond een vooroordeel tegen het werken met de handen en openbaarde zich een hogere waardering voor mensen die niets met handwerk te maken hadden. Het is treffend dat bijvoorbeeld in Frankrijk de hofschilders tot de 17de eeuw slechts de rang van lagere hofambtenaren bekleedden. Dit betrekkelijk geringe aanzien dat de kunstenaars genoten, bracht met zich mee dat het kiezen van het kunstenaarsberoep in West-Europa beperkt bleef tot de middenstand en de kleine burgers.¹⁸⁷ North stelde eveneens dat de sociale achtergrond van de kunstenaar in de Hollandse Gouden Eeuw algemeen beschouwd de middenklasse was.¹⁸⁸

Deze sociale achtergrond van de kunstenaars is mogelijk te achterhalen via de professionele activiteiten van de vader. Deze informatie is helaas niet beschikbaar voor de meerderheid van onze populatie. Individuen waarvan de professionele loopbaan van de vader wel gekend is, ondergingen in het overgrote deel van de gevallen de invloed van het milieu. Zij traden immers in de voetsporen van hun vader. Zo dook in 1600 vader Melchior Dassonville¹⁸⁹ op als schilder in het ambacht. Hetzelfde jaar verscheen ook zijn zoon Remeeus¹⁹⁰ ten tonele als beeldsnijder.¹⁹¹ Dikwijls ging dit verder dan de keuze om als

¹⁸⁵ De Munck, Dendooven, *Al doende leert men*, p. 11.

¹⁸⁶ Vandenbroecke, C., Sociaal-economische geschiedenis (16de-18de eeuw), in: Art, J., Boone, M. (red.), *Inleiding tot de lokale geschiedenis van de 12de tot de 18de eeuw*, Gent, 2004, p. 173.

¹⁸⁷ Hauser, *Sociale geschiedenis van de kunst*, p. 328.

¹⁸⁸ North, *Art and commerce*, p. 63.

¹⁸⁹ Nr. 248.

¹⁹⁰ Nr. 249.

¹⁹¹ SAG, *Reeks 183-1*, fol. 51.

kunstenaar actief te zijn. Het beroep van de vader was een voorafspiegeling van dat van de zoon. Zo waren vader en zoon Glaude le Fer¹⁹² actief als beeldhouwer. De navolging van de vader drong zelf door tot het niveau van het genre. Het oeuvre van Adriaenus de Grif¹⁹³ weerspiegelt zijn interesse in het stilleven. Hij was vermoedelijk de zoon van Jacques de Claeuw alias de Grif, die actief was te Leiden als stillevenschilder. Eventueel werd de professionele status zelfs verschillende generaties lang doorgegeven. Zo werden artistieke of kunstenaarsdynastieën gevormd, die vaak ook dezelfde artistieke creaties vervaardigden. De familie Clayssens/Claessens¹⁹⁴ geldt hierbij als illustratie, aangezien dit geslacht de registers van de stadsschepenen met blazoenen verfraaide van vader op zoon. Slechts in acht gevallen speelde de professionele activiteit van de vader zich af buiten het kunstenaarsmilieu. Het betreft een drukker, geneesheer, een handelaar, een metselaar, een steenhouwer, een taalmeester, een tabaksverkoper en een timmerman. Conclusies kunnen hier echter onmogelijk uit getrokken worden, wegens de uiterst beperkte omvang van deze groep. Duidelijk is wel dat voor jongeren uit de middengroepen een kunstenaarscarrière op twee verschillende manieren kon worden nagestreefd. Ofwel werkte men thuis en werd men ingeschakeld in het ouderlijk bedrijf, ofwel ging men uit werken in een ander beroep, hetzij om sociale mobiliteit na te streven, hetzij om bij te dragen aan het gezinsinkomen. Ouders die hun zonen in de leer stuurden ambieerden voor hun kroost een aan gewone knechten superieure status. Via een leertijd werd dus een distinctie ten opzichte van andere sociale categorieën aangebracht.¹⁹⁵

Een gunstige maatschappelijke positie was echter geen voldoende voorwaarde om als kunstenaar opgeleid te worden. De jongens in opleiding – meisjes konden het beroep immers niet aanleren – dienden daarenboven conform te zijn aan enkele bepalingen. Eén van deze noodzakelijke vereisten betrof het poorterschap. Indien men niet als burger van de stad gekend stond, behoorde een artistieke carrière niet tot de toekomstmogelijkheden.¹⁹⁶ Voor de leerjongens was geen minimumleeftijd bepaald. Wanneer de aspirant de leeftijd van 12 jaar bereikte, werd hij in staat geacht om het ambacht aan te leren.¹⁹⁷ Dit was echter geen

¹⁹² Nr. 304.

¹⁹³ Nr. 355.

¹⁹⁴ Nr. 174, 176, 177, 181.

¹⁹⁵ De Munck, Dendooven, *Al doende leert men*, pp. 24-25, 36.

¹⁹⁶ Van Eeghen, *De gilden*, p. 24.

¹⁹⁷ De Jager, R., Meester, leerjongen, leertijd. Een analyse van zeventiende-eeuwse Noord-Nederlandse leerlingencontracten van kunstschilders, goud- en zilversmeden, in: *Oud Holland*, CIV,

dwingende regel. Vele gegevens betreffende de startleeftijd zijn niet beschikbaar. Van amper 4 leden uit de populatie was het mogelijk de vermoedelijke ouderdom te bepalen bij de start van de opleiding: Rombout Pauwli¹⁹⁸ was 11 jaar, Melchior Dassonville¹⁹⁹ en Joannes van de Steene²⁰⁰ gingen op hun 13de van start en Robert van Audenaerde²⁰¹ zette op zijn 14de de eerste stappen in de kunstwereld. Het richtsnoer van 12 jaar lijkt, ondanks de weinige gegevens, steek te houden. De leeftijd bij aanvang van de opleidingsperiode te Antwerpen is makkelijker te achterhalen. Dit heeft alles te maken met de Liggeren, het equivalent van het Schildersboek. Deze lijst bevat naast de nieuw ingeschreven meesters immers ook chronologisch de ingeschreven leerlingen. Deze informatie werd bovendien aangevuld met wie zou instaan voor de opleiding. Hierboven werd al vermeld dat de aspiranten dienden opgetekend te worden. Dit was immers noodzakelijk voor de geldigheid van de opleiding. Een soortgelijk systematisch overzicht is voor Gent echter niet beschikbaar. Studies over de Antwerpse kunstwereld bevinden zich dus op het vlak van bronnen in een gunstigere positie.

De duur van de opleiding was daarentegen wel gereguleerd en hing af van de moeilijkheidsgraad van het vak. In de meeste bouwvakambachten beliep de leertijd 2 jaar.²⁰² De opleidingsperiode in de Sint-Lucasgilde, een corporatie met een hoge artistieke kwalificatiegraad, is niet gekend. Zeker is wel dat 2 jaar betrekkelijk weinig zou zijn, temeer daar in de periode 1500-1540 de vorming tot 8 jaar kon oplopen.²⁰³ In de 15de eeuw bedroeg de gemiddelde leertijd vier jaar.²⁰⁴ Gedurende de 17de eeuw bleek in de Republiek een opleiding van 6 jaar realistisch.²⁰⁵ De Jager stelt hiertegen wel dat een opleidingsduur van drie à vier jaar in de praktijk volwaardig werd gevonden.²⁰⁶ Het contract afgesloten tussen Hebbelynck en Du Quesne maakt melding van een periode van 2 jaar. De achtergrond van Barthelémy du Quesne is echter onbekend. Het is dan ook niet duidelijk of dit het begin was van zijn opleiding of als hij reeds vroeger een leertijd had doorgemaakt. Bovendien is er ook

1990, 2, p. 70.

¹⁹⁸ Nr. 670.

¹⁹⁹ Nr. 248.

²⁰⁰ Nr. 841.

²⁰¹ Nr. 28.

²⁰² Dambruyne, *De Gentse bouwvakambachten*, pp. 62-63.

²⁰³ Dambruyne, *Corporatieve middengroepen*, p. 183.

²⁰⁴ Eeckhout, P., *Sous le signe de Saint-Luc*, in: *L'Oeil*, XL, 1958, p. 58.

²⁰⁵ North, *Art and commerce*, p. 64.

²⁰⁶ De Jager, *Meester, leerjongen, leertijd*, p. 70.

geen informatie beschikbaar over welke weg Barthelémy na die 2 jaar volgde. In de casus van de Mechelaar Joannes van de Steene²⁰⁷ is eveneens sprake van een tweejarige opleiding. In 1685 werd hij poorter van de stad Gent en werd hij ingeschreven als beeldsnijder in de corporatie. Dit ging echter gepaard met de nodige problemen. Een openhartig meester wist immers te vertellen dat Van de Steene de 2 jaar durende opleiding niet had volmaakt. De schepenen bevelen hem toch op te nemen in de nering. Misschien speelde in het voordeel van Joannes dat hij reeds 15 jaar eerder het meesterschap in Mechelen had bereikt. De opleidingsperiode bleef echter niet in alle ambachten voortbestaan. Gedurende de 18de eeuw besliste het ambacht van de huisschilders en de glazenmakers de leerjaren af te schaffen.²⁰⁸

Het bestaan van een numerus clausus met betrekking tot het aantal leerlingen is eveneens onzeker. De bouwvakambachten, waartoe Dambruyne eveneens het Sint-Lucasambacht rekende, hadden op uitdrukkelijk verzoek van de gezellen reeds in de middeleeuwen een dergelijke numerus clausus ingevoerd met betrekking tot de leerjongens. De meeste ambachtsmeesters mochten slechts 1 leerjongen tegelijkertijd in dienst nemen. Deze maatregel moest niet enkel de degelijkheid van de opleiding verzekeren en de concurrentie tegengaan, maar vooral voorkomen dat een te sterke aangroei van het aantal leerlingen moeilijkheden zou meebrengen voor de knechten om werk te vinden.²⁰⁹ De leerjongens waren immers goedkope arbeidskrachten en dus zeer voordelig voor de meesters. Gedurende de 16de eeuw te Antwerpen was het echter wel toegelaten om meerdere leerlingen op te leiden. Bepaalde ateliers huisvestten tot 7 leerlingen. Hierbij dient wel toegevoegd te worden dat dit uitzonderingen betreft. De grote werkplaatsen te Antwerpen in de 16de eeuw zijn een fabel. Eenmansbedrijven waren de regel.²¹⁰ Te Brussel en Brugge legde de gilde strikte limieten op van het aantal leerjongens een kunstenaar mocht tewerkstellen. Deze protectionistische houding was afwezig te Antwerpen. De Scheldestad nam eerder een pragmatische houding aan ten opzichte van de vrije markt.²¹¹ De positie van de leerling in de Arteveldestad is daarentegen onbekend. De reden hiervoor is een manifest gebrek aan bronnen met betrekking

²⁰⁷ Nr. 841.

²⁰⁸ Dambruyne, De Gentse bouwvakambachten, pp. 62-63.

²⁰⁹ Dambruyne, De Gentse bouwvakambachten, p. 63.

²¹⁰ Martens, M.P.J., Peeters, N., Artists by numbers: quantifying artists' trades in sixteenth-century Antwerp, in: Faries, M. (red.), *Workshop Practices in Early Netherlandisch Painting*, Turnhout, 2006, s.p.

²¹¹ Vermeylen, F., *Painting for the market: commercialization of art in Antwerp's Golden Age*, Turnhout, 2003, p. 138.

tot de aspiranten. Er zijn in tegenstelling tot Antwerpen geen leerlingenlijsten beschikbaar. Bovendien bevat het archieffonds van het ambacht geen regelgeving over de opleiding.

4.1.1 Keuze van de leermeester

Figuur 5: Anoniem, *Vlaamse (?) beeldhouwer met zijn leerling knecht in zijn atelier* (17de eeuw)

Het ambacht regelde de opleiding van de toekomstige meesters van de nering. In de praktijk diende men dan ook het beroep bij een vrijmeester aan te leren. Het leren van het vak gebeurde dus op de werkvloer. Speciale vakscholen bestonden immers niet.²¹² Geleidelijk zouden deze echter wel het levenslicht aanschouwen. De academies verschenen. Deze hadden tevens een pedagogisch doel. Het waren onderwijsinstituties.²¹³ Het concept waaide over uit het 16de-eeuwse Italië. In de Zuidelijke Nederlanden was de eerst gekende academie gevestigd te Antwerpen, gesticht in 1663.²¹⁴ Gent volgde in 1751. De drijvende kracht achter de instelling was Philippe Charles Marissal²¹⁵.

²¹² De Munck, Dendooven, *Al doende leert men*, p. 11.

²¹³ Hauser, *Sociale geschiedenis van de kunst*, p. 267.

²¹⁴ De Wilde, G.M.A., *Geschiedenis onzer academiën van beeldende kunsten*, Leuven, 1941, p. 41.

²¹⁵ Nr. 565.

Zoals al gezegd geschiedde de opleiding bij een individu die het meesterschap had verworven. Niet elke meester kwam echter in aanmerking voor het opleiden van één of meerdere leerlingen. Het aannemen van een aspirant betekende immers een vertrouwen in het potentieel, zowel van de meester zelf als van de leerling. Men investeerde in het productieproces door de aanwerving van meer personeel. Dit kwam de output ten goede. Niet elke meester bevond zich echter in de positie om een dergelijke investering te kunnen bekostigen. Het lijkt weinig waarschijnlijk dat de fijnschilder Judocus Trensaert²¹⁶ de mogelijkheid had om te investeren in het productieproces. In de jaren veertig van de 18de eeuw betaalde hij namelijk meerdere malen geen lidgeld om redenen van werkloosheid. Anderzijds leek voor bepaalde meesters het geven van bijvoorbeeld teken- of schilderles een belangrijke aanvulling op het inkomen. Bepaalde kunstenaars specialiseerden zich dan ook op dit vlak. De stichter van de Gentse Academie voor Beeldende Kunsten Marissal leek bijvoorbeeld meer begaafd om zijn kunst aan anderen aan te leren dan om er zelf in uit te munten. Belangrijk is wel dat de kunstenaars met de beste reputaties, die al het meest verdienden met hun werk, ook de meeste mogelijkheden kregen om leerlingen aan te trekken.²¹⁷ Mensen wilden (privé)lessen volgen bij topariesten. Trensaert behoorde echter niet tot deze categorie. Geen enkel werk van deze schilder kon worden opgespoord.

Gedurende de opleiding gold de verplichting dat de leerlingen inwoonden bij hun leermeester. Pas sinds de jaren 1770 was deze regel niet langer meer van kracht.²¹⁸ De aspirant vormde dus een onderdeel van het huishouden van de meester, hij werkte bij de meester en indien hij niet gehoorzaamde werd hij er fysiek gestraft. De leerling was zowel zoon, leerling en slaaf. Daarenboven was het logisch dat hoe minder leerlingen aanwezig waren in het atelier van de meester, hoe sterker de band tussen leermeester en pupil was of kon zijn.²¹⁹ Met dit in het achterhoofd was het uiteraard voordeliger opgeleid te kunnen worden in een bekend milieu.

Het bleek voor 38 personen uit de prosopografische databank mogelijk om minstens een deel van de leertijd te reconstrueren. Hier is het interessant om te weten wie de opleiding verzorgde van de toekomstige kunstenaars. 5 personen of 13,16 % werden geschoold door

²¹⁶ Nr. 869.

²¹⁷ Bok, *Vraag en aanbod*, p. 189.

²¹⁸ SAG, *Reeks 156 Algemene neringen, nr 3, 6*, Ordonnanties rakende de neringen, corpora en gilden binnen Gent, 17e-18e eeuw.

²¹⁹ North, *Art and commerce*, p. 66.

hun vader. Het betreft de beeld- en steenhouwer Lieven Pietersz. Plumion²²⁰ en de (fijn)schilders Hendrik van Cleve²²¹, Augustinus Cnudde²²², Nicolas de Liemakere²²³ en Pieter Norbert van Reijsschoot²²⁴. Deze laatste werd niet enkel opgeleid door zijn vader Emanuel, maar tevens door zijn oom en peter Pieter Johannes. Deze praktijk waar de oom werd ingeschakeld in de vorming is ook terug te vinden bij François Temmerman²²⁵. Hij bekommerde zich om de scholing van Jan de Vaere. Temmermans neefje verwierf het meesterschap echter niet te Gent.

Het vermelde percentage lijkt mij echter aan de lage kant. De oorzaak van dit lage cijfer is dat enkel rekening wordt gehouden met gegevens, die ofwel in het bronnenmateriaal, ofwel in de literatuur terug te vinden zijn. Ik vermoed echter dat een groter aandeel van de bestudeerde bevolking minstens gedurende een deel van de opleiding gevormd werd door bekenden. Verschillende familiebanden kwamen immers aan het licht in de onderzoekspopulatie. In de meerderheid van de gevallen betreft het vader-zoonrelaties. Het schijnt me niet meer dan logisch dat de ouder een bijdrage leverde aan de vorming van de zoon. De aspirant diende immers zijn opleiding te bekostigen en bovendien diende hij in te trekken bij de leermeester. Indien de vader de opleiding van zijn kind verzorgde, werden beide regels omzeild en dit op een legale wijze. Een mogelijk voorbeeld is Jan Bossuyt²²⁶, die meester-glazenmaker werd in 1644. Jan was de zoon van Paesschier²²⁷, die reeds in 1614 de vrijheid had verworven om het ambacht van glazenmaker te beoefenen. Een andere illustratie is Robertus de Mol²²⁸. Deze was actief als schilder, net als zijn vader, die het trouwens tot hofschilder schopte aan het Franse hof.

Dit betekende natuurlijk niet dat de vader exclusief instond voor het aanleren van het vak aan zijn nageslacht. De beeld- en steenhouwer Gillis Matthijs²²⁹ had 2 sculpterende kinderen,

²²⁰ Nr. 707.

²²¹ Nr. 189.

²²² Nr. 192.

²²³ Nr. 527.

²²⁴ Nr. 733.

²²⁵ Nr. 857.

²²⁶ Nr. 111.

²²⁷ Nr. 116.

²²⁸ Nr. 606.

²²⁹ Nr. 575.

Jan²³⁰ en Hendrik²³¹. Beiden gingen in de leer bij Rombout Pauwels. Dit sluit echter niet uit dat ook hun vader had bijgedragen aan hun vorming. Men diende immers niet de hele opleiding te volgen bij één en dezelfde leermeester. De beginselen van het ambacht kon men bijvoorbeeld thuis aanleren, waarna men zich verder ging vormen en zich eventueel ging specialiseren bij een andere meester. Bewijsmateriaal aanbrengen om deze hypothese te staven is een probleem. Uit de casus van Hebbelynck en Du Quesne blijkt dat bij de opleiding van een aspirant-kunstenaar een contract kon worden opgemaakt. Dit gebeurde eerder sporadisch. Deze schriftelijke overeenkomsten werden afgesloten tussen de meester en de vader of de voogd van de leerling. Voor kennis van de kostprijs en het type van opleiding zijn dit uiterst waardevolle documenten.²³² Het is echter niet meer dan logisch dat indien de vader de opleiding van zijn zoon verzorgde er geen contractuele besprekingen aan te pas kwamen. Ik denk wel dat het weinig moeite vergt om die denkstap te kunnen volgen. Waarom zou men een kunstenaar betalen voor een opleiding die men ook thuis kon aanbieden? Bovendien werden niet enkel tussen vader en zoon contracten mondeling afgesloten met een eenvoudige handdruk, maar eveneens tussen niet-bloedverwanten. Mondelinge afspraken waren het algemene principe. Slechts heel zelden werden contracten op papier gezet.²³³

4.1.2 Keuze van de opleidingsplaats

In 1691 debatteerden de steden Gent en Doornik onderling met betrekking tot de toelating tot het meesterschap na de opleiding te hebben doorlopen in een andere stad. Doornik liet weten dat volgens een lijst in een oud register, vermoedelijk uit 1364, verschillende steden een akkoord hadden gesloten met elkaar. Het was met andere woorden dus mogelijk om in een welbepaalde stad de opleiding te genieten en het meesterschap te verwerven in een andere stad uit de lijst. Michiel Boullion²³⁴ kon anders niet in hetzelfde jaar (1638) zowel meester worden te Gent als te Doornik. De lijst vermeldde volgende steden: Beauvais, Amiens, Abbeville, Montreuil-sur-mer, Saint-Omer, Ieper, Diksmuide, Bailleul, Brugge, Gent, Aubenton, Huy, Valenciennes, Doornik, Rijsel, Douai, Arras, Péronne en Vermandois, Saint-Quentin, Cambrai, Reims, Châlons en Orchies. De schepenen van Gent brachten ter sprake

²³⁰ Nr. 579.

²³¹ Nr. 576 of 577.

²³² North, *Art and commerce*, p. 64.

²³³ De Munck, Dendooven, *Al doende leert men*, p. 14.

²³⁴ Nr. 122.

dat er sinds onheuglijke tijden een wederzijds akkoord bestond tussen verschillende steden. Bepaalde ouderlingen van diverse neringen hadden in hun jonge jaren hun ouders immers dikwijls horen zeggen: ”*Ghendt vrijt Doornick, ende Doornick vrijt Ghendt; Ghendt vrijt Rijssel, ende Rijssel vrijt Ghendt, ende dierghelijke van noch sommige andere steden.*”²³⁵

De aspiranten waren dus niet verplicht, indien men het meesterschap te Gent wenste te verwerven, de opleiding in Gent te doorlopen. Zoals reeds eerder aangehaald was het wel noodzakelijk over het poorterschap te beschikken van de stad waar men de leertijd doorbracht. Tabel 2 geeft een overzicht weer van de plaatsen waar Gentse kunstenaars hun opleiding of een deel van hun leertijd volgden, zowel in de Zuidelijke Nederlanden als in het buitenland. Het was echter slechts mogelijk voor 29 personen uit de populatie de plaats of de plaatsen waar ze als leerling vertoefden te achterhalen.

²³⁵ Van der Haeghen, *La corporation des peintres*, pp. 285-286.

STAD/LAND	AANTAL LEERLINGEN
Antwerpen	9
Brussel	5
Doornik	1
Engeland	2
Gent	10
Italië	3
Mechelen	1
Parijs	6
Rome	5
Spanje	1

Tabel 2: aantal leerlingen in de Zuidelijke Nederlanden en in het buitenland²³⁶

Het is mogelijk verschillende bemerkingen te maken bij dit overzicht. Het aantal leerlingen dat de opleiding volgde in een bepaalde stad is afhankelijk van het bronnenmateriaal. Antwerpen (9) droeg bijna net zoveel bij aan de opleiding van Gentse kunstenaars als Gent (10). Althans, dat blijkt uit tabel 2. De reden voor de gelijkmatige verdeling van leerlingen tussen Gent en Antwerpen is te verklaren door het bronnenmateriaal. Waar voor Antwerpen de leerlingelijsten bewaard zijn, is dit voor Gent niet het geval. Het relatief hoge aantal leerlingen te Brussel is eveneens duidelijk te verklaren. 4 van de 5 vermeldingen hebben betrekking op Jaspert de Crayer²³⁷ (Gaspar de Crayer). Deze schilder sleet enkel zijn laatste levensjaren te Gent. Zijn carrière speelde zich voor het overgrote deel af te Brussel. Hoewel de appreciatie voor zijn werk vandaag is weggeëbd, werd hij in de 18de eeuw nog in één adem genoemd met Rubens en Van Dyck. Ondanks de dalende interesse verscheen in 1972 een monografie over De Crayer van de hand van Vlieghe²³⁸. Deze studie verklaart het betrekkelijk hoge aantal vermeldingen van leerlingen te Brussel. Net zoals bij de keuze van de leermeester

²³⁶ De stad Doornik kwam door het Verdrag van Aken in 1668 in handen van Lodewijk XIV. Officieel vormde Doornik hierdoor een deel van Frankrijk. Pas met het Verdrag van Utrecht in 1713 behoorde Doornik weer tot het grondgebied van de Nederlanden. De aanwezigheid van Robert van Audenaerde (Nr. 28) is niet exact te dateren. Als terminus ante quem geldt het jaar 1685, het jaar van zijn vertrek naar Italië. De terminus post quem valt zeker niet vroeger dan het Verdrag van Aken.

²³⁷ Nr. 224.

²³⁸ Vlieghe, H., *Gaspar de Crayer: sa vie et ses oeuvres*, Brussel, 1972, 2 dln.

lijkt ook hier het aantal vermeldingen van leerlingen te Gent aan de lage kant. Men kan zich inderdaad de vraag stellen waarom men voor de opleiding de voorkeur zou geven aan een andere stad. De aanwezigheid van een uitermate getalenteerde en alom erkend en bekende kunstenaar in een andere stad kan een reden zijn. Een dergelijke opleiding kostte uiteraard meer dan het doorbrengen van de leertijd bij “een” meester. Bovendien diende men de reis te vergoeden. De 2 in Gent geboren leerlingen van De Crayer, Anselmus Hebbelynck alias van Hulle²³⁹ en Antonius van den Heuvele²⁴⁰, beschikten over de financiële middelen voor een dergelijke opleiding bij een topartiest. Van den Heuvele was afkomstig uit een adellijke familie en Hebbelynck was in het bezit van verschillende landerijen en renten, die hij deels van thuis had meegekregen. Tevens werd hij ook opgenomen in de adelstand. Voor de doorsneeleerling was dit echter geen optie, wegens het gebrek aan financiële middelen. Logischerwijs zal deze groep de opleiding dichterbij huis zoeken en zich beroepen op leermeesters met minder faam.

Bepaalde kunstenaars ondernamen bovendien een studiereis naar het buitenland, waarbij voornamelijk Rome en Parijs in de smaak vielen. Francisco d’Ollanda beseftte al het belang van een dergelijke trip. Hij schreef in 1548 een *Trattato de pittura antiqua* waarin hij vermeldde dat “geen schilder, geen beeldhouwer, geen architect een meesterwerk kan voortbrengen zonder een reis naar Rome te hebben gemaakt”.²⁴¹ Rome sprak uiteraard het meest tot de verbeelding. Nergens anders was het immers mogelijk de resten van de Klassieke Oudheid te kunnen aanschouwen op een dergelijke schaal. Bovendien kwam men hier in contact met het werk van de grootmeesters bij uitstek van de Renaissance, in het bijzonder Leonardo da Vinci en Michelangelo di Lodovico Buonarroti Simoni, kortweg Michelangelo. Later werd Parijs een belangrijke bestemming, waar de kunstwereld een enorme boost had gekregen door de figuur van Charles le Brun, medeoprichter van de Academie Royale de Peinture et de Sculpture en tevens schilder aan het hof van Lodewijk XIV. De aantallen zijn echter te klein om verregaande conclusies te trekken. Het is wel mogelijk een tendens te bemerken. Waar 4 van de 5 leerlingen te Rome te dateren zijn in de 17de eeuw, zijn 4 van de 6 leerlingen te Parijs in de 18de eeuw te situeren. Een trip naar het buitenland in functie van de opleiding was uiteraard een enorme ervaring. Velen trokken immers naar het buitenland, niet

²³⁹ Nr. 404.

²⁴⁰ Nr. 433.

²⁴¹ Beheydt, L., *Eén en toch apart: kunst en cultuur van de Nederlanden*, Leuven-Zwolle, 2002, p. 83.

als meester, maar wel als zoeker, als iemand die zichzelf nog moest vinden.²⁴² Men kon zich op de hoogte stellen van de nieuwste ontwikkelingen in de kunst en men had bovendien de tijd om een eigen “*handeling*” te ontwikkelen. Daarenboven leerde men wat vreemde talen, leerde men zich te gedragen in vreemd gezelschap en deed met internationale contacten op. In het levensonderhoud diende men te voorzien door zijn diensten aan te bieden aan gevestigde meesters of door zelf afnemers voor het eigen werk te zoeken. Alle opgedane vaardigheden zouden de kunstenaar na zijn terugkeer van dienst - kunnen - zijn.²⁴³

Uiteraard behoorde ook deze trip niet voor alle aspiranten tot de mogelijkheden. Men diende niet alleen te beschikken over een goed gevulde geldbeugel. Een gezonde dosis avonturierzin was ook welkom om de periode in het buitenland tot een goed einde te brengen. Sommigen echter, voornamelijk diegenen die succes verwierven, kregen in het buitenland de smaak te pakken en hadden geen behoefte aan een terugkeer. Streekgenoten zochten elkaar daar ter plaatse dan wel op. Zo bestond er te Rome een kolonie van Hollandse en Vlaamse artiesten, bijgenaamd de “*bentveughels*”. De Schildersbent is opgericht in 1623 als een soort wederzijds hulporgaan met als doel de belangen van de artiesten uit het Noorden in de stad te beschermen.²⁴⁴ Veruit de meerderheid keerde wel terug naar de heimat. De vraag in hoeverre een Italiaanse of andere reis bijdroeg aan de latere carrière van een kunstenaar moet onbeantwoord blijven. Een oorzakelijk verband is wel te vermoeden.²⁴⁵ Voor de kunstenaars die om financiële of andere redenen geen buitenlandse studiereis konden ondernemen, bracht de ontwikkeling van de prentkunst en de gravure enig soelaas.²⁴⁶

4.1.3 Inhoud van de opleiding

Gedurende de opleiding werd aan de leerlingen dezelfde vaardigheden aangeleerd, onafhankelijk van de leermeester of de plaats van de opleiding. De opleiding volgde immers een vast patroon. Een toekomstige schilder maakte eerst kennis met de basisvaardigheden van het ambacht. Hiertoe behoren onder andere het aanbrengen van grondverf en het aanspannen

²⁴² Duverger, *Kunstgeschiedenis der Nederlanden*, p. 31.

²⁴³ Bok, *Vraag en aanbod*, pp. 190-191.

²⁴⁴ Haskell, F., *Patrons and painters: a study in the relation between Italian art and society in the age of the Baroque*, New York, 1963, p. 20.

²⁴⁵ Bok, *Vraag en aanbod*, p. 194.

²⁴⁶ Denis, V., *De Vlaamse schilderkunst 15de-16de-17de eeuw*, Hasselt, 1976, p. 140.

van doeken, maar tegelijk ook het proper maken van borstels en schilderspaletten. In een volgende fase leerde men tekenen naar gravures en (levende) modellen. Vervolgens schilderde men naar modellen en kopieerde men taferelen van de leermeester en andere kunstenaars. In de laatste fase schilderde men dezelfde onderwerpen als de meester, waardoor het voor deze laatste eenvoudiger was de leerling op zijn sterke en zwakke punten te wijzen.²⁴⁷ De aspiranten werden dus opgeleid naar het voorbeeld van de leermeester en waren dus vaak gespecialiseerd in dezelfde themata als hun opleider. Montias verzamelde de gegevens betreffende Delftse schilders en hun leerlingen en hun respectieve specialiteiten en concludeerde dat de meeste leerlingen, zo niet als eerste dan toch als tweede specialiteit, onderwerpen schilderden die ook de specialiteit van de meester waren.²⁴⁸ Wie dus zijn opleiding bij verschillende meesters volgde had in principe een streepje voor op de rest door de bredere vorming. Dit effect werd nog versterkt indien de verschillende leermeesters ook resideerden in verschillende steden, en beter nog in verschillende landen. Elke streek had immers eigen tradities. Men onderscheidt immers niet voor niets de Vlaamse School, de Italiaanse en Franse School, en ga zo maar door. Een veelzijdige opleiding kon een betere garantie zijn voor de toekomst. Mensen die uitblonken boven de middelmaat hadden immers betere perspectieven voor werk. Reeds Van Hoogstraten beseftte dit. Hij noemde in 1678 de middelmaat immers “walgelijk”.²⁴⁹

Het hierboven geschetste opleidingspatroon gold vermoedelijk evenzeer voor de andere kunstambachten. Men startte met het aanleren van een algemene basis en in verschillende stappen ging men steeds meer gespecialiseerde arbeid verrichten tot men een aanvaardbaar niveau bereikte.

Zoals al aangehaald bestond de laatste fase uit het uitvoeren van dezelfde arbeid als de meester zelf. De stilistische kenmerken van de meester kwamen na een jarenlange opleiding logischerwijs ook tot uiting in het werk van de leerling. Deze typische eigenschappen zijn voor de kunstgeschiedenis een belangrijke gegevensbron. Op basis hiervan is het mogelijk om een kunstenaarsstamboom op te stellen, waarin niet de familiale verwantschap, maar wel de leermeester-leerlingverwantschap centraal staat. Een mogelijke vertakking zou starten bij Gaspar de Crayer²⁵⁰, lopen over Jan de Cleef²⁵¹ en Ludovicus Cnudde²⁵², om te eindigen bij

²⁴⁷ North, *Art and commerce*, p. 67.

²⁴⁸ De Jager, *Meester, leerjongen, leertijd*, p. 72.

²⁴⁹ Bok, *Vraag en aanbod*, p. 190.

²⁵⁰ Nr. 224.

Augustinus Cnudde²⁵³. Op deze wijze is het mogelijk om stap per stap het netwerk van Gentse kunstenaars te ontrafelen.

4.1.4 Academie

In de opleiding in de verschillende artistieke sectoren spelen academies tegenwoordig een primordiale rol, ondanks de aanwezigheid van verscheidene autodidacten in de kunstwereld. Gedurende de vroegmoderne periode daarentegen geschiedde de opleiding op de werkvloer. Wat betekende de opkomst te Gent in het midden van de 18de eeuw van het concept van de academie voor de gilde?

4.1.4.1 Historiek

De grote figuur achter de Gentse Academie was Philippe Charles Marissal²⁵⁴. Nadat deze in 1729 het meesterschap als fijnschilder had verworven, bekwaamde hij zich verder te Italië en te Parijs in de periode 1743-1747. Na de terugkeer naar zijn geboortestad het volgende jaar, wenste hij geïnspireerd door het Parijse model, een academie op te richten te Gent. De eerste aanzet hiertoe werd gegeven in 1748.²⁵⁵ Al snel, op 20 september 1751, verkreeg Marissal toestemming van de stedelijke magistraat de Academie op te starten op de bovenverdieping van het Sint-Antoniushof. De officiële opening vond plaats op 3 november. Marissal werd aldus de stichter van de Academie voor Beeldende Kunsten te Gent.

Al snel genoot de Academie de bescherming vanuit de hogere kringen. Op 15 oktober 1753 nam ministergraaf Charles de Cobenzl de Academie onder zijn hoede. Vanaf 17 maart 1754 trad eveneens Karel van Lotharingen, landvoogd van de Oostenrijkse Nederlanden, op als beschermer van de Academie. Een decreet, gedateerd te Brussel op 14 september 1771 en uitgevaardigd door Maria Theresia, gaf de Gentse Academie ten slotte de toestemming haar naam te wijzigen. De Academie heette voortaan Koninklijke Academie. Bovendien nam de keizerin de instelling onder haar bescherming.²⁵⁶

²⁵¹ Nr. 183.

²⁵² Nr. 193.

²⁵³ Nr. 192.

²⁵⁴ Nr. 565.

²⁵⁵ Deseyn, *Architectuur in Brugge en Gent*, p.14.

²⁵⁶ Van der Haeghen, *La corporation des peintres*, p. 312, 328.

4.1.4.2 Gilde versus Academie?

Eén van de belangrijkste voorrechten waarvan men door het bereiken van het meesterschap kon genieten was dat men vrij het beroep mocht uitoefenen en beschikken over een eigen atelier en winkel. Enkel leden van de corporatie mochten kunstwerken aan de man brengen. In contrast hiermee verklaarde het bestuurscomité van de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten in 1772 dat de kunsten gescheiden dienden te worden van de mechanische beroepen en bevrijd dienden te worden van elke band met eender welke corporatie.²⁵⁷ Het daaropvolgende jaar vaardigde Maria Theresia een besluit uit volledig in lijn met deze verklaring.

Het lijkt er dus sterk op dat de opkomst van de Academie het einde betekende voor de gilde. Deze stelling duikt dan ook regelmatig op in de literatuur. Bijvoorbeeld Hauser stelde dat “*de oorspronkelijke bedoeling en betekenis van de academies liberaal waren; zij waren voor de kunstenaars een middel om zich uit het gilde te bevrijden*”.²⁵⁸ Dit dient echter enigszins genuanceerd te worden. De term bevrijding is te sterk. Beter is de academie te zien als een middel om zich binnen de gilde op te werken, zich te emanciperen. Het bleek een middel tot statusbevestiging. De kenmerken die Hessel Miedema onderscheidt voor het academiewezen ondersteunen deze stelling. In de eerste plaats staan academies naast, eventueel boven, de gilde, maar ze zijn niet in strijd met de gilde. Bovendien richten deze instellingen zich niet op de gemiddelde professionele aspecten van het vak, maar op gespecialiseerde onderwijsprogramma’s voor gevorderde collega’s of voor niet-professionele liefhebbers. Andere kenmerken zijn de nadruk op het tekenen naar naakt model en de statusbevestiging van een bovenlaag. Kunstenaars, vaak afkomstig uit een kansrijker milieu, die in hun sociaal streven zo geslaagd waren, konden zich aaneensluiten tot groeperingen met ambities die boven het beroep uitgingen en daarbij toch in hun vak bleven. Daarbij werden ze niet gehinderd door de gilde. Het gebeurde naast de gilde en onafhankelijk daarvan.²⁵⁹ Dat de academie los stond van het ambacht kan geïllustreerd worden aan de hand van Pieter Norbert van Reijsschoot²⁶⁰. Hoewel deze al in 1770 als professor actief was aan de Gentse Academie,

²⁵⁷ Van der Haeghen, *La corporation des peintres*, pp. 326-328.

²⁵⁸ Hauser, *Sociale geschiedenis van de kunst*, p. 266.

²⁵⁹ Miedema, H., *Kunstschilders, gilde en academie. Over het probleem van de emancipatie van de kunstschilders in de Noordelijke Nederlanden van de 16de en 17de eeuw*, in: *Oud Holland*, CI, 1987, 1, pp. 20-21.

²⁶⁰ Nr. 733.

verwierf hij toch in 1773 de vrijheid als fijnschilder. Indien de academie louter de plaats van de gilde innam, is deze stap onverklaarbaar. Het gilde bleef dus zijn belang behouden.

Zowel ambachtsgilden als kunstacademies hadden tot doel via opleiding het symbolisch kapitaal van de betrokken groepen te verhogen. In de kunstacademie gebeurde dit door verschillen aan te brengen tussen leerlingen, in ambachtsgilden tussen leerlingen en niet-leerlingen. Het resultaat van het corporatieve systeem was dan ook gelijkheid binnen het beroep. Kunstacademies werden gekenmerkt door hiërarchische verhoudingen. Eén van de wijzen waarop leden van kunstacademies zich konden verheffen was door het winnen van wedstrijden uitgeschreven door de academie. Het doel van dergelijke wedstrijden was immers niet zozeer het testen van technische vaardigheden. Centraal stond het opkrikken van de kunstenaar in kwestie. Hierdoor was het eindresultaat van een dergelijke wedstrijd een aangebrachte hiërarchie.²⁶¹ Philippe Lambert Joseph Spruijt²⁶² ontving bijvoorbeeld gedurende zijn verblijf aan de Academie te Parijs tweemaal de eerste prijs. Een enorm prestige werd zijn deel.

Gezien het inclusieve karakter van veel ambachtsgilden kan de opleiding in het kader van een corporatief leerlingenwezen dus als democratischer dan die in de kunstacademie worden begrepen.²⁶³ Het democratisch karakter van de Gentse Academie leek trouwens eveneens groot. Leerlingen die middelen ter beschikking hadden, dienden een contributie te betalen. De anderen werden gratis toegelaten.²⁶⁴

4.2 Het knechtschap

De kunstenaar in spe beschikte na het doorlopen van de leertijd over de vereiste vaardigheden voor het uitbouwen van een carrière. Zelfstandig werken zat er nog steeds niet in. Het op eigen benen staan was voorbehouden aan individuen die konden doorstoten naar het meesterschap. Dit lag echter niet binnen ieders mogelijkheden, net zoals trouwens niet elke leerling erin slaagde de leertijd tot een succesvol einde te brengen. Verschillende leerjongens braken immers voortijdig hun leertijd af, omdat ze niet geschikt waren, of lui of

²⁶¹ De Munck, Dendooven, *Al doende leert men*, pp. 45-46.

²⁶² Nr. 833.

²⁶³ De Munck, Dendooven, *Al doende leert men*, p. 46.

²⁶⁴ Van der Haeghen, *La corporation des peintres*, pp. 312-313.

ziekelyk.²⁶⁵ Leerlingen die hun opleidingstijd niet volbrachten vielen uit de boot. Individuen die het meesterschap niet bereikten hadden nog een toekomst in de corporatie. Tussen de leerjongen en de meester bestond een tussenstadium, de gezel of knecht²⁶⁶. De handwerkers die zich economisch niet konden emanciperen, moesten zich tevreden stellen met het werken voor een ander tegen een loon.²⁶⁷

Twee redenen bieden een verklaring waarom vele gekwalificeerde arbeiders nooit het stadium van meester bereikten. Dit kwam omdat ze ofwel het nodige geld niet bij elkaar konden krijgen, ofwel omdat ze de verantwoordelijkheid niet wensten te dragen die de oprichting van een eigen bedrijf met zich meebracht. Zowel het vereiste startkapitaal als de vaste kosten waren immers zeer aanzienlijk. Het verwerven van de meestertitel, het kopen of huren van een atelier en opslagplaatsen, de aankoop van gereedschap en dergelijke meer lagen niet allemaal binnen eenieders financiële mogelijkheden. Bovendien moest men over voldoende vlottend kapitaal kunnen beschikken om de nodige grondstoffen aan te schaffen en het werkvolk op tijd te betalen, indien er natuurlijk werklieden aanwezig waren.²⁶⁸ Tussen de personen die het meesterschap verwierven en diegenen die konden investeren in het productieproces door middel van extra personeel gaapte immers ook een - soms diepe - financiële kloof.

De gegevens met betrekking tot de leerlingen die na hun opleiding als vrije knechten in loondienst traden bij een ambachtsmeester zijn echter schaars. Voor het jaar 1738 is er meer informatie beschikbaar. Op last van landvoogdes Maria Elisabeth werd in de Oostenrijkse Nederlanden een enquête gehouden over het nijverheidswezen. De gegevens van dit onderzoek zijn bewaard en opgenomen in tabel 3.

²⁶⁵ Van Eeghen, *De gilden*, p. 24.

²⁶⁶ In deze studie betreft het vrije knechten. Onvrije knechten hadden immers geen ambachtsopleiding gevolgd en waren derhalve geen lid van het ambacht.

²⁶⁷ Des Marez, G., *L'organisation du travail à Bruxelles au XVe siècle*, Brussel, 1904, p. 43.

²⁶⁸ Dambruyne, *De Gentse bouwvakambachten*, p. 64.

Beroeps categorie	Aantal meesters	Aantal knechten	Aantal leerjongens
Fijn- of kunstschilders	16	8	0
Beeldhouwers	16	8	10
Glazenmakers	26	15	7
Stoffeerders	7	4	0
Totaal	65	35	17

Tabel 3: aantal personen werkzaam in de Gentse kunstsector²⁶⁹

De ambachtsenquête maakt duidelijk dat in 1738 35 knechten tewerk gesteld waren in de kunstsector. Het aantal leerlingen bedroeg de helft en het aantal meesters bij benadering het dubbel. Gemiddeld beschikte in 1738 elke 2 meesters dus over één knecht. Ateliers konden echter meerdere gezellen in dienst nemen, waardoor dit gemiddelde natuurlijk weinig zegt. Het oeuvre van De Crayer²⁷⁰ toont dit duidelijk aan. Niet alleen zijn van bepaalde werken, bijvoorbeeld *Maria-ten-Hemel-opneming*, verschillende atelierkopies bewaard, bovendien zijn soms verschillende handen van ateliermedewerkers zichtbaar in één en hetzelfde schilderij, bijvoorbeeld in *De marteling van de Heilige Laurentius*. Het aannemen van meerdere medewerkers mondde op termijn uit in een doorgedreven arbeidsverdeling en een productie van kunst op grote schaal. Bovendien betreft het enkel de cijfers voor 1 jaar. Mogelijke conclusies zijn dus al te voorbarig.

Eén van de mogelijke redenen waarom de informatie over de vrije knechten beperkt in omvang is dat de gezellen in de ogen van de corporatie niet meer was dan een “*membre imparfait*”.²⁷¹ Aangezien zij geen meesterproef aflegden, werden zij op technisch vlak minder bekwaam geacht dan hun meesters, en was het hen niet toegestaan voor eigen rekening te werken. Bovendien hadden zij noch toegang noch stemrecht in de ambachtsvergaderingen. Zij hadden ook geen inspraak in de verkiezing van de eed en ze maakten evenmin zelf deel uit van het ambachtsbestuur. Toch hadden de gezellen of vrije knechten, doordat zij het vak binnen het ambacht hadden aangeleerd, een aantal rechten. Zij maakten deel uit van de corporatie en genoten daardoor ambachtsbescherming. Hun loon was bepaald en bij de aanwerving van nieuwe knechten door de meester waren zij de eerste keus. Bovendien kregen

²⁶⁹ SAG, *Reeks 156 Algemene neringen, nr 3, 8*, Nijverheidsenquête 1738.

²⁷⁰ Nr. 224.

²⁷¹ Des Marez, *L'organisation du travail à Bruxelles*, p. 62.

zij in geval van ziekte of werkloosheid vanwege het ambacht een uitkering, het armengeld.²⁷²

Gezel zijn had nog voordelen. Men oefende het beroep uit, zonder zelf de eindverantwoordelijkheid te hebben in een atelier. Men was louter loonarbeider in functie van een andere meester. De individuele bepaling van het loon werd in doorslaggevende mate bepaald door anciënniteit en vakkennis.²⁷³ Een langere periode in ondergeschikt verband werken hoefde dus niet steeds nadelig te zijn. Bovendien konden gezellen hun vaardigheden uitbreiden door in het atelier te werken van een andere meester, zonder zelf aansprakelijk te zijn. Eens voldoende geld gespaard en overtuigd van de eigen kwaliteiten was het nog steeds mogelijk om zelf de stap naar het meesterschap te zetten.

Men was zich terdege bewust van dergelijke atelierpraktijken, net als kunsthistorici vandaag de dag. Zij wijzen er op dat bepaalde artiesten hun werk signeerden met "*door mij zelven geschilderd*". Dit wijst op een differentiatie in het werk, waarbij een onderscheid gemaakt werd tussen enerzijds eigenhandige werken door de kunstenaar, en anderzijds werk dat door het atelier werd vervaardigd. Dit onderscheid weerspiegelde zich ook in de prijs. Voor eigenhandige werken van de kunstenaar moest men dieper in de geldbeurs tasten.²⁷⁴

4.3 Het meesterschap

4.3.1 Toelatingsvoorwaarden

Het verwerven van het meesterschap werd beschouwd als het laatste stadium van de corporatieve vakopleiding. Na het behalen van de meestertitel was men in principe volleerd en behoorde het tot de mogelijkheden om een eigen zaak op te starten.²⁷⁵ Eén van de beoogde doelen van keizer Karel in 1540 was om de toegang tot het meesterschap voor buitenstaanders aanzienlijk te vergemakkelijken en de laatmiddeleeuwse tendens naar erfelijkheid te stoppen.²⁷⁶ Dit geschiedde door middel van de *Concessio Carolina*, met als doel de heropleving van de Gentse economie. Het meesterschap, ook wel de vrijheid in het ambacht genoemd, verwierf men echter zelfs na 1540 niet zomaar. Men moest immers aan

²⁷² Dambruyne, *De Gentse bouwvakambachten*, p. 64.

²⁷³ Dambruyne, *De Gentse bouwvakambachten*, p. 65.

²⁷⁴ North, *Art and commerce*, p. 68.

²⁷⁵ Montias, J.M., *Artists and artisans in Delft in the seventeenth century*, New Haven, 1976, p. 17.

²⁷⁶ Van Werveke, H., *Ambachten en erfelijkheid*, Antwerpen, 1942, p. 26.

verschillende vereisten voldoen om meester in de Sint-Lucasgilde te Gent kunnen worden. Het derde artikel van de ordonnantie uitgevaardigd door de magistraat in 1542 geeft de verschillende voorwaarden weer:

“Item dat eenijgelick wezende poortere van Ghendt, in de voors. neerijnghe zal moghen commen ende coopen de vrijheijt van diere, midts alvoren doende behoorlicke preuve ende betalende ten prouffijcte van der neeringhe in als zes Carolus guldenen alleenlijck, zonder dat zij vermoghen zullen ijert voordere texigierne onder tdexele van proufghelde, maeltijde, noch anderssins in gheender manieren, up scheerpe correctie als boven.”²⁷⁷

In de eerste plaats moest men om vrijmeester te kunnen worden het Gents poorterschap bezitten. Iedereen die in de stad geboren werd was poorter. Bovendien kon men het burgerschap verwerven door huwelijk of door betaling van het poortersgeld.²⁷⁸ Het bezitten van het poorterschap had daarenboven ook voordelen bij gerechtelijke kwesties. Men diende berecht te worden voor de stedelijke schepenbank. Zoals al eerder vermeld bestonden sinds de middeleeuwen wederzijdse akkoorden tussen verschillende steden, waardoor iemand die zijn opleiding had doorlopen in de ene stad in de andere stad het meesterschap kon bereiken. Gent had bijvoorbeeld een dergelijke overeenkomst afgesloten met steden als Doornik en Rijsel. Van 57 meesters uit de populatie kan met zekerheid worden gezegd dat ze niet van Gentse origine waren. Tabel 4 en 5 bieden een overzicht van de herkomstplaats van de niet in Gent geboren kunstenaars, respectievelijk in de Zuidelijke Nederlanden (77,19 %) en in het buitenland (17,54 %). Bertolomeus Matthijs²⁷⁹, Artus van Roleghem²⁸⁰ en Jan Stadius²⁸¹ vormen de resterende 5,27 %. Dit trio verwierf op een bepaald moment het poorterschap, zonder een duidelijke verwijzing naar de plaats van origine.

²⁷⁷ SAG, *Reeks 183-1*, fol. 16v^o. Dit artikel komt overeen met het 73ste artikel van de *Concessio Carolina*.

²⁷⁸ Dambruyne, *Het werkkader van de bouwsector*, p. 107.

²⁷⁹ Nr. 572.

²⁸⁰ Nr. 750.

²⁸¹ Nr. 834.

PLAATS VAN HERKOMST	AANTAL
Antwerpen	18
Bergen	1
Braine-le-Comte	1
Brugge	5
Brussel	4
Cambrai	1
Doornik	2
Kortrijk	2
Luxemburg (stad)	1
Mechelen	7
Melsele	1
Oostende	1
TOTAAL	44

Tabel 4: plaats van herkomst in de Zuidelijke Nederlanden van niet-Gentse kunstenaars die het meesterschap verwierven te Gent²⁸²

²⁸² Doornik viel pas in Franse handen door het Verdrag van Aken in 1668. De schilder Michiel Bouillon bereikte echter het meesterschap al in 1638, zodanig dat Doornik in deze tabel wordt opgenomen als onderdeel van de Zuidelijke Nederlanden.

LAND VAN HERKOMST	PLAATS VAN HERKOMST	AANTAL
Noordelijke Nederlanden	Groningen	1
	Haarlem	1
	Utrecht	3
	Venlo	1
	Weemder (Holland)	1
Frankrijk		1
Duitsland		1
Spanje		1
	TOTAAL	10

Tabel 5: land en plaats van herkomst van niet-Gentse kunstenaars uit het buitenland die het meesterschap verwierven te Gent²⁸³

Een kunstenaar hoefde duidelijk niet te blijven in de stad waar hij geboren was en opgroeide, waar hij was opgeleid of zijn eerste professionele stapjes zette. Brulez onderscheidde in zijn studie diverse redenen van mobiliteit over de landsgrenzen heen, met name, in dalend belang, opdracht, opleiding, genoeg, familieaangelegenheden, politiek-militaire redenen en godsdienstige redenen. Het beeld van de binnenlandse mobiliteit is gelijkaardig, met enkel een kleiner aandeel voor de categorie genoeg.²⁸⁴ De motieven van de migratie zijn echter moeilijk te achterhalen.

De Antwerpenaars vormden de grootste groep “allochtonen” in de Gentse gilde. Het lijkt echter weinig waarschijnlijk dat het uitvoeren van opdrachten aan de basis ligt van hun vertrek uit de Scheldestad. Antwerpen eiste immers de aandacht op van hen die de kunstontwikkelingen van nabij volgden. Daar kende de schilderkunst een bloei die aan het wonderdadige grenst, daar leefden uitstekende beeldhouwers en houtsnijders en befaamde goud- en zilversmeden; daar trof men zeer goede tapijtwevers en ebbenhoutwerkers aan. De

²⁸³ De Utrechtse immigranten hadden hun oorspronkelijke thuisbasis in Wijk bij Duurstede, Woudenberg en Utrecht zelf.

²⁸⁴ Brulez, W., *Cultuur en getal. Aspecten van de relatie economie-maatschappij-cultuur in Europa tussen 1400 en 1800*, Amsterdam, 1986, pp. 43-44.

resultaten van hun arbeid raakten verspreid over West- en Centraal-Europa. Ook vanuit andere belangrijke centra van de Nederlanden, zoals Gent, werden de belangrijkste bestellingen op kunstgebied te Antwerpen geplaatst. Alleen werk van mindere betekenis werd in die andere steden uitgevoerd.²⁸⁵ Een goede illustratie hierbij is ongetwijfeld de meest belangrijke officiële commissie die plaatsvond te Gent gedurende de 17de eeuw, de Blijde Intrede in de Gentse stad door de kardinaalinfant Ferdinand in 1635.²⁸⁶ De Antwerpse inbreng aan de stadsdecoratie was van immens groot belang met taferelen van Theodoor Rombouts, Gerard Seghers en Cornelis Schut.²⁸⁷ Aangezien de omliggende steden voor verschillende opdrachten beroep deden op Antwerpse kunstenaars, vormden opdrachten niet de hoofdoorzaak van een verhuis. De opdrachtgevers begaven zich immers zelf naar Antwerpen. Een andere reden voor een migratie kan waardering zijn. Bij succes werden thuissteden vaak te beperkend. Een optie was dan verhuizen naar plaatsen waar er een ruimere markt was voor de werken. De succesvolle Antwerpse kunstenaar kon zich echter weinig verbeteren. Antwerpen stond duidelijk hoger aangeschreven dan Gent. Eventueel was Brussel nog een optie, als centrum van de macht. Misschien biedt echter net het tegenovergestelde een valabele verklaring. De Antwerpse kunstmarkt was commercieel georiënteerd. Onafhankelijke artiesten en hun ateliers produceerden direct voor een grotendeels anonieme vraag, op internationale schaal.²⁸⁸ Bovendien stelde Guicciardini dat in 1568 Antwerpen maar liefst 300 schilders telde.²⁸⁹ Wie zich geen plaatsje kon veroveren op deze harde markt was gedoemd om te leven in armoede. Verhuizen op zoek naar een betere toekomst lijkt mij dus evenzeer een mogelijkheid. Gaspard Arebaut²⁹⁰, afkomstig uit Mechelen, behoort eventueel tot deze categorie. In 1648 dook hij op te Gent en in 1649 verwierf hij het meesterschap als stoffeerder. Het lijkt dus duidelijk dat hij reeds als gevormd kunstenaar te Gent aankwam, aangezien hij anders geen leertijd of enkel een opleiding van maximaal 1 jaar zou hebben doorlopen. Uit zijn Mechelse periode zijn geen werken gekend, in tegenstelling tot zijn

²⁸⁵ Duverger, *Kunstgeschiedenis der Nederlanden*, p. 2.

²⁸⁶ Turner, J. (red.), *The dictionary of art*, Londen-New York, 1996, vol. 19, p. 346.

²⁸⁷ Van de Velde, C., Vlieghe, H., *Stadsversieringen te Gent in 1635 voor de blijde intrede van de kardinaal-infant*, Gent, 1969, p. 30-32.

²⁸⁸ Van der Stichelen, K., Vermeulen, F., The Antwerp Guild of Saint Luke and the marketing of paintings, 1400-1700, in: De Marchi, N., Van Miegroet, H.J. (red.), *Mapping markets for Paintings in Europe, 1450-1750*, Turnhout, 2006, p. 190.

²⁸⁹ Martens, Peeters, *Artists by numbers*, s.p.

²⁹⁰ Nr. 25.

Gentse periode. In de Arteveldestad was hij actief als vergulder. De Gentse magistraat vermeldde dat hij de enige in de stad was die dergelijke opdrachten uitvoerde. Ontvluchtte Arebaut Mechelen om zich te vestigen in Gent, waar hij als enige vergulder werkzekerheid had? Het behoort tot de mogelijkheden.

Van 25 van de 57 meesters waarvan de roots niet in Gent lagen, is gekend wanneer ze het poorterschap verwierven. Dit jaartal wordt vergeleken met het jaar van intrede in de Sint-Lucasgilde. Tabel 6 biedt hiervan een overzicht.

Poorter > Meester	1
Poorter = Meester	19
Poorter < Meester	4
Onbekend	1

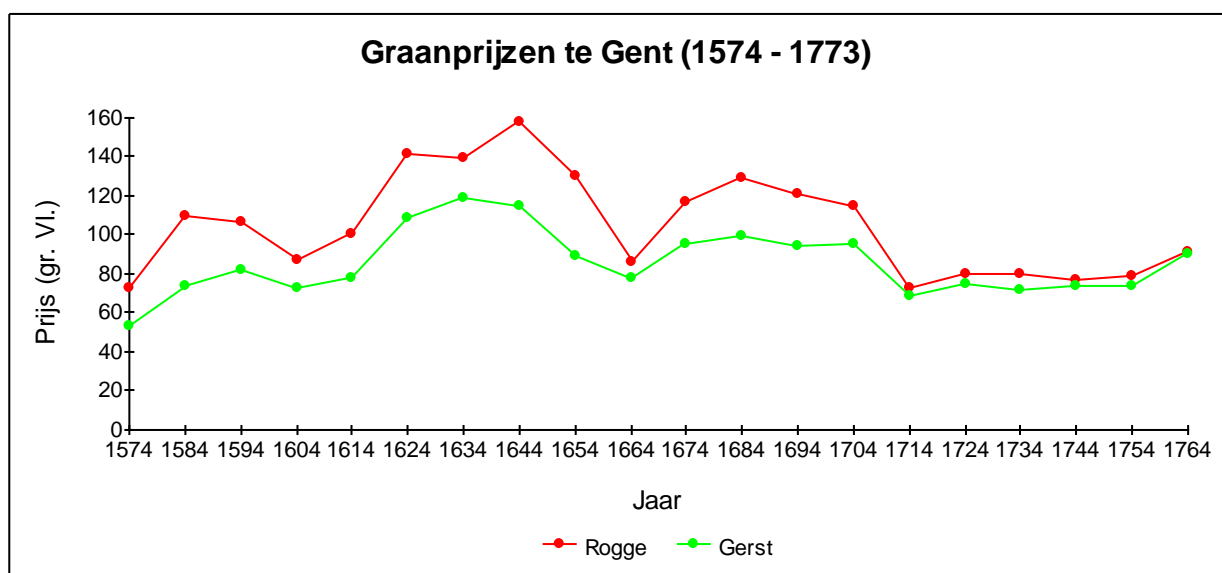
Tabel 6: vergelijking tussen de jaren van het verwerven van het poorterschap en de intrede in de Sint-Lucasgilde

Eén meester, de uit Bergen afkomstige Jan-Baptiste Balliu²⁹¹, werd eerst poorter van de stad Gent (1763) en pas het volgende jaar (1764) werd hij ingeschreven als huisschilder. Vier meesters zijn eerst terug te vinden in de registers van de Sint-Lucasgilde, alvorens genoteerd te worden in het Poortersboek. Dit betekende dat ze zonder Gents poorter te zijn toch toegang hadden tot het meesterschap. In principe was dit niet mogelijk, aangezien men om in te treden in een corporatie Gents burger diende te wezen. Vermoedelijk ontsnapten ze aan de aandacht van de controle. Zolang niemand nadeel ondervond van deze situatie, was vermoedelijk niemand zinnens om de bevoegde instanties hierop attent te maken. De overgrote meerderheid (76%) werd echter meester en poorter in hetzelfde jaar. Dit houdt in dat ze reeds als gevormde kunstenaars verhuisden naar Gent. Opleiding kan dus niet de reden zijn waarom de meesters besloten te migreren naar Gent. Naar de echte reden blijft het echter gissen.

De toegang tot het meesterschap bleek bovendien ook een financiële kwestie. Men moest immers de vrijheid van het ambacht kopen. In 1540 ging de keizer wel van het principe uit dat een aspirant-meester veeleer een bewijs van zijn technische vaardigheid moest leveren dan over een goedgevulde geldbeurs te beschikken. Daarom koppelde hij aan het behalen van de meestertitel het afleggen van een bekwaamheidproef (cfr. infra) en een eenmalig en uniform

²⁹¹ Nr. 43.

intredegeld van zes carolusgulden, wat overeenkwam met 1 lb gr. Vl., 20 s gr. Vl. of 240 gr. Vl. Dit was hoogstens één tiende van wat vroeger werd geëist.²⁹² De veelvuldige en hinderlijke rechten (*proufghelde, maeltijde, ...*) die tot dan werden geheven, behoorden tot het verleden. Het bedrag voor de koop van het ambacht bleef tot het einde van het ancien regime ongewijzigd. Dit blijkt duidelijk uit de rekeningen. In 1653, het eerste jaar waarvoor de rekeningen van de gilde beschikbaar zijn, betaalde de beeldsnijder Gillis Neetesone²⁹³ 20 s gr. Vl. voor het meesterschap.²⁹⁴ Wanneer Carolus Collier²⁹⁵ in 1773 de vrijheid van het ambacht van de beeldhouwers kocht, betaalde hij hiervoor nog steeds het bedrag van 1 lb gr. Vl., de som die reeds vastgelegd was door de Carolijnse Concessie.²⁹⁶

Grafiek 1: graanprijzen te Gent (1574 – 1773)²⁹⁷

Grafiek 1 toont de prijzen in groten Vlaams voor een halster rogge en gerst betaald te Gent in de periode 1574-1773. Er werd geopteerd om te werken met tienjaarlijkse gemiddelden, aangezien graanprijzen fluctueerden. Eén misoogst kon extreme prijsstijgingen tot gevolg hebben. Hier is echter de algemene trend van belang. Hierboven werd al gesteld dat het

²⁹² Dambruynne, *De Gentse bouwvakambachten*, p. 69.

²⁹³ Nr. 622.

²⁹⁴ SAG, *Reeks 183-5*, 1652-1654.

²⁹⁵ Nr. 206.

²⁹⁶ SAG, *Reeks 183-5*, 1769-1773.

²⁹⁷ Graanprijzen op basis van Verlinden, C., Craeybeckx, J. (red.), *Dokumenten voor de geschiedenis van prijzen en lonen in Vlaanderen en Brabant: I (XVe-XVIIIe eeuw)*, Brugge, 1959, pp. 63-65.

inschrijvingsgeld onveranderlijk 240 gr. Vl. bleef. Dit, in combinatie met grafiek 1, laat toe te besluiten dat de waarde van het inschrijvingsgeld gedurende de onderzoeksperiode niet onveranderlijk bleef. 240 gr. Vl. kwam immers niet steeds overeen met eenzelfde hoeveelheid rogge of gerst, wat basisproducten waren in de vroegmoderne maatschappij.

Enkel gedurende het calvinistisch bewind bleef de vastgelegde som van 240 gr. Vl. niet gehandhaafd. Men draaide immers de klok terug, waardoor het bereiken van het meesterschap opnieuw moeilijker werd. Dit paste volledig in de politieke en sociaaleconomische doelstellingen van de calvinistische revolutionairen. Ze streefden immers het herstel na van de politieke en sociale orde van voor de Carolijnse Concessie. Gegevens voor de Sint-Lucasgilde zijn echter niet beschikbaar. Informatie over het intredegeld van het ambacht der metselaars en steenhouwers is wel bewaard en toont aan dat het intredegeld fors werd opgetrokken. Een verdrievoudiging van het intredegeld ten opzichte van 1540 was niet uitzonderlijk. Ondanks het verhogen van het toegangsgeld was er wel geen sprake van het hermetisch afsluiten van het ambacht zoals voor 1540.²⁹⁸ Sinds 1657 was het noodzakelijk ook 4 s gr. Vl. te betalen voor “*trecht van den cnaepe*”. Dit werd bepaald door een nieuw ambachtsreglement, goedgekeurd op 20 juli 1657 door de schepenen van de keure.²⁹⁹

Indien de aspirant-meester de vrijheid van het meesterschap wenste te verwerven, diende hij daarenboven nog een bewijs van zijn technische vaardigheid te leveren. Het afleggen van een *behoorlicke preuve* was een noodzakelijke voorwaarde om als meester aan de slag te kunnen. Hoewel de Carolijnse Concessie melding maakte van de meesterproef, leek het bewijs van bekwaamheid niet direct ingang te vinden in de Gentse ambachtswereld. Dit gold zeker voor de Sint-Lucasgilde. In 1600 richtte de kunstenaarsnering immers een rekwes tot aan de schepenen van de keure. De corporatie verzocht de magistraat strenger toe te kijken op het - hierboven geciteerde - derde artikel van hun ordonnantie, uitgevaardigd in overeenstemming met de Carolijnse Concessie. De nering klaagde aan dat de vakbekwaamheidproef al 16, 17 of 18 jaar, vermoedelijk dus sinds de val van de Calvinistische Republiek, niet meer werd onderhouden. Het ambacht argumenteerde dat dit resulteerde in het vervaardigen van slechte, onbehoorlijke werken, wat enorme schade met zich meebracht voor Gent, de hoofdstad van Vlaanderen. De corporatie verzocht dus de instelling van een degelijke kwalificatieproef.³⁰⁰ Op 18 oktober van hetzelfde jaar stelde het ambacht een reglementvoorstel op voor de

²⁹⁸ Dambruyne, *De Gentse bouwvakambachten*, p. 70.

²⁹⁹ SAG, *Reeks 183-3*.

³⁰⁰ SAG, *Reeks 183-1*, fol. 50v^o.

meesterproef. De fijnschilders dienden een klein tafereel met naakte figuren of een landschap met geklede figuren te schilderen naar keuze der gezworenen. Vergulders, stoffeerdere en huisschilders³⁰¹ behoorden een gesneden beeld te vergulden en te polychromeren, aangezien zij geen figuren konden schilderen. De sculpteurs hadden keuze uit drie verschillende toelatingsproeven. Ofwel vervaardigden ze een figuur, ofwel een grafzerk met een beeltenis, ofwel een verheven tombe. De meesterproef van de goudslagers werd niet nader omschreven. Er staat enkel dat de goudslagers zich dienden te schikken naar de ordonnantie van de schepenen met betrekking tot deze materie. Het is niet duidelijk naar welk voorschrift hier verwezen wordt. De inhoud van de bekwaamheidsproef van de goudslagers is echter wel gekend. Pieter Ameloot de Jonghe³⁰² werd in 1665 opgetekend als meester-goudslager. Met betrekking tot deze persoon is bovendien geweten dat op 21 november van hetzelfde jaar 1665 zijn meesterproef, bestaande uit het slaan van bladen goud, werd goedgekeurd. Het voorstel specificceert wel nog de kwalificatieproef van de glazenmakers. Ook deze groep had keuzemogelijkheden. De eerste mogelijkheid was het vervaardigen van een glazen lantaarn. De andere opties hielden in dat zij een *“ouvalle gevoucht met eenen hellem, met zijn wapen ende wayeelen, ofte eenen teerlinck pandt”* maakten. Zij hadden met andere woorden de keuze tussen een ovalen medaillon via de glas-in-loodtechniek met wapenschilden of een vierkant glasraam.³⁰³ Nadien bestond het proefstuk uit het vervaardigen van een glazen venster met overhoeks geplaatste ruitjes.³⁰⁴ Op 23 oktober 1600 bekrachtigden de schepenen van de keure het voorgestelde reglement van de nering en zij verklaarden bovendien dat men in het bezit diende te zijn van het poorterschap van de stad indien men de vrijheid van het beroep wenste te verwerven.³⁰⁵ Het verzoek van het ambacht werd dus ingewilligd. In 1657 bekrachtigde de Gentse magistraat andermaal deze vakbekwaamheidproeven.³⁰⁶

Een knecht die de meesterproef wou afleggen, diende de eed hiervan op de hoogte te stellen. Het eindresultaat werd vakkundig gekeurd door de proefmeesters en de rest van de eed of het bestuur. Het bestuur besliste met meerderheid van stemmen of het resultaat voldeed. Indien dit niet het geval was, diende de aspirant het eindwerk deels of geheel te

³⁰¹ Deze drie groepen werden niet bij naam genoemd in het reglement van 1600, in tegenstelling tot dit van 1657.

³⁰² Nr. 19.

³⁰³ SAG, *Reeks 183-1*, fol. 51.

³⁰⁴ SAG, *Nota's van Werveke, 1169*.

³⁰⁵ SAG, *Reeks 183-1*, fol. 51v^o.

³⁰⁶ SAG, *Reeks 183-3*.

hermaken, tot het eindresultaat voldoende was.³⁰⁷ Gezellen die niet slaagden voor de proef waren echter uitzonderlijk, wat niet wil zeggen dat het een formaliteit was. Men diende immers te kunnen uitvoeren wat op de werkvloer dagelijks aan de orde was.³⁰⁸

Het ambachtsambt van proefmeester werd pas onder druk van een aantal ambachten geïntroduceerd in de ambachtswereld. Het Gentse stadsbestuur gaf hiervoor haar toestemming aan het begin van de 17de eeuw. Het mandaat omvatte één jaar. Een ambacht dat voldoende leden bezat mocht twee proefmeesters aanstellen.³⁰⁹ De Sint-Lucasgilde vormde hierop een uitzondering. Het ambachtsreglement van 1657 stipuleerde immers dat het proefstuk werd onderworpen aan drie examinatoren, met name de aftredende gezworenen en een glasblazer.³¹⁰ De functie van proefmeesters werd ook in andere ambachten waargenomen door de twee laatst afgetreden gezworenen. Hun hoofdtaak behelsde het keuren van de proeven van de kandidaat-meesters. Zij moesten daarom technisch heel onderlegd zijn. De proefmeesters werden niet beloond met een jaarlijks salaris.³¹¹

Personen die de vrijheid van het ambacht hadden verworven, voldeden aan deze drie vereisten. Indien buitenstaanders probeerden het ambachtsmonopolie te breken, sloot men de rangen en ging men eendrachtig in de tegenaanval. De individuen die conform waren met de voorschriften lieten immers niet toe dat anderen dezelfde arbeid verrichtten, zonder in regel te zijn met de reglementeringen. De oversten en gezworenen hadden door het ambachtsreglement van 1542 inspectierecht verkregen in dergelijke zaken. Daarenboven hadden ze eveneens disciplinaire macht verworven en stond het hen vrij de misbruiken aan de magistraat te signaleren.³¹² De rekeningen vormen een goede informatiebron voor dergelijke problemen. Het ambacht deed immers beroep op gerechtsverantwoordelijken om mensen aan te manen en goederen en werken te laten aanslaan. In 1702 verdiende de officier Philips Penneman 4 s 8 gr. VI. voor zijn optreden tegen een jongen die onrechtmatig een wagen schilderde.³¹³ In 1718 betaalde de corporatie de officier Wauman, die vier glasramen en twee schilderijen, gemaakt door onvrije personen, had aangeslagen. Een jaar later verkreeg een

³⁰⁷ Dambruyne, *De Gentse bouwvakambachten*, p. 71-72.

³⁰⁸ De Munck, Dendooven., *Al doende leert men*, pp. 29-30.

³⁰⁹ Dambruyne, *De Gentse bouwvakambachten*, p. 103.

³¹⁰ SAG, *Reeks 183-3*.

³¹¹ SAG, *Reeks 183-5*.

³¹² SAG, *Reeks 183-1*, fol. 16v^o

³¹³ SAG, *Reeks 183-5*, 1701-1706.

procureur een geldsom voor zijn optreden tegen Joseph Paleijs, een onvrije borduurwerker.³¹⁴ Nog eens twee jaar later sloeg een officier verschillende gesneden lijsten en een Onze-Lieve-Vrouwebeeld aan.³¹⁵ Ook op andere plaatsen is informatie te vinden betreffende personen die ten onrechte het ambacht beoefenden. In de schepenvonnissen van de keure voor het jaar 1689 is bijvoorbeeld een zaak terug te vinden tussen de nering en een zekere Breughel. Breughel had de vrijheid van het ambacht niet verworven en diende een boete te betalen van 10 s gr. VI. Bovendien werd hem verder uitdrukkelijk verboden nog werken uit te voeren, waarvoor het lidmaatschap van het ambacht vereist was.³¹⁶

4.3.2 Positie van de ambachtsmeester

Individueen die het meesterschap bereikten, mochten vrij het beroep uitoefenen en beschikten over een eigen atelier en winkel. Men beschouwde hen dan ook als “*membres parfaits*”.³¹⁷ Zij waren bevoegd bevonden zelfstandig een eigen atelier te leiden.³¹⁸ Het centrale aspect van een corporatie was het privilege. Dit door de magistraat uitgevaardigd juridisch document gaf het ambacht een officiële monopoliepositie over de uitoefening van een bepaalde economische activiteit.³¹⁹ Eens men meesters was, mocht men meegenieten van dit monopolie. De start en uitbouw van een eigen professionele carrière behoorde nu tot de mogelijkheden. Naast de economische voordelen, verwierven de meesters ook een groter aanzien in de corporatie. Zij genoten, als volwaardige leden van de corporatie, ook van de volheid van de corporatieve rechten. Meesters hadden de mogelijkheid om vrij te discussiëren in vergaderingen en ze hadden stemrecht bij kwesties die aan hen werden voorgelegd. Samen met het verwerven van het meesterschap, kregen ze ook inspraak in het bestuur, waarin ze ook zelf konden zetelen.³²⁰

³¹⁴ SAG, *Reeks 183-5*, 1717-1719.

³¹⁵ SAG, *Reeks 183-5*, 1720-1724.

³¹⁶ Van der Haeghen, *La corporation des peintres*, p. 284.

³¹⁷ Des Marez, *L'organisation du travail à Bruxelles*, p. 73.

³¹⁸ Hoogewerff, G.J., *De geschiedenis van de St. Lucasgilden in Nederland*, Amsterdam, 1947, p. 23.

³¹⁹ Deceulaer, H., *Conflicten en conflictregeling in de Antwerpse ambachtswereld, 1585-1796*. Een verkenning van de juridische en sociaal-politieke aspecten op het lokale terrein, in: Lis, C., Soly, H. (red.), *Werken volgens de regels. Ambachten in Brabant en Vlaanderen, 1500-1800*, Brussel, 1997, p. 141.

³²⁰ Des Marez, *L'organisation du travail à Bruxelles*, p. 415.

4.3.3 Kwantitatieve benadering

Een interessante vraag is nu hoeveel individuen de vrijheid van het ambacht bezaten of met andere woorden hoeveel kunstenaars aanwezig waren in de Gentse stad gedurende de periode 1574-1773. De identiteit van en het aantal actieve meesters van een ambacht achterhalen is echter geen sinecure. Het antwoord op deze vraag kan onder meer een beter inzicht geven in de concurrentie tussen de verschillende meesters. Het grote probleem is weliswaar dat er geen lijsten beschikbaar zijn van welke kunstenaars in welk jaar actief meester waren in het ambacht. Toch is het mogelijk via verschillende wegen een kwantitatieve analyse te maken van het ambacht.

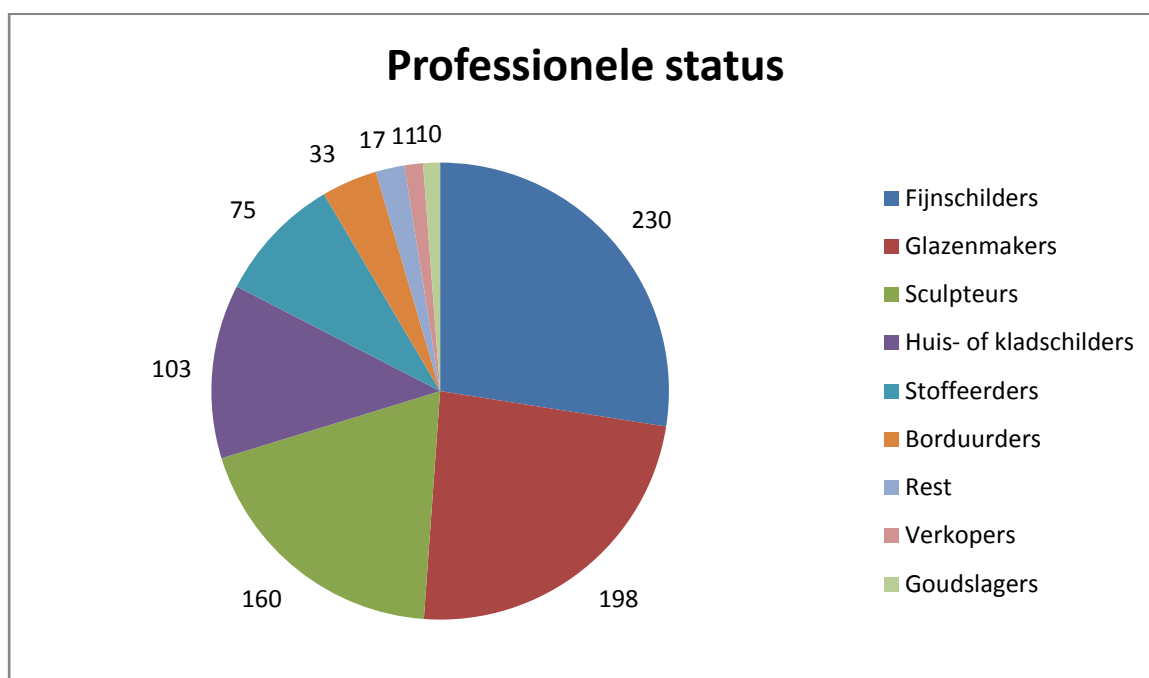
In de eerste plaats wordt gebruik gemaakt van de inschrijvingslijsten van de nieuwe leden. De term inschrijvingslijst mag hier ruim geïnterpreteerd worden en slaat niet louter op het Schildersboek. Eveneens de extracten en de rekeningen geven immers een overzicht van de nieuw ingeschreven meesters. Dergelijke lijsten houden echter een specifiek nadeel in. De informatieve waarde van dit type bronnen beperkt zich tot de identiteit van de nieuw ingeschreven leden, en vaak (93,42%) hun professionele status. Het jaarlijks totale aantal actieve meesters en hun identiteit is niet bekend. Om dit te berekenen is voor elke meester met name de datum nodig wanneer hij kwam te overlijden of het ambacht verliet. Lid was men immers niet voor het leven. Het was steeds mogelijk het ambacht te verlaten. Anselmus Hebbelynck³²¹ werd bijvoorbeeld meester in 1620. Op 15 september 1663 deed hij afstand van de vrijheid van het ambacht van de schilders. De datum van overlijden is niet met zekerheid gekend, maar duidelijk is wel dat hij in 1674 nog in leven was. In dat jaar regelde hij, samen met zijn zoon Pieter, de erfenis van zijn overleden echtgenote. Hebbelynck is wel het enige individu uit de populatie waarvan met zekerheid gesteld kan worden dat hij vóór zijn overlijden het ambacht had verlaten.

Gedurende de periode 1574-1773 verwelkomde de gilde van Sint-Lucas niet minder dan 859 nieuwe meesters. 37 meesters (4,31%) van deze groep verkregen de toestemming om 2 professionele activiteiten uit te voeren. De twee meest voorkomende combinaties zijn glazenmaker-stoffeerder (8) en stoffeerder-wasgieter (4). Alle wasgieters werden dus ook genoteerd als stoffeerder. Opmerkelijk is dat amper vier van de 37 leden dubbel intredegeld betaalden. Het betreft Pieter de Graef³²² (glazenmaker en huisschilder, 1721), Pieter

³²¹ Nr. 404.

³²² Nr. 345.

Colman³²³ (beeldhouwer en stoffeerder, 1751), Dominicus Cruyt³²⁴ (beeldhouwer en stoffeerder, 1755) en Carel Hoentjens³²⁵ (glazenmaker en stoffeerder, 1755).³²⁶ Naar de reden is het gissen. Carel Hoentjens was namelijk maar één van de 8 meesters die zowel glazenmaker als stoffeerder was. Hij was echter de enige die dubbel lidgeld diende te betalen. Bijlage 1 biedt een overzicht van het jaarlijks aantal inschrijvingen per beroeps categorie. Meesters met een dubbel beroepsactiviteit tellen dubbel. Grafiek 2 toont het aandeel van de verschillende professionele categorieën in het totale aantal inschrijvingen.

Grafiek 2: professionele status leden (1574 – 1773)

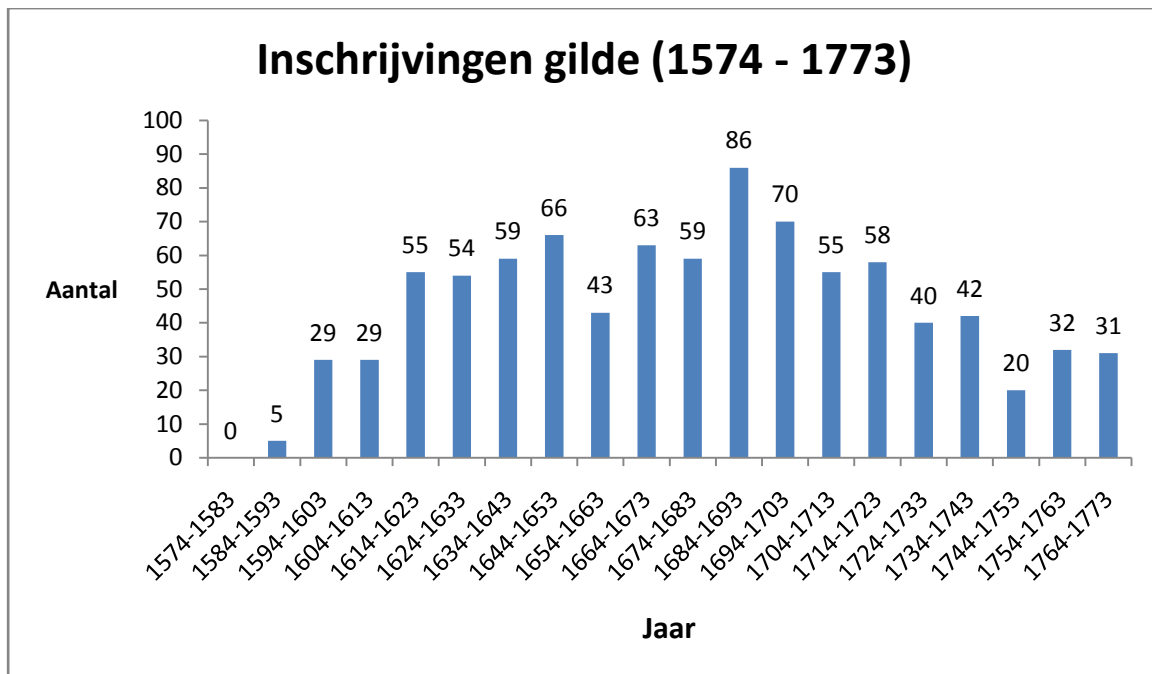
Het jaarlijks aantal inschrijvingen vertoont een onregelmatig verloop. Het probleem bij dergelijke overzichten is de aanwezigheid van extremen, die vaak moeilijk te verklaren zijn. Antwoorden vinden op vragen als waarom 1737 0 en 1738 8 inschrijvingen telde is niet evident. Daarom biedt grafiek 3 een overzicht van het aantal inschrijvingen per decennium. Extreme jaarlijkse schommelingen gaan daarbij verloren, maar de trend is duidelijker.

³²³ Nr. 207.

³²⁴ Nr. 232.

³²⁵ Nr. 439.

³²⁶ SAG, *Reeks 183-5*, 1720-1724, 1747-1751, 1753-1755.

Grafiek 3: inschrijvingen gilde (1574 – 1773)

Het gemiddeld aantal inschrijvingen per jaar bedraagt bijna 4,5. Dit komt neer op een gemiddelde van 45 inschrijvingen per decennium. Het effectieve aantal inschrijvingen wijkt echter af van het gemiddelde. De lage vertegenwoordiging in de eerste decennia is heuristisch te verklaren. Voor bepaalde jaren ontbreken de gegevens, namelijk 1577-1582, 1585, 1586, 1588, 1589 en 1592-1594. De verklaring voor deze lacunes werd reeds gegeven in het historisch overzicht van de Sint-Lucasgilde. Het algemene klimaat gedurende grosso modo het laatste kwart van de 16de eeuw had een nadelige werking op het ambacht. Ook het ontbreken van de gegevens voor de jaren 1607 en 1608 werd al vermeld. Gegevens met betrekking tot ontbrekende jaren die via andere bronnen konden opgespoord worden, zijn in bijlage 1 en grafiek 2 en 3 wel in rekening gebracht. Het lager aantal inschrijvingen gedurende het grootste deel van de 18de eeuw is eveneens logisch te verklaren. In de loop van de 18de eeuw besloten diverse *letten* van het ambacht hun eigen weg op te gaan. Dit geldt voor de huisschilders en de borduurwerkers.

Het lijkt mij nuttig de Gentse situatie te plaatsen tegenover gegevens van andere steden. Een vergelijking met Antwerpen dringt zich op, maar is niet evident. De Antwerpse Sint-Lucasgilde telde in de periode 1490-1530 545 nieuwe meesters. De vergelijking van verschillende tijdsperioden ligt niet echt voor de hand. Deze tijd (1490-1530) kenmerkte zich door de groei van de Antwerpse economie. Geld was overvloedig aanwezig en grondstoffen vonden makkelijk hun weg naar de Scheldestad. De aanwezigheid van financiële middelen

zorgde eveneens voor het bestaan van een afzetmarkt voor kunst. Deze nieuwe rijkdom wekte dan ook de interesse van vele vakmannen.³²⁷ Een groter probleem is echter de verschillende samenstelling van de Gentse en Antwerpse Sint-Lucasgilde. Zoals blijkt uit grafiek 2 vertegenwoordigden de schilders, sculpteurs, glazenmakers en glasschilders de overgrote meerderheid van de leden. Samen zijn deze categorieën goed voor 588 nieuwe meesters of 65,63% van het totale aantal nieuwe meesters. Dezelfde groepen waren te Antwerpen in de periode 1490-1530 eveneens dominant. Onder de 545 inschrijvingen waren 217 schilders (geen huisschilders), 59 beeldsnijders en 54 glazenmakers en glasschilders aanwezig, goed voor 330 meesters of 60,55%. Enkel rekening houdend met deze drie groepen, betekent dit dat gedurende de periode 1490-1530 de Antwerpse gilde gemiddeld 82,5 nieuwe leden per decennium telde. Om een nuttige vergelijking met Gent mogelijk te maken, worden ook hier enkel deze groepen in rekening gebracht. Per decennium kende de Gentse gilde amper 29,4 inschrijvingen of nauwelijks meer dan 1/3 van het aantal inschrijvingen bij het begin van de economische opgang van de stad Antwerpen.

Het is noodzakelijk ook nog het aantal inwoners van de verschillende steden in rekening te brengen. Antwerpen telde omstreeks het begin van de 16de eeuw 50000 à 55000 inwoners. Dit betekende dat 0,15 à 0,165% van de inwoners een professionele carrière in de kunstwereld (schilder, beeldsnijder, glazenmaker, glasschilder) beoogde.³²⁸

³²⁷ Vermeulen, *Painting for the market*, pp. 15-18.

³²⁸ Gegevens met betrekking tot Antwerpen gehaald uit het lesdocument *Antwerp Painters: their Markets and Networks* van prof. dr. Maximiliaan Martens, gebruikt in de cursus Geschiedenis van de Beeldende Kunsten in de Nederlanden II, academiejaar 2005-2006.

Periode	Bevolkingscijfer ³²⁹	Inschrijvingen	Percentage
1596-1605	± 29500	30	0,102 %
1606-1615	31073	23	0,074 %
1616-1625	37380	43	0,115 %
1626-1635	40797	33	0,081 %
1636-1645	43829	40	0,091 %
1646-1655	46059	38	0,083 %
1656-1665	49310	36	0,073 %
1666-1675	50680	38	0,075 %
1676-1685	51030	50	0,098 %
1686-1695	51887	54	0,104 %
1696-1705	51285	29	0,056 %
1706-1715	49781	31	0,062 %
1716-1725	44120	33	0,075 %
1726-1735	42732	23	0,054 %
1736-1745	44226	31	0,070 %
1746-1755	45400	21	0,046 %
1756-1765	43661	27	0,062 %
1766-1775	45465	20	0,044 %

Tabel 7: percentage van de mensen te Gent in de 17de en 18de eeuw die een professionele carrière beoogden als schilder, sculpteur, glazenmaker of glasschilder

Indien de Gentse percentages uit tabel 7 vergeleken worden met het cijfer voor Antwerpen, blijkt al snel dat Antwerpen per duizend inwoners algemeen beschouwd dubbel zoveel kunstenaars telde als Gent. De Antwerpse situatie heeft betrekking op de jaren 1490-1530 en omvat het begin van de bloeiperiode. De cijfers voor Antwerpen op het hoogtepunt van de bloei, grosso modo de jaren 1540-1585, zullen zonder twijfel nog hoger liggen. Gedurende die periode kon Antwerpen ongetwijfeld getypeerd worden als een welvarend internationaal handelscentrum en reeds Van Mander wist ons te vertellen dat “*de Const geern is by den*

³²⁹ Dambruyne, *Economische conjunctuur en sociale structuren*, p. 151; Dambruyne, *Mensen en centen*, pp. 349-351; Deprez, P., Het Gentse bevolkingscijfer in de tweede helft van de 18de eeuw, in: *Handelingen van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, 1957, pp. 181, 183.

rijkdom". Rijkdom trok zonder twijfel kunstenaars aan. De fascinatie voor de Antwerpse kunstwereld in de 16de eeuw lijkt dan ook niet meer dan logisch. Alles speelde zich te Antwerpen af op een veel grotere schaal.

Er bestaat nog een tweede manier om inzicht te krijgen in de identiteit en in het aantal kunstenaars aanwezig in de stad Gent gedurende de periode 1574-1773. Het ambacht, zoals reeds gezegd, was veel meer dan een vereniging van individuen met dezelfde professionele status. De corporatie was tevens actief als verzekeringsfonds. Naast het functioneren als beroepsvereniging, stond de corporatie bijvoorbeeld in voor de sociale zekerheid van haar leden. Bij ziekte of werkloosheid kon men beroep doen op het ambacht. Dit betekende wel dat er financiële middelen beschikbaar dienden te zijn. De creatie van een kas was dan ook de eerste bezigheid van een ambacht.³³⁰ De belangrijkste inkomsten van het ambacht waren het intredegeld van de nieuwe meesters, 20 s gr. VI. per persoon, en boetes. Bovendien dienden de leden of suppoosten van het ambacht jaarlijks de kas te spijzen via de storting van lidgeld. Deze jaarlijkse bijdrage droeg de naam *ommestellinghe*. In Brussel sprak men over *jaercosten*.³³¹ Gegevens met betrekking tot de omstelling zijn terug te vinden in de rekeningen, en dus maar beschikbaar vanaf het jaar 1653. Op basis van deze data is het mogelijk te achterhalen hoeveel kunstenaars de stad Gent telde per jaar.

Alvorens hiermee verder te gaan is het noodzakelijk dieper in te gaan op de ledenlijst van het ambacht uit 1646. In het *Schildersboeck* is namelijk een overzicht van de suppoosten voor het jaar 1646 weergegeven. De suppoosten zijn opgetekend in vijf verschillende categorieën: (1) schilders, (2) beeldsnijders, (3) steenhouwers, (4) glazenmakers en (5) stoffeerdere, goudslagers en prentverkopers. Deze lijst dient kritisch bekeken te worden. Een grondige analyse bracht namelijk verschillende merkwaardigheden aan het licht. Het overzicht is opgetekend door meerdere handen. Dit is duidelijk af te leiden uit de verschillende handschriften. Naar de betekenis is het raden. Een mogelijkheid is dat de leden pas in het register werden genoteerd na het betalen van het lidgeld. Bovendien werden verschillende namen doorgehaald. Dergelijke doorhalingen zijn moeilijk te dateren, maar zouden er misschien kunnen op wijzen dat verder in de tijd naar aanleiding van een overlijden of het einde van het lidmaatschap de naam is doorstreept. Verder zijn ook namen terug te vinden in de lijst, die pas veel later het meesterschap verwierven. Zo staan Pieter de Snoeck³³² en Jan

³³⁰ Des Marez, *L'organisation du travail à Bruxelles*, p. 408.

³³¹ Des Marez, *L'organisation du travail à Bruxelles*, p. 409.

³³² Nr. 820.

Cesaert³³³ vermeld als glazenmaker, terwijl beiden pas in 1663 meester werden.³³⁴ Aangezien Cesaert daarenboven in 1724 nog fungeerde als gezworene van het ambacht, kunnen twijfels rijzen. In 1646 was Cesaert misschien nog niet geboren. Waarom bepaalde namen van later ingeschreven meesters wel en andere niet op de lijst opduiken is een groot vraagteken. Eventueel betreft het leerlingen, maar dan nog kan de vraag gesteld worden waarom de ene leerling wel en de andere leerling niet op de lijst opgetekend werd. In het vervolg van deze studie is met dit overzicht geen rekening gehouden. Hiervoor is de betekenis van het document te dubieus. In de prosopografische fiches werden de gegevens wel opgenomen. De belangrijkste reden hiervoor is dat bepaalde personen enkel terug te vinden zijn op de ledenlijst van 1646. Aangezien ook zij een - weliswaar onduidelijke - rol hebben gespeeld in de geschiedenis van het ambacht, anders zou men ze niet hebben opgetekend, werden ze opgenomen in het overzicht van de leden van de Gentse Sint-Lucasgilde in de periode 1574-1773.

Ondubbelzinnige omstellingslijsten zijn beschikbaar vanaf 1653. Voor de periode 1653-1680 is weliswaar enkel het totaal opgehaalde bedrag vermeld in de rekeningen. De gegevens voor het jaar 1681 ontbreken.³³⁵ Het vijfde artikel van het ambachtsreglement van 1657 bepaalde dat elke suppoost jaarlijks 4 s gr. Vl. diende te betalen, met uitzondering van de schilders, die 6 s gr. Vl. dienden te betalen, en dit “*tot de schulden der zelve neringhe ten vollen betaelt sullen wesen*”.³³⁶ Klaarblijkelijk zal de nering haar schulden niet kunnen aflossen, aangezien in 1773 de omstelling nog steeds werd gehandhaafd.³³⁷ Het is echter onmogelijk het aantal suppoosten te bepalen, omdat nergens aanwijzingen beschikbaar zijn over het aandeel van de schilders in het totale aantal suppoosten. Critici zullen poneren dat in het ambachtsreglement van 1657 nergens sprake is van de omstelling. Het lijkt mij echter duidelijk dat het artikel betrekking heeft op het jaarlijkse lidgeld. Ik kom hier straks op terug. Vanaf 1682 bieden de bronnen meer informatie. Voor de periode 1682-1696 is steeds het aantal suppoosten en het aantal betalende suppoosten gekend.³³⁸ Het aantal suppoosten kan dus worden gelijkgesteld aan het aantal actieve kunstenaars in de stad Gent. Bovendien wordt

³³³ Nr. 168.

³³⁴ SAG, *Reeks 183-1*, fol. 85v^o-86v^o.

³³⁵ SAG, *Reeks 183-5*, 1652-1654, 1655-1657, 1658-1660, 1661-1662, 1663-1664, 1665-1666, 1667-1670, 1671-1673, 1674-1676, 1677-1679, 1680-1681.

³³⁶ SAG, *Reeks 183-3*.

³³⁷ SAG, *Reeks 183-5*, 1769-1773.

³³⁸ Uit de rekeningen blijkt dat niet elke suppoost jaarlijks betaalde.

voor het jaar 1682 melding gemaakt van het bedrag van 2 s gr. Vl. per persoon. Dit bedrag kan niet geëxtrapoleerd worden naar de andere jaren. Het totale opgehaalde bedrag komt namelijk niet overeen met het aantal suppoosten te vermenigvuldigen met 2 s gr. Vl. Vermoedelijk gold ook voor de jaren 1683-1696 dat schilders 6 s gr. Vl. dienden te betalen, in tegenstelling tot de andere leden van het ambacht die 4 s gr. Vl. jaarlijks dienden op te hoesten.³³⁹ De jaarlijkse inkomsten van de omstelling lijken dit niet tegen te spreken.

Vanaf 1697 worden de rekeningen nog meer verhelderend. Het op schrift stellen van de omstelling gebeurde per beroepscategorie (fijnschilders, beeldsnijders, glazenmakers, borduurders, stoffeerders en huisschilders). In de periode 1697-1706 werden de stoffeerders en huisschilders wel tot dezelfde groep gerekend. Vanaf 1707 staan beide professionele categorieën los van elkaar genoteerd. In 1697 dienden de fijnschilders 6 s gr. Vl. te betalen, de andere leden van het ambacht 4 s gr. Vl. Op basis hiervan lijkt het mij niet onlogisch dat het vijfde artikel van het ambachtsreglement uit 1657 betrekking had op de omstelling. Hetzelfde onderscheid wordt immers gemaakt tussen enerzijds de schilders en anderzijds de rest van de kunstenaars. Bovendien komt het verschuldigde bedrag overeen. De periode 1701-1703 werd gekenmerkt door een lager lidgeld. Schilders betaalden 4 s gr. Vl., huisschilders 2 s gr. Vl. en de andere leden van het ambacht 3 s gr. Vl. De jaren 1704-1706 en 1714-1715 volgden weer het systeem zoals dit bestond vóór 1701. De jaren 1707-1713 en 1716-1737 sloten aan bij de periode 1701-1703. Gegevens over de borduurders ontbreken vanaf 1718, aangezien zij weigerden te betalen. Vanaf 1730 werden zij niet meer vermeld, aangezien ze hun eigen weg gingen. De huisschilders zijn sinds 1735 uit de rekeningen verdwenen, aangezien zij ook de stap naar zelfstandigheid hadden genomen. De jaren 1738-1739 kenmerkten zich door een verdubbeling van het lidgeld, net als de jaren 1741 en 1743. 1740 en 1742 sloten aan bij het systeem van de jaren 1701-1703. Een laatste hervorming vond plaats in 1744. Schilders moesten vanaf dan tot 1773 7 s gr. Vl. te betalen. De overige leden dienden enkel 4 s 8 gr. Vl. op te hoesten.³⁴⁰

Twee opmerkingen dienen hierbij geplaatst te worden. Het doorvoeren van een verhoging van het lidgeld kon niet zomaar. De rekeningen van 1738 vermelden uitdrukkelijk dat de verhoging van de omstelling gebeurde met toestemming van de schepenen, na hen een

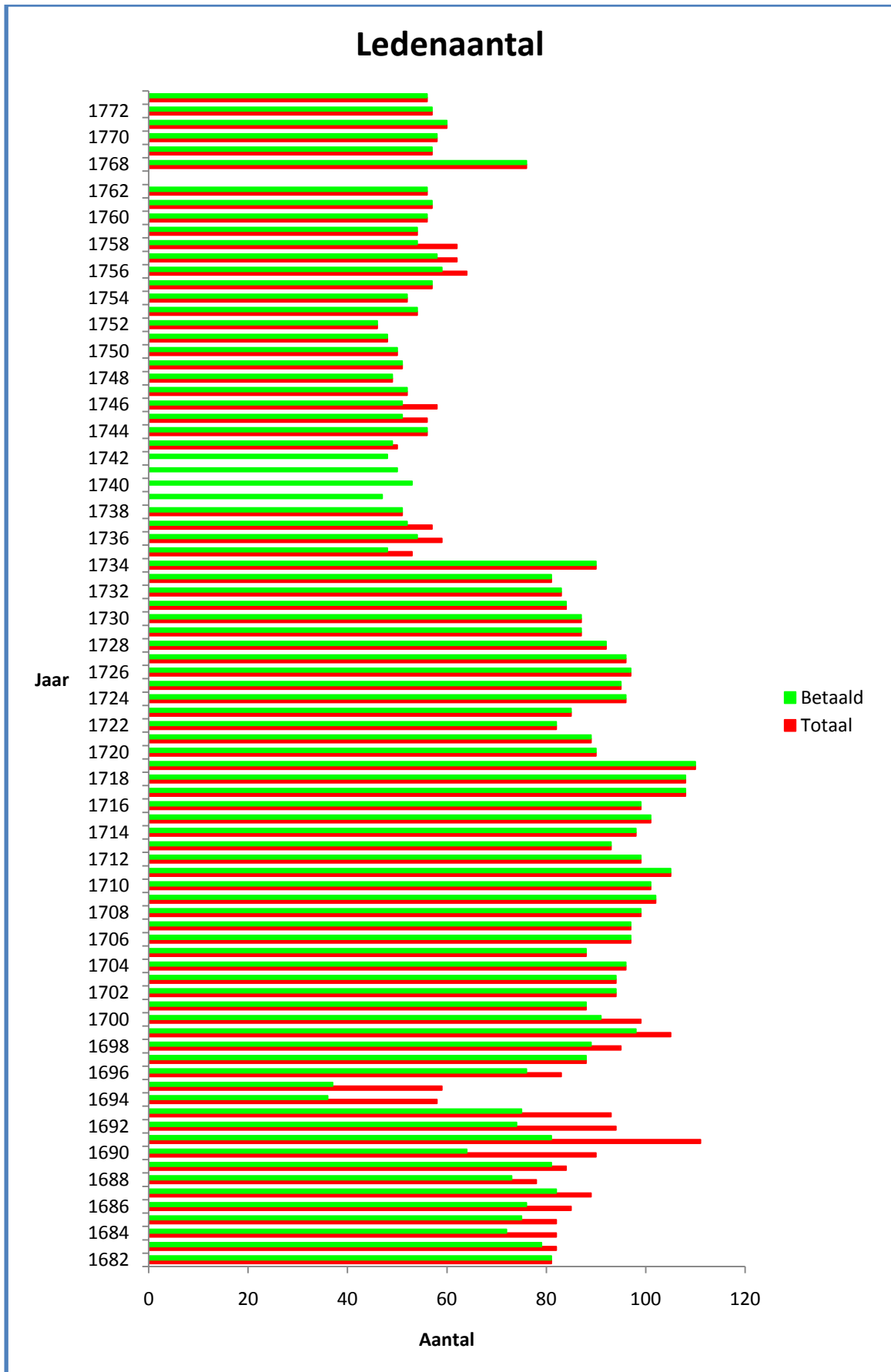
³³⁹ SAG, *Reeks 183-5*, 1682-1684, 1685-1686, 1687, 1688-1690, 1691-1693, 1694-1695, 1696.

³⁴⁰ SAG, *Reeks 183-5*, 1697-1700, 1701-1706, 1707-1709, 1710, 1711-1713, 1714-1716, 1717-1719, 1720-1724, 1725-1728, 1729, 1730-1733, 1734-1736, 1737-1739, 1740-1742, 1743, 1744-1746, 1747-1751, 1752, 1753-1755, 1756-1758, 1759-1762, 1763-1768, 1769-1773.

verzoekschrift te hebben gepresenteerd.³⁴¹ Bovendien bleek het dus noodzakelijk dat eens een individu voldeed aan de toelatingsvoorwaarden van het ambacht, hij jaarlijks zijn lidmaatschap vernieuwde. Dit gebeurde door het betalen van het vereiste bedrag. Lid zijn en blijven van het ambacht had dus financiële consequenties.

Belangrijker dan de financiële beslomeringen, is het aantal actieve meesters. De gegevens gedestilleerd uit de omstellingsscijfers zijn weergegeven in bijlage 2 en biedt een overzicht van het aantal meesters per jaar, onderverdeeld volgens de professionele status. Grafiek 4 geeft eveneens een overzicht van het aantal actieve meesters per jaar.

³⁴¹ SAG, *Reeks 183-5*, 1737-1739.

Grafiek 4: aantal actieve meesters (1682 – 1773)

Grafieken 3 en 4 kennen hetzelfde verloop. Het toppunt van het aantal inschrijvingen lag in het laatste kwart van de 17de eeuw, waarna men een daling kende in het eerste kwart van de 18de eeuw. Het tweede kwart van de 18de eeuw kende opnieuw een daling, te verklaren door het loskomen van de borduurwerkers en de huisschilders van de corporatie. Grafiek 4 kenmerkt zich door een piek aan het einde van de 17de en het begin van de 18de eeuw. Dit toppunt situeerde zich iets later dan de piek van het aantal inschrijvingen. Eens men intrad in het ambacht, bleef men onder normale omstandigheden gedurende een langere periode lid van het ambacht. Deze getalsterkte bleef echter niet behouden en een dalende trend wordt zichtbaar. Het aantal inschrijvingen daalde en bovendien bleven van de topperiode van het aantal inschrijvingen steeds minder meester over naarmate de tijd vorderde. Ten slotte toont grafiek 4 ook de gevolgen voor de getalsterkte van het ambacht als gevolg van de zelfstandigheid van de borduurwerkers en huisschilders, met name een drastische daling.

Een belangrijke vraag die zich nog stelt is waarom het aantal inschrijvingen piekte in grofweg het laatste kwart decennia van de 17de eeuw. Belangrijk is in het achterhoofd te houden dat meesters al een jarenlange opleiding hadden doorlopen. De beslissing om als kunstenaar actief te zijn viel dus eerder dan de inschrijving in het ambacht. Bok wierp reeds op dat een groeiende koopkracht onder steeds bredere lagen van de bevolking leidde tot een steeds grotere vraag naar schilderijen.³⁴² Het is zeker niet verkeerd om schilderijen hier te vervangen door kunst in het algemeen. Het geïnteresseerde publiek had niet dezelfde preferenties. De ene wenste makkelijker te betalen voor een schilderij, de andere voor een beeldhouwwerk. Bovendien is kunst een luxeproduct. Men deed pas beroep op kunstenaars, wanneer de dagelijkse overleving geen onoverkomelijke problemen inhield en wanneer men daarenboven kapitaal zonder direct doel ter beschikking had. Een te exclusieve aandacht voor de Europese oorlogen, waarvoor de Zuidelijke Nederlanden steevast als slagveld fungeerden, heeft in de vroegere historiografie tot de conclusie geleid dat de hele 17de eeuw synoniem was van een ongelukseeuw.³⁴³ Onder ander Victor Fris schetste een beeld van een berustend en lijdzaam toeziend Gent, een stad die enkel nog kon dromen van grootsheid en rijkdom.³⁴⁴ Dit zwart-wit denken kan worden genuanceerd. Gent ontwikkelde zich in de loop van de 17de eeuw tot een belangrijk commercieel centrum. Vanaf het midden van de “ongelukseeuw”

³⁴² Bok, *Vraag en aanbod*, p. 127.

³⁴³ Decavele, J., Van Peteghem, P., *Zestiende en zeventiende eeuw*, in: Decavele, J. (red.), *Gent. Apologie van een rebelse stad*, Antwerpen-Gent, 1989, p. 128.

³⁴⁴ Fris, V., *Histoire de Gand: depuis les origines jusqu'en 1913*, Gent, 1930, pp. 226, 243.

bezat Gent, na Antwerpen, de belangrijkste haven in de Zuidelijke Nederlanden. De Gentenaars namen geleidelijk weer deel aan het internationale handelsverkeer. Na 1680 vaarden Gentse schippers voor het eerst rechtstreeks op Nantes, Bayonne, Bordeaux, San Sebastian en Kristianstad.³⁴⁵ Bovendien kende Gent gedurende de eerste drie kwart van de 17de eeuw een gunstige ontwikkeling van de stedelijke economie. Deze gunstige situatie hield wel geen verbetering in van de levensomstandigheden voor de massa van de bevolking. De vruchten van de stijgende conjunctuur kwamen slechts in handen van een beperkte groep van kooplui, ondernemers en ambachtsmeesters. Deze kapitaalkrachtige groep zorgde voor een enorme intensiteit van de bouwbedrijvigheid.³⁴⁶ Het lijkt me niet onwaarschijnlijk dat zij ook hun aandacht toespitsen op het verwerven van kunst. Naast investeringen voor de verfraaiing van het exterieur, gaf men eveneens geld uit voor het mooi maken van de woon- en leefruimtes. Er was in verschillende stedelijke budgetten ruimte voor kunstuitgaven, en dus ook voor kunstenaars. Betere bewijsvoering hiervoor zou geleverd kunnen worden door een onderzoek te voeren naar de aanwezigheid van kunst in Gentse huizen. Een dergelijk onderzoek is reeds verricht voor Antwerpen voor de jaren 1532-1567 op basis van lijsten van geconfisqueerde goederen door Martens en Peeters.³⁴⁷ Voor Gent is dit helaas niet het geval, en het viel ook buiten de mogelijkheden van deze studie. De herleving in de 17de eeuw weerspiegelt zich eveneens in het bevolkingsaantal van de stad. In de bestudeerde periode was het Gentse bevolkingscijfer nooit hoger dan aan het einde van de 17de eeuw. Vervolgens werd het land opgeschrikt door militaire operaties (oa. Spaanse Successieoorlog), die nog meer dan vorige oorlogen grote delen van Gent verwoestten. Het resultaat was een daling van de commerciële activiteiten in het algemeen en de artistieke productie in het bijzonder.³⁴⁸

Eén periode kende verhoudingsgewijs nog een ruimer aandeel kunstenaars onder de bevolking dan in de jaren zeventig en tachtig van de 17de eeuw, met name 1616-1625. Deze periode kende een gemiddelde van 1,15 kunstenaars per 1000 inwoners. Deze tijdspanne komt grosso modo overeen met het aartshertogelijk bewind in de Nederlanden. De regeerperiode van Albrecht en Isabella had een gunstige invloed op Gent. De stad kwam weer tot leven en

³⁴⁵ Decavele, J., Gent, in: *Gent, duizend jaar kunst en cultuur*, Gent, 1975, I, p. 17.

³⁴⁶ Dambruyne, *Economische conjunctuur en sociale structuren*, p. 173, 194, 264.

³⁴⁷ Martens, M.P.J., Peeters, N., Paintings in Antwerp houses (1532-1567), in: De Marchi, N., Van Miegroet, H.J. (red.), *Mapping markets for Paintings in Europe, 1450-1750*, Turnhout, 2006, pp. 35-53.

³⁴⁸ Fris, V., *Histoire de Gand*, pp. 256-257.

de ambachten kenden een bloei.³⁴⁹ Dit bracht meer mogelijkheden met zich mee voor de kunstwereld en wordt weerspiegeld in een hoger percentage kunstenaars.

4.3.4 Het profiel van de kunstenaar

4.3.4.1 Geslacht

Individuele die het meesterschap bereikten waren van het mannelijke geslacht, aangezien, zoals al eerder aangehaald, vrouwen het beroep niet konden aanleren. De geschiedenis van de corporaties wordt gekenmerkt door een uitsluiting van vrouwen sinds de late middeleeuwen. Toch hadden gilden in vele vroegmoderne steden nog steeds een gemengd ledenbestand.³⁵⁰ Zo ook de Gentse Sint-Lucasgilde, waar enkele vrouwen opdoken als meesteres, met name een tiental, goed voor 1,16% van het totale aantal nieuwe meesters. Een juffrouw Blazerijs³⁵¹ is bovendien terug te vinden in de dubieuze lijst van de suppoosten van het jaar 1646. Vrouwen konden wel lid zijn van het ambacht indien ze getrouwd waren met een meester, die was overleden. Weduwen van meesters beschikten immers over een geprivilegieerde positie. Bij het overlijden van de echtgenoot hadden vrouwen de mogelijkheid om het meesterschap verder uit te oefenen. Dit recht verloren ze niet, zolang ze niet hertrouwd. Eens men toch terug in het huwelijksbootje stapte, verdween men uit de corporatie.³⁵² In tabel 8 is de status van de meesteressen terug te vinden.

³⁴⁹ Fris, V., *Histoire de Gand*, p. 226, 232.

³⁵⁰ Farr, J.R., *Artisans in Europe, 1300-1914*, Cambridge, 2000, p. 108.

³⁵¹ Nr. 85.

³⁵² Des Marez, *L'organisation du travail à Bruxelles*, p. 115.

Naam vrouw	Naam man	Weduwe	Man gildelid
Heyken van Hijngsthove	-	Ja	-
Lievijne Ronse	-	-	-
Tanneken van Seyl	-	-	-
-	Michiel Catelaen	Ja	Neen
-	Ghelaude van Rolingein	Ja	Ja
-	Pieter van Reijsschoot	-	Neen
-	Jacobus Schauwvliech	-	Neen
Sara Laurens Spieghel	-	-	-
Joosyne Medonck	-	-	-
Peternelle Mehiuet	-	-	-

Tabel 8: vrouwelijke leden van de Gilde

Rekening houdend met de onbekende gegevens voldoet amper één van de tien vrouwen aan de hierboven vermelde criteria, namelijk de weduwe van Ghelaude van Rolingein³⁵³. Drie vrouwen zouden in principe geen meesters kunnen zijn, aangezien hun echtgenoot geen lid van de Gilde was. Uitzonderingen werden dus oogluikend toegestaan. Een schriftelijke neerslag van de reden is echter niet terug te vinden. Eventueel is het mogelijk dat, net zoals bij de leertijd, ook hier akkoorden bestonden tussen verschillende steden. Michiel Catelaen was bijvoorbeeld meester te Antwerpen voor zijn overlijden. Misschien had zijn weduwe³⁵⁴ het recht om na de dood van Michiel het ambacht te continueren te Antwerpen, of een andere stad. Bovendien werden niet alle vrouwen die de professionele bezigheden van hun overleden echtgenoot continueerden, opgetekend als lid van de Gilde. De weduwe van Ghijselbrecht Kerssavont³⁵⁵ ontving, net als haar overleden echtgenoot, betalingen voor verguldwerk. Zij staat echter nergens te boek als lid. Andere vrouwen verkozen het ambacht van hun overleden

³⁵³ Nr. 752.

³⁵⁴ Nr. 165.

³⁵⁵ Nr. 478.

echtgenoot niet te continueren. Catherine de la Motte, weduwe van de fijnschilder Michiel Pijlsen³⁵⁶, hield na de dood van haar man uitverkoop van zijn kunstobjecten en zijn verzamelde curiositeiten. Zij werd nooit opgetekend als lid van de gilde. Vermoedelijk probeerde ze door de uitverkoop nog een deel van het geïnvesteerde kapitaal terug te winnen.

4.3.4.2 De kunstenaar in cijfers

a) Leeftijd

Reglementeringen in verband met de leeftijd waarop men het meesterschap kon verwerven, bestonden niet. Aangezien ook het aantal jaren opleiding en de tijd die men doorbracht als gezelschap op zijn minst twijfelachtig is, is de intredeleeftijd een grote onbekende. Toch is het mogelijk van 74 individuen de leeftijd te bepalen waarop ze lid werden van de gilde. Twee gegevens dienden hiervoor beschikbaar te zijn: (1) geboortedatum en (2) jaar van intrede. De uitkomst is dat de gemiddelde leeftijd bij het bereiken van het meesterschap 31 jaar (en 40 dagen) was. Dit gemiddelde is echter te zeer beïnvloed door uiterste waarden. Zo trad bijvoorbeeld Gaspar de Crayer³⁵⁷ pas toe op 82-jarige leeftijd. De op een na oudste meester was maar liefst 20 jaar jonger. Daarentegen bereikte Pieter (Francies) Maes³⁵⁸ het meesterschap volgens de bronnen op 12-jarige leeftijd. Pieter, geboren in het jaar 1753, betaalde in de periode 1763-1768 het lidgeld voor vier jaren. Dit betekent dat hij meester werd in het jaar 1765. Mogelijk betreft het hier een foutieve toeschrijving.

Leeftijdscategorie	Aantal	Leeftijdscategorie	Aantal
< 20	4	41-45	3
20-25	19	46-50	3
26-30	16	51-60	2
31-35	19	60-80	1
36-40	6	> 80	1

Tabel 9: leeftijd bij het verwerven van het meesterschap

De mediaan lijkt beter om de leeftijd van een intredende meester te bepalen, omdat deze

³⁵⁶ Nr. 700.

³⁵⁷ Nr. 224.

³⁵⁸ Nr. 550.

waarde niet gevoelig is voor de uiterste waarden. De mediaan is 29 jaar en 6 maanden. Dit houdt in dat rond het 30ste levensjaar de stap werd gezet naar het meesterschap. Op dit moment had men voldoende vertrouwen in het eigen potentieel en was men bereid de verantwoordelijkheid te dragen over een eigen atelier. Vroeger werd al gesteld dat het richtsnoer van 12 jaar om de opleiding te starten, steek kon houden. Afhankelijk van de duur van de leertijd (2, 4 of 6 jaar) zorgt dit ervoor dat nieuwe meesters zonder probleem een decennium lang in loonarbeid bij andere meesters actief konden zijn. In deze periode kon men ervaring opdoen en geld sparen om uiteindelijk ook de stap naar het meesterschap te zetten. In het licht van deze vaststelling kom ik nog even terug op het aantal inschrijvingen. De piek van het aantal gezellen zou dan enkele jaren vroeger voorkomen dan het hoogtepunt van het aantal inschrijvingen. Verder redenerend betekent dit dat indien veel gezellen actief waren, er ook veel werk voorhanden was. Gezellen slaagden er in het nodige geld bijeen te sparen en konden uiteindelijk ook meester worden. Helaas zijn gegevens over het aantal knechten uitzonderlijk schaars.

b) Carrièreduur

Van 90 individuen is het jaar van overlijden gekend. Indien dit gegeven gecombineerd wordt met het jaar van intrede, dan is het mogelijk de duur van de carrière te bepalen. Het grote probleem hierbij is dat men, zoals reeds aangehaald, geen lid was voor het leven. Men kon op elk moment de gilde de rug toekeren. Er is amper één individu bekend, Anselmus Hebbelynck³⁵⁹, waarbij met zekerheid kan gezegd worden dat hij op het moment van overlijden geen lid meer was van de corporatie. Voor de andere 89 kunstenaars wordt het jaar van overlijden gelijkgesteld aan het laatste jaar lidmaatschap, ook als men niet meer in de stad Gent aanwezig was. Vaak was men immers nog actief als kunstenaar na het verlaten van de Arteveldestad. De schilder Jan van Damme³⁶⁰ kan hier dienen als voorbeeld. In 1628 werd hij meester te Gent. In de periode 1628-1634 verliet hij de stad. Op 29 maart 1634 dook hij op als meester te Doornik, waar hij zijn carrière als kunstenaar vervolgde.

De gemiddelde duur van een carrière bedroeg 30 jaar (en 3 maand). Ook hier spelen de uiterste waarden een grote rol. De loopbaan van Joos Neetesonne³⁶¹ eindigde reeds vooraleer die goed en wel begonnen was. Hij verwierf het meesterschap in het jaar 1701. Nog hetzelfde

³⁵⁹ Nr. 404.

³⁶⁰ Nr. 239.

³⁶¹ Nr. 623.

jaar kwam hij te overlijden. De beeldsnijder Eustacius Eckmans had meer geluk. Na het verwerven van het meesterschap bleef hij nog 67 jaar in leven. Net als bij het bepalen van de leeftijd waarop men meester werd, lijkt ook hier de mediaan aangewezen. Deze bedraagt 32 jaar.

c) Levensverwachting

Indien beide gegevens, intredeleeftijd en carrièreuur, gecombineerd worden, is het mogelijk de levensverwachting van de kunstenaar te bepalen, rekening houdend met het feit dat maar voor een beperkt deel van de populatie gegevens beschikbaar zijn. Aangezien de leeftijd van de meester rond de 30 jaar circuleerde en een loopbaan ongeveer 31 jaar duurde, betekende dit dat gedurende de periode 1574-1773 de leeftijd van een kunstenaar bij zijn overlijden 61 jaar bedroeg.

Het is moeilijk dit te koppelen aan de levensverwachting bij de geboorte (e_0) gedurende de nieuwe tijden. Deze bedroeg 30 à 35 jaar, en werd sterk in de hand gewerkt door een hoge zuigelingen- en kindersterfte. Ongeveer de helft van de kinderen stierf voor de tiende verjaardag. Individuen die het meesterschap bereikten hadden hun kindertijd reeds achter de rug. Bovendien speelde sociale klasse geen rol van betekenis. Pas na 1750 waren de rijken in staat om een langer leven te kopen. Voordien leefden de sociale topklassen niet langer dan de massa van de bevolking.³⁶²

4.3.4.3 Emigratie

Centraal staat de vraag of individuen die te Gent het meesterschap hadden verworven de stad of het land hebben verlaten, en met welke reden. Immigratie is al ter sprake gekomen bij de toelatingsvoorwaarden van het meesterschap. Eén van de bekendste migratiegolven is ongetwijfeld deze na de scheiding van de Zuidelijke en Noordelijke Nederlanden, te dateren in de jaren tachtig van de 16de eeuw. Een groot deel van de intelligentsia uit het Zuiden zocht een onderkomen in het Noorden “*om de wreeftheyt van den constvyandigen mars te wijcken*”. De Verenigde Provinciën fungeerden als een toevluchtsoord voor vele Vlamingen die zich wegens hun politieke of religieuze overtuiging in eigen stad en land niet meer veilig wisten.³⁶³ Ongetwijfeld vertoefden onder de vele uitwijkelingen ook Gentenaars. Het bevolkingscijfer

³⁶² De Vries, J., Population, in: Brady, T., Oberman, H., Tracy, J. (red.), *Handbook of European History 1400-1600*, Leiden, 1994, pp. 21-22.

³⁶³ Briels, J., *Vlaamse schilders in het Noorden in het begin van de Gouden Eeuw*, Brussel, 1978, p. 5.

van de stad lag in 1590 niet minder dan 15000 eenheden lager dan een decennium eerder. Personen uit de populatie konden echter niet worden opgespoord.

Ook later trokken individuen weg uit Gent, naar bestemmingen in binnen- en buitenland. Van achttien Gentse meesters kan met zekerheid gezegd worden dat ze de stad hebben verlaten na het bereiken van het meesterschap. Sommigen keerden wel na enkele jaren terug. Tien personen bleven in het land (Antwerpen, Beveren, Brugge, Brussel, Doornik en Oudenaarde), zes personen trokken naar het buitenland (Amsterdam, Munster en omgeving, Paderborn, Parijs) en van 2 personen is de bestemming onbekend. Vijf van de achttien personen werden meester in hun nieuwe verblijfplaats en één persoon, Lucas Flocket³⁶⁴, keerde terug naar de stad waar hij reeds als meester gekend was. Voor 3 personen is de directe aanleiding van de verhuis gekend. Laurentius Norbertus Heijlbroeck³⁶⁵ trok naar Brugge, waar hij benoemd was als muntgraveur. Anselmus Hebbelynck³⁶⁶ trok als hofschilder van Frederik Hendrik van Oranje in 1647 naar Munster om de aanwezigen van het Westfaalse vredescongres te portretteren. Daar borstelde hij meer dan 100 taferelen. Sommige bronnen spreken zelf van meer dan 400 werken. Verschillende Duitse hoven maakten van de gelegenheid en zijn aanwezigheid gebruik om bestellingen te plaatsen. Na 1647 was Anselmus onder meer aanwezig in Nürnberg, Kassel en Dresden. In 1652 bevond hij zich in Wenen. Het volgende jaar vertoefde hij aan het hof te Gottorf, in opdracht van keizer Ferdinand III, die hem had opgenomen in de adelstand. Later dook Anselmus terug op te Gent. Ook de fijnschilder Nicolas de Liemakere³⁶⁷ vertoefde tijdelijk in het buitenland. Op verzoek van zijn vermoedelijke leermeester Otto Venius trok Nicolas naar Paderborn, waar hij in dienst trad van Ferdinand II van Beieren, de prins-bisschop van Paderborn. Hij werd overladen met voordelen en bestellingen uit hoge kringen. De Liemakere kon echter niet aarden aan het klimaat en het hofleven, en keerde uit nostalgie terug naar zijn geboortestad Gent. Hij zou de stad niet meer verlaten. In deze drie gevallen is opdracht de reden van het vertrek. Er zijn te weinig gegevens om algemene uitspraken te doen, maar de voornaamste motivering voor buitenlandse migraties bij kunstenaars gedurende de vroegmoderne periode was inderdaad opdracht.³⁶⁸

³⁶⁴ Nr. 308.

³⁶⁵ Nr. 413.

³⁶⁶ Nr. 404.

³⁶⁷ Nr. 527.

³⁶⁸ Brulez, *Cultuur en getal*, p. 43.

4.3.4.4 Dubbel lidmaatschap

Bij het opsporen van dubbel of meervoudig lidmaatschap duikt onverbiddeijk het probleem van de namen op. De vroegmoderne periode kende geen eenheidspelling, en naamsvarianten tierden welig. Binnen eenzelfde corporatie vormt dit zelden een probleem. De moeilijkheid is wanneer dezelfde namen opduiken in verschillende ambachten zonder bijkomende informatie. De gevallen die weerhouden zijn, worden gekenmerkt door een relatieve zekerheid op basis van de schrijfwijze van de naam, de periodisering en het type beroep.

Het professionele leven van een individu hoefde zich niet te beperken tot één corporatie. Het was toegestaan om lid te zijn van twee of meer ambachten, zodat eenzelfde persoon meerdere beroepen kon uitoefenen. Dit meervoudig lidmaatschap treft men vooral aan bij aanverwante ambachten en legde de meeste meesters geen windeieren.³⁶⁹ Het merendeel van de personen beperkten zich tot het lidmaatschap van één corporatie, 52 personen of 6,05 % van het aantal meesters bezaten een dubbel lidmaatschap en één persoon had toelating om drie beroepen uit te oefenen. Artus van Roleghem³⁷⁰ verwierf in 1615 het meesterschap in de Sint-Lucasgilde. In 1627 kreeg hij eveneens toestemming om als houtbreker (boomveller) actief te zijn. Nog eens drie jaar later bereikte hij ook het meesterschap bij de schrijnwerkers. De verschillende activiteiten van Artus speelden zich niet toevallig af binnen dezelfde sector, namelijk die van de houtbewerking. Tabel 10 biedt een overzicht in de tijd van de ambachten, waarvan men lid was naast de Sint-Lucasgilde.

³⁶⁹ Dambruyne, *De Gentse bouwvakambachten*, p. 67.

³⁷⁰ Nr. 750.

Professionele status	Totale aantal vermeldingen	Aantal vermeldingen 16de eeuw	Aantal vermeldingen 17de eeuw	Aantal vermeldingen 18de eeuw
Steenhouwers	31	-	20	11
Huisschilders	12	-	-	12
Schrijnwerkers	5	-	3	2
Houtbrekers	3	1	2	-
Loodgieters	1	-	-	1
Metselaars	1	-	1	-
Kruideniers	1	-	1	-

Tabel 10: dubbel lidmaatschap van de Gentse meesters in de tijd

31 Gentse meesters, allen ingeschreven als beeldsnijder, beeldhouwer of steenhouwer, hadden ook het lidmaatschap van de steenhouwers verworven. De activiteiten van sculpteurs en steenhouwers waren immers niet steeds duidelijk van elkaar te onderscheiden. Ze hadden de meesterproef met verve doorstaan. Deze bekwaamheidsproef van de steenhouwers bestond sinds 1600 enerzijds uit het vervaardigen van een console voor de dracht van een kruisgewelf en anderzijds uit een antieke schouw.³⁷¹

Vroeger werd al gewezen op het feit dat bepaalde meesters in de 17de eeuw werden ingeschreven als steenhouwer in de Gentse Sint-Lucasgilde, zonder dat aantoonbaar is dat zij het meesterschap van de steenhouwers hadden verworven. Gedurende de 18de eeuw bezaten de steenhouwers wel het dubbel lidmaatschap. Dit lijkt voor de 17de eeuw stof voor conflicten op te leveren. Centraal in alle door de corporaties gevoerde processen stond immers het privilege. Hierdoor verkreeg het ambacht een officiële monopoliepositie over de uitoefening van een bepaalde economische activiteit.³⁷² Voorbeelden van deze juridische strijd zijn echter niet terug te vinden. Een mogelijke hypothese kan gevonden worden in het versteningsproces gedurende de 17de en de 18de eeuw. De bouwnijverheid en de verfraaiingssector werden overladen met opdrachten. Voornamelijk gedurende de eerste drie kwart van de 17de eeuw is de bouwactiviteit heel intens geweest. In de periode 1658-1664 werden bijvoorbeeld enkel in de huizenbouwsector 285 façaden gebouwd of hersteld.³⁷³ Deze bouwboom ontplooidde zich

³⁷¹ Dambruyne, Het werkkader van de bouwsector, p. 131.

³⁷² Deceulaer, Conflicten en conflictregeling, p. 141

³⁷³ Fris, *Histoire de Gand*, p. 240.

niet enkel door particulieren. Er werden zowat 40 abdijen, kloosters en parochiekerken opgetrokken of gerestaureerd, allemaal met veel luister, als uiting van de triomf van de Contrareformatie.³⁷⁴ Net gedurende deze periode van uitgebreide constructiewerken doken de steenhouwers op in de Sint-Lucasgilde. Vermoedelijk was er zodanig veel werk dat geen enkele individu zich benadeeld voelde en de eventuele problemen aanklaagde. De onderlinge concurrentie zorgde niet voor conflicten, aangezien sculpteurs en steenhouwers hun handen vol hadden met werk.

In 12 gevallen combineerde men het lidmaatschap van het kunstenaarsambacht met dit van de huisschilders. Al deze gevallen zijn te dateren in de 18de eeuw, meer bepaald na de afscheiding van de huisschilders (1735). Met het oog op werk, en dus inkomsten, bleek dit een interessante optie. De 18de-eeuwse bouwstijlen kenden immers een grote plaats toe aan binnen- en buitenschilderwerk. Daarenboven was de meesterproef bij de huisschilders in de loop van de 18de eeuw afgeschaft, waardoor men de bekwaamheid niet eerst diende tentoon te spreiden en dus gemakkelijk lid werd. Opmerkelijk is dat tweederden het lidmaatschap van de huisschilders combineerde met dit van de glazenmakers, waar men toch de (fijn)schilders zou verwachten.

De aanwezigheid van enkele schrijnwerkers is weinig opzienbarend. Het monopolie van de schrijnwerkers maakt dit duidelijk. De schrijnwerkers hadden het alleenrecht over de fabricatie van slaapkoetsen, ledikanten, karossen, sneeuwsleden en andere rijtuigen, allerlei kasten, laden, schouwen, balustrades, versierde kruisen, schilderijlijsten, altaren, doksalen, predikstoelen, koor- en kapelportalen en –afsluitingen, biechtstoelen, communiebanken, antependia, tabernakels, koffers, allerlei tafels, lessenaars, alle soorten van lijsten om tapijten, goudleder en stoffen aan op te hangen, vogelkooien, persen, Spaanse stoelen en muziekinstrumenten. Deze voorwerpen stelden beeldsnijders geen onoverkomelijke problemen, net als de kwalificatieproef. Deze bestond sinds 1600 uit het timmeren van een dressoir, een ledikant of een uittrekbare tafel.³⁷⁵ Het lidmaatschap van beide neringen kon enkel meer opdrachten met zich mee brengen en was dus financieel interessant, ook al had men verplichtingen in twee corporaties.

³⁷⁴ Decavele, Van Peteghem, Zestiende en zeventiende eeuw, p. 128.

³⁷⁵ Dambruyne, Het werkkader van de bouwsector, p. 133, 135.

4.3.4.5 Stedelijke bestuursfunctie

Gedurende de vroegmoderne periode was het mogelijk voor bepaalde individuen om door te dringen tot het stadbestuur. Zetelen in het bestuur van de stad was immers geen fulltime bezigheid. Kandidaat-schepenen dienden van het mannelijk geslacht te zijn, meerderjarig (25 jaar) en poorter. Bovendien mochten ze geen stadsambten waarnemen en niet in overspel leven.³⁷⁶

De vraag is nu: maakten kunstenaars deel uit van de bestuurscolleges van de stad? Het antwoord lijkt neen. Een verzoekschrift uit 1653 van de Gentse schepenen aan de vorst meldde dat het tegen alle gewoontes en gebruiken was dat men winkeliers (“*qui tenoient boutique ouverte*”) en advocaten en procureurs actief in de Raad van Vlaanderen opnam in de schepencolleges. De schepenen voerden aan dat dit al van oudsher (“*tant devant qu’après la Concession Caroline de l’an 1540*”) zo was vastgelegd.³⁷⁷

Verskillende argumenten kunnen worden aangehaald om aan te tonen dat de kunstenaars behoorden tot de groep van personen die men omschreef als winkeliers. Het corporatieve reglement van 1657 vermeldde uitdrukkelijk dat “... *niemant en zal vermoghen te weercken ofte wijnckel te stellen, ten zij eerst vercreghen hebbende den vrijdom der zelve neerijnghe...*”.³⁷⁸ De meesters worden dus verbonden met een winkel, hoewel nergens uitdrukkelijk vermeld staat dat men verplicht een winkel diende te hebben. Men kan zich afvragen hoe een meester zijn werken aan de man bracht en overleefde, indien hij geen winkel had. Opdrachtgeving en bestellingen behoorden zeker tot de mogelijkheden, maar dan nog is het niet meer dan logisch dat potentiële klanten enkele staaltjes van het kunnen van de meester eerst konden aanschouwen. En waar kon dit beter dan in zijn winkel. Bovendien is er een tweede argument om aan te tonen dat kunstenaars onder normale omstandigheden een winkel uitbaatten. Zoals eerder aangehaald diende men jaarlijks een som geld, de ommestelling, te betalen ten gunste van de corporatie. Onder uitzonderlijke omstandigheden werden bepaalde individuen vrijgesteld van deze verplichting. Eén van deze redenen is terug te vinden in de rekeningen van de jaren 1691-1693. Geroen de Snock³⁷⁹ betaalde geen lidgeld

³⁷⁶ Vermeir, R., *Geschiedenis van de instellingen Nieuwe Geschiedenis (Europa en overzee)*, Gent, 2005, p. 73.

³⁷⁷ Van der Haeghen, *La corporation des peintres*, p. 238-239.

³⁷⁸ SAG, *Reeks 183-3*.

³⁷⁹ Nr. 818.

voor het jaar 1691, met als reden “zonder wynckel”.³⁸⁰ Het is dus mogelijk te besluiten dat een kunstenaar per definitie een winkel ter zijn beschikking had, en aldus als winkelier omschreven kan worden. Montias concludeerde hetzelfde met betrekking tot de situatie in Delft. Gildeleden hadden een atelier of winkel waarin men waren verkocht.³⁸¹ De winkel hoefde dus niet ruimtelijk gescheiden te zijn van het atelier. De werkplaats kon ook dienst doen als verkoopsruimte.

De magistraatslijsten van Gent brachten aan het licht dat slechts drie kunstenaars mogelijk zetelden in het stadsbestuur, met name de beeldsnijder Guillaume de Keysere³⁸², de schilder Joannes Gillis³⁸³ en Pieter van Hecke³⁸⁴. Voornamelijk de mogelijkheid van De Keysere lijkt interessant. In de jaren 1652, 1660 en 1662 bleek immers een gelijknamig individu lid van de schepenbank van gedele. Verder onderzoek is noodzakelijk om zekerheid te verwerven of het hier eenzelfde persoon betreft. Er valt echter wel wat voor te zeggen. Misschien is het helemaal niet toevallig dat het verzoekschrift dateert uit het jaar 1653. Het behoort tot de mogelijkheden dat de Gentse schepenen een rekwest ontwierpen net naar aanleiding van de aanwezigheid van De Keysere in de schepenbank het voorgaande jaar. Dit is echter niet meer dan een hypothese, deels doordat de achtergrond van de andere zetelende personen uit het jaar 1652 niet gekend is. Bovendien dient de aanleiding tot het verzoekschrift in kwestie niet – enkel – te liggen in het niet navolgen van de regels bij de samenstelling van de vorige bestuursploeg. Te Brussel was de schilder Gaspar de Crayer gedurende de jaren 1626-1627 als kunstenaar lid van het stedelijk magistratenkorps. Aangezien Gent het kader vormt van het onderzoek is het niet duidelijk of het hier een uitzondering betreft of de regelgeving te Brussel verschilde van de Gentse.

Wel kan met meer zekerheid gesteld worden dat een deel van de oversten ingeschakeld werden in het politieke systeem van de stad. 30 oversten of 32,97 % van het totale aantal zijn terug te vinden in de magistraatslijsten. Zij zetelden gedurende minstens één jaar in de schepenbank van gedele of de keure. Vaak zetelden ze meerdere jaren en bovendien waren 4/5 onder hen gedurende hun politieke carrière lid geweest van beide schepenbanken. Jonkheer Nicolais van Roijen³⁸⁵, heer van Meulendijke, oefende bijvoorbeeld maar liefst 18

³⁸⁰ SAG, *Reeks 183-5*, 1691-1693.

³⁸¹ Montias, *Artists and artisans*, pp. 25-26.

³⁸² Nr. 484.

³⁸³ Nr. 336.

³⁸⁴ Nr. 405.

³⁸⁵ Nr. 749.

jaar invloed uit op het bestuur van de stad, waarvan 7 jaar als schepen van gedele en 11 jaar als schepen van de keure.

4.3.4.6 Godsdienst

Gedurende de onderzoeksperiode kende Gent op het vlak van godsdienst en religie een tumultueus verloop. Een algemeen probleem aan het begin van de vroegmoderne periode was namelijk het opkomend protestantisme. Reeds in het eerste kwart van de 16de eeuw vonden deze nieuwe religieuze ideeën ingang in het stedelijk milieu. De echte doorbraak volgde na 1550. Gent ontsnapte dan ook niet aan de Beeldenstorm, een radicale uitbarsting van godsdienstfanatisme en vernielzucht doorheen de Nederlanden. Op 22 augustus 1566 brak de storm los. Voor het Gentse kunstpatrimonium waren deze dagen een ware ramp, ook al hadden vele geestelijken de kostbaarste bezittingen in veiligheid trachten te brengen.³⁸⁶ Vervolgens verscheen Alva ten tonele, maar ook zijn harde repressie konden de gemoederen niet bedaren. De onlusten gingen verder. Op 8 november 1576 leek uiteindelijk een oplossing in de maak. Op het Gentse stadhuis ondertekenden de geuzengewesten en koningsgetrouwe provinciën de Pacificatieakte. Landvoogd don Juan van Oostenrijk liet zijn beleid hierdoor echter niet bepalen, met als gevolg dat in verscheidene Zuid-Nederlandse steden revolutionaire comités de macht naar zich toetrokken. Zo ook te Gent, waar François van de Kethulle op 28 oktober 1577 een staatsgreep uitvoerde. De Calvinistische Republiek was een feit. Uitgeweken Gentenaars en andere Nederlandse vluchtelingengemeenten stroomden toe in de stad. De verspreiding van het calvinisme ging nu verbazend snel. Men vermoedt dat ongeveer 30% van de bevolking het protestantse pad was opgegaan, waarbij de zuiver religieuze motieven moeilijk te onderscheiden waren van de sociaaleconomische en politieke beweegredenen. Na dit 7 jaar durend intermezzo bracht Alexander Farnese Gent opnieuw in het Spaanse, koninklijke kamp. Nog hetzelfde jaar begon het herstel van het katholicisme. Geschat wordt dat 10000 Gentenaars om religieuze, maar dikwijls ook om economische redenen de stad ontvluchtten. Zo tumultueus de 16de eeuw was op godsdienstig gebied, zo rustig was het de volgende eeuwen. De 17de eeuw stond in het teken van het katholieke reveil

³⁸⁶ Deze gebeurtenissen waren inderdaad nadelig voor het Gentse kunstpatrimonium. Daarentegen dient wel opgemerkt te worden dat voor de kunstenaars dit werkgelegenheid met zich meebracht. Enerzijds was er nood aan reparateurs die de opgelopen schade herstelden. Anderzijds, volgens Montias, stimuleerde de vernieling van kunstwerken in religieuze instellingen de private vraag naar kunst in het huis als vervangmiddel voor de verdwenen publieke kunstwerken. (Montias, J.M., Cost and value in seventeenth-century Dutch art, in: *Art History*, X, 1987, 4, p. 459.)

onder impuls van de Contrareformatie. Dit werkte door tot diep in de 18de eeuw.³⁸⁷

Calvinistische aspiraties onder kunstenaars moeten dus vooral te zoeken zijn in de 16de eeuw. Net deze periode is ondervetegenwoordigd in het bronnenmateriaal en laat dus niet toe bepaalde kunstenaars te identificeren als calvinisten, met uitzondering van Juwellimus Stevens³⁸⁸ in een latere periode. Stevens, afkomstig uit Woudenberg (Utrecht), droeg de hervormingsgezinde godsdienst een warm hart toe. In 1653 werd hij bekeerd tot de katholieke godsdienst. Hetzelfde jaar werd hij poorter en meester te Gent. Officieel was hij dus katholiek kunstenaar. Het lijkt er dus op dat lid zijn van de katholieke gemeenschap een voorwaarde was om het poorterschap te verwerven, en indirect dus ook het meesterschap.

Voor de jaren 1583 en 1584, de eindperiode van de Calvinistische Republiek, zijn echter wel de namen van het ambachtsbestuur bewaard gebleven. De magistraat speelde een rol in de aanstelling van het bestuur. Aangezien vanaf 1579 in Gent een nieuw bewind aan de macht kwam, onder de 26 zetelende schepenen waren maar liefst 22 nieuwkomers en 19 calvinisten, kan de vraag gesteld worden naar de religieuze achtergrond van de bestuursleden.³⁸⁹ Van de 12 bekende oversten of gezworenen waren er 8 (66,67%) die al voor het begin of na het einde van de Calvinistische Republiek een bestuursfunctie opnamen. Het lijkt er dus sterk op dat, indien zij al calvinistische gedachten koesterden, de basis hiervan eerder pragmatisch was.

De corporatie speelde overigens een grote rol op het religieuze vlak. De ambachtsgilden zagen nauwlettend toe op het godsdienstige en morele gedrag van hun suppoosten. In het ambacht van de metselaars en steenhouwers was het bijvoorbeeld de gewoonte dat daags na de begrafenis van een overleden meester en van hun echtgenote een herdenkingsmis werd gehouden, op kosten van de nering. Alle meesters dienden verplicht aanwezig te zijn. Anders riskeerden ze een boete van 2 s gr. Vl.³⁹⁰ Op zon- en kerkelijke feestdagen was het de leden ten strengste verboden te werken en vierde men gezamenlijk de mis. Het ambacht had bovendien een eigen kapel in het Predikherenklooster. Na het herstel van de katholieke geloofsleer aan het eind van de 16de eeuw groeide wel de godsdienstverschillen bij de ambachtsmeesters. Zowel op feestdagen³⁹¹ als bij processies lieten steeds meer meesters

³⁸⁷ Decavele, Van Peteghem, Zestiende en zeventiende eeuw, p. 129.

³⁸⁸ Nr. 843.

³⁸⁹ Decavele, J., Gent, het "Genève" van Vlaanderen, in: Decavele, J. (red.), *Het eind van een rebelse droom: opstellen over het calvinistisch bewind te Gent (1577-1584) en de terugkeer van de stad onder de gehoorzaamheid van de koning van Spanje (17 september 1584)*, Gent, 1984, p. 41.

³⁹⁰ SAG, *Nota's van Werveke 884*, Metselaars en steenhouwers.

³⁹¹ Eén van de belangrijkste feestdagen was deze op 18 oktober van de Heilige Lucas, de

verstek gaan.³⁹²

Bovendien laten onder meer de begraafplaatsen en de doopplaats van hun kinderen toe meesters in te delen in de groep katholieken. Had deze religieuze achtergrond gevolgen voor de carrière van welbepaalde kunstenaars? Ja en neen. Jacob van Campen tipte bijvoorbeeld Gaspar de Crayer³⁹³ om de portretten uit te voeren van Frederik Hendrik en Mauritz van Oranje-Nassau ter versiering van het Huis Ten Bosch in Den Haag. De Crayer paste. Volgens Constantijn Huygens waren de werken te hugenotisch en te orangistisch om in de Zuidelijke Nederlanden uit te voeren. Het religieuze karakter van het land was eerder problematisch dan de godsdienstige overtuiging van de schilder. Opdrachtgevers wensten in de eerste plaats kwaliteit. Meer dan vermoedelijk waren economische principes de voornaamste drijfveren van kunstenaars bij het uitvoeren van werk. Men creëerde in de eerste plaats kunst om een bron van inkomsten te hebben.

4.3.4.7 Sociale netwerken van kunstenaars

De Gilde had niet enkel een groot belang in de organisatie van de professionele activiteiten, maar het reguleerde eveneens het sociale, religieuze en culturele leven van de leden. Via het lidmaatschap van een Gilde en het deel uitmaken van het bestuur, bereikte men een plaats op de sociale ladder. Het construeren van distinctie en distantie was namelijk een kernfunctie van de vroegmoderne ambachten. Er werd immers een tegenstelling gecreëerd tussen binnen en buiten, tussen de effectieve leden van het ambacht en de buitenstaanders. Dit “wij” tegenover “zij” gevoel was een typisch kenmerk van de vroegmoderne corporaties.³⁹⁴ De leden ontmoetten elkaar op sociale bijeenkomsten, hielden samen religieuze diensten en ondersteunden financieel leden in nood.³⁹⁵ Bovendien haalde elke individuele Gildebroeder uit zijn lidmaatschap een superieure status, die samenhang met zijn handvaardigheid.³⁹⁶ Het Gildewezen onderscheidde zich aldus van de rest van de maatschappij. Binnen dit Gildewezen bestond een zekere rangorde. De beroepsverenigingen stapten bijvoorbeeld op in stedelijke optochten en processies volgens een rangorde. Voor het Sint-Lucasgilde zijn echter geen patroonheilige van de corporatie.

³⁹² Dambruyne, Het werkkader van de bouwsector, p. 129.

³⁹³ Nr. 224.

³⁹⁴ De Munck, Dendooven, *Al doende leert men*, p. 43.

³⁹⁵ Lesdocument prof. dr. Maximiliaan Martens, *Antwerp Painters: their Markets and Networks*, p. 17.

³⁹⁶ De Munck, Dendooven, *Al doende leert men*, p. 44.

sporen terug te vinden hoe zij zichzelf plaatsen ten opzichte van de andere corporaties.

Door dit hechte netwerk kenden gildeleden elkaar persoonlijk. Samenwerking onder artiesten was dan ook geen onbekend gegeven. De schilder Victor Verspilt³⁹⁷, gespecialiseerd in het schilderen van landschappen, stelde zijn artistieke kwaliteiten ter beschikking van Jan de Cleef³⁹⁸. Cornelis Horenbault³⁹⁹ vervaardigde en schilderde glasramen in de Sint-Martinuskerk te Ekkerghem. Jacques Liemaekere⁴⁰⁰ of Marten David⁴⁰¹ boden soms een helpende hand. Samenwerking diende ook niet steeds gelijktijdig te zijn. In 1682 tekende Gerij Pick⁴⁰² het ontwerp voor een tabernakel, naar een schets van Jacques Pieters⁴⁰³. Eén jaar later startte Pieters de uitvoering van het ontwerp. Nog eens twee jaar later werd het werk voltooid door Joannes van den Steene⁴⁰⁴. Bepaalde professionele groepen dienden steeds samen te werken. Glasschilders werkten bijvoorbeeld naar een schets van een schilder op paneel of doek. Hij was dus meer technicus dan kunstenaar, meer vakman dan schepper, maar om de schets na te bootsen diende hij wel een vaardig tekenaar te zijn.⁴⁰⁵ Nicolas de Liemakere⁴⁰⁶ ontving bijvoorbeeld 34 lb gr. Vl. voor het patroon van de ramen voor Sint-Baafs. Het werk werd uitgevoerd door zijn vader Jacques⁴⁰⁷. Het atelier van een meester kan dan ook niet beschouwd worden als een streng afgelijnd geheel, losstaand van een ander atelier. Contacten tussen ateliers kwamen veelvuldig voor. Ontmoetingen vonden eveneens plaats bij het keuren van de kwaliteit van uitgevoerde werken. Pick keurde samen met Rombaut Pauwli⁴⁰⁸ het praalgraf van d'Alamont, uitgevoerd door de Luikenaar Jean Delcour. Wanneer Joannes van Volxsom⁴⁰⁹ in 1728 het werk *De huldiging van keizer Karel VI als graaf van Vlaanderen door markies de Prié, op de Vrijdagsmarkt, de 18de oktober 1717*

³⁹⁷ Nr. 907.

³⁹⁸ Nr. 183.

³⁹⁹ Nr. 445.

⁴⁰⁰ Nr. 528.

⁴⁰¹ Nr. 255.

⁴⁰² Nr. 682.

⁴⁰³ Nr. 691.

⁴⁰⁴ Nr. 841.

⁴⁰⁵ SAG, *Nota's van Werveke 587*.

⁴⁰⁶ Nr. 527.

⁴⁰⁷ Nr. 528.

⁴⁰⁸ Nr. 670.

⁴⁰⁹ Nr. 930.

voltooid, werd het tafereel gekeurd en “*weerdich bevonden*” door Ignatius de Becker⁴¹⁰ en Hendrik Matthijs⁴¹¹. Het werk werd geschat op 6500 gulden courant. Van Volxsom verdiende 1900 gulden.

De sterkte van de sociale banden tussen kunstenaars blijkt nog meer uit hun relaties los van hun professionele bezigheden. Verwantschap tussen kunstenaars kwam veelvuldig voor. Jan-Baptiste van Helderbergh⁴¹² was verwant met de beeldhouwers Pieter de Sutter⁴¹³ en Pieter-Antoon Verschaffelt. Kunstenaars trouwden ook met elkaar. Jacobus de Rinck⁴¹⁴ huwde Peternelle Mehieut⁴¹⁵. Beiden waren actief in de borduursector. Niet enkel kunstenaars zelf, ook hun kinderen huwden individuen uit het milieu. Frans Pilsen⁴¹⁶ huwde bijvoorbeeld op 2 april 1736 Marie Françoise de Rinck, dochter van de borduurder Jacobus. Kunstenaars namen ook het peterschap waar van kinderen van kunstenaars. Jeanne Marie Hebbelynck, dochter van Anselmus⁴¹⁷ en Livina van den Tuyne had als peter de fijnschilder Nicolas de Liemaker⁴¹⁸. De peter van Rombaut le Plat, zoon van Pieter⁴¹⁹ en Maria van Wachelgem, was niemand minder dan de beeldhouwer Rombaut Pauwli.

Naast contacten op familiale basis, sloten kunstenaars ook akkoorden met elkaar. Philips Schoof⁴²⁰, schilder, verkreeg op 12 september 1618 een volmacht van Lucas Flocket⁴²¹ om diens huis te verkopen. Flocket was immers al in 1615 teruggekeerd naar zijn geboortestad Antwerpen.

Kunstenaars leefden verspreid over de Gentse stad. Toch is er een opmerkelijke concentratie te merken van de fijnschilders in de buurt afgebakend door de Korenmarkt, de Vrijdagmarkt, de Sint-Baafskathedraal en de Sint-Jacobskerk. De woonplaats is weliswaar beschikbaar voor amper 37 individuen of 4,31 %, maar het geeft wel reeds een trend weer.

⁴¹⁰ Nr. 51.

⁴¹¹ Nr. 576.

⁴¹² Nr. 417.

⁴¹³ Nr. 850.

⁴¹⁴ Nr. 744.

⁴¹⁵ Nr. 585.

⁴¹⁶ Nr. 683.

⁴¹⁷ Nr. 404.

⁴¹⁸ Nr. 527.

⁴¹⁹ Nr. 705.

⁴²⁰ Nr. 784.

⁴²¹ Nr. 308.

Kaartje 1: Stadsplan Gent (ontleend aan M. Boone, *Gent en het Bourgondisch staatsvormingsproces*)

Legende:

- Bruin = Borduuders
- Groen = Sculpteurs
- Rood = Fijnschilders

Het reconstrueren van sociale netwerken tussen kunstenaars is geen eenvoudige opdracht. Het bronnenmateriaal is immers verspreid en enkel fragmentarisch aanwezig. Duidelijk is wel dat professionele banden, familie en woonbuurt een bijdrage leverden in het vestigen en het consolideren van de positie van de kunstenaar in de maatschappij en op de markt. In tijden van economische groei fungeerden zij als een drager van sociale mobiliteit, in tijden van crisis als een vangnet.⁴²² Wat Martens concludeerde voor de Antwerpse situatie gold net zo goed voor Gent.

4.3.5 De economische positie van de kunstenaar

De sociale positie van een individu in de vroegmoderne maatschappij was nauw verbonden met de economische positie van dit individu. Financiële mogelijkheden bepaalden in niet geringe mate de plaats op de maatschappelijke ladder. De economische positie van de kunstenaar bepalen is echter een hachelijke onderneming. De beste indicator voor de schatting van de rijkdom en aldus de relatieve economische status van de verschillende groepen burgers, en dus ook kunstenaars, lijkt mij meer dan waarschijnlijk de prijs van het huis dat zij kochten en verkochten. Helaas bracht archiefonderzoek deze gegevens slechts zelden aan het licht. Een andere mogelijkheid is het gebruik van gegevens met betrekking tot de erfenis. Hierbij stelde zich bovendien het probleem dat de erfenis van individuen bij hun dood een minder betrouwbare indicator is. De gestorvene was mogelijk niet meer actief of reeds verarmd op het moment van overlijden. Archiefonderzoek liet wel toe het prijskaartje van een resem werken te achterhalen. Het inkomen, en dus onrechtstreeks ook de welvaart, van kunstenaars kon dus – deels – gereconstrueerd worden. Lonen en prijzen geven immers inzicht in de economische positie van een bepaald individu. Belangrijk hierbij is dat men rekening dient te houden met de diversiteit binnen de professionele groep van de kunstenaars, enerzijds tussen de verschillende beroepen en anderzijds tussen beoefenaars van eenzelfde beroep.

Vergelijkingen tussen huisschilders en fijnschilders lopen bij voorbaat mank. Betalingen aan de huisschilder François van Arschot⁴²³ tonen aan dat afhankelijk van de opdracht hij tussen de 40 gr. Vl. (20 stuivers) à 48 gr. Vl. per dag verdiende. Daarenboven diende men ook

⁴²² Lesdocument prof. dr. Maximiliaan Martens, *Antwerp Painters: their Markets and Networks*, p. 23.

⁴²³ Nr. 27.

nog het gebruikte materiaal te vergoeden. Gedurende ongeveer dezelfde periode vervaardigde Robert van Audenaerde⁴²⁴ *De intrede van Christus in Jeruzalem*. Dit werk was bestemd voor de abdij van Baudeloo en koste 50 lb gr. Vl. of 12000 gr. Vl., goed voor 300 maal het dagloon van Van Arschot. Het aantal dagen dat Van Audenaerde nodig had voor het schilderij is echter niet bekend en maakt vergelijken dus onmogelijk. Ook tussen schilders onderling is vergelijken niet mogelijk. Louis Claessens⁴²⁵ schilderde in opdracht van de stad regelmatig blazoenen op de registers van de schepenen. Hij verdiende 192 gr. Vl. voor het schilderen van één wapenschild, vermoedelijk nog geen dag werk, rekening houdend met het feit dat het bijna seriewerk betrof. Dit lijkt veel indien we dit vergelijken met het dagloon van Van Arschot. Gaspar de Crayer, naar wie te Gent een straat is genoemd, vervaardigde niet minder dan 8 composities, bestemd voor de Arcus Caroli, één van de twee triomfbogen opgericht voor de Blijde Intrede van de kardinaalinfant Ferdinand in 1635. De werken waren binnen één maand tot stand gekomen en leverden hem 508 lb 6 s 8 gr. Vl. of 122000 gr. Vl. op. Dit komt overeen met een dagloon van meer dan 4000 gr. Vl. of 100 maal het dagloon van de huisschilder. Er dient echter wel opgemerkt te worden dat in de betaling aan De Crayer ook de kosten voor het hout (de werken werden geschilderd in het hart van de winter) en voor verschillende knapen inbegrepen waren.⁴²⁶ Zelfs hiermee rekening houdend, blijkt nog dat de verschillen tussen de leden van het ambacht enorm waren.

Dé economische positie van dé kunstenaars bepalen is dan ook niet meer dan een utopie. De prijzen van (kunst)werken zijn afhankelijk van verschillende factoren die in het licht van deze studie uiteraard niet allemaal bepaald konden worden. Men denkt hierbij aan de grootte van het werk, het gebruikte materiaal, het niveau van de uitvoering, etc., maar ook aan zaken als de naambekendheid van de uitvoerder gedurende de vroegmoderne periode. Wanneer Rubens *De Heilige Benedictus ontvangt Totila, koning der Ostrogothen*, een werk van De Crayer⁴²⁷ aanschouwde, zou hij vol bewondering geroepen hebben: "Crayer, Crayer, niemand zal boven u kraaien!" Een andere keer werd Rubens aangesproken door de Sint-Michielsbroederschap te Gent om een retabel, *Val van de rebelse engelen*, te schilderen voor hun altaar in de Sint-Niklaaskerk. Rubens weigerde echter met de woorden: "Heren, als men zo'n mooie roos bezit, kan men vreemde bloemen missen." Hij zinspeelde op Nicolas de

⁴²⁴ Nr. 28.

⁴²⁵ Nr. 174.

⁴²⁶ Van de Velde, Vlieghe, *Stadsversieringen te Gent*, p. 29; Vlieghe, H., Two "Poeteryen" by Gaspar de Crayer, in: *The Burlington Magazine*, CVIII, 1966, p. 67.

⁴²⁷ Nr. 224.

Liemaekere-Roose⁴²⁸, die het werk dan ook zou uitvoeren. Deze kunstenaar werd trouwens niet toevallig geëerd door Gent met een eigen plein in de stad. De lofbetuigingen van Rubens aan het adres van De Crayer en De Liemaekere hadden zeker geen nadelige gevolgen voor hun carrière. Belangrijk is dus dat men, net als vandaag de dag, ook in de vroegmoderne periode al de naam diende te betalen, wat ook Vlieghe reeds constateerde.⁴²⁹ Deze naambekendheid is echter voor een grote groep van de populatie niet te achterhalen.

Ondanks de vele scepsis die werd opgeworpen in deze inleiding is het toch mogelijk enkele aspecten van de economische praktijken van kunstenaars naderbij te bekijken. De vele verschillen sluiten gemeenschappelijke kenmerken niet uit.

4.3.5.1 Economische betekenis van het meesterschap

Eens men het meesterschap van het ambacht had verworven, kon men genieten van verschillende voordelen. Men mocht van nu af aan vrij het beroep uitoefenen en beschikken over een eigen winkel en atelier. Men werkte voortaan voor eigen rekening en men kon volop genieten van het ambachtsmonopolie.

⁴²⁸ Nr. 527.

⁴²⁹ Vlieghe, *Flemish art and architecture*, p. 10.

4.3.5.2 Een markt voor ... kunst

Hoewel ambachtsmeesters de toelating hadden om werken te vervaardigen, blijft de centrale vraag natuurlijk of er een afzetmarkt aanwezig was. Los van het antwoord op deze vraag, dient men daarenboven rekening te houden met de verschillende professionele statussen aanwezig in het ambacht. Huisschilders en glazenmakers brachten hun arbeid niet op dezelfde manier aan de man als de schilder of beeldsnijder, hoewel beiden verfraaiingswerken uitvoerden. Huisschilders bijvoorbeeld konden worden beschouwd als een soort loonarbeiders. Wanneer Judocus de Backer⁴³⁰ in 1753 schilderwerk uitvoerde aan een huis verdiende hij 4 s gr. Vl. of 48 gr. Vl. per dag. Huisschilders hadden geen atelier of winkelruimte nodig, hooguit een opslagplaats voor het materiaal. Men ging bij de klant aan huis en voerde daar zijn job uit. In wat volgt wens ik echter dieper in te gaan op de kunstmarkt, de markt voor luxeproducten.

De vraag naar luxeproducten, en dus ook kunstwerken, steeg gedurende de vroegmoderne periode, voornamelijk in de stadscentra van West-Europa. Eén van de logische voorwaarden was de beschikbaarheid van kapitaal. Dit diende echter geen astronomische proporties aan te nemen. Wanneer Philippe Lambert Joseph Spruijt⁴³¹ twee schilderijen borstelde voor de Gentse schuttersvereniging betaalde elk geportretteerd lid 14 s gr. Vl. of 168 gr. Vl. *De doop van Christus* bracht de schilder Martinus de Bast⁴³² meer dan vermoedelijk 2 lb 8 s gr. Vl. of 576 gr. Vl. op. Jacques Cockx⁴³³ sneed een beeld van Onze Lieve Vrouw voor 20 s gr. Vl. of 240 gr. Vl., niet meer dan het inschrijvingsgeld om het meesterschap te verwerven. Cornelis Horenbault schilderde het werk *De Heilige Bartholomeus* voor de corporatie van de huidevetters voor 10 s gr. Vl. of 120 gr. Vl. Voor een deel van de maatschappij was deze financiële drempel een onoverkomelijke hindernis, maar studies met betrekking tot kunstverzamelingen gedurende de vroegmoderne periode tonen duidelijk aan dat er een uitgebreid koperspubliek voor kunst aanwezig was in de stad Gent. Reeds Marcus van Vaernewijck (1518-1569) getuigde dat omstreeks het midden van de 16de eeuw in menig poorterwoningen excellente voorwerpen aanwezig waren. Ongetwijfeld betreft het onder andere kunstwerken.⁴³⁴ Omstreeks 1660 werd over Antwerpen gezegd dat “*il n’est point de*

⁴³⁰ Nr. 31.

⁴³¹ Nr. 833.

⁴³² Nr. 46.

⁴³³ Nr. 199.

⁴³⁴ Duverger, E., *Gentse kunstverzamelingen voor 1797*, in: Decavele, J., Van de Walle, R. (red.), *De*

maison où l'on ne voye quantité de fort beaux tableaux". Er werd zeer veel besteld en zeer veel aangekocht door mensen uit alle sociale lagen.⁴³⁵ De prijzen in de Antwerpse kunsthandel van de 17de eeuw waren van die aard, dat het duidelijk is dat de middenklasse in ieder geval goedkopere werken kon aanschaffen.⁴³⁶ De middenlaag van de bevolking nam niet enkel deel aan de kunstmarkt in centra van economie en bevolking, zoals Antwerpen en de Hollandse hoofdsteden. Eveneens kleinschalige en perifere steden vertoonden een gelijkaardig patroon in kunstbezit als Antwerpen.⁴³⁷ Gent was Antwerpen niet, maar er is geen reden om aan te nemen dat in de Arteveldestad de situatie anders zou zijn. Waarmee niet gezegd wordt dat de kunstmarkt in beide steden op dezelfde schaal functioneerde. Naast de plaatselijke afzetmarkt, produceerde men ook voor het buitenland. Frankrijk (Parijs, Rijsel en Rouen) was gedurende de 18de eeuw wellicht het voornaamste afzetgebied voor de Vlaamse kunstproductie, maar er ontstond ook een drukke handel met Rotterdam en 's-Gravenhage in het Noorden. Op het einde van de 18de eeuw verschenen ook de eerste Engelse kunsthandelaars op het vasteland, om er kunstwerken te kopen.⁴³⁸

4.3.5.3 Verkoopplaatsen

Kunstenaars probeerden, zoals alle ambachtslieden, hun arbeid aan de man te brengen. Hiervoor was de kunstmarkt de plaats bij uitstek. Dit was het gebied waarin kunstwerken worden getransfereerd van de producent naar de consument, zowel direct als via een tussenpersoon (handelaar). In deze omgeving kon de koper de opdracht geven tot het maken van een kunstwerk of hij kon het werk kopen op de vrije, open markt. Het is echter noodzakelijk een onderscheid te maken tussen verschillende kunstmarkten. Er bestond een markt voor "kunst met de grote K" en dus hoge kwaliteit en dure voorwerpen. Daartegenover had men ook de markt voor goedkope, minderwaardige werken. Het eerste type werkte bijna uitsluitend in opdracht van lokale en buitenlandse elites en instituties, terwijl het tweede type werd overspoeld door seriële producten voor verkoop op de vrije markt. Het cliënteel op dit

beurs van Judocus Vijdt, Sint-Niklaas, 1998, p. 37.

⁴³⁵ Duverger, *Kunstgeschiedenis der Nederlanden*, p. 14.

⁴³⁶ Brulez, *Cultuur en getal*, p. 68.

⁴³⁷ Blondé, B., De Laet, V., Owing paintings and changes in consumer preferences in the Low Countries, seventeenth-eighteenth centuries, in: De Marchi, N., Van Miegroet, H.J. (red.), *Mapping markets for Paintings in Europe, 1450-1750*, Turnhout, 2006, p. 103.

⁴³⁸ Duverger, *Gentse kunstverzamelingen voor 1797*, p. 55; Duverger, *Kunstgeschiedenis der Nederlanden*, p. 21.

tweede type markten was sociaal gediversifieerd. Het belang van dit tweede type mag trouwens niet worden geminimaliseerd. Lorne Campbell stelde immers dat “...*probably a small proportion of pictures were commissioned in the Southern Netherlands*”.⁴³⁹

a) Winkel

Hierboven werd reeds gesteld dat ambachtsmeesters tot de groep van de winkeliers behoorden. Ook Vermeulen concludeerde op basis van boedelinventarissen dat kunstenaars vaak op de benedenverdieping van hun woning een winkel hadden geïnstalleerd.⁴⁴⁰ Vanaf de 15de eeuw werkten kunstenaars inderdaad op voorraad. Wat ze voortbrachten werd tentoongesteld in hun winkel of in andere kamers van de woning. Het gebruik van die winkels en vitrines werd vaak streng gereguleerd door het kunstenaarsambacht, wat wijst op het belang dat men eraan hechtte.⁴⁴¹ Voor Gent zijn hieromtrent geen reglementen bewaard. Bepaalde kunstenaars stalden bovendien ook hun werken uit op bruggen en openbare plaatsen. De Gentse schilders boden bijvoorbeeld hun werken te koop aan op 1 januari aan de Sint-Baafskathedraal en op het Veerleplein op 4 januari, het naamfeest van de Heilige Veerle.⁴⁴² Potentiële kopers konden op zoek gaan naar hun werk van voorkeur op deze plaatsen.

Deze economische activiteiten situeerden zich op het tweede type kunstmarkt. Het grote probleem is een gebrek aan bronnenmateriaal. Indien kunstenaars uit de populatie al een zakelijke boekhouding opstelden, is deze in geen enkel geval bewaard. De omvang van deze verkoopmogelijkheid is dus niet te bepalen. Ook prijzen zijn hier een grote onbekende. De situatie op de jaarmarkten is daarentegen beter gekend.

b) Gentse jaarmarkten

Kunstenaars, voornamelijk schilders, trokken in de vroegmoderne periode van de ene naar de andere stad om op de vrije markt, “de foor”, hun waren te koop aan te bieden.⁴⁴³ Verschillende steden hadden het voorrecht een jaarmarkt te mogen organiseren, bijvoorbeeld Brugge. Hier staat echter de Gentse situatie centraal.

⁴³⁹ Vermeulen, *Painting for the market*, pp. 6-7.

⁴⁴⁰ Vermeulen, *Painting for the market*, p. 9.

⁴⁴¹ Martens, M.P.J., De cliënteel van de kunstenaar, in: van Schoute, R., de Patoul, B. (red.), *De Vlaamse Primitieven*, Leuven, 1994, p. 174.

⁴⁴² SAG, *Nota's van Werveke 587*.

⁴⁴³ SAG, *Nota's van Werveke 587*.

Op 13 oktober 1453, enkele maanden na de Slag van Gavere, stond Philips de Goede de Gentenaars toe om gedurende zeven jaar twee jaarmarkten te houden. Beide jaarmarkten duurden 15 dagen. De ene begon op de maandag na de zondag waarop men de *Oculi* zong, namelijk de derde zondag van de vasten, de andere op de maandag na het feest op 1 augustus van de Heilige Pieter. Reeds het volgende jaar stemde de hertog toe om de toegangsrechten en accijnzen gedurende beide marktperiodes te verlagen. Een traditie was geboren. De licentie van de jaarmarkten werd op geregelde tijdstippen hernieuwd en uiteindelijk, in december 1497, kende Philips de Schone een eeuwigdurend octrooi toe aan de halfvastenjaarmarkt, de belangrijkste jaarmarkt van beide.⁴⁴⁴ Gedurende iets meer dan drie eeuwen bleef Gent het toneel van de halfvastenjaarmarkt, maar 1761 bleek het einde van deze traditie. In dat jaar is de laatste vermelding terug te vinden van kunstenaars naast andere kramers in de stadsrekeningen.⁴⁴⁵ Vrij snel echter na het verdwijnen van de kunstenaars op de halfvastenjaarmarkt vond het fenomeen van de kunsttentoonstellingen ingang in de stad. Het eerste kunstsalon vond plaats op het stadhuis in mei 1792 onder de titel “*De beginselen der teekenkunst*”. De aanwezigheid van individuen als Philippe Lambert Joseph Spruijt⁴⁴⁶ en Pieter Norbert van Reijsschoot⁴⁴⁷ in het inrichtingscomité toont mooi aan dat deze tentoonstellingen geïnspireerd werden vanuit de academische wereld.

Kunstenaars en kooplieden allerhande, zowel vreemdelingen als Gentenaars, boden op de vrije markt met halfvasten hun waren te koop aan. Vreemde kooplieden konden producten te koop aanbieden, zelfs als die in de Gentse stad zelf werden vervaardigd. Buiten de jaarmarkt was het echter geenszins toegelaten om vreemde, niet-Gentse producten in de stad aan te bieden en te verkopen.⁴⁴⁸ Voor het kunstenaarsambacht betekende dit voorrecht dat men buiten de periodes van de jaarmarkten geen buitenlandse, of beter “buitenstedelijke” concurrentie hoefde te vrezen.

Ondanks de duidelijke reglementering probeerden niet-Gentenaars gedurende de bestaansgeschiedenis van de halfvastenjaarmarkt de afspraken te omzeilen. De eerste gedocumenteerde pogingen dateren al uit 1575. Vier personen uit Mechelen hadden, buiten de periode van de halfvastenjaarmarkt, schilderijen en beeldhouwwerken in een loterij gebracht te Gent. Het ambacht tolereerde dit niet en reageerde. Het bestuur van de corporatie sprak de

⁴⁴⁴ Van der Haeghen, *La corporation des peintres*, pp. 332-333.

⁴⁴⁵ SAG, *Nota's van Werveke* 587.

⁴⁴⁶ Nr. 833.

⁴⁴⁷ Nr. 733.

⁴⁴⁸ SAG, *Nota's van Werveke* 980, Schilders op de voor.

stedelijke magistraat aan en deze verbond zich ertoe een reglement uit te vaardigen met betrekking tot de betreffende loterijen. De Mechelaars dienden bovendien hun praktijken stop te zetten.⁴⁴⁹ Het hoefde echter niet steeds tot problemen te leiden. Wanneer Johan Haecx, een handelaar uit Antwerpen, in 1615 met een grote partij dure Antwerpse schilderijen neerstreek te Gent, vroeg hij toestemming om deze aan de man te brengen. Hij hoopte de werken 14 à 15 dagen publiekelijk te kunnen tonen en hij was zelfs bereid om hiervoor te betalen. De schepenen, het idee genegen, legden het verzoekschrift voor aan de gezworenen van de Sint-Lucasgilde. Het antwoord was weinig verrassend. Haecx diende geduld te oefenen tot de halfvastenjaarmarkt.⁴⁵⁰

Het spel werd echter niet door iedereen even fair gespeeld. In 1619 bijvoorbeeld vroeg de corporatie aan de schepenen de decaan Baes een verbod op te leggen aangezien hij trachtte schilderijen te Gent te verkopen. Op zich niets bijzonder, ware het niet dat het taferelen betrof van François Mirou, Antwerps schilder, die Mirou zelf te Brugge niet had kunnen verkopen.⁴⁵¹ Hoe moeilijk het ook is om op basis van dit ene document deze zaak te beoordelen, het zou er kunnen op wijzen dat Baes mogelijk fungeerde als een soort tussenpersoon van Mirou.

Het lijkt er sterk op dat de heerlijkheid van Sint-Pieters voor handelaars die het poorterschap en de vrijheid niet bezaten, behoorde tot de groep van favoriete standplaatsen. Op verzoek van de corporatie werd in 1653 immers een akkoord gesloten tussen de schepenen en de provoost van Sint-Pieters om de verkoop van werken, afkomstig uit Antwerpen en andere plaatsen, buiten de jaarlijkse markten aan banden te leggen.⁴⁵² Een jaar later schonk het ambacht een werk aan de provoost om hem aan te sporen de verkoop van werken van niet-Gentse schilders en kunstenaars in het algemeen op het grondgebied van de Sint-Pietersheerlijkheid te verhinderen. Bovendien betaalde de corporatie aan de onderbaljuw van Gent een vergoeding voor zijn buitengewone inspanningen om te verhinderen dat vreemdelingen kunstwerken verkochten, zowel in de stad als in de heerlijkheid van Sint-Pieters.⁴⁵³ De problemen bleven zich echter opstapelen. Bijvoorbeeld in de jaren 1667-1668 verkreeg Adriaan Wildeman 10 s gr. VI. van de corporatie, aangezien hij twee Antwerpenaren arresteerde. Beiden verkochten immers kunstwerken “*buyten de vrije mercten van Sint-*

⁴⁴⁹ SAG, *Reeks 183-1*, fol. 19-21 v°.

⁴⁵⁰ SAG, *Reeks 183-1*, fol. 41.

⁴⁵¹ SAG, *Reeks 183-1*, fol. 41 v°.

⁴⁵² SAG, *Nota's Van der Haeghen S2*, Schilders – Varia.

⁴⁵³ SAG, *Reeks 183-5*, 1652-1653.

Pieters”. Wildeman kreeg bovendien hulp van een officier, die enkele taferelen in beslag nam.⁴⁵⁴ De rekeningen van het jaar 1676 vermelden bijvoorbeeld ook onkosten voor de inbeslagname van enkele taferelen, uitgesteld in winkeltjes na de periode van de halfvastenjaarmarkt.⁴⁵⁵

Het algemene patroon bij dergelijke twisten is duidelijk. De schepenen verboden de verkoop, maar oppositie tegen de verkoop van kunstvoorwerpen buiten de periode van de jaarmarkt kwam in eerste instantie steeds van de corporatie. De stad zelf was een verkoop niet ongenegen, aangezien het economisch interessant was. Haecx wou zelf betalen. In 1683 werd echter afgeweken van dit patroon, tot ergernis van de corporatie. Pieter Tassaert en andere Antwerpse koopmannen vroegen toestemming aan de Gentse magistraat om buiten de periode van de jaarmarkten schilderijen te verkopen per publiek opbod. Voordien waren de werken uitgesteld op het stadhuis, maar daar hadden zich geen kopers gemeld. Op 7 april 1683 stonden de schepenen de Antwerpse handelaars toe de taferelen publiekelijk te verkopen.⁴⁵⁶ Vermoedelijk gebeurde dit zonder overleg met de Sint-Lucasgilde – er bestaat toch geen schriftelijke neerslag van – wat in verkeerde aarde viel bij de corporatie. Het ambacht van de schilders zag zich genoodzaakt een reglementvoorstel te presenteren aan de schepenen betreffende de handel van taferelen. In het voorwoord van het voorstel wees de corporatie op de noodzaak van een dergelijke reglementering: in tegenstelling tot andere neringen had de corporatie geen reglement, waardoor dagelijks veel fraude en bedrog werd gepleegd, niet enkel ten nadele van de corporatie, maar ook van de stad en de stedelingen, omdat dezen niet de noodzakelijke kennis hadden betreffende de schilderkunst, waardoor vaak voor werken van bedenkelijke kwaliteit grote bedragen werden betaald aan vreemdelingen, die op dergelijke wijze de middelen uit de stad wegkaapten.

Het voorstel was duidelijk. Niet-Gentse schilders die aanwezig waren op de twee jaarmarkten, deze van halfvasten op het stadhuis en deze van Sint-Maria-Magdalena, mochten na de marktperiode geen taferelen verkopen, niet in het openbaar en niet in het geheim. Bij overtreding van deze regel werd een boete van 30 carolusgulden en confiscatie van de verkochte objecten geëist. Indien men zich meerdere malen schuldig maakte, werden alle taferelen van de overtreder geconfisqueerd. Een uitzondering kon worden toegestaan voor de verkoop van objecten na de dood van de kunstenaar of bij verhuis van de artiest. Indien men

⁴⁵⁴ SAG, *Reeks 183-5*, 1667-1670.

⁴⁵⁵ SAG, *Reeks 183-5*, 1674-1676.

⁴⁵⁶ SAG, *Reeks 156bis nr. 57, Stadsarchief betreffende de neringen*, Schilders, 1580-1791.

bij deze gevallen echter vreemde werken verkocht, leverde dit een boete van alweer 30 carolusgulden op en de confiscatie van het beste vreemd werk – lees: het duurste. De verdeelsleutel van de boetes hield in dat 1/3 bestemd was voor de vorst, 1/3 voor de corporatie (kapel en armenzorg) en 1/3 voor de aanklager en de uitvoerende officier.⁴⁵⁷ Hoewel het voorstel nooit werd geratificeerd, toont het wel duidelijk de wensen en verlangens van de corporatie. In se hield dit weinig nieuws in, maar geconfronteerd met de vele overtredingen en misbruiken wenste het ambacht vermoedelijk een schriftelijke neerslag.

De aanvraag van de Antwerpse kooplieden onder aanvoering van Pieter Tassaert is nog op een ander vlak interessant. Het geeft inzicht in de praktijk en het belang van de jaarmarkten. Het document geeft namelijk de reden weer waarom de verkoop buiten de periode van de jaarmarkten stakte. De afzet lag lager aangezien de inwoners de verkoop tijdens de jaarmarktperiodes afwachtten.⁴⁵⁸ Het is echter niet duidelijk of deze reden samenvalt met de echte drijfveer. Indien dit echter wel het geval is, bleken jaarmarkten voor de consument voordeliger te zijn. Dit profijt was logischerwijs financieel. Door de aanwezigheid van verschillende personen die gelijkaardige producten vervaardigden, speelde, naast de kwaliteit, ook de prijs een beslissende rol. De concurrentieslag speelde in het voordeel van de kopers. Voor de periode 1603-1608 was het mogelijk met zekerheid de aanwezigheid van minstens 7 schilders op de halfvastenjaarmarkt te achterhalen, met name de Gentenaars Andries Cools⁴⁵⁹, Lucas Flocket⁴⁶⁰, Gerard Pieters⁴⁶¹ en Hendrik van Cleve⁴⁶², de Antwerpenaren François en Arnault Mirou en Anthone Loye.⁴⁶³ Gedurende de eerste helft van de 18de eeuw zou het aantal schilders teruggevallen tot een 3 à 8.⁴⁶⁴ Het grote probleem is echter dat de documenten die handelen over de jaarmarkten niet volledig zijn. Bovendien zijn de toespelingen dikwijls heel vaag. Het is dus moeilijk zicht te krijgen op het exacte aantal kunstenaars dat aanwezig was op de jaarmarkt. Zeker is wel dat zowel beeldhouwers, borduurders, glazenmakers, schilders en stoffeerdere uit zowel Antwerpen, Brugge, Brussel en Gent opdoken op de jaarmarkten,

⁴⁵⁷ SAG, *Reeks 183-3*.

⁴⁵⁸ SAG, *Reeks 156bis nr. 57*.

⁴⁵⁹ Nr. 209.

⁴⁶⁰ Nr. 308.

⁴⁶¹ Nr. 688.

⁴⁶² Nr. 189.

⁴⁶³ SAG, *Nota's Van der Haeghen S2*.

⁴⁶⁴ SAG, *Nota's van Werveke 587*.

wat een tweede voordeel inhield.⁴⁶⁵ De aanwezigheid van diverse kunstenaars uit verschillende landstreken bracht met zich mee dat sociale contacten over langere afstanden gesmeed konden worden. Bovendien was het mogelijk stijlonwikkelingen en modetrends uit andere gebieden op te sporen.

De identiteit van de kunstenaars aanwezig op de jaarmarkten is vaak onbekend, in tegenstelling tot locatie van de verkoopsstanden. Dit is heuristisch te verklaren. Marktkramers dienden, net als vandaag, standgeld te betalen aan het Gentse stadsbestuur. De boekhouding van het *craemgeld* van de winkeltjes is sinds 1593 bewaard. De exacte verwijzingen naar de bezette plaatsen zijn zo overgeleverd, samen met het betaalde bedrag. Helaas is de identiteit van de betaler niet steeds vermeld. Vele kunstenaars stalden hun werk uit in het Groot Vleeshuis, destijds op de Vismarkt en heden ten dage op de Groetenmarkt. De Vleeshal stond immers leeg, aangezien het niet toegestaan was gedurende de 40 dagen vastenperiode vlees te eten. Indien dit wel mocht, dienden de marktkramers uit te wijken naar andere plaatsen. Dit was bijvoorbeeld het geval in 1705 “*midts ...desen vasten 1705 is ghepermitteert gheweest vleesch te eten ende de vleeschhouders hunne craemen niet en hebben moeten verlaeten*”. Bovendien mocht men ook de kapel van de vleeshouwers gebruiken.⁴⁶⁶ Deze kapel was zonder twijfel de aantrekkelijkste expositieplaats, wat blijkt uit een dispuut in 1605. De schilder Gerard Pieters⁴⁶⁷ stalde er al verscheidene jaren zijn waren uit en betaalde daarvoor 20 s gr. Vl., duidelijk meer dan de 4 of 5 s gr. Vl. standgeld die de andere kramers betaalden. Bijvoorbeeld Hendrik van Cleve⁴⁶⁸ huurde 4 compartimenten van de Hal voor de prijs van 16 s gr. Vl.⁴⁶⁹ In 1605 zette Van Cleve echter zijn zinnen op de kapel. Pieters wou het pachtgeld voor de kapel verhogen van 20 s gr. Vl. naar 25 s gr. Vl. 18 oortjes. Van Cleve wou echter ten alle prijze in 1605 de kapel hebben en schreef aan de schepenen: “Ik zal u een gulden meer geven dan wat meester Gerard biedt, zonder te weten wat hij jullie biedt, al was het 7 of 8 gulden.” Van Cleve beslechtte zo het pleit in zijn voordeel en betaalde uiteindelijk 1 lb 6 s 8 gr. Vl. standgeld. Pieters diende zich tevreden te stellen met een plaatsje in de Hal zelf. Hij huurde 4 compartimenten.⁴⁷⁰ Men kan zich afvragen of Pieters, bewust van de concurrentie, spontaan het pachtgeld verhoogde. Vermoedelijk was dit niet het geval. In 1605 gingen de

⁴⁶⁵ SAG, *Nota's Van der Haeghen S2*.

⁴⁶⁶ SAG, *Nota's van Werveke 980*.

⁴⁶⁷ Nr. 688.

⁴⁶⁸ Nr. 189.

⁴⁶⁹ SAG, *Nota's Van der Haeghen S2*.

⁴⁷⁰ SAG, *Nota's Van der Haeghen S2*.

schepenen immers over tot een algemene verhoging van het standgeld, weliswaar in het voordeel van de Gentenaars. Vreemde handelaars dienden een derde extra te betalen, stedelingen slechts een kwart.⁴⁷¹ Bovendien stelt de vraag zich waarom de kapel voor schilders de favoriete uitstalplaats is. Vermoedelijk zijn zaken zoals licht en vochtigheid een deel van het antwoord. Van Cleve kon weliswaar maar 1 jaar genieten van zijn verworven standplaats. In 1606 verzochten de slaggers het stadsbestuur de kapel niet meer open te stellen voor het uitstellen van schilderijen gedurende de jaarmarkt van halfvasten. Aankopen dienden elders gerealiseerd te worden, aangezien men de kapel ongeschikt vond als handelsplaats. De Hal mocht wel verder ingepalmd worden door kraampjes. Op 9 februari 1606 willigde de stedelijke magistraat het verzoek van de slaggers in, op voorwaarde dat men de kapel herinzegende voor Pasen.⁴⁷² In 1609 huurde Lucas Flocket⁴⁷³ de kapel nog eens voor het exposeren van schilderijen. Vanaf 1611 werd de kapel echter niet meer gebruikt als commerciële ruimte gedurende de halfvastenjaarmarkt.⁴⁷⁴

Door een ordonnantie, gedateerd op 7 maart 1673, stond de magistraat de marktkramers toe zich eveneens te vestigen in de ruime zalen van het stadhuis. De schilders grepen deze kans en verlieten het Vleeshuis, dat echter nog tot 1755 een deel van de halfvastenjaarmarkt huisvestte. Het *craemgeld* van de schilders op het stadhuis bedroeg in 1674 7 lb 10 s gr. Vl.⁴⁷⁵ Natuurlijk palmde de jaarmarkt niet het volledige stadhuis in. Voor 1674 is terug te vinden dat de schepenen van de keure niet konden zetelen in de vierschaar, aangezien deze ruimte samen met de grote hal aan de kant van de Hoogpoort bezet was met schilderijen. Voor het jaar 1698 zijn de plaatsen waar schilderijen tentoongesteld werden op het stadhuis eveneens nauwkeurig genoteerd. Drie schilders waren gevestigd in het midden van de grote hal, 3 andere aan de kant van de schouw en nog eens 3 andere samen met de boekhandelaar Maurice van der Wee in de zaal van gedele, aan de kant van de Botermarkt. Afhankelijk van de plaats – en misschien ook de grootte van het kraam – verschilde het standgeld. De schilders in het midden van de zaal dienden samen 16 s gr. Vl. te betalen, de andere plaatsjes huurde men voor 8 s gr. Vl. het stuk. Van der Wee diende zelfs 15 s gr. Vl. te betalen. Gedurende het grootste deel van de 18de eeuw bezetten de schilders dezelfde plaatsen op het stadhuis, met name in de vierschaar, in de grote hal en de zaal van gedele. Bovendien stonden ook

⁴⁷¹ Van der Haeghen, *La corporation des peintres*, pp. 335-336.

⁴⁷² SAG, *Reeks 156bis nr. 57*.

⁴⁷³ Nr. 308.

⁴⁷⁴ SAG, *Nota's Van der Haeghen S2*.

⁴⁷⁵ Van der Haeghen, *La corporation des peintres*, p. 336.

kraampjes opgesteld in de gangen. In 1722 werd eveneens het Sint-Jorishof, tegenover het stadhuis, ingepalmd voor de expositie van schilderijen. Vanaf het midden van de 18de eeuw doken de schilderijverkopers ook op aan de Botermarkt, “*op de plaetse*” voor het stadhuis.⁴⁷⁶ Vermoedelijk hadden de Antwerpenaren Josse Jacobs en Jacques Claphauwer in 1754 een standplaats op de Botermarkt verkregen. Hun waren bestonden voornamelijk uit glaswerk, vergulde tafels en mooie taferelen. Zij klaagden echter dat hun standplaats te klein was en bovendien in de open lucht, waardoor het gevaar op schade door regen en wind, zeker voor de schilderijen, te groot was. Ze richtten een verzoek tot de schepenen met de vraag als het mogelijk was hun waren uit te stallen in de kroeg “Het Leestjen” in de Bennesteeg. Op 20 maart van hetzelfde jaar kregen ze de toestemming hun goederen uit te stallen in de gevraagde herberg gedurende de periode van *dese vrije foire*. Drie dagen later echter, voerden de schrijnwerkers, schilders, beeldhouwers en vergulders oppositie tegen de verkoop van 57 taferelen met gebeeldhouwde en vergulde kaders, publiek tentoongesteld in de voornoemde herberg. Nog eens 4 dagen later, op 27 maart, stond de Raad van Vlaanderen Jacobs en Claphauwer toe hun verkoop te continueren tijdens de periode van de jaarmarkt. Beiden hadden immers de toestemming verkregen van de schepenen en bovendien was het octrooi van 1497 nog steeds van kracht.⁴⁷⁷

De situatie van de jaarmarkten lijkt dus beter gekend. Om de economische positie van de kunstenaars verder te preciseren is het echter noodzakelijk gegevens te hebben over de eigenlijke transacties op de jaarmarkt. Daar knelt nu juist het schoentje. In de bovenstaande uiteenzetting wordt enkel het kader van de jaarmarkten geschetst. Het koperspubliek, de verkochte werken en de verkopers duiken niet op in de bronnen. Een uitzondering is de aankoop door de abdij van Baudeloo van taferelen voor het bedrag van 31 lb 3 s 8 gr. Vl. op 26 maart 1643, gedurende de halfvastenjaarmarkt. Het betreft 7 werken, variërend in waarde van 1 tot ruim 8 lb gr. Vl., met een duidelijke religieuze iconografie (bv. *Maria met engel, Annunciatie, Heilige Agneta*).⁴⁷⁸ Net als bij de winkel kan ook hier gezegd worden dat, indien men al een boekhouding bijhield gedurende de jaarmarkt, deze niet is bewaard. Vermoedelijk, door de aanwezigheid van vele kraampjes en dus de concurrentieslag, visiteerde een ruim koperspubliek deze jaarmarkten en werd er wel wat verkocht. Bovendien was het op de jaarmarkt ook mogelijk werken te presenteren aan het publiek. Overtuigd van het potentieel

⁴⁷⁶ SAG, *Nota's Van der Haeghen S2*.

⁴⁷⁷ Van der Haeghen, *La corporation des peintres*, pp. 313-318.

⁴⁷⁸ SAG, *Nota's van Werveke*.

van een kunstenaar was het op deze wijze mogelijk bestellingen in de wacht te slepen.

Vooraleer dieper ingegaan wordt op bestellingen, is het noodzakelijk een kanttekening te maken bij de hierboven besproken thema's van de winkel en de jaarmarkt. Vele kunstwerken zijn terug te vinden in rekeningen van privépersonen, stedelijke of kerkelijke instellingen, maatschappelijke groeperingen zoals gilden en broederschappen. Deze rekeningen bevatten in de overgrote meerderheid van de gevallen enkel informatie over het betaalde bedrag, het voorwerp en de ontvanger. De manier waarop de consument het werk verwierf blijft onduidelijk. Kocht men het werk in de shop van de kunstenaar of op een jaarmarkt of ging er toch een specifieke opdracht aan het werk vooraf? Het antwoord op deze vragen is vaak niet terug te vinden in het bronnenmateriaal. Dit brengt diverse problemen met zich mee. Bijvoorbeeld de verhouding tussen werken verkocht in winkels, op jaarmarkten en op bestelling is onduidelijk. Hierdoor is het onmogelijk het koperspubliek per afzetmogelijkheid te identificeren. Ondanks deze beperkingen zijn de rekeningen wel de beste bron voor het opsporen van informatie nuttig om de economische positie van de kunstenaar te bepalen. Rekeningen bevatten, zoals al gezegd, de naam van koper en – vaak – verkoper, het voorwerp en het bedrag.

c) Bestellingen

Kunstenaars konden ook werken vervaardigen op bestelling, wat overeenkomt met het eerste type kunstmarkt uit de inleiding. Op 11 december 1619 bijvoorbeeld plaatste de kasselrij van Oudburg een bestelling bij Gaspar de Crayer⁴⁷⁹ voor het tafereel *Het oordeel van Salomon*. Op 11 januari 1620 werd de voorstudie goedgekeurd na het aanbrengen van enkele veranderingen op verzoek van de opdrachtgevers. Op 22 januari ondertekent De Crayer het contract. Wanneer diezelfde De Crayer, samen met François Duchatel, het werk *De geloofsbelijdenis van de H. Norbertus en de broeders van zijn orde tijdens de kerstnacht van het jaar 1120* voor de abdij van Averbode vervaardigden, gaf een brief uit het jaar 1654 enkele iconografische problemen weer die de schilder diende op te lossen. Deze eenvoudige voorbeelden geven de aanzet voor de verklaring waarom bestellingen in de literatuur steevast een grote rol toebedeeld krijgen. In tegenstelling tot werken die in de winkel van een kunstenaar of op een jaarmarkt worden gekocht, ging met bestellingen onderhandelingen gepaard. Vaak werden deze ook op papier gezet en bleven ze bewaard. Aangezien historici

⁴⁷⁹ Nr. 224.

zich steeds dienen te baseren op de bronnen, is het niet meer dan logisch dat bestellingen de nodige aandacht kregen. Bovendien was het soms mogelijk om de vaak complexe ontstaansgeschiedenis van werken bloot te leggen. Algemeen beschouwd zijn stukken op bestellingen voor historici interessantere studieobjecten dan werken die verkocht werden op de anonieme markt. Daardoor lijkt het alsof de meerderheid van de werken op bestelling werden gemaakt. Niets is minder waar. Slechts een klein aandeel van de kunstwerken werd op bestelling vervaardigd. Het bronnenmateriaal is echter ontoereikend om dit aandeel nader te preciseren.

Bepaalde groepen die ressorteerden onder het ambacht werkten louter op bestelling. Toch kunnen ze niet ingepast worden in de kunstmarkt die hier centraal staat, met name de markt die wordt gedomineerd door opdrachten van lokale en buitenlandse elites en instituties. Het betreft bijvoorbeeld de huisschilders. Aan het schilderen van poorten, deuren, vensters en gevels ging steeds een opdracht vooraf. Wanneer de huisschilder François van Arschot⁴⁸⁰ in 1753 een koets olieverfde, was dit op bestelling. Jan van der Vinck⁴⁸¹ schilderde in de jaren 1662-1665 de tussenwanden naast het hoogaltaar in de Sint-Jacobskerk te Gent. Een specifieke opdracht ging hieraan vooraf. Huisschilders werkten niet op voorraad en hadden weinig baat bij een winkel. Ze dienden er enkel voor te zorgen dat ze een zekere naambekendheid verwierven, waaruit voortvloeide dat klanten hen konden aanspreken. In grote mate geldt dit procedé ook voor glazenmakers. Glazeniers hadden vermoedelijk wel een voorraad glas liggen, maar het was toch wachten op een order van de klant. Afhankelijk van wat deze bestelde konden zij aan het werk. Passchier Galle⁴⁸² leverde bijvoorbeeld 11 nieuwe vensters voor de Augustijnenkerk te Gent in de periode 1621-1631. Dit leverde hem 22 lb 10 s gr. Vl. op. In het laatste kwart van de 17de eeuw leverde François van Bommele⁴⁸³ glasramen aan de Sint-Sebastiaansgilde. Glazenmakers balanceren echter op de grens van de kunstmarkt. Jan Heijlbroeck ontving bijvoorbeeld op 20 november 1671 9 lb 4 s gr. Vl. van Sebastiaen d'Hane, ridder en heer van Weldene, voor 12 geschilderde glasramen met d'Hanes wapenschild. Het is duidelijk dat deze ramen verschillen van het neutrale glas dat Van Bommele leverde. Van Bommele kon zijn ramen direct leveren, in tegenstelling tot Heijlbroeck, die het glas eerst diende te bewerken.

⁴⁸⁰ Nr. 27.

⁴⁸¹ Nr. 920.

⁴⁸² Nr. 318.

⁴⁸³ Nr. 95.

Diezelfde Van Bommele herstelde bovendien in 1686-1687 voor het bedrag van 18 s 11 gr. Vl. de glasramen van de kapel van de meerseniersnering in de Sint-Niklaaskerk te Gent. Herstellingen en reparaties werden veelvuldig uitgevoerd. Dit gebeurde steeds naar aanleiding van een specifieke opdracht. Bovendien waren herstellingen niet typisch voor glazenmakers. De schilder Lucas (I) Horenbault⁴⁸⁴ verdiende 3 lb gr. Vl. om samen met zijn zoon François in te staan voor het restaureren van diverse schilderijen aanwezig in verschillende kamers van het schepenhuis. In 1633 ontving Antonius van den Heuvele⁴⁸⁵ eveneens 3 lb gr. Vl. voor het reinigen van het *Lam Gods* van de gebroeders Van Eyck. Vermoedelijk kuiste hij enkel de taferelen van *Adam* en *Eva*. In 1687 herstelde de beeldsnijder Gerij Pick⁴⁸⁶ een Jupiterbeeld op het stadhuis en in 1743 repareerde de beeldhouwer Jacques Gaerens⁴⁸⁷ verschillende beelden in opdracht van de stad. Dit is maar een kleine greep uit het overvloedig aantal herstellingen verricht door leden uit de populatie. De verschillende vormen van reparaties zorgden bij een deel van de kunstenaars voor een aanvullend inkomen. Hoewel deze activiteiten gebeurden op bestelling en in opdracht staan ze toch los van het eerste type kunstmarkt.

Er waren diverse redenen om kunstwerken te bestellen en dit gebeurde zowel door instellingen en sociale groepen als door individuen. Sommige werken werden besteld om in openbare gebouwen, zoals kerken, zichtbaar voor iedereen te worden opgesteld. De opdracht hiertoe ging uit van de kerk zelf, van de leden van een Gilde of een broederschap die bijeenkomsten hielden in die kerk of van een particulier die het werk schonk of het een plaats gaf in zijn familiekapel. Een individu kon echter ook een kunstwerk bestellen voor privégebruik, gewoon voor zijn plezier, uit ijdelheid of uit religieuze overtuiging.⁴⁸⁸ In wat volgt, zal hier dieper op worden ingegaan, met aparte aandacht voor portretten.

⁴⁸⁴ Nr. 446.

⁴⁸⁵ Nr. 433.

⁴⁸⁶ Nr. 682.

⁴⁸⁷ Nr. 317.

⁴⁸⁸ Martens, M.P.J., *De cliënteel van de kunstenaar*, p. 144.

Portretten

Met zekerheid kan gesteld worden dat geschilderde portretten, misschien met uitzondering van deze van vorsten, op bestelling gemaakt werden. Kunstenaars borstelden immers geen portretten op voorraad. Daarom worden de portretten apart behandeld. Het is immers mogelijk op basis van de geportretteerde het koperspubliek te achterhalen. Het was mogelijk 98 portretten op te sporen van 19 verschillende meesters. De, volgens Johann Rudolf Wettstein, meer dan 400 portretten van de aanwezigen op het Westfaalse Vredescongres werden niet in rekening gebracht. Deze behoren tot het oeuvre van Anselmus Hebbelynck-van Hulle⁴⁸⁹, die werd bijgestaan door Jan-Baptiste Floris.

Iconografie	Aantal	Iconografie	Aantal
Centraal bestuur	32	Koning van de Sint-Sebastiaansgilde	4
Edelmannen/-vrouwen	20	Zelfportretten	3
Religieuzen	14	Kunstenaars	3
Rest	10	Kaligraaf	1
Groepsportretten	5	Arts	1
Lokaal bestuur	4	Broer	1

Tabel 11: overzicht van de portreticonografie

Van der Stighelen onderzocht voor de periode 1600-1642 de portretten, geschilderd te Antwerpen. Zij concludeerde dat men portretten aantrof in zeer verschillende sociale milieus en dat het portret in de loop van de eerste helft van de 17de eeuw geleidelijk aan meer en meer een substantieel onderdeel van het interieur werd en dit bij een groot deel van de burgerbevolking die over meer dan de levensnoodzakelijke inkomsten beschikte. Bovendien bleek er een duidelijk verband te zijn tussen het aantal portretten dat men in huis had en de maatschappelijke positie, veelal gebaseerd op de kapitaalcracht van de bezitter.⁴⁹⁰ De Gentse situatie toont duidelijk aan dat enkel de toplaag zich door Gentenaars liet portretteren. Minstens 53,13% van de portretten beeldt adellijke personen af.

⁴⁸⁹ Nr. 404.

⁴⁹⁰ Van der Stighelen, K., Burgers en hun portretten, in: Van der Stock, J. (red.), *Stad in Vlaanderen: cultuur en maatschappij 1477-1787*, Brussel, 1991, p. 143.

Figuur 6: Robert van Audenaerde, *Leden van de Confrerie van de Hemelvaart van Onze-Lieve-Vrouw Onbevlekt in het Groot Vleeshuis te Gent*, 1725

Tevens is het opmerkelijk dat de helft van de portretten van de hand van Gaspar de Crayer⁴⁹¹ afkomstig waren. Deze schilder was enkel gedurende zijn laatste vijf levensjaren gevestigd te Gent. Nog eens 14,28 % van de portretten werden vervaardigd door Jacobus de Leijen⁴⁹² tijdens zijn Parijse periode. Bovendien waren beiden actief als hofschilder, wat mede een verklaring biedt voor de vele portretten die ze schilderden. Gentse kunstenaars bleken slechts zelden portretten te schilderen en Gent kan dan ook moeilijk beschouwd worden als een centrum van de portretschilderkunst. Hierbij dient echter nog een kanttekening te worden gemaakt. Van der Stichelen benadrukte dat naast de dure en exclusieve portretschilders er een heel circuit van weinig bekende portretschilders bestond die goedkope portretten afleverden. Zicht krijgen op deze “anonieme productie”, noch de geportretteerde, noch de schilder zijn immers te identificeren, is allesbehalve makkelijk.⁴⁹³ Beheydt concludeerde dat de verstedelijking in Vlaanderen gepaard ging met een toenemend overwicht van de burgerstand en dat de rijk geworden burgers een kunst vroegen die beantwoordde aan hun smaak, met name burgerlijke portretten.⁴⁹⁴ Voor Gent zijn deze portretten hoofdzakelijk onderdeel van de anonieme productie.

⁴⁹¹ Nr. 224.

⁴⁹² Nr. 518.

⁴⁹³ Van der Stighelen, *Burgers en hun portretten*, p. 144.

⁴⁹⁴ Beheydt, *Eén en toch apart*, p. 31.

d) De klantenkring van de kunstenaar

Gentse kunstenaars brachten gedurende de periode 1574-1773 hun werken aan de man. De clientèle van de kunstenaars was echter enorm divers en omvatte zowel instellingen, sociale groepen en individuen.

- Hof

Gedurende de vroegmoderne periode huisvestten centra van macht een weelderig hofleven. Daar was, ondanks de oorlogsprikelen, regelmatig financiële ruimte voor het verwerven van kunst. Het hof spendeerde geld aan toneelspelers, juwelen en tapijten, schilderijen en beeldhouwwerken, en dergelijke meer. De staatkundige concurrentieslag woedde niet enkel op het slagveld. Ook op het artistieke vlak trachten concurrerende machten elkaar te overbluffen. Kunstenaars droegen bij tot de grandeur van de vorst. Daarenboven speelde ook de persoonlijkheid van de machtshebbers een doorslaggevende rol. Het weelderige hofleven uit de tijd van de aartshertogen Albrecht en Isabella en van de kardinaalinfant Ferdinand werd voortgezet onder aartshertog Leopold-Willem. Zijn onmiddellijke opvolgers wisselden te dikwijls af om hetzelfde weeldevertoon te kunnen nastreven. Met de keurvorst Maximiliaan-Emmanuël van Beieren aan het einde van de 17de eeuw hernam het praalvolle leven zich te Brussel. Die vorstelijke praal kende in de 18de eeuw een hoogtepunt met het bewind van Karel van Lotharingen.⁴⁹⁵ De middelmaat volstond echter niet en Gentse kunstenaars drongen dan ook niet vaak door tot de hofkringen. Enkele uitzonderingen brachten het wel tot hofkunstenaar. Meesters in dienst van het hof ontvingen vaak een vast jaarloon, dat niet noodzakelijk, maar vaak wel, hoger lag dan dat van hun collega's in het ambacht.⁴⁹⁶ Vermoedelijk genoten ze wel een hoger prestige. Ze behoorden immers tot het hofpersoneel, wat hun positie op de maatschappelijke ladder ten goede kwam. De al vaak aangehaalde Gaspar de Crayer⁴⁹⁷ kan hierbij weer gelden als typevoorbeeld.

⁴⁹⁵ Duverger, *Kunstgeschiedenis der Nederlanden*, p. 10.

⁴⁹⁶ Cornelis, *De kunstenaar*, I, p. 182, 202; Brulez, *Cultuur en getal*, p. 74.

⁴⁹⁷ Nr. 224.

Figuur 7: Gaspar de Crayer, *Ruiterportret van kardinaalinfant Ferdinand van Spanje*

In 1635 werd hij benoemd tot hofschilder in dienst van kardinaalinfant Ferdinand, een functie die hij behield onder Leopold-Willem. De waardering die hij verwierf was enorm, zodanig zelfs dat Filips IV in hoogsteigen persoon een bestelling plaatste voor het werk *Heilige Maagd verschijnt aan de gelukzalige Simon de Rojas*. De naambekendheid van De Crayer ging Europa rond. Op 2 december 1645 schreef De Crayer bijvoorbeeld aan de Antwerpse kunsthandelaar Matthijs Musson dat hij een Poolse delegatie verwachtte, die een kopie van het werk *Maria-ten-hemel-opneming* wenste. Begaafde kunstenaars vonden voor hun werk immers afzetmarkten in het buitenland. Ook andere individuen uit de populatie slaagden erin zich op te werken tot bij vorsten, verspreid over het Europese continent. Anselmus Hebbelynck⁴⁹⁸ trad als hofschilder in dienst van Frederik Hendrik van Oranje. Op diens verzoek trok hij in 1647 naar Munster om de aanwezigen op het Westfaalse Vredescongres te portretteren. De volgende jaren vertoefde hij aan verschillende Duitse hoven en uiteindelijk belandde hij in 1652 te Wenen. Daar trad hij in dienst van keizer Ferdinand III, die hem tevens verhief in de adelstand. Qua sociale opwerking kon dit wel tellen. Filips Heunich⁴⁹⁹ trad eveneens in dienst van de keizer. Ook Nicolas de Liemakere⁵⁰⁰ was actief in

⁴⁹⁸ Nr. 404.

⁴⁹⁹ Nr. 432.

⁵⁰⁰ Nr. 527.

het Duitse gebied. Op verzoek van zijn leermeester Otto Venius trok hij naar Ferdinand II van Beieren, de prins-bisschop van Paderborn, waar hij werd overladen met voordelen en bestellingen. Afkomstig uit een familie van glasschilders, zowel zijn vader als grootvader was immers actief als glasschilder, botste het hofleven met zijn persoonlijk karakter. Dit werkte zijn terugkeer in de hand. Verder was Jacobus de Leijen⁵⁰¹ actief aan het Franse hof. Op 6 juli 1728 werd hij benoemd tot hofschilder van Lodewijk XV. Vermoedelijk liet deze gebeurtenis een diepe indruk na. In het jaar 1705 in het Schildersboek werd immers toegevoegd dat “mijn heer Delijen is schilder gekoren van den koning van Vranckerijck 6 juli 1728”.⁵⁰² Dit lijkt een neutrale vaststelling, maar waarom werd dit enkel bij De Leijen toegevoegd? Toeval of toch eerder een uitzonderlijke prestatie? Tot slot slaagde ook Pieter Johannes van Reijsschoot⁵⁰³, bijgenaamd de Engelsman, erin zich te onderscheiden als hofschilder. Hij was actief aan het hof van George II en III te Engeland. Ook dit bleek een uitzonderlijke prestatie, aangezien in de 18de eeuw nog maar weinig kunstenaars de oversteek waagden. De concurrentie van de Engelse kunstenaars was immers – te – groot.⁵⁰⁴

Tot slot is het mogelijk op te merken dat opdrachtgeving vanuit het hof heel divers kon zijn. Zo verzorgde Laurentius Norbertus Heijlbroeck⁵⁰⁵ in 1752 een medaille voor Maria-Theresia. Philippe Lambert Joseph Spruijt⁵⁰⁶ stelde eveneens op last van Maria-Theresia een catalogus samen met alle kunstwerken aanwezig in “Belgische” kerken en kloosters.

- Adel

De edelen konden in hun gebieden worden beschouwd als kleine koningen. Net als bij vorstenhoven was een typisch kenmerk van de adel hun rijkdom. De welvaart kwam voornamelijk op twee manieren tot stand, enerzijds door renten (zowel land- als huisrenten) en anderzijds door het invullen van hoffuncties.⁵⁰⁷ Dit vermogen werd zichtbaar in uitgestrekte landerijen en prachtige paleizen. Hun zucht naar pracht en praal bood kunstenaars

⁵⁰¹ Nr. 518.

⁵⁰² SAG, *Reeks 183-1*, fol. 127 v°.

⁵⁰³ Nr. 732.

⁵⁰⁴ Sluijter, E.J., *De Engelse onderneming: Hollandse en Vlaamse kunstenaars in Brittannië (1550-1800)*, in: Roding, J. (red.), *Dutch and Flemish artists in Britain 1550-1800*, Leiden, 2003, p. 22, 24.

⁵⁰⁵ Nr. 413.

⁵⁰⁶ Nr. 833.

⁵⁰⁷ Kamen, H., *Early modern European society*, Londen-New York, 2000, pp. 73, 81-82.

werkgelegenheid, zowel op het thuisfront als in het buitenland.

In de hotels van edellieden waren de kunstwerken niet weinig aanwezig. De 18de-eeuwse beeldsnijder François Allaert⁵⁰⁸ vervaardigde bijvoorbeeld verschillende decoratieve beeldhouwwerken voor zijn mecenas, ridder F.J. de Coninck. Het belangrijkste werk was een kroonluchter met vier allegorische figuren, die de vier werelddelen voorstelden. De Gentse schildersfamilie Van Reijsschoot werd vaak ingehuurd door lokale edelen. Vader Emanuel⁵⁰⁹ werkte meermaals voor de baron van Eksaarde. In 1762 voerde hij twee reparaties uit voor 8 s gr. Vl. Drie jaar later ontving hij 19 lb gr. Vl. courant voor het schilderen en vergulden van een wagen. Pieter-Norbert⁵¹⁰, zoon van Emanuel, stond in voor de versiering van het prachtige Hotel d'Hane-Steenhuysse in de Veldstraat. Hij versierde de wanden en zoldering en werd hierbij voor het inkleuren bijgestaan door zijn broer Jan-Baptiste en zijn zus Anna-Maria. Dit project leverde Pieter-Norbert maar liefst 500 lb gr. Vl. op. Verder bracht hij nog salonversieringen aan, onder andere in hotel Faligan (Kouter, Gent) en in de huizen van ridder De Ghellinck (Zwijnaarde), baron Frederic Vander Bruggen-De Nayer en oud-senator Lammens (Houtlei, Gent). Een andere telg van de familie, Pieter-Johannes⁵¹¹, broer van Emanuel, schilderde dan weer het werk *Portret van de hertogin van Norfolk*.

De praalzucht van edelen bleef niet beperkt tot het eigen huishouden. Meermaals plaatste men bestellingen bij kunstenaars voor werken op publieke plaatsen. Het voornaamste doel van dergelijke opdrachten lijkt mij het tentoon spreiden van de verworven rijkdom aan de rest van de bevolking. Op deze wijze kon de bevolking meegenieten van de rijkdom van de edelen en bovendien was het allerm minst nadelig voor de populariteit van de betreffende aristocraat. Zo liet ridder Sebastiaan d'Hane 12 geschilderde glasramen met zijn wapenschild vervaardigen door Jan Heijlbroeck⁵¹². De bestemming van de vensters was de Gentse Sint-Michielskerk, meer bepaald de kapellen van de H. Sebastiaan, H. Rochus en H. Carolus Borromeus. Eventueel waren de ramen bestemd voor de familiekapel, maar dan nog waren ze zichtbaar voor de kerkbezoeker. De Crayer⁵¹³ schilderde een reeks van 12 taferelen, ter versiering van de kerk van het cisterciënzerklooster van Nazareth bij Lier. Elk schilderij werd bekostigd door een verschillende schenker. Willem Bete, markies van Lede en kapitein-

⁵⁰⁸ Nr. 14.

⁵⁰⁹ Nr. 731.

⁵¹⁰ Nr. 733.

⁵¹¹ Nr. 732.

⁵¹² Nr. 412.

⁵¹³ Nr. 224.

generaal van de Spaanse vloot in de Lage Landen; Maximiliaan van Nassau, baron van Warcoing; Philippe-François de Fourneau, baron van Kapellen, waren enkele van deze schenkers. Op deze manier probeerden gefortuneerden hun zielenzorg reeds voor hun dood veilig te stellen.

Edelen wensten niet enkel te leven in weelde, ze verlangden ook te worden begraven in stijl. Hun grafmonumenten dienden waardigheid en luxe uit te stralen. Vaak werd dan ook een beroep gedaan op kunstenaars voor het vervaardigen van mausolea. De uit Antwerpen afkomstige beeldsnijder Jacques Cockx⁵¹⁴ fabriceerde in 1655 het mausoleum van de familie Hélias d'Huddeghem. Gery Pick⁵¹⁵ maakte het familiegraf voor de familie Van den Bosch. Naast mausolea kwamen ook andere grafversieringen voor. Benjamin Samelinck⁵¹⁶ schilderde *Het portret van de leden van de familie Plantijn* voor het epitaaf van de boekdrukker Christoffel Plantijn in de Antwerpse Onze-Lieve-Vrouwkerk. Het werk is helaas verloren.

De praalzucht bleef niet beperkt tot de lokale aristocratie. Ook niet-Gentse edelen deden soms beroep op Gentse kunstenaars voor verfraaiingswerken. Het *Portret van de hertogin van Norfolk* van de hand van Pieter-Johannes van Reijsschoot⁵¹⁷ werd hierboven reeds aangehaald. Adriaen Clayssens⁵¹⁸, gespecialiseerd in het verven van blazoenen, ontving in 1705 3 lb gr. Vl. voor het schilderen van het wapenschild van de hertog van Beieren.

- Centrale, gewestelijke en lokale bestuursinstellingen

In de steden, zo ook te Gent, bestond een traditie van Blijde Inkomsten. Het gebruik moet zo oud zijn als de eerste stad ter wereld. Wanneer een nieuwe vorst de steden van zijn land bezocht, haalden de inwoners hem feestelijk in. Deze ontvangsten groeiden in West-Europa uit tot ware apotheosen van pracht en praal. In de Nederlanden bleef dit een traditie, die tot aan de Franse revolutie bleef bestaan. Deze gebeurtenis had niet louter tot doel de nieuwe vorst aan de bevolking voor te stellen. Het was bovendien de plechtige akte waardoor elke prins verplicht werd te erkennen dat zijn macht beperkt was door de rechten en privileges van zijn onderdanen. Dit had het karakter van een contract tussen de vorst en het volk, waarbij het niet nakomen van de verbintenis door een van beide de andere ook ontslaat van de uitvoering

⁵¹⁴ Nr. 199.

⁵¹⁵ Nr. 682.

⁵¹⁶ Nr. 770.

⁵¹⁷ Nr. 732.

⁵¹⁸ Nr. 177.

van de zijne.⁵¹⁹ Dergelijke inhuldigingen van de graven van Vlaanderen gingen gepaard met een buitengewoon prachtvertoon en gaven aanleiding tot enorme kosten. De inhuldigingen waren doorleefde plechtigheden, waarin elke medewerker bewust was van de rol die hij te spelen had, in zijn eigen praalkleed, op prachtig getuigde paarden, in een sierlijke omgeving. De verfraaiingen werden niet steeds besteld door de stad Gent. De Staten van Vlaanderen zorgden vaak voor de inrichting van de volledige plechtigheid.⁵²⁰ Zoals al aangehaald werden kosten noch moeite gespaard. Bij de intocht van Filips V van Anjou in 1702 verdiende de beeldhouwer Norbertus Sauvage⁵²¹ 556 lb 4 s gr. Vl. voor het vervaardigen van een theater. Zijn zoon, de schilder Norbertus Sauvage⁵²², ontving 342 lb 18 s gr. Vl. voor het schilderen van het theater. Nog eens 75 lb 3 s gr. Vl. verkreeg hij voor het aanbrengen van straatdecoraties voor dezelfde intocht. Voor de intrede van de kardinaalinfant Ferdinand in 1635 werden verschillende van schilderwerk voorziene versieringsconstructies uitgevoerd. Op de Vrijdagmarkt werden twee triomfbogen, de Arcus Fernandi en de Arcus Caroli opgericht; twee pegma's verschenen in de stad, de ene voor de ingang van de Oudburg en de andere voor de noordelijke zijgevel van het Vleeshuis; op het Veerleplein werd een perspectivum, een galerij, geplaatst en voor het Prinsenhof een theatrum opgericht.⁵²³ Aan dit reusachtige project werkten liefst 12 schilders uit de populatie mee. Dit bracht hen maar liefst 1093 lb 14 s 11 gr. Vl. op.⁵²⁴ Daarenboven vervaardigde Jacques Cockx⁵²⁵ voor 500 carolusgulden of ruim 83 lb gr. Vl. standbeelden van Filips IV en Ferdinand. Beide beelden werden opgesteld voor het Gravenkasteel. Pieter Plumion⁵²⁶ had de leiding over de oprichting van de Arcus Fernandi. Bovendien werden ook minstens 4 niet-Gentse kunstenaars (Jacob Francart, Theodoor Rombouts, Cornelis Schut en Gerard Seghers) ingehuurd voor de versieringen van de Blijde Intrede.⁵²⁷ Dit was trouwens niet de enige gelegenheid waarbij kunstenaars uit diverse steden naar Gent werden uitgenodigd. In 1653 deed de stad bijvoorbeeld beroep op Erasmus II Quellinus voor het ontwerp van de stadsversieringen ter ere van de Blijde Intrede van de

⁵¹⁹ Van de Velde, Vlieghe, *Stadsversieringen te Gent*, p. 11.

⁵²⁰ SAG, *Nota's van Werveke 587*.

⁵²¹ Nr. 776.

⁵²² Nr. 777.

⁵²³ Van de Velde, Vlieghe, *Stadsversieringen te Gent*, p. 19.

⁵²⁴ Nr. 61, 209, 224, 318, 404, 433, 445, 527, 612, 630, 824, 834.

⁵²⁵ Nr. 199.

⁵²⁶ Nr. 706.

⁵²⁷ Van de Velde, Vlieghe, *Stadsversieringen te Gent*, p. 21, 30, 32.

aartshertog Leopold-Willem. Quellinus, de opvolger van Rubens te Antwerpen, had in zijn hoedanigheid van stadschilder van Antwerpen al dergelijke opdrachten uitgevoerd, bij de Blijde Intrede van Leopold-Willem in maart 1648.⁵²⁸ Bij verschillende andere intochten waren eveneens kunstenaars betrokken, bijvoorbeeld bij deze van de aartshertogen Albrecht en Isabella in 1600 en de intrede van Maria-Theresia in 1744.

De verschillende centrale, gewestelijke en lokale bestuursinstellingen tooiden hun gebouwen en vergaderzalen met een enorme diversiteit aan kunstwerken. Door de staatkundige complexiteit en de hieraan verbonden verplichtingen in andere delen van zijn rijk was het voor de Nederlandse soeverein slechts zelden mogelijk aanwezig te zijn op het grondgebied van de Nederlanden. Het bestuur werd in handen gegeven van gouverneurs-generaal, met uitzondering van de regeerperiode van de aartshertogen Albrecht en Isabella. De feitelijke soeverein was echter niet totaal afwezig. Verschillende portretten in de diverse bestuurs- en rechtscolleges toonden uitdrukkelijk wie de machthebber was. Zo verzorgde Jan de Cleef⁵²⁹ bijvoorbeeld de werken *Koning van Spanje en de Maagd van Vlaanderen* en *Portret van de vorst* voor het stadhuis. Joannes van Volxsom⁵³⁰ schilderde *De hulding van keizer Karel VI als graaf van Vlaanderen door markies de Prié, op de Vrijdagsmarkt, de 18de oktober 1717*. De bestelling van het werk dateert uit 1718. Pas een decennium later werd het werk voltooid. De Staten van Vlaanderen beloonden Van Volxsom wel met 1900 carolusgulden. Gillis le Plat⁵³¹ ontving in 1690 6lb gr. Vl. voor een schouwstuk voorstellende de koning en koningin van Spanje.

Op het Gentse territorium waren verschillende gerechtshoven actief. Onder andere de Raad van Vlaanderen, het College van Oudburg en de Gentse magistraat hadden een onderkomen gevonden binnen het grondgebied van de stad.⁵³² Gedurende de vroegmoderne periode was het gebruikelijk om in gerechtszalen op een goed zichtbare plaats een schilderij te plaatsen. De onderwerpen van dergelijke taferelen hielden steeds verband met de rechtspraak en wezen op het gevaar van liegen en van geloof in het slechte. Opmerkelijk was zelfs dat bepaalde delinquenten de kosten dienden te betalen voor kunstwerken die herinnerden aan de straf. Het was dus niet steeds de kas van de heerlijkheid of de gemeente die de taferelen financierde ter

⁵²⁸ De Bruyn, *Schilderkunst van de 15de tot de 17de eeuw*, p. 147.

⁵²⁹ Nr. 183.

⁵³⁰ Nr. 930.

⁵³¹ Nr. 704.

⁵³² SAG, *Nota's van Werveke 1066*, Symbolische schilderijen in de gerechtszalen.

versiering van de justitiezalen.⁵³³ Jan de Cleef⁵³⁴ schilderde het tafereel *Zinnebeelden der gerechtigheid* voor op het stadhuis. Gillis le Plat⁵³⁵ vervaardigde *De valse eed* in opdracht van de stad. Pieter Nicasius⁵³⁶ borstelde het tafereel *Justitie* voor de schepenzaal van de keure. Eveneens populair bleken Laatste Oordeelscènes. Zo bestelden de schepenen van de keure een *Laatste Oordeel* bij Raphaël Coxcie, hofschilder van de aartshertogen Albrecht en Isabella.⁵³⁷ Naast schilderijen kwamen ook beeldhouwwerken voor. Passchier Gravier⁵³⁸ herstelde in 1731 bijvoorbeeld een figuur voorstellende *Justitie* aanwezig op het stadhuis.

Zoals het veelvuldig voorkwam dat niet-Gentse kunstenaars kunstwerken vervaardigden voor Gent, zo was het niet minder uitzonderlijk dat andere steden of heerlijkheden beroep deden op Gentse kunstenaars. De reden waarom deze of gene kunstenaar door de stad werd aangesproken is niet duidelijk. Nicolas de Liemakere⁵³⁹ schilderde bijvoorbeeld Laatste Oordeelscènes voor Assenede en Wachtebeke. Hij ontving respectievelijk 7 lb gr. Vl. en 16 lb gr. Vl. voor deze werken. In 1772 bracht de beeldhouwer en stoffeerder Dominicus Cruyt⁵⁴⁰ wapenschilden aan op het gemeentehuis van Assenede. De stad Kortrijk deed in 1682 beroep op Pieter de Vocht⁵⁴¹ voor snijwerk. Enkele jaren later restaureerde Joannes-Baptiste van Moerkercke⁵⁴² enkele taferelen voor dezelfde stad.

Kunstenaars hoefden niet noodzakelijk weg te trekken uit de Gentse stad op zoek naar werk. De stadsmagistraat deed op hen beroep voor het uitvoeren van decoratieve werken en andere arbeid. De verrichte inspanning kon heel divers zijn. Zo verdiende Lieven van der Schelden⁵⁴³ in 1578-1579 25 lb gr. Vl. voor het vervaardigen van een wapenboek met de wapenschilden van de schepenen van beide schepenbanken, de pensionarissen en secretarissen, edelen en notabelen van de stad Gent, de overdeken van de weverij en de

⁵³³ SAG, *Nota's van Werveke 1062*, De gerechtigheid en de kunst.

⁵³⁴ Nr. 183.

⁵³⁵ Nr. 704.

⁵³⁶ Nr. 630.

⁵³⁷ SAG, *Nota's van Werveke 1066*.

⁵³⁸ Nr. 352.

⁵³⁹ Nr. 527.

⁵⁴⁰ Nr. 232.

⁵⁴¹ Nr. 927.

⁵⁴² Nr. 603.

⁵⁴³ Nr. 780.

dekenen van de 53 neringen van de stad. Gaspard Arebaut⁵⁴⁴ ontving in 1654 verschillende betalingen voor het schilderen van de vier wijzers van het Belfort. Jan Heijlbroeck⁵⁴⁵ herstelde dan weer enkele glasramen van het stadhuis. In 1686 plaatste de beeldsnijder Jan-Baptiste van Helderbergh⁵⁴⁶ een Italiaans schouw in de kamer van een pensionaris op het stadhuis. François van Herseke⁵⁴⁷ schilderde in 1701 een schouw in de schatkamer op het stadhuis. Lucien van Hoostenberghe⁵⁴⁸ ontving dan weer een betaling voor het marmeren en vergulden van een schouw in het stadhuis. De mogelijkheden waren quasi oneindig.

Tot slot bestond voor kunstenaars ook de mogelijkheid een vaste betrekking aan de stad in de wacht te slepen en zo een vaste vergoeding te verkrijgen. Vandaag worden trouwens nog steeds bijvoorbeeld stadsdichters en zo aangesteld. Alvorens men in dienst trad, diende men eerst een eed af te leggen. Jan Heijlbroeck⁵⁴⁹ deed dit op 23 mei 1662 en werd aldus stedelijk glazenmaker. De andere zes personen waarvoor dit gold waren de stadsschilder Arent van Wijnendale⁵⁵⁰, de stadsmetselaar Tobias Oosterlijnck⁵⁵¹ en de stadssteenhouwers Pieter Maes⁵⁵², Guillaume Pieters⁵⁵³, Lieven⁵⁵⁴ en Pieter Plumion⁵⁵⁵. Deze laatste was bovendien belast met de inspectie van de stedelijke gebouwen. Wat deze posities in stadsdienst inhielden, is niet steeds duidelijk. Het lijkt me wel niet verkeerd te stellen dat een dergelijke betrekking een zekere waardering inhield.

- Stedelijk patriciaat

Zoals al aangehaald ging de verstedelijking in Vlaanderen gepaard met een toenemend overwicht van de burgerstand. Deze rijk geworden stedelijke burgers hadden interesse in kunst. De Gentse burgerij besteedde grote sommen aan kunstwerken en curiosa.

⁵⁴⁴ Nr. 25.

⁵⁴⁵ Nr. 412.

⁵⁴⁶ Nr. 417.

⁵⁴⁷ Nr. 425.

⁵⁴⁸ Nr. 444.

⁵⁴⁹ Nr. 412.

⁵⁵⁰ Nr. 959.

⁵⁵¹ Nr. 651.

⁵⁵² Nr. 549.

⁵⁵³ Nr. 690.

⁵⁵⁴ Nr. 707.

⁵⁵⁵ Nr. 706.

Vooraanstaande personaliteiten verzamelden immers kunstwerken om aan hun woningen een aristocratisch karakter te geven. Zij wilden helemaal niet onderdoen voor de edellieden als het ging om de pracht van hun interieur. Hun woonvertrekken werden met allerlei mooie voorwerpen opgesmukt.⁵⁵⁶ Zo ontving Gillis le Plat⁵⁵⁷ 4 lb gr. Vl. van een geneesheer voor het schilderij *De Maagd van Gent*. Hij schilderde bovendien *Portret van de Gentse kaligraaf Erasmus van de Steene*, een van de weinige Gentse burgerportretten waarvan zowel de uitvoerder als de afgebeelde gekend zijn. De al eerder geciteerde Pieter-Norbert van Reijsschoot⁵⁵⁸ bracht versieringen aan in diverse patriciërswohnungen.

- Gilden, ambachten en broederschappen

De corporaties creëerden eveneens werkgelegenheid voor de kunstenaars. De samenkomsten van leden van een nering hadden vaak plaats in herbergen. Dit was bijvoorbeeld het geval voor het gilde van Sint-Lucas. De corporatieve rekeningen van de periode 1682-1684 maken melding van 5 betalingen aan de herbergier Joos Dhaenens. Daar werd de overste van het gilde getraakteerd, en daar vonden ook meermaals processen plaats, zoals dit tegen Jan Dierickx.⁵⁵⁹ Andere corporaties hadden een eigen ambachtshuis ter beschikking. Dit werd vaak verfraaid met allerlei kunstwerken. Zo herstelde Jan Heijlbroeck⁵⁶⁰ in 1653 de glasramen van het neringhuis van de goudsmeden. Deze taak werd in de periode 1655-1657 vervuld door Joos d'Haene⁵⁶¹. Philippe Lambert Joseph Spruijt⁵⁶² ontving 50 lb gr. Vl. voor 2 schilderijen (*Kanonschieting* en *Mortierschieting*) die hij vervaardigde in opdracht van de schuttersvereniging. Elk geportretteerd lid diende 14 s gr. Vl. te betalen. François van Cuyck alias Mirop⁵⁶³ schilderde als dilettant in 1678 *Groepsportret van de gilde van de slaggers*, uit dankbaarheid voor zijn verkiezing als overste.

Corporaties hadden bovendien vaak een kapel in een kerk ter beschikking, welke ze inrichtten en versierden. Op deze wijze speelden ze eveneens een rol als opdrachtgevers voor

⁵⁵⁶ Duverger, *Gentse kunstverzamelingen voor 1797*, pp. 49, 51-52.

⁵⁵⁷ Nr. 704.

⁵⁵⁸ Nr. 733.

⁵⁵⁹ SAG, *Reeks 183-5*, 1682-1684.

⁵⁶⁰ Nr. 412.

⁵⁶¹ Nr. 370.

⁵⁶² Nr. 833.

⁵⁶³ Nr. 233.

kunstenaars. Zo verdiende Philips Wellens⁵⁶⁴ 33 s 2 gr. Vl. voor het herschilderen van 3 beelden in de kapel van de bakkers in de Sint-Baafskathedraal. François van Bommele⁵⁶⁵ leverde glasvensters aan het gilde van Sint-Sebastiaan en herstelde de ramen in de kapel van de meerseniersnering in de Sint-Niklaaskerk. Jan Bossuyt⁵⁶⁶ herstelde op zijn beurt de kapelramen van de nering der metselaars en steenhouwers, eveneens in de Sint-Niklaaskerk. Jan de Cock⁵⁶⁷ ontving 2 lb gr. Vl. voor in een fries van een altaartafel, in de kapel van de schrijnwerkers in de Gentse Sint-Jacobskerk, de letters van de namen van de bestuursleden te vergulden.

Corporaties deden ook een beroep op kunstenaars voor het vervaardigen van gebruiksvoorwerpen. Joannes Colijn⁵⁶⁸ maakte, meer dan waarschijnlijk in zijn hoedanigheid als schrijnwerker, een koffer voor de kunstenaarsnering. Opvallend is dat de Sint-Lucasgilde opdrachten liever uitbesteedde aan eigen leden. Norbertus Sauvage⁵⁶⁹ graveerde 11 stampers voor de wolwevers in staal aan 3 s gr. Vl. het stuk. Antoon Baert⁵⁷⁰ maakte in 1743 toortsmodellen voor de schrijnwerkers. Joannes Hebbelinck⁵⁷¹ verzorgde voor 6 lb gr. Vl. courant de lindehouten bekroning van 2 toortsen, gebruikt in een processie door de nering van de metselaars en steenhouwers. Indien Hebbelinck de deadline overschreed, verminderde zijn gage wel met 1 lb gr. Vl. voor het vervaardigen van vaandels bleken kunstenaars eveneens de aangewezen personen. François de Drijver⁵⁷² naaide, schilderde en vergulde het gildevaandel van het Sint-Lucasgilde in de jaren 1690-1691 voor 6 lb 17 s 4 gr. Vl. Andries Cools⁵⁷³ verdiende 8 lb 6 s 8 gr. Vl. voor het schilderen van het vaandel van het schermersgilde. Voor de rederijkerskamer Maria ter Eere vervaardigde Jan Stadius⁵⁷⁴ een nieuw vaandel, voorzien van een geschilderd medaillon.

⁵⁶⁴ Nr. 945.

⁵⁶⁵ Nr. 95.

⁵⁶⁶ Nr. 111.

⁵⁶⁷ Nr. 195.

⁵⁶⁸ Nr. 204.

⁵⁶⁹ Nr. 777.

⁵⁷⁰ Nr. 38.

⁵⁷¹ Nr. 403.

⁵⁷² Nr. 286.

⁵⁷³ Nr. 209.

⁵⁷⁴ Nr. 834.

- Religieuze instellingen

Het katholieke hervormingsstreven als reactie op de Reformatie kwam op gang na het concilie van Trente (1545-1563). Toen op het einde van de 16de eeuw het protestantisme in talrijke stromingen was uiteengevallen en aan bezieling en stootkracht had verloren, ging de Katholieke Kerk, die men herhaaldelijk dood had verklaard, weer vernieuwd en versterkt aan het werk.⁵⁷⁵ Het katholicisme kreeg de gelegenheid om de centrale plaats in het leven te heroveren en de Contrareformatie werd de drijvende kracht voor het cultuur- en geestesleven. De bisschoppen, parochiegeestelijkheid en de kloosterorden toonden opnieuw ruime belangstelling voor de kunst.⁵⁷⁶ In het kader van de Contrareformatie ontstond zo een ruime binnenlandse markt voor kunstvoorwerpen die de nieuwe ideologieën konden propaganderen.⁵⁷⁷ De Kerk zorgde voor pracht en praal, aangezien de kerken luisterrijk versierd werden met triomfantelijke barokke kunstwerken.⁵⁷⁸

Gentse kunstenaars werden dan ook veelvuldig aangesproken door de religieuze instellingen die gevestigd waren op het grondgebied van de stad. Allerhande kunstwerken werden vervaardigd ter versiering van de gebouwen en deze toonden de hernieuwde levenskracht van het katholicisme. In nagenoeg alle Gentse kerken waren creaties aanwezig van individuen uit de populatie. Gijselbrecht van Beveren⁵⁷⁹ sneed een standbeeld van de Heilige Cecilia voor de Sint-Michielskerk. Philippe Martens⁵⁸⁰ verzorgde de marmeren bekleding van delen van zowel de Sint-Michielskerk als de Sint-Baafskathedraal. Ook Gillis Matthijs⁵⁸¹ was verantwoordelijk voor een deel van de marmeren bekleding van de Sint-Michielskerk. De marmeren bekleding van de Sint-Jacobskerk is dan weer van de hand van Jacobus Martens⁵⁸². Jacobus van Pocke⁵⁸³ schilderde verschillende processtaties voor de Sint-Maartenskerk voor het bedrag van 35 s 6 gr. Vl. Glazenmakers kwamen eveneens aan hun

⁵⁷⁵ Baudouin, P., Van Meensel, M., *De Nieuwe Tijd*, Antwerpen-Amsterdam, 1978, p. 94.

⁵⁷⁶ Duverger, *Kunstgeschiedenis der Nederlanden*, p. 2.

⁵⁷⁷ Soly, *Economische en sociaal-culturele structuren*, p. 36.

⁵⁷⁸ Beheydt, *Eén en toch apart*, p. 34.

⁵⁷⁹ Nr. 77.

⁵⁸⁰ Nr. 568.

⁵⁸¹ Nr. 574.

⁵⁸² Nr. 570.

⁵⁸³ Nr. 709.

trekken. Zo leverden Jan Bossuyt⁵⁸⁴ en Adriaen Hauwaert⁵⁸⁵ 27 kerkvensters bij de bouw van de sacristie in de Sint-Michielskerk. Marten David⁵⁸⁶ en Cornelis Horenbault⁵⁸⁷ leverden ramen voor de Sint-Maartenskerk. Eveneens kerkmeubelen werden ontworpen door leden van het Sint-Lucasgilde. Ludovicus Cnudde⁵⁸⁸ maakte een altaarmodel voor de Sint-Michielskerk, net als François Coppens⁵⁸⁹. Niet enkel de ontwerpen werden verzorgd door leden van het gilde, ook de feitelijke uitvoering was in hun handen. Ommaert Donckeur⁵⁹⁰ vervaardigde samen met Glaude le Fer⁵⁹¹ het houten hoofdaltaar van de Sint-Michielskerk. Diezelfde Le Fer stond reeds in voor het hoofdaltaar van de Sint-Niklaaskerk. Preekstoelen en tabernakels werden eveneens in grote getale besteld. Gerij Pick⁵⁹² vervaardigde bijvoorbeeld een preekstoel voor de Sint-Niklaaskerk, net als Norbertus Sauvage⁵⁹³. Jacobus Coppens⁵⁹⁴ maakte dan weer een tabernakel voor de Sint-Baafskathedraal. Kunstenaars stonden evenzeer in voor decoratieve werken. Gaspard Arebaut⁵⁹⁵ verzilverde in de Sint-Niklaaskerk een kist en verschillende engelen. Dit leverde hem 10 lb 13 s 6 gr. Vl. op.

De Contrareformatie had tevens een nieuwe bloei van het kloosterwezen tot gevolg. Deze instellingen bleven niet achter op kunstzinnig gebied en verfraaiden hun abdijen met kunstwerken door lokale kunstenaars. Dergelijke versieringswerken konden van velerlei aard zijn. Gillis Joannes Eeckhaute⁵⁹⁶ verniste een Onze-Lieve-Vrouwbeeld in het wit in opdracht van de abdij van Baudeloo. Diezelfde abdij betaalde 16 lb gr. Vl. in 1718 voor *Een landschap* aan François van Hattem⁵⁹⁷. Rombaut Pauwli⁵⁹⁸ verdiende maar liefst 509 lb 8 s 2 gr. Vl. voor

⁵⁸⁴ Nr. 111.

⁵⁸⁵ Nr. 391.

⁵⁸⁶ Nr. 255.

⁵⁸⁷ Nr. 445.

⁵⁸⁸ Nr. 193.

⁵⁸⁹ Nr. 211.

⁵⁹⁰ Nr. 277.

⁵⁹¹ Nr. 304.

⁵⁹² Nr. 682.

⁵⁹³ Nr. 776.

⁵⁹⁴ Nr. 214.

⁵⁹⁵ Nr. 25.

⁵⁹⁶ Nr. 296.

⁵⁹⁷ Nr. 389.

⁵⁹⁸ Nr. 670.

een altaar dat hij vervaardigde voor Nieuwen Bosch. Jacques Liemaekere⁵⁹⁹ was herhaaldelijk actief voor de Groenenbrielabdij.

Dit is maar een kleine greep uit de enorme hoeveelheid kerkelijke bestellingen die gedurende de onderzoeksperiode werden geplaatst bij leden van het Sint-Lucasambacht. De katholieke opleving bleek dus interessant. Bovendien werkten velen niet enkel voor religieuze instellingen gelegen in de stad Gent. Bestellingen stroomden toe vanuit Vlaanderen. Robert Jolyt⁶⁰⁰ schilderde voor de kerk van Merendree *De geboorte van Christus*. De schilder Philips Beernaert⁶⁰¹ werkte regelmatig in opdracht van de kerk van Bassevelde. François Allaert⁶⁰² sneed een preekstoel voor de Sint-Maartenskerk te Moerzeke.

Het onderhoud van dit enorme kunstpatrimonium verzekerde ook werkgelegenheid. Pieter Maes⁶⁰³ restaureerde 2 schilderijen in opdracht van de abdij van Baudeloo. Antonius van den Heuvele⁶⁰⁴ herstelde en vergulde het werk *Onze-Lieve-Vrouw-Boodschap* voor de Sint-Niklaaskerk te Gent. Joannes Pennoqin⁶⁰⁵ werd ruim 10 lb gr. Vl. betaald voor het herstellen van enkele beelden en andere ornamenten van het tabernakel in het hoogkoor van de Sint-Maartenskerk te Aalst.

- Caritatieve instellingen

De stad herbergde eveneens liefdadigheidsinstellingen. Ter versiering van hun gebouwen deden ook zij beroep op kunstenaars. Zo vervaardigde Vincent van Biervliet⁶⁰⁶ een figuur voor het vondelingentehuis te Doornik. Martinus de Reu⁶⁰⁷ stond in voor het witten en het olieverven van het godshuis.

Bovenstaande analyse maakt duidelijk dat er een markt voor kunst was. De vraag naar creaties was groot en kunstwerken gingen vlot van de hand. Daarnaast was het voor

⁵⁹⁹ Nr. 528.

⁶⁰⁰ Nr. 468.

⁶⁰¹ Nr. 54.

⁶⁰² Nr. 14.

⁶⁰³ Nr. 549.

⁶⁰⁴ Nr. 433.

⁶⁰⁵ Nr. 673.

⁶⁰⁶ Nr. 79.

⁶⁰⁷ Nr. 737.

kunstenaars mogelijk een centje bij te verdienen als kunstschaters en kunsthandelaars. Zij beschikten immers over de nodige expertise. Ignatius de Becker⁶⁰⁸ schatte bijvoorbeeld bij het overlijden van Jan-Baptiste de Kimpe de waarde van de schilderijen. Pieter Norbert van Reijsschoot⁶⁰⁹ bepaalde onder meer de waarde van de verzameling van graaf Emanuel van der Meersch, heer van Berlare. Melchior de la Mars⁶¹⁰ en Adriaenus de Grif⁶¹¹ waren actief als kunsthandelaars. De borduurder Jacobus de Rinck⁶¹² bezat een winkel waar goud- en zilverdraden konden gekocht worden, net als Spaanse snuif.

Volstonden al deze potentiële inkomstenbronnen voor de kunstenaar om zichzelf en eventueel een gezin te onderhouden? Dit is een uiterst complexe vraag en is persoonsgebonden. Financieel stonden kunstenaars niet even sterk. Vooreerst is het wel opmerkelijk dat er slechts weinig sporen van crisis opduiken, maar ze bestaan wel. Servaes Manilius⁶¹³ schreef op 28 januari 1666 vanuit Parijs een brief aan zijn moeder. Hij deelde haar mee dat hij de terugreis niet dadelijk zou aanvatten, aangezien het ambacht van beeldsnijder te Gent niet rendabel was. Het volgende jaar was hij echter wel aanwezig te Gent, waar hij het meesterschap verwierf. Aan het einde van de 17de en in de loop van de 18de eeuw bleek tevens dat bepaalde suppoosten het jaarlijkse lidgeld niet betaalden. Als reden gaven ze op dat ze geen werk hadden uitgevoerd, aangezien de economische conjunctuur niet gunstig was. Zo betaalde bijvoorbeeld Boudewijn Schoonheit⁶¹⁴ in 1739 geen lidgeld, net als Jacobus van Perren⁶¹⁵. Anderen, zoals Jan de Prat⁶¹⁶ in de jaren 1684-1687 en Antoon van de Rostijne⁶¹⁷ in de periode 1698-1700, konden niet betalen door hun sobere staat. 23 meesters riepen deze reden één of meerdere malen in. Wetende dat het Sint-Lucasgilde gedurende de volledige onderzoeksperiode 859 nieuwe meesters verwelkomde, betekent dit dat amper 2,68 % van de leden op een bepaald moment wegens gebrek aan financiële middelen het lidgeld niet

⁶⁰⁸ Nr. 51.

⁶⁰⁹ Nr. 733.

⁶¹⁰ Nr. 566.

⁶¹¹ Nr. 355.

⁶¹² Nr. 744.

⁶¹³ Nr. 557.

⁶¹⁴ Nr. 785.

⁶¹⁵ Nr. 676.

⁶¹⁶ Nr. 716.

⁶¹⁷ Nr. 758.

betaalde. Eén van deze 23, Pieter d'Haese⁶¹⁸ betaalde trouwens later zijn achterstallig lidgeld.

Bovendien is het opmerkelijk dat quasi geen enkel individu opdook in professionele contexten buiten de kunstwereld. Indien het kunstenaarsbestaan te onzeker was, zou dit verschijnsel meer moeten opduiken, lijkt mij. Andere vormen van arbeid zouden dan voor de inkomsten moeten zorgen. Opgelet, ik spreek hier niet over het dubbel lidmaatschap. Het dubbel lidmaatschap vereiste een financiële inspanning en was dus niet voor iedereen haalbaar. Het betreft kunstenaars die op andere wijzen instonden voor hun levensonderhoud.

Niet iedereen verdiende weliswaar de exuberante bedragen die bijvoorbeeld een De Crayer kreeg, maar de vraag leek groot genoeg om het volledige aanbod van kunstenaars aan het werk te zetten. Dit lijkt eigenlijk wel logisch. Individuen die het meesterschap verwierven hadden een zeker vertrouwen in hun potentieel. Indien men vreesde dat men het als meester niet zou rooien, betaalde men immers niet het vereiste inschrijvingsgeld en het jaarlijkse lidgeld. Dan leek het beter als knecht een andere meester te dienen of actief te zijn in andere sectoren.

Het kunstenaarsbestaan gedurende de onderzoeksperiode te Gent bleek dus leefbaar te zijn. Dit betekent echter geenszins dat alle meesters financieel even sterk stonden. Afhankelijk van de aard van het beroep (bv. schilders en beeldhouwers verdienden gemiddeld gezien meer dan glazenmakers), de opdrachtgevers en de aard van het uitgevoerde werk varieerde de prijs. Ook zaken als naambekendheid, niveau van de uitvoering, duur van het arbeidsproces, gebruikte materialen speelden een doorslaggevende rol bij het bepalen van de prijs. De verworven economische positie droeg bij tot de rang die men innam op de maatschappelijke ladder. Kunstenaars konden immers opklimmen, zoals het voorbeeld van Anselmus Hebbelynck⁶¹⁹ al duidelijk maakte.

⁶¹⁸ Nr. 375.

⁶¹⁹ Nr. 404.

4.4 Corporatieve bestuur

4.4.1 Inleiding

Het corporatieve leven bood ambachtsmeesters vele mogelijkheden aan. Vrij spel hadden ze echter geenszins. Alle suppoosten van de gilde diende zich te schikken naar de verschillende regels en waren gehoorzaamheid verschuldigd aan de oversten en gezworenen van de nering.⁶²⁰ In dit deel staat het hoogste sociaaljuridische niveau van het ambacht centraal, het bestuur.

4.4.2 Samenstelling

4.4.2.1 Oversten

Ambachten werden geleid door een eed, een jaarlijks wisselend bestuurscollege, waarvan de leden een eed van getrouwheid aflegden tegenover de stadsmagistraat die hen aanstelde.⁶²¹ Het ambacht van de kunstenaars week deels van dit patroon af. Het bestuurscollege, bestaande uit de overste en de gezworenen, bleef soms enkele jaren de leiding van het ambacht in handen houden. Zo werd bijvoorbeeld het bestuurscollege in de periode 1666-1670 gevormd door de overste Jan van der Beke⁶²² en de gezworenen Gerij Pick⁶²³ en Pieter Ameloot⁶²⁴. Van der Beke was gedurende de jaren 1649-1651 ook reeds overste geweest. Het feit dat gedurende de periode 1574-1773 amper 91 verschillende oversten vermeld worden, toont eveneens aan dat het bestuur niet jaarlijks vernieuwd werd.⁶²⁵

In het bestuurscollege was steeds één overste aanwezig. Afhankelijk van de tijdsperiode kreeg deze ook soms de titel van deken, overdeken of hoofdman. Zij werden aangeduid door de stadsmagistraat en de hoogbaljuw voor een mandaatschap. Deze oversten oefenden geen ambacht uit en behoorden tot de gefortuneerde stedelijke elite. De functie werd meestal toegekend aan leden van de stadsadel⁶²⁶ of aan beoefenaars van vrije beroepen, zoals

⁶²⁰ SAG, *Reeks 183-1*, fol. 17 v°.

⁶²¹ Dambruyne, *De Gentse bouwvakambachten*, p. 101.

⁶²² Nr. 57.

⁶²³ Nr. 682.

⁶²⁴ Nr. 18.

⁶²⁵ De afwezigheid van enkele jaren in het bronnenmateriaal in acht genomen.

⁶²⁶ Duerloo, L., Janssens, P., *Wapenboek van de Belgische adel van de 15de tot de 20ste eeuw*, Brussel, 1992, II, pp. 44-45: de adellijke rangen zijn jonkheer, ridder en de getitelde adel, met name in

advocaten of dokters.⁶²⁷ De Sint-Lucasgilde volgde dit patroon. Liefst 57 (62,64%) oversten werden met zekerheid gekozen uit de stadsadel. Vier droegen de titel van ridder-jonkheer, 53 anderen droegen uitsluitend de benaming jonkheer. De Gentse adel stamde af van de middeleeuwse patricische families en vanaf het einde van de 16de eeuw lieten de meesten zich immers de titel jonkheer aanmeten. Eén meester werd ook omschreven als jonkheer, Jan-Baptiste de Lattre⁶²⁸. Zijn sociale achtergrond was dus de stadsadel. Ook Anselmus Hebbelynck⁶²⁹ zal het kunstenaarschap en het edelmanschap combineren. Hij was echter geen edelman van geboorte.

Bovendien bezaten de meeste Gentse edellieden heerlijkheden gedurende de vroegmoderne periode.⁶³⁰ 19 personen worden inderdaad als heer van een heerlijkheid omschreven. Bovendien telde de groep van de oversten ook nog 7 rechtsgeleerden en 2 geneesheren onder haar leden. Andere taakomschrijvingen waren ontvanger (onder meer van de huisgelden), opperbaljuw van Sint-Baafs en kapitein van de burgerwacht. Deze laatste functie was geen typisch kenmerk van een overste. Ook Hendrik Matthijs⁶³¹ had deze functie ingevuld.

Oversten van een ambacht bleven soms meer dan één jaar aan. Bovendien was er geen beperking tot het hoofdmanschap van een welbepaalde gilde. Na afloop van een mandaat kon men overste worden van een ander ambacht. Van 10 van de 91 oversten kan met zekerheid gezegd worden dat ze ook in andere ambachten actief waren als overste. Vooral het ambacht van de goudsmeden bleek populair. François van Cuyck⁶³² was naast overste van de Sint-Lucasgilde gedurende zijn leven ook overste van de ambachten van de meubelmakers, de slaggers, de winkeliers en wassenkaarsmakers. Bovendien was hij een dilettant en actief als amateurschilder. Dit is hoogst uitzonderlijk, aangezien de oversten van het technische aspect van de ambachten, die onder hun bevoegdheid stonden, geen kaas hadden gegeten. Om deze reden werden zij bijgestaan door gezworenen.⁶³³ Hierbij dient echter een kanttekening gemaakt te worden. Gedurende de Calvinistische Republiek draaide men de klok terug. De overste mocht wel een persoon uit het eigen midden zijn, een ambachtsman in hart en nieren.

oplopende volgorde baron, burggraaf, graaf, markies, prins en hertog.

⁶²⁷ Dambruyne, *De Gentse bouwvakambachten*, p. 101.

⁶²⁸ Nr. 509.

⁶²⁹ Nr. 404.

⁶³⁰ Dambruyne, *Economische conjunctuur en sociale structuren*, p. 125

⁶³¹ Nr. 576.

⁶³² Nr. 233.

⁶³³ Dambruyne, *De Gentse bouwvakambachten*, p. 101.

Dit was immers de regel van voor de Carolijnse Concessie. Het curriculum vitae van Pieter van Hecke⁶³⁴ kan hierbij het best als voorbeeld dienen. In 1575 trad hij op als gezwoorene van het ambacht. In 1583 was hij overste. Na de val van het calvinistisch regime zal geen enkele ambachtsman nog doordringen tot de positie van overste.

De overste kreeg een vergoeding van 20 s gr. Vl. per jaar.⁶³⁵ Bovendien werd hij getrakteerd op de dag van de Heilige Lucas, de patroon van de gilde. De totale som van de traktatie mocht wel het bedrag van 2 lb gr. Vl. niet overschrijden.⁶³⁶

4.4.2.2 Gezwoorenen

Het ambacht was voor de oversten een onbekende wereld. Zoals al eerder aangehaald werden zij dan ook bijgestaan door gezwoorenen, ook soms deken genoemd. De Carolijnse Concessie bracht het aantal gezwoorenen in de meeste ambachten terug van vier op twee.⁶³⁷ Dit was ook het geval voor het kunstenaarsambacht. De bestuurslijsten, jaarlijks genoteerd in het Schildersboek voor de nieuwe meesters, toont dit aan. Enkel voor het jaar 1626 werd maar één gezwoorene genoteerd, Jan Stadius.⁶³⁸ Het is niet duidelijk als er maar één gezwoorene was of als men de tweede gezwoorene gewoonweg vergat op te tekenen. Het aantal van twee gezwoorenen leek wel te veranderen in 1657. Het reglement luidde: “*Item datter telcker waerf jaerlicx zullen tsaemen ghemaect worden drij dekens, te weten den eenen uuijt de schilders, den anderen uuijt de beeldesnijders ende den derden uuijt de glaesmaeckers*”.⁶³⁹ Schijn bedriegt echter. Het Schildersboek bleef gedurende de jaren 1657-1681 twee gezwoorenen noteren. Pas vanaf 1682 werd de beslissing in praktijk gebracht.⁶⁴⁰ Naar de reden waarom pas een derde gezwoorene werd aangesteld na een kwart eeuw is het gissen. Net als vroeger dient ook hier de zucht naar het verleden van het calvinistisch gezag worden benadrukt. Vier gezwoorenen werd opnieuw de regel. Dit blijkt uit het Schildersboek.⁶⁴¹

Tussen de eerste en de tweede gezwoorene was een hiërarchisch onderscheid, maar voor beiden gold dezelfde aanstellingsprocedure. Bovendien was het mogelijk om herkozen te

⁶³⁴ Nr. 405.

⁶³⁵ SAG, *Reeks 183-5*.

⁶³⁶ SAG, *Reeks 183-3*.

⁶³⁷ Dambruyne, *De Gentse bouwvakambachten*, p. 101.

⁶³⁸ SAG, *Reeks 183-1*, fol. 65v^o; Nr. 834.

⁶³⁹ SAG, *Reeks 183-3*.

⁶⁴⁰ SAG, *Reeks 183-1*, fol. 112.

⁶⁴¹ SAG, *Reeks 183-1*, fol. 47.

worden. De gezworenen werden gekozen door de overste en de gezworenen van de laatste twee jaar. Vorige bestuurscolleges hadden dus beslissingsrecht over hun opvolgers. De keuze werd vervolgens door de hoogbaljuw en de wethouders goedgekeurd of verworpen. In het laatste geval mocht men nieuwe kandidaten voordragen.⁶⁴² Voor het jaar 1685 is deze verkiezingsstrijd te volgen. De corporatie bood de schepenen van de keure een lijst aan met negen namen, namelijk 3 schilders, 3 beeldsnijders en 3 glazenmakers. De magistraat had de vrije keuze, maar diende natuurlijk uit elke groep 1 naam te selecteren. Vermoedelijk geschiedde deze procedure jaarlijks, aangezien de documenten uit 1685 uitdrukkelijk vermelden dat “*Schepenen van der keure...denomeren...omme desen jeghenwordighen jaere te dienen als gheswoorne*”.⁶⁴³ Na hun verkiezing dienen de gezworenen, net als de oversten, zich te begeven naar het schepenhuis om de eed af te leggen. Ook deze procedure werd meer dan vermoedelijk jaarlijks herhaald.⁶⁴⁴ Het afleggen van de eed ging gepaard met de nodige drank, maar de kosten van de vertering mochten de som van 4 s gr. Vl. niet overschrijden.⁶⁴⁵

Net als bij de functie van overste was aan de positie van gezworene een financiële tegenprestatie verbonden. Elke gezworene verkreeg de helft van het loon van de overste voor zijn diensten, namelijk 10 s gr. Vl.⁶⁴⁶ Rijk werd men dus niet van de topfuncties binnen het ambacht. Aan beide functies was inherent wel sociale mobiliteit verbonden. Welke functies individuen in het ambachtsbestuur bekleedden en hoe vaak zij dat deden, geeft immers een indicatie van de sociale positie.⁶⁴⁷

4.4.2.3 Overige

- Ouderlingen

De ouderlingen stonden los van het bestuur, maar hadden wel inspraak in het bestuur. De raad van ouderlingen trad op als een adviesorgaan, dat in bepaalde kwesties het bestuurscollege van het ambacht bijstond. De raad bestond uit ambachtsmeesters met reeds

⁶⁴² Dambruyne, *De Gentse bouwvakambachten*, p. 101.

⁶⁴³ SAG, *Reeks 156bis nr 57*.

⁶⁴⁴ SAG, *Reeks 183-1*, fol. 16.

⁶⁴⁵ SAG, *Reeks 183-3*.

⁶⁴⁶ SAG, *Reeks 183-3*.

⁶⁴⁷ Van Quathem, K., *Sociale mobiliteit en machtsverdeling in het Brugse schoenmakersambacht (1570-1790)*, in: Lis, C., Soly, H. (red.), *Werken volgens de regels. Ambachten in Brabant en Vlaanderen, 1500-1800*, Brussel, 1997, p. 101.

een lange staat van dienst. Voordien hadden ze vaak al de functie van gezworene en proefmeester uitgeoefend.⁶⁴⁸ Het reglement van 1657 bepaalde onder meer dat men de ouderlingen diende te consulteren wanneer leden van het ambacht een geding wilden aanspannen of wanneer men besloot een geschenk aan te bieden in naam van de corporatie.⁶⁴⁹

- Knaap

De ordonnantie uit 1542, uitgevaardigd door de magistraat, maakt ook nog melding van een knaap. Hij stond in voor het innen van boetes en hield, onder toezicht van de gezworenen hiervan een boekhouding bij.⁶⁵⁰

De knaap fungeerde als klerk en dienstbode. Hij kan getypeerd worden als een soort loopjongen die verschillende taken uitvoerde in opdracht en ter ondersteuning van het bestuur.⁶⁵¹ De rekeningen tonen aan dat een knaap jaarlijks een vergoeding van 20 s gr. VI. ontving voor zijn diensten.⁶⁵² Als gevolg van “*het groot gheloop*” verkreeg de knaap op regelmatige tijdstippen een nieuw paar schoenen.⁶⁵³

4.4.3 Takenpakket

De overste en de twee gezworenen vormden samen een triumviraat dat instond voor het algemeen bestuur van het ambacht. Zij vertegenwoordigden het ambacht naar buiten toe, voor de stedelijke of centrale overheid. Bovendien beschikten zij over wetgevende en rechterlijke bevoegdheden.⁶⁵⁴ Het bestuurscollege zag toe op de naleving van de ambachtsreglementen door de leden en zij controleerden de ambachtelijke productie. In de praktijk betekende dit dat zij regelmatig huisbezoeken aflegden. Indien men onregelmatigheden opmerkte, behoorde het tot hun bevoegdheden om boetes op te leggen aan de overtreder.⁶⁵⁵ Men waakte minutieus over de kwaliteit van de gebruikte grondstoffen en de afgewerkte producten en men bewaakte

⁶⁴⁸ Des Marez, *L'organisation du travail à Bruxelles*, p. 420.

⁶⁴⁹ SAG, *Reeks 183-3*.

⁶⁵⁰ SAG, *Reeks 183-1*, fol. 18.

⁶⁵¹ Cornelis, *De kunstenaar*, I, p. 79.

⁶⁵² SAG, *Reeks 183-5*.

⁶⁵³ SAG, *Reeks 183-5*, 1734-1736.

⁶⁵⁴ Dambruyne, *De Gentse bouwvakambachten*, p. 101.

⁶⁵⁵ SAG, *Reeks 183-1*, fol. 16-16v^o.

het beroepsmonopolie. Zij hadden immers het recht om niet-leden te visiteren, het aangevatte werk stop te zetten en het gereedschap in beslag te nemen, of ze konden op zijn minst lagere stadsambtenaren de opdracht geven dit te doen.⁶⁵⁶ Bij meningsverschillen tussen twee of meerdere suppoosten van het ambacht, trad het bestuurscollege op als bemiddelaar en probeerde men het conflict op te lossen. Indien men niet tot een oplossing kwam, diende men zich te wenden tot de magistraat.⁶⁵⁷ Strafrechtelijke zaken vielen buiten deze gerechtelijke bevoegdheid. De overste en de gezworenen riepen de ledenvergaderingen bijeen en zaten ze voor. Beslissingen werden steeds met de meerderheid van de stemmen genomen. Het ambachtsbestuur ontwierp zelf de meeste reglementen, maar deze dienden nadien aan de schepenen en de hoogbaljuw worden voorgelegd ter goedkeuring.⁶⁵⁸ Dit kon soms problemen opleveren. Zo is een wetsvoorstel bekend uit 1683 met betrekking tot de aan- en verkoop van kunstwerken, dat nooit officieel bekrachtigd werd. Het reglement was dus van geen tel.⁶⁵⁹ De gezworenen waren ook verantwoordelijk voor de optekening van nieuwe leerjongens en meesters, voor de het noteren van omstellingen en voor het bijhouden van de ambachtsrekeningen. Het uittredend bestuur diende in aanwezigheid van de schepenen en de nieuwe bestuursleden rekenschap af te leggen van hun mandaat.⁶⁶⁰ Bovendien waren de gezworenen verplicht binnen een termijn van acht dagen na het verlopen van hun ambt de rekening van hun ambtstermijn op te maken.⁶⁶¹

4.4.4 Sociale mobiliteit binnen het ambacht

Zoals reeds aangehaald bleek een functie in het ambachtsbestuur een indicatie van de sociale positie van de leden. De vraag stelt zich nu naar de mogelijkheid om door te stoten naar het bestuur van de corporatie in functie van de beroepsgroep. Via het bronnenmateriaal was het mogelijk voor 184 jaar van de onderzoeksperiode de gezworenen te achterhalen. Er werd 468 maal een gezworene aangesteld. De invulling van deze bestuursfunctie gebeurde doorheen deze periode door 139 verschillende personen. Het is dus duidelijk dat meesters

⁶⁵⁶ Deceulaer, *Conflicten en conflictregeling*, p. 137; Dambruyne, *De Gentse bouwvakambachten*, p. 101.

⁶⁵⁷ SAG, *Reeks 183-1*, fol. 16.

⁶⁵⁸ Dambruyne, *De Gentse bouwvakambachten*, p. 102.

⁶⁵⁹ SAG, *Reeks 183-3*.

⁶⁶⁰ SAG, *Reeks 183-1*, fol. 18.

⁶⁶¹ SAG, *Reeks 183-3*.

meerdere malen konden toetreden tot het bestuur van het ambacht. De fijnschilder François Baert⁶⁶² was gedurende 11 jaar gezwoorene van de corporatie, de beeldsnijder Joannes Dupré⁶⁶³ zelfs 12 jaar. Daarentegen waren 37 meesters of 26,62% amper één jaar lid van het bestuurscollege. Als het cijfer 139 wordt bekeken in het licht van de totale populatie blijkt dat amper 16,18% van de meesters kon doorstoten naar een bestuursfunctie. De functie van gezwoorene was dus duidelijk niet voor iedereen weggelegd. Het vervolg van het onderzoek naar sociale mobiliteit bij ambachtsmeesters wordt opgesplitst in twee delen, namelijk van 1574 tot en met 1681 en van 1682 tot en met 1773. De reden ligt voor de hand. Vanaf 1682 telde het bestuurscollege drie gezwoorenen in plaats van twee, wat invloed had op de sociale mobiliteit.

4.4.4.1 1574-1681

Gedurende deze eerste periode waren 88 verschillende gezwoorenen actief, samen goed voor 193 maal de invulling van deze functie. 36 meesters of 40,91% bleven slechts gedurende één jaar in functie. Drie personen oefenden gedurende zes jaar het ambt van gezwoorene uit, met name Bartolomeus de Haese⁶⁶⁴, Jan Heijlbroeck⁶⁶⁵ en Claijs de Smet⁶⁶⁶.

Ambtstermijn gezworene	Aantal gezwoorenen	Ambtstermijn gezworene	Aantal gezwoorenen
1	36	4	6
2	24	5	5
3	14	6	3

Tabel 12: ambtstermijn van de gezwoorenen (1574 – 1681)

Van 63 meesters is bovendien de datum gekend waarop zij het meesterschap hadden verworven. Gemiddeld diende men ruim 11 jaar te wachten voor men werd opgenomen in het bestuur. De onderlinge verschillen waren echter groot. Sommigen, zoals Pieter de Bruyne en Joannes-Baptiste Herseke, slaagden er in na reeds één jaar een bestuursfunctie in de wacht te slepen. Anderen dienden meer dan drie decennia te wachten op een dergelijke promotie. De

⁶⁶² Nr. 39.

⁶⁶³ Nr. 291.

⁶⁶⁴ Nr. 373.

⁶⁶⁵ Nr. 412.

⁶⁶⁶ Nr. 802.

uit Haarlem afkomstige glazenmaker Adriaen Hauwaert trad pas toe tot het bestuur van de gilde 36 jaar na het verwerven van het meesterschap. De mediaan ligt op 9 jaar.

Het is eveneens interessant om te kijken naar de professionele status van de gezworenen. Bleken bepaalde groepen kunstenaars systematisch het bestuur van het ambacht in handen te nemen of was kwamen alle groepen kunstenaars evenveel aan bod in het bestuur?

Professionele status	Aantal jaar gezworene	Aandeel (in %)
Schilders	64	33,16
Beeldsnijders en steenhouders	42	21,76
Glazenmakers	33	17,10
Onbekend	23	11,92
Goudslagers	9	4,66
Fijnschilders	8	4,15
Landschapschilders	6	3,11
Stoffeerders	6	3,11
Huisschilder	2	1,04

Tabel 13: professionele status van de gezworenen (1574 – 1681)

Tabel 13 toont aan dat de schilders de meeste kans maakten op het ambt van gezworene (41,45%), gevolgd door de sculpteurs en glazenmakers. Samen zijn deze drie groepen goed voor meer dan 80% van de gezworenen. De drie hoofdgroepen van het ambacht domineerden het bestuur gedurende de periode 1574-1681. Dit waren natuurlijk ook de groepen die het grootste aantal meesters representeerden.

4.4.4.2 1682-1773

53⁶⁶⁷ meesters slaagden erin gedurende deze tweede periode zich op te werken tot het bestuursniveau van het ambacht. Samen oefenden deze 275 maal de functie van gezworene uit. Amper één meester, de glazenmaker Louis Cosijn⁶⁶⁸, was gedurende één jaar gezworene. De andere 52 bestuursleden bleven twee of meer jaar aan. Dit hoefde geen aaneengesloten

⁶⁶⁷ 2 meesters waren zowel gezworenen in de eerste als in de tweede periode, met name Jan de Cleef (Nr. 183) en Jan de Smet (Nr. 808).

⁶⁶⁸ Nr. 218.

periode te zijn. Men kon gerust in verschillende decennia opgenomen worden in het bestuurscollege van het ambacht. Joannes Dupré⁶⁶⁹ was gezwoorene van het ambacht gedurende de jaren 1747-1752 en opnieuw in de jaren 1763-1768. Met zijn in totaal twaalf jaar lidmaatschap van het bestuur had hij ook het record in handen.

Aantal jaar gezwoorene	Aantal gezwoorenen	Aantal jaar gezwoorene	Aantal gezwoorenen
1	1	7	7
2	1	8	5
3	14	9	2
4	11	10	0
5	4	11	1
6	6	12	1

Tabel 14: ambtstermijn van de gezwoorenen (1682 – 1773)

Voor 50 meesters is het bovendien ook mogelijk het jaartal van het bereiken van het meesterschap te vergelijken met het jaartal waarin men de eerste keer zetelde in het ambachtsbestuur. Men diende gemiddeld ongeveer 19 jaar te wachten voor men werd opgenomen in het bestuur. In dit opzicht is de drie jaar wachttijd van de fijnschilder François de Drijver⁶⁷⁰ en de beeldsnijder Livinus Helderbergh⁶⁷¹ heel gering. Jan Cesaert⁶⁷² had echter 58 jaar nodig om zich te kunnen opwerken tot het bestuursniveau. Het gemiddelde wordt sterk beïnvloed door deze uitersten, waardoor het berekenen van de mediaan een betere optie lijkt. Deze bedraagt 18 jaar.

Het ambachtsreglement van 1657 bepaalde dat het bestuur voortaan drie gezwoorenen telde, met name een schilder, een beeldsnijder en een glazenmaker.⁶⁷³ Dit artikel werd pas vanaf 1682 omgezet in de praktijk. De vraag stelt zich nu naar de naleving van het reglement.

⁶⁶⁹ Nr. 291.

⁶⁷⁰ Nr. 286.

⁶⁷¹ Nr. 418.

⁶⁷² Nr. 168.

⁶⁷³ SAG, *Reeks 183-3*.

Professionele status	Aantal jaar gezworene	Aandeel (in %)
Glazenmakers	20	37,74
Beeldsnijders en beeldhouwers	15	28,30
Fijnschilders	15	28,30
Huisschilders	2	3,77
Onbekend	1	1,89

Tabel 15: professionele status van de gezworenen (1682 – 1773)

Het overzicht van de professionele status van de gezworenen voor de tweede periode toont duidelijk aan dat het ambacht haar eigen reglement naleefde. De voorkeur ging inderdaad uit naar een (fijn)schilder, een beeldsnijder en een glazenmaker. De huisschilders hadden werkelijk geen vinger in de bestuurlijke pap te brokken. Dit gold in kleinere mate ook voor de borduurwerkers. Het aantal borduurwerkers was immers maar een fractie van het aantal huisschilders. De reden waarom beide groepen streefden naar autonomie is duidelijk. Het ambacht hield geen rekening met deze deelgroepen. Glazenmakers, beeldsnijders en fijnschilders namen de beslissingen, ook over zaken die de huisschilders of borduurders aanbelangden.

4.4.4.3 1574-1681 vs. 1682-1773

De bestuursfunctie van gezworene lag niet binnen de mogelijkheden van elke meesters. Niet eens 1/5 van de meesters stootte immers door naar het ambachtsbestuur. Daarenboven maakte men enkel een reële kans indien men actief was als fijnschilder, beeldsnijder of glazenmaker. De andere geledingen van het ambacht vielen al bij voorbaat uit de bestuurlijke boot. Op professioneel vlak was geen sprake van gelijkheid onder de verschillende leden van het ambacht.

Gedurende de eerste periode kwamen bestuurswissels regelmatig voor. Meerdere meesters konden proeven van de macht en deze periode werd gekenmerkt door kortere ambtstermijnen. Bovendien diende men minder geduld op te brengen dan in de tweede periode om effectief bestuurslid te worden. De tweede periode werd daarentegen gekenmerkt door minder vernieuwingen van het bestuur, met als gevolg dat de gezworenen langer aan de macht bleven.

Enkel een kleine groep meesters met een welbepaalde professionele status kon genieten van de mogelijkheid van sociale opwerking via een bestuursfunctie in het ambacht.

Daarenboven lijkt het bestuur in de periode 1574-1681 een “democratischer” en meer open karakter te hebben dan de leiding gedurende de jaren 1682-1773.

Algemeen besluit

Het karakter van deze scriptie was voornamelijk beschrijvend. Aangezien niet beoogd werd een bepaalde stelling te bewijzen of te weerleggen, worden hier tot slot enkele beschouwingen weergegeven, die in de loop van het onderzoek werden gemaakt.

De scriptie had tot doelstelling meer inzicht te krijgen in de sociaaleconomische positie van de Gentse kunstenaars in de periode 1574-1773 op basis van een prosopografisch onderzoek of met andere woorden een collectieve biografie. Spreken over kunstenaars ligt vaak gevoelig, maar in hun kwaliteit als inventeurs en ontwerpers lijkt het voor het overgrote deel van de onderzoekspopulatie, de leden van de Sint-Lucasgilde, gerechtvaardigd te spreken over kunstenaars. Belangrijk hierbij is dat de term kunstenaar slechts sporadisch iets te maken heeft met het aanzien van de betrokkene.

De leden van de Sint-Lucasgilde werden opgespoord aan de hand van drie verschillende bronnen: (1) het Schildersboek, (2) de extracten en (3) de rekeningen. De corporatie bleek een uitermate gediversifieerd ledenbestand te hebben. Verschillende kunstenaarsgroepen ressorteerden namelijk onder de Sint-Lucasgilde. De belangrijkste waren de schilders (zowel fijn- als huisschilders), de sculpteurs, de glazenmakers, de stoffeerders en de borduurders. De gilde vormde de eenheid waarbinnen de verschillende ambachtsleden, enerzijds als groep en anderzijds als individu, hun weg zochten en carrière maakten.

De corporatie stond in voor de reglementen waaraan de leden zich dienden te houden en vormde zo het kader waarbinnen de kunstenaars actief waren. Bovendien hield ze een oogje in het zeil bij de opleiding van kunstenaars. Een kunstenaarsbestaan behoorde echter niet voor elk individu uit de vroegmoderne maatschappij tot de mogelijkheden. De aspiranten kwamen voornamelijk uit de middenklasse en vaak was hun vader al actief in het milieu. Vrouwen werden - quasi - alle kansen ontnomen. De opleidingstijd werd doorgebracht op de werkvloer, waar iedereen dezelfde basistechnieken kreeg aangeleerd. Afhankelijk van de specialiteiten van zijn leermeester kon de vorming van de kandidaat-kunstenaar enigszins verschillen. Naast de opleiding bij een volleerd meester vond het concept van de academie ingang in de vroegmoderne Gentse maatschappij. De gilde en de academie stonden feitelijk los van elkaar. Via de academie kon men zich opwerken binnen de gilde, zich emanciperen. Het was een middel tot statusbevestiging.

Na het volmaken van de opleidingstijd was het voor leerlingen niet uitzonderlijk in

loondienst te werken bij een meester. Deze periode als gezelschap of knecht kon ettelijke jaren duren en had verscheidene voordelen. Van groot belang is dat men op deze wijze zich verder kon bekwamen in het vak zonder zelf verantwoordelijkheid te dragen over een atelier. Bovendien kon men gedurende deze periode financieel sterker worden, om zo effectief de stap te zetten naar het meesterschap.

Dit meesterschap kon men enkel bereiken indien men poorter van de stad was, een goedgekeurde meesterproef kon voorleggen en indien men het intredegeld betaalde. Bovendien moest men jaarlijks een bijdrage storten in de gildekas. Het meesterschap bleek dus niet binnen ieders mogelijkheden te liggen. Toch verwierven gedurende de periode 1574-1773 maar liefst 859 individuen het statuut van meester. Eens men meester was, bleek men volwaardig lid van de gilde. Een dergelijk statuut had verscheidene voordelen. Men mocht vrij het beroep uitoefenen en beschikken over een eigen atelier en winkel. Zo kon men meegenieten van het corporatieve monopolie. Bovendien haalde elke individuele gildebroeder uit zijn lidmaatschap een superieure status, die samenhang met zijn handvaardigheid. Daarnaast hield dit lidmaatschap in dat sociale netwerken werden gevormd en in stand werden gehouden.

Individuele die het meesterschap bereikten hadden dus een gelijkaardig parcours afgelegd. Het vervolg van de carrière was minder eenduidig. De economische positie van de kunstenaar, en hiermee samenhangend dus ook de sociale positie van de kunstenaar, was natuurlijk afhankelijk van de afzet van zijn werken. De kostprijs van een kunstwerk verschilde van individu tot individu, aangezien de prijs onder meer werd bepaald door de grootte van het werk, de gebruikte materialen, de duur van het arbeidsproces en de uitvoering van het werk. Daarnaast speelde ook de naambekendheid een zekere rol. Door al deze verschillen bleek het onmogelijk de economische positie van de kunstenaar te bepalen. Deze positie varieerde van kunstenaar tot kunstenaar. Toch waren gemeenschappelijke kenmerken aanwezig. Kunstenaars bereikten hun koperspubliek voornamelijk via werken uitgesteld in hun winkel en op jaarmarkten. Daarnaast werden stevast ook bestellingen geplaatst. De precieze verhouding tussen deze verschillende opties bleek onmogelijk te bepalen. Duidelijk was wel dat het kunstenaarsbestaan leefbaar bleek. De afzetmarkt had immers een enorme omvang. Zowel vanuit het hof, de adel, het stedelijk patriciaat, bestuursinstellingen op alle niveaus, religieuze en caritatieve instellingen, als vanuit de corporatieve wereld was de vraag naar kunst heel groot en continu aanwezig. Bovendien produceerde men eveneens voor een anonieme markt, die jammer genoeg niet gedocumenteerd is. De omvang hiervan was zeker niet gering. Uiteindelijk bepaalden de inkomsten de welvaart en de sociale positie van de

kunstenaar.

Naast een goede verdienste bleek het voor meesters uit de gilde van Sint-Lucas mogelijk zich sociaal op te werken via een bestuursfunctie in het ambacht. Dit lag echter niet binnen de mogelijkheden van elke meester, aangezien men het beroep van fijnschilder, sculpteur of glazenmaker diende te beoefenen om kans te maken.

Gentse kunstenaars hadden dus gedurende de periode 1574-1773 verschillende mogelijkheden om zich op te werken.

Bijlagen

Bijlage 1: Overzicht van het jaarlijks aantal inschrijvingen per beroepscategorie

Legende:

Tot. = Totale aantal inschrijvingen

A = Schilders algemeen met uitzondering van de huis- of kladschilders

B = Huis- of kladschilders

C = Beeldhouwers, beeldsnijders en steenhouwers

D = Glazenmakers en glasschilders

E = Stoffeerders

F = Goudslagers

G = Borduurders

H = Verkopers algemeen

Rest = Beroepen niet behorende tot de bovenstaande 8 categorieën

TT. = Totale aantal inschrijvingen per beroepscategorie

Jaar	Tot.	A	B	C	D	E	F	G	H	Rest
1574	0									
1575	0									
1576	0									
1577	-									
1578	-									
1579	-									
1580	-									
1581	-									
1582	-									
1583	0									
1584	0									
1585	-									
1586	-									

1587	1									
1588	-									
1589	1			1						
1590	2	1								
1591	1									
1592	-									
1593	-									
1594	-									
1595	6						1			
1596	1									
1597	2				1					
1598	4	3		1						
1599	1			1						
1600	6	2		4						
1601	6				1		1			
1602										
1603	3									
1604	5	3		1						
1605	2									
1606	5				2					
1607	1	1								
1608	1	1								
1609	3	1			1	1				
1610	3	1			1	1				
1611	4	1			1					
1612	3			1		1				
1613	2	1								
1614	4	3			1					
1615	10	4		2	1	3				
1616	6	2		1	3					
1617	4	2		1	1					
1618	3	2		1						

1619	5	1		1	2	1				
1620	5	2		2						
1621	7	2		2	2					1
1622	3	2				1				
1623	8	3		2	1		1		1	
1624	11	3		4	2	1				
1625										
1626	0									
1627	4	1		3						
1628	9	5		1	1	1				1
1629	6	2		1		1			1	
1630	9	1		3	3	2				
1631	8	2		1	1	2		1		
1632	0									
1633	7	1	1	3	1				1	
1634	3			3						
1635	2									
1636	2			1						
1637	6			3	1					
1638	7	4			3					
1639	6	2		1		1	1			
1640	6	1	3		1					
1641	4		1	1						
1642	15	4		2	1				1	
1643	8	2	1	3	1	1				
1644	4	1		1	2					
1645	4	1			1	1	1			
1646	5	2		1	2					
1647	14	1	1		4	5				3
1648	9	1		2	2	2			2	
1649	6	1		1	1	2	1			

1650										
1651	10	5			3	2				
1652	7	4			2	1				
1653	7		1	1	2	1				
1654	0									
1655	6	2			1	2				
1656	10	3		2		4				
1657	3			2		1				
1658	1	1								
1659	8	3		1	3					
1660	0									
1661	2	2								
1662	3	2			1					
1662	3	1	1		1					
1663	7	1		1	3	2				
1664	8	2		4	1	1				
1665	6	1	1		1	1	2			
1666	12	4	2	2	2	2				
1667	12	2	4	4	2					
1668										
1669	11	1	3	3	1	3				
1670										
1671	9	6	1		2					
1672										
1673	5	1	1	1	1					1
1674	4	2			1	1				
1675	3	1			2					
1676	10	2	1	2	2			3		
1677	2							2		
1678	3	1		2						
1679	9	2		3		2		2		

1680										
1681	14	6			1			1	2	1
1682	6				5			1		
1683	8	2		1	3			1		1
1684	6	1		4					1	
1685	16	5		7	2					2
1686	6		3		1		1			1
1687	12	5	2	2	2			1		
1688	5	3	1	1						
1689	12	2		4	2			4		
1690	8	1	1	2	2		1	1		
1691	6	2	2					2		
1692	10	2		1	6			1		
1693	5	1	1	1				2		
1694	9	2		4	1	1				1
1695	9	2		1	4			1		1
1696	14	3	3		2	1		2		3
1697	7	2	3					2		
1698	7		3	1	3					
1699	6	3		2	1					
1700	5	1			2			1	1	
1701	5		3	2						
1702	3	1	2							
1703	5	2			1			2		
1704	1				1					
1705	7	2	2			1		1	1	
1706	6	3	2	1						
1707	5	2	2		1					
1708	4	1	2		1					
1709	6		2	1	3					
1710	3	1			1			1		
1711	5	2	1	1				1		

1712	11		8	3						
1713	7	1	2	1	1	1				1
1714	4	2		1	1					
1715	3	1		1	1					
1716	6		1		5					
1717	4		3		1					
1718	4	1	2		1					
1719	8	1	1	1	2	3				
1720	1			1						
1721	5		1		4					
1722	12		5		5	2				
1723	11		8	2	1					
1724	4	2	1		1					
1725	6	2	1		3					
1726	4		3	1						
1727	6	1	1	2	2					
1728	3		3							
1729	8	1	1	4	2					
1730	3		1	1		1				
1731	2		1	1						
1732	3		2			1				
1733	1		1							
1734	2			1		1				
1735	8	3		2	2	1				
1736	5	2			3					
1737	0									
1738	8	2		1	2	3				
1739	5	2			3					
1740	0									
1741	4	1		1	1	1				
1742	4			3	1					
1743	6	1		1	4					

1744	0									
1745	3	1			2					
1746	2	1			1					
1747	2	1			1					
1748	3				2	1				
1749	1					1				
1750	2				2					
1751	4	1		1	1	1				
1752	0									
1753	3	2		1						
1754	2	2								
1755	8			2	3	3				
1756	2	2								
1757	5	4			1					
1758	1	1								
1759	4	4								
1760	3	1			2					
1761	1				1					
1762	3				3					
1763	18	7		4	6	1				
1768										
1769	1									
1770	5			1	2	1				
1771	2			1	1					
1772	4	1		1	2					
1773	4	1		1	1					
TT.	896	230	103	160	198	75	10	33	11	17

Bijlage 2: Overzicht van het aantal meesters per jaar, gerangschikt volgens de professionele status

Legende:

Tot. = Totale aantal meesters per jaar

Bet. = Aantal betalende meesters per jaar

A = Fijnschilders

B = Beeldhouwers, beeldsnijders en steenhouwers

C = Glazenmakers

D = Borduurders

E = Stoffeerders

F = Huis- of kladschilders

Opmerking: voor de periode 1763-1768 betreft het 76 verschillende suppoosten, individuen die meerdere jaren lid waren gedurende deze periode tellen maar als 1 suppoost

Jaar	Tot.	Bet.	A	B	C	D	E	F
1682	81	81						
1683	82	79						
1684	82	72						
1685	82	75						
1686	85	76						
1687	89	82						
1688	78	73						
1689	84	81						
1690	90	64						
1691	111	81						
1692	94	74						
1693	93	75						
1694	58	36						
1695	59	37						

1696	83	76						
1697	88	88	9	18	23	9	29	
1698	95	89	10	18	24	8	29	
1699	105	98	11	17	28	7	35	
1700	99	91	11	19	25	7	29	
1701	88	88	10	19	27	6	26	
1702	94	94	10	20	26	7	31	
1703	94	94	9	20	26	7	32	
1704	96	96	9	21	38	7	31	
1705	88	88	9	21	27	6	31	
1706	97	97	11	19	28	6	33	
1707	97	97	11	20	27	7	5	27
1708	99	99	13	18	25	8	4	31
1709	102	102	13	17	27	8	4	33
1710	101	101	13	15	30	8	5	30
1711	105	105	13	16	31	6	7	32
1712	99	99	16	14	27	6	6	30
1713	93	93	16	16	24	7	6	24
1714	98	98	11	18	24	6	5	34
1715	101	101	14	18	26	6	5	32
1716	99	99	15	17	26	6	5	30
1717	108	108	15	19	29	6	5	34
1718	108	108	16	19	31	-	5	37
1719	110	110	16	19	31	-	5	39
1720	90	90	13	16	26	-	5	30
1721	89	89	12	15	28	-	4	30
1722	82	82	10	15	27	-	3	27
1723	85	85	11	13	28	-	5	28
1724	96	96	11	17	30	-	5	33
1725	95	95	12	16	28	-	7	32
1726	97	97	14	15	31	-	5	32
1727	96	96	14	14	30	-	5	33

1728	92	92	15	13	28	-	5	31
1729	87	87	14	12	27	-	3	31
1730	87	87	14	17	24		2	30
1731	84	84	14	14	24		2	30
1732	83	83	12	15	22		4	30
1733	81	81	10	13	22		5	31
1734	90	90	12	16	24		5	33
1735	53	48	12	15	22		4	
1736	59	54	14	18	22		5	
1737	57	52	12	14	24		7	
1738	51	51	12	14	19		6	
1739		47	9	14	17		7	
1740		53	11	12	21		9	
1741		50	13	11	19		7	
1742		48	10	10	21		7	
1743	50	49	11	12	20		6	
1744	56	56	13	14	22		7	
1745	56	51	12	12	21		6	
1746	58	51	11	11	23		6	
1747	52	52	10	12	23		7	
1748	49	49	10	11	22		6	
1749	51	51	10	11	24		6	
1750	50	50	10	9	25		6	
1751	48	48	10	9	22		7	
1752	46	46	10	10	19		7	
1753	54	54	11	12	23		8	
1754	52	52	11	12	23		6	
1755	57	57	14	14	24		5	
1756	64	59	13	15	24		7	
1757	62	58	13	14	25		6	
1758	62	54	13	12	23		6	
1759	54	54	13	12	23		6	

1760	56	56	16	12	22		6	
1761	57	57	16	13	23		5	
1762	56	56	15	13	24		4	
1763 1768	76	76	24	14	31		7	
1769	57	57	17	12	25		3	
1770	58	58	18	12	25		3	
1771	60	60	18	12	26		4	
1772	57	57	14	12	26		5	
1773	56	56	13	13	24		6	

Bibliografie

Bronnen

Stadsarchief Gent (SAG)

Reeks

155 nr. 4: Hoofdgilden

- Nr. 1

156: Algemene neringen (1431-18de eeuw)

- Nr. 3/6: Ordonnanties rakende de neringen, corpora en gilden binnen Gent, 17e-18e eeuw
- Nr. 3/8: Nijverheidsenquête (1738)

156bis: Stadsarchief betreffende de neringen

- Nr. 57: Schilders (1580-1791)
- Nr. 59: Huisschilders (1736-1791)

183: Schilders, beeldsnijders, steenhouwers, glasmaeckers, gautslaghers, borduerders, graveerders, bouwkunst, enz.

- Nr. 1: Schildersboek
- Nr. 2: Extracten uit de schildersboeken (1602-1737)
- Nr. 3: Reglementen (1657-1775)
- Nr. 4: Processtukken (1636, 1712-1746)
- Nr. 5: Rekeningen (1652-1773, 1789-1793)
- Nr. 6: Rekeningen glazenmakers (1774-1793)
- Nr. ?: Losse stukken

533: Stedenwerken

- Nr. 269: Stadhuis (1680-1689)
- Nr. 270: Stadhuis (1690-1699)

Nota's KLuyskens

Klapper 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20

Nota's Kunstenaars

A9, A18, A22, A27, A28, A 29

B6, B9, B15, B29, B31, B57, B60, B67, B71, B99, B103, B111

C42, C44, C45, C47, C48, C58, C59, C61, C73, C79, C82, C96, C100, C104, C105, C112

D5, D7, D8, D11, D13, D18, D19, D21, D22, D23, D38, D44, D49, D51, D53, D57, D58,
D74

E1

F3, F6

G3, G6, G9, G53, G55

H1, H7bis, H10, H16, H19, H22, H26, H30, H37, H42, H48, H54, H62, H66, H75, H76, H77,
H91, H96

J6, J12

K9

L1, L9, L41, L42, L45, L54, L60

M1, M23, M26, M31, M33, M37, M44, M55, M56, M75, M78, M96

N4, N6, N8, N11, N12, N19, N24

O12

P, P9, P17, P19, P27, P28, P41, P47, P49, P54, P64, P71, P74, P75

R6, R27, R30, R53, R58, R62, R69

S3, S9, S16, S18, S24, S50, S75, S81, S82, S90, S103

T2, T9, T11, T16, T20, T21, T29, T33, T37, T43, T45, T46, T50

U6

V10, V28, V29, V32, V35 V59, V60, V71

W13, W25, W38, W60

Z16

Nota's Van der Haeghen

A1, A2

H1

J1

M1

N6

P1

R1

S1

S2

V1

Nota's van Werveke

- 137: Schilderijen
- 316: Bisschoppen (portretten)
- 341: Standbeelden
- 370: Beeldhouwwerken
- 587: Schilderijen en schilders (ook glasschilders)
- 726: Borduurders
- 737: De Craeyer
- 751: Lucas Flocquet (een schilderij in Sint-Baafs)
- 772: Glasschildering
- 884: Metselaars en steenhouwers.
- 980: Schilders op de voor.
- 1000: Cornelis Horenbaut
- 1018: Philippe Marechal (schilder)
- 1014: Audenaarde (Robertus van)
- 1047: Nicolaas de Liemaekere (gezegd Roose)
- 1066: Symbolische schilderijen in de gerechtszalen

- 1062: De gerechtigheid en de kunst
- 1169: Nering der schilders

Universiteitsbibliotheek Gent (UBG)

Vliegende Bladen

- I: A100, C353, L21, R19, S20
- II: C63, P56, R22
- III: L5, M6, P7
- IV: B55, D13, H20, P4, P5, R24, W13

Uitgegeven bronnen

Rombouts, P., Van Leries, T., *De Liggeren en andere historische archieven der Antwerpsche Sint Lucasgilde, onder zinspreuk: Wt ionsten versaemt*, Antwerpen, 1872-1876, 2 dln.

Van der Haeghen, V., *La corporation des peintres et des sculpteurs de Gand. Matricule, comptes et documents (16e - 18e siècles)*, Gent, 1905-1906.

Literatuur

Baes, E., *La peinture flamande et son enseignement sous le régime des confréries de St-Luc*, Brussel, 1882.

Baudouin, P., Van Meensel, M., *De Nieuwe Tijd*, Antwerpen-Amsterdam, 1978.

Beheydt, L., *Eén en toch apart: kunst en cultuur van de Nederlanden*, Leuven-Zwolle, 2002.

Blondé, B., De Laet, V., Owing paintings and changes in consumer preferences in the Low Countries, seventeenth-eighteenth centuries, in: De Marchi, N., Van Miegroet, H.J. (red.), *Mapping markets for Paintings in Europe, 1450-1750*, Turnhout, 2006, pp. 69-86.

Bok, M.J., *Vraag en aanbod op de Nederlandse kunstmarkt, 1580-1700*, Doctoraatproefschrift, Universiteit Utrecht, 1994.

Briels, J., *Vlaamse schilders in het Noorden in het begin van de Gouden Eeuw*, Brussel, 1978.

Brulez, W., *Cultuur en getal. Aspecten van de relatie economie-maatschappij-cultuur in Europa tussen 1400 en 1800*, Amsterdam, 1986.

Burke, P., *The Italian Renaissance. Culture and society in Italy*, Cambridge, 1986.

Cornelis, E., *De kunstenaar in het Laat-Middeleeuws Gent*, Licentiaatverhandeling, Universiteit Gent, 1984, 2 dln.

Crowther, P., *Defining art, creating the canon. Artistic Value in an era of doubt*, Oxford, 2007.

Dambruyne, J., *Corporatieve middengroepen. Aspiraties, relaties en transformaties in de 16de-eeuwse Gentse ambachtswereld*, Gent, 2002.

Dambruyne, J., *De Gentse bouwvakambachten in sociaal-economisch perspectief (1540-1795)*, in: Lis, C., Soly, H. (red.), *Werken volgens de regels. Ambachten in Brabant en Vlaanderen, 1500-1800*, Brussel, 1994, pp. 51-105.

Dambruyne, J., *Economische conjunctuur en sociale structuren te Gent 1590-1660: een kwantitatieve verkenning*, Licentiaatverhandeling, Universiteit Gent, 1987.

Dambruyne, J., *Het werkkader van de bouwsector: de ambachtsgilden*; in: Dambruyne, J., Bral, G.J., Rambaut, A., Laporte, D. (red.), *Een stad in opbouw: Gent van 1540 tot de Wereldtentoonstelling van 1913*, Tielt, 1992, pp. 101-144.

Dambruyne, J., *Mensen en centen. Het 16de-eeuwse Gent in demografisch en economisch perspectief*, Gent, 2001.

Dambuyne, J., Rijkdom, materiële cultuur en sociaal aanzien. De bezitspatronen en investeringsstrategieën van de Gentse ambachten omstreeks 1540, in: Lis, C., Soly, H. (red.), *Werelden van verschil. Ambachtsgilden in de Lage Landen*, Brussel, 1997, pp. 151-211.

De Bruyn, J.P., Schilderkunst van de 15de tot de 17de eeuw, in: *Catalogus. Gent, duizend jaar kunst en cultuur*. Catalogus van het Museum voor Schone Kunsten te Gent, 19 april-29 juni 1975, I, pp. 105-220.

De Busscher, E., *Recherches sur les peintres et sculpteurs à Gand, aux XVIe, XVIIe et XVIIIe siècles*, Gent, 1866.

Decavele, J., Gent, in: *Catalogus. Gent, duizend jaar kunst en cultuur*. Catalogus van het Museum voor Schone Kunsten te Gent, 19 april-29 juni 1975, I, pp. 11-22.

Decavele, J., Gent, het “Genève” van Vlaanderen, in: Decavele, J. (red.), *Het eind van een rebelse droom: opstellen over het calvinistisch bewind te Gent (1577-1584) en de terugkeer van de stad onder de gehoorzaamheid van de koning van Spanje (17 september 1584)*, Gent, 1984, pp. 32-62.

Decavele, J., Van Peteghem, P., Zestiende en zeventiende eeuw, in: Decavele, J. (red.), *Gent. Apologie van een rebelse stad*, Antwerpen-Gent, 1989, pp. 107-133.

Deceulaer, H., Conflicten en conflictregeling in de Antwerpse ambachtswereld, 1585-1796. Een verkenning van de juridische en sociaal-politieke aspecten op het lokale terrein, in: Lis, C., Soly, H. (red.), *Werken volgens de regels. Ambachten in Brabant en Vlaanderen, 1500-1800*, Brussel, 1997, pp. 137-177.

De Jager, R., Meester, leerjongen, leertijd. Een analyse van zeventiende-eeuwse Noord-Nederlandse leerlingencontracten van kunstschilders, goud- en zilversmeden, in: *Oud Holland*, CIV, 1990, 2, pp. 69-111.

De Jong, J., Prosopografie, een mogelijkheid. Eliteonderzoek tussen politieke en sociaal-culturele geschiedenis, in: *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden*, CXI, 1996, 2, pp. 201-215.

De Maere, J., Wabbes, M., Martin, J.A. (red.), *Illustrated dictionary of 17th century Flemish painters*, Brussel, 1994, 3 dln.

De Munck, B., Dendooven, D., *Al doende leert men: leertijd en ambacht in het Ancien Régime (1500-1800)*, Brugge, 2003.

Denis, V., *De Vlaamse schilderkunst 15de-16de-17de eeuw*, Hasselt, 1976.

Deprez, P., Het Gentse bevolkingscijfer in de tweede helft van de 18de eeuw, in: *Handelingen van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, 1957, pp. 177-196.

Deseyn, G., *Architectuur in Brugge en Gent*, Alphen aan de Rijn, 1993.

Des Marez, G., *L'organisation du travail à Bruxelles au XVe siècle*, Brussel, 1904.

De Vries, J., Population, in: Brady, T., Oberman, H., Tracy, J. (red.), *Handbook of European History 1400-1600*, Leiden, 1994, pp. 1-50.

De Wilde, G.M.A., *Geschiedenis onzer academiën van beeldende kunsten*, Leuven, 1941.

Duerloo, L., Janssens, P., *Wapenboek van de Belgische adel van de 15de tot de 20ste eeuw*, Brussel, 1992, 4 dln.

Duverger, E., De kunstnijverheid tot 1800, in: Decavele, J. (red.), *Gent. Apologie van een rebelse stad*, Antwerpen-Gent, 1989, pp. 311-344.

Duverger, E., *De XVIIIe-eeuwse kunsthandel en de plaats van het Nederlands kunstwerk op de Franse en Engelse kunstmarkt*, Gent, 1967.

Duverger, E., Gentse kunstverzamelingen voor 1797, in: Decavele, J., Van de Walle, R. (red.), *De beurs van Judocus Vijdt*, Sint-Niklaas, 1998, pp. 25-56.

Duverger, J., *Kunstgeschiedenis der Nederlanden: Deel III: van het einde van de zestiende eeuw tot onze tijd in Zuid-Nederland*, Utrecht-Antwerpen, 1956.

Eeckhout, P., *Sous le signe de Saint-Luc*, in: *L'Oeil*, XL, 1958, pp. 55-68.

Farr, J.R., *Artisans in Europe, 1300-1914*, Cambridge, 2000.

Fris, V., *Histoire de Gand: depuis les origines jusqu'en 1913*, Gent, 1930.

Grendler, P. F. (red.), *Encyclopedia of the Renaissance*, New York, 1999, 6 dln.

Haskell, F., *Patrons and painters: a study in the relation between Italian art and society in the age of the Baroque*, New York, 1963.

Hauser, A., *Sociale geschiedenis van de kunst*, Nijmegen, 1975.

Helbig, J., *De glasschilderkunst in België: repertorium en documenten*, Antwerpen, 1943.

Helbig, J., *Meesterwerken van de glasschilderkunst*, Antwerpen-Utrecht, 1941.

Hoogewerff, G.J., *De geschiedenis van de St. Lucasgilden in Nederland*, Amsterdam, 1947.

Immerzeel Jr., J., *De levens en werken der Hollandsche en Vlaamsche kunstschilders, beeldhouwers, graveurs en bouwmeesters van het begin der vijftiende eeuw tot heden*, Amsterdam, 1842-1843, 3 dln.

Kamen, H., *Early modern European society*, Londen-New York, 2000.

Kempers, B., *Kunst, macht en mecenaat*, Zutphen, 1987.

Kramm, C., *De levens en werken der Hollandsche en Vlaamsche kunstschilders, beeldhouwers, graveurs en bouwmeesters, van den vroegsten tot op onzen tijd*, Amsterdam, 1857-1864, 7 dln.

Lis, C., Soly, H. (red.), *Werken volgens de regels. Ambachten in Brabant en Vlaanderen, 1500-1800*, Brussel, 1994.

Lourens, P., Lucassen, J., De oprichting en ontwikkeling van ambachtsgilden in Nederland (13de - 19de eeuw), in: Lis, C., Soly, H. (red.), *Werelden van verschil. Ambachtsgilden in de Lage Landen*, Brussel, 1997, pp. 43-77.

Martens, M.P.J., De cliënteel van de kunstenaar, in: van Schoute, R., de Patoul, B. (red.), *De Vlaamse Primitieven*, Leuven, 1994, pp. 142-179.

Martens, M.P.J., Peeters, N., Artists by numbers: quantifying artists' trades in sixteenth-century Antwerp, in: Faries, M. (red.), *Workshop Practices in Early Netherlandisch Painting*, Turnhout, 2006, s.p.

Martens, M.P.J., Peeters, N., Paintings in Antwerp houses (1532-1567), in: De Marchi, N., Van Miegroet, H.J. (red.), *Mapping markets for Paintings in Europe, 1450-1750*, Turnhout, 2006, pp. 35-53.

Miedema, H., Kunst, kunstenaar, kunstschilder. Een bijdrage tot de geschiedenis van de begrippen, in: *Oud Holland*, CII, 1988, 1, pp. 71-77.

Miedema, H., Kunstschilders, gilde en academie. Over het probleem van de emancipatie van de kunstschilders in de Noordelijke Nederlanden van de 16de en 17de eeuw, in: *Oud Holland*, CI, 1987, 1, pp. 1-34.

Montias, J.M., *Artists and artisans in Delft in the seventeenth century*, New Haven, 1976.

Montias, J.M., Cost and value in seventeenth-century Dutch art, in: *Art History*, X, 1987, 4, pp. 455-466.

North, M., *Art and commerce in the Dutch Golden Age*, New Haven, 1997.

Roorda, D.J., Prosopografie, een onmogelijke mogelijkheid?, in: *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden*, XCIV, 1979, pp. 212-225.

Rudelsheim, M., Lucas d'Heere, in: *Oud Holland*, XXI, 1903, 2, pp. 1-26.

Sluijter, E.J., De Engelse onderneming: Hollandse en Vlaamse kunstenaars in Brittannië (1550-1800), in: Roding, J. (red.), *Dutch and Flemish artists in Britain 1550-1800*, Leiden, 2003, pp. 11-28.

Soly, H., Economische en sociaal-culturele structuren: continuïteit en verandering, in: Van der Stock, J. (red.), *Stad in Vlaanderen: cultuur en maatschappij 1477-1787*, Brussel, 1991, pp. 31-44.

Stabel, P., Selling paintings in Late Medieval Bruges: marketing customs and guild regulations compared, in: De Marchi, N., Van Miegroet, H.J. (red.), *Mapping markets for Paintings in Europe, 1450-1750*, Turnhout, 2006, pp. 88-105.

Sosson, J.-P., Het statuut van de schilder, in: van Schoute, R., de Patoul, B. (red.), *De Vlaamse Primitieven*, Leuven, 1994, pp. 75-88.

Thieme, U., Becker, F., *Allgemeines lexicon der Bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart*, Leipzig, 1999, 37 dln.

Thijs, A.K.L., Religieuze rituelen in het emancipatieproces van Vlaamse en Brabantse handwerksgezellen (zestiende-negentiende eeuw) in: Lis, C., Soly, H. (red.), *Werken volgens de regels. Ambachten in Brabant en Vlaanderen, 1500-1800*, Brussel, 1994, pp. 213-241.

Turner, J. (red.), *The dictionary of art*, Londen-New York, 1996, 34 dln.

Vandenbroecke, C., Sociaal-economische geschiedenis (16de-18de eeuw), in: Art, J., Boone, M. (red.), *Inleiding tot de lokale geschiedenis van de 12de tot de 18de eeuw*, Gent, 2004, pp. 155-178.

Van der Haeghen, V., *Mémoire sur les documents faux relatifs aux anciens peintres, sculpteurs et graveurs flamands*, Brussel, 1899.

Van der Stighelen, K., Burgers en hun portretten, in: Van der Stock, J. (red.), *Stad in Vlaanderen: cultuur en maatschappij 1477-1787*, Brussel, 1991, pp. 141-156.

Van der Stichelen, K., Vermeyleen, F., The Antwerp Guild of Saint Luke and the marketing of paintings, 1400-1700, in: De Marchi, N., Van Miegroet, H.J. (red.), *Mapping markets for Paintings in Europe, 1450-1750*, Turnhout, 2006, pp. 188-208.

Van de Velde, C., Vlieghe, H., *Stadsversieringen te Gent in 1635 voor de blijde intrede van de kardinaal-infant*, Gent, 1969.

Van Eeghen, I. H., *De gilden: theorie en praktijk*, Bussum, 1965.

Van Quathem, K., Sociale mobiliteit en machtsverdeling in het Brugse schoenmakersambacht (1570-1790), in: Lis, C., Soly, H. (red.), *Werken volgens de regels. Ambachten in Brabant en Vlaanderen, 1500-1800*, Brussel, 1997, pp. 107-134.

Van Werveke, H., *Ambachten en erfelijkheid*, Antwerpen, 1942.

Verleysen, F., *Het hemelse festijn. Religieuze cultuur, sociabiliteit en sociale relaties in de corporatieve wereld van Antwerpen, Brussel en Gent (ca. 1585 - ca. 1795)*, Doctoraatproefschrift, Vrije Universiteit Brussel, 2005.

Verlinden, C., Craeybeckx, J. (red.), *Dokumenten voor de geschiedenis van prijzen en lonen in Vlaanderen en Brabant: I (XVe-XVIIIe eeuw)*, Brugge, 1959.

Vermeir, R., *Geschiedenis van de instellingen Nieuwe Geschiedenis (Europa en overzee)*, Gent, 2005.

Vermeyleen, F., *Painting for the market: commercialization of art in Antwerp's Golden Age*, Turnhout, 2003.

Vlieghe, H., *Gaspar de Crayer: sa vie et ses oeuvres*, Brussel, 1972, 2 dln.

Vlieghe, H., *Flemish art and architecture 1585-1700*, New Haven, 1998.

Vlieghe, H., Two "Poeteryen" by Gaspar de Crayer, in: *The Burlington Magazine*, CVIII, 1966, pp. 66-72.

Aanvullende bibliografie prosopografische fiches

Uitgegeven bronnen

Van der Meersch, P.C., *Memorieboek der stad Ghent van 't jaer 1301 tot 1793*, Gent, 1852-1861, 4 dln.

Literatuur

Catalogus. *De eeuw van Bruegel: de schilderkunst in België in de 16de eeuw*. Catalogus van het koninklijk museum voor Schone Kunsten van België te Brussel, 27 september-24 november 1963.

Catalogus. *Vlaamse meesters uit de zeventiende eeuw*. Catalogus van het koninklijk museum voor Schone Kunsten van België te Brussel, 7 mei-13 juli 1975.

De Potter, F., *Gent, van den oudsten tijd tot heden: geschiedkundige beschrijving der stad*, Brussel, 1975, 8 dln.

De Zutter, G., *Kunst en kunstambacht in het leven van een schuttersgilde: het Sint-Sebastiaansgilde te Gent*, Licentiaatverhandeling, Universiteit Gent, 1978, 2 dln.

Duverger, J., *Miscellanea Jozef Duverger: bijdragen tot de kunstgeschiedenis der Nederlanden*, Gent, 1968, 2 dln.

Fredericx, F., *Studie betreffende Petrus Norbertus Van Reysschoot: een Gentse XVIII-eeuwse decorateurschilder*, Gent, s.d.

Maeterlinck, L., *Gaspard De Craeyer: sa vie et ses oeuvres à Gand*, Gent, 1900.

Meij, A.W.F.M., De Haan, M., *Rubens, Jordaens, Van Dyck and their circle. Flemish master drawings from the Museum Boijmans van Beuningen*, Rotterdam, 2001.

Nationaal Biografisch Woordenboek, Commissie voor het Nationaal Biografisch Woordenboek, Brussel, 1964- , 15 dln.

Rousseau, H., *La sculpture aux XVIIe et XVIIIe siècles*, Brussel, 1911.

Vlieghe, H., Further thoughts on the use of drawings in Gaspar de Crayer's workshop, in: *Master Drawings*, XXVI, 1, 1998, pp. 83-90.

Gentse kunstenaars

-

Eenheid en diversiteit

*Sociaaleconomische studie op basis van een
prosopografisch onderzoek*

Tim De Doncker

Promotor: Dr. A. Van Bruaene
Commissarissen: Prof. dr. M. Boone
Prof. dr. H. De Ridder – Symoens

Universiteit Gent – Academiejaar 2006 - 2007

Gentse kunstenaars

-

Eenheid en diversiteit

*Sociaaleconomische studie op basis van een
prosopografisch onderzoek*

Deel 2: Prosopografische fiches A - K

Handleiding bij de prosopografische fiches

Een van de gestelde doelen was het opmaken van een prosopografie van de Gentse kunstenaars gedurende de periode 1574-1773. Er werd hard gewerkt om van elke persoon een zo volledig mogelijk “curriculum vitae” samen te stellen. De geraadpleegde bronnen volstonden echter niet om tot een complete “kunstenaarsprosopografie” te komen. Op een aantal vragen blijft het bronnenmateriaal het antwoord schuldig, op andere wordt slechts een onvolledig antwoord verstrekt. Idealer zou zijn dat bij elke persoon alle gewenste informatie wordt weergegeven. Dit is echter weinig realistisch en niet meer dan een verre droom. Niet elke persoon laat immers evenveel sporen na in de geschiedenis, hoe jammer ook. Steeds zullen er lacunes blijven.

Alle gevonden informatie met betrekking tot de artiesten en bestuursleden werd gebundeld in een fiche. Dit deel van de studie bevat deze fiches in een alfabetische volgorde.

Hierna volgt een typevoorbeeld van een prosopografische fiche als leidraad voor een beter begrip van de verzamelde gegevens. De fiches zijn allemaal opgebouwd volgens een uniform patroon. Bij elke persoon ging ik immers op zoek naar dezelfde gegevens. De informatie wordt opgedeeld in drie verschillende categorieën, (1) leven, (2) carrière en (3) werken.

1 Achternaam, Voornaam (Naamsvarianten)⁶⁷⁴

➤ Leven

- Datum en plaats van geboorte (datum en plaats van doop) - datum en plaats van overlijden (datum en plaats van begravenis)
- Vader
- Moeder
- Broers en zussen
- Bekende familieleden
- Vrouw (datum en plaats van huwelijk)

⁶⁷⁴ Hierbij blijf ik zo dicht mogelijk bij de schrijfwijze in de bronnen, zodat Livinus (SB, fol. 82) geen Lieven of Charles (SB, fol. 80) geen Karel wordt. Toch werden er kleine aanpassing gemaakt zoals Robbrecht (SB, fol. 49) wordt Robrecht en Joachem (SB, fol. 131) wordt Joachim.

- Kinderen
- Mijlpalen in het leven: chronologisch
- Woonplaats
- Roerende en onroerende goederen

➤ **Carrière**

- Professionele status volgens de bronnen en de literatuur
- Opleidingsplaats(en) en leermeester(s)
- Meesterschap (inschrijvingsgeld)
- Personen aanwezig bij het afleggen van de meesterproef
- Verdere carrière in het ambacht: titel van hun mandaat, gevolgd door een G voor gezwoorene en O voor overste
- Opleiding van leerling(en)
- Carrièrebepalende gebeurtenissen: chronologisch

➤ **Werken**

- Overzicht van de verrichte arbeid: eerst de te dateren werken in chronologische volgorde, geordend volgens startjaar bij grotere ondernemingen, daarna de niet te dateren werken. Bij elk werk wordt de informatie (indien gekend) met betrekking tot de prijs, de koper en het doel van het werk weergegeven (gevolgd door de bewaarplaats van het werk).

Lijst van gebruikte afkortingen

156bis 57 = SAG: Stadsarchief betreffende de neringen: Schilders (1580-1791).

156bis 59 = SAG: Stadsarchief betreffende de neringen: Huisschilders (1736-1791).

533-269 = SAG: Stedenwerken: Stadhuis (1680-1689).

533-270 = SAG: Stedenwerken: Stadhuis (1690-1699).

AM = Meij, A.W.F.M., De Haan, M., *Rubens, Jordaens, Van Dyck and their circle. Flemish master drawings from the Museum Boijmans van Beuningen*, Rotterdam, 2001.

BJV = Duverger, E., *Gentse kunstverzamelingen voor 1797*, in: Decavele, J., Van de Walle, R. (red.), *De beurs van Judocus Vijdt*, Sint-Niklaas, 1998, pp. 25-56.

Cat 16 = Catalogus. *De eeuw van Bruegel: de schilderkunst in België in de 16de eeuw*. Catalogus van het koninklijk museum voor Schone Kunsten van België te Brussel, 27 september-24 november 1963.

Cat 17 = Catalogus. *Vlaamse meesters uit de zeventiende eeuw*. Catalogus van het koninklijk museum voor Schone Kunsten van België te Brussel, 7 mei-13 juli 1975.

DA = Turner, J. (red.), *The dictionary of art*, Londen-New York, 1996, 34 dln.

EB = De Busscher, E., *Recherches sur les peintres et sculpteurs à Gand, aux XVIe, XVIIe et XVIIIe siècles*, Gent, 1866.

Extr = SAG: 183-2: Schilders, beeldsnijders, steenhouwers, glasmaeckers, gautslaggers, borduerders, graveerders, bouwkunst, enz: Extracten uit de schildersboeken (1602-1737).

FF = Fredericx, F., *Studie betreffende Petrus Norbertus Van Reysschoot: een Gentse XVIII-eeuwse decorateurschilder*, Gent, s.d.

HR = Rousseau, H., *La sculpture aux XVIIe et XVIIIe siècles*, Brussel, 1911.

HV = Vlieghe, H., *Gaspar de Crayer: sa vie et ses oeuvres*, Brussel, 1972, 2 dln.

HV b = Vlieghe, H., Further thoughts on the use of drawings in Gaspar de Crayer's workshop, in: *Master Drawings*, XXVI, 1, 1998, pp. 83-90.

ID = De Maere, J., Wabbes, M., Martin, J.A. (red), *Illustrated dictionary of 17th century Flemish painters*, Brussel, 1994, 3 dln.

Im = Immerzeel Jr., J., *De levens en werken der Hollandsche en Vlaamsche kunstschilders, beeldhouwers, graveurs en bouwmeesters van het begin der vijftiende eeuw tot heden*, Amsterdam, 1842-1843, 3 dln.

JD = Dambruyn, J., Bral, G.J., Rambaut, A., Laporte, D. (red.), *Een stad in opbouw: Gent van 1540 tot de Wereldtentoonstelling van 1913*, Tielt, 1992.

K&C = Catalogus. *Gent, duizend jaar kunst en cultuur*. Catalogus van het Museum voor Schone Kunsten te Gent, 19 april-29 juni 1975, 3dln.

Kr = Kramm, C., *De levens en werken der Hollandsche en Vlaamsche kunstschilders, beeldhouwers, graveurs en bouwmeesters, van den vroegsten tot op onzen tijd*, Amsterdam, 1857-1864, 7 dln.

KvM = De Jong, J.L., De Jong-Crane, E.A., Lunsing Scheurleer jr., D.F., Karel van Mander: *Het schilderboek: Het leven van de Nederlandse en Hoogduitse schilders in de vijftiende en zestiende eeuw*, Amsterdam, 1995.

LM = Maeterlinck, L., *Gaspard De Craeyer: sa vie et ses oeuvres à Gand*, Gent, 1900.

Los = SAG: 183-?: Schilders, beelddesnijders, steenhouwers, glasmaeckers, gautslaghers, borduerders, graveerders, bouwkunst, enz: Losse stukken.

MB = Van der Meersch, P.C., *Memorieboek der stad Ghent van 't jaer 1301 tot 1793*, Gent, 1852-1861, 4 dln.

MJD = Duverger, J., *Miscellanea Jozef Duverger: bijdragen tot de kunstgeschiedenis der Nederlanden*, Gent, 1968, 2 dln.

Munck = De Munck, B., Dendooven, D., *Al doende leert men: leertijd en ambacht in het Ancien Régime (1500-1800)*, Brugge, 2003.

NBW = *Nationaal Biografisch Woordenboek*, Commissie voor het Nationaal Biografisch Woordenboek, Brussel, 1964- , 15 dln.

NH = *Nota's Van der Haeghen*.

NK = *Nota's Kunstenaars*.

NK, KL = *Nota's KLuyskens*.

Pot = De Potter, F., *Gent, van den oudsten tijd tot heden: geschiedkundige beschrijving der stad*, Brussel, 1975, 8 dln.

PS = SAG: 183-4: Schilders, beeldsnijders, steenhouders, glasmaeckers, gautslaggers, borduerders, graveerders, bouwkunst, enz: Processtukken (1636, 1712-1746).

Rek = SAG: 183-5: Schilders, beeldsnijders, steenhouders, glasmaeckers, gautslaggers, borduerders, graveerders, bouwkunst, enz: Rekeningen (1652-1773, 1789-1793).

RL = Rombouts, P., Van Leries, T., *De Liggeren en andere historische archieven der Antwerpsche Sint Lucasgilde, onder zinspreuk: Wt ionsten versaemt*, Antwerpen, 1872-1876, 2 dln.

SB = SAG: 183-1: Schilders, beeldsnijders, steenhouders, glasmaeckers, gautslaggers, borduerders, graveerders, bouwkunst, enz.: Schildersboeck.

TB = Thieme, U., Becker, F., *Allgemeines lexicon der Bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart*, Leipzig, 1999, 37 dln.

Ver = SAG: 183-6: Schilders, beeldesnijders, steenhauders, glasmaeckers, gautslaggers, borduerders, graveerders, bauwkunst, enz: Rekeningen glazenmakers (1774-1793)

VH a = Van der Haeghen, V., *Mémoire sur les documents faux relatifs aux anciens peintres, sculpteurs et graveurs flamands*, Brussel, 1899.

VH b = Van der Haeghen, V., *La corporation des peintres et des sculpteurs de Gand. Matricule, comptes et documents (16e - 18e siècles)*, Gent, 1905-1906.

VI. Bl. = UBG: *Vliegende Bladen*.

VV = Van de Velde, C., Vlieghe, H., *Stadsversieringen te Gent in 1635 voor de blijde intrede van de kardinaal-infant*, Gent, 1969.

VW = *Nota's van Werveke*.

Zut = De Zutter, G., *Kunst en kunstambacht in het leven van een schuttersgilde: het Sint-Sebastiaansgilde te Gent*, Licentiaatverhandeling, Universiteit Gent, 1978, 2 dln.

1 Abeele, Andries van den (Habeele)

➤ Leven

➤ Carrière

- Professionele status: huisschilder (SB, Rek)
- 1705: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ Werken

2 Abeele, Guillaeme van den

➤ Leven

- † voor 15 juli 1748 (VH b, p. 309)

➤ Carrière

- Professionele status: huisschilder (Rek, Extr), stoffeerder (VH b, p. 309)
- 1723: meester (6 juni) (20 s gr. VI.) (Rek, Extr)
- Mag als stoffeerder tot het einde van zijn leven het beroep van huisschilder uitoefenen, op 15 juli 1748 kreeg zijn weduwe het verbod de functie van huisschilderes te bekleden (VH b, p. 309)

➤ Werken

3 Abeele, Lieven van den

➤ Leven

➤ Carrière

- Professionele status: huisschilder (SB, Rek, Extr)
- 1712: meester (24 mei) (20 s gr. VI.) (SB, Rek, Extr)

➤ **Werken**

4 Acquet, Joannes

➤ **Leven**

- Vermoedelijk † 1735 (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek, Extr)
- 1722: meester (9 februari) (20 s gr. VI.) (Rek, Extr)
- 1734: lidgeld niet betalen wegens zijn sobere staat (Rek)

➤ **Werken**

5 Acquet, Pieter

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek, Extr)
- 1724: meester (6 december) (20 s gr. VI.) (Rek, Extr)

➤ **Werken**

6 Aelterman, Pieter

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (SB, Rek)
- 1705: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

7 Aensens, Pieter (Hanssens)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (Rek, Extr)
- 1723: meester (7 juni) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr)

➤ **Werken**

- 1745: 1 lb 9 s 3 gr. Vl. voor arbeid en het leveren aan de baron van Nokere van materiaal voor het beschilderen van 4 wieken; 6 s 6 gr. Vl. voor rode en grijze verf, 16 s gr. Vl. voor het vermiljoen, 1 s 1 gr. Vl. voor de olie en 4 s 9 gr. Vl. voor het werk (Vl. Bl., IIIP 7)

8 Agijs, Christoffel

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (Rek, Extr; NK, KL 1)
- 1722: meester (22 juli) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr; NK, KL 1)

➤ **Werken**

9 Agijs, Cornelis

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: marmeraar (SB), huisschilder (Rek)
- 1702: meester (16 december) (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

- 1711: schilderen van de wapenschilden van hare keizerlijke majesteit en andere kleine wapenschilden op de piramide van de triomfboog (NK, A9; NK, KL 1)
- 1717: marmeren en vergulden van een altaar, verguldwerk in straten en het schilderen en vergulden van blazoenen (NK, A9; NK, KL 1)
- 1717/1718: 22 lb 10 s gr. Vl. voor het vergulden van 3 toortsen voor de stad (NK, A9; NK, KL 5)

10 Agijs, Michiel (Agis)

➤ **Leven**

- † 1691/1692 (NK, KL 1)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB)
- 1671/1672: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 1)
- 1688/1689: 2x lidgeld niet betalen wegens zijn sobere staat (Rek)
- 1690/1692: 3x lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

- 1686: 15 lb gr. Vl. voor het marmeren en vergulden van een schouw op het stadhuis, inbegrepen 4 lb gr. Vl. voor het goud en 2 lb gr. Vl. voor het vernis en de verf (NK, A9; NK, KL 1)
- 1689 (10 mei): verbond zich ertoe het beeld van keizer Karel op de Vrijdagmarkt te vergulden en de sokkel te marmeren (NK, A9; NK, KL 1)
- 1689: vergulden van een schouw op het stadhuis (NK, KL 1)

11 Aiman, François (Caeyman)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (Rek, Extr)
- 1717: meester (5 juli) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr)

➤ **Werken**

12 Albarani, Pieter

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB, Rek; NK, KL 1)
- 1703: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, KL 1)

➤ **Werken**

13 Alfane, Jan van

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stofdrukker (SB, Rek)
- 1696: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

14 Allaert⁶⁷⁵, François

➤ **Leven**

- ° 14 oktober 1703 - † 2 januari 1779 (NK, KL 1)
- Vader: Antonius Allaert (MJD, II, p. 900)
- Moeder: Angelina Provost (MJD, II, p. 900)
- Broers: Carolus (° 1693), Johannes (°1695), Antonius (° 1697) en Dominicus (° 1705) (MJD, II, p. 900)
- Vrouw: Regina Beers (1 juni 1724, Sint-Pieters, Gent) (NK, KL 1)

- Kinderen: Anna Livina (° 12 november 1726), Catharina Theresia (° 18 oktober

⁶⁷⁵ Het bronnenmateriaal vermeldt drie beeldhouwers met de naam Allaert in de 18de eeuw, met name Jan, François en J.F. Vermoedelijk betreft het één en dezelfde persoon (Jan-François Allaert). Bewijsmateriaal voor deze mogelijkheid ontbreekt echter, waardoor ik opteer om enkel de informatie te vermelden met betrekking tot François.

1729), Egidius Franciscus (° 19 augustus 1731) (NK, KL 1)

- 1770/1777: woonachtig in de Huidevettershoek (NK, KL 1)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (Rek, Extr), schrijnwerker en ornamentbeeldhouwer (TB, I, p. 297)
- 1730: meester (20 s gr. VI.) (Rek, Extr; NK, KL 1)
- Beschermeling van ridder F.J. de Coninck, zijn mecenas (TB, I, p. 297; MJD, II, p. 898)

➤ **Werken**

- 1738: model in rode was voor een preekstoel in Sint-Baafs, naar een ontwerp van N. Vanderbruggen (NK, KL 1; MJD, II, p. 901)
- 1738/1739: 26 lb gr. VI. voor een meubel voor de broederschap van de Berechtigde in de Sint-Niklaaskerk te Gent (NK, KL 1)
- 1739: reeks van preekstoelmodellen in terracotta, samen met Laurent Delvaux, in een wedstrijd uitgeschreven door de bouwleiders van de Sint-Baafskathedraal (TB, I, p. 297; NK, KL 1; MJD, II, p. 901)
- 1739: snijwerk verricht aan het beeld van de H. Livinus in Sint-Baafs (NK, KL 1)
- 1747: leveren en maken van 2 toortsen uit lindehout naar model voor de metselaarsnering in een tijdspanne van 3,5 maanden voor de som van 16 lb gr. VI. courant geld (VW 884; NH, A1; NK, KL 1; MJD, II, p. 902)⁶⁷⁶
- 1747 (21 januari): 16 lb 6 s 8 gr. VI. voor een beeldhouwwerk aan de voet van een marmeren tafel in het huis van de heer van Berlare (NK, KL 1)
- 1754: werk uitgevoerd op het stadhuis (NK, KL 1)
- 1760: snijden van 4 consolen onder de beelden in de collegezaal van de keure (NK, KL 1; MJD, II, p. 902)

- 1761 (22 november): betaling ontvangen voor snijwerk aan een schouw in de

⁶⁷⁶ Vermoedelijk gebeurde dit in samenwerking met Lambert Panné, naar een tekening van Jan de Pré. (NH, A1)

“Lede Camer” op het stadhuis (NK, KL 1; MJD, II, p. 902)

- 1766 (11 oktober): opdracht voor het maken van een nieuw standbeeld van keizer Karel, het op een voetstuk plaatsen en het vergulden, aangezien het beeld op de Vrijdagmarkt rot was (VW 341; NK, KL 1)
- 1769: kindje snijden in lindehout voor de schatkamer van het stadhuis (NK, KL 1)
- 1770: 205 lb gr. Vl. voor het snijden in de periode 1764/1768 van 4 beelden voor de tuin van de heer van Berlare (NK, KL 1; MJD, II, p. 903)
- 1770: aanbrengen van versieringen (2 tenanten) op de brug van het kasteel van Berlare (NK, KL 1; MJD, II, p. 903)
- 1770: kroonluchter met 4 allegorische figuren, voorstellende de 4 werelddelen, vervaardigd ter versiering van de woning van ridder F.J. de Coninck (TB, I, p. 297; NH, A1; MJD, II, p. 894, 899)
- 1772 (28 maart): 18 s 8 gr. Vl. voor het maken van een model voor de bisschopstroon in Sint-Baafs (NK, KL 1)
- 1774: preekstoel in de Sint-Maartenskerk te Moerzeke (NK, KL 1)
- Beeld van de H. Sebastiaan in de Sint-Michielskerk te Gent (TB, I, p. 297; NK, KL 1)
- Verschillende decoratieve beeldhouwwerken voor zijn mecenas (TB, I, p. 297)
- Trap in het klooster Kindsheid Jesu (NK, KL 1)
- Eretrap in het herenhuis Vanden Meersche⁶⁷⁷ (Nederpolder 1, Gent) (NK, KL 1; MJD, II, p. 903)
- Actief voor het kasteel van Berlare (NK, KL 1)
- Bovendeel van het altaar voor de abdijkerk van Baudeloo (NK, KL 1; MJD, II, p. 902)

15 Allemaele, Philips

➤ Leven

➤ Carrière

⁶⁷⁷ Vanden Meersche verkreeg in 1739 de titel heer van Berlare. (NK, KL 1)

- Professionele status: -
- 1635: meester (SB; NK, KL 1)

➤ **Werken**

16 Altemaele, Joos

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (SB)
- 1610: meester (SB)

➤ **Werken**

17 Amellinck, Judocus (Hamerlinck)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: borduurder (SB, Rek)
- 1696: meester (9 december) (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

18 Ameloot, Pieter (Amelo(o)(t), Lammelodt)

➤ **Leven**

- 1666/1670: 5x 10 s gr. VI. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: goudslager (SB)
- 1645: meester (SB)
- 1646: suppoost (SB)
- 1666/1670: gezworene G (SB, Rek)

➤ **Werken**

- 1664 (9 april): 34 lb 8 s gr. Vl. voor het leveren van goud (“3000 geslagen goud en 1012 boeken“) voor het vergulden van het beeld van keizer Karel op de Vrijdagmarkt (NH, S2)

19 Ameloot, Pieter de Jonge (Ammelodt)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: goudslager (SB)
- 1665 (21 november): meesterproef bestaande uit het slaan van bladen goud goedgekeurd (SB; VH b, p. 265)
- 1665: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)
- Aanwezig: Joannes-Baptiste van Herseke als proefmeester, meester en kapitein Pieter Nicasius (SB; VH b, P. 265)

➤ **Werken**

20 Amman, Fyclys

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1642: meester (SB)

➤ **Werken**

21 Andries, Frans

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (SB)
- 1648: meester (SB)

➤ **Werken**

22 Andries, Jan

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: borduurder (SB, Rek)
- 1690: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

23 Anolt, Nicolas⁶⁷⁸ (Rumhoudt)

⁶⁷⁸ Vermoedelijk identiek aan de beeldsnijder Nicolas Rumhoudt. (NK, R62)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, KL 1)
- 1624/1625: meester (SB; NK, KL 1)

➤ **Werken**

- 1628: 13 s 2 gr. Vl. voor een beeld van de H. Niklaas voor de Sint-Niklaaskerk (NK, R62)

24 Anselaere, Pieter van (Hansselaer)

➤ **Leven**

- Vader: Martin van Anselaere (beeldsnijder) (NK, H16; NK, KL 9)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (NK, H16; NK, KL 1)
- 1576: gezworene G (SB; NK, KL 1)

➤ **Werken**

- 1576/1577: 2 s gr. Vl. voor het maken van een vorm (NK, A 18)
- 1582: 8 lb 14 s 4 gr. Vl. voor Pieter van Anselaere, Lucas Breydel en Jan Schoorman voor versieringen aan het stadhuis (NK, A 18)

25 Arebaut, Gaspard (Errebaut, Herrebant)

➤ **Leven**

- Afkomstig van Mechelen (VH b, p. 234-235)
- 1648 (september): verzocht de schepenen, aangezien hij begaafd was in de kunst van het vergulden van voorwerpen, vrijstelling van belastingen en de burgerwacht in ruil voor het beroep uit te oefenen en te onderwijzen in de stad (VH b, p. 234-235; NK, KL 9)
- 1648 (13 september): de Gentse hoogbaljuw A. de Guernoval, baron van Exclebeque, verleende een gunstig advies op het verzoek, aangezien de kunst door niemand meer werd beoefend sinds de dood van Clement de Drijver (VH b, p. 236; NK, KL 9)
- 1648 (14 september): schepenen stonden de gevraagde vrijstellingen toe (VH b, p. 236; NK, KL 9)
- 1650/1677: aanwezig op de halfvastenjaarmarkt te Gent (VH b, p. 342)

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (SB; VH b, p. 342; NK, KL 9), vergulder (VH b, p. 342)
- 1649: meester (SB; NK, KL 9)

➤ **Werken**

- 1654 (26 juni): 10 lb gr. Vl. voor het schilderen van de 4 wijzers van het Belfort (NH, S2)
- 1654 (27 juli): 12 lb 19 s gr. Vl. restbetaling van de volle betaling van 22 lb 19 s gr. Vl. voor goud en verf voor het schilderen en vergulden van de 4 wijzers van het Belfort (NH, S2)
- 1654 (31 oktober): 31 lb 16 s 8 gr. Vl. voor het schilderen van de 4 wijzers op het Belfort (NH, S2)
- 1658: 4 lb 10 s gr. Vl. voor het verzilveren van een kist in de Sint-Niklaaskerk; in 1661 ontving hij nog eens 5 lb gr. Vl. voor deze opdracht (NK, KL 9)
- 1659/1660: 1 lb 3 s 6 gr. Vl. voor het verzilveren van engelen in de Sint-Niklaaskerk (NK, KL 9)

26 Arents, Joos

➤ Leven

- Vader: Pieter Arents (MB, III, p. 188)

➤ Carrière

- Professionele status: geneesheer (SB)
- 1637: overdeken O (SB; NK, KL 1)
- 1643/1644: schepen van gedele (MB, III, p. 188, 190)
- 1650: schepen van gedele (MB, III, p. 199)
- 1655/1656: schepen van de keure (MB, III, p. 206, 207)

➤ Werken

27 Arschot, François (van)

➤ Leven

➤ Carrière

- Professionele status: huisschilder (Extr)
- 1727: meester (26 mei) (Extr)
- 1752/1755: gezworene van de huisschilders (JD, p. 331)
- 1758: gezworene van de huisschilders (JD, p. 331)

➤ Werken

- 1743: werk verricht aan het stadhuis (NK, A 22)

- 1747 (april): 8 lb 4 s 6 gr. Vl. voor het olieverven van een huis in Onderbergen; 10,5 dagen aan 20 stuivers per dag (1 lb 15 s gr. Vl.) en de rest voor het materiaal (Vl. Bl., III P7)
- 1752: 4 lb 8 s 10 gr. Vl. voor het witten en olieverven van het huis van mevrouw Colaers; 2 lb 3 s gr. Vl. voor 10, 75 dagen arbeid aan 4 s gr. Vl. per dag en 2 lb 4 s 10 gr. Vl. voor het materiaal (lijm, olie, verf,...) (Vl. Bl., III P7)
- 1753 (2 juni): 7 lb 17 s 4 gr. Vl. voor het witten en olieverven van een huis; 22 dagen aan 20 stuivers per dag (3 lb 13 s 4 gr. Vl.) en de rest voor het materiaal (Vl. Bl., IV P5)
- 1753: 2 lb 1 s 7,5 gr. Vl. voor het olieverven van een koets; 0,5 dag arbeid voor 1 s 7 gr. Vl. en de rest voor het materiaal (Vl. Bl., III P7)

28 Audenaerde, ? van (Auden-Aert)⁶⁷⁹

➤ Leven

- ° 20 of 30 september of 1 oktober (NH, A2) 1663 (1 oktober, Sint-Baafs) of 1 oktober 1667 (VH b, p. 308) te Gent, † 3 juni 1742 of 1743⁶⁸⁰ te Gent (4 juni 1743, Sint-Baafskathedraal) (TB, II, p. 235; Vl. Bl., I A100; Kr, I, p. 33-34; NH, A2; VH b, p. 308; NK, KL 1)
- Vader: Pieter van Audenaerde (talenmeester; leerde hem Latijn) (Vl. Bl., I A100; NH, A2; VH b, p. 308; NK, KL 1)
- Moeder: Catharina Hebberecht (NH, A2; VH b, p. 308; NK, KL 1)
- Aanwezig te Doornik (Frankrijk), waar hij Frans leerde en 3 jaar doorbracht bij een onbekende meester (Vl. Bl., IA 100; NK, KL 1)

- 1685/1723: aanwezig te Rome, aanvankelijk gedurende 15 jaar actief in de school van Carlo Maratta, waarmee hij een haat-liefdeverhouding onderhield; vervolgens 22 jaar in dienst van kardinaal Barbarigo, bisschop van Verona (TB, II, p. 235; Vl.

⁶⁷⁹ Het betreft Robert van Audenaerde. (VH b, p. 116)

⁶⁸⁰ Immerzeel vermeldt 1713 als jaar van overlijden, maar reeds Kramm wees op deze fout. (Im, I, p. 16; Kr, I, p. 33-34)

Bl., IA 100; NK, KL 1)

➤ **Carrière**

- Leerling F. van Cuyck (1680), H. van Cleef (1683), Carlo Maratta en J.B. d'Assignies (TB, II, p. 235; Vl. Bl., IA 100; Im, I, p. 16; NK, KL 1)
- Professionele status: fijnschilder (Rek, Extr); schilder, graveur en etser (TB, II, p. 235; Vl. Bl., IA 100; Im, I, p. 16)
- 1725: meester (9 maart) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr; NK, KL 1)
- Leerlingen: J.B. van Volxsom, François Pilsen, J. de Leijen, A. Janssens en de portretschilder Jozef van Aken (TB, II, p. 235; Vl. Bl., IA 100; NH, A2; NK, KL 1)
- 1739: lidgeld niet betalen wegens geen werk door de miserabele conjunctuur (Rek)
- Proefmeester van Jacques de Leijen (NK, KL 1)

➤ **Werken**⁶⁸¹

- 1725: *Leden van de confrerie van de Hemelvaart van OLV Onbevlekt in het Groot Vleeshuis te Gent* (MSK, Gent) (Vl. Bl., IA 100; NK, KL 1)
- 1726/1730: 8 taferelen voor het Gentse Capucijnenklooster (Vl. Bl., IA 100)
 - *H. Franciscus ontvangt van Christus de regel van zijn orde* (Vl. Bl., IA 100)
 - *H. Franciscus voor paus Innocentius III* (Vl. Bl., IA 100)
 - *H. Franciscus met het kindje Jezus in zijn armen* (Vl. Bl., IA 100)
 - *H. Franciscus en zijn kompaan voor de sultan* (Vl. Bl., IA 100)
 - *H. Franciscus bevrijdt een bezetene van de duivel* (Vl. Bl., IA 100)
 - *H. Franciscus ontvangt van Christus vergeving* (Verloren) (Vl. Bl., IA 100)
 - *H. Franciscus ontvangt op de berg Alvernici tekenen en H. stigmata* (Vl. Bl., IA 100)
 - *Glorieuze dood van H. Franciscus* (Vl. Bl., IA 100)
- 1729 (16 oktober): 2 lb 2 s 2 gr. Vl. courant ontvangen van de Baudeloo-abdij voor de levering van 25 el doek voor een werk voor het klooster, samen met 4 s 8 gr. Vl. voor het naaiwerk (VW 1014; NK, A 28; NK, KL 1)

⁶⁸¹ Het oeuvre van Robert van Audenaerde is te herkennen aan het monogram R.V.A. (ID, p. 36)

- 1733: 2 lb gr. Vl. courant van de Baudeloo-abdij ontvangen voor schilderwerk (NK, A 28; NK, KL 1)
- 1733: 8 lb gr. Vl. ontvangen voor 2 schilderijen en een gulden voor een ander tafereel in opdracht van de Baudeloo-abdij (NK, A 28; NK, KL 1)
- 1734: 7 lb 1 s 8 gr. Vl. courant ontvangen van Baudeloo voor het stofferen van verschillende schilderijen (NK, KL 1)
- 1736/1737: 50 lb gr. Vl. ontvangen van Baudeloo voor het werk *De intrede van Christus in Jeruzalem* (12 lb gr. Vl. op 5 november 1736, 12 lb gr. Vl. op 6 april 1737 en 26 lb gr. Vl. op 17 juni 1737) (NK, A 28; NK, KL 1)
- *Monniken van de abdij van Baudeloo in de kapittelzaal verenigd* (MSK, Gent) (TB, II, p. 235; VW 1014)
- *Hemelvaart van Maria* (Sint-Niklaaskerk, Gent) (TB, II, p. 235)
- *Martelaarschap van de H. Katharina* (Sint-Jacobskerk, Gent) (TB, II, p. 235; Vl. Bl., IA 100)
- *Christus onder de schriftgeleerden* (Begijnhof Ter Hoye, Gent) (TB, II, p. 235; NK, KL 1)
- *Marteling van de H. Blasius* (TB, II, p. 235)
- *Rozenkransverdeling* (TB, II, p. 235)
- *Versijning van H. Pieter* (Vl. Bl., IA 100; NK, KL 1)
- *H. Petrus door een aantal monniken van de orde omringd* voor het karthuisenklooster te Gent (Im, I, p. 16)
- *Marteldood van de H. Catharina*: 40 lb gr. Vl. (Kapel van de H. Catharina, Sint-Jacobskerk) (NK, KL 1)
- *OLV- Hemelvaart* voor de kerk van Waarschoot (NK, KL 1)
- *Maria te midden van de engelen*: in 1746 aan de Sint-Michielskerk geschonken door J.B. Coppieter, heer van Hollebeke (NK, KL 1)
- *H. Arnoldus* (NK, KL 1)
- *Christus geneest de lammen* (Baudeloo) (NK, KL 1)
- 44 gravures van zijn hand volgens Immerzeel, 159 volgens Kramm: onder meer *H. Andreas* (naar J. Du Quesnoy), *Omnia vincit amor* (1728) (Im, I, p. 16; Kr, I, p. 33; NH, A2; NK, A 28)

29 Austrate, Pieter

➤ Leven

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, KL 1)
- 1618: meester (SB; NK, KL 1)

➤ **Werken**

30 Averbeke, Joannes van (Overbeke)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (Rek, Extr)
- 1723: meester (7 juni) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr)

➤ **Werken**

31 Backer, Judocus de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (Rek, Extr)
- 1730: meester (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr)

➤ **Werken**

- 1753: 12 lb 1 s 2 gr. Vl. voor arbeid aan 4 s gr. Vl. per dag, met inbegrip van het

materiaal; geholpen door zijn zoon (Vl. Bl., IVP 5)

32 **Backer, Nicolais de**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, KL 1)
- 1630: meester (SB; NK, KL 1)

➤ **Werken**

33 **Bacle, Gaspard (Baele, Jaespaer)**

➤ **Leven**

- Afkomstig uit Antwerpen (NK, B6; VH b, p. 225; NK, KL 1)
- 1622 (5 januari): poorter te Antwerpen (NK, B6; VH b, p. 225; NK, KL 1)

➤ **Carrière**

- Professionele status: koopman van schilderijen (SB; NK, B6; VH b, p. 225; NK, KL 1)
- 1629: meester (SB; NK, B6; NK, KL 1)

➤ **Werken**

34 **Badi, Joannes Joseph**⁶⁸²

⁶⁸² Een Joseph Badi betaalde in 1739 en 1742 zijn lidgeld niet aangezien hij door de miserabele conjunctuur geen werk had. Het is niet duidelijk als het Joannes Joseph of Pieter Joseph betreft. (Rek, 1737/1739, 1740/1742)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (Rek, Extr)
- 1722: meester (8 april) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr)

➤ **Werken**

35 Badi, Pieter Joseph⁶⁸³

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek, Extr)
- 1721: meester (14 januari) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr)

➤ **Werken**

36 Baeker, F.

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek)

⁶⁸³ Een Joseph Badi betaalde in 1739 en 1742 zijn lidgeld niet aangezien hij door de miserabele conjunctuur geen werk had. Het is niet duidelijk als het Joannes Joseph of Pieter Joseph betreft. (Rek, 1737/1739, 1740/1742)

- 1772: meester (20 s gr. VI.) (Rek)

➤ **Werken**

37 Baere, Jacques de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoelschilder (SB)
- 1652: meester (SB)

➤ **Werken**

38 Baert, Antoon

➤ **Leven**

- Vader: vermoedelijk Francis (JD, p. 331)

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (Rek; Extr)
- 1732: meester (20 s gr. VI.) (Rek; Extr)
- 1735: een Antoon Baert werd meester huisschilder (JD, p. 331)
- 1736: een Antoon Baert gezworene bij de huisschilders (156bis 59; JD, p. 331)
- 1739/1742: een Antoon Baert gezworene bij de huisschilders (JD, p. 331)
- 1745/1747: een Antoon Baert gezworene bij de huisschilders (PS; VH b, p. 309; JD, p. 331)

➤ **Werken**

- 1743: maakte modellen voor toortsen voor de schrijnwerkers, die werden

gesculpteerd door Gisbert Manilius en Jan van Paemel) (NK, B9; NK, KL 1)

39 **Baert, François**

➤ **Leven**

- 1725/1729: 5x 10 s gr. Vl. loon als gezworene (Rek)
- 1747/1752: 6x 10 s gr. Vl. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB, Rek; NK, KL 1)
- 1708: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 1)
- 1725/1729: gezworene G (Rek, Extr)
- 1747/1752: gezworene G (Rek)

➤ **Werken**

40 **Baes, Bastiaen**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glasschilder (SB; NK, KL 1)
- 1633: meester (SB; NK, KL 1)

➤ **Werken**

41 **Baleter, Inghel**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1649: meester (SB)

➤ **Werken**

42 Ballet, Emmanuel

➤ **Leven**

- † 1684 (MB, III, p. 284)
- Jonckheer (SB)
- Ridder (MB, III, p. 172)
- Heer van Leeuwenburch en Schilde (MB, III, p. 167, 204)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1623: overste O (SB; NK, KL1)
- 1623: schepen van de keure (MB, III, p. 160)
- 1625: overste O (SB; NK, KL1)
- 1626: schepen van de keure (MB, III, p. 164)
- 1628: schepen van de keure (MB, III, p. 167)
- 1630: overste O (SB; NK, KL1)
- 1630: schepen van de keure (MB, III, p. 169)
- 1632: schepen van gedele (MB, III, p. 172)
- 1634/1635: schepen van de keure (MB, III, p. 175, 176; VV, p. 106)
- 1637: schepen van gedele (MB, III, p. 179)
- 1639: schepen van de keure (MB, III, p. 182)
- 1641/1642: ontvanger in stadsdienst (MB, III, p. 185, 187)
- 1645: schepen van gedele (MB, III, p. 191)
- 1648/1649: ontvanger in stadsdienst (MB, III, p. 196, 197)
- 1652/1657: schepen van gedele (MB, III, p. 201, 202, 204, 205, 207, 208)
- 1658/1659: schepen van de keure (MB, III, p. 209, 211)
- 1665/1666: schepen van gedele (MB, III, p. 220, 222)

- 1682/1683: schepen van de keure (MB, III, p. 283, 284)

➤ **Werken**

43 Balliu, Jan-Baptiste (Bailly)

➤ **Leven**

- ° 24 augustus 1721 te Bergen - † 4 februari 1804 te Gent (NK, KL1)
- Vader: Andries Balliu (JD, p. 331)
- Vrouw 1: Marie-Madeleine Mottequin (NK, KL1)
- Vrouw 2: Marie-Madeleine Vispoel (NK, KL1)
- Kind 2: Ernest-Joseph (° 17 oktober 1753 te Rijsel - † 21 januari 1823 te Gent; schilder) (NK, KL1)
- 1761: aanwezig te Gent (NK, KL1)
- 1763: poorter te Gent (NK, KL1)
- 1789: Pieter Lotu, huisschilder en koopman in verfwaren, eiste van Balliu een betaling van 100 lb gr. Vl. wisselgeld voor geleend geld (Vl. Bl., IVP 5)

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (Rek; NK, KL1)
- 1763/1768: meester (vermoedelijk 1766) (20 s gr. Vl.) (Rek; NK, KL1)
- 1764: meester huisschilder (JD, p. 331)

➤ **Werken**

- 1774 (29 december): 62 lb 3 s 3 gr. Vl. voor het schilderen van 4 taferelen voor het klooster Nieuwen Bosch (NK, B15; NK, KL1)
- 1775 (4 november): 64 lb 14 s 10 gr. Vl. voor het schilderen van 4 schilderijen en 6 schetsen (NK, B15; NK, KL1)
- 1777 (30 juli): 68 lb 18 s 9 gr. Vl. voor het schilderen van 4 schilderijen, inclusief 4 s gr. Vl. voor een trapje (NK, B15; NK, KL1)
- 1778 (3 november): 34 lb 2 s 6 gr. Vl. voor 114 dagen arbeid aan een halve kroon

per dag en 42 el verfstof (couleuren) aan 2 s gr. Vl. per el voor het schilderen van 2 schilderijen (NK, B15; NK, KL1)

- 1779 (25 november): 59 lb 11 s gr. Vl. voor 202 dagen arbeid aan een halve kroon per dag en 2 s gr. Vl. per el voor verfstof (couleuren) voor het schilderen van 3 schilderijen (NK, B15; NK, KL1)
- 1782 (januari): 5 lb gr. Vl. courant ontvangen van Baudeloo voor *Portret van de keizer* (NK, B15; NK, KL1)

44 **Barbiers, F.**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek)
- 1771: meester (20 s gr. Vl.) (Rek)

➤ **Werken**

45 **Barron, Jacobus**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (SB, Rek)
- 1709: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

46 **Bast, Martinus de**

➤ **Leven**

- ° 20, 21 of 23 april 1633 te Gent, † 14 november 1703 te Gent (15 november, Sint-Pieters) (TB, III, p. 18; NK, B 29; VH b, p. 287-288; NK, KL 1)
- Vader: Martin de Bast (TB, III, p. 18; NK, B 29; VH b, P. 288; NK, KL 1)
- Moeder: Martine Wille (TB, III, p. 18; NK, B 29; VH b, P. 288; NK, KL 1)
- Broer: Martinus de Bast (° 23 september 1627) (TB, III, p. 18; NK, B 29; VH b, P. 288)
- Voorvader van kanunnik Martin de Bast (TB, III, p. 18; NK, KL 1)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; TB, III, p. 18; NK, KL 1)
- 1656: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; TB, III, p. 18; NK, KL 1)
- 1688/1689: 2x lidgeld niet betalen wegens zijn sobere staat (Rek; TB, III, p. 18; VH b, p. 287)
- Sinds 1689 voornamelijk vermeld als kladder en knoeier (TB, III, p. 18)
- 1690/1691: 2x lidgeld niet betalen (Rek)
- 1698/1700: 3x lidgeld niet betalen wegens zijn sobere staat (Rek)

➤ **Werken**

- 1662/1663: schilderen van 8 blazoenen voor de nering van de metselaars en steenhouwers voor 24 s gr. VI. (VW 884)
- 1681/1683: *Geboorte van Christus* (Sint-Michielskerk, Gent)(TB, III, p. 18; NK, B 29; VH b, p. 288)
- 1682/1689: 2 lb 8 s 0 of 8 gr. VI. voor een *Doop van Christus* (Sint-Michielskerk, Gent) (NK, B 29; NK, KL 1)⁶⁸⁴

47 **Baude, Andries (Boude, Bude, Bauduyn)**

➤ **Leven**

⁶⁸⁴ Het is onduidelijk als het 2 verschillende werken (*Geboorte van Christus* en *Doop van Christus*) of 1 werk betreft. Het bronnenmateriaal is ambigu omtrent deze kwestie.

- ° 1609/1610 te Braine-le-Comte (Henegouwen) - † 30 januari 1689 te Gent (VH b, p. 256; NK, KL 2)
- Vader: Jan Baude (VH b, p. 256; NK, KL 2)
- Vrouw: Anna Bellin († 18 maart 1661) (NK, KL 2)
- Kinderen: onder meer Philips (NK, KL 2)
- 1631: aanwezig te Gent (VH b, p. 256; NK, KL 2)
- 1663 (september): vroeg poorterschap te Gent aan (VH b, p. 256; NK, KL 2)
- Goed katholiek (VH b, p. 256; NK, KL 2)

➤ **Carrière**

- Professionele status: steenhouwer (VH b, p. 256; NK, KL 2)
- 1636 (22 augustus): antieke schouw als proefstuk goedgekeurd (VH b, p. 256; NK, KL 2)
- 1637: meester (SB; VH b, p. 256; NK, KL 2)
- 1645: gezworene van de steenhouders (JD, p. 331)
- 1646: suppoost (SB)
- 1650/1651: gezworene G (SB; NK, KL 2)

➤ **Werken**

- 1640/1642: 4 pilaren voor de Oude Vismarkt, de 2de en 3de betaling bedroeg samen 89 lb 13 s 4 gr. Vl. (NK, B31; NK, KL 2)
- 1661/1662: 2 lb gr. Vl. wijngeld bij het vervaardigen van arduinen tussenstukken en nog eens 2 lb gr. Vl. wijngeld bij lijsten voor een kerk (NK, KL 2)

48 **Baude, Philips (Bauduyn)**

➤ **Leven**

- Vader: Andries Baude (JD, p. 331)
- Moeder: Anna Bellin († 18 maart 1661) (NK, KL 2)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, KL 2)
- 1663: meester steenhouwer (JD, p. 331)
- 1664: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, KL 2)
- 1682: gezworene van de steenhouwers (JD, p. 332)

➤ **Werken**

- 1684: gepolijst werk voor het stadhuis (NK, B31; NK, KL 2)
- Stenen doksaal voor het Sint-Elisabethbegijnhof in samenwerking met Philips de Wilde (NK, KL 2)

49 **Bauwens, Frans**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 2)
- 1671/1672: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, KL 2)
- 1684/1687: 4x lidgeld niet betalen wegens zijn sobere staat (Rek)

➤ **Werken**

50 **Beapre, Heer van**⁶⁸⁵

⁶⁸⁵ Het betreft Pieter de Vos, heer van Beaupré. (MB, III, p. 126)

➤ **Leven**

- Jonckheer (MB, III, p. 130)
- Heer van Beaupré (SB; NK, KL 2)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1596: overste O (SB; NK, KL 2)
- 1596: schepen van de keure (MB, III, p. 126)
- 1597: schepen van gedele (MB, III, p. 127)
- 1600/1602: schepen van gedele (MB, III, p. 130-132)
- 1605: schepen van de keure (MB, III, p. 136)
- 1606: schepen van gedele (MB, III, p. 137)
- Overste van de tijdwevers (Pot, V, p. 123, 606, 610; NK, KL 2)

➤ **Werken**

51 Becker, Ignatius de (Backere)

➤ **Leven**

- 1734/1736: 3x 10 s gr. VI. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (Extr), fijnschilder (Rek), kunstexpert (BJV, p. 52)
- 1719: meester (6 december) (20 s gr. VI.) (Rek, Extr; NK, KL 2)
- 1728: werk *Inhuldiging van Karel VI te Gent in 1717* (door J.B. van Volxsom) door Ignatius de Becker en Hendrik Matthijs “*weerdich bevonden*” tot een waarde van 6500 gulden courant (NK, KL 2)
- 1734/1736: gezworene G (Rek, Extr; NK, KL 2)

- 1742: schatte bij het overlijden van Jan Baptist de Kimpe de waarde van de schilderijen (BJV, p. 52)

➤ **Werken**

- 1736/1739: 25 lb 9 s 4 gr. Vl. voor het vernissen en marmeren van het hoogaltaar in de Sint-Niklaaskerk (NK, KL 2)
- 1741: herstelling van schilderijen in het stadhuis (NK, B36; NK, KL 2)
- 1743: herstelling van schilderijen in het stadhuis (NK, B36; NK, KL 2)
- 2 bekeringscènes (NK, KL 2)
- *Goede herder* (NK, KL 2)

52 Beeneen, Servaes (Beneden)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: kladschilder (SB, Rek)
- 1691: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

53 Beernaert, Martinus

➤ **Leven**

- Afkomstig uit Antwerpen (SB; NK, KL 2)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 2)
- 1609: een Merten Bernaert werd meester te Antwerpen (RL, I, p. 454)

- 1627: meester (SB; NK, B60; NK, KL 2)
- 1646: suppoost (SB)

➤ **Werken**

54 Beernaert, Philips (Philipsz.) (Bernaerd, Pieter)

➤ **Leven**

- ° 1620 te Gent - † na 1696 (ID, p. 47)
- Vader: Philips Beernaert (SB; NK, B60)
- Vrouw: Joanna van den Berghe (NK, B60; NK, KL 2)
- Kinderen: Carrolus (° 1662 - † 5 augustus 1663), Guillaume (° mei 1663 - † 13 juni 1663), Philippus (° 23 maart 1651) (NK, B60; NK, KL 2)
- 1658/1660: 3 s 4 gr. Vl. betalen aan de nering voor actuele kosten (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, B60)
- 1640: meester (SB; NK, B60)
- 1646: suppoost (SB)
- 1653/1654: gezworene G (SB, Rek; NK, B60)

➤ **Werken**

- 1650: 5 lb 5 s gr. Vl. voor de restauratie van schilderijen in de kerk van Bassevelde (NK, B60)
- 1653 (28 april): 6 lb 13 s 4 gr. Vl. voor het kopiëren van een schilderij in opdracht van de Baudeloo-abdij (NK, B60)
- 1653 (29 juni): 24 lb 4 s gr. Vl. voor het schilderen van een kruis voor de Baudeloo-abdij (NK, B60; NK, KL 2)
- 1653: *Kruisafneming* voor de kerk van Eke (ID, p. 47; NK, KL2)
- 1656: *Boodschap aan Maria* (OLV-Kerk, Bellem) (VW 137; NK, KL 2)

- 1657: leverde verschillende werken aan de kerk van Bassevelde, waaronder een *Laatste Oordeel* (NK, B60)
- 1659: restauratie van *De marteling van Van Dyck* (Sint-Michielskerk, Gent) (ID, p. 47)
- 1659: restauratie van *H. Bavo* (Sint-Baafskathedraal, Gent) (ID, p. 47)
- 1660: *Drievuldigheid* (ID, p. 47-48)
- 1663: *Intrede van H. Bavo in het klooster* van de hand van Rubens herstellen (Sint-Baafs, Gent) (NK, KL2)
- 1664 (17 oktober): 9 lb gr. VI. voor het maken, schilderen en leveren van een vaandel voor de Sint-Sebastiaansgilde (Zut, I, p. 131)
- 1667: *Evangelisten schrijvend over het mysterie van het H. Sacrament* (Sint-Baafs, Gent) (NK, KL2)
- 1670: 25 lb gr. VI. voor een altaarwerk en versiering van de kapel van de H. Bartholomeus (NK, KL2)
- 1674: *H. Maagd bemiddelt voor de zielen in het purgatorium* (Sint-Jacobskerk, Gent) (ID, p. 48)
- 1679: *Anatomieles* (ID, p. 48)
- 1696: *Marteling van Christus* voor de kapel van het Groot Vleeshuis (NK, B60; NK, KL 2; ID, p. 47)
- 11 lb gr. VI. voor het schoonmaken van de schilderijen (*OT en NT*) van Langhen Jan in de Sint-Michielskerk (NK, KL 2)
- *Christus en zijn discipelen* (Sint-Michielskerk, Gent) (NK, KL2)
- *Marteldood van de H. Apollonius* (NK, KL2)
- *Marteldood van de H. Ursula en haar gezellinnen* (NK, KL2)
- *H. Familie* (NK, KL2)
- *Huwelijk van Maagd Maria* (Sint-Pieterskerk, Gent) (NK, KL2)
- *H. Adrianus* (Sint-Pieterskerk, Gent) (NK, KL2)
- *Marteldood van de H. Barbara* (Sint-Pieterskerk, Gent) (NK, KL2)
- *H. Magdalena* (NK, KL2)
- *H. Madeleine in extase* (NK, KL2)
- *Engelbewaarder* (NK, KL2)
- *H. Arnoldus aalmoezend gevend en de ontvangst in het klooster* (NK, KL2)

55 Beevost, Josephus (Bivos)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (Rek, Extr; NK, KL 2)
- 1735: meester (20 s gr. VI.) (Rek, Extr; NK, KL 2)
- 1739: lidgeld niet betalen wegens geen werk door de miserabele conjunctuur (Rek)
- 1742: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

56 Begaer, Jan

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1680/1681: meester (12 s gr. VI.) (Rek)

➤ **Werken**

57 Beke, Jan van der

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1649: overste (SB; NK, KL 2)

- 1650/1651: overdeken O (SB; NK, KL 2)
- 1665/1670: overste O (SB, Rek; NK, KL 2)

➤ **Werken**

58 Beke, Andries van der (Beecke(n))

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB)
- 1629: meester (SB)
- 1636: gezworene G (SB)

➤ **Werken**

59 Bellez, J.-B.

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1769: meester (20 s gr. VI.) (Rek)

➤ **Werken**

60 Belond, Balthazar (Bellon, Belloud)

➤ **Leven**

- Vader: Joseph Belond (JD, p. 332)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (Rek; NK, KL 2)
- 1753: meester (20 s gr. VI.) (Rek; NK, KL 2)
- 1772: meester huisschilder (JD, p. 332)

➤ **Werken**

- 1760: schilderen, vergulden en marmeren van kapellen en kantoren op het stadhuis (NK, KL 2)
- 1761: schilderen van een kandelaar en een kruis voor het stadhuis (NK, KL 2)
- 1765: schilderwerk voor het stadhuis (NK, KL 2)
- 1782: schilderwerk voor het stadhuis (NK, KL 2)

61 Bemde, ? van den⁶⁸⁶

➤ **Leven**

- Afkomstig uit Antwerpen (SB; NK, KL 2)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB)
- 1649/1650: Een Van den Bemden, schilder, werd meester te Antwerpen (RL, II, p.

⁶⁸⁶ In 1635 werd de schilder Jaspar van den Bemden 7 lb gr. VI. betaald om 7 dagen en 4 nachten te schilderen aan een kleine arcade voor de intocht in 1635 van kardinaal-infant Ferdinand. (NK, B49; NK, KL 2; VV, p. 34)

Dit is het enige spoor van een schilder met de naam van den Bemde(n) te Gent. Er zijn echter geen specifieke aanwijzingen om te concluderen dat het in beide gevallen om hetzelfde individu gaat. De data laten vermoeden dat het niet om Jaspar gaat.

205)

- 1673: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, KL 2)

➤ **Werken**

62 Bennaert, Geeraert (Beynnaert)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, KL 2)
- 1676: meester (27 juli) (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, KL 2)

➤ **Werken**

63 Berghe, François van den

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1646: meester te Gent (SB)
- 1646: suppoost te Gent (SB)

➤ **Werken**

64 Bergier, Jan-Baptiste

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB, Rek; NK, KL 2)
- 1661: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, KL 2)

➤ **Werken**

65 Berlan ,Simon

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: steenhouwer (SB)
- 1623: meester (SB)

➤ **Werken**

66 Berlicke, François

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1676: meester (10 februari) (20 s gr. VI.) (SB, Rek)
- Aanwezig: Jan Heijlbroeck en Maarten van Bommele (SB)
- 1684: lidgeld niet betalen wegens zijn sobere staat (Rek)

➤ **Werken**

67 Berlicke, Jacobus (Berlijck, Bielicq, Brelicq)

➤ **Leven**

- 1717/1720: 4x 10 s gr. VI. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB, Rek)
- 1695: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)
- 1717/1720: gezworene G (Rek, Extr)

➤ **Werken**

68 Berlicq Joannes (Berliek)

➤ **Leven**

- 1734/1736: 3x 10 s gr. VI. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB, Rek)
- 1704: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)
- 1734/1736: gezworene G (Rek, Extr)

➤ **Werken**

69 Berlicke, Lodovicus

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB, Rek)
- 1709: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

70 Berresfort, Martinus

➤ **Leven**

- †1690/1691 (NK, B57)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 2)
- 1674: meester (1 juli) (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, B57; NK, KL 2)
- 1691: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

- 1691: schilderwerk voor het vleeshuis samen met Antone van der Roer (NK, KL 2)

71 Bertholomie, Nicola

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldjesgieter (SB)
- 1684: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

72 Bertrant, Joannes-Baptiste

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek, Extr)
- 1725: meester (4 september) (20 s gr. VI.) (Rek, Extr)
- 1736: lidgeld niet betalen wegens zijn sobere staat (Rek)

➤ **Werken**

73 Berts, Jacques

➤ **Leven**

- † 1708 (NK, B67; NK, KL 2)
- Vader: Rombaut Berts (NK, B67; NK, KL 2)
- Kinderloos (NK, B67; NK, KL 2)
- Woonachtig op de hoek van de Bogaardenstraat (NK, B67; NK, KL 2)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, B67; NK, KL 2)
- 1669/1670: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, KL 2)

➤ **Werken**

74 Besoute, Jan (Beysoete)

➤ **Leven**

- ° 1587 te Brussel - † te Gent (VH b, p. 222; NK, KL 2)
- Vader: Jan Besoute (handelaar uit Duinkerke) (VH b, p. 222; NK, KL 2)
- Vrouw: Johanna Robulus (VH b, p. 222; NK, KL 2)
- 1615 (22 mei): poorter te Gent (VH b, p. 222; NK, KL 2)
- Zanger in de kapel van de aartshertogen (VH b, p. 222; NK, KL 2)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 2)
- 1615: meester (SB; NK, KL 2)

➤ **Werken**

75 Beucij, Doris (Deuris)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1650/1651: meester (SB)
- Aanwezig Jacques van der Hoeyen en Joos d'Haene (SB)

➤ **Werken**

76 Beukenhaut, Joannes van

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: ornamentbeeldhouwer (Rek)
- 1771: meester (20 s gr. Vl.) (Rek)

➤ **Werken**

77 Beveren, Gijzelbrecht van (van Bever; Frans Ebbrecht alias van Beveren)

➤ **Leven**

- 1730/1733: 4x 10 s gr. Vl. loon als gezwoorene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB, Rek), beeldhouwer (NK, B71)
- 1701: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 2)
- 1730/1733: gezwoorene G (Rek; Extr; NK, KL 2)

➤ **Werken**

- 1735: 14 gulden voor een standbeeld van de H. Cecilia voor de Sint-Michielskerk (NK, B67; NK, KL 2)

78 Bhosee, Lucas

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1636: meester (SB)

➤ **Werken**

79 Biervliet, Vincent van

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB), beeldhouwer (TB, IV, p. 14)
- 1600: meester (SB; NK, KL 2)

➤ **Werken**

- 1598: beeldjes en de overige versiering van het koor in de Sint-Juliaankerk te Ath (TB, IV, p. 14)
- 1605: figuren voor de gevel van de rechtszaal te Doornik (TB, IV, p. 14)
- 1611: figuur in een nis van het vondelingentehuis te Doornik (TB, IV, p. 14)
- 1613: Madonnabeeld aan de Sint-Katarinapoort te Doornik (TB, IV, p. 14)

80 Biest, David van der

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (SB)
- 1648: meester (SB)

➤ **Werken**

81 Billiet, Joos

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: kladschilder (SB)
- 1671/1672: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)
- 1690: lidgeld niet betalen (Rek)
- 1694: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

82 Blanchaert, Joos

➤ **Leven**

- Vader: Joos Blanchaert (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1666: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)
- Aanwezig: Amant de Heere en Pieter Dausi (SB)

➤ **Werken**

83 Blanckaert, Pieter (Blancquaert)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1637: meester (SB)
- 1646: suppoost (SB)

➤ **Werken**

84 Blaviere, J.⁶⁸⁷ (Blavier)

➤ **Leven**

⁶⁸⁷ Het betreft Judocus Blaviere. (JD, p. 332)

- Vader: Joseph Blaviere (JD, p. 332)

➤ **Carrière**

- Professionele status: ornamentbeeldhouwer (Rek; NK, KL 2), steenhouwer (NK, KL 2)
- 1767/1770: meester steenhouwer (JD, p. 332)
- 1770: meester (20 s gr. VI.) (Rek; NK, KL 2)
- 1782: bestuursfunctie bij de steenhouwers (JD, p. 332)

➤ **Werken**

- 1778: 13 pilasters voor een binnenplaats (Volderstraat, achter de kapel van de H. Macharius) (NK, KL 2)
- 1780: actief voor de stad (NK, KL 2)

85 Blazerijs, ?

➤ **Leven**

- Vrouw (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilderes (SB)
- 1646: suppoost (SB)

➤ **Werken**

86 Block, Pieter de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (Rek; Extr)
- 1732: meester (20 s gr. VI.) (Rek; Extr)

➤ **Werken**

87 Boethaes, Frederick (Boethals)

➤ **Leven**

- ° te Antwerpen (NK, KL 3)
- 1690 (24 mei): poorter te Gent (NK, KL 3)
- Vrijgesteld van de burgerwacht (NK, KL 3)

➤ **Carrière**

- Professionele status: goudslager (SB, Rek; NK, KL 3)
- 1690: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, KL 3)

➤ **Werken**

88 Bogaerde, Roeland van den

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1646: suppoost (SB)

➤ **Werken**

89 Bollaert, Matthijs

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1682: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

90 Bommel, Jan Raphaelsz. van

➤ **Leven**

- Vader: Raphael van Bommel (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (SB)
- 1631: meester (SB)
- 1690: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

91 Bommel, Joannes van

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (SB, Rek, Extr)
- 1712: meester (30 maart) (20 s gr. VI.) (SB, Rek, Extr)
- 1742: lidgeld niet betalen wegens geen werk door de miserabele conjunctuur (Rek)

➤ **Werken**

92 Bommel, Michiel van

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: kladschilder (SB)
- 1676: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)
- 1690/1695: 6x lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

93 Bommel, Raphael

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (SB)
- 1656: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)
- 1694/1696: 3x lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

94 Bommel, Hans van Raphaelsz.

➤ **Leven**

- Vader: Raphael van Bommel (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1620: meester (SB)

➤ **Werken**

95 Bommele, François van

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker en stoffeerder (SB)
- 1646: suppoost (SB)
- 1663: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)
- 1688: lidgeld niet betalen wegens zijn sobere staat (Rek)

➤ **Werken**

- 1683/1684: levering van glasvensters aan de gilde van Sint-Sebastiaan (Zut, II, p. 47)
- 1686/1687: 18 s 11 gr. Vl. voor het repareren van glasvensters in de kapel van de meerseniersnering in de parochiekerk van Sint-Niklaas (NK, B99; NK, KL 3)

96 Bommele, Maarten van (Bomble)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1638: meester (SB)

- Leermeester van Jan Click⁶⁸⁸ (° 5 augustus 1627), zoon van Jaecques en Simonne Dejonghe (Munck, p. 60)

➤ **Werken**

- 1648: 1 lb 7 s 2 gr. Vl. voor het repareren van glasvensters in het huis van de goudsmiden (NK, B99; NK, KL 3)
- 1650: 2 lb gr. Vl. voor het repareren van glas in de kapel van Sint-Elooi in de Sint-Niklaaskerk (NK, B99)

97 Bommele, Raphael van

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1604: meester (SB)

➤ **Werken**

98 Bonamy, Jan-Baptiste

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glasblazer (Rek)
- 1746: meester (20 s gr. Vl.) (Rek)

⁶⁸⁸ Op 16 januari 1642 liep Jan Click weg omwille van de slechte behandeling door Maarten van Bommele. Click keerde definitief terug naar zijn ouders. (Munck, p. 60)

➤ **Werken**

99 Bonne, Guillaume (Boone)⁶⁸⁹

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, KL 3)
- 1636: meester (SB; NK, KL 3)
- 1646: suppoost (SB)

➤ **Werken**

100 Bonnet, Gregorius (Bommet, Joris)

➤ **Leven**

- Afkomstig uit Antwerpen (SB; NK, B103; NK, KL 3)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, B103; NK, KL 3)
- 1617: meester (SB; NK, B103; NK, KL 3)
- 1643: gezworene G (SB; NK, KL 3)
- 1646: suppoost (SB)

➤ **Werken**

- 1620/1621: schilderen van een vaandel voor het Sint-Michielsgezelschap te Oudenaarde (NK, B103; NK, KL 3)

⁶⁸⁹ Mogelijk waren de ouders Michiel Bonne en Catherine de Rudder. (Vl. Bl., IVB 55)

101 Bonnie, Pieter

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB, Rek; NK, KL 3)
- 1695: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 3)

➤ **Werken**

102 Booerde, Guillaume van den (Ghelyamme)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1642: meester (SB)

➤ **Werken**

103 Bootman, Pauwels

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: bordschilder (SB)
- 1609: meester (SB)

➤ **Werken**

104**Borcht, Antonius van der**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: marmeraar en vergulder (SB), vergulder (Rek)
- 1696: meester (8 oktober) (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

105**Borluut, Adriaen**

➤ **Leven**

- Heer van Eenooide (SB; MB, III, p. 186)
- Jonkheer (SB; NK, KL 3)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1618: overste O (SB; NK, KL 3)
- 1623: overste van de goudsmiden (NK, KL 3)
- 1624: schepen van gedele (MB, III, p. 161)
- 1627: schepen van de keure (MB, III, p. 165)
- 1629: schepen van de keure (MB, III, p. 168)
- 1629: overste O (SB; NK, KL 3)
- 1631: schepen van gedele (MB, III, p. 171)
- 1633: schepen van de keure (MB, III, p. 173)
- 1635: overdeken O (SB; NK, KL 3)
- 1636: schepen van gedele (MB, III, p. 177)
- 1639: schepen van gedele (MB, III, p. 181)

- 1642: schepen van gedele (MB, III, p. 186)

➤ **Werken**

106 Borluut, Jacques (Borleet)

➤ **Leven**

- Heer van Schoonberghe (SB; VI. Bl., IVB 55)
- Jonkheer (SB; VI. Bl., IVB 55)
- Kind: Jacques (MB, III, p. 163)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1591: schepen van gedele (MB, III, p. 121)
- 1592/1593: schepen van de keure (MB, III, p. 122, 123)
- 1595: schepen van de keure (MB, III, p. 125)
- 1596: schepen van gedele (MB, III, p. 126)
- 1597/1598: schepen van de keure (MB, III, p. 127, 128)
- 1600/1602: schepen van de keure (MB, III, pp. 130-132)
- 1604/1605: overste O (SB; NK, KL 3)
- 1606: schepen van de keure (MB, III, p. 137)
- 1608: schepen van gedele (MB, III, p. 140)
- 1610: schepen van de keure (MB, III, p. 142)
- 1612: schepen van de keure (MB, III, p. 145)
- 1614: schepen van gedele (MB, III, p. 147)
- 1616: schepen van de keure (MB, III, p. 150)
- 1618: schepen van gedele (MB, III, p. 153)
- 1622: schepen van de keure (MB, III, p. 159)

➤ **Werken**

107Bossuyt⁶⁹⁰, Adolf (Bossu)

➤ **Leven**

- Vader: Maeylgaert Bossuyt (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1595: meester (SB)
- 1614: gezworene G (SB)

➤ **Werken**

108Bossuyt, Adolf

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1644: meester (SB)

➤ **Werken**

109Bossuyt, Antoon

➤ **Leven**

⁶⁹⁰ Stamboom van de familie Bossuyt. Door het ontbreken van aanknopingspunten is het echter niet duidelijk als het de juiste tak betreft. Er zijn echter veel overeenkomsten qua voornamen, zodat het mij nuttig lijkt de stamboom weer te geven. Passchier Bossuyt x Livijne Hoorenaert, met als kinderen: Joosyne, Livijne, Gillijne, Marie, Anna, Adolf, Jan (x Barbara Cyls, kind: Marie Bossuyt), Antone (x Marie Michielsens, kind: Carolus Bossuyt) en Passchier. (VI. Bl., IB 76)

- 1688/1695: 8x 10 s gr. VI. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1646: suppoost (SB)
- 1653: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)
- Aanwezig: Adriaen Hauwaert en François van den Berghe (SB)
- 1688/1695: gezworene G (SB, Rek)

➤ **Werken**

110 Bossuyt, François

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1683: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

111 Bossuyt, Jan

➤ **Leven**

- Vader: Passchier Bossuyt (Rek)
- 1661/1662: 2x 10 s gr. VI. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1644: meester (SB)
- 1646: suppoost (SB)
- 1661/1662: gezworene G (SB, Rek)

➤ **Werken**

- 1650: Jan Bossuyt en Adriaen Hauwaert leverden 27 kerkvensters bij de bouw van de sacristie in de Sint-Michielskerk (NK, KL 3)
- 1662/1663: herstellen van de glazen van de kapel van de nering der metselaars en steenhouwers in de Sint-Niklaaskerk voor 28 s 4 gr. Vl. (VW 884)
- 1666 (26 februari): 4 s gr. Vl. ontvangen van de paters Augustijnen voor onder meer 2 kerkvensters aan 1 s gr. Vl. het stuk (NK, B111; NK, KL 3)
- Glasvensters maken voor het huis van Hendrik van Eechoute, heer van Puinbeke (NK, B111; NK, KL 3)

112Bossuyt, Jan Marcusz.

➤ **Leven**

- Vader: Marcus Bossuyt (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1659: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)
- Aanwezig: Amant de Heere en Jan Bossuyt (SB)

➤ **Werken**

113Bossuyt, Joannes

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1683: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

114Bossuyt, Charles

➤ **Leven**

- 1725/1729: 5x 10 s gr. Vl. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek, Extr)
- 1716: meester (16 oktober) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr)
- 1725/1729: gezworene G (Rek, Extr)

➤ **Werken**

115Bossuyt Marcus

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1623: meester (SB)
- 1646: gezworene G (SB)

➤ **Werken**

116**Bossuyt, Paeschier (Bossu)**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1614: meester (SB)
- 1621: gezworene G (SB)
- 1633: gezworene G (SB)

➤ **Werken**

117**Botjau, Mathias (Battijau)**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (Rek; NK, KL 3)
- 1738: meester (20 s gr. Vl.) (Rek; NK, KL 3)
- 1739: lidgeld niet betalen wegens geen werk door de miserabele conjunctuur (Rek)
- 1742: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

118Boucquenolle, Raphael

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 3)
- 1616: meester (SB; NK, KL 3)

➤ **Werken**

119Boude, Judocus (Baude)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB, Rek; NK, KL 2)
- 1693: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 2)
- 1695: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

120Boude, Pieter (Baudee)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB, Rek; NK, KL 2)
- 1689: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 2)

➤ **Werken**

- 1695: vernieuwen van altaren op het stadhuis (NK, KL 2)

121Boughon, Steven

➤ **Leven**

- Vrouw: Anne de Galfye, weduwe van Nicolas de Buck (5 juli 1688, Gent)
- 1676: het neringbestuur vroeg de schepenen Boughon een beroepsverbod op te leggen, aangezien hij ten onrechte het beroep van borduurder uitoefende (SB, fol. 105; VH b, p. 268)

➤ **Carrière**

- Professionele status: borduurder (SB)
- 1677: meester (15 oktober) (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)
- 1695: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

122Boullion, Michiel

➤ **Leven**

- ° te Ere, nabij Doornik - † na 1670 te Doornik (TB, IV, p. 444; Cat17, p. 18)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 3), stillevenschilder (TB, IV, p. 444)
- 1638: meester te Doornik (TB, IV, p. 444; Cat17, p. 18)
- 1638: meester (SB; NK, KL 3)
- Philippe de Champaigne onterecht als zijn leerling beschouwd (Cat17, p. 18)

➤ **Werken**

- 1670: samen met andere kunstenaars betrokken bij de versiering van de stad bij de Plechtige Intrede van Lodewijk XIV (Cat17, p. 18)
- *Landschap met de vlucht naar Egypte in een bloemenkrans* (MSK, Doornik) (Cat17, p. 19)

123**Boven, Daneel var (van der?)**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB)
- 1604: meester (SB; NK, KL 3)

➤ **Werken**

124**Brabander, Guillaume de**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB, Rek)
- 1707: meester (20 oktober) (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

125**Braem, Charles**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1646: overdeken O (SB)

➤ **Werken**

126**Braems, Jacobus**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: kladschilder (SB, Rek)
- 1696: meester (9 december) (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

127**Brande, Catherine van den**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: prentverkoopster (SB, Rek)
- 1705: meesteres (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

- 1723 (juli): een Catherine van den Brande leverde borstels, verf, steenkalk en olie aan de secretaris van de bisschop voor 2 lb 16 s 8 gr. Vl. (Vl. Bl., IVP 5)

128Branie, Daneel

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (Rek; NK, KL 3)
- 1756: meester (20 s gr. Vl.) (Rek; NK, KL 3)

➤ **Werken**

129Bras, Antoon

➤ **Leven**

- 1659: 20 s gr. Vl. loon als overste (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: arts (MB, III, p. 203)
- 1653: overste van de goudsmiden (NK, KL 3)
- 1653: schepen van gedele (MB, III, p. 203)
- 1654: schepen van de keure (MB, III, p. 204)
- 1659: overste O (SB, Rek; NK, KL 3)
- 1664: schepen van gedele (MB, III, pp. 218-219)

➤ **Werken**

130Brauwer, Gaspard de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: borduurder (SB, Rek)
- 1696: meester (12 augustus) (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

131 Brelicq, Amant

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker en schilder (SB; NK, KL 3)
- 1659: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, KL 3)
- Aanwezig: Amant de Heere en Frederick Brelicq (SB)

➤ **Werken**

132 Brelicq, Frederik (Brelisque)

➤ **Leven**

- 1677/1679: 3x 10 s gr. VI. loon als gezwoene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1646: meester (SB)
- 1646: suppoost (SB)
- 1677/1679: gezwoene G (SB, Rek)

➤ **Werken**

133Brelicq, Lodewijk

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (Rek, Extr)
- 1718: meester (10 augustus) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr)

➤ **Werken**

134Brelicq, Maarten

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1616: meester (SB)

➤ **Werken**

135Broeckaert, Joannes

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (Rek, Extr)
- 1723: meester (14 november) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr)

➤ **Werken**

136Broekaert, Louis

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (SB, Rek)
- 1708: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

137Broers, Bernard (Beernaert)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1671/1672: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

138Brom, Abraham (Brem)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB; NK, KL 3)
- 1666: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, KL 3)

➤ **Werken**

139Bruggen, Gabriel van der

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB, Rek; NK, KL 3)
- 1700: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 3)

➤ **Werken**

140Bruggen, Jan van der

➤ **Leven**

- 1686: 20 s gr. Vl. loon als overste (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: licentiaat in de rechten (SB)
- 1670/1674: schepen van gedele (MB, III, pp. 228, 230, 231, 234, 241, 247)
- 1675: schepen van de keure (MB, III, p. 249)
- 1675: raadsheer in Oostende (MB, III, p. 249)
- 1680: schepen van gedele (MB, III, p. 280)
- 1686: hoofdman O (SB, Rek)

➤ **Werken**

141Bruggen, Joannes van der

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: marmeraar (Rek)
- 1680/1681: meester (15 januari 1681) (20 s gr. VI.) (Rek)

➤ **Werken**

142**Brune, Pieter de**

➤ **Leven**

- Jonkheer (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1575: overste O (SB)

➤ **Werken**

143**Bruyne, Alexander de**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (SB)
- 1615: meester (SB)

➤ **Werken**

144**Bruyne, Pieter de**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: wasgieter en stoffeerder (SB)
- 1646: suppoost (SB)
- 1647: meester (SB)
- 1648/1649: deken G (SB)

➤ **Werken**

145**Bruyne, Nicolas de**⁶⁹¹

➤ **Leven**

- Jonkheer (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1634: overdeken O (SB; NK, KL 3)

➤ **Werken**

146**Bruneel, Joannes**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB, Rek; NK, KL 3)
- 1705: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 3)

➤ **Werken**

⁶⁹¹ Niet te verwarren met Nicolaas de Bruijn (°1570), historieschilder en graveur, afkomstig uit Antwerpen. (Im, I, p. 112)

147Bruwel, Alexander

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (SB)
- 1656: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

148Buck, Adriaen de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek)
- 1763/1768: meester (20 s gr. VI.) (Rek)

➤ **Werken**

149Buck, Antoon de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek)
- 1762: meester (20 s gr. VI.) (Rek)

➤ **Werken**

150Buck, Emanuel de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek)
- 1739: meester (20 s gr. VI.) (Rek)

➤ **Werken**

151Buck, Joannes Carel de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldhouwer (Rek; NK, KL 4)
- 1763/1768: meester (20 s gr. VI.) (Rek; NK, KL 4)

➤ **Werken**

152Buck, Judocus de (Bueck)

➤ **Leven**

- 1769/1773: 5x 10 s gr. VI. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek)
- 1741: meester (20 s gr. VI.) (Rek)
- 1769/1773: gezworene G (Rek)

➤ **Werken**

153Buyck, Carel

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: kladschilder (SB, Rek)
- 1691: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)
- 1691/1692: 2x lidgeld niet betalen wegens eerste jaar (Rek)

➤ **Werken**

154Buysschaert Frans (Buyschaert, François)

➤ **Leven**

- 1744/1746: 3x 10 s gr. VI. loon als gezwoorene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB, Rek, Extr)
- 1713: meester (2 mei 1714) (20 s gr. VI.) (SB, Rek, Extr)
- 1744/1746: gezwoorene G (Rek)

➤ **Werken**

155Buits, Joannes de (de Buuf)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: kladschilder (SB)
- 1666: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

156Burseele, Arent van

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (SB)
- 1653: meester (SB)

➤ **Werken**

157Busier, Guillaume

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1606: meester (SB)

➤ **Werken**

158Cabootere, Carel

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1680/1681: meester⁶⁹² (SB)
- 1683/1684: 2x lidgeld niet betalen wegens zijn sobere staat (Rek)

➤ **Werken**

159 Caesemaecker, Jan (de) (Joannes)

➤ **Leven**

- 1740/1743: 4x 10 s gr. Vl. loon als gezworene (Rek)
- 1753/1755: 3x 10 s gr. Vl. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek, Extr)
- 1722: meester (10 november) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr)
- 1734/1736: 3x lidgeld niet betalen wegens zijn dienst op de dag van de mis voor de patroonheilige (Rek)
- 1740/1743: gezworene G (Rek)
- 1753/1755: gezworene G (Rek)

➤ **Werken**

160 Camfort, Simon van (Campfoort, Cantfort)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

⁶⁹² In het Schildersboeck staan 5 namen uit de jaren 1680/1681 die niet terug te vinden zijn in de rekeningen. Het betreft Vermeulen, Frans Lieu, Mattheus, Jan Soelder en Carel Cabootere. Eén van hen is een Fransman, vermoedelijk Frans Lieu, en betaalde wel 20 s gr. Vl. (SB, fol. 111; Rek 1680/1681)

- Professionele status: beeldsnijder (SB), beeldhouwer (TB, V, p. 464; NK, KL 4)
- 1618/1619: leerling te Antwerpen (antiek snijder) (TB, V, p. 464; RL, I, p. 551)
- 1637: meester (SB; NK, KL 4)

➤ **Werken**

- Grafmonumenten voor vice-admiraal Pieter Florisz. en burgemeester Albert Sonck, beiden gestorven in 1658 (vernield door brand in 1838) (TB, V, p. 464)

161 Cammaert, Pieter

➤ **Leven**

- 1692/1693: verhuisde naar Antwerpen (NK, KL 4)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB), boetseerder (Rek), beeldhouwer (NK, KL 4)
- 1687: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 4)
- 1693: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

162 Canoiij, Rocus de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, KL 4)
- 1641: meester (SB; NK, KL 4)

➤ **Werken**

163Casemaker, Adriaen de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB, Rek)
- 1698: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

164Casier, Jan

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek, Extr)
- 1721: meester (10 december) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr)

➤ **Werken**

165Weduwe van Catelaen, Michiel (Catelyn)

➤ **Leven**

- Huwde Michiel Catelaen, beeldhouwer uit Antwerpen, meester in 1649-1650, gaf in 1652-1653 Nicolaes Catelaen, zijn zoon, en Balthasar Haghen en in 1663-1664

Jacobus Verhelst op als leerjongen (TB, VI, p. 182; RL , II, p. 207, 238, 240, 350)

- Zoon: Nicolaes Catelaen, beeldhouwer uit Antwerpen, gaf in 1661-1662 Frederik Goosens op als leerjongen (TB, VI, p. 182; RL, II, p. 329)

➤ **Carrière**

- Professionele status: verguldster (SB)
- 1686: meesteres (20 s gr. VI.) (SB, Rek)
- 1691/1693: 3x lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

166Cauwenberghe, Joannes van (Couwenberghe)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldhouwer (Rek; TB, VIII, p. 11; NK, KL 4)
- 1742: meester (20 s gr. VI.) (Rek; TB, VIII, p. 11; NK, KL 4)

➤ **Werken**

167Caveye, Jacobus

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (Rek, Extr)
- 1718: meester (8 mei) (20 s gr. VI.) (Rek, Extr)

➤ **Werken**

168Cesaert, Jan (Joan, Csaert)

➤ **Leven**

- 1721/1724: 4x 10 s gr. Vl. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1646: suppoost (SB)
- 1663: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)
- Aanwezig: Jan Bossuyt en Adriaen Hauwaert (SB)
- 1684: lidgeld niet betalen wegens zijn sobere staat (Rek)
- 1686: lidgeld niet betalen wegens zijn sobere staat (Rek)
- 1690: lidgeld niet betalen (Rek)
- 1694: lidgeld niet betalen (Rek)
- 1696: lidgeld niet betalen (Rek)
- 1721/1724: gezworene G (Rek, Extr)

➤ **Werken**

169Cetelere, Carel de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: borduurder (SB, Rek)
- 1695: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

170Cevens, Carel

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker en stoffeerder (SB; NK, KL 4)
- 1643: meester (SB; NK, KL 4)

➤ **Werken**

171Christiaens, Philips

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (SB)
- 1646: suppoost (SB)
- 1647: meester (SB; NK, C 42)

➤ **Werken**

172Claerout, Gilbert van

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1631: meester (SB)

➤ **Werken**

173Claesens⁶⁹³, Jan-Baptiste

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (SB; Rek, NK, C45)
- 1697: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, C45)

➤ **Werken**

174Claessens, Louis (Clayssens)

➤ **Leven**

- ° 1636 te Gent (2 januari 1636, Gent) (TB, VII, p. 74; NK, C45; NK, KL 4)
- Vader: Artus Clayssens (TB, VII, p. 74; NK, KL 4)

⁶⁹³ Claeissins, Claasen, Claasz, Claaszoon, Claeis, Claeissens, Claess, Claessen, Claessens, Claesson, Claessone, Claesz, Claesz, Claeszen, Claeszoon, Claeys, Claeysens, Claissen, Claissens, Claissins, Claisson, Claiisz, Clasen, Clasens, Class, Classen, Classens, Clays, Clayssens, Clayssone. De kunstenaars uit de Lage Landen waarvan de familienaam afgeleid is van Claes en die leefden in de 15de, 16de of 17de eeuw, hebben een ontelbaar aantal varianten qua schrijfwijze. Deze kunnen echter gereduceerd worden tot 4 groepen. De Hollandse kunstenaars vindt men terug onder het trefwoord Claesz., de Vlaamse onder Claeissins (Brugge), Claessens (Antwerpen en Mechelen), Clayssens (Gent). (TB, VII, p. 31)

- Vrouw: Marie van Houte (NK, C45; NK, KL 4)
- Kinderen: Adriaen (°1664), dochter, Pieter⁶⁹⁴ (°1669) (TB, VII, p. 74; NK, C45; NK, KL 4)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; TB, VII, p. 74; NK, KL 4)
- 1664: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; TB, VII, p. 74; NK, C45; NK, KL 4)

➤ **Werken**

- 1667 (7 januari): 6 lb 8 s gr. VI. voor het beschilderen van de verschillende registers van gedele (NH, S2; NK, KL 4)
- 1671 (11 maart): 32 s gr. VI. voor het schilderen en vergulden van de wapenschilden van de heer van Leeuwenburch, voorschepen van de jaren 1665 en 1666, op de 2 registers van state (NH, S2; NK, KL 4)
- 1675 (6 juni): 3 lb 4 s gr. VI. voor het schilderen van 4 verschillende blazoenen van de stadsschepen op de registers (TB, VII, p. 74; NH, S2; NK, C45; NK, KL 4)
- Schilderde rekken en een doksaal in de kapel op het stadhuis en vergulde een schilderijlijst staande op het altaar (NK, KL 4)

175Clave, Jan

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1642: meester (SB)
- 1643: meester houtbreker (JD, p. 332)

⁶⁹⁴ Pieter Clayssens, gedoopt op 9 mei 1669, komt niet voor in de Gentse gilde. Hij was wel actief als schilder te Gent. Tussen 1701 en 1718 zorgde hij veelvuldig voor feestversieringen. (TB, VII, p. 74; NK, KL 4)

➤ **Werken**

176Claysens, Artus Frederiksz. (Classens, Clayssens)

➤ **Leven**

- Vader: Frederik Claysens (SB; NK, C45; NK, KL 4)
- Vrouw: Maria van Aelst (Huelst) (TB, VII, p. 74; NK, C45; NK, KL 4)
- Kinderen: Paulus (°1625, gedoopt op 6 februari), Felix (°1628, gedoopt op 5 december)⁶⁹⁵, Lowys (°1636, gedoopt op 2 januari), Jan (°1642, geboren en gedoopt op 27 januari); allen schilders (TB, VII, p. 74; NK, C45; NK, KL 4)
- Stamvader van de Gentse schildersfamilie Clays(s)ens (TB, VII, p. 74)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; TB, VII, p. 74; NK, KL 4)
- 1620: meester (SB; TB, VII, p. 74; NK, C45; NK, KL 4)
- 1629: gezworene G (SB; TB, VII, p. 74; NK, C45; NK, KL 4)
- 1646: suppoost (SB)

➤ **Werken**

- 1643: 5 lb gr. Vl. voor het schilderen van een vaandel voor de kerk van Oomberghe (TB, VII, p. 74; NK, C 45; NK, KL 4)
- 1643/1644: 13 s 4 gr. Vl. voor het schilderen van wapenschilden ter versiering van toortsen (NK, C 45; NK, KL 4)

⁶⁹⁵ Felix Clayssens, gedoopt op 5 december 1628, komt niet voor in de Gentse gilde. Hij was wel actief als schilder te Gent. Hij ontving in de jaren 1662-1663 de opdracht om de blazoenen van de stadsschepenen te schilderen op de registers van de schepenen van gedele voor de som van 3 lb 6 s 8 gr. Vl. (TB, VII, p. 74; NH, S2; NK, C45; NK, KL 4)

- 1649 (12 januari): 21 lb 17 s gr. Vl. voor het schilderij *Stichting* voor Nieuwen Bosch (NK, C45; NK, KL 4)
- 1651: actief voor Sint-Pieters te Gent (NH, S2)
- 1657 (18 september): 5 lb gr. Vl. voor het schilderen van een hekken buiten de Dampoort, schilderwerk aan de Keizerpoort en schilderwerken aan de stijlen van de stelling voor het stadhuis (NH, S2)
- 1659 (7 maart): 8 s gr. Vl. voor het beschrijven van 4 metalen platen om aan de brug over de Lieve te plakken (NH, S2)

177Clayssens, Adriaen

➤ **Leven**

- ° te Gent (4 of 8 maart 1664, Gent) - † 1705 (TB, VII, p. 74; NK, C45)
- Vader: Lowys Clayssens (TB, VII, p. 74)
- Moeder: Marie van Houte (NK, C45; NK, KL 4)
- Broer en zus: Pieter (°1669) en een zus (NK, KL 4)

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder en vergulder (SB; TB, VII, p. 74; NK, KL 4)
- 1685: meester (12 mei) (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; TB, VII, p. 74; NK, KL 4)

➤ **Werken**

- 1685: schilderde 8 wapenschilden van de schepenen (NK, C45; NK, KL 4)
- 1686: schilderde 4 wapenschilden van de schepenen (NK, C45; NK, KL 4)
- 1687: schilderde 5 wapenschilden van de schepenen (NK, C45; NK, KL 4)
- 1687: actief voor de ommeegang van de augustijnen (NK, C45; NK, KL 4)
- 1689: schilderde 4 wapenschilden van de schepenen (NK, C45; NK, KL 4)
- 1695/1696: 23 lb 8 s gr. Vl. voor het schilderen van een groot blazoens met 4 kwartieren en 86 kleine wapenschilden (NK, C45; NK, KL 4)
- 1701: 10 of 11 lb gr. Vl. voor een groot blazoens voor de uitvaart van Karel II (NK, C45; NK, KL 4)

- 1701: 2 lb 7 s 4 gr. Vl. voor het vergulden van een kroon en een scepter voor de uitvaart van Karel II (NK, KL 4)
- 1702: schilderde de blazoenen van Pieter Guillaume Billiet en Joseph Albert Cabeljau de Trisponsau voor in het college der medicijnen (NK, KL 4)
- 1705: 3 lb gr. Vl. voor het schilderen van een wapenschild van de hertog van Beieren (NK, C45; NK, KL 4)
- 1705: wapen- en decoratieschilderingen (TB, VII, p. 74)

178Clayssens, Philips

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (Rek, Extr; NK, C45)
- 1729: meester (22 mei) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr; NK, C45)

➤ **Werken**

179Clasens, Robert (Clayssens)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB, Rek), beeldhouwer (TB, VII, p. 74; NK, KL 4)
- 1690: meester (17 april 1691) (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; TB, VII, p. 74; NK, KL 4)
- Aanwezig: Rombout Pauwli en Servaes Manilius (SB)
- 1691: lidgeld niet betalen wegens eerste jaar (Rek)
- 1694/1695: 2x lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

180Claysens, Daniel

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: kladschilder (SB; NK, C45)
- 1667: meester (27 juli 1668) (20 s gr. VI.)⁶⁹⁶ (SB, Rek; NK, C45)

➤ **Werken**

181Claysens, Paulus (Clayssens)

➤ **Leven**

- ° 1625 te Gent (6 februari 1625, Gent) (TB, VII, p. 74; NK, KL 4)
- Vader: Artus Claysens (TB, VII, p. 74; NK, KL 4)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; TB, VII, p. 74)
- 1656: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; TB, VII, p. 74)

➤ **Werken**

- 1658/1659: 5 lb gr. VI. voor het beschilderen van 6 registers van gedele (NK, KL 4)
- 1660 (16 december): 4 lb 13 s 4 gr. VI. voor het schilderen op de registers van staten en contracten van de jaren 1654/1657 de wapenschilden van de

⁶⁹⁶ Daniel Claysens ontving 2 aanmaningen tot het kopen van de nering. Dit kostte de nering 6 s gr. VI. (Rek, 1667/1670)

stadsschepenen (TB, VII, p. 74; NH, S2; NK, C45; NK, KL 4)

182Clayssone, Omer

➤ **Leven**

- Woonachtig op de Sint-Pharaldusplaats (NK, KL 4)

➤ **Carrière**

- Professionele status: geen kunstenaar (NK, KL 4)
- 1566: schepen van gedele (MB, II, p. 338)
- 1572/1573: schepen van gedele (MB, II, p. 380, III, p. 2)
- 1574: overste O (SB; NK, C 44; NK, KL 4)
- 1575: schepen van de keure (MB, III, p. 16)
- 1576: schepen van gedele (MB, III, p. 21)

➤ **Werken**

183Cleef, Jan (III) de (Joannes, de Clief, Cleve)

➤ **Leven**

- ° 6 januari 1646 te Venlo - † december 1716 te Gent (20 december, Sint-Michielskerk, Gent) (TB, VII, p. 97, VIII, p. 71; NK C 47; VW 587; Im, I, p. 138; NK, C47; VH b, p. 295; NK, KL 4)
- Vrouw: Joanna van den Driessche (ID, p. 100)
- 1677/1679: 3x 10 s gr. VI. loon als gezworene (Rek)
- 1695: bij een overdracht van schilderijen via testament van de heer van Zelzate naar Jan Baptiste Della Faille, heer van Eeklo, trad De Cleef op als kwaliteitskeurder (NK, C47; NK, KL 4)
- 1703/1706: 4x 10 s gr. VI. loon als gezworene (Rek)
- Woonachtig op de Houtlei (NK, KL 4)

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB), schilder (TB, VII, p. 97)
- Opgeleid te Brussel (TB, VII, p. 97)
- Eerst leerling van Louis Primo en vervolgens van Gaspar de Crayer, met wie hij samen naar Gent trok (TB, VII, p. 97; Im, I, p. 138; NK, C47; NK, KL 4)
- Liefelingsleerling van De Crayer: hielp deze bij vele van zijn grote opdrachten en werkte verschillende nagelaten niet voltooid taferelen af, alsmede de patronen van de door Lodewijk XIV te Antwerpen bestelde wandtapijten; na de dood van De Crayer in het bezit van verschillende van diens schetsen en voorstudies (TB, VII, p. 97, VIII, p. 71; HV I, p. 41; Im, I, p. 138; HVb, p. 87)
- Na de dood van De Crayer de meest gevraagde Gentse schilder. Hij ontving talrijke bestellingen voor verschillende kerken en publieke gebouwen, niet enkel in de stad, maar in het volledige graafschap Vlaanderen. (TB, VII, p. 97)
- 1667: meester (13 mei 1668) (20 s gr. VI.) (SB, Rek; TB, VII, p. 97; HV I, p. 41; VW 587; NK, KL 4)
- 1677/1679: gezworene G (SB, Rek; TB, VII, p. 97; NK, KL 4)
- 1703/1706: gezworene G (SB, Rek; TB, VII, p. 97; NK, KL 4)
- 1704 (19 augustus): verklaarde aan en overtuigde de schepenen dat de stad door de toestemming aan de Antwerpenaars om taferelen te verkopen op de Korenmarkt vervuld raakte met schilderijen van bedenkelijke kwaliteit (VH b, p. 288-289)

➤ **Werken**

- Hand in verscheidene werken van De Crayer (zie *Carrière*)
- 1675/1679: 36 lb gr. VI. voor een *Hemelvaart van OLV* voor de rederijderskamer Maria ter Eeren (Sint-Jacobskerk, Gent) (VW 587; NK, C47; NK, KL 4)
- 1678/1679: 10 lb gr. VI. voor het schilderen van het hoogaltaar en het marmeren van pilaren in de Sint-Michielskerk (NK, KL 4)
- 1681: 3 lb 12 s gr. VI. voor het beschilderen van 2 tabernakeldeuren in de Sint-Jacobskerk (NK, KL 4)
- 1685: *Laatste Oordeel* van Nicolas de Liemakere herstellen (Sint-Jacobskerk, Gent) (NK, R53; NK, KL 4)

- 1685: schilderij voor het stadhuis (NK, KL 4)
- 1685 (13 juli): 32 s gr. Vl. voor de restauratie van *H. Ambrosius ontzegt keizer Theodosius de toegang tot de kerk* van Nicolas de Liemakere (NK, KL 4)
- 1686: 14 lb gr. Vl. voor het maken en leveren van een schilderij voor het stadhuis (NK, C47; NK, KL 4)
- 1686/1687: 3 lb 10 s gr. Vl. voor het schilderen van een preekstoelmodel voor de Sint-Michielskerk (NK, KL 4)
- 1689 (25 augustus): schilderij voor de armenkamer (NK, C47; NK, KL 4)
- 1689/1690: 33 lb 6 s 8 gr. Vl. voor een schouwstuk in het stadhuis (NK, KL 4)
- 1690: 16 lb 13 s 4 gr. Vl. voor het maken en leveren van een werk voor het stadhuis (NK, KL 4)
- 1696/1697: 36 lb 2 s 2 gr. Vl. voor een schilderij voor het Prinsenhof in opdracht van de stad (NK, C47)
- 1698 (9 juli); 100 lb gr. Vl. voor *Afkoop van de christenslaven* (Sint-Jacobskerk, Gent) (VW 587; NK, C47; NK, KL 4)
- 1698: 3 lb 8 s gr. Vl. voor het schilderen van verschillende engeltjes in de Sint-Jacobskerk te Gent (NK, KL4)
- 1698/1699: 100 stuivers voor *De marteldood van de HH. Crispijn en Crispiaan* (Sint-Michielskerk, Gent) (VW 587; NK, KL 4)
- 1708: 83 lb 13 s 1 gr. Vl. ontvangen van de stad voor een schilderij (NK, C47; NK, KL 4)
- 1709: 6 lb gr. Vl. voor *Portret van de overleden prelaat van Baudeloo* (NK, C47; NK, KL 4)
- *Verrijzenis* (Sint-Jacobskerk, Gent) (TB, VII, p. 97)
- *De onbevleete ontvangenis* (Sint-Michielskerk, Gent) (TB, VII, p. 97; VW 587)
- *Christus en Magdalena* (Sint-Niklaaskerk, Gent) (TB, VII, p. 97; NK, Kl 4)
- *Heilige Familie* (MSK, Gent) (TB, VII, p. 97; VW 587; NK, KL 4)
- *Het hemels manna* (MSK, Gent) (TB, VII, p. 97; VW 587)
- *Christus aan het kruis* (MSK, Gent) (TB, VII, p. 97; VW 587)
- *Onthouding van Scipio* (Kortrijk) (TB, VII, p. 97)
- *H. Jozef gekroond door het kindje Jezus* (MSK, Gent) (VW 587)
- *H. Amandus doopt Sigibert* (Sint-Nikolaaskerk, Gent) (VW 587; NK, KL 4)
- *Maria toont aan God de Vader het bebloede lijk van haar zoon* (Sint-Nikolaaskerk, Gent) (VW 587)

- *Keizer Karel stelt de armenkamer in* (VW 587)
- *H. Barbara* (Sint-Jacobskerk, Gent) (VW 587)
- *Laatste Oordeel* (Sint-Jacobskerk, Gent) (VW 587)
- *Hemelvaart van OLV* (Sint-Jacobskerk, Gent) (VW 587)
- *HH. Pieter en Paulus* (Sint-Jacobskerk, Gent) (VW 587)
- *H. Familie* (Sint-Jacobskerk, Gent) (VW 587; NK, KL 4)
- *De marteldood van de H. Lieven* (Sint-Jacobskerk, Gent) (VW 587)
- *Stervende christus* (VW 587)
- 4 lb 3 s gr. VI. voor De Cleef en Victor Verspilt voor een *H. Cornelis* en een vergulde lijst voor de Sint-Jacobskerk (NK, C47; NK, KL 4)
- *Marteldood van de H. Agnes* (NK, KL 4)
- *Straf der heiligschenners* voor het stadhuis (NK, KL 4)
- *Rust op de vlucht naar Egypte* (NK, KL 4)
- *Zondeval en belofte van verlossing* (Sint-Michielskerk, Gent) (NK, KL 4)
- 12 voorstellingen uit het leven van de H. Valerius voor het stadhuis (NK, KL 4)
- 2 lb gr. VI. voor een *Portret van de vorst* (NK, C47; NK, KL 4)
- *Vier elementen* (NK, KL 4)
- *Koning van Spanje en de Maagd van Vlaanderen* voor het stadhuis (NK, KL 4)
- *Zinnebeelden der gerechtigheid* voor het stadhuis (NK, KL 4)
- *Geheimen van Zenou* voor het stadhuis (NK, KL 4)
- *Leven van de H. Anna* (Sint-Niklaaskerk, Gent) (NK, KL 4)
- *Koperen serpent, opgericht door Mozes* (Sint-Jacobskerk, Gent) (NK, KL 4)
- *Vinden van de kennis* (Sint-Jacobskerk, Gent) (NK, KL 4)
- *Doopsel van Christus* (Sint-Jacobskerk, Gent) (NK, KL 4)
- 2 landschappen (Sint-Michielskerk, Gent) (NK, KL 4)
- *Goede Herder* (Sint-Michielskerk, Gent) (NK, KL 4)
- *Aanbidding der koningen* (Sint-Michielskerk, Gent) (NK, KL 4)

- 2 muurschilderingen aangebracht op het stadhuis: (a) *Hercules en Minerva* en (b) *Filips IV, koning van Spanje* (NK, KL 4)

184 Cleercq, Jacques de (Klerck)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, KL 4; NK, KL 11), beeldhouwer (TB, VII, p. 76)
- 1621: meester (SB; TB, VII, p. 76; NK, C48; NK, KL 4; NK, KL 11)
- 1646: suppoost (SB; TB VII, p. 76)

➤ **Werken**

- 1636: 5 lb 10 s 8 gr. VI. voor een gesculpteerd statiepaneel voor het OLV-broederschap in de Sint-Baafskathedraal (Gent) (TB, VII, p. 76; NK, C48; NK, KL 4)

185Clerck, Adriaen de

➤ **Leven**

- Vermoedelijk identiek aan een Adriaen de Clerck die in de negentiger jaren van de 17de eeuw te Gent taferelen verhandelde (TB, VII, p. 85)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB), fijnschilder (TB, VII, p. 85)
- 1680/1681: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; TB, VII, p. 85; NK, KL 4)
- 1698: vermoedelijk aanwezig op de halfvastenjaarmarkt te Gent als prent- en beeldjesverkoper (VH b, p. 344)

➤ **Werken**

- 1679/1680: 13 s 3 gr. VI. voor een Adriaen de Clercq voor het vernissen van blikken (NK, C48; NK, KL 4)

186Clerck, Peter

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoelschilder (SB)
- 1622 (1623): meester (SB)

➤ **Werken**

187Clercq, Guillaume

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB, Rek)
- 1692: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

188Clercq, Pieter de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek)
- 1762: meester (20 s gr. VI.) (Rek)

➤ **Werken**

189Cleve, Hendrik (IV) Hendriksz. van (Cleven)

➤ **Leven**

- Afkomstig uit Antwerpen. (SB; TB, VII, p. 97; NK, KL 4)
- † 22 oktober 1646 te Gent (Dominicanenkerk) (TB, VII, p. 97; NK, C47; EB, p. 99; NK, KL 4)
- Op zijn grafsteen aangeduid met “*pictor egregius*” (= buitengewone schilder)⁶⁹⁷ (TB, VII, p. 97; EB, p. 99)
- Vader: Hendrik III van Cleve (° 1525 - † 1589; graveur en schilder van stadsgezichten en landschappen) (SB; TB, VII, p. 96-97, 101; KvM, p. 167; EB, p. 92, 98; NK, KL 4; Cat16, p. 83)
- Broers: Gillis I en Hans⁶⁹⁸ (TB, VII, p. 101)
- Vrouw: Florence d’Hane († 23 december 1639; dochter van een Gentse patriciërsfamilie) (NK, C47; EB, p. 99; NK, KL 4)
- Kinderloos (TB, VII, p. 97)
- 1597: aanwezig te Gent (EB, p. 98; NK, KL 4)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; TB, VII, p. 97)
- Opleiding vermoedelijk genoten bij zijn vader (EB, p. 99)
- 1598: meester (SB; TB, VII, p. 97; EB, p. 98-99)
- Leermeester van Jan Alhoste (EB, p. 93; NK, KL 1)
- 1600: aanwezig op de halfvastenmarkt te Gent (betaalde 3x 4 s gr. VI. standgeld) (NH, S2; VH b, p. 341)
- 1602/1604: aanwezig op de halfvastenmarkt te Gent (betaalde 4x 4 s gr. VI. standgeld) (NH, S2)
- 1605: aanwezig op de halfvastenmarkt te Gent (in de kapel) (NH, S2)

⁶⁹⁷ Dit kan tellen als uitdrukkelijke manifestatie van de opinie van de tijdgenoten.

⁶⁹⁸ Hans van Cleve, geboren circa 1570 te Antwerpen, was actief als schilder, restaurateur en kunsthandelaar. (JB, p. 310)

- 1605: strijd om tijdens de halfvastenjaarmarkt werken in de kapel van het Vleeshuis te mogen exposeren. Gerard Pieters wou zijn standgeld verhogen van 20 s gr. Vl. naar 25 s gr. Vl. en 18 oortjes. Hendrik van Cleve echter schreef de schepenen met volgende woorden aan: “Ik zal u een gulden meer geven dan wat meester Gerard biedt, zonder te weten wat hij jullie biedt, al was het 7 of 8 gulden. Van Cleve won (VH b, p. 335-336; NK, KL 4)
- 1606: aanwezig op de halfvastenmarkt te Gent (onder meer in de kapel) (NH, S2)
- 1606: gezworene G (SB; TB, VII, p. 97)
- 1607: aanwezig op de halfvastenmarkt te Gent (NH, S2)
- 1609/1611: aanwezig op de halfvastenmarkt te Gent (NH, S2)
- 1611: gezworene G (SB; TB, VII, p. 97)
- 1613/1614: aanwezig op de halfvastenmarkt te Gent (NH, S2)
- 1614: gezworene G (SB; TB, VII, p. 97)
- 1618: aanwezig op de halfvastenmarkt te Gent, net als zijn vrouw (NH, S2; VH b, p. 341)
- 1621: gezworene G (SB; TB, VII, p. 97)
- 1631: gezworene G (SB; TB, VII, p. 97)

➤ **Werken**

- 1599 (2 december) / 1600 (2 februari): 7 s 6 gr. Vl. per dag en 3 kannen wijn voor de voorbereidingen van de Blijde Intrede van de aartshertogen te Gent op 28 en 30 januari 1600; leerjongen Jan Alhoste kreeg 3 s 4 gr. Vl. per dag (EB, p. 92-94; NK, KL 4)
- 1617: 5 gulden voor *Kruis met OLV en H. Jan* voor de kerk van Munte (NK, C47; NK, KL 4)
- 1620/1621: 3 lb 7 s gr. Vl. voor het schilderen van het vaandel van de Sint-Michielsgilde (NK, KL 4)

190 Cleysins, Jan (Clayssens)

➤ **Leven**

- ° 1642 te Gent (27 januari 1642, Gent) (TB, VII, p. 74; NK, KL 4)
- Vader: Artus Clayssens (TB, VII, p. 74; NK, KL 4)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; TB, VII, p. 74; NK, KL 4)
- 1676: meester (7 juli) (SB; TB, VII, p. 74; NK, C45; NK, KL 4)

➤ **Werken**

- 1678/1680: schilderde de blazoenen van de stadsschepenen (TB, VII, p. 74; NK, C45)

191Clop, Antoon

➤ **Leven**

- 1674/1676: problemen met Clop, waardoor procureur De Lange 5 s gr. Vl. kreeg voor zijn uitgevoerde taken (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (SB)
- 1674: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)
- 1696: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

192Cnudde, Augustinus

➤ **Leven**

- † 1756 te Gent (Sint-Pieterskerk) (TB, VII, p. 127; NK, KL 5)
- Vader: Ludovicus Cnudde (TB, VII, p. 127; Im, I, p. 141; NK, KL 5)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (Rek; TB, VII, p. 127)
- Leerling van zijn vader Ludovicus Cnudde (TB, VII, p. 127; NK, C58; NK, KL 5)
- 1747: meester (20 s gr. VI.) (Rek; TB, VII, p. 127; NK, C58; NK, KL 5)
- 1756: lidgeld niet betalen (Rek)
- Gaf lessen in de bouwkunde (NK, KL 5)

➤ **Werken**

- 1749: 14 lb gr. VI. voor het beschilderen van 2 triomfbogen voor de Blijde Intrede van prins Karel op 17 mei (NK, C58; NK, KL 5)
- 1750: *Kloosteraanzicht* voor het Franciscanenklooster van Gent (NK, KL 5)
- 1756: 14 lb gr. VI. voor het beschilderen van 2 triomfbogen voor de Blijde Intrede van prins Karel van Lotharingen (NK, KL 5)

193Cnudde, Ludovicus⁶⁹⁹

➤ **Leven**

- ° 7 augustus 1671 (of 1682⁷⁰⁰) te Gent - † 8 december 1741 te Gent (9 december, Sint-Pieterskerk) (TB, VII, p. 127; VH b, p. 307; NK, KL 5)
- Vader: Judocus Cnudde (VH b, p. 307; NK, KL 5)
- Moeder: Maria Heuleblock (VH b, p. 307; NK, KL 5)
- Zoon: Augustinus Cnudde (TB, VII, p. 127; Im, I, p. 141; NK, KL 5)
- 1714/1716: 3x 10 s gr. VI.. loon als gezworene (Rek)

⁶⁹⁹ In het SAG werden 3 personen met de naam Ludovicus Cnudde teruggevonden, die qua data kunnen corresponderen met de betreffende fijnschilder. De eerste foutieve was de zoon van Egidius Cnudde en Isabelle Jolle. Een eveneens foutieve optie was Ludovicus, zoon van Livinus Cnudde en Catherine van Bonte. Deze werd geboren op 14 november 1664 en gedoopt op 16 november. (NK, C58)

⁷⁰⁰ Volgens Immerzeel. (Im, I, p. 141)

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB, Rek), schilder (TB, VII, p. 127)
- Leerling van Jan de Cleef (TB, VII, p. 127; Im, I, p. 141; NK, KL 5)
- 1706: meester (6 juni) (20 s gr. VI.) (SB, Rek; TB, VII, p. 127; NK, KL 5)
- 1714/1716: gezworene G (Rek, Extr, TB, VII, p. 127; NK, KL 5)
- 1734/1736: 3x lidgeld niet betalen (Rek)
- Leermeester van zijn zoon Augustinus (TB, VII, p. 127; NK, C58; NK, KL 5)

➤ **Werken**

- 1714/1715: 2 lb 6 s 0 of 8 gr. VI. voor het maken van een model voor het altaar in de Sint-Michielskerk (NK, C58; NK, KL 5)
- 1722: 19 lb 10 s gr. VI. voor het beschilderden van een stenen leeuw op de gevel van het Gentse pakhuis (leeuw gesculpteerd door Jacob van der Kruijcen) (TB, VII, p. 127; NK, C58)
- 1722/1723: 8 lb gr. VI. voor het schilderen van het altaarmodel uit de jaren 1714/1715 (NK, KL 5)
- 1738: 30 lb gr. VI. ontvangen voor het schilderen van landschappen, profeten en historiën in het kasteel “Ter Zinkt” (NK, C58; NK, KL 5)
- *Onthoofding van Johannes de Doper* voor de reeds afgebroken Dominicanenkerk (TB, VII, p. 127; NK, KL 5)
- *Martelaarschap van de H. Lieven* voor het Begijnhof. (TB, VII, p. 127; NK, KL 5)
- Ontwerp voor het grafteken van bisschop Philippe-Erard van der Noot in de Gentse Sint-Baafskathedraal (uitgevoerd door onder meer Pieter de Sutter) (TB, VII, p. 127; NK, KL 5)
- Gewelf van de bisschoppelijke kapel in Sint-Baafs (aangetast door een brand op 11 september 1822 en sindsdien verborgen onder een laag witte kalk) (NK, KL 5)

194 Cock, Cornelis de

➤ **Leven**

- ° te Wijk bij Duurstede (Utrecht) (TB, VII, p. 142; NK, C59; VH b, p. 225; NK, KL 5)
- Vader: Hendrik de Cock (NK, C59; VH b, p. 225; NK, KL 5)
- 1620 (5 oktober): poorter te Gent (TB, VII, p. 142; NK, C59; VH b, p. 225; NK, KL 5)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glasschilder (SB; TB, VII, p. 142; NK, C59; VH b, p.225; NK, KL 5)
- 1619: meester (SB; TB, VII, p. 142; NK, C59; NK, KL 5)

➤ **Werken**

195Cock, Jan de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder en decorateur (TB, VII, p. 144; NK, KL 5)
- 1601/1602: meester (SB; TB, VII, p. 144; NK, KL 5)

➤ **Werken**

- 1614/1615: 2 lb gr. VI. voor in de kapel van de schrijnwerkers in de Sint-Jacobskerk onderaan in een fries van een altaartafel de letters van de namen van de bestuursleden te vergulden (NK, KL 5)

196Cock, Lucas de (Kock)

➤ **Leven**

- Vader: Michel de Cock (TB, VII, p. 145; NK, C59; NK, KL 5)
- Moeder: Jossine du Bois (NK, C59; NK, KL 5)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; TB, VII, p. 145; NK, KL 5)
- 1631: meester (SB; TB, VII, p. 145; NK, KL 5)
- 1646: suppoost (SB; TB, VII, p. 145)

➤ **Werken**

- 1651: schilderen van een vaandel voor de nering van de metselaars en steenhouwers voor 16 s 8 gr. VI. (VW 884; NK, KL 5)

197Cock, ?⁷⁰¹

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: borduurder (SB, Rek)
- 1680/1681: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

⁷⁰¹ Een Heyndrick de Cock duikt op in de rekeningen van 1682/1684, aangezien hij wegens zijn sobere staat het lidgeld voor 1684 niet betaalde. Vermoedelijk is deze gelijk te stellen aan de borduurder Cock. (Rek, 1682/1684)

198Cockuyt, Jan Jansz. (Joannes, Cockuut)

➤ **Leven**

- Vader: Jan Cockuyt (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB)
- 1611: meester (SB)
- 1620: gezworene G (SB)

➤ **Werken**

199Cockx, Jacques (Cocx, Koeckx)⁷⁰²

➤ **Leven**

- ° eind 16de eeuw te Antwerpen - † 23 oktober 1665 te Gent (Dominicanenkerk, Gent) (TB, VII, p. 144; NBW, XII, kol. 150; NK, KL 5; HR, p. 84)
- Vader: Guillaume Cocx (NBW, XII, kol. 150; NK, C61; NK, KL 5)
- Vrouw: Elisabeth of Isabelle Claesman, dochter van de baron van Male (TB, VII, p. 144; NBW, XII, kol. 150)
- 1625/1626: Brugs poorterschap kopen (jezuïeten stonden borg) (NBW, XII, kol. 150)
- Kocht het Hof van Nevel in de Gildestraat te Gent (NBW, XII, kol. 150)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, KL 5), beeldhouwer en architect (TB,

⁷⁰² De studie *Jacob Cocq, een Vlaams Beeldhouwer uit de zeventiende eeuw* (Brugge, 2003) van de hand van J.L. Meulemeester kon op geen enkele plaats gevonden worden waar het werk eveneens kon ingekeken worden.

VII, p. 144; NBW, XII, kol. 150; NK, KL 5)

- 1608/1609: vermoedelijk in de leer bij de Antwerpse beeldsnijder Forsi Cardon⁷⁰³ (NBW, XII, kol. 150)
- 1620: vermoedelijk meester te Antwerpen (NBW, XII, kol. 150)
- 1631: meester (SB; TB, VII, p. 144; NBW, XII, kol. 150; NK, C59; NK, KL 5)
- 1634/1635: deken G (SB; TB, VII, p. 144; NBW, XII, kol. 150; NK, KL 5)
- 1644: gezworene G (SB; TB, VII, p. 144; NBW, XII, kol. 150; NK, KL 5)
- 1653/1654: gezworene G (SB, Rek; TB, VII, p. 144; NBW, XII, kol. 150; NK, KL 5)
- Leerling: Gerij Picq (NBW, XII, kol. 150)
- Regelmatig werkte hij in opdracht van en/of samen met de jezuïtenbroeder Pieter Huysens (NBW, XII, kol. 150)

➤ **Werken**

- 1619/1642: meewerken aan de bouw van de Sint-Walburgakerk (Brugge) (NBW, XII, kol. 151)
- 1627/1629: 1ste fase doksaal Sint-Jacobskerk (Brugge) (NBW, XII, kol. 151)
- 1629/1641: werkzaamheden aan de kerk van de Gentse Sint-Pietersabdij (onder meer het kappen van de eerste steen voor 4 lb gr. VI., het westportaal, twee portalen binnenin, timpanen, nissen voor de apostelbeelden, een Maria- en Sint-Godelievebeeld; hij ontving onder meer 8 lb gr. VI. voor een beeld van OLV en 30 lb gr. VI. voor een arduinen figuur) (TB, VII, p. 144; NBW, XII, kol. 150-151; NK, C59; NK, KL 5)
- 1630: *Annunciatie* voor de monniken van de Gentse Sint-Pietersabdij, geplaatst in een kapel nabij de Sint-Kwintenskapel (Gent) (NBW, XII, kol. 150)
- 1632/1633: beeldhouwwerk aan het koorgestoelte van de Sint-Donaaskathedraal (Brugge) (NBW, XII, kol. 150)
- 1634: 1200 gulden ontvangen van de bisschop van Doornik als 1ste betaling voor het altaar in de OLV-kerk te Doornik (NK, C61)
- 1635: standbeelden van Filips IV en kardinaal-infant Ferdinand, opgesteld voor de

⁷⁰³ Forsi Cardon ging zelf in de leer bij Hans Verhaecht. (NBW, XII, kol. 150)

poort van het Gravenkasteel bij de Blijde Intrede van Ferdinand, waarvoor Cockx 500 gulden ontving (VW 341)

- 1636: ontwerp hoogaltaar Sint-Salvatoriekathedraal te Brugge (uitgevoerd in 1645 door Michel de Wachtere en later veranderd) (TB, VII, p. 144; NBW, XII, kol. 150)
- 1636: doksaal van de voormalige Sint-Donaaskathedraal (Brugge) (NBW, XII, kol. 151)
- 1636 (14 mei): 20 s gr. Vl. voor een OLV-beeld (NK, KL 5)
- 1637: 8 lb gr. Vl. voor een Madonnabeeld en 4 reliëfs voor de obelisk, die voor het bisschoppelijk paleis te Gent werd opgericht (TB, VII, p. 144; NBW, XII, kol. 150; NK, C59; NK, KL 5)
- 1637: grafepitaaf Nicolas de Schieter (OLV-kerk, Brugge) (NBW, XII, kol. 150)
- 1639: 20 s gr. Vl. voor het sculpteren van een OLV-beeld in opdracht van Sint-Baafs (NK, R53)
- 1640/1643: hoofdaltaar Sint-Walburgakerk (Brugge) (NBW, XII, kol. 151)
- 1642/1643: 249 lb 13 s 4 gr. Vl. voor het OLV-altaar in de Sint-Niklaaskerk (Gent) (NBW, XII, kol. 151; NK, KL 5)
- 1643: 12 lb 10 gr. Vl. voor een figuur van de H. apostel Mattheus voor het binnenportaal van St. Baafs (TB, VII, p. 144; NBW, XII, kol. 151; NK, C59; NK, KL 5)
- 1643-1645: witmarmeren Madonnabeeld voor het doksaal van de voormalige Sint-Donaaskathedraal (Brugge) (NBW, XII, kol. 150)
- 1644: altaar van de rozenkranskapel in de Sint-Niklaaskerk van Diksmuide, verwoest tijdens WO I (TB, VII, p. 144; NBW, XII, kol. 151)
- 1644/1646: 225 lb 13 s 4 gr. Vl. voor het Maria-altaar in het Begijnhof OLV-ter-Hooie (Gent) (NBW, XII, kol. 151; NK, KL 5)

- 1644/1647: doksaal voor de kapel van OLV-van-de-Potterie (Brugge) (NBW, XII, kol. 151; NK, C59)
- 1648/1649: 4 lb gr. Vl. voor overwerk aan een H. Graf (NK, KL 5)
- 1649/1651: OLV-altaar voor de Sint-Martinuskerk (Lede) (NBW, XII, kol. 151)
- 1650: 2de fase doksaal van de Sint-Jacobskerk te Brugge (uitgevoerd door Michel de Wachtere) (TB, VII, p. 144; NBW, XII, kol. 151)
- 1651/1652: altaar voor de kerk van de Sint-Pietersabdij (Gent) (NBW, XII, kol.

151)

- 1652/1659: altaar voor de Sint-Niklaaskerk (Diksmuide) (NBW, XII, kol. 151)
- 1655: mausoleum van de familie Hélias d'Huddeghem in de Gentse Karmelietenkerk (TB, VII, p. 144; HR, p. 84)
- 1657/1659: de afsluiting van de kranskapel, samen met anderen (Sint-Baafskathedraal, Gent) (TB, VII, p. 144; NBW, XII, kol. 151)
- 1657/1660: hoofdaltaar van de Sint-Jakobskerk (Gent) (NBW, XII, kol. 151)
- 1659/1668: Drievuldigheidsaltaar voor de Sint-Niklaaskerk, samen met Jacob de Baets en Gerij Picq (Diksmuide) (NBW, XII, kol. 151)
- 1660/ 1661: marmeren doopvont in de Sint-Martinuskerk (Lede) (NBW, XII, kol. 151)
- 1660/1662: hoofdaltaar van de Sint-Martinuskerk (Lede) (NBW, XII, kol. 151)
- 1662: de afsluiting van de Adam- en Evakapel, samen met Norbert Sauvage (Sint-Baafs, Gent) (TB, VII, p. 144)
- 1662/1663: 400 gulden voor de afsluiting van de kapellen van H. Thomas (later van de H. Catharina) en H. Hubertus en de bekleding van de pijler tussen beide (Sint-Michielskerk, Gent) (TB, VII, p. 144; NBW, XII, kol. 151; NK, C59; NK, KL 5)
- 1663 (3 februari): 62 lb 1s 1 of 2 gr. VI. voor het maken en leveren van een altaar voor de kapel van het schepenhuis van de keure (TB, VII, p. 144; NBW, XII, kol. 152; NH, S2; NK, 59; NK, KL 5)
- Restauratiewerken aan een H. Graf in de Sint-Niklaaskerk (Gent) (NBW, XII, kol. 151)
- 51 lb 13 s 4 gr. VI. ontvangen voor het maken van 3 engelenfiguren, 2 kapitelen en 2 standers met een boog voor de Sint-Pieterskerk (NK, KL 5)

200Coen, Charel

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; TB, VII, p. 166; NK, KL 5)

- 1615: meester (SB; TB, VII, p. 166; NK, KL 5)

➤ **Werken**

201Coen, Jan (Coenne)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: steenhouwer (SB)
- 1599: meester (SB)
- 1613: gezworene G (SB)

➤ **Werken**

202Coene, Francois

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder en kladschilder (SB)
- 1665: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

203Cogneau, Anthony

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (SB)

- 1655: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

204Colijn, Joannes

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldhouwer (Extr; NK, KL 5), beeldsnijder (Rek), schrijnwerker (NK, KL 5)
- 1711: meester schrijnwerker (JD, p. 332)
- 1718/1719: gezworene van de schrijnwerkers (JD, p. 332)
- 1727: meester (27 april) (20 s gr. VI.) (Rek, Extr; NK, KL 5)
- 1740/1741: gezworene van de schrijnwerkers (JD, p. 332)

➤ **Werken**

- 1745: 7 lb 18 s 8 gr. VI. voor een nieuwe preekstoel in Sint-Baafs (NK, KL 5)
- 1 lb 17s gr. VI. voor het maken van een koffer voor de kunstenaarsnering (NK, KL 5)

205Collart, Livinus

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: boetseerder (SB; NK, KL 5)
- 1678: meester (16 juni) (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, KL 5)
- Aanwezig: Pieter le Plat, Gillis Mathijs en Glaude le Fer (SB; NK, KL 5)

➤ **Werken**

206Collier, Carolus

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldhouwer (Rek; TB, VII, p. 224; NK, KL 5)
- 1773: meester (20 s gr. VI.) (Rek; TB, VII, p. 224; NK, KL 5)

➤ **Werken**

207Colman, Pieter

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldhouwer en stoffeerder (Rek; TB, VII, p. 243; NK, KL 5)
- 1751: meester (2x 20 s gr. VI.) (Rek; TB, VII, p. 243; NK, KL 5)

➤ **Werken**

208Conppestel, François (Compostelle)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: borduurder (SB, Rek, Extr; NK, KL 5)
- 1711: meester (15 november) (20 s gr. VI.) (SB, Rek; Extr; NK, C73; NK, KL 5)

➤ **Werken**

- 1752/1753: 70 lb gr. Vl. ontvangen voor het borduren van een nieuwe standaard voor het Broederschap van de Berechtiging in de Sint-Niklaaskerk; eventueel door een van zijn verwanten (NK, C73; NK, KL 5)

209Cools, Andries (Coels)⁷⁰⁴

➤ **Leven**

- Vader: Jan Cools (SB; TB, VII, p. 354; NK, C79; EB, p. 93; NK, KL 5)
- Kinderen: minstens 4, waaronder Maximiliaan en Antheunis (SB; VH b, p. 9)
- 1652 (29 oktober): verscheen voor notaris Jacques van de Foreeste (NK, C79; NK, KL 5)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; TB, VII, p. 354)
- 1610: gezworene G (SB; TB, VII, p. 354)
- 1624/1625: gezworene G (SB; TB, VII, p. 354)
- 1641: gezworene G (SB; TB, VII, p. 354)
- 1646: suppoost (SB)
- 1607/1608: aanwezig op de halfvastenmarkt te Gent (TB, VII, p. 354; NH, S2; VH b, p. 341)

➤ **Werken**

- 1599/1600: versieringen ter gelegenheid van de intocht van het aartshertogelijke paar Albrecht en Isabella te Gent, samen met zijn vader; kreeg als leerjongen 20 gr. Vl. per dag (TB, VII, p. 354; NK, C79; EB, p. 93; NK, KL 5; VH b, p. 9)
- 1609/1610: 6 lb gr. Vl. voor het beschilderen van de banderollen van de zilveren stadstrompetten met 12 leeuwen (NH, S2)

⁷⁰⁴ Niet te verwarren met de schilder Andries Cools, zoon van Jan, die meester werd in 1531 en de functie van gezworene bekleedde in 1535. (NH, S2)

- 1618: 5 lb 4 s 6 gr. Vl. en 8 lb 10 s gr. Vl. voor het aanbrengen van versieringen in het stadhuis (TB, VII, p. 354; NK, C79; 533-270)
- 1618: 15 s gr. Vl. voor 3 dagen (30 april, 4 en 5 mei 1618) bloembakken te beschilderen op het stadhuis (NK, KL 5)
- 1621/1631: 15 s gr. Vl. voor het tekenen van verschillende ontwerpen voor glasramen voor de kerk in Zevegem; verrichte bovendien arbeid in het Gentse Augustijnenklooster (TB, VII, p. 354; NK, C79; NK, KL 5)
- 1626/1627: 8 lb 6 s 8 gr. Vl. voor het schilderen van het vaandel van de schermergilde (NK, KL 5)
- 1631: vernieuwen van de wapenschilden op de nieuwe borden van de nering van de metselaars en steenhouwers voor 5 s gr. Vl. (VW 884; NK, KL 5)
- 1632 (16 november): 5 lb gr. Vl. voor het schilderen en vergulden van enkele wapenschilden voor de nieuwe kerk van de kapucijnen, gemaakt in opdracht van de stad (NK, C79; NK, KL 5)
- 1635: 5 lb gr. Vl. en 52 lb gr. Vl. voor het schilderen van 16 blazoenen in opdracht van de stad voor de komst van de kardinaal-infant (NK, KL 5; VV, p. 34, 111)
- 1649 (15 november): 4 lb 16 s gr. Vl. voor het beschilderen van 8 registers van keure en gedele en enkele ordonnanties (NH, S2)
- 1651 (1 februari): 2 of 3 lb gr. Vl. voor het beschilderen van 4 kaften van de registers van de griffie van gedele met wapenschilden (NH, S2; NK, C79; NK, KL 5)
- 1653 (30 juni): 4 lb 16 s gr. Vl. voor het beschilderen van 4 registers en enkele dunne metalen vellen (NH, S2)
- 1654 (16 december): 16 s gr. Vl. voor het beschrijven van 4 vellen dun metaal voor de stad (NH, S2)
- 1656 (17 juli): 16 s gr. Vl. voor het beschilderen van 2 metalen vlakken voor de stad (NH, S2; NK, C79; NK, KL 5)
- 1656/1657: schilderde de blazoenen van de stadsschepenen (TB, VII, p. 354)
- 1657 (12 maart): 32 s gr. Vl. voor het schilderen en het schrijven van 2 ordonnanties op metaal voor de stad (NH, S2)
- 1 lb 6 s 8 gr. Vl. ontvangen voor het schilderen van wapenschilden (NK, C79)

➤ **Leven**

- ° 28 februari 1659 te Gent (1 maart 1659), † te Gent (20 maart 1719, Sint-Baafs, Gent) (TB, VII, p. 376; NK, C82; NK, KL 5)
- Vader: Arnold Coppens (TB, VII, p. 376; NK, C82; NK, KL 5)
- Moeder: Joanna de Craene (TB, VII, p. 376; NK, C82; NK, KL 5)
- Vrouw: Anna de Kinderen (2 juni 1685, Sint-Jacobskerk) (TB, VII, p. 376; NK, C82; NK, KL 5)
- Kinderen: Franciscus (° 26 januari 1687), Joannes Florentinus (° 17 oktober 1688 en de 18de gedoopt in Sint-Baafs; beeldhouwer), Franciscus Hieronymus (° 12 oktober 1692), Franciscus (30 december 1693; beeldhouwer), Jacobus (° 3 juli 1695, † 28 april 1737; beeldhouwer) (TB, VII, p. 376; NK, C82; NK, KL 5)
- 1696/1718: ceremoniën in dienst van het stadsbestuur (TB, VII, p. 376)
- 1701/1706: 6x 10 s gr. VI. loon als gezworene (Rek)
- 1709: vanwege doofheid ontslaan van dienst in de burgerwacht (TB, VII, p. 376)
- 1714/1716: 3x 10 s gr. VI. loon als gezworene (Rek)
- Woonachtig op de Zandberg (NK, KL 5)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB), beeldhouwer (TB, VII, p. 376)
- 1684: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; TB, VII, p. 376)
- 1701/1706: gezworene G (SB, Rek; TB, VII, p. 376)
- 1714/1716: gezworene G (Rek, Extr; TB, VII, p. 376)

➤ **Werken**

- 1696: 12 s gr. VI. voor het maken van een kroon voor de overleden Anna van Oostenrijk (NK, C82; NK, KL 5)
- 1703: 5 lb 10 s gr. VI. voor een Christusbeeld voor de kerk in Munte (TB, VII, p. 376; NK, C82; NK, KL 5)
- 1706: 2 houten engelen voor de Sint-Niklaaskerk (NK, KL 5)

- 1706: troon voor een Madonnabeeld in de kerk van Zaffelare (TB, VII, p. 376)
- 1708: 2 engelen en de duif van de Heilige Geest voor de kerk van Zaffelare (TB, VII, p. 376)
- 1712: Madonnabeeld voor de kerk van Watervliet (TB, VII, p. 376)
- 1713: 4 lb 2 s gr. VI. voor het vervaardigen van een kruis en 2 kandelaars voor de kerk van Lembeke (TB, VII, p. 376; NK, C82; NK, KL 5)
- 1717: 12 lb 14 s gr. VI. voor 2 piramiden voor de kerk van Watervliet (TB, VII, p. 376; NK, C82)
- 1717: koorstoelen voor de kerk van Zaffelare (TB, VII, p. 376)
- 1717/1718: 105 lb gr. VI. voor het leveren aan de stadsschepenen van 12 houten fakkeldragers voor de Sacramentsprocessie (TB, VII, p. 376; NK, C82; NK, KL 5)
- 80 lb gr. VI. ontvangen voor de levering van houtwerk en als loon voor het aanbrengen van versieringen in de zaal van een kasselrijhuis in het Gravensteen (NK, KL 5)

211Coppens, François

➤ **Leven**

- ° 30 december 1693 (TB, VII, p. 377; NK, C82)
- Vader: Arnaut Coppens (TB, VII, p. 377; NK, C82)
- Moeder: Anna de Kinderen (TB, VII, p. 376; NK, C82; NK, KL 5)
- Broers: Franciscus, Joannes Florentinus, Franciscus Hieronymus, Jacobus (TB, VII, p. 376; NK, C82; NK, KL 5)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (Rek, Extr), beeldhouwer (TB, VII, p. 377; NK, KL 5)
- 1725: een François Coppens werd meester schrijnwerker (JD, p. 332)
- 1726: meester (9 oktober) (20 s gr. VI.) (Rek, Extr; TB, VII, p. 377; NK, KL 5)
- 1731: een François Coppens werd gezwoorene van de schrijnwerkers (JD, p. 332)

- 1743: een François Coppens werd gezworene van de schrijnwerkers (JD, p. 332)

➤ **Werken**

- Actief te Gent en te Mechelen (NK, KL 5)
- 1718/1719: een François Coppens ontving een betaling van de Sint-Michielskerk voor het maken van een altaarmodel (NK, C82)
- 1721: een François Coppens werkte onder Michel van der Voort aan een preekstoel voor het voormalig klooster Leliëndael (sinds 1809 in Sint-Rombauts te Mechelen) (TB, VII, p. 377)
- 1730: een François en een Theodoor Coppens arbeidden aan de door Th. Verhaegen in opdracht gegeven koorstoelen van Sint-Jan in Mechelen (TB, VII, p. 377)

212Coppens, Gaspard

➤ **Leven**

- Vrouw: Anna Parisaen (NK, C82)
- Kinderen: Franciscus (° 4 november 1692) (NK, C82)
- 1693: woonachtig te Antwerpen (Rek; NK, KL 5)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB, Rek), beeldhouwer (TB, VII, p. 377)
- 1681/1682: leerjongen van Peter Malderus te Antwerpen (TB, VII, p. 377; RL, II, p. 486; NK, C82)
- 1682/1683: meester te Antwerpen (beeldsnijder) (TB, VII, p. 377; RL, II, p. 490; NK, C82)
- 1692: meester (maar hij behield zijn domicilie te Antwerpen) (20 s gr. VI.) (SB, Rek; TB, VII, p. 377; NK, C82; NK, KL 5)
- 1693: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

- 1726/1728: communiebank in de Sint-Baafskerk in samenwerking met Jacob Coppens en Jacques Colin (NK, KL 5)
- Witmarmeren wapenschilden in de kerk van Sint-Baafs (NK, KL 5)

213Coppens, Geert

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek, Extr; NK, KL 5)
- 1727: meester (20 s gr. VI.) (Rek, Extr; NK, KL 5)

➤ **Werken**

214Coppens, Jacobus

➤ **Leven**

- ° 3 juli 1695 te Gent - † 28 april of augustus 1737 te Gent (Sint-Baafs, Gent) (TB, VII, p. 377; NK, C82; NK, KL 5)
- Vader: Arnold Coppens (TB, VII, p. 377; NK, C82)
- Moeder: Anna de Kinderen (TB, VII, p. 376; NK, C82; NK, KL 5)
- Broers: Franciscus, Joannes Florentinus, Franciscus Hieronymus, François (TB, VII, p. 376; NK, C82; NK, KL 5)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (Rek, Extr), beeldhouwer (TB, VII, p. 377)
- 1719: meester (11 november) (20 s gr. VI.) (Rek, Extr; TB, VII, p. 377; NK, KL 5)

➤ **Werken**

- 1719: 300 lb gr. VI. en 350 gulden courant voor een koorstoel in de kerk van Sint-Jacobs te Gent, samen met J. Hebbelinck (in de 19de eeuw versast naar Engeland) (TB, VII, p. 377)
- 1719: verschillende beeldhouwwerken voor het klooster van Ename (TB, VII, p. 377)
- 1719/1720: 1 lb 4 s gr. VI. en 5 lb 14 s gr. VI. voor het beeldhouwen van ornamenten en het maken van een tabernakel voor de Sint-Baafskathedraal te Gent; de marmeren versieringen werden aangebracht door Philip Martens en J. Hebbelinck (TB, VII, p. 377; NK, C82; NK, KL 5)

215Coppens, Joannes

➤ **Leven**

- ° 17 oktober of augustus 1688⁷⁰⁵ (18 oktober of augustus 1688) - † 1731 of 1732 (TB, VII, p. 377; NK, C82; NK, KL 5)
- Vader: Arnold Coppens (TB, VII, p. 377; NK, C82; NK, KL 5)
- Moeder: Anna de Kinderen (TB, VII, p. 376; NK, C82; NK, KL 5)
- Broers: Franciscus, Jacobus, Franciscus Hieronymus, François (TB, VII, p. 376; NK, C82; NK, KL 5)
- 1718/1719: aanwezig in het buitenland (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB, Rek, Extr; TB, VII, p. 377)
- 1711: meester (4 september) (20 s gr. VI.) (SB, Rek; Extr; TB, VII, p. 377; NK, C82; NK, KL 5)

➤ **Werken**

⁷⁰⁵ Vermoedelijk werd afhankelijk van de bron de geboortemaand “8bre” geïnterpreteerd als augustus of oktober. Het was echter niet mogelijk het origineel van de geboorteakte terug te vinden, zodat beide mogelijkheden hier zijn weergegeven. Het merendeel van de informatie schuift wel de maand oktober als enige optie naar voor.

- 1715: restaureerde taferelen van de abdij van Ename (TB, VII, p. 377; NK, C82; NK, KL 5)
- 1718/1719: 2x lidgeld niet betalen wegens aanwezig in het buitenland (Rek)

216Cornant, Michiel

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (Rek, Extr)
- 1726: meester (30 mei) (20 s gr. VI.) (Rek, Extr)

➤ **Werken**

217Cosijn, Gillis

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB, Rek)
- 1700: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

218Cosijn, Louis (Cousijn, Lawijs)⁷⁰⁶

➤ **Leven**

⁷⁰⁶ Niet te verwarren met Louis Cousin alias Luigi Gentile of Luigi Primo, de Vlaamse historie- en portretschilder uit de 17de eeuw. (TB, XIII, p. 407)

- 1696: 10 s gr. Vl. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1673: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)
- 1696: gezworene G (SB, Rek)

➤ **Werken**

219Coster, Jan de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (Rek, Extr)
- 1723: meester (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr)
- 1742: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

220Coster, Joannes de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek, Extr)
- 1727: meester (30 april) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr)
- 1739: lidgeld niet betalen wegens geen werk door de miserabele conjunctuur (Rek)

➤ **Werken**

221Coster, Laureins de

➤ Leven

➤ Carrière

- Professionele status: glazenmaker (Rek)
- 1743: meester (20 s gr. Vl.) (Rek)

➤ Werken

222Court, Pieter de la

➤ Leven

- 1729: staat in een niet nader bepaalde zaak tegenover de nering, maar wegens zijn sobere staat laat men het zo (Rek)

➤ Carrière

- Professionele status: stoffeerder (Rek, Extr)
- 1722: meester (13 juni) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr)
- 1742: lidgeld niet betalen wegens geen werk door de miserabele conjunctuur (Rek)

➤ Werken

223Coutturier, Gelaude le

➤ Leven

➤ Carrière

- Professionele status: stoffeerder en marmeraar (SB, Rek, Extr)

- 1713: meester (30 juli) (20 s gr. VI.) (SB, Rek, Extr)

➤ **Werken**

224Crayher, Jaspert de (Craye, Gaspar de)

➤ **Leven**

- ° 1582⁷⁰⁷ te Antwerpen - † 27 januari 1669⁷⁰⁸ (27 januari 1669, Dominicanenkerk, Gent) (HV I, p. 33, 40, 299, 333; TB, VIII, p. 70; LM, p. 8; NBW, VI, kol. 154; Im, I, p. 157; EB, p. 170; NK, KL 5; AM, p. 328)
- Vader: Gaspar (I) de Crayer⁷⁰⁹ (HV I, p. 33, 299; TB, VIII, p. 70)
- Moeder: Christine van Abshoven⁷¹⁰ (HV I, p. 33, 299; NBW, VI, kol. 154)
- Broer: Gaspar de Crayer (° te Antwerpen, gedoopt 18 november 1584) (LM, p.3)
- Afkomstig uit een welstellend milieu (Im, I, p. 157)
- Te Brussel woonachtig in de Uitdragerstraat (HV I, p. 35)
- 1608 (20 juni): verschijnen voor het schepentribunaal te Antwerpen in verband met een erfenis (domicilie wel te Brussel) (HV I, p. 37, 299)

⁷⁰⁷ Zowel TB, NBW, HV als verscheidene andere studies vermelden 1584 als geboortjaar van Gaspar de Crayer. HV bewijst dit zelf met een geboorteakte. (HV I, p. 33, 299; TB, VIII, p. 70) Maeterlinck maakt echter melding van een opschrift “*G.D. Crayer F. A° 1668 AET (âgé de 86)*” op het werk *De marteling van de H. Blasius* (MSK,Gent). (LM, p. 3) Dit is een verwijzing naar het geboortjaar 1582. Gaspar de Crayer, geboren in 1584, zou een broer geweest zijn van de schilder (LM, p. 3)

⁷⁰⁸ Bij zijn dood had de Crayer nog veel geld tegoed, namelijk 225 gulden van de priesters en kerkbewaarders van de parochiekerk van Schaarbeek, 180 gulden van Romain Lefèvre uit Brussel voor de opleiding van zijn zoon Thomas, 300 gulden voor de *Opwekking van Lazarus* van een Brusselse zusterorde en nog 82 gulden van de zusters van de cisterciënzerabdij van Florival. (HV I, p. 40, 334)

⁷⁰⁹ Gaspar (I) de Crayer, de vader van Gaspar (II), werd vermeld in de jaren 1587 en 1589 in de registers van de Antwerpse Sint-Lucasgilde als verluchter, decoratieschilder en handelaar in schilderijen. Hij werd tevens verkozen tot deken in de jaren 1608 en 1621. (HV I, p. 33-34; NBW, VI, kol. 154) Gaspar (I) de Crayer oefende het beroep van onderwijzer uit. (TB, VIII, p. 70; NBW, VI, kol. 154, RL, I, p. 320)

⁷¹⁰ Christina was een telg van de bekende schildersfamilie van Abshoven. (NBW, VI, kol. 154)

- 1613 (17 februari): huwde de Antwerpse Catherine Janssens van Duveland (vermoedelijk † 1670⁷¹¹) in de Antwerpse kathedraal (domicilie wel te Brussel) (HV I, p. 37, 299; TB, VIII, p. 70; NBW, VI, kol. 154; NK, KL 5)
 - Kinderloos (HV I, p. 37, LM, p. 7; NBW, VI, kol. 156)
 - 1664: verhuis naar Gent, waar hij vredig zijn laatste levensjaren wou slijten⁷¹² (HV I, p. 38)
 - Te Gent woonachtig in de Kammerstraat (HV I, p. 38; LM, p. 7; NBW, VI, kol. 155)
-
- Schonk bruidsgift (geld, parelsnoer⁷¹³,...) aan zijn nicht Catherine le Franqui, die op kerstdag 1666 of 23 december 1667 huwde met Elias van der Brugghe. Zij waren eveneens de enige erfgenamen. (HV I, p. 40, 332; LM, p. 7-8; NBW, VI, kol. 156)

⁷¹¹ Catherine Janssens werd op 2 januari 1670 begraven naast haar echtgenote. (HV I, p. 40, 334; LM, p. 8; NH, C1)

⁷¹² Deze verhuis ging gepaard met een juridische strijd gedurende de periode 1664-1669. Te Brussel was de schilder immers vrijgesteld van belastingen en accijnzen door zijn functie als hofschilder. Na zijn verhuis naar Gent wou hij deze voordelen behouden. Gaspar argumenteerde dat hij voor de stad diensten had verricht bij de Blijde Intrede van de kardinaal-infant. Uiteindelijk werd hij vrijgesteld van de stedelijke taksen en de grondbelasting. (HV I, p. 39, 328, 331; LM, p. 7; VH b, p. 258-262; VV, p. 116)

De vraag naar de motivering voor de verhuis naar Gent stelt zich. Zijn functie van schilder van de koning van Spanje, van de oude adel en van kardinaal-infant bezorgde hem een aardige uitkering en eveneens onschendbaarheid en aanzien, wat hem een ideaal leven te Brussel opleverde. Door zijn uitzonderlijke gave kon hij opdrachten snel afwerken. Volgens sommigen verlangde de Craeyer naar een leven in eenvoud en probeerde hij zich vrij te vechten van de uitgaven die in zijn positie en met de luxueuze smaak van zijn vrouw noodzakelijk waren. (LM, p. 6)

⁷¹³ De Crayer penseelde het portret van de kardinaal-infant Ferdinand voor Filips IV. Bij deze gelegenheid schonk de vorst uit voldaanheid een prachtige gouden ketting aan hem, met de beeldenaar van Ferdinand en op de keerzijde de Spaanse wapenschilden. Deze ketting verpandde de Crayer om een huwelijksgeschenk te kunnen geven aan zijn nicht. (LM, p. 6-8) Bovenop het sieraad kreeg de Crayer nog een aanzienlijke jaarwedde (Im, I, p. 157)

➤ Carrière

- Professionele status: schilder (SB)
- Leermeester: Raphaël Coxcie⁷¹⁴, hofschilder van de aartshertogen Albrecht en Isabella (HV I, p. 35; TB, VIII, p. 70; NBW, VI, kol. 154; EB, p. 156; DA, VIII, p. 125; NK, KL 5)
- 1607 (3 november): meester te Brussel (HV I, p. 35, 299; TB, VIII, p. 70; NBW, VI, kol. 154; Im, I, p. 157; EB, p. 169)
- Zich te Brussel toeleggen op het portretschilderen, aangezien de aanwezigheid van machtige figuren aan het hof werkgelegenheid verschafte voor een kundig portretschilder. (HV I, p. 35-36)
- 1610/1661: opleiding van verschillende leerlingen te Brussel, namelijk Cornelis Everbroot (1610), Mersen Reyers (1613), Jacques Vermechgo (1616), Jacques Pezet (1619), Philippe Gorsao (1622), Pierre Volkaert (1632), Henri Vervaert (1636), Joost van Hamme (1642), Charles de Croy (1647), Adrien van den Broeck (1648), Jean Leenaert (1653), François Monnaville (1656), Léonard Uytenhoeven (1658) en Thomas Lefèvre (1661)⁷¹⁵; eveneens verschillende Gentse leerlingen opgeleid, met name Jan de Cleef, Anselmus van Hulle en Antonius van den Heuvel (HV I, p. 36, 299, 300, 301, 302, 305, 307, 311, 314, 319, 323, 324, 326; VW 737; NBW, VI, kol. 155; EB, 169-170; EB, p. 170; NK, KL 5)
- 1612: actief als schilderijhandelaar voor aartshertog Albrecht⁷¹⁶ (TB, VIII, p. 70)
- 1614/1616: deken te Brussel (HV I, p. 36, 300; TB, VIII, p. 70; NBW, VI, kol.

⁷¹⁴ Volgens Cornelis de Bie. Er is echter geen enkel document voorhanden die deze stelling kan bevestigen. (HV I p. 35; NBW, VI, p. 154) Kramm vermeldt dat De Crayer de kunst niet te Antwerpen kan geleerd hebben, aangezien hij niet in het gildeboek van de Antwerpse Sint-Lucasgilde voorkomt. (Kr, I, p. 294)

⁷¹⁵ Enkel Cornelis Everbroot en Adrien van den Broeck verwierven het meesterschap te Brussel. (EB, p. 170) Volgens Deschamps was ook Jan de Cleef een leerling van De Crayer te Brussel. De Cleef zou enkele weken na de dood van de Crayer verschillende werken hebben voltooid, waaronder ook de tapijtkartons voor Lodewijk XIV. De Cleef behoorde tot de beste hulpjes van de Crayer. (HV I, p. 40; TB, VIII, p. 71)

⁷¹⁶ Gaspar dreef handel in schilderijen en ruilde kopijen van Vlaamse meesters met Musson. (JD, p. XV)

155; EB, p. 169)

- 1626: ontvanger van de scheepsrechten op het kanaal Brussel-Willebroek, beter gekend als de Willebroekse vaart (HV I, p. 37, 304; NBW, VI, kol. 155; DA, VIII, p. 125; NK, KL 5)
 - 1626/1627: lid van het stedelijk magistratenkorps te Brussel (HV I, p. 37; TB, VIII, p. 70; NBW, VI, kol. 155; DA, VIII, p. 125; NK, KL 5)
 - Veelvuldig contact met de Antwerpse kunsthandelaar en zijn persoonlijke vriend Matthijs Musson⁷¹⁷, die tevens fungeerde als zijn patroon (HV I, p. 36, 37, 313, 317; DA, VIII, p. 125)
-
- Persoonlijk contact met Rubens⁷¹⁸ en Van Dyck⁷¹⁹, wat invloed had op zijn

⁷¹⁷ Matthijs Musson was actief als helper in het atelier van Rubens. Na de dood van de grootmeester legde hij zich echter meer en meer toe op de kunsthandel. (JD, p. XI-XII) Er was regelmatig contact met De Crayer. Op 20 juli 1643 bijvoorbeeld schreef De Crayer aan Musson dat hij een fraai stuk van Van Dyck bezat en eveneens een landschap van Focquier. Gaspar nodigde Musson uit deze te komen bezichtigen. (JD, p. 13) Musson blijkt tegelijk een belangrijke tussenpersoon in de verspreiding van de werken van De Crayer. Hij kocht taferelen bij Gaspar op en verkocht ze aan geïnteresseerde kopers met een winstmarge. Musson kocht bijvoorbeeld twee taferelen voorstellende *De Kerstnacht* op voor 43 gulden en verkocht deze door voor 54 gulden samen. (JD, p. 256, 325, 327) Het is duidelijk dat Musson nog vele andere taferelen van de hand van De Crayer in zijn bezit had, bijvoorbeeld een *Nood Gods*, een *Kerstnacht* en een niet nader omschreven tafereel. (JD, p. LXXIV, LXXXVI) Zonder hiervoor een bewijs aan te voeren lijkt het mij niet verkeerd te stellen dat het Musson niet te doen was om een De Crayer in zijn bezit te hebben. Hij had interesse in werken waarmee hij dacht een winstgevend zaakje te kunnen doen.

⁷¹⁸ In een brief uit 1640 van kardinaal-infant Ferdinand, gericht aan zijn broer en koning van Spanje Filips IV, schreef Ferdinand dat De Crayer een “*pogo amigo*” was van Rubens. Dit duidt niet echt op een vriendschappelijke relatie, maar slaat eerder op een kennis. De Crayer kreeg daarentegen wel een deeltje van de erfenis van Rubens als loon voor bepaalde transacties die Gaspar afhandelde met Filips IV. Het ging om het onvoltooide werk van de *H. Benedictus*, hetwelk De Crayer ontving in 1641 uit handen van Rubens’ vrouw, Hélène Fourment. (HV I, p. 37, 310-311; NBW, VI, P. 155) Bepaalde werken uit het oeuvre tonen aan dat De Crayer het atelier van Rubens aan de Wapper visiteerde. (NBW, VI, P. 155)

⁷¹⁹ Van Dyck voerde tweemaal het portret uit van De Crayer. Het is ook bekend dat De Crayer Musson

schilderstijl (HV I, p. 37; VI. Bl., IC 353)

- Vermoedelijke samenwerking met François Duchatel (HV I, p. 36)
- In zijn taferelen zijn de landschappen vaak vervaardigd door Jacques d'Artois en Lucas de Vadder, en na het overlijden van deze laatste door Achtschelling de Jonge. De dieren waren veelvuldig van de hand van Pieter Boel (TB, VIII, p. 71; Im, I, p. 157)
- 1635: werd hofschilder in dienst van kardinaal-infant Ferdinand, een functie die hij ook behield onder Leopold-Willem (HV I, p. 43, 48, 308; TB, VIII, p. 70; NBW, VI, kol. 156)
- Jacob Boonen, aartsbisschop van Mechelen, gold als zijn mecenas (TB, VIII, p. 70; Im, I, p. 157; NK, KL 5)
- 1647/1649: Jacob van Campen tipte De Crayer voor het uitvoeren van de portretten van Frederik-Hendrik en Mauritz van Oranje-Nassau ter versiering van het Huis Ten Bosch in Den Haag. Toch voerde hij deze taferelen niet uit. De reden was, volgens Constantijn Huygens, dat de werken te hugenotisch en te orangistisch waren om te Brussel uit te voeren. (HV I, p. 56, 315-316; NBW, VI, kol. 158)
- 1664: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; HV I, p. 38-328; TB, VIII, p. 70; EB, p. 170)
- Het atelier moet een belangrijke rol gespeeld hebben in de productie. In 1634/1635 getuigde de Crayer zelf dat “*menichte cnaepen*” onder zijn leiding arbeid verrichtten. (NBW, VI, kol. 155)

- Appreciatie: Eind 18de eeuw werd hij nog in 1 adem genoemd met Rubens en Van Dyck. Gedurende de 19de eeuw werd hij gepositioneerd net onder Van Dyck en Jordaens. In de loop van de 20ste eeuw is de bewondering voor zijn werken geleidelijk weggeëbd. Vooral een gebrek aan originaliteit wordt hem verweten. (HV I, p. 30)

➤ Werken⁷²⁰

meedeelde dat hij een werk bezat van Van Dyck. (HV I, p. 38, 312)

⁷²⁰ In de werken van De Crayer is een duidelijke evolutie waar te nemen, waardoor zijn hele oeuvre wordt onderverdeeld in vijf periodes. Wie meer wil weten over de stijl en bijhorende technische

Gedateerde werken of te dateren werken

Profane of religieuze composities

- Tot 1618
- *Judith en Holofernes*: oorspronkelijk uit de collectie van Melchior Wijntgis, naar een origineel van Guido Reni, eveneens uit de collectie van Melchior Wijntgis (Verdwenen) (HV I, p. 76, 301)
- *De H. Maagd samen met het kindje Jezus en de H. Anna, omgeven door verschillende andere heiligen* (Leuven, Sint-Kwintenskerk) (HV I, p. 76-77)
- *Triptiek van de H. Johannes de Doper* (KMSK, Brussel) (HV I, p. 77-78; NBW, VI, kol. 159)
- *Boodschap van de aartsengel Gabriël aan Maria en De Visitatie*: bestelling voor de Onze-Lieve-Vrouwkerk te Kortrijk door eerwaarden Vichtrus en Monroy, dekens van de kerk (Kortrijk, Onze-Lieve-Vrouwkerk) (HV I, p. 79-80, 300)
- *Aanbidding van de koningen*: voor het klooster van de ongeschoeide karmelieten te Kortrijk (Kortrijk, Sint-Maartenskerk) (HV I, p. 80)

- Periode 1619-1630
- *Job belachelijk gemaakt*: 1619 (Toulouse) (HV I, p. 81, NBW, VI, kol. 158)
- *De H. Macarius tussen de pestlijders* (Sint-Baafskathedraal, Gent) (HV I, p. 82-83)
- *Het oordeel van Salomon*: bestelling op 11 december 1619 door de kasselrij van Oudburg voor in “*de Grootte Camere*“, op 11 januari 1620 is de voorstudie goedgekeurd na het aanbrengen van enkele veranderingen op verzoek van de

kenmerken over elk van deze periodes kan terecht bij HV I, p. 59-73. De studie van Vlieghe geeft een volledig overzicht van het oeuvre van De Crayer. Ik opteer hier om de onderverdeling van Vlieghe over te nemen, aangevuld met het eigen gevonden materiaal.

opdrachtgevers, op 22 januari 1620 tekent de Crayer het contract en ontvangt 200 gulden, de betaling bedraagt in totaal 400 gulden en 100 lb gr. VI. in 3 schijven (22 januari 1620, 8 (100 lb gr. VI. als tweede schijf, terzelfdertijd ontvangt zijn echtgenote een gratificatie van 25 gulden om een hoofddeksel te kopen) en 12 juni 1622 (nog eens 200 gulden)) (MSK, Gent) (HV I, p. 83-85, 301-303; TB, VIII, p. 70; LM, p. 3-4; VW 1066; NK, C96)

- *De Kruisafneming* (Verdwenen) (HV I, p. 85)
- *Het martelaarschap van de H. Catherina*: in opdracht van de chirurgijn Jacques Dhont voor de kapel van de H. Catherina in de OLV-Kerk te Kortrijk, op 31 augustus 1622 een betaling van 350 gulden (Grenoble) (HV I, p. 86-87, 303; NBW, VI, kol. 159)
- *Het martelaarschap van de H. Kwinten* (Sint-Kwintens-Lennik, kerk van Sint-Kwinten) (HV I, p. 87-88)
- *Het martelaarschap van de H. Blasius* (tekening⁷²¹) (Kopenhagen) (HV I, p. 88-89)
- *Alexander de Grote en Diogenes* (Keulen) (HV I, p. 89-90; LM, p. 8; NBW, VI, kol. 159)
- *De hemelvaart en de kroning van de H. Maagd*: voor de kerk van OLV te Kortrijk, op 3 juli 1630 een betaling van 150 gulden ontvangen (Dijon) (HV I, p. 91-92, 304)
- *H. Drievuldigheid* (Pommersfelden) (HV I, p. 92-93)
- *De verschijning van Christus aan Sint-Juliaan, de hospitaalridder*: vermoedelijk 1623 (KMSK, Brussel) (HV I, p. 93-94)
- *De verschijning van Christus aan de H. Maagd*: 1624 (Brussel, Kerk van OLV van de kapel) (HV I, p. 94)
- *Piëta met de portretten van burgemeester Henri van Donghelberghe en zijn echtgenote Adrienne Borluut*: geschonken door Van Donghelberghe en Borluut voor het epitaaf van Van Donghelberghe in de Brusselse begijnenkerk, vermoedelijk 1627 (KMSK, Brussel) (HV I, p. 95-96)
- *Piëta* (Bewaarplaats onbekend) (HV I, p. 96)
- *Elia in de woestijn gevoed door een raaf* (MSK, Antwerpen) (HV I, p. 96-97)

⁷²¹ Tekeningen werden niet uitgevoerd als doel op zichzelf. Ze vormden slechts een element in het voorbereidingsproces. (VT, p. XVII)

- *Tobias en de engel* (MSK, Gent; kopie te Rijsel, vermoedelijk uit het atelier van de Crayer) (HV I, p. 97-98)
- *Tobias en de engel* (Brunswick) (HV I, p. 98)
- *Boodschap van de aartsengel Gabriël aan Maria* (Wenen) (HV I, p. 98-99)
- *Aanbidding van de koningen* (Sint-Denijskerk, Kalken) (HV I, p. 99)
- *Piëta* (Dijon) (HV I, p. 99-100)
- *De ongelovige H. Thomas* (Kerk van de HH. Amandus en Blasius, Waregem) (HV I, p. 100)
- *Christus en de berouwvolle zondaars* (Beaune) (HV I, p. 100-101)
- *Nederdaling van de H. Geest* (Sint-Michielskerk, Gent) (HV I, p. 101)
- *Maria-ten-Hemel-opneming in aanwezigheid van de leden van de Brusselse gilde van de boogschutters* (tekening) (Parijs) (HV I, p. 101-102)
- *Maria-ten-Hemel-opneming in aanwezigheid van de leden van de Brusselse gilde van de boogschutters: in opdracht van de gilde* (MSK, Brussel) (HV I, p. 101-103)
- *Sint-Antonius en Sint-Paulus de kluizenaar in de woestijn* (KMSK, Brussel) (HV I, p. 103-104)
- *Triptiek met de beklimming van de Calvarieberg: na 1622* (Sint-Janskerk, Mechelen) (HV I, p. 104-105)

- Periode 1631-1637

- *De bekering van Saulus: in 1631 en 1632 betalingen ontvangen van de kerk ter waarde van 16 lb 13 s en 4 gr. VI.* (Sint-Pauluskerk, Opwijk) (HV I, p. 105-106, 305)
- *De verrijzenis van Christus* (Sint-Walburgakerk, Meldert) (HV I, p. 106-107)
- *Wonderbare visvangst* (Lille) (HV I, p. 107-108)
- *De H. maagd met het kindje Jezus, samen met de HH. Ildefonse, Bernard, Anselmus en Rupert: voor de abdijkerk van Affligem (1632-1634), model voor het volgende, 72 gulden ontvangen in 1632* (Verdwenen) (HV I, p. 108, 305-306)
- *De H. maagd met het kindje Jezus, samen met de HH. Ildefonse, Bernard, Anselmus en Rupert: voor het altaar van de H. Maagd in de abdijkerk der benedictijnen te Affligem, meer dan 600 gulden ontvangen in 1632* (1632-1634) (Kerk van het klein begijnhof “Ter Hoye“, Gent) (HV I, p. 108-109, 305-306)
- *De H. Benedictus ontvangt Totila, koning der Ostrogothen: model voor het*

volgende (HV I, p. 109-110)

- *De H. Benedictus ontvangt Totila, koning der Ostrogothen*: voor de nieuwe eetzaal van de Benedictijnenabdij te Affligem, voltooid in 1633⁷²² (HV I, p. 110-111, 306; LM, p. 5)
- *Sint-Benedictus* (overblijvend deel van een schilderij dat grotendeels vernietigd is tijdens WO I en dat H. Benedictus en zijn eerste leerlingen voorstelde (Benedictijnenabdij van Sint-Pieters-en-Paulus, Dendermonde) (HV I, p. 111-112)
- *Het mirakel van Sint-Guidon*: betaling in de jaren 1633-1634 door de kerkbewaarders van de Sint-Pieterskerk (Sint-Pieterskerk, Anderlecht) (HV I, p. 112-113, 306)
- *De H. Maagd met het kindje Jezus en de kanunnik Jean van Calendries* (OLV-Kerk, Dendermonde) (HV I, p. 113)
- De schilderijen voor de Arcus Caroli: Gaspar de Crayer schilderde 8 doeken voor de Arcus Caroli, 1 van de 2 triomfbogen opgericht op de Gentse Vrijdagmarkt voor de Blijde Intrede van de Kardinaal-Infant (28 januari 1635). Hij spreekt zelf over de onderwerpen in een brief aan de Staten van Vlaanderen te Gent, gedateerd 19 april 1664. De werken waren voltooid op 18 januari 1635, de volgende dag werden de tafereelen overgebracht naar Gent. De stad Gent betaalde De Crayer voor de uitvoering van deze opdracht 508 lb 6 s 8 gr. VI. Inbegrepen was de betaling van de leerjongens en het vele brandhout, aangezien de werken in putje winter werden geborsteld. Op 5 mei 1637 ontving hij nog eens 102 lb 10 s gr. VI. om deze werken te retoucheren, over te verven en te herspannen. (HV I, p. 113, 307-308, 327; LM, p. 5-6; VI. Bl., IC 353; NH, S2; VH b, p. 258-262; NK, KL 5; VV, p. 29, 64, 110, 114-115)
 - *De onderwerping van de vrije steden en de Duitse prinsen aan Karel V* (Verdwenen) (HV I, p. 115-116; VV, p. 87)
 - *De overgave van François I nabij Pavia* (Stadhuis, Gent) (HV I, p. 116; VV, p. 90)
 - *Karel V verovert Afrika* (Bijlokemuseum, Gent) (HV I, p. 117; VV, p. 91)
 - *Karel V tot keizer gekroond*⁷²³ (Stadhuis, Gent) (HV I, p. 117-118; VV, p. 100)

⁷²² Bij het zien van dit tafereel zou Rubens zijn bewondering voor de Craeyer geuit hebben door te roepen: “*Craeyer, Craeyer, niemand zal boven u craeyen!*” (LM, p. 5)

⁷²³ Tafereelen nummer 4 en 5 zijn weinig verzorgd. Vermoedelijk was de inbreng van het atelier hier

- *Karel V heeft de opperste macht aan zijn zoon Philips II* (Stadhuis, Gent) (HV I, p. 118-119; VV, p. 101)
- *Karel V vuurt zijn achterkleinzoon Ferdinand aan zijn voorbeeld te volgen* (Stadhuis, Gent) (HV I, p. 119-121; VV, p. 86)
- *Marcellus offert Viridomarus' wapenuitrusting aan Jupiter Feretrius* (Verdwenen) (HV I, p. 121; VV, p. 97)
- *De triomf van Scipio Africanus* (Verdwenen; model in Londen) (HV I, p. 122-123; VV, p. 99)
- Kartons voor de wandtapijten "Het leven van Karel V"
 - *Het huwelijk van Karel V en Isabella van Portugal* (Verdwenen) (HV I, p. 124-125)
 - *Karel V tot keizer gekroond* (Verdwenen) (HV I, p. 125)
 - *Karel V overwint hertog Jan-Frederik van Saksen* (Verdwenen) (HV I, p. 125-126)
 - *De verovering van Tunis door Karel V* (Verdwenen) (HV I, p. 126)
 - *De triomf van Karel V en Ferdinand van Hongarije op de Turken* (Verdwenen) (HV I, p. 126-127)
 - *Karel V geeft de opperste macht aan zijn zoon Philips II* (Verdwenen) (HV I, p. 127)
 - *Karel V mediterend te Yuste* (Verdwenen) (HV I, p. 127-128)
- Schilderij voor het zijdelingse altaar van OLV in de Sint-Pauluskerk te Opwijk: betaling van 22 lb 8 s gr. Vl. ontvangen in 1635 (Verdwenen) (HV I, p. 128, 307)
- *Maria-ten-hemel-opneming in de aanwezigheid van verschillende Heiligen*: in 1634 de opdracht van de stad Dendermonde ontvangen, ter versiering van de OLV-kerk, geleverd in 1636, in 1654/1655 een betaling van 16 lb 13 s 4 gr. Vl. om het werk te retoucheren (Dendermonde, OLV-kerk; model te Ierland) (HV I, p. 128-130, 306-308, 321)
- *De verheelijking van Christus*: geschonken door baljuw Joos Beeckman op 30 september 1637 aan de kerk van de H. Verlosser te Wieze, hij betaalde zelf 240 gulden (Verdwenen) (HV I, p. 130, 308-309)

groter, aangezien de werken bestemd waren voor minder goed zichtbare gedeeltes van de Arcus Caroli. (HV I, p. 118)

- *Studie van het hoofd van een jonge Moor* (MSK, Gent) (HV I, p. 131)
- *Oprichting van het Kruis* (Rennes) (HV I, p. 131-132; NBW, VI, kol. 160)
- *H. Jerom in de woestijn* (Lyon) (HV I, p. 132)
- *H. Jerom hoort de trompet luiden van het Laatste Oordeel* (Sibiu) (HV I, p. 133)
- *De H. Maagd vertrouwt de schouderband toe aan de H. Simon Stock* (Kerk van de ongeschoeide karmelieten, Gent) (HV I, p. 133-134; NBW, VI, kol. 160)

- Periode 1638-1648

- *H. Nikolaas ontvangt de dankbetuiging van 3 Romeinse officieren*: besteld door de leden van het broederschap van Sint-Nikolaas te Geraardsbergen op 13 december 1638 (Sint-Bartolomeuskerk, Geraardsbergen) (HV I, p. 134-135)
- *H. Nikolaas ontvangt de dankbetuiging van 3 Romeinse officieren*: replica van het vorige, waarvoor De Crayer tweemaal, in 1639 en 1640, het bedrag van 16 lb 13 s 4 gr. VI. ontving van de kerkbewaarders van de Sint-Pauluskerk te Opwijk (Sint-Pauluskerk, Opwijk) (HV I, p. 135, 309-311)
- *H. Maagd en het kindje Jezus omgeven door verschillende Heiligen*: voor het hoofdaltaar van de kerk van de hospitaalnonnen van Sint-Pieters, in 1638 een betaling van 480 gulden ontvangen (Wenen) (HV I, p. 135-136, 309)
- *H. Maagd en het kindje Jezus omgeven door verschillende Heiligen* (Bijlokemuseum, Gent; een atelierkopie te Steenhuffel) (HV I, p. 137)
- *H. Maagd en het kindje Jezus omgeven door verschillende Heiligen*: replica van het vorige (Grenoble) (HV I, p. 138)

- *H. Maagd biedt de rozenkrans aan aan H. Dominicus in de aanwezigheid van verschillende andere Heiligen*: geschilderd in de jaren 1639-1640 voor het altaar van de OLV-kapel in de Sint-Pieterskerk te Anderlecht, waarvoor hij 300 gulden kreeg (MSK, Brussel) (HV I, p. 138-139, 309-310)
- *H. Maagd biedt de rozenkrans aan aan H. Dominicus in de aanwezigheid van verschillende andere Heiligen* (Valenciennes) (HV I, p. 140)
- *Maria-ten-hemel-opneming*: geschonken door de weduwe Esther van der Beken in

- 1641 voor het hoofdaltaar van de jezuïetenkerk van Lier⁷²⁴ (Verdwenen) (HV I, p. 141, 311)
- *H. Maagd met het kindje Jezus* (Bewaarplaats onbekend) (HV I, p. 141, 142)
 - *H. Maagd biedt de rozenkrans aan aan H. Dominicus in de aanwezigheid van verschillende andere Heiligen* (Sint-Rombautskathedraal, Mechelen; kopie in de parochiekerk van Okegem) (HV I, p. 142)
 - *H. Maagd dicteert de Sabbatijnse bulle aan paus Johannes XXII* (Kerk van de ongeschoeide karmelieten, Gent) (HV I, p. 143)
 - *H. Simon Stock nabij H. Maagd spreekt ten gunste van de zielen in het purgatorium* (MSK, Gent) (HV I, p. 143-144)
 - De schilderijen van het altaar der 4 mysteriën in de Norbertijnse abdijkerk van Vicoigne
 - *Boodschap van de aarstengel Gabriël aan Madonna* (Verdwenen) (HV I, p. 145)
 - *Aanbidding van de herders* (MSK, Doornik) (HV I, p. 145-146; Vl. Bl., IIC 63)
 - *Christus aan het kruis* (Verdwenen) (HV I, p. 146)
 - *De verrijzenis van Christus*: voornamelijk een atelierwerk (Valenciennes) (HV I, p. 146-147)
 - *De marteling van de “quatre couronnés”*: bestelling op 9 april 1642 door de dekens van 4 Brusselse ambachten, te weten de beeldhouwers, de loodgieters, de timmerlieden en de schrijnwerkers; voor het altaar van de kerk van de H. Catharina te Brussel, op 9 april 1642 ontving hij 200 stuivers (Lille) (HV I, p. 147-148, 311-312)
 - *De Sabijnse maagdenroof*: bestelling door de kardinaal-infant Ferdinand, waarvoor de Crayer in 1642 1440 lb ontving (Verdwenen) (HV I, p. 148-19, 312;

⁷²⁴ De Crayer schreef op 2 december 1645 een brief aan de Antwerpse kunsthandelaar Matthijs Musson, waarin hij uiteenzet dat hij een Poolse delegatie verwacht die een kopie van dit werk willen bestellen. (HV I, p. 141, 313-314)

NBW, VI, kol. 157)

- *Wonderbare visvangst*: bestelling op 7 september 1643 door de Brusselse visverkopersgilde, waarvoor ze 600 gulden betaalden, werk geleverd in 1644 (MSK, Brussel; voorstudie te Keulen) (HV I, p. 149-150, 312-313)
- *Joachim en Anna, samen met de opgroeiende H. Maagd* (Bewaarplaats onbekend, replica in Recklinghausen) (HV I, p. 150-151)
- *De vorming van de H. Maagd* (Nantes) (HV I, p. 152)
- *Maria-ten-hemel-opneming* (Darlington) (HV I, p. 152)
- *Het visioen van Thomas van Aquino* (OLV-kerk, Brugge) (HV I, p. 153)
- *De kroning van de H. Rosalie*: doek besteld in 1644 door de oude jezuïetenkerk te Ieper, betaalbaar dankzij de financiële hulp van een onbekende weduwe (MSK, Gent) (HV I, p. 153-154, 313)
- *De verschijning van Christus aan de H. Maagd*: betaling ontvangen in 1644 (Verdwenen) (HV I, p. 154-155)
- *De verschijning van Christus aan Sint-Antonius*: besteld in 1645 door Arnold van Zinnik, pastoor van Merchtem (OLV-kerk, Merchtem) (HV I, p. 155, 314)
- *Maria-ten-hemel-opneming*: besteld in 1645 door Arnold van Zinnik, pastoor van Merchtem (OLV-kerk, Merchtem) (HV I, p. 155, 314)
- *Caritas Romana*: bestelling door Marie-Madeleine de Borja, hertogin van Arenberg en Heverlee, waarvoor De Crayer op 13 februari 1645 48 gulden werd betaald (Verdwenen) (HV I, p. 156, 313)
- *H. Maagd en het kindje Jezus omgeven door verschillende Heiligen* (Munchen, model eveneens te Munchen) (HV I, p. 156-159)
- *Aanbidding van de Wijzen* (OLV-kerk, Aarschot) (HV I, p. 159)
- *H. Maagd en het kindje Jezus omgeven door verschillende Heiligen* (MSK, Gent) (HV I, p. 160)

- *H. Maagd en het kindje Jezus omgeven door verschillende Heiligen* (Parijs) (HV I, p. 160-161)
- *De aanbidding van de herders* (Nederlandse ambassade, Brussel) (HV I, p. 161)
- *Kruisafneming*: er bestaat ook een atelierkopie uit 1672 in de Sankt-Georgskerk te Amberg (Amsterdam) (HV I, p. 162)
- *H. Benedictus ontvangt Totila, koning der Ostrogothen* (Sint-Pieterskerk, Gent) (HV I, p. 162-163)

- *Het visioen van de H. Hubertus*: ontwerp voor volgende (Verdwenen) (HV I, p. 163)
- *Het visioen van de H. Hubertus*: atelierkopie uit 1662 bevindt zich in de Sint-Lambertuskerk te Leefdaal en werd gekocht op 23 januari door de pastoor van Leefdaal (Sint-Jacobskerk, Leuven) (HV I, p. 163-164, 326)
- *De marteling van de H. Blaisius* (Sint-Vedastuskerk, Vlamertinge) (HV I, p. 164-166)
- *De marteling van de H. Joris*: atelierkopie in de Sint-Niklaaskerk van Chardonnet te Parijs (Sint-Cornelis- en Sint-Cyprianuskerk, Ninove) (HV I, p. 166)
- *De marteling van de H. Pieter*: ontwerp voor volgende (Rotterdam) (HV I, p. 167)
- *De marteling van de H. Pieter* (Sint-Pieterskerk, Sint-Pieters-Leeuw) (HV I, p. 167-168)
- *De herrijzenis van Christus* (Sint-Martinuskerk, Gent) (HV I, p. 168-169)
- *De herrijzenis van Christus*: vermoedelijk oorspronkelijk boven de graftombe van De Crayer in de Gentse Dominicanenkerk (Haarlem) (HV I, p. 169)
- *Christus aan het kruis tussen de HH. Franciscus en Maria-Magdalena* (Parijs) (HV I, p. 170)
- *Christus aan het kruis* (Sint-Martinuskerk, Gent) (HV I, p. 170-171)
- *Christus aan het kruis*: getrouwe replica van het vorige (Sint-Baafskathedraal, Gent) (HV I, p. 171)
- *Piëta*: bestelling (vermoedelijk in 1643 aangezien de Spaanse functionaris toen aanwezig was in de Lage Landen) door Don Francisco de Galarreta Ocariz, secretaris van koning Filips IV, inspecteur van de artillerie in de Lage Landen, en stichter van de H. Kruiskapel in de kathedraal van Vitoria, waarvoor het werk bestemd was (Vitoria) (HV I, p. 171-172)
- *H. Augustinus in extase* (Valenciennes) (HV I, p. 172-173)
- *De onthoofding van H. Johannes de Doper* (Verdwenen) (HV I, p. 173)
- *H. Apollinius* (MSK, Brussel) (HV I, p. 174)
- *De marteling van de H. Laurentius*: bovenste deel van het werk door ateliermedewerkers uitgevoerd (MSK, Gent) (HV I, p. 174-176)
- *H. Rochus omgeven door verschillende Heilige Patronen van de pestlijders*: na 1639 (MSK, Brussel) (HV I, p. 176)
- *H. Theresia, een gouden halssnoer en een kazuiifel*: na 1639 (Wenen) (HV I, p. 177)

- *H. Maagd verschijnt aan de gelukzalige Simon de Rojas*: bestelling voor het Iberisch schiereiland, vermoedelijk door koning Filips IV in hoogsteigen persoon (Madrid, kopie te Valladolid) (HV I, p. 178-179)
- *De miraculeuze vermenigvuldiging van de broden en de vissen*: schets voor volgende (Bewaarplaats onbekend) (HV I, p. 179)
- *De miraculeuze vermenigvuldiging van de broden en de vissen*: deels medewerking van het atelier (Sint-Martinuskerk, Asse) (HV I, p. 179-180)
- *De Hemelvaart van de H. Catharina*: schets voor volgende (Verdwenen) (HV I, p. 180)
- *De Hemelvaart van de H. Catharina* (Sint-Catharinakerk, Brussel) (HV I, p. 180-181)

- Periode 1649-1669

- *H. Maagd en het kindje Jezus omgeven door verschillende heiligen*: op 6 november 1649 betaling van 300 gulden ontvangen voor het werk, bestelling voor het Augustijnenklooster van Leuven (Sint-Romboutskathedraal, Mechelen) (HV I, p. 181-182, 316)
- *De Hemelvaart van de H. Catharina* (Sint-Michielskerk, Gent) (HV I, p. 182)
- *De Hemelvaart van de H. Catharina in aanwezigheid van verschillende heiligen* (MSK, Brussel) (HV I, p. 183)
- *H. Rochus*: betaling ontvangen in 1649 van de koster van Itterbeek voor de vervaardiging van dit werk en zijn tegenhanger (zie volgende) (Sint-Pieterskerk, Itterbeek) (HV I, p. 183-184)

- *Maria-ten-Hemel-opneming*: zie opmerking bij het vorige werk (Sint-Pieterskerk, Itterbeek) (HV I, p. 184)⁷²⁵
- *Maria-ten-Hemel-opneming* (Sint-Baafskathedraal, Gent) (HV I, p. 184-185)
- *H. Maagd en het kindje Jezus omgeven door verschillende heiligen*: schets voor

⁷²⁵ De Crayer ontving voor beide werken 100 gulden. Van der Vinnen en Van der Jeucht werden echter ook betaald. (HV I, p. 316) Vermoedelijk gaat het hier dus om “teamwork”.

- volgende (Prentenkabinet, Antwerpen) (HV I, p. 185)
- *H. Maagd en het kindje Jezus omgeven door verschillende heiligen*: in 1650 betaling van 500 gulden ontvangen van de pastoor Egidius van Lokeren en de koster van Opwijk voor de uitvoering en de levering van het doek (Sint-Pauluskerk, Opwijk) (HV I, p. 185-186, 317)
 - *Aartshertog Leopold-Willem biedt Maria en het kindje Jezus het plan voor de kerk van de ongeschoeide karmelieten in Gent aan*: vermoedelijk 1649 (Kerk van de ongeschoeide karmelieten, Gent) (HV I, p. 186-187)
 - *H. Maagd en het kindje Jezus bieden H. Simon Stock de schoudergordel aan*: na 1651 (Sint-Martinuskerk, Aalst) (HV I, p. 187-188)
 - *H. Nicolaas de Tolentin viert de mis voor de zielen in het purgatorium*: opdracht door de ouders van Jacques Stalins, toekomstig president van de Grote Raad van Mechelen, de kasselier van Oudburg hielp de kosten te drukken door op 11 maart 1650 100 gulden te betalen (Augustijnenkerk, Gent) (HV I, p. 188-189)
 - *Joachim en Anna met de jonge H. Maagd, in aanwezigheid van verschillende heiligen*: tegenhanger van het vorige (Augustijnerkerk, Gent) (HV I, p. 189)
 - *H. Agapitus*: eenheid vormen met volgende, beiden 1650-1652 (MSK, Brussel) (HV I, p. 190)
 - *H. Florentius* (MSK, Brussel) (HV I, p. 190-191)
 - *Beklimming van de Calvarieberg*: in 1650 stortten de koster van Baardegem voor dit werk een voorschot van 48 gulden, gevolg door drie andere betalingen, respectievelijk in 1651 (17 gulden), 1652 (74 gulden) en 1653 (8 gulden) (HV I, p. 191, 317-319) (Sint-Margrietekerk, Baardegem)
-
- Werken die heiligen en gelukzaligen, voornamelijk leden van de cisterciënzerorde, voorstellen, bestemd om de kerk van het cisterciënzerklooster van Nazareth bij Lier te versieren. Tussen 1652 en 1655 schilderde De Crayer een reeks van 12 taferelen. Elk schilderij is betaald door een verschillende schenker. (HV I, p. 191-192) Soms ook sprake van 15 taferelen. (NBW, VI, kol. 158)
 - *H. Alberic*: geschonken in 1652 door Ambroise, graaf van Hornes, kapitein-generaal van de Spaanse troepen in Artois (Verdwenen) (HV I, p. 192)

- *H. Benedictus*: geschonken in 1652 door Willem Bette, markies van Lede, ridder van de Orde van Sint-Jacob-van-Compostella, kapitein-generaal van de Spaanse vloot in de Lage Landen (Verdwenen) (HV I, p. 192)
- *H. Etienne Harding*: geschonken in 1652 door Filip d'Anneux, markies van Warquies, lid van de Oorlogsraad van de Spaanse vorst (Verdwenen) (HV I, p. 193)
- *H. Lutgarde omarmd door Christus*: geschonken in 1653 door Filip Le Roy, heer van Ravels, raadsman met betrekking tot de domeinen en financiën van de vorst van Spanje (Klooster van de Zwarte Zusters, Antwerpen) (HV I, p. 193)
- *De gelukzalige Beatrijs*: geschonken in 1653 door Judocus Gillis, abt van het cisterciënzerklooster van Saint-Bernard-sur-l'Escaut (= oud-dekenaat van Antwerpen) (Verdwenen) (HV I, p. 193-194)
- *H. Bernardus*: geschonken in 1653 door Maximiliaan van Nassau, baron van Warcoing, en zijn echtgenote (Verdwenen) (HV I, p. 194)
- *H. Edmond*: geschonken in 1654 door don Alonso de Ibarra, ridder van de Orde van Sint-Jacob-van-Compostella, lid van de oorlogsraad van de koning van Spanje, en zijn echtgenote (Verdwenen) (HV I, p. 194)
- *H. Elisabeth van Schönau in extase*: geschonken door François de Kinschot, ridder in de Orde van Sint-Jacob-van-Compostella, en zijn echtgenote (Sint-Jacobskerk, Antwerpen) (HV I, p. 195)
- *De gelukzalige Ida van Ramage*: geschonken in 1654 door Philippe-François de Fourneau, baron van Kapellen, en zijn echtgenote (Verdwenen) (HV I, p. 195)
- *H. Julienne van Cornillon*: geschonken door Bernard Delbeck, abt van de cisterciënzerklooster van Villers-la-Ville (Verdwenen) (HV I, p. 196)
- *De gelukzalige Sophie van Hoven*: geschonken in 1655 door baron Thierry van der Linden, heer van Croonenborgh (Verdwenen) (HV I, p. 196)
- *Een heilige of een gelukzalig van de cisterciënzerorde gekroond door Christus*: 1653 (Sint-Jacobskerk, Antwerpen) (HV I, p. 196-197)
- *Maria-ten-Hemel-opneming*: uitgevoerd en geleverd tussen 1652 en 1655, De Crayer ontving 108 lb 6 s 8 gr. Vl. van de koster van Watervliet (OLV-kerk, Watervliet) (HV I, p. 197-198, 319; VW 737)

- *Maria-ten-Hemel-opneming*: werk ter versiering van de kerk, betaling in drie schijven, 27 april 1654 (100 gulden), 24 december 1654 (100 gulden), na levering van zijn werk, en 29 november 1655 (100 gulden) (OLV-Hemelvaart-Kerk, Kruikebeke) (HV I, p. 198, 319-322)
- *H. Sebastiaan*: schenker was Joos Lijssens, in de rekeningen van de kerk van Haasdonk met betrekking tot dit werk in het jaar 1654 een uitgavenpost van 16 lb gr. VI. terug te vinden (Sint-Jacobskerk, Haasdonk) (HV I, p. 198-199, 321)
- *H. Bernardus gevoed door de borst van de H. Maagd*: De Crayer krijgt 300 gulden voor dit werk, dat op 24 mei 1654 werd geleverd en geplaatst (Sint-Romboutskerk, Steenokkerzeel) (HV I, p. 199, 320, 321)
- *De geloofsbelijdenis van de H. Norbertus en de broeders van zijn orde tijdens de kerstnacht van het jaar 1120*: een brief van 3 december 1654 vermeldt enkele iconografische problemen die de schilder diende te veranderen, op 14 april 1655 werk geleverd, François Duchatel en De Crayer werden 650 gulden betaald (Abdij der Norbertijnen, Averbode) (HV I, p. 199-201, 320-321)
- *Het visioen van de H. Dominicus*: vormt eenheid samen met volgende (Sint-Pauluskerk, Antwerpen) (HV I, p. 201)
- *Piëta*: eenheid met het vorige (Sint-Pauluskerk, Antwerpen) (HV I, p. 201-202)
- *H. Maagd en het kindje Jezus verschijnen aan H. Philippe de Neri* (OLV-van-de-Finisterekerk, Brussel) (HV I, p. 202-203)
- *Joachim en Anna met de jonge H. Maagd*: De Crayer werd op 30 juni 1656 betaald (Verdwenen) (HV I, p. 203, 322-323)
- *Christus aan het kruis, omgeven door pastoor Jean Mijtens (?) en de rectoren van het begijnhof van Brussel* (Museum van de Commissie van Openbare Onderstand, Brussel) (HV I, p. 203-204)
- *De verschijning van de aartsengel Sint Michiel aan de H. Joris* (OLV-Geboortekerk, Rijkhoven) (HV I, p. 204)
- *Piëta in aanwezigheid van de HH. Franciscus van Assisi en Elizabeth van Hongarije*: schets voor volgende (Parijs) (HV I, p. 204-205)
- *Piëta in aanwezigheid van de HH. Franciscus van Assisi en Elizabeth van Hongarije* (OLV-Geboortekerk, Rijkhoven) (HV I, p. 205)
- *Christus aan het kruis tussen HH. Maagd, Maria Magdalena en Johannes*: ook atelierkopie in de OLV-kerk te Waasmunster (Sint-Catharinakerk, Tongeren) (HV I, p. 206)

- *Studies voor de onthoofding van H. Johannes de Doper*: schets voor volgende (MSK, Gent) (HV I, p. 206-207)
- *De onthoofding van H. Johannes de Doper*: besteld op 22 november 1657 door de administratoren van het altaar van de kapel van de H. Johannes in de Gentse kathedraal, werk geleverd in mei 1658, de Crayer ontving 600 Brabantse gulden, de helft bij de levering en de rest in de drie volgende jaren; ook een atelierkopie in de Sint-Martinuskerk van Amberg, waarvoor 136 gulden werden betaald) (Sint-Baafskathedraal, Gent) (HV I, p. 207-208, 323; EB, p. 143-144)
- *De kroning van de H. Maagd in aanwezigheid van verschillende heiligen*: op 21 maart 1658 was De Crayer werkzaam aan dit tafereel, geleverd begin 1659 voor het bedrag van 600 talers (Amberg) (HV I, p. 208-209, 323-324; TB, VIII, p. 70)
- *Christus aan het kruis omgeven door verschillende heiligen* (Kerk van het College van de H. Catharina, Geraardsbergen) (HV I, p. 209)
- *H. Familie met H. Johannes de Doper* (Florence) (HV I, p. 209-210)
- *Ecce Homo* (Wenen) (HV I, p. 210)
- *Piëta* (Wenen) (HV I, p. 210-211)
- *Piëta* (Heilige Bloedkapel, Brugge) (HV I, p. 211)
- *Hercules tussen ondeugd en deugd* (Marseille) (HV I, p. 212)
- *Rust tijdens de vlucht uit Egypte* (Sint-Blasiuskerk, Jabbeke) (HV I, p. 213)
- *H. Servasius* (Bewaarplaats onbekend) (HV I, p. 213-214)
- *H. Maagd en het kindje Jezus omgeven door H. Servasius*: met medewerking van het atelier, bestelling voor de Sint-Servasiuskerk te Schaarbeek, bij de dood van De Crayer in 1669 was het doek nog niet volledig betaald (Sint-Servasiuskerk, Schaarbeek) (HV I, p. 214-215)

- *De aanbidding van de herders in aanwezigheid van verschillende heiligen en cisterciënzerzusters*: bestelling door de abdis van het klooster van Florival, Jeanne Colibrant, werk nog niet volledig betaald bij de dood van de Crayer (OLV-kerk, Brugge) (HV I, p. 215-216)
- *H. Maagd en het kindje Jezus omgeven door verschillende heiligen* (Meppen) (HV I, p. 216)
- *H. Bernardus gevoed door de borst van H. Maagd* (Sint-Laurentiuskerk, Virton)

(HV I, p. 217)

- *H. Maagd en het kindje Jezus omgeven door verschillende heiligen* (Sint-Michielskerk, Gent) (HV I, p. 217-218)
- *H. Maagd en het kindje Jezus omgeven door verschillende heiligen* (Meppen) (HV I, p. 218-219)
- *H. Maagd en het kindje Jezus omgeven door verschillende heiligen* (Bewaarplaats onbekend) (HV I, p. 219)
- *Christus aan het kruis, beweend door H. Maria-Magdalena*: De Crayer werd op 5 oktober 1662 het bedrag van 35 Hongaarse ducaten en 5 “souverains d’or” betaald door de abt van de Norbertijnenabdij van Averbode (Norbertijnenabdij, Averbode) (HV I, p. 219-220, 326)
- *H. Dominicus* (Madrid) (HV I, p. 220)
- *H. Antonius van Padua* (Madrid) (HV I, p. 220-221)
- *H. Pieter Noulasque* (Madrid) (HV I, p. 221)
- *H. Johannes de Doper* (Madrid) (HV I, p. 221-222)
- *H. Augustinus* (Madrid) (HV I, p. 222)
- *H. Ambrosius* (Villanueva y Geltru) (HV I, p. 222-223)
- *Maria-ten-Hemel-Opneming in de aanwezigheid van Sint-Pieter en Sint-Paulus* (Sint-Servasiuskerk, Schaarbeek) (HV I, p. 223)
- *Opwekking van Lazarus*: 1664, een notariële akte van 26 oktober 1669 toont aan dat het werk niet volledig betaald was bij de dood van de Crayer (Rennes) (HV I, p. 223-224)
- *Maria-ten-Hemel-opneming*: verschillende atelierkopieën; in 1665 ontving De Crayer 500 gulden voor dit werk om de kapel van de Sint-Rosariusbroederschap in de Sint-Walburgakerk te tooien (Sint-Walburgakerk, Oudenaarde) (HV I, p. 224, 329; LM, p. 9)
- *De kroning van de H. Maagd in de aanwezigheid van verschillende heiligen*: Maximiliaan Willibals⁷²⁶, baljuw van Waldburg en graaf van Wolfegg, bestelde dit werk in 1665 en het werd geleverd in 1666 (Wolfegg) (HV I, p. 225, 329)
- *De kroning van de H. Maagd in aanwezigheid van verschillende heiligen*: met

⁷²⁶ In de desbetreffende correspondentie roemt Maximiliaan Willibals De Crayer. Gaspar was in zijn ogen de grootste Zuid-Nederlandse schilder. (NBW, VI, p. 159)

- hulp van het atelier, bestelling door Maximiliaan Willibals in 1665 en geleverd in 1666 (Unteressendorf) (HV I, p. 225-226, 329)
- Werk bestemd ter versiering van het altaar van de kapel van de H. Maagd in de kapittelkerk van Wolfegg: in mei 1666 bestelde Maximiliaan-Willibald dit werk bij Gaspar de Crayer, geleverd september 1666 (Verdwenen) (HV I, p. 226)
 - *H. Ignacius van Loyola*: het jezuïetenklooster van Amberg verwierf dit werk in 1668 (Amberg) (HV I, p. 226-227, 333)
 - *H. Franciscus-Xaverius*: het jezuïetenklooster van Amberg verwierf dit werk in 1668 (Amberg) (HV I, p. 227, 333)
 - *De verrijzenis van Christus*: schets voor volgende (MSK, Gent) (HV I, p. 228)
 - *De verrijzenis van Christus*: gravure naar dit schilderij van Cornelis II Galle stond boven de graftombe van De Crayer in de Gentse Dominicanenkerk (MSK, Gent) (HV I, p. 228)
 - *De marteling van de H. Blasius* (MSK, Gent) (HV I, p. 228-229)
 - *H. Carolus Borromeuskerk geeft de H. Communie aan de pestlijders van Milaan*: na 1668 (Nancy) (HV I, p. 229-230)
 - *HH. Benedictus, Bernardus van Clairvaux en Robert van Molesme*: tekening voor volgende (New York) (HV I, p. 230)
 - *H. Bernardus gevoed door de borst van de H. Maagd in aanwezigheid van verschillende heiligen*: bestelling door de abdis van de kloosterkerk van Nazareth, Edmunda de Ibarra (KMSK, Antwerpen) (HV I, p. 231)
 - *H. Maagd smeekt Jezus Christus de invaliden en zieken te genezen*: misschien kreeg De Crayer op 5 januari 1669 2 lb 8 s gr. Vl. met betrekking tot dit werk (Sint-Jacobskerk, Gent) (HV I, p. 232, 333)
-
- *De verlossing door de Drievuldigheid van de christenen, gevangen in Noord-Afrika*: De Crayer ontving op 5 januari 1669 een betaling van 110 lb gr. Vl., bestelling door het Drievuldigheidsbroederschap om hun kapel in Gent te versieren (Sint-Jacobskerk, Gent) (HV I, p. 232-233, 333; LM, p. 9)
 - *De verlossing van de zielen uit het vuur van het purgatorium*: eveneens besteld door de Drievuldigheidsbroederschap om hun kapel in de Sint-Jacobskerk van Gent te versieren, bij de dood van de Crayer was het nog niet volledig afbetaald, 8

- lb gr. VI. werden nog betaald op 1 juni 1670 (Sint-Jacobskerk, Gent) (HV I, p. 233, 334; LM, p. 9)
- *Joachim en Anna met de jonge H. Maagd* (KMSK, Brussel) (HV I, p. 233-234)
 - *Geboorte van Jezus*: duidelijk met ateliermedewerking (Sint-Pieterskerk, Schorisse) (HV I, p. 234)
 - *Christus aan het kruis tussen HH. Maagd, Maria-Magdalena en Johannes* (Begijnhofkerk, Brussel) (HV I, p. 234)
 - *Verrijzenis van Christus* (Begijnhofkerk, Mechelen) (HV I, p. 235)
 - *H. Norbertus spreekt ten gunste van de zieken en de invaliden bij de H. Maagd* (Sanctuarium van OLV van Kortebos, Kozen) (HV I, p. 235)
 - *Maria-ten-Hemel-opneming*: ateliermedewerking (Amberg) (HV I, p. 236)
 - *HH. Antonius en Paulus, de kluisenaar, in de woestijn* (KMSK, Brussel) (HV I, p. 236-237)
 - *De marteldood van de H. Barbara*: voornamelijk uitgevoerd door het atelier van De Crayer (Sint-Baafskathedraal, Gent) (HV I, p. 237)
 - *Willem de Veroveraar bekeerd door de H. Bernardus* (Bayonne) (HV I, p. 237-238)
 - *Willem de Veroveraar bekeerd door de H. Bernardus* (Bewaarplaats onbekend) (HV I, p. 238-239)
 - *Willem de Veroveraar bekeerd door de H. Bernardus*: replica van het vorige (Kentucky) (HV I, p. 239)
 - *De marteling van de H. Dorothee*: schets voor het volgende (MSK, Gent) (HV I, p. 239-240)
 - *De marteling van de H. Dorothee* (Verdwenen) (HV I, p. 240-241)
 - *De Doop van de ouders van de H. Helena* (Sint-Ambrosiuskerk, Dilbeek) (HV I, p. 241-242)
 - *H. Theresia voor Christus* (Sint-Kwintenskerk, Leuven) (HV I, p. 242)
 - *H. Maagd en het kindje Jezus kronen een heilige*: schets voor een nooit uitgevoerd werk of een verloren schilderij (Edinburgh) (HV I, p. 242-243)
 - *De engelbewaarder toont aan de jonge graaf van Enghien(?), aan zijn broer en aan zijn zus(?) de weg die leidt naar Christus* (Stadhuis, Leuven) (HV I, p. 243)
 - *Agar in de woestijn* (Bewaarplaats onbekend) (HV I, p. 244)
 - *Alexander de Grote en Diogenes* (New York) (HV I, p. 244-245)
 - *H. Blasius* (Sint-Martinuskerk, Gent) (HV I, p. 245)

- *H. Laurentius* (Sint-Janshospitaal, Brugge) (HV I, p. 245)
- *H. Johannes de Evangelist te Pathmos* (Stadhuis, Gent) (HV I, p. 246)
- *H. Maria-Magdalena* (Valenciennes) (HV I, p. 246)
- *H. Maria Magdalena*: replica van het vorige (Bewaarplaats onbekend) (HV I, p. 247)

- Portretten
 - *Portret van rekenmeester Melchior Wijntgis* (Verdwenen) (HV I, p. 247, 301; NBW, VI, kol. 156)
 - *Portret van keizerin Anna, echtgenote van keizer Mathias*: tussen 1611 en 1618 (Stockholm) (HV I, p. 247-248)
 - *Portret van een edelman* (Bewaarplaats onbekend) (HV I, p. 248-249)
 - *Portret van een edelvrouw*: tegenhanger van het vorige, 1618-1620 (Bewaarplaats onbekend) (HV I, p. 249)
 - *Portret van Nicolas Triest* (Cambridge) (HV I, p. 250; NBW, VI, kol. 156)
 - *Portret van Marguerite de Malengheer, echtgenote van Nicolas Triest*: tegenhanger van het vorige (Bewaarplaats onbekend) (HV I, p. 250-251; NBW, VI, kol. 156)
 - *3 postume portretten van de prinsen*: De Crayer ontving een betaling in 1621 van de Rekenkamer van Brabant ter waarde van 195 lb 18 s arthois (Verdwenen) (HV I, p. 251, 302; NK, KL 5)
 - *Portret van koning Philips IV*: tegenhanger van volgende, De Crayer werd betaald in 1622 door de Rekenkamer van Brabant (Verdwenen) (HV I, p. 251, 303)
 - *Portret van koningin Isabella, echtgenote van koning Philips IV*: tegenhanger van vorige, De Crayer werd betaald in 1622 door de Rekenkamer van Brabant (Verdwenen) (HV I, p. 252, 303)
 - *Portret van koning Philips IV*: bestelling op 8 juni 1622 door de kasselrij van Oudburg, op hetzelfde moment als zijn tegenhanger (volgende), geleverd 19 januari 1625, betaling van 3 lb 4 s gr. VI. voor beide portretten (Verdwenen) (HV I, p. 252, 302, 304; LM, p. 4-5)
 - *Portret van koningin Isabella, echtgenote van koning Philips IV*: zie vorige (Verdwenen) (HV I, p. 252, 302, 304; LM, p. 4-5)
 - *Portret van een edelman*: tegenhanger van volgende (Bewaarplaats onbekend)

(HV I, p. 253)

- *Portret van een edelvrouw*: pendant van vorige (Bewaarplaats onbekend) (HV I, p. 253-254)
- *Ruiterportret van don Gaspar de Guzman, graaf van Olivares en hertog van Sanlucar*: misschien bestelling door de markies van Leganes, neef van de Guzman, tijdens zijn bezoek aan de Nederlanden in de jaren 1627-1628⁷²⁷ (Bewaarplaats onbekend) (HV I, p. 254-255; NBW, VI, kol. 156)
- *Ruiterportret van don Gaspar de Guzman, graaf van Olivares en hertog van Sanlucar*: misschien is dit de bestelling door de markies van Leganes (Boston) (HV I, p. 255)
- *Ruiterportret van don Diego Messia Felipe de Guzman, markies van Leganes* (Wenen) (HV I, p. 255-256)
- *Ruiterportret van Philips IV* (Madrid) (HV I, p. 256-257)
- *Ruiterportret van Philips IV* (Bewaarplaats onbekend) (HV I, p. 257)
- *Portret van Philips IV*: vermoedelijk bestelling door de markies van Leganes tijdens zijn bezoek aan de Lage Landen in 1627-1628 (Madrid) (HV I, p. 257-258; NBW, VI, kol. 156)
- *Portret van Philips IV* (New York) (HV I, p. 258-259)
- *Portret van Ferdinand van Spoelberg*: tegenhanger van volgende (Universiteitsbibliotheek, Leuven) (HV I, p. 259)
- *Portret van Anna Grimaldi de Morosena, echtgenote van Ferdinand van Spoelberg*: tegenhanger van vorige (Universiteitsbibliotheek, Leuven) (HV I, p. 260)
- *Postuum portret van aartshertog Albrecht*: vermoedelijk bestelling door de markies van Leganes tijdens zijn bezoek aan de Lage Landen in 1627-1628 (São Paolo) (HV I, p. 260-261)
- *Portret van infante Isabella*: tegenhanger van vorige, vermoedelijk bestelling door de markies van Leganes tijdens zijn bezoek aan de Lage Landen in 1627-1628 (Bewaarplaats onbekend) (HV I, p. 261-262)
- *Portret van infante Isabella* (Norfolk) (HV I, p. 262-263)

⁷²⁷ De markies van Leganes heeft met zekerheid een bezoek gebracht aan Brussel, waar De Crayer toen werkzaam was. (NBW, VI, kol. 156)

- *Portret van de kardinaal-infant Ferdinand*: kort na 1629, gebaseerd op een werk van Rubens, dat De Crayer ten huize van Rubens had kunnen aanschouwen (Bewaarplaats onbekend) (HV I, p. 263-264)
- *Portret van Jean-Jacques Chifflet, arts aan het Hof te Brussel*: op 9 augustus 1630 was het werk, bestemd voor Nicolas-Claude Fabri de Peiresc⁷²⁸, nog niet volledig voltooid (HV I, p. 264, 304-305; NBW, VI, kol. 156)
- *Portret van Antoon Triest, bisschop van Gent*: na 28 januari 1630 (Bijlokemuseum, Gent) (HV I, p. 265)
- *Ruiterportret van de kardinaal-infant Ferdinand* (Bewaarplaats onbekend) (HV I, p. 266)
- *Ruiterportret van de kardinaal-infant Ferdinand* (Madrid) (HV I, p. 266-267)
- *Portret van de kardinaal-infant Ferdinand* (Madrid) (HV I, p. 267-268)
- *Portret van de kardinaal-infant Ferdinand*: replica van het vorige (Bewaarplaats onbekend) (HV I, p. 268)
- *Ruiterportret van Jan III, graaf van Nassau* (Rijsel) (HV I, p. 269; NBW, VI, P. 157)
- *Portret van Jean-Louis-Hector, graaf van Isolani* (Verdwenen) (HV I, p. 269; NBW, VI, kol. 157)
- *Portret van Karel IV, hertog van Lotharingen* (Verdwenen) (HV I, p. 270; NBW, VI, kol. 157)
- *Portret van Jacques Boonen, aartsbisschop van Mechelen*: 1641 (Verdwenen) (HV I, p. 270)
- *Portret van Jacques Boonen, aartsbisschop van Mechelen*: 1643 (Verdwenen) (HV I, p. 270-271)
- *Portret van een Augustijn* (Justitiepaleis, Brussel) (HV I, p. 271)
- *Zelfportret* (Schleissheim) (TB, VIII, p. 71)
- Niet te dateren werken
- *De geboorte van Christus*: werk gekocht in 1634 door de kosters van de Sint-Pieterskerk in Sint-Pieters-Leeuw (HV I, p. 272)
- *Vlucht uit Egypte, naar een Italiaans prototype*: tussen 15 en 21 oktober maakte

⁷²⁸ Vermaard Provençaals geleerde en vriend van Rubens. (NBW, VI, kol. 156)

dit werk deel uit van de verzameling van Herman de Neyt te Antwerpen (HV I, p. 272)

- *Portret van Catharina van Vivonne, markiezin van Rambouillet*: bevond zich in 1646 te Parijs (HV I, p. 272, 314)
- *Boodschap van de aartsengel Gabriël aan Maria*: in 1655 in het bezit van de markies van Leganes te Madrid (HV I, p. 272, 322)
- *H. Augustinus*: in 1655 in het bezit van de markies van Leganes te Madrid (HV I, p. 273, 322)
- *H. Ignatius van Loyola*: in 1655 in het bezit van de markies van Leganes te Madrid (HV I, p. 273, 322)
- *Portret van doña Geronima Doria, echtgenote van don Felipe de Spinola, tweede markies van Los Balbases*: in 1655 in het bezit van de markies van Leganes te Madrid (HV I, p. 273, 322)
- *De Geboorte van Christus*: werk in 1658 voor 160 gulden gekocht door Matthijs Musson uit Antwerpen, kwam uit de collectie van de Antwerpenaar Jan van Wonsel (HV I, p. 273, 324)
- *Piëta*: werk voor 60 gulden in 1658 gekocht door Matthijs Musson uit Antwerpen, kwam uit de collectie van de Antwerpenaar Jan van Wonsel, vermoedelijk verkocht voor 290 gulden in 1661 (25 mei) aan Jean Picart (HV I, p. 273-274, 324, 326)
- *De verschijning van Christus aan de H. Maagd*: werk in 1658 gekocht door Matthijs Musson uit Antwerpen voor 83 gulden, kwam uit de collectie van de Antwerpenaar Jan van Wonsel (HV I, p. 274, 324)
- *Christus aan het kruis, H. Maagd en H. Johannes*: in 1659 deel uitmakend van de collectie van de aartshertog Leopold-Willem (HV I, p. 274, 325)
- *De verrijzenis van Christus*: in 1659 deel uitmakend van de collectie van aartshertog Leopold-Willem (HV I, p. 274, 325)
- *H. Maagd*: werk in het bezit van de kunsthandelaar Forchont te Antwerpen op 22 november 1670 (HV I, p. 274)
- *Joachim en Anna met de jonge H. Maagd*: op 16 oktober 1671 gekocht door graaf Czernin van Wenen bij de kunsthandelaar Forchont (HV I, p. 275)
- *De marteling van de H. Denijs* (HV I, p. 275)
- *H. Apollonius* (HV I, p. 275)
- *Ecce homo* (HV I, p. 275)

- *H. Barbara* (HV I, p. 276)
- *H. Catharina* (HV I, p. 276)
- *Aanbidding der wijzen* (HV I, p. 276)
- *Maria-ten-Hemel-opneming* (HV I, p. 276)
- *Maria-ten-Hemel-opneming* (HV I, p. 276-277)
- *De H. Carolus Borromeus helpt de pestlijders van Milaan* (HV I, p. 277)
- *De Onbevleete Ontvangenis van de H. Maagd* (HV I, p. 277)
- *De geboorte van Christus* (HV I, p. 277)
- *De marteling van de H. Etienne* (HV I, p. 277)
- *De roeping van de H. Mattheus* (HV I, p. 278)
- *Het feestmaal van Balthazar* (HV I, p. 278)
- *De Kruisafneming* (HV I, p. 278)
- *De Verrijzenis* (HV I, p. 278)
- *Het offer van Abraham* (HV I, p. 278)
- *Piëta* (HV I, p. 279)
- *Het offer van Abraham* (HV I, p. 279)
- *H. Cecilia omgeven door engelen* (HV I, p. 279)
- *H. Johannes de Evangelist te Pathmos* (HV I, p. 279)
- *H. Maarten te paard* (HV I, p. 279)
- *Christus aan het kruis* (HV I, p. 280)
- *De graflegging van Christus* (HV I, p. 280)
- *H. Pieter* (HV I, p. 280)
- *H. Johannes de Doper* (HV I, p. 280)
- *H. Johannes de Evangelist* (HV I, p. 280-281)
- *H. Maria-Magdalena* (HV I, p. 281)
- *H. Pieter* (HV I, p. 281)
- *H. Drievuldigheid* (HV I, p. 281)
- *De bekering van Saulus* (HV I, p. 281-282)
- *H. Drievuldigheid* (HV I, p. 282)
- *H. Guido werkend* (HV I, p. 282)
- *Vlucht uit Egypte* (HV I, p. 282)
- *H. Drievuldigheid* (HV I, p. 282-283)
- *H. Drievuldigheid, H. Maagd en de drie Gratiën* (HV I, p. 283)
- *De geboorte van Christus* (HV I, p. 283)

- *Christus aan het kruis tussen de Heilige Maagd, HH. Maria-Magdalena en Johannes* (HV I, p. 283)
- *De transfiguratie van Christus* (HV I, p. 284)
- *De aanbidding der wijzen* (HV I, p. 284)
- *David speelt harp* (HV I, p. 284)
- *Tobias en de engel* (HV I, p. 284)
- *De verloving van de H. Maagd met H. Jozef* (HV I, p. 284)
- *De wonderlijke visvangst* (HV I, p. 284)
- *H. Maagd en het kindje Jezus omgeven door verschillende heiligen* (HV I, p. 285)
- *Alexander de Grote en Diogenes* (HV I, p. 285)
- *“Laat de kleine kinderen naar mij komen”* (HV I, p. 285)
- *H. Drievuldigheid* (HV I, p. 285)
- *H. Theresia spreekt ten gunste van de zielen in het purgatorium* (HV I, p. 286)
- *De onbevleete ontvangenis van de H. Maagd* (HV I, p. 286)
- *De kroning van de H. Maagd* (HV I, p. 286)
- *De Graflegging van Christus* (HV I, p. 286)
- *Kruisafneming* (HV I, p. 286)
- *Ruiterportetten van de aartshertogen Albrecht en Isabella* (HV I, p. 287)
- *H. Benedictus* (HV I, p. 287)
- *H. Bernardus gevoed door de borst van de H. Maagd* (HV I, p. 287)
- *H. Bruno* (HV I, p. 287)
- *Elia in de brandende wagen* (HV I, p. 287-288)
- *H. Franciscus van Paule* (HV I, p. 288)
- *H. Franciscus van Assisi gestigmatiseerd* (HV I, p. 288)
- *H. Jeronimus in de woestijn* (HV I, p. 288)
- *H. Ignatius van Loyola* (HV I, p. 288)
- *H. Norbertus* (HV I, p. 289)
- *H. Raymond* (HV I, p. 289)
- *Verschijsning van Christus aan de H. Theresia* (HV I, p. 289)
- *H. Maria-Magdalena berouwvol* (HV I, p. 289)
- *Mozes ontvangt de giften van de Israëlieten* (HV I, p. 289)
- *Piëta* (HV I, p. 290)
- *Verrijzenis van Christus* (HV I, p. 290)
- *De H. Familie* (HV I, p. 290)

- *Piëta* (HV I, p. 290)
- *De H. Familie gekroond door engelen* (HV I, p. 291)
- *H. Maria-Magdalena* (HV I, p. 291)
- *H. Pieter* (HV I, p. 291)
- *H. Maria- Magdalena* (HV I, p. 291)
- *Ruiterportret van een prins* (HV I, p. 291)
- *Versijning van Christus aan de H. Maagd* (HV I, p. 292)
- *Het offer van Abraham* (HV I, p. 292)
- *Christus en de Samaritaan* (HV I, p. 292)
- *H. Petrus draagt de sleutels van de kerk* (HV I, p. 292)
- *Twee ruiterportretten van prinsen, voor een landschap* (HV I, p. 292)
- *Kruisafneming* (HV I, p. 293)
- *Maria-ten-Hemel-opneming* (HV I, p. 293)
- *Aanbidding van de herders* (HV I, p. 293)
- *God de vader toont in aanwezigheid van de HH. Monica en Augustinus zijn gekruisigde zoon* (HV I, p. 293)
- *H. Domincus ontvangt de rozenkrans uit de handen van de H. Maagd* (HV I, p. 294)
- *De H. Familie met de H. Johannes de Doper* (HV I, p. 294)
- *De H. Maagd en het kindje Jezus verschijnen aan verschillende Heiligen van de cisterciënzerorde* (HV I, p. 294)
- *De H. Maagd en het kindje Jezus in aanwezigheid van HH. Catharina en Barbara* (HV I, p. 295)
- *H. Franciscus van Assisi geknield, met een kruisbeeld in de handen* (HV I, p. 295)
- *H. Marguerite vertrappelt de draak, symbool voor de duivel* (HV I, p. 295)
- *Landschap met de vlucht uit Egypte* (HV I, p. 295)
- *De H. Drievuldigheid boven het purgatorium* (HV I, p. 296)
- *Christus aan het kruis* (HV I, p. 296)
- *Een geknield koningin voor de H. Maagd* (HV I, p. 296)
- *Tancredè en Clorinde* (HV I, p. 296)
- *Landschap met de H. Familie* (HV I, p. 296)
- *De H. maagd, het kindje Jezus en enkele Heiligen* (HV I, p. 297)
- *Herodes met het hoofd van de H. Johannes de Doper* (HV I, p. 297)
- *Onbevleete ontvangenis van de H. Maagd* (HV I, p. 297)

- *De H. Maagd geeft het kindje Jezus de borst* (HV I, p. 297)
- *Piëta* (HV I, p. 297)
- *H. Sebastiaan* (HV I, p. 297)

- Extra inkomsten

- 1635: model tekenen van enige tenten op last van de prins-kardinaal (VI. Bl., IC 353)
- 1648: 4 lb gr. VI. voor de nieuwe banieren die De Crayer schilderde voor de Sint-Pauluskerk te Opwijk (HV I, p. 314)
- 1658/1659: De Crayer ontving 24 gulden voor het aanbrengen van retouches aan werken die hij reeds vroeger leverde aan de Sint-Pieterskerk van Anderlecht (HV I, p. 324)
- De Crayer ontving 60 gulden voor schilderwerk in de parochiekerk van Buizingen (HV I, p. 313)
- De Crayer ontving 14 gulden voor het beschilderen van een kruisbeeld in de Sint-Pauluskerk te Opwijk (HV I, p. 318)
- De Crayer ontving 7 gulden 5 stuivers voor het vernissen van werken in de kerk van Sint-Kwinten in Sint-Kwintens-Lennik (HV I, p. 323)

- De Crayer ontving 18 gulden van Musson⁷²⁹ voor een kopie van *De verschijning*

⁷²⁹ Musson kocht in 1662 voor 24 florijnen een *Geboorte van Christus*, een kopie naar een origineel van de Crayer, en verkocht het door voor 30 florijnen aan ene Bellevoinie uit Parijs. In 1665 verscheepte Musson naar Cadiz een kopie naar De Crayer van een *Geboorte van Christus*. Musson bezat eveneens een *Kruisafneming* naar De Crayer. (HV I, p. 326, 329) Het is echter niet duidelijk van welke hand deze taferelen zijn. Zijn ze eigenhandig van De Crayer, zijn het atelierstukken of zijn ze van de hand van een andere meester? Het is immers duidelijk dat bijvoorbeeld Justus Daniëls een *H.*

van Christus aan de H. Maagd (HV I, p. 325)

225Crijspeaen, Antony

- **Leven**

- **Carrière**
 - Professionele status: stoffeerder (SB)
 - 1615: meester (SB)

- **Werken**

226Crispeels, Lenaert

- **Leven**

- **Carrière**
 - Professionele status: -
 - 1637: meester (SB)

- **Werken**

227Crock, Pieter de

- **Leven**

- **Carrière**

Maagd borstelde naar De Crayer en Pieter van Lint een *Geboorte van Christus*. (HV I, p. 333)

- Professionele status: -
- 1595: meester (SB)

➤ **Werken**

228Crombrugghe, George de (Crombrugge)

➤ **Leven**

- Jonkheer (Rek)
- 1751/1758: 8x 20 s gr. VI. loon als overste (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1751/1758: overste O (Rek)
- 1752: overste van de huisschilders (156bis 59)

➤ **Werken**

229Crombrugghe, George Philippe van

➤ **Leven**

- Jonkheer (Rek)
- 1737/1739: 3x 20 s gr. VI. loon als overste (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1737/1739: overste O (Rek)

➤ **Werken**

230Crombrugghe, Joos

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker en stoffeerder (SB; NK, KL 5)
- 1646: suppoost (SB)
- 1647: meester (SB; NK, KL 5)

➤ **Werken**

231Crombrugghe, Lucas van

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldhouwer of beeldsnijder (Rek, Extr; NK, KL 5)
- 1729: meester (15 februari) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr; NK, KL 5)

➤ **Werken**

- 1734: 20 lb gr. Vl. voor het snijden van wapenschilden (NK, C100; NK, KL 5)

232Cruyt, Dominicus Jacobusz.

➤ **Leven**

- ° 2 augustus 1721 te Gent (2 augustus 1721) - † 9 december 1788 te Gent (9 december 1788) (TB, VIII, p. 180; NK, C105; NK, KL 5)

- Vader: Jacobus Cruyt (Rek; NK, C105; NK, KL 5)⁷³⁰
- Moeder: Isabelle van der Venne (NK, C105; NK, KL 5)
- Vrouw: Angela van Passel (NK, C105; NK, KL 5)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldhouwer en stoffeerder (Rek; TB, VIII, p. 180; NK, KL 5)
- 1755: meester (2x 20 s gr. Vl.) (Rek; TB, VIII, p. 180; NK, C105; NK, KL 5)

➤ **Werken**

- 1765: werk voor de Sint-Pietersabdij te Gent (TB, VIII, p. 180; NH, S2; NK, C105)
- 1768: 100 lb gr. Vl. voor de galerij in de kerk van Landskouter (TB, VIII, p. 181; NK, C105; NK, KL 5)
- 1771/1775: galerij van de Sint-Jacobskerk te Gent (TB, VIII, p. 181)
- 1771/1780: snijwerk uitvoeren voor hôtel d’Haene-Steenhuize (FF, p. 50)
- 1772: familiewapens op de voorgevel van het gemeentehuis van Assenede (TB, VIII, p. 181; NK, C105; NK, KL 5)

- 1772/1783: gestoelte van de Sint-Baafskerk te Gent samen met Philippe Begyn, waarvoor ze in 1772 33 lb 5 s 5 gr. Vl. ontvingen, 39 lb 10 s 6 gr. Vl. in 1773, 32 lb 15 s gr. Vl. en 13 lb 13 s gr. Vl. in 1774, 18 lb 15 s gr. Vl. en 3 lb 11 s 6 gr. Vl. in 1775, 68 lb 9 s 6 gr. Vl. in 1776; 41 lb 8 s 9 gr. Vl., 59 lb 14 s 8 gr. Vl. en 27 lb 12 s gr. Vl. in 1777, 67 lb 6 gr. Vl. en 48 lb 7 s gr. Vl. in 1779, 45 lb gr. Vl. en 55 lb 5 s 6 gr. Vl. in 1780 en 13 lb 18 s 10 gr. Vl. in 1783; totale som van 568 lb 7 s 2

⁷³⁰ Volgens TB, VIII, p. 181 zou Franciscus Cruyt, beeldhouwer te Gent, vermoedelijk de vader zijn van Dominicus. Dit komt echter niet overeen met de informatie uit de rekeningen, waar Dominicus werd ingeschreven als “Jacobusz.”.

gr. VI. (TB, VIII, p. 181; NK, KL 5)

233Cuyck, François van (alias Mirop)

➤ **Leven**

- ° 1640 te Brugge - † 1689 te Gent (19 oktober 1689, Dominicanenklooster, Gent) (TB, VIII, p. 225; Im, I, p. 159; VH b, p. 258; NK, KL 5)
- Jonkheer (SB), edelman (TB, VIII, p. 225; NK, C112)
- 1663: aanwezig in Gent (TB, VIII, p. 225)
- Woonachtig op de Reep (NK, C112)
- 1663: in proces met de schildersgilde, waarschijnlijk doordat hij, zonder het lidmaatschap verworven te hebben, werkzaamheden als kunstschilder uitvoerde (TB, VIII, p. 225; VH b, p. 258)
- 1680: 20 s gr. VI. loon als overste (Rek)
- 1682/1685: 4x 20 s gr. VI. loon als overste (Rek)
- Bij zijn dood kwam er enkel een geringe boedel voor en geen erfgenaam, zodat bijgevolg een curator werd benoemd, die in 1694 werd ontlast. (NK, C112)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder en etser (TB, VIII, p. 225; Kr, I, p. 306)
- 1679/1685: hoofdman O (SB, Rek; NK, KL 5)⁷³¹
- Was dilettant door zijn status van edelman (TB, VIII, p. 225; NK, C112)
- Kapitein van de burgerwacht (TB, VIII, p. 225; NK, C112)

- Hoofdman van meerdere gilden: in 1677-1678 bij de meubelmakers, in het volgende jaar bij de slaggers en in de periode 1679-1686 bij de winkeliers en wassenkaarsmakers (TB, VIII, p. 225; NK, C112; NK, KL 5)
- Leermeester van Van Audenaerde (ID, p. 120)

➤ **Werken**

⁷³¹ En niet in de periode 1679-1686, zoals TB, VIII, p. 225 vermeldt.

- Schilderde voornamelijk beesten en stillevens: onder meer 5 werken die behoren tot de collectie van de baron van Huyse en 1 uit de verzameling Van den Hende (TB, VIII, p. 225; NK, C112; NK, KL 5)
- 1677/1678: 13 s 4 gr. VI. voor het vernissen en schilderen van metalen voor de nering van de molenaars (NK, C112; NK, KL 5)
- 1678: *Groepsportret van de gilde van de slaggers* (uit dankbaarheid voor zijn verkiezing als overste) (MSK, Gent) (TB, II, p. 235; TB, VIII, p. 225; Im, I, p. 159; NK, C112)⁷³²
- 1678/1679: 2 lb 2 s gr. VI. voor *Portret van de prelaat van Sint-Pieters* (NK, N11)
- 1678/1679: 30 s gr. VI. voor het vernissen, schilderen en leveren van metalen voor de nering van de molenaars (NK, C112; NK, KL 5)
- 1683/1684: wassen en schoonmaken van een altaarstuk, namelijk *Edele ridder H. Sebastiaan* (Zut, I, p. 98, II, p. 52)
- *Visioen van de H. Hubertus* (NK, KL 5)
- Einde van zijn leven: eenvoudige decoratieve werken (TB, VIII, p. 225)

234D?, ? van

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1629: meester (SB)

➤ **Werken**

235Daenne, Anthony

➤ **Leven**

⁷³² In de rekeningen van de vleeshouwers voor de periode 1678/1679 werd 8 lb 10s gr. VI. betaald aan Cuyck. Vermoedelijk was dit een tegenprestatie voor zijn *Groepsportret*. (NK, KL 5)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1599: gezworene G (SB)

➤ **Werken**

236**Damman, Hendrik**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; TB, VII, p.325; NK, KL 6)
- 1642: meester (SB; TB, VII, p.325; NK, D5; NK, KL 6)

➤ **Werken**

237**Damme, Antoon van**

➤ **Leven**

- 1677/1679: 3x 20 s gr. VI. loon als overste (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: advocaat in de Raad van Vlaanderen (SB)
- 1677/1679: hoofdman O (SB, Rek)

➤ **Werken**

238 Damme, Cornelis van

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: steenhouwer (SB); beeldhouwer en steenhouwer (TB, VII, p. 327)
- 1637: meester (SB; TB, VII, p. 327; NK, D5; NK, KL 6)
- 1646: suppoost (SB; TB, VII, p. 327)

➤ **Werken**

239 Damme, Jan van⁷³³

➤ **Leven**

- Afkomstig uit Gent (TB, VII, p. 328)
- 1636: proces te Gent, maar hij resideerde te Doornik (TB, VII, p. 328)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB, TB, VII, p. 328; NK, KL 6)
- 1628: meester (SB, TB, VII, p. 328; NK, D5; NK, KL 6)
- 1634: meester te Doornik (29 maart) (TB, VII, p. 328; NK, KL 6)

⁷³³ In het begin van de 17de eeuw te Gent waren er minstens 3 personen met de naam Jan van Damme. Het betreft zonen van Lieven, Jan of Gillis van Damme. Het is niet gelukt de identiteit van de vader van de schilder te bepalen. (NK, D5)

➤ **Werken**

240Damme, Jan van

➤ **Leven**

- † 1787 (NK, KL 6)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (Rek; TB, VII, p. 328; NK, KL 6)
- 1758: meester (20 s gr. VI.) (Rek; TB, VII, p. 328; NK, D5; NK, KL 6)

➤ **Werken**

241Damme, Joos van

➤ **Leven**

- 1695: 20 s gr. VI. loon als overste (Rek)
- 1702: 20 s gr. VI. loon als overste (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: ontvanger in dienst van de stad (SB, Rek)
- 1695: hoofdman O (SB, Rek)
- 1702: hoofdman O (SB, Rek)

➤ **Werken**

242Dancket, François

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (SB)
- 1649: meester (SB)

➤ **Werken**

243**Dancket, Hendrik**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (Rek; TB, VII, p. 344; NK, KL 6)
- 1757: meester (20 s gr. Vl.) (Rek; TB, VII, p. 344; NK, D7; NK, KL 6)

➤ **Werken**

244**Danckkaert, Fernand**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (SB)
- 1615: meester (SB)

➤ **Werken**

245**Dane, Antheunis**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Beroep: -
- 1595: gezworene G (SB)

➤ **Werken**

246Dane, Jan

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1675: meester (11 juni) (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)
- Aanwezig: Jan Heijlbrouck en Jan van Nimweghe (SB)

➤ **Werken**

247Dansaert, Pieter

➤ **Leven**

- Vader: Gillis Dansaert (Rek)
- Jonkheer (SB, Rek)
- 1697: 20 s gr. Vl. loon als overste (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1697: hoofdman O (SB, Rek)

- 1698: hoofdman O⁷³⁴ (SB)

➤ **Werken**

248Dassonville Melchior (d'Assonville)

➤ **Leven**

- ° 1550 of tweede helft 16de eeuw te Brugge - † 19 april 1621 te Mechelen (TB, I, p. 202; NK A 27; VH b, p. 213, 341; NK, KL1)
- Vader: Remeus Dassonville (NK, KL1)
- Moeder: Catharina Gomaer (NK, KL1)
- Broers en zussen: Zaccheus (diamantsnijder), Joost, Josine, Maria, Johanne, Catherina en Louisa (NK, KL1)
- Vrouw: Barbara van der Hoeye (Mechelen) (TB, I, p. 202; NK, A 27; VH b, p. 213; NK, KL1)
- Kinderen: 4 (TB, I, p. 202; NK, A 27; VH b, p. 213; NK, KL1)
- 1571/1572: Jan Strymeersch en Cupriaan Vleis verklaarden te Brugge dat de broers Dassonville zich gedroegen als mensen van eer, goede zedelijkheid en bovendien waren ze goede kinderen van de Roomse Kerk (NK, KL1)
- Vestigde zich te Mechelen (TB, I, p. 202)
- 1575: onder de voogdij van Cornelis, Jacques Dassonville en Gabriel Gomaer (NK, KL1)
- 1593 of later: vestigen te Gent (TB, I, p. 202)
- 1600: poorter te Gent (20 oktober) (TB, I, p. 202; VH b, p. 213; NK, KL1; NK, KL 6)
- 1601: verhuisde van Gent naar Antwerpen (NK, KL1)
- 1601: Een Melsen Assonville werd meester te Antwerpen (stoffeerder) (RL, I, p. 416)
- 1619: terug te Mechelen (TB, I, p. 202; NK, A 27; NK, KL1)

⁷³⁴ In 1698 werd 20 s gr. VI. loon geschonken aan de overste van de gilde. Het is echter niet duidelijk wie die overste was, aangezien Schildersboeck en Rekeningen een verschillende naam opgeven. (SB, fol. 120; Rek, 1697/1700)

➤ Carrière

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL1), decoratieschilder en beeldhouwer (TB, I, p. 202)
- 1563: in de leer bij Marcus Gerards op 13-jarige leeftijd (NK, KL1)
- 1584: meester te Mechelen (NK, A 27)
- 1588: Henry Fayd'herbe (= verluchter, vergulder en beeldhouwer) als leerling⁷³⁵ (TB, I, p. 202; NK A 27; NK, KL1)
- 1593: aanwezig op de halfvastenmarkt te Gent (TB, I, p. 202; NK A 27; VH b, p. 341)
- 1598: aanwezig op de halfvastenmarkt te Gent (betaalde 10 s gr. Vl. standgeld) (NH, S2)
- 1599: aanwezig op de halfvastenmarkt te Gent (betaalde 5 s gr. Vl., 10 s gr. Vl. en 15 s gr. Vl. standgeld) (NH, S2)
- 1600: aanwezig op de halfvastenmarkt te Gent (betaalde 5 s gr. Vl. standgeld) (NH, S2)
- 1600: meester⁷³⁶ (SB; TB, I, p. 202; NK, KL 6)
- 1601: meester stoffeerder te Antwerpen⁷³⁷ (TB, I, p. 202; NK, A 27)

⁷³⁵ Volgens andere gegevens zou Melchior in de periode 1608/1610 terug te vinden zijn in Antwerpen, waar Fayd'herbe zijn leerling was. (NK, A 27) De term leerling is in die context vermoedelijk ongepast. Ik denk dat het beter is te spreken van een medewerker, een knecht.

⁷³⁶ De intrede van Melchior Dassonville verliep niet zonder slag of stoot. De Gentse gilde maakte problemen met betrekking tot de toelating van deze vreemde. In november 1600 vroeg Melchior, als beeldhouwer en stoffeerder, de schepenen dat de corporatie hem de vrijheid diende te verkopen. Hij voegde toe dat in Gent niemand gelijkaardig werk uitvoerde. De corporatie weigerde, aangezien hij nog geen jaar woonachtig was in de stad. Op 28 november 1600 gaven de schepenen het bevel Melchior op te nemen in de vereniging. In december 1600 zette de corporatie uiteen dat Dassonville weigerde de gildeproef uit te voeren om als beeldhouwer toegelaten te worden. Beide partijen werden op 9 december 1600 gedagvaard door de Gentse schepenen. Uiteindelijk, op 11 december 1600, beval de schepenbank Dassonville toe te laten, met enkel het proefstuk als stoffeerder uitgevoerd. De gilde hield echter voet bij stuk en noteerde hem op de lijst van schilders. (SB, fol. 51v° tem fol. 53; VH b, p. 213-216; NK, A27; TB, I, p. 202; NK, KL 1)

⁷³⁷ Zijn leerling Henry Fayd'herbe, die door een onaangenaam incident zijn atelier te Mechelen had

- 1602: aanwezig op de halfvastenmarkt te Gent (betaalde 2 maal 2 s gr. Vl. standgeld) (NH, S2)
- 1603: aanwezig op de halfvastenmarkt te Gent (betaalde 2 maal 5 s gr. Vl. standgeld) (NH, S2)
- 1604: aanwezig op de halfvastenmarkt te Gent (betaalde 5 s gr. Vl. standgeld) (NH, S2)
- 1610: aanwezig op de halfvastenmarkt te Gent (NH, S2; VH b, p. 341)

➤ **Werken**

249 Dassonville, Remeus Melchiorz. (d'Assonville)

➤ **Leven**

- ° te Mechelen (TB, I, p. 202)
- Vader: Melchior (SB; TB, I, p. 202; NK, KL 6)
- Moeder: Barbara van der Hoeye (NK, KL 6)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB), beeldhouwer (TB, I, p. 202; NK, A 27)
- 1600: meester (SB; TB, I, p. 202; NK, A 27; NK, KL 6)

➤ **Werken**

250 Dauchie, Jan (d'Ausy)

➤ **Leven**

moeten sluiten, begaf zich eveneens naar Antwerpen, vermoedelijk tussen 1605 en 1608. (TB, I, p. 202; NK, A 27)

- † 10 juli 1705 (NK, A 28; NK, KL 1)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB; NK, KL 1)
- 1674: meester (19 juni) (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK A 29; NK, KL 1)
- Aanwezig: Jan Heijlbroeck en Frederick Brelicq (SB)

➤ **Werken**

251 Dausi, François (Duchy)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek, Extr)
- 1729: meester (18 januari 1730) (20 s gr. VI.) (Rek, Extr; NK, KL 6)
- 1742: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

252 Dausie, Arnaut (Desu)

➤ **Leven**

- † 1 augustus 1726 (NK, D8; NK, KL 6)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB, Rek; NK, D8; NK, KL 6)
- 1708: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, D8; NK, KL 6)

➤ **Werken**

253**Dausie, François**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB, Rek)
- 1698: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 6)

➤ **Werken**

254**Daussi, Pieter (Douchie)**

➤ **Leven**

- ° 24 december 1623 (NK, D8; NK, KL 6)
- Vader: Joannes Daussi (NK, D8; NK, KL 6)
- Moeder: Maria Gheerolfs (NK, D8; NK, KL 6)
- 1663: 10 s gr. Vl. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (NK, D8)
- 1663/1664: gezworene G (SB, Rek; NK, D8; NK, KL 6)

➤ **Werken**

255**David, Marten**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB; TB, VII, p. 470; NK, D11), glasschilder (EB, p. 317)
- 1616: meester (SB; TB, VII, p. 470; NK, D11; NK, KL 6)
- 1619: gezworene G (SB; TB, VII, p. 470; NK, D11; NK, KL 6)

➤ **Werken**

- 1624/1625: 10 lb 5 s gr. VI. voor de levering van ramen voor de kerk van Sint-Martinus te Ekkerghem, samen met Cornelis Horenbault (TB, VII, p. 470; NK, D11; EB, p. 317; NK, KL 6)

256Davidt, Pauwels

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1610: meester (SB; NK, D11)

➤ **Werken**

257Deele, Paulus van

➤ **Leven**

- ° 13 februari 1593 te Gent (TB, VII, p. 535; NK, D13; NK, KL 6)

- Vader: Joos van Deelee (TB, VII, p. 535; NK, D13; NK, KL 6)
- Moeder: Peryntgien van den Wynckele (TB, VII, p. 535; NK, D13; NK, KL 6)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; TB, VII, p. 535; NK, KL 6)
- 1614: meester (SB; TB, VII, p. 535; NK, D13; NK, KL 6)

➤ **Werken**

258Dekens, Casemirus⁷³⁸

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (Rek)
- 1749: meester (20 s gr. VI.) (Rek)
- 1756/1758: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

259Delpoort, Charles Josephus

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek)
- 1755: meester (20 s gr. VI.) (Rek)

⁷³⁸ Het transcriberen van de achternaam zorgde voor problemen. Ik volg hier VH b, p. 132. Het is ook mogelijk dat het een Casemirus Devreus betreft (Rek, 1747/1751).

➤ **Werken**

260Delsardt, Stefaan⁷³⁹

➤ **Leven**

- ° 1677 (28 september 1677) (NK, D19)
- Vader: Theodorus Delsardt (NK, D19; NK, KL 6)
- Moeder: Anna ... (NK, D19; NK, KL 6)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB, Rek, Extr), beeldhouwer (TB, VIII, p. 37; Im, I, p. 174)
- 1712: meester (21 februari) (20 s gr. VI.) (SB, Rek, Extr; TB, VIII, p. 37)
- 1715/1716: een Stefaan Delsardt wordt meester (beeldsnijder) te Antwerpen (TB, VIII, p. 37; RL, II, p. 697; NK, D19)

➤ **Werken**

- 1719/1752: een Delsardt leverde de standbeelden van Liefde (of Barmhartigheid) en Hoop voor de voorgevel van de kerk van de abdij van Sint-Pieter te Gent (TB, VIII, p. 37-38; Im, I, p. 174; NK, D19)
- 1722: 2 biechtstoelen en een ander beeldhouwwerk voor de kerk van Nazareth (NK, D19; NK, KL 6)

261Delvael, Louis

➤ **Leven**

- Jonkheer (Rek)

⁷³⁹ Vermoedelijk gaat het om 2 verschillende figuren, de ene actief te Gent, de andere te Antwerpen. De werken van beiden zijn echter niet te onderscheiden. (NK, KL 6)

- 1759/ 1762: 4x 20 s gr. VI. loon als overste (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1759/ 1762: overste O (Rek; NK, KL 6)

➤ **Werken**

262**Delvael, Petrus Augustinus**

➤ **Leven**

- Jonkheer (Rek)
- 1742/1743: 2x 20 s gr. VI. loon als overste (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1742/1743: overste O (Rek; NK, KL 6)

➤ **Werken**

263**Denijs, Hendrik**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek, Extr)
- 1716: meester (20 s gr. VI.) (Rek, Extr)

➤ **Werken**

264**Derero, Jan**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1637: meester (SB)

➤ **Werken**

265**Dernichant, François (Jan-François)**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1676: meester (1 april 1677) (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, D21)
- Aanwezig: Jan Heijlbroeck en Jan Bossuyt (SB)
- 1685/1687: 3x lidgeld niet betaald door een Jan Dernesau wegens zijn sobere staat (Rek)

➤ **Werken**

266**Dernichaut, Maarten (Dornichout)**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB; NK, D21; NK, KL 6)
- 1646: suppoost te Gent (SB)
- 1653: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, D21; NK, KL 6)
- Aanwezig: François van den Berghe en Inghelbert Volmet (SB)

➤ **Werken**

- 1656: 4 s gr. VI. voor het repareren van 2 vensters in het huis van de goudsmiden (NK, D21; NK, KL 6)

267Deschamp, Philips

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB); beeldhouwer (TB, IX, p. 113)
- 1664: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; TB, IX, p. 113; NK, D22; NK, KL 6)

➤ **Werken**

- 1666/1670: vervaardigde een nieuw altaar in de H. Joachimkapel in de Sint-Michielskerk (NK, D22; NK, KL 6)

268Descou, Hendrik

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB; NK, D23)
- 1646: suppoost (SB)
- 1664: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, D23; NK, KL 6)

- 1687: lidgeld niet betalen wegens zijn sobere staat (Rek)

➤ **Werken**

269Destre, Louis de (Destere, Dyster)

➤ **Leven**

- vermoedelijk ° 1656 te Brugge - † 1711 (NK, D74; NK, KL 6)
- Kinderen: Anna (° 1697 te Brugge - † 14 april 1747; schilderes; schreef biografie van haar vader) (NK, D74)

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB, Rek), schilder (TB, IX, p. 154)
- 1693: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; TB, IX, p. 154; NK, D74; NK, KL 6)
- 1694: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

270Deynoot, Jan

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: kladschilder (SB)
- 1673: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

271Diese, Pieter

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1648: meester (SB)

➤ **Werken**

272**Dijckburck, Francois**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (SB, Rek)
- 1709: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

273**Dille, Hendrik**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; TB, IX, p. 292)
- na 1540: meester (TB, IX, p. 292; NK, D38; NK, KL 6)
- 1584: gezworene G (SB; TB, IX, p. 292; NK, D38; NK, KL 6)

➤ **Werken**

274**Dobelere, Pieter**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB, Rek)
- 1695: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

275Domis, Abraham (Domijs)

➤ **Leven**

- 1685/1687: 3x 10 s gr. VI. loon als gezworene (Rek)
- 1697/1700: 4x 10 s gr. VI. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB; NK, KL 7)
- 1666: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)
- Aanwezig: J.B. van Herseke, Jan Heijlbroeck, Amant de Heere, Cornelis Hauwaert (SB)
- 1685/1687: gezworene G⁷⁴⁰ (SB, Rek; NK, KL 7)
- 1697/1700: gezworene G (SB, Rek; NK, KL 7)

➤ **Werken**

276Domis, Philippe

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

⁷⁴⁰ Domis haalde het in de verkiezing in 1685 door de schepenen van de keure van Loijs Cousin en Joachim Herman. (156bis 57; VH b, p. 282-283)

- Beroep: glazenmaker (SB, Rek)
- 1692: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

277Donckeur, Ommaert

➤ **Leven**

- ° 13 juni 1644 te Gent (TB, IX, p. 436; NK, D44; NK, KL 7)
- Vader: Antoine Donckeur (° 1626 - † 1693) (NK, D44; NK, KL 7)
- Moeder: Anna Saleer (NK, D44; NK, KL 7)
- Vrouw: Françoise Steyaert († 1678) (16 juni 1665) (NK, D44; NK, KL 7)
- Kinderen: Antoine, Pieter en Anna (NK, D44; NK, KL 7)
- 1697/1700: 4x 10 s gr. Vl. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB); beeldhouwer (TB, IX, p. 436)
- 1664: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; TB, IX, p. 436; NK, D44; NK, KL 7)
- 1697/1700: gezworene G (SB, Rek; TB, IX, p. 436; NK, D44; NK, KL 7)

➤ **Werken**

- 1676: hoofdaltaar in de Sint-Michielskerk, samen met Le Fer (NK, KL 4; NK, KL 7)
- 1678: 10 lb 13 s 4 gr. Vl. voor het snijden van 3 kapitelen en 4 voetstukken voor

het hoofdaltaar in de Sint-Michielskerk te Gent (TB, IX, p. 436; NK, D44; NK, KL 7)

- 1685/1686: beelden en schilderslijsten vervaardigen voor het stadhuis (TB, IX, p. 436; NK, KL 7)
- 1687: sculpturen ter versiering van het Groot Vleeshuis te Gent (TB, IX, p. 436; NK, D44; NK, KL 7)
- 1687: tekende het model voor een pompinstallatie op de Zandberg (TB, IX, p. 436; NK, D44; NK, KL 7)
- 1692: 4 engelenfiguren voor het hoofdaltaar in de Sint-Michielskerk te Gent (TB, IX, p. 436; NK, D44; NK, KL 7)
- 1696: koorbanken Sint-Martinuskerk te Ekkerghem (TB, IX, p. 436; NK, D44; NK, KL 7)
- 1701: 9 leeuwenbeelden voor de trap van het stadhuis (TB, IX, p. 436; NK, D44; NK, KL 7)
- 1707: restaureerde het houten beeld van Karel V op de Vrijdagmarkt (TB, IX, p. 436)

278Donnijn, Louis (Hennijn)

➤ Leven

➤ Carrière

- Professionele status: wasgieter en stoffeerder (SB)
- 1628: meester (SB)
- 1646: suppoost (SB)

➤ Werken

279Doorselaere, Lieven

➤ Leven

- Vrouw: Joanna van Overwaele (NK, D49)

- Kind: Pieter (TB, IX, p. 464; NK, D49)

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (Rek), schilder (TB, IX, p. 464)
- 1739: meester (20 s gr. VI.) (Rek; TB, IX, p. 464; NK, D49; NK, KL 7)
- 1742: lidgeld niet betalen wegens geen werk door de miserabele conjunctuur (Rek)
- 1743: lidgeld niet betalen wegens geen werk (Rek)
- 1746: lidgeld niet betalen wegens geen werk (Rek)

➤ **Werken**

- 3 lb gr. VI. voor maken en leveren van 2 schilderijen aan de proost van Sint-Pieters (NK, D49; NK, KL 7)

280Doorselaere, Pieter (van)

➤ **Leven**

- ° 16 januari 1735 te Gent (17 januari 1735) - † 6 juli 1792 te Gent (TB, IX, p. 464; NK, D49; NK, KL 7)
- Vader: Lieven (van) Doorselaere (TB, IX, p. 464; NK, D49; NK, KL 7)
- Moeder: Joanna van Overwaele (NK, D49; NK, KL 7)
- Vrouw: Isabelle Elewaut (NK, D49; NK, KL 7)
- 1787 (25 juni): verkocht huis in de Sint-Pietersnieuwstraat aan Pieter Staelens (NK, D49; NK, KL 7)

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (Rek; TB, IX, p. 464)
- 1763/1768: meester (20 s gr. VI.) (Rek) / 1766 (TB, IX, p. 464; NK, D49)

➤ **Werken**⁷⁴¹

281 Dorle, Philips

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: goudslager (SB; NK, D51; NK, KL 7)
- 1595: meester (SB; NK, KL 7)

➤ **Werken**

282 Douternie, François (Doternie, Donternie, Dotreny, Dautrigny)

➤ **Leven**

- † februari 1663 of 1669 te Gent (Sint-Michielskerk, Gent) (TB, IX, p. 501; NK, D53)
- Vader: Andries Douternie (NK, D53; NK, KL 7)
- Broer: Jan (NK, D53)
- Vrouw: Pauline Donckaert (1639) (NK, D53; NK, KL 7)

➤ **Carrière**

- Professionele status: steenhouwer (SB), beeldhouwer (TB, IX, p. 501)
- Sinds 1629 hoofd van de steenhouwers te Gent (TB, IX, p. 501)
- 1634: meester (SB; TB, IX, p. 501; NK, D53; NK, KL 7)

⁷⁴¹ De 11 schilderijen voorstellende het leven van de H. Petrus in de Sint-Pieterskerk zijn van de hand van Jan van Dorsselaer. De toeschrijving aan Pieter van Doorselaere is foutief. (NK, KL 7)

- 1635: meester steenhouwer (TB, IX, p. 501; NK, D53; NK, KL 7; JD, p. 335)
- 1646: suppoost (SB)

➤ **Werken**

- Vanaf 1629: werkte aan het nieuw oratorium van de Sint-Pietersabdij (NK, D53; NK, KL 7)
- 1635: meesterproef van de steenhouwers, namelijk herstellen van een antieke schoorsteen (TB, IX, p. 501; NK, D53)

283**Driessche, François van**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldhouwer (Rek; TB, IX, p. 566; NK, D57; NK, KL 7)
- 1763/1768: meester (20 s gr. VI.) (vermoedelijk 1768) (Rek; TB, IX, p. 566; NK, KL 7)

➤ **Werken**

284**Driessche, Jacques van den**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; TB, IX, p. 566; NK, D57; NK, KL 7)
- 1638: meester (SB; TB, IX, p. 566; NK, D57; NK, KL 7)

➤ **Werken**

- 1660: 15 s gr. Vl. voor schilderwerk op het stadhuis (NK, KL 7)

285Driessche, Joannes van

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (Rek, Extr)
- 1722: meester (17 december) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr)

➤ **Werken**

286Drijver, François de⁷⁴²

➤ **Leven**

- † 1696 (Rek; TB, IX, p. 593; NK, D58: NK, KL 7)
- 1688/1695: 8x 10 s gr. Vl. loon als gezworene⁷⁴³ (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB), schilder (TB, IX, p. 593)
- 1656/1657: een François de Drijver was leerling van de schilder Erasmus Quellin te Antwerpen (TB, IX, p. 593; RL, II, p. 278; NK, D58; NK, KL 7)

⁷⁴² Een François de Drijver was schilder en beeldhouwer te Mechelen, geboren op 23 februari 1635 en schriftelijk te volgen tot 1678. Hij ontving in 1672-1673 een betaling voor de beschildering en de restauratie van sculpturen en in 1677-1678 voor de beschildering van een raam. Vermoedelijk gaat het in beide situaties niet om één en dezelfde persoon, aangezien de Mechelse kunstenaar maar sporen achterliet tot 1678. (TB, IX, p. 593)

⁷⁴³ Het is niet duidelijk of De Drijver of Verspilt het loon van 10 s gr. Vl. als gezworene voor het jaar 1696 ontving. Aan het totale bedrag is te zien dat ze het niet beiden kregen. (Rek, 1696)

- 1685: meester (3 juli) (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; TB, IX, p. 593; NK, D58; NK, KL 7)
- 1688/1696: gezworene G (SB, Rek, TB, IX, p. 593; NK, KL 7)

➤ **Werken**

- 1690/1691: 6 lb 17 s 4 gr. Vl. voor het schilderen, vergulden en naaien van het gildevaandel (een H. Lucas) (Rek; TB, IX, p. 593; NK, D58; NK, KL 7)
- Samen met ene meester Henderick verdiende De Drijver 48 lb 16 s gr. Vl. voor het vergulden van een altaar, 5 lb gr. Vl. voor het bewerken van een schilderijkader en 2 lb gr. Vl. voor molure van een geborduurd altaarkleed (VW 1047; NK, KL 7)

287Drijvere, Clement de (Druyvere)

➤ **Leven**

- † 1648 (NK, D58)

➤ **Carrière**

- Beroep: stoffeerder (SB; NK, D58)
- 1645: meester (SB; NK, D58)
- 1646: suppoost (SB)

➤ **Werken**

288Duboos, Peterus (Dubois)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB, Rek; NK, KL 3; NK, KL 7)
- 1692: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 3; NK, KL 7)

➤ **Werken**

289Dueffel, Jan van

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: kladschilder (SB, Rek)
- 1687: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)
- 1690: lidgeld niet betalen (Rek)
- 1694/1695: 2x lidgeld niet betalen (Rek)
- 1698/1700: 3x lidgeld niet betalen wegens zijn sobere staat (Rek)

➤ **Werken**

290Dueremal, Guillaume

➤ **Leven**

- Vrouw 1: Marie Anna van Steenberghe (Vl. Bl., IVD 13)
- Vrouw 2: Joosyne Autrasede (29 december 1674) (Vl. Bl., IVD 13)
- 1688/1689: 2x 20 s gr. Vl. loon als overste (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: ontvanger van de huisgelden (SB, Rek; NK, KL 7)
- 1668/1669: schepen van gedele (MB, III, pp. 225, 227)

- 1688/1689: hoofdman O (SB, Rek; NK, KL 7)
- 1695: schepen van de keure (MB, III, p. 299)

➤ **Werken**

291 Dupré, Joannes (de Prez, Jan)

➤ Leven

- ° 1701 - † 23 november 1771 (TB, X, p. 174; NK, P74; NK, KL 7)
- 1747/1752: 6x 10 s gr. Vl. loon als gezworene (Rek)
- 1763/1768: 6x 10 s gr. Vl. loon als gezworene (Rek)

➤ Carrière

- Professionele status: beeldsnijder (Rek, Extr; NK, KL 15), beeldhouwer (TB, X, p. 174)
- 1731: meester (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr; TB, X, p. 174; NK, KL 7; NK, KL 15)
- 1747/1752: gezworene G (Rek; NK, KL 15)
- 1763/1768: gezworene G (Rek; TB, X, p. 174; NK, KL 15)

➤ Werken

- 1747: tekening voor een fakkelhouder voor de Gilde van de Metselaars en de Steenhouwers, uitgevoerd door François Allaert (TB, X, p. 174; NK, P74; NK, KL 7)
- 1767/1770: vernieuwen van het verzilverde deel van 2 toortsen voor de som van 1 lb 9 s 4 gr. Vl. (VW 884)

292 Duul, Philip

➤ Leven

➤ Carrière

- Professionele status: glazenmaker (Rek)
- 1751: meester (20 s gr. Vl.) (Rek)

➤ **Werken**

293Eckeput, François

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; TB, X, p. 320; NK, KL 7)
- 1618: meester (SB; TB, X, p. 320; NK, KL 7)

➤ **Werken**

294Eckmans, Eustacius

➤ **Leven**

- ° 14 oktober 1668 te Gent - † 16 april 1761 te Gent (TB, X, p. 358; NK, KL 7)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB, Rek), beeldhouwer (TB, X, p. 358)
- 1694: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; TB, X, p. 358; NK, KL 7)

➤ **Werken**

295Eechaute, Louis van

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (SB, Rek)
- 1707: meester (mei) (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

296Eeckhaute, Gillis Joannes

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (Rek; TB, X, p. 354; NK, KL 7)
- 1751: meester (20 s gr. Vl.) (Rek; TB, X, p. 354; NK, KL 7)

➤ **Werken**

- 1778: 1 lb 3 s 4 gr. Vl. voor het in het wit vernissen van een OLV-beeld voor Baudeloo (NK, E1)

297Eeckhaute, Jacobus

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (Rek, Extr)
- 1728: meester (4 juni) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr)

➤ **Werken**

298Eenijn, Livinus

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1642: meester (SB)

➤ **Werken**

299Elias, Antoon

➤ **Leven**

- Jonkheer (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1652: overdeken O (SB; NK, KL 7)

➤ **Werken**

300Eslandt, Isaak (Elslande)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: kladschilder (SB)
- 1669/1670: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

301Everbroeck, Ferdinandus

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, KL 7), beeldhouwer (TB, XI, p. 106)
- 1676: meester (5 of 6 juni) (20 s gr. VI.) (SB, Rek; TB, XI, p. 106; NK, KL 7)

➤ **Werken**

302Faraseijn, Jan

➤ **Leven**

- 1676: het bestuur van de kunstenaarscorporatie vroeg aan de schepenen een verbod op te leggen aan Jan Faraseijn die de vrijheid niet had verworven en ten onrechte het beroep van borduurder uitoefende en winkel hield; beide partijen dienden te verschijnen op 31 juli (SB, fol. 104v; VH b, p. 266-267)

➤ **Carrière**

- Professionele status: borduurder (SB)
- 1676: meester (10 augustus) (20 s gr. VI.) (SB, Rek)
- 1694: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

303Faus, Jan-Baptiste de

➤ **Leven**

- 1674: 20 s gr. VI. loon als overste (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: licentiaat in de beide rechten (SB)
- 1674: hoofdman O (SB, Rek)

➤ **Werken**

304Fer, Glaude Gelaudesz. le (Lefer)⁷⁴⁴

➤ **Leven**

- Begraven 28 januari 1689 in het Dominicanenklooster te Gent (TB, XI, p. 393)
- Vader: Glaude le Fer, beeldhouwer (SB; TB, XI, p. 393)
- 1682/1684: 3x 10 s gr. VI. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Beroep: beeldhouwer (SB; TB, XI, p. 393)
- 1657: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; TB, XI, p. 393; NK, KL 7)
- 1682/1684: gezworene G (SB, Rek; TB, XI, p. 393; NK, KL 7)

➤ **Werken**

- 1663: 1 lb 10 s gr. VI. voor het snijden van een wapenschild, een pilaster en een rooster voor de deur van de refter van Baudeloo (NK, F3; NK, KL 7)
- 1663: 10 lb gr. VI. van Baudeloo voor een Mariabeeld, 2 engelen en 2 horens des overvloed (NK, F3; NK, KL 7)
- 1670/1673: het hoofdaltaar van de Sint-Niklaaskerk in Gent (TB, XI, p. 393; NK, KL 7)
- 1676/1678: houten hoofdaltaar in de Sint-Michielskerk, samen met Donckeur (TB, XI, p. 39; NK, KL 4; NK, KL 7)

305Fierens, Pieter

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

⁷⁴⁴ Het gaat dus om Glaude II le Fer, en niet vader Glaude (I) le Fer.

- Professionele status: huisschilder (SB, Rek, Extr)
- 1712: meester (27 april) (20 s gr. VI.) (SB, Rek, Extr)

➤ **Werken**

306Fiers, Cornelis

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (SB)
- 1669/1670: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

307Firens, Livinus (Thierens)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1656: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

308Floquet⁷⁴⁵, Lucas (I) (Floquet, Flocquet)

➤ **Leven**

⁷⁴⁵ Antwerpse schildersfamilie uit de zeventiende eeuw. (TB, XII, p. 115)

- ° 1578 te Antwerpen - † 1635 of 1636⁷⁴⁶ te Antwerpen (TB, XII, p. 115; NK, KL 7)
- Getrouwd (TB, XII, p. 115; VH b, p. 218)
- Kinderen: Lucas II⁷⁴⁷, Pauwel⁷⁴⁸ en Simon⁷⁴⁹ (TB, XII, p. 115; VH b, p. 218)
- 1607 (17 juli): poorter te Gent (TB, XII, p. 115; VW 751; VH b, p. 218; NK, KL 7)
- 1608/1618: aanwezig op de halfvastenjaarmarkt te Gent; in 1609 in de kapel van de vleeshouwers (TB, XII, p. 115; VW 751)
- 1615: terugkeer naar Antwerpen (TB, XII, p. 115)
- 1618 (12 september): schilder Philips Schoof kreeg volmacht om het huis van Flocket te verkopen (K&C, p. 145)
- 1618: verkoop huis in de Donkersteeg te Gent (TB, XII, p. 115, K&C, p. 145)
- 1620 (21 mei): kocht een huis te Antwerpen (ID, p. 156)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; VH b, p. 218; RL, I, p. 401), kunsthandelaar en baas van een atelier die oude meesters kopieerde (ID, p. 156)
- 1598: meester te Antwerpen (schilder) (TB, XII, p. 115; RL, I, p. 401; NK, KL 7)
- 1600: leermeester van Lenaert Lans te Antwerpen (RL, I, p. 415)
- 1604: leermeester van Davidt Leeuwaerts, zijn neef, te Antwerpen (RL, I, p. 428)
- 1607: meester (TB, XII, p. 115; VW 751; VH b, p. 218; NK, KL 7)
- 1608: aanwezig op de halfvastenmarkt te Gent (NH, S2; VH b, p. 341)

⁷⁴⁶ 1635 geniet de voorkeur.

⁷⁴⁷ Lucas II, zoon van Lucas I, in 1628 in de gilde te Brugge opgenomen, keerde dan naar Antwerpen terug, waar hij intrad in de Lucasgilde in 1640-1641. In 1666-1667 gestorven. (TB, XII, p. 115)

⁷⁴⁸ Pauwel, zoon van Lucas I, werd op 25 september 1627 medelid van de gilde te Brugge, kwam in 1631 in de Lucasgilde te Antwerpen en gestorven op 24 juni 1667 (begraven samen met zijn vrouw (gestorven 18 juni 1675) in de Minderbroederkerk te Antwerpen). De stad Kortrijk kocht van hem in het jaar 1639-1640 3 tafereelen, alsmede de beeltenis van de kardinaal Ferdinand van Oostenrijk, stadhouder van de Nederlanden. (TB, XII, p. 115)

⁷⁴⁹ Simon, zoon van Lucas I, in 1634-1635 als meester opgenomen in het schildersmatrikel. De universiteitsverzameling van Göttingen bewaart van hem 2 werken in koper, namelijk *Esther en Ahasver*, en *Dood en vrek*. (TB, XII, p. 115-116)

- 1609: aanwezig op de halfvastenmarkt te Gent (kapel) (NH, S2)
- 1610/1611: aanwezig op de halfvastenmarkt te Gent (NH, S2)
- 1613/1614: aanwezig op de halfvastenmarkt te Gent (NH, S2)
- 1615: gezworene G (SB; TB, XII, p. 115; VW 751; NK, KL 7)
- 1618: aanwezig op de halfvastenmarkt te Gent (NH, S2; VH b, p. 341)

➤ **Werken**⁷⁵⁰

- 1611: 120 lb parisis voor de herstelling van de Sint-Machariustafel (NK, KL 7)
- 1611: Altaarstuk voor de abdij van Sint-Winoksbergen (TB, XII, p. 115; ID, p. 156)
- 1612: 252 lb parisis voor het herstellen van een tafel en het stofferen van 2 engelen (NK, KL 7)
- 1613/1614: 33 s 4 gr. VI. voor een schilderij van de overleden prelaat van de abdij van Sint-Pieters (NK, F6; NK, KL 7)
- 1614/1616: triptiek *De marteling van de H. Denijs* (Kalken) (TB, XII, p. 115; NK, F6)
- 1614/1616: wandschilderijen (beeltenis van de graven van Vlaanderen) in de kapel van het Sint-Jans- en Paulushospitaal in Gent (TB, XII, p. 115; ID, p. 156)
- 1617: kopieerde *David en Abigail* van Hugo van der Goes (ID, p. 156)
- *Piëta* (TB, XII, p. 115)
- *Zeven smarten van Maria* (Sint-Maartenskerk, Gent) (TB, XII, p. 115)
- *Zeven smarten van Maria* (Begijnhofkerk, Dendermonde) (NK, KL 7)

309Flocquet, ?⁷⁵¹

➤ **Leven**

⁷⁵⁰ In de Sint-Baafskathedraal hangt een *Piëta*, getekend "LF 1610". Vermoedelijk is het werk van de hand van Luc Franchoys de Oude. Er is echter geen zekerheid wegens het weinig beschikbare vergelijkingsmateriaal. Lucas Flocquet kon in principe dus ook het werk geschilderd hebben. (VW 751)

⁷⁵¹ Vermoedelijk betreft het de schilder Simon Flocquet. In het SAG zijn immers sporen te vinden van deze persoon aan het einde van de 17de eeuw. (NK, F6; NK, KL 7)

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB; TB, XII, p. 116; NK, KL 7)
- 1683: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; TB, XII, p. 116; NK, KL 7)

➤ **Werken**

310Fontajne, P. la⁷⁵²

➤ **Leven**

- Zoon: Laurentius (huisschilder) (JD, p. 336)

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (Rek; NK, KL 7)
- 1772: meester (20 s gr. VI.) (Rek; NK, KL 7)

➤ **Werken**

311Franck, Pieter

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (SB)
- 1639: meester (SB)
- 1646: suppoost (SB)

⁷⁵² Het betreft Pieter la Fontajne. (JB, p. 336)

- **Werken**

312François, Joannes

- **Leven**

- **Carrière**

- Professionele status: prentverkoper (SB)
- 1646: suppoost (SB)

- **Werken**

313Frans, Apselon

- **Leven**

- **Carrière**

- Professionele status: muurwitter (SB) (= muurkalker)
- 1617: meester (SB)

- **Werken**

314Frederick, Jan (Fredericx)

- **Leven**

- ° te Antwerpen (VH b, p. 225-226)

- Getrouwd (VH b, p. 225-226)
- 1623 (23 juni): poorter te Gent (VH b, p. 225-226)

➤ **Carrière**

- Professionele status: goudslager (SB), goud- en blikslager (VH b, p. 225-226)
- 1623: meester (SB)
- 1629: gezworene G (SB)
- 1638/1639: gezworene G (SB)

➤ **Werken**

315Frigael, Antoon

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, KL 7)
- 1669/1670: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 7)

➤ **Werken**

316Futriri, Nicolas (Fluteren)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (Rek, Extr)
- 1719: meester (7 mei) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr)

➤ **Werken**

317Gaerens, Jacques (Aerens, Garen, Garn, Garu, Garren; Jacobus)

➤ **Leven**

- 1740/1746: 7x 10 s gr. Vl. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldhouwer (Extr), beeldsnijder (Rek), steenhouwer (NK, KL 8)
- 1727: meester (3 februari) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr; NK, G6; NK, KL 8)
- 1740/1746: gezworene G (Rek; NK, KL 8)

➤ **Werken**

- 1728/1729: 5 lb 10 s gr. Vl. voor het vervaardigen en leveren van 2 beelden van de H. Joris voor de Sint-Jorisgilde (NK, G6; NK, KL 8)
- 1743: herstelling van beelden staande binnen en buiten het stadhuis (NK, G6; NK, KL 8)

318Galle, Passchier (Ghalle)

➤ **Leven**

- 1652/1654: 20 s gr. Vl. voor een vertering in het huis van een Passchier Galle op H. Sacramentsdag 1652 (Rek)
- 1655/1657: 6s gr. Vl. voor een vertering in het huis van een Passchier Galle bij het bespreken van zaken van met betrekking tot de nering (Rek)

➤ **Carrière**

- Beroep: glazenmaker (SB; NK, G3)
- 1617: meester (SB; NK, KL 8)
- 1628: gezwoene G (SB; NK, KL 8)
- 1646: suppoost (SB)
- 1647: deken G (SB; NK, KL 8)

➤ **Werken**

- 1621/1631: 22 lb 10 s gr. Vl. voor de levering van 11 nieuwe vensters voor de Augustijnenkerk (NK, G3; NK, KL 8)
- 1629 (augustus): 1 lb 6 s 8 gr. Vl. voor de reparatie van glasramen (NK, G3; NK, KL 8)
- 1635: schilderen aan het perspectivum in de Burgstraat voor de komst van de kardinaal-infant, waarvoor hij samen met Pieter Nicasius en Pieter van der Muelen 34 lb gr. Vl. kreeg (VV, p. 34, 113; NK, KL 19)

319 Gallis, Adriaen

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB, Rek)
- 1699: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

320 Gardijn, Cornelis

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (Extr)
- 1712: vermoedelijk meester (9 s 4 gr. Vl.)⁷⁵³ (Extr)

➤ **Werken**

321 Gaugue, Augustijn

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: marmeraar en stoffeerder (SB), marmeraar (Rek)
- 1694: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)
- 1695/1696: 2x lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

322 Geenens, Judocus

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: borduurder (SB, Rek)
- 1691: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)
- 1694/1695: 2x lidgeld niet betalen (Rek)

⁷⁵³ Cornelis Gardijn, huisschilder, kocht de nering, maar “*sijne preuve is onderbleven door eenigh manquement aen sijne hooghen*”. (Extr)

➤ **Werken**

323Geeraerts, Pieter (Gheeraerts, Gheraerdt)

➤ **Leven**

- ° te Brussel (NK, G9; VH b, p. 219; NK, KL 8)
- Vader: Gerard Gheeraerts (NK, G9; VH b, p. 219; NK, KL 8)
- 1601: aanwezig te Gent (VH b, p. 219)
- 1611 (20 april): poorter te Gent (NK, G9; VH b, p. 219; NK, KL 8)

➤ **Carrière**

- Professionele status: goudslager (SB; NK, G9; VH b, p. 219; NK, KL 8)
- 1601/1602: meester (SB)
- 1610: gezworene G (SB)
- 1646: suppoost (SB)

➤ **Werken**

324Geertruijd, Gillis van

➤ **Leven**

- 1759/1762: 4x 10 s gr. Vl. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek)
- 1736: meester (20 s gr. Vl.) (Rek; NK, KL 8)
- 1739: lidgeld niet betalen wegens geen werk door de miserabele conjunctuur; hij

betaalde dit wel in 1742(Rek)

- 1759/1762: gezworene G (Rek; NK, KL 8)

➤ **Werken**

325Geesdaele, Jacobus

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (Rek; NK, KL 8)
- 1757: meester (20 s gr. Vl.) (Rek; NK, KL 8)

➤ **Werken**

326Gendtbrugghe, Philippe van

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB, Rek)
- 1700: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

327Geron, Ludovicus Josephus

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (Rek; Extr)
- 1730: meester (20 s gr. VI.) (Rek; Extr)

➤ **Werken**

328Gheerolfs⁷⁵⁴, Jacques (IV) (Jacob)

➤ **Leven**

- Vader: Jacques Gheerolfs († 1576, glazenier) (EB, p. 105, 294; NK, KL 8)
- Broer en zus: Willem (schilder) en Elisabeth (gehuwd met de schilder Lieven de Scoenere) (EB, p. 292, 294; NK, KL 8)
- Vrouw 1: Elisabeth van der Cruyce († 1563) (EB, p. 292-293; NK, KL 8)
- Kinderen 1: Jacop, Adriaen en Josine (EB, p. 292-293; NK, KL 8)
- Vrouw 2: Barbara Jours (EB, p. 293)
- Kinderen 2: Simon, Victor en Elisabeth (EB, p. 293; NK, KL 8)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker en glasschilder (EB, p. 53-54; NK, KL 8)
- 1591: gezworene G (SB; TB, XIII, p. 518; EB, p. 105; NK, KL 8)

➤ **Werken**

- 1553/1555: 7 lb gr. VI. voor een Jacob Gheerolfs, glasmaker, voor het maken van nieuwe glasvensters met het stadswapen in de kloosterkerk van de Chartreuses buiten Gent (NH, N6; NK, KL 8)

⁷⁵⁴ Gentse glazenier - of glasschilderfamilie. Belangrijke leden voor het startjaar van de studie waren chronologisch Jacob I, Paesschier, Jacob II, Christiaen, Jacob III, Willem. Mogelijk horen ook Jan en Pauwels tot deze familie. (TB, XIII, p. 517-518)

- 1599 (2 december) / 1600 (2 februari): 4 s 2 gr. Vl. per dag voor de voorbereidingen van de Blijde Intrede van de aartshertogen te Gent op 28 en 30 januari 1600 (EB, p. 92; TB, XIII, p. 518; NK, KL 8)

329Gheerolfs, Louis

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; TB, XIII, p. 518; NK, KL 8)
- 1628: meester (SB; TB, XIII, p. 518; NK, KL 8)

➤ **Werken**

330Gheertruyden, Louis Joosz. van

➤ **Leven**

- Vader: Joos van Gheertruyden (SB; NK, KL 8)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 8)
- 1600: meester (SB; NK, KL 8)

➤ **Werken**

331Ghijselynck, Dominicus

➤ **Leven**

- 1657/1658: 2x 20 s gr. Vl. loon als overste (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1652: overste van de goudsmiden (NK, KL 8)
- 1657/1658: overste O (SB, Rek)

➤ **Werken**

332**Ghiolle, Jacobus**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (SB, Rek)
- 1708: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

333**Gijzelbrech, Jan**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (SB), kladschilder (Rek)
- 1698: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

334**Gillebert, Jobt**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: goudslager (SB)
- 1639: meester (SB)

➤ **Werken**

335Gillis, Jan

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB, Rek; NK, KL 8)
- 1688: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, KL 8)
- 1691: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

336Gillis, Joannes (Jan-Baptiste)

➤ **Leven**

- 1658/1660: 3 s 4 gr. VI. betalen aan de nering voor actuele kosten (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 8)
- 1644: meester (SB; NK, KL 8)
- 1646: suppoost (SB)

- 1652: gezworene G (SB; NK, KL 8)
- 1666: een Jan-Baptiste Gillis schepen van gedele (MB, III, p. 223)

➤ **Werken**

337Giolo, Rogier (Ghijole)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: kladschilder (SB)
- 1686: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)
- 1694: lidgeld niet betalen (Rek)
- 1698: lidgeld niet betalen wegens zijn sobere staat (Rek)

➤ **Werken**

338Goethals, Jacques

➤ **Leven**

- 1763/1768: 6x 20 s gr. VI. loon als overste (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1763/1768: overste O (Rek)

➤ **Werken**

339Goethals, Jan

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: borduurder (SB)
- 1677: meester (12 november) (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

340**Golijt, Robert**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 8)
- 1646: suppoost (SB; NK, KL 8)

➤ **Werken**

341**Goossens, Hendrik**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB; NK, KL 8)
- 1666: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 8)

➤ **Werken**

342**Gordijn, Cornelis**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (Rek)
- 1712: meester (9 s 4 gr. Vl., proef is onderbleven door een mankement aan zijn ogen) (Rek)

➤ **Werken**

343Gos, Emanuel

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 8)
- 1638: meester (SB; NK, KL 8)
- 1646: suppoost (SB)

➤ **Werken**

344Gowart, Martinus (Gevaert)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 8)
- 1674: meester (13 oktober) (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 8)

➤ **Werken**

345Graef, Pieter de (Grof)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker en huisschilder (Rek, Extr)
- 1721: meester (glazenmaker op 10 en huisschilder op 11 december) (2x 20 s gr. Vl.) (Rek, Extr)
- 1742: lidgeld niet betalen (Rek)
- 1745/1746: 2x lidgeld niet betalen wegens geen werk (Rek)

➤ **Werken**

346Graeve, Laureijns de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (Extr), schilder (Rek)
- 1731: meester (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr)

➤ **Werken**

- 1735: 7 lb 7 gr. Vl. voor zijn arbeid voor de baron van Eksaarde, met inbegrip van het materiaal (Vl. Bl., IIP 7)

347Graeve, Livinus de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (Extr; NK, KL 8)
- 1714: meester (20 s gr. Vl.) (Extr; NK, KL 8)

➤ **Werken**

348Grammon, Philippus

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek, Extr)
- 1722: meester (9 december) (20 s gr. VI.) (Rek, Extr)

➤ **Werken**

349Grave, Joseph de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (Rek, Extr)
- 1717: meester (22 augustus) (20 s gr. VI.) (Rek, Extr)

➤ **Werken**

350Gravier, Antoon

➤ **Leven**

- Vader: Arenholt Gravier (TB, XIV, p. 551; NK, KL 8)

- Moeder: Joanna Celis (NK, G53)
- Broer en zus: Passchier en Maria-Anne (TB, XIV, p. 551; NK, G53)
- 1706: woonachtig in het huis “Hellebrant” in de Sint-Janstraat (NK, G53)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB, Rek; NK, KL 8), steenhouwer (TB, XIV, p. 551)
- 1699: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, KL 8)
- 1708: meester steenhouwer (JD, p. 336)
- 1717: gezworene van de steenhouders (JD, p. 336)
- 1722: gezworene van de steenhouders (NK, KL 8; JD, p. 336)

➤ **Werken**

- 1712: reeds verwoeste huis op de Zandberg opbouwen (TB, XIV, p. 551; NK, KL 8)

351Gravier, Arenholt

➤ **Leven**

- ° te Brugge (TB, XIV, p. 551; VH b, p. 249-250; NK, KL 8)
- Vader: Pierre Gravier (VH b, p. 249-250)
- Vrouw: Joanna Celis (NK, G53)
- Kinderen: Antoon, Passchier en Marie-Anne (TB, XIV, p. 551; NK, G53)
- 1661: aanwezig te Gent (VH b, p. 249-250)
- 1663 (februari): poorter te Gent (TB, XIV, p. 551; VH b, p. 249-250; NK, KL 8)

- 1685: de nering staat in een zaak tegenover Pauwels, Joannes van de Steene, Jan-Baptiste de Vre en de weduwe van Arnaut Grenier, aangezien dezen de vrijheid van het ambacht niet hadden verworven (Rek; VH b, p. 278)

➤ **Carrière**

- Professionele status: sieraadsnijder (ornamentbeeldhouwer) (SB), steenhouwer (TB, XIV, p. 551)
- 1663: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)
- 1694: weduwe Gravier lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

352Gravier, Passchier

➤ **Leven**

- Vader: Arenholt Gravier (TB, XIV, p. 551)
- Moeder: Joanna Celis (NK, G53)
- Broer en zus: Antoon en Maria-Anne (TB, XIV, p. 551; NK, G53)
- 1706: woonachtig in het huis “Hellebrant” in de Sint-Janstraat (NK, G53)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB, Rek); steenhouwer (TB, XIV, p. 551; NK, G53)
- 1695: meester steenhouwer (JD, p. 336)
- 1699: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, KL 8)
- 1708: gezworene van de steenhouwers (JD, p. 336)
- 1715: gezworene van de steenhouwers (JD, p. 336)
- 1720: gezworene van de steenhouwers (JD, p. 336)
- 1725/1726: gezworene van de metsers en steenhouwers (NK, KL 8; JD, p. 336)

➤ **Werken**

- 1712: reeds verwoeste huis op de Zandberg opbouwen (TB, XIV, p. 551)
- 1731: reparatie van de justitiefiguur op het stadhuis (NK, G53; NK, KL 8)

353Greef, Adolph de (alias Clauwe) (Greese)

➤ **Leven**

- ° 1660 te Gent (12 februari, Sint-Baafs) (NK, G55)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 8)
- 1684: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, G55; NK, KL 8)

➤ **Werken**

354Grenier, Jan-Baptiste

➤ **Leven**

- 1712/1713: 2x 20 s gr. VI. loon als overste (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1712/1713: hoofdman O (SB, Rek; Extr)
- 1731/1734: schepen van de keure (MB, III, pp. 352, 354, 355, 356)
- 1739/1742: schepen van de keure (MB, III, p. 359)

➤ **Werken**

355Grif, Adriaenus de (Gryef)⁷⁵⁵

⁷⁵⁵ Weyerman noemt twee schilders met de naam Gryef, waarvan hij van beide de doopnamen niet kent. Met zekerheid vermeldt hij dat het broers waren; van de oudere maakt hij melding van taferelen met vogels, van de jongere een everzwijnenjacht. Een onderverdeling van de bewaarde taferelen tussen de twee verschillende schilders is evenwel voorlopig nog niet mogelijk. (TB, XV, p. 156)

➤ **Leven**

- Antwerpenaar (Im, I, p. 295) of misschien afkomstig uit Holland (TB, XV, p. 155)
- ° 1670 te Antwerpen - † 1715 te Brussel (TB, XV, p. 155; NK, G55)
- Vader: Joannes de Grif (NK, G55) of Jacques de Claeuw, alias de Grif (stillevenschilder uit Leiden) (ID, p. 188)
- Moeder: Catharina le Pere (NK, G55)
- Vrouw: Anna Francisca Marcus (1689, te Antwerpen) (NK, G55; ID, p. 188)
- Zoon: Bartholomeus (°1698) (ID, p. 188)
- 1689: woonachtig te Antwerpen (NK, G55)
- 1690: woonachtig te Brussel (NK, G55)
- 1694: woonachtig te Antwerpen (NK, G55)

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB, Rek; NK, KL 8), jacht- en stillevenschilder (TB, XV, p. 155), kunsthandelaar (ID, p. 188)
- Vermoedelijk leerling van Frans Sniijders (Im, I, p. 295; Kr, II, p. 604; NK, KL 8)
- 1687: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; TB, XV, p. 155; NK, G55; NK, KL 8)
- Werkte voornamelijk in Brussel en Antwerpen (TB, XV, p. 155)
- 1699/1700: meester te Antwerpen (schilder) (TB, XV, p. 155; RL, II, p. 616; NK, G55)

➤ **Werken**

- Voornamelijk wilde stillevens met honden in het vrije, groenten, fruit of bloemen; bij gelegenheid schilderde hij ook jachttaferelen (2 werken in Sibiu, Roemenië) en

Kramm spreekt over 2 personen met de naam Adriaen. De ene zou de vader zijn, de andere de zoon. Ook hier geen onderscheid in het oeuvre van beide personen. (Kr, II, p. 604)

levend wild en gevogelte (New York, Sint-Petersburg) (TB, XV, p. 155)

- *Stuk met dood wild* (MSK, Gent) (Kr, II, p. 604)
- *Marktsce*ne (NK, G55)
- *Landschap met honden* (NK, G55)

356 Grongnart⁷⁵⁶, Jan⁷⁵⁷

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB)
- 1620: meester (SB)

➤ **Werken**

357 Groote, Michiel de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker en stoffeerder (SB)
- 1630: meester (SB; NK, KL 8)

⁷⁵⁶ De familie Grongnart was een familie van kopersmeden en klokkengieters uit Dinant, die sinds de 15de eeuw te volgen is. (TB, XV, p. 74)

⁷⁵⁷ Een Jan (II) Grongnart, zoon van Jan (I), geboren op 7 september 1585 te Bergen, dook in 1613 op in Gent, waar hij op 8 januari 1615 met vrouw en kinderen poorter werd. Hij leverde in 1618 een beiaard voor de stad Namen. Hij vervaardigde eveneens de klok Maria voor 39 lb 10 s 6gr. Vl. (NK, G56, TB, XV, p. 75; VH b, p. 221) Er zijn echter geen duidelijke aanwijzingen dat het in beide situaties om dezelfde persoon zou gaan.

- 1640: gezworene G (SB; NK, KL 8)
- 1646: suppoost (SB)

➤ **Werken**

- 1638: ontving 33 s 8 gr. Vl. (NK, KL 8)
- Schilderde een piramide in de Sint-Baafskathedraal te Gent (NK, KL 8)

358Guot, Judocus

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: prentverkoper (SB)
- 1684: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

359Guyssens, Jan

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1635: meester (SB)

➤ **Werken**

360Haecht, Pieter van (Hacht, Peter)

➤ **Leven**

- vermoedelijk † 1652/1653 (TB, XV, p. 423)

➤ **Carrière**

- Professionele status: landschapschilder (SB; TB, XV, p. 423; NK, KL 9)
- 1629: meester (SB; NK, KL 9)
- 1640: gezworene G (SB; NK, KL 9)
- 1644: gezworene G (SB; NK, KL 9)
- 1646: suppoost (SB)
- 1650/1651: gezworene G (SB; NK, KL 9)

➤ **Werken**

361Haeghe, Gaspard Antoon van der

➤ **Leven**

- 1675: 20 s gr. Vl. loon als overste (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: licentiaat in de beide rechten (SB)
- 1675: hoofdman O (SB, Rek)

➤ **Werken**

362Haeghen, Gaspard Antoon van der (Haghen)

➤ **Leven**

- 1717/1719: 3x 10 s gr. Vl. loon als gezwoene (Rek)
- 1720: 2 lb 13 s 4 gr. Vl. ontvangen van de nering, die hij eerst had bijgelegd bij de rekening van 1717/1719 die 2 lb 13 s 4 gr. Vl. in het rood eindigde (Rek)
- 1730/1733: 4x 10 s gr. Vl. loon als gezwoenen (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB, Rek; NK, KL 9)
- 1697: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 9)
- 1717/1719: gezwoene G (Rek, Extr; NK, KL 9)
- 1730/1733: gezwoene G (Rek, Extr; NK, KL 9)

➤ **Werken**

- 1711: herstellen van werken op het stadhuis (NK, KL 9)
- 1713: 5 lb gr. Vl. voor het schilderen van 5 blazoenen op de schepenregisters (NK, KL 9)
- 1722: 3 lb gr. Vl. voor het schilderen van 3 blazoenen op de schepenregisters (NK, KL 9)
- 1725: 15 s 15 gr. Vl. voor het schilderen en vergulden van een straal in Sint-Baafs (NK, S103)
- 1727 (3 augustus): 8 lb 3 s 4 gr. Vl. voor het schilderen van verschillende blazoenen dienstig tot de wijding van Caroline Billet, in opdracht van Nieuwen Bosch (NK, H2; NK, KL 9)
- 1734: 3 lb 9 s gr. Vl. voor het schilderen van 3 blazoenen op de schepenregisters (NK, KL 9)
- 1735: 3 lb 9 s gr. Vl. voor het schilderen van 3 blazoenen op de schepenregisters (NK, KL 9)
- 1742: 2 lb 6 s gr. Vl. voor het schilderen van 2 blazoenen op de schepenregisters (NK, KL 9)

363 Haeghen, Jacobus van der

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldhouwer (Rek; NK, KL 9)
- 1743: meester (20 s gr. VI.) (Rek; NK, KL 9)
- 1745/1746: 2x lidgeld niet betalen wegens zijn vertrek uit de stad (Rek)

➤ **Werken**

364Haeghen, Jacobus Ferdinandus van der⁷⁵⁸

➤ **Leven**

- Heer van Cotterelli (Rek, Extr)
- Jonkheer (Rek, Extr)
- 1731/1734: 4x 20 s gr. VI. loon als overste (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1731/1734: overste O (Rek; Extr)

➤ **Werken**

365Haeghen, Jan-Baptiste van der⁷⁵⁹

⁷⁵⁸ Eventueel betreft het Ferdinand van der Haeghen, licentiaat in de rechten en gedurende de periode 1694-1730 meermaals schepen te Gent. (MB, III, pp. 298, 354)

⁷⁵⁹ Niet te verwarren met de 18de-eeuwse Brusselse beeldhouwer Jan Baptiste Haeghen. (TB, XV, p. 426)

➤ **Leven**

- Heer van Bogaerde (Rek, Extr)
- Jonkheer (Rek, Extr)
- 1729/1730: 2x 20 s gr. VI. loon als overste (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1729/1730: overste O (Rek, Extr)
- 1731/1733: schepen van de keure (MB, III, pp. 352, 353, 355)
- 1743/1751: schepen van de keure (MB, III, pp. 361, 362)
- 1752/1754: schepen van gedele (MB, III, p. 363)
- 1756/1759: schepen van gedele (MB, III, p. 366)

➤ **Werken**

366Haeghen, Pieter van der

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB), landschapschilder (VH b, p. 342)
- 1628: meester (SB)
- 1631/1632: Daniel van Dyck was leerling van een Peeter Verhaeght (schilder) te Antwerpen (RL, II, p. 29)
- 1632: vermoedelijk meester te Antwerpen (TB, XV, p. 423)
- 1662/1665: weduwe van een Pieter van der Haeghen aanwezig op de halfvastenmarkt te Gent (NH, S2; VH b, p. 342)
- 1667: weduwe van een Pieter van der Haeghen aanwezig op de halfvastenmarkt te Gent (NH, S2; VH b, p. 342)
- 1672: weduwe van een Pieter van der Haeghen aanwezig op de halfvastenmarkt te

Gent (NH, S2)

➤ **Werken**

367**Haeke, Jacques van**

➤ **Leven**

- Jonkheer (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1615: overste O (SB)

➤ **Werken**

368**Haene, François d'**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1685: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

369**Haene, Jan-Baptiste d' (Hane)**

➤ **Leven**

- Heer van Nieuwland en Ten Doorne (Rek, Extr)

- Jonkheer (Rek, Extr)
- 1714/1719: 6x 20 s gr. Vl. loon als overste (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1687/1688: schepen van gedele (MB, III, pp. 288-289)
- 1714/1719: overste O (Rek, Extr)

➤ **Werken**

370Haene, Joos d'

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB; NK, H10; NK, KL 9)
- 1638: meester (SB; NK, H10; NK, KL 9)
- 1646: suppoost (SB)

➤ **Werken**

- 1652: 2 s 8 gr. Vl. voor het verwijderen van de vensters uit de kapel van de Sint-Gregoriusgilde (schoolmeesters) (NK, H10; NK, KL 9)
- 1655/1657: 4 lb 8 s gr. Vl. voor het herstellen van glasvensters voor de goudsmedenning (NK, H10; NK, KL 9)

371Haerlem, François van

➤ **Leven**

- 1709: toen reeds uit de stad Gent vertrokken (Rek)

- 1709: maatregelen genomen door de nering om zijn winkel te sluiten (Rek; VH b, p. 289)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, KL 9)
- 1673: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 9)
- 1691/1693: 3x lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

- 1687: werkzaamheden voor de ommeegang van de Augustijnen in 1687 voor de som van 9 lb 11 s 6 gr. Vl. en 2 lb 6 s gr. Vl. (NH, M1)

372 Haese, Arnout le

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: borduurder (SB)
- 1679: meester (2 januari 1680) (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

373 Haese, Bartolomeus de (Daese, d'Haze)

➤ **Leven**

- Vader: Hendrik de Haese⁷⁶⁰ (metselaar) (NK, KL 9; JD, p. 335)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB; NH, S2)
- 1601/1602: meester (SB; NK, KL 9)
- 1616/1617: gezworene G (SB; NK, KL 9)
- 1623: gezworene G (SB; NK, KL 9)
- 1631: gezworene G (SB; NK, KL 9)
- 1641: gezworene G (SB; NK, KL 9)
- 1645: gezworene G (SB; NK, KL 9)
- 1646: suppoost (SB)

➤ **Werken**

- 1616: 5 lb 10 s gr. Vl. voor het maken en leveren van een glasraam met het wapenschild van de kasselrij Oudburg voor de kerk van het Augustijnenklooster (VW 772)
- 1634/1635: betaling ontvangen van de stad voor geleverd werk (NH, S2; NK, H19)

374 Haese, Lucas d'⁷⁶¹

➤ **Leven**

- 1676: 20 s gr. Vl. loon als overste (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1662/1663: schepen van gedele (MB, III, pp. 215-216)

⁷⁶⁰ Hendrik de Haese was gezworene van de metselaars in de jaren 1579 en 1580. (JD, p. 335)

⁷⁶¹ Niet te verwarren met Laureins de Haeze, beeldhouwer te Gent, die in 1621 arbeid verrichtte aan de Ieperse hallen. (TB, XV, p. 445)

- 1671/1672: overste O (SB, Rek)
- 1676: hoofdman O (SB, Rek)
- 1680/1681: schepen van de keure (MB, III, pp. 280-281)

➤ **Werken**

375Haese, Pieter d'

➤ **Leven**

- 1756: 2 lb 4 s gr. VI. voor een vertering in het huis van een Pieter d'Haese bij het overleveren van documenten (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (Rek; NK, KL 9), fijnschilder (Rek)
- 1754: meester (20 s gr. VI.) (Rek; NK, KL 9)
- 1756/1758: lidgeld niet betalen wegens zijn sobere staat; achterstallig lidgeld betalen in 1762 (Rek)

➤ **Werken**

376Haghen, Jan van der

➤ **Leven**

- Vader: Pieter van der Haghen (schilder) (SB; VH b, p. 8)
- Moeder: Lievine Hughe (VH b, p. 9)
- Broers en zus: Willem, Joris en Lysbette (SB; VH b, p. 9)
- Kinderen: een Mechiel van der Haghen, schilder, was de zoon van Jan (SB; VH b, p. 9)

➤ **Carrière**

- Professionele status: advocaat (VH b, p. 9)
- 1583: deken O (SB)

➤ **Werken**

377Halle, François van⁷⁶²

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB, Rek; TB, XV, p. 499; NK, KL 9)
- 1689: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; TB, XV, p. 499; NK, KL 9)

➤ **Werken**

378Hals, Pieter (Petrus)

➤ **Leven**

⁷⁶² Antoine van Halder, schilder, geboren te Mechelen, waar hij in 1599 in de leer trad bij Jean Wollebos. Hij trok naar Grenoble, waar hij een eerste maal in 1617 en een tweede maal in 1625 trouwde. In 1619 leverde hij samen met J. Nitbal 6 grote taferelen bij de intocht van de prinses van Piëdmont, in 1627 ontving hij een betaling voor verguldwerk, in 1628 beschilderde en vergulde hij de zoldering en vensters van de slaapkamers van de hertog van Lesdiguières. Zijn zonen Louis, gedoopt 22 februari 1632, en François, geboren 22 maart of 22 mei 1639, waren eveneens schilder. Deze laatste zou zich, wanneer hier geen sprake is van een vergissing, de naam de la Halle aangemeten hebben. In 1662 ontving hij een betaling voor schilderijen in de kamer en de kapel van Justine Dalphas in haar huis te Tencin en eveneens voor het schilderen van familiewapens op haar graf. (TB, XV, p. 499-500) Er zijn echter geen duidelijke aanwijzingen dat het in beide situaties om dezelfde persoon zou gaan.

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; TB, XV, p. 537; NK, KL 9)
- 1633: meester (SB; NK, KL 9)
- 1638/1639: gezworene G (SB; NK, KL 9)
- 1646: suppoost (SB)

➤ **Werken**

- 1648: restauratie van Rubens werk *De H. Bavo verzaakt aan de wereldse verlangens* voor 2 lb gr. Vl. (Sint-Baafskathedraal te Gent) (TB, XV, p. 537; NK, KL 9)
- 1649: schilderde een tafereel ter verfraaiing van de kathedraal van Ieper (vernield in 1918) (ID, p. 195)
- 1651: 55 lb gr. Vl. voor 3 schilderijen (*Kruis, H. Guillaume, H. Bernardus*) voor de kerk van Nieuwen Bosch; bovendien 8 lb gr. Vl. voor de vergulde lijsten (NK, H7bis; NK, KL 9)
- 1652: betaling voor 13 schilderijen voor de kapel van de H. Drievuldigheid in de Sint-Baafskathedraal te Gent; prijs van de grote werken was 2 lb gr. Vl., voor de kleine ontving hij 4 gulden het stuk (TB, XV, p. 537; NK, H7bis; NK, KL 9)
- 1663: *Koningsschieting van de Sint-Sebastiaansgilde op de Kouter* (Bijlokemuseum, Gent) (Zut, I, p. 93, 146-147)
- *H. Augustinus op het strand* (klooster van de zusters van Augustinus, Gent) (TB, XV, p. 537)
- *Landschap* (Sint-Baafskathedraal, Gent) (TB, XV, p. 537)
- Verschillende *Landschappen* (Sint-Pieterskerk, Gent) (TB, XV, p. 537; NK, KL 9)
- Verschillende *Landschappen* (Recollectenkerk, Gent) (TB, XV, p. 537; NK, KL 9)
- *Vogelschieten* (Stadhuis, Gent) (TB, XV, p. 537)
- *Engelbewaarder* (Begijnenkerk, Leuven) (TB, XV, p. 537)
- *Een engel reikt een franciscaan de communie aan* (Begijnenkerk, Leuven) (TB, XV, p. 537)
- *Opheffing van de belegering van Ieper in 1383 door Maria* (Kathedraal, Ieper) (TB, XV, p. 537)

379 Hamelinck, P.

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek)
- 1773: meester (20 s gr. Vl.) (Rek)

➤ **Werken**

380 Hamme, Albertus van

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (Rek, Extr; NK, KL 9)
- 1724: meester (5 december) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr; NK, KL 9)

➤ **Werken**

381 Hamme, Joannes van

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek)
- 1750: meester (20 s gr. Vl.) (Rek)

➤ **Werken**

382Hane, Antoon d'

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1652: meester (SB)

➤ **Werken**

383Hansens, Francis

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (SB, Rek)
- 1706: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

384Hansman, Cornelis

➤ **Leven**

- Heer van Marke (SB)
- Jonkheer (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1607: schepen van gedele (MB, III, p. 138)
- 1609: schepen van de keure (MB, III, p. 141)
- 1614: schepen van gedele (MB, III, p. 147)
- 1616: overste O (SB)

➤ **Werken**

385Hanssens, Pieter

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: kladschilder (SB)
- 1686: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)
- 1690: lidgeld niet betalen (Rek)
- 1692/1694: 3x lidgeld niet betalen (Rek)
- 1736: gezworene bij de huisschilders (156bis 59)

➤ **Werken**

386Hardie, Jacobus

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek)
- 1757: meester (20 s gr. VI.) (Rek)

➤ **Werken**

387Hardij, Josephus

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek, Extr)
- 1735: meester (20 s gr. VI.) (Rek, Extr)
- 1756/1758: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

388Hase, Laurevns de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, KL 9)
- 1619: meester (SB; NK, KL 9)

➤ **Werken**

389Hattem, François⁷⁶³ van (Hauthem)

⁷⁶³ Per vergissing werd Jacobus van Hattem ingeschreven in 1703 met de voornaam François. Deze misstap is meer dan waarschijnlijk te verklaren door het voorkomen van nog 2 andere personen met de

➤ **Leven**

- † januari 1733⁷⁶⁴ te Gent (25 januari 1733, Sint-Niklaaskerk) (VH b, p. 299)
- Vrouw 1: Anna van Rymenant († 1 november 1710⁷⁶⁵) (20 september 1702) (VH b, p. 299-300)
- Vrouw 2: Jacqueline Pharasyn (VH b, p. 300)
- Jonkheer (SB; VH b, p. 299-300)
- 1702: verhuisde van Brussel naar Gent (VH b, p. 299-300)

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB, Rek; NK, KL 9)
- 1703: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NH, H1; NK, KL 9)

➤ **Werken**

- 1718 (17 juli): 16 lb gr. Vl. voor *Een landschap* ontvangen van de abdij van Baudeloo (VH b, p. 299)

390 Hauthuijse, Jan (Houthuijsen)

➤ **Leven**

- † mei 1662 te Amsterdam (TB, XVII, p. 572)
- Afkomstig uit Weemder (Holland) (TB, XVII, p. 572)
- Vader: Jan Hauthuijse (TB, XVII, p. 572)
- Vrouw: † 20 mei 1654 (NK, H26; NK, KL 9)
- 1658 (17 mei): burger te Amsterdam (NK, H26; NK, KL 9)

voornaam François in het register bij het jaar 1703. (VH b, p. 299-300)

⁷⁶⁴ De corporatie van de kunstenaars figureerde in 1733 tussen de schuldeisers bij de nalatenschap van Jacobus voor 2 jaar achterstallig lidgeld. (VH b, p. 300)

⁷⁶⁵ In de staten van goed zien we een groot aantal kunstvoorwerpen opduiken: schilderijen gepenseeld door Jacobus, 2 taferelen van Ostade, een stuk van Casbeek en een schilderij van Bael. (VH b, p. 300)

➤ **Carrière**

- Professionele status: landschapschilder (SB; TB, XVII, p. 572; NK, H26; NK, KL 9)
- 1648: meester in Den Haag (TB, XVII, p. 572)
- 1652: meester (SB; TB, XVII, p. 572; NK, H26; NK, KL 9)

➤ **Werken**

- *Woudlandschap met de jonge Tobias en een engel* (TB, XVII, p. 572)

391 Hauwaert, Adriaen (Hauhaert)

➤ **Leven**

- ° te Haarlem (VH b, p. 224)
- 1619 (31 mei): poorter te Gent (VH b, p. 224; NK, KL 9)
- 1655/1657: 3x 10 s gr. VI. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB; VH b, p. 224; NK, KL 9)
- 1619: meester (SB; NK, KL 9)
- 1646: suppoost (SB)
- 1655/1657: gezworene G (SB, Rek; NK, KL 9)

➤ **Werken**

- 1650: Jan Bossuyt en Adriaen Hauwaert leverden 27 kerkvensters bij de bouw van de sacristie in de Sint-Michielskerk (NK, KL 3)

392 Hauwaert, Cornelis

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 9)
- 1656: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, KL 9)

➤ **Werken**

393Hauwaert, Gerard Adriaenz.

➤ **Leven**

- Vader: Adriaen Hauwaert (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB; NK, KL 9)
- 1646: suppoost (SB)
- 1665: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, KL 9)
- Aanwezig: Pieter Daussi en Pieter Blanckaert (SB)

➤ **Werken**

394Hauwaert, Gerard

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (SB; NK, KL 9)
- 1656: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, KL 9)

➤ **Werken**

395Hauwaert, Gerard

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB; NK, KL 9)
- 1683: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, KL 9)

➤ **Werken**

396Hauwaert, Jan

➤ **Leven**

- 1707/1710: 4x 10 s gr. VI. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB; NK, KL 9)
- 1685: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, KL 9)
- 1707/1710: gezworene G (SB, Rek; NK, KL 9)

➤ **Werken**

397Hauwaert, Pauwels Adriaensz. (Hauhaert)

➤ **Leven**

- Vader: Adriaen Hauwaert (SB; NK, KL 9)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder en glazenmaker (SB; NK, KL 9)

- 1638: meester (SB; NK, KL 9)

➤ **Werken**

398Hauweghem, François van (Auweghem)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1636: schepen van gedele (MB, III, p. 177)
- 1638: schepen van de keure (MB, III, p. 180)
- 1640: schepen van de keure (MB, III, p. 184)
- 1642: schepen van de keure (MB, III, p. 187)
- 1642: overste O (SB)

➤ **Werken**

399Hauweghem, Jan van

➤ **Leven**

- 1655: 20 s gr. Vl. loon als overste (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1655: overste O (SB, Rek)

➤ **Werken**

400Hauweghem, Maximiliaan van (Auweghem)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1639: schepen van gedele (MB, III, p. 182)
- 1641: schepen van de keure (MB, III, p. 185)
- 1643: overste O (SB)
- 1650: schepen van de keure (MB, III, p. 199)

➤ **Werken**

401 Havere, François van

➤ **Leven**

- Jonkheer (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1619: overste O (SB)

➤ **Werken**

402 Hebbelinck, Frans Livinus

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldhouwer (Rek; NK, KL 9)

- 1741: meester (20 s gr. Vl.) (Rek; TB, XVI, p. 193; NK, KL 9)
- 1746: lidgeld niet betalen wegens geen werk (Rek)
- 1754: achterstallig lidgeld betalen (Rek)

➤ **Werken**

- 1750: eiken communiebank met reliëfs van het Avondmaal, H. Agatha, H. Blasius en het Hemelse Manna voor de kerk van Landskouter (TB, XVI, p. 193)
- 1752: eiken preekstoel met reliëfs van God de Vader, H. Agatha, H. Blasius en de Goede Herder voor de kerk van Landskouter (TB, XVI, p. 193)
- 1752: tabernakel voor de kerk van Landskouter (TB, XVI, p. 193)

403 Hebbelinck, Joannes

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Beroep: beeldsnijder (SB, Rek; TB, XVI, p. 193; NK, H30)
- 1689: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; TB, XVI, p. 193; NK, KL 9)
- 1698/1700: 3x lidgeld niet betalen wegens zijn sobere staat (Rek)

➤ **Werken**

- 1706: leveren van een toorts overeenkomstig het model (VW 884)
- 1706: 6 lb gr. Vl. courant voor de lindehouten bekroning van 2 toortsen, gebruikt in een processie door de nering van de metselaars en steenhouwers; 2 lb gr. Vl. voor het boetseren en 4 lb gr. Vl. bij de levering ontvangen; indien hij de deadline overschreed moest hij een boete van 20 s gr. Vl. betalen (VW 884; NK, H30; 156bis 57)
- 1716: 33 s gr. Vl. voor het snijden van 11 lampetten (= zolderversiering in de vorm van een kerklamponderdeel) voor Baudeloo (NK, H30; NK, KL 9)
- 1716: 2 lb 9 s gr. Vl. courant voor beelden in opdracht van Baudeloo (NK, H30;

NK, KL 9)

- 1717: 1 lb 4 s gr. Vl. voor 6 lampetten voor de Baudelookerk (NK, H30; NK, KL 9)
- 1717: hoogaltaar Sint-Baafs in Gent (TB, XVI, p. 193; NK, KL 9)
- 1719/1724: koorstoelen Sint-Jacobs in Gent, samen met Jacobus Coppens (TB, XVI, p. 193)
- Beeld van de H. Bernardus voor de abdij van Baudeloo tegen 5 s gr. Vl. per dag (8 dagen werken = 2 lb gr. Vl.) en 2 knechten die samen 7, 75 dagen werkten tegen 22 stuivers per dag (1 lb 8 s 4 gr. Vl.) (NK, H30; NK, KL 9)
- 13 lb 14s 4 gr. Vl. wisselgeld voor het maken van versieringen en marmeren pilaren voor een altaar in Sint-Baafs (NK, KL 9)

404 Hebbelynck, Anselmus (alias van Hulle)

➤ **Leven**

- ° 1601 te Gent (23 juli 1601, Sint-Baafs) - † na 1674 (TB, XVIII, p. 109; NH, H1; NK, H91; VH b, p. 258; NK, KL 10)
- Vader: Egidius van Hulle (NH, H1; VH b, p. 258; NK, KL 10)
- Vrouw: Livina van (den) Tuyne (14 december 1631, Sint-Baafs, Gent)⁷⁶⁶ (TB, XVIII, p. 109; NH, H1; NK, H91; VH b, p. 258)
- Kinderen: Lievine (° 17 februari 1635), Anselmus (° 28 februari 1636), Pieter⁷⁶⁷ (° 11 september 1638), Jeanne-Marie⁷⁶⁸ (° 19 juni 1642) en een dochter (gedoopt 25 september 1648 in de Sint-Lambertuskerk te Munster) (TB, XVIII, p. 109; NH, H1; NK, H91; VH b, p. 258)
- Op jeugdige leeftijd gevestigd te Holland (Im, II, p. 64)
- 1644 (december): voor een notaris te Gent met betrekking tot een grondkwestie (NH, H1)

⁷⁶⁶ Het huwelijkscontract tussen Anselmus Hebbelynck-van Hulle en Livyne van Thuynen toont aan dat Anselmus een som van 460 lb gr. Vl. in het huwelijk bracht, onder andere in de vorm van geld, meubelen, juwelen en schilderijen. (NH, H1; Vl. Bl., IVH 20)

⁷⁶⁷ Pieter was advocaat in de Raad van Vlaanderen. (NH, H1)

⁷⁶⁸ Opmerkelijk is dat de peter van Jeanne-Marie de schilder Nicolas de Liemakere was. (NH, H1; VH b, p. 258) Dit wijst op contacten tussen Anselmus en Nicolas.

- 1645: vertrek naar Munster⁷⁶⁹ samen met zijn vrouw (NK, H91)
- 1647 (14 september): op 13 september 1647 beëindigde Anselmus zijn verblijf te Munster; de volgende dag was hij één van de partijen bij de erfenisregeling van Lieven van Thuyne, die afgerond werd op 26 maart 1648 en waardoor hij de som van 80 lb 2 s 8 gr. Vl. ontving (NH, H1)
- 1648: aanwezig te Munster samen met zijn vrouw (NK, H91)
- 1649: aanwezig te Nürnberg samen met zijn vrouw (NK, H91)
- 1650: aanwezig te Kassel samen met zijn vrouw (NK, H91)
- 1651: aanwezig aan het hof van Dresden (vermoedelijk in deze periode ook aan vele andere Duitse hoven) (TB, XVIII, p. 109)
- 1652: aanwezig te Wenen samen met zijn vrouw (NK, H91)
- 1652 (27 augustus): opgenomen in de adelstand door keizer Ferdinand III, dit werd bevestigd op 2 december 1674 door Karel III (TB, XVIII, p. 109; NH, H1; NK, H91)
- 1653: vertoefde aan het hof te Gottorf, in opdracht van de keizer (TB, XVIII, p. 109)
- 1674 (24 oktober): regeling van de erfenis van Livina van den Tuyne († 19 maart 1673) bij een Gentse notaris, samen met zijn zoon Pieter (TB, XVIII, p. 109; NH, H1; Vl. Bl., IVH 20)
- Anselmus was in het bezit van verschillende landerijen en renten; zo ontving hij in 1659 van zijn schoonzus Catharina van Thuyne 15 lb 18 s 1 gr. Vl. in mindering van een rente van 3 lb gr. Vl. (NH, H1; Vl. Bl., IVH 20)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; TB, XVIII, p. 109; NK, KL 10), kunsthandelaar (NK, H91)
- Leerling van Gaspard de Crayer (NK, KL 10)
- 1620: meester (SB; TB, XVIII, p. 109; NK, H91; NK, KL 10)
- 1632: gezworene G (SB; NK, KL 10)
- 1635/1637: leerling Barthelémy du Quesne, zoon van Jan⁷⁷⁰ (NH, H1)

⁷⁶⁹ Het is duidelijk dat Anselmus gedurende zijn verblijf in Munster eveneens actief was als kunsthandelaar (NK, H91).

- 1646: suppoost (SB)
- Trad in dienst van Frederik Hendrik van Oranje als hofschilder; in opdracht van deze trok hij in 1647 naar Munster om daar de op het Westfaalse Vredescongres verzamelde afgevaardigden te portretteren⁷⁷¹ (TB, XVIII, p. 109; Im, II, p. 64; Kr, III, p. 766; NK, H91)
- Trad in dienst van keizer Ferdinand III na de dood van Frederik Hendrik (TB, XVIII, p. 109; Kr, III, p. 766)
- 1663 (15 september): afstand doen van de vrijheid van het ambacht (SB, fol. 97; TB, XVIII, p. 109; NH, H1; VH b, p. 258)

➤ Werken

- Christelijke taferelen en portretten⁷⁷² (TB, XVIII, p. 109)
- 1632: *Martelaarschap van de H. Laurentius* (Parochiekerk, Sint-Denijs-Westrem) (TB, XVIII, p. 109; NH, H1)
- 1635: 148 lb 13 s 4 gr. Vl. en 24 lb gr. Vl. voor het schilderen van een pegma en het wapenschild van de vorst om een triomfboog te bekleden op de Vrijdagmarkt bij de intrede van de kardinaal-infant (VV, p. 34, 111-112; NK, KL 10)
- 1636: verkocht een niet nader omschreven werk aan de pastoor van Destelbergen (NH, H1)
- 1637: *Portret van de koning van de Sint-Sebastiaansgilde* (Bijlokemuseum, Gent) (Zut, I, p. 143)
- 1638: *Portret van de koning van de Sint-Sebastiaansgilde* (Bijlokemuseum, Gent) (Zut, I, p. 95, 143-144)
- 1653: 26 lb gr. Vl. ontvangen voor *De vier elementen eren het H. Sacrament* (Sint-

⁷⁷⁰ Het contract, onderhandeld tussen Anselmus en Jan, leert ons dat Barthelémy, 18 jaar, vanaf 1 juli 1635 2 jaar les zal volgen bij Van Hulle en dit voor de som van 40 gulden. (NH, H1)

⁷⁷¹ Vermoedelijk gaat het om 131 taferelen, die bovendien in koper zijn vervaardigd door Petrus de Jode, Paul Pontius, Filips Galle, Theodor Matham. (Kr, III, p. 766-767)

⁷⁷² Verschillende portretten vinden we terug in het Bowes-museum in Barnard Castle, te Dresden, in het stadhuis te Munster, in de collectie van het paleis Frederiksborg. De meeste portretten bevinden zich echter vandaag de dag onopgemerkt in privécollecties in de kastelen van de nakomelingen van de geportretteerde. Enkele portretten zijn te vinden bij gravin Stephanie von Wedel in Stora Sundby (Zweden), bij graaf Brahe uit Skokloster (Zweden) en in het kasteel Raudnitz. (TB, XVIII, p. 109)

Baafskathedraal, Gent) (NK, KL 10)

- Portretteren aanwezig op het Westfaalse Vredescongres⁷⁷³ (TB, XVIII, p. 109; NK, H91)
- *Dispuut over het H. Sacrament* (Parochiekerk, Sint-Denijs-Westrem) (TB, XVIII, p. 109)
- *De bewening van Christus* (MSK, Gent) (TB, XVIII, p. 109; NH, H1)
- *Tafereel uit de gewijde geschiedenis* (Im, II, p. 64)
- *Kruisafhaling* (OLV-hospitaal, Aalst) (NK, H91; NK, KL 10)

405Hecke, Pieter van⁷⁷⁴

➤ **Leven**

- † 1583 (SB)
- Vader: Jaspar van Hecke (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -

⁷⁷³ Deze portretten worden door meerdere Nederlandse kunstenaars gegraveerd, onder hen Pieter de Bailliu, Mattheus Borrekens, Pieter Clouwet, A. v. d. Does, Cornelis Galle de Jonge, Pieter de Jode II, Paulus Pontius, Th. Matham, Conrad Waumans en Filips Galle. In het dagboek van de toenmalige burgemeester van Munster, Johann Rudolf Wettstein is zelfs sprake van meer dan 400 werken: “*hiesigem holendischen Mahler...über 400 Contrafeth*”. Ondertussen is het zeker dat hij in deze taak werd bijgestaan door de Brabander Jan-Baptiste Floris (° 1617 - † 1655). Deze had zijn opleiding genoten in Italië en dook op in de Antwerpse schildersgilde in 1633/1634. (TB, XVIII, p. 109; Kr, III, p. 766-767; NK, H91)

⁷⁷⁴ Ik volg hier Victor van der Haeghen, die de gezworene van 1575 gelijk stelt aan de overste van 1583.

- 1575: gezworene G (SB)
- 1579: een Pieter van Hecke schepen van gedele (MB, III, p. 54)
- 1583: deken O (SB)

➤ **Werken**

406Hecke, Pieter van

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek, Extr)
- 1719: meester (9 december) (20 s gr. VI.) (Rek, Extr)

➤ **Werken**

407Heede, Pieter van den

➤ **Leven**

- Jonkheer (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1597: overste O (SB)

➤ **Werken**

408Heel, Joannes (van Hele)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (Rek, Extr; NK, KL 9)
- 1727: meester (14 juli) (20 s gr. VI.) (Rek, Extr; NK, KL 9)

➤ **Werken**

409Heere, Amant de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB; NK, H37)
- 1624/1625: meester (SB)
- 1646: suppoost (SB)

➤ **Werken**

- 1671/1672: 12 s 4 gr. VI. voor het herstellen van de glasvensters in de kapel van de schrijnwerkers in de Sint-Jacobskerk (NK, H37)
- 11 s 4 gr. VI. voor het repareren van 2 glasvensters in een kapel (NK, H37)

410Heer, François de⁷⁷⁵ (Heere)

⁷⁷⁵ Meer dan waarschijnlijk identiek aan François de Heere, die 5 jaar eerder terug te vinden is in het inschrijvingsregister. De naam van François de Heer (1642) is in het Schildersboeck immers doorstreept. (SAG, *Reeks 183-I*, Schildersboeck, fol. 82)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1646: suppoost (SB)
- 1647: meester (SB; NK, H30)

➤ **Werken**

411**Heerman, Joachim**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1662/1663: meester (SB)

➤ **Werken**

412**Heijlbroeck, Jan (Helbroeck)**

➤ **Leven**

- 1658/1659: 2x 10 s gr. VI. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker en stoffeerder (SB; NK, KL 9)
- 1646: suppoost (SB)
- 1650/1651: meester (SB; NK, KL 9)

- 1658/1660: gezworene G (SB, Rek; NK, KL 9)
- 1662 (23 mei): eed afleggen als stedelijk glazenmaker (NK, H66; NK, KL 9)
- 1671/1673: gezworene G (SB, Rek; NK, KL 9)

➤ **Werken**

- 1653: 9 s 4 gr. Vl. voor het repareren van glazen in het neringhuis van de goudsmiden (NK, H66; NK, KL 9)
- 1659 (29 maart): 12 s gr. Vl. voor het schrijven van een voorgebod (verbod op houtkap langs de vesten) op blik (NH, S2)
- 1660 (11 september): 32 s gr. Vl. voor het leveren en schrijven van 2 voorgeboden op metaal, voor in de zalen van het stadhuis (NH, S2)
- 1660/1666: 25 s gr. Vl. voor het repareren van de glazen in de kapel van de schrijnwerkers (NK, H66; NK, KL 9)
- 1662 (2 januari): 12 s gr. Vl. voor het schrijven van een voorgebod op blik (NH, S2)
- 1662: 8 s gr. Vl. voor het kronen van toortsen door een Jan Heijlbroeck (Rek)
- 1663: 8 s gr. Vl. voor het kronen van toortsen door een Jan Heijlbroeck (Rek)
- 1665 (14 mei): 15 s 8 gr. Vl. voor de herstelling van glasramen van het stadhuis (NH, S2)
- 1665 (13 augustus): 24 s gr. Vl. voor 2 blikken ordonnanties (NH, S2)
- 1665 (21 november): 8 lb 1 s gr. Vl. aan Guillaume Michiels en Jan Heijlbroeck voor het leveren van metaal en het schilderen en schrijven van plakATEN met betrekking tot wollen lakens (NH, S2)
- 1666 (19 januari): 10 lb 13 s gr. Vl. voor levering van glas en repareren van glasramen in opdracht van de stad (NH, S2)

- 1671 (20 november): 9 lb 4 s gr. Vl. ontvangen van Sebastiaen d'Hane, ridder en heer van Weldene, voor 12 geschilderde glasramen met d'Hanes wapenschild voor in de kapellen van de H. Sebastiaan, de H. Rochus en de H. Carolus Boromeus in de Sint-Michielskerk (NK, KL 9)
- 1671/1673: 24 s gr. Vl. voor het 3 jaar kronen van toortsen door een Jan

Heijlbroeck (Rek)

- 1672 (16 maart): 15 s 8 gr. VI. voor de levering van een plakkaat uit metaal staande buiten de Brugse Poort (NH, S2)
- 1678/1679: verschillende glasramen voor het stadhuis (NH, S2)
- 1679/1680: reparatie van glasramen in het huis van de gouverneur (NH, S2)

413Heijlbroeck⁷⁷⁶, Laurentius Norbertus

➤ **Leven**

- ° 7 april 1700 te Brugge (8 april 1700) - † maart 1762 te Brussel (TB, XVII, p. 30; NK, H66)
- Vader: Michael Heijlbroeck⁷⁷⁷ (TB, XVII, p. 30; NK, H66)
- Moeder: Anna Sovage (NK, H66)
- Peter: Norbertus Sauvage⁷⁷⁸ (NK, H66)
- Broers en zussen: 10 in totaal (NK, H66)
- Kinderen: Norbert⁷⁷⁹ en Severijn⁷⁸⁰
- 1731: ter dood veroordeeld wegens valsmunterij (TB, XVII, p. 30)
- 1735: op verzoek van zijn vrouw door de aartshertogin Maria Elisabeth,

⁷⁷⁶ Nederlandse graveur- en schildersfamilie uit de 18de eeuw. (TB, XVII, p. 30)

⁷⁷⁷ Michael, geboren in 1635 te Gent, gestorven in 1733 nabij Brescia in het huis van één van zijn beschermheren, de Veronees Nobile Bianchini. Naar men zegt leerling van Gerard Scotin de Jonge en werkzaam te Gent, in 1713 in Londen, na 1720 in Verona, waar hij werd geadeld. Van hem een groot aantal kopergravures bekend, meestal naar voorbeelden van tijdgenoten. (TB, XVII, p. 30; NK, H66)

⁷⁷⁸ Betreft het de vermaarde kunstenaar? Uitsluitsel hierover heb ik helaas niet gevonden.

⁷⁷⁹ Norbert, geboren tussen 1735 en 1740 te Brugge en daar gestorven aan TBC op 8 december 1785. Leerling en medewerker van zijn vader. Hij ontving in 1757 de eerste prijs van de Academie te Brugge en hij trok nog in hetzelfde jaar naar Parijs, om zijn opleiding te voltooien. Hij was achtereenvolgens werkzaam in Brussel, Gent en uiteindelijk te Brugge, waar hij in 1775 leraar werd aan de Academie. In 1764 ontving hij voor huisversieringen 875 lb gr. VI. voor 400 dagen arbeid. Bovendien nog veel ander schilder- en graveerwerk. (TB, XVII, p. 31; NK, H66)

⁷⁸⁰ Severijn, broer van Norbert, muntgraveur. Hij kwam in 1759 na de overplaatsing van Brugge naar Brussel van zijn vader naar Brugge, om daar zijn opvolger als muntdirecteur te worden. (TB, XVII, p. 31)

stadhoudster van de Nederlanden, gratie verleend (doodstraf werd omgezet in een gevangenisstraf) (TB, XVII, p. 30)

- 1751: lid van Sint-Joris te Brugge (TB, XVII, p. 30)
- 1755 (6 augustus): rekenschap afleggen, waarbij bleek dat hij een valse stempel en matrijzen had gebruikt (TB, XVII, p. 30)
- 1759 (10 april): vertrek naar Brussel (TB, XVII, p. 30)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (Rek); graveur, medaillonmaker en goudsmid (TB, XVII, p. 30)
- 1745: meester (20 s gr. Vl.) (Rek; TB, XVII, p. 30; NK, KL 9)
- 1749 (10 mei): benoemd tot muntgraveur bij de Brugse Munt (TB, XVII, p. 30)
- Leermeester van Norbert Heijlbroeck (TB, XVII, p. 31)

➤ **Werken**

- 1735: 5 lb 8 s gr. Vl. wisselgeld voor het graveren van verschillende zegels voor Baudeloo (NK, H66)
- 1736: 1 “pistole” ontvangen van Baudeloo voor het graveren van een stalen stempel met het wapenschild van de prelaat van Baudeloo (NK, H66)
- 1739: werkte samen met Laurent Delvaux (NK, H66)
- Verschillende medailles, o.a. een voor Maria Theresia (1752), gesigineerd N.H. (TB, XVII, p. 30)
- 1742 (27 januari): 1 lb 15 s gr. Vl. voor graveren van een zegel, voor een huis in de Hoogstraat (NK, H66)
- 1735: 5 lb 8 s gr. Vl. wisselgeld voor het graveren van een cachet en een zegel voor Baudeloo (NK, H66)
- Reeks gravures van allerhande zaken uit Vlaanderen, zoals kerken (vb. Sint-Michielskerk, Gent), graftekens (vb. grafteken P. E. van der Noot), preekstoel van Sint-Baafs te Gent, etc. (TB, XVII, p. 30)
- *Portret van abt P. Standaert, primate van Vlaanderen* (TB, XVII, p. 30)
- Verschillende kopergravures: *Chronicke van Vlaanderen*, naar tekeningen van Jan Claudius de Cock (TB, XVII, p. 30)

- Goudwerk: vierhoekige doos van parelmoeren, in verguld zilver (TB, XVII, p. 30)

414 Heije, Lowijs de la

➤ Leven

➤ Carrière

- De inschrijving van Lowijs de la Heije had heel wat voeten in de aarde. De kunstenaarsnering eiste van de schepenen van de keure de vervolging van deze vreemdeling die onrechtmatig het beroep van beeldhouwer uitoefende. Hij beeldde met name een Vlucht van koning David, een vrouwenfiguur, engelengezichten en andere versieringen uit op een orgelkast. Deze was reeds in beslag genomen op verzoek van de schrijnwerkers. (Los; VH b, p. 291-293)
- 1712 (29 december): veroordeeld tot het betalen van een boete van 10 s gr. Vl. en bovendien het verbod het beroep van beeldhouwer uit te oefenen (Los; VH b, p. 291-293)
- 1713 (januari): De la Heije richt zich tot de soeverein met een verzoekschrift waarin hij stelt dat, hoewel zijn kunst vrij was, hij gedurende 15 jaar door de schrijnwerkers werd gemolesteerd, die nu ook de beeldhouwers hebben aangevuurd om hem eveneens te vervolgen (Los; VH b, p. 291-293)
- 1713 (25 april): Raad van State verplichtte de nering hem toe te laten (Los; VH b, p. 291-293)
- Professionele status: orgelmaker (Rek, Extr; NK, KL 9)
- 1713: meester (20 s gr. Vl.)⁷⁸¹ (Rek, Extr; NK, KL 9)

➤ Werken

415 Heijnderickx, Andries

➤ Leven

⁷⁸¹ De naam komt niet voor in het Schildersboek. Vermoedelijk toont dit de onvrede van de kunstenaarscorporatie aan.

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek)
- 1739: meester (20 s gr. VI.) (Rek)

➤ **Werken**

416Heijse, François

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB, Rek)
- 1703: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

417Helderbergh⁷⁸², Jan-Baptiste van (Elderbergh, Hilderberghe)

➤ **Leven**

- ° 1651 te Antwerpen - † 1734 te Gent (19 juli 1734, Sint-Baafs, Gent) (TB, XVI, p. 328; NK, H42; VH b, p. 277, 301; NK, KL 9)
- Vader: Adriaen van Helderbergh (TB, XVI, p. 328; NK, H42; VH b, p. 277; NK, KL 9)
- Vrouw 1: Petronelle van der Schaffelt (25 juli 1681 of 1684, Gent) (NK, H42; VH b, p. 297, 301; NK, KL 9)
- Vrouw 2: Louise Voedt (5 maart of mei 1695) (NK, H42; VH b, p. 301; NK, KL 9)

⁷⁸² Beeldhouwer- en beeldsnijderfamilie te Gent in de 17de en 18de eeuw. (TB, XVI, p. 327)

- Kinderen 1: Lieven-Jan (beeldhouwer), Petronille Jeanne (° 1 en gedoopt 2 december 1687), Philippe Lievine (° 31 januari en gedoopt 1 februari 1689), Isabelle (° 27 en gedoopt 28 november 1690), Petronille Jeanne (° 27 en gedoopt 28 september 1692) (TB, XVI, p. 328; NK, H42; VH b, p. 301; NK, KL 9)
- Kinderen 2: Anne Josine (° 29 juni en gedoopt 1 juli 1697), Françoise Albertine (° 10 en gedoopt 12 januari 1699), Lievine Jeanne (° 4 en gedoopt 6 oktober 1700), Jean Baptiste Chrétien (° 13 december 1701) (NK, H42; VH b, p. 301; NK, KL 9)
- Verwant met de beeldhouwers P. de Sutter en P. A. Verschaffelt (TB, XVI, p. 328; VH b, p. 301)
- 1683: aanwezig te Gent (VH b, p. 277)
- 1684 (12 juli): vroeg toestemming om het poorterschap te Gent te verwerven (was reeds woonachtig in de stad) (TB, XVI, p. 328; NK H42; VH b, p. 277; NK, KL 9)
- 1684 (12 juli): poorter te Gent op voorwaarde dat hij de rechten van de Vlamingen ten opzichte van de Brabanders respecteerde, daarenboven mocht hij ook geen stedelijke functie betrekken (NK, H42; VH b, p. 277-278; NK, KL 9)
- Goed katholiek (NK, H42; VH b, p. 277; NK, KL 9)
- 1717/1719: 3x 10 s gr. VI. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB), steenhouwer (NK, KL 9)
- Leerling van J. Boeksent en Pieter de Sutter (TB, XVI, p. 328; NK, H42; Im, III, p. 122; NK, KL 18)
- Leermeester van L. Delvaux (TB, XVI, p. 328)
- 1684: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, KL 9)
- 1717/1719: gezworene G (Rek, Extr; NK, KL 9)

➤ **Werken**

- 1686: Italiaanse schouw op het stadhuis in de kamer van een pensionaris (NK, H42)
- 1687: lijst voor het schilderij *Portret van de koning van Spanje* op het stadhuis (NK, H42; NK, KL 9)

- 1690: Neptunusfiguur aan de Vismarkt (in 1872 door brand verwoest, vervangen door een nieuwe figuur door K. de Kesel) (TB, XVI, p. 328)
- 1690/1693: 235 lb gr. Vl. aan A. van der Linden en Helderbergh voor een altaar in de Sint-Michielskerk (NK, KL 9)
- 1691: stenen kindje voor het altaar van de Drieëenheid (Sint-Jacobs, Gent) (TB, XVI, p. 328; NK, H42)
- 1692: snijwerk in het college van gedele (NK, KL 9)
- 1693: Marmeren hekje voor het altaar van de Drieëenheid (Sint-Jacobs, Gent) (TB, XVI, p. 328)
- 1696: houten altaar in de Vleeshal met de HH. Hubertus en Antonius (TB, XVI, p. 328)
- 1694/1696: de in 1794 vernielde preekstoel in de Sint-Michielskerk te Gent, waarvoor hij in 3 schijven 199 lb 19 s 8 gr. Vl. ontving (TB, XVI, p. 328)
- 1696: tabernakel voor de kerk van Sint-Martinus te Ekkerghem (TB, XVI, p. 328; NK, H42)
- 1696: restauratiewerken nabij de Vismarkt (TB, XVI, p. 328)
- 1700: kerkmeubel voor Dendermonde (NK, KL 9)
- 1711: 10 lb gr. Vl. voor het snijden van lampetten voor de kerk van Bassevelde (NK, H42; NK, KL 9)
- 1714: herstelling van de pomp aan het Belfort (NK, KL 9)
- 1716: 6 lb gr. Vl. arbeidsloon voor het snijden van een leeuw voor de gevel van de schermeschool en het snijden van een Maagd van Gent ten dienste van de stad (NK, KL 9)
- 1717: restauratie van het in 1792 vernielde beeld van Karel V, gemaakt door G. Picq, dat de Vrijdagmarkt sierde (TB, XVI, p. 328)
- 1721: restauratiewerken nabij de Vismarkt (TB, XVI, p. 328)
- 1722/1723: 2 eikenhouten faunmaskers (Archeologisch museum te Gent) (TB, XVI, p. 328)
- 1724: 6 Heiligenfiguren (o.a. Benedictus en Magdalena) en andere beelden (Abdijkerk, Enname) (TB, XVI, p. 328; NK, H42)
- 1731 (1 juli): 2 lb 6 s 8 gr. Vl. voor een beeld bij de eikenhouten preekstoel (Kerk van het Begijnhof OLV Ter Hoyen, Gent) (NK, H42; NK, KL 9)
- 1731 (5 juli): 16 lb 13 s 4 gr. Vl. ontvangen voor dezelfde preekstoel (NK, H42; NK, KL 9)

- 1731(7 augustus): 33 lb 6 s 8 gr. Vl. voor dezelfde preekstoel, samen met zijn zoon Lieven (TB, XVI, p. 328; NK, H42; NK, KL 9)
- 1732 (12 januari): 12 lb 10 s gr. Vl. ontvangen voor dezelfde preekstoel, vermoedelijk was dit de laatste betaling (NK, H42; NK, KL 9)
- bij het grafmonument van bisschop P.E. van der Noot (naar een ontwerp van L. Cnudde) de figuur op de sarcofaag van de rustende bisschop (P. de Sutter beitelde de grote engel en J. Boeksent de groep van de geseling van Christus) (OLV-kapel, Sint-Baafskathedraal, Gent) (TB, XVI, p. 328)
- 2 marmerreliëfs met de H. Familie (ene in Annakapel en andere in Mariakapel, Sint-Michielskerk, Gent) (TB, XVI, p. 328)
- 12 apostelen en 4 kerkvaders, samen met J.B. Gillis (Sint-Pieterskerk, Gent) (TB, XVI, p. 328)
- Beeld van de H. Barbara voor het H. Sacramentaltaar (Sint-Michielskerk, Gent) (NK, H42)
- 4 lb 10 s gr. Vl. voor het aanbrengen van deurversieringen in het stadhuis (NK, KL 9)

418Helderbergh, Livinus (Elderbergh)

➤ **Leven**

- ° 11 augustus 1686 (11 augustus 1686) - † oktober 1756 (TB, XVI, p. 328; NK, H42; NK, KL 9)
- Vader: Jan-Baptiste (TB, XVI, p. 328; NK, H42; VH b, p. 301)
- Moeder: Petronelle van der Schaffelt (NK, H42; VH b, p. 301)
- 1737/1739: 3x 10 s gr. Vl. loon als gezworene (Rek)
- 1753/1755: 3x 10 s gr. Vl. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (Rek, Extr), steenhouwer (NK, KL 9)
- 1734: meester (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr; TB, XVI, p. 328; NK, KL 9)
- 1737/1739: gezworene G (Rek; NK, KL 9)
- 1753/1755: gezworene G (Rek; NK, KL 9)

➤ **Werken**

- 1731 (22-23 november): eikenhouten preekstoel, samen met zijn vader Jan-Baptiste, waarvoor Lieven 8 lb 6 s 8 gr. Vl. ontving (Kerk van het Begijnhof OLV Ter Hoyen, Gent) (TB, XVI, p. 328; NK, H42; NK, KL 9)
- 1738: actief voor Sint-Pieters te Gent (NH, S2)
- 1740: reparatie van het kindje van een fontein bij de schatkamer (NK, KL 9)
- 1743: herstellen van 2 toortsen (NK, H42; NK, KL 9)

419Hellinck, Jan⁷⁸³

➤ **Leven**

- Jonkheer (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1614: overste O (SB)

➤ **Werken**

420Hellinck, Robrecht⁷⁸⁴

➤ **Leven**

⁷⁸³ Eventueel betreft het Jan Hellin, die in 1614 en 1616 schepen was te Gent. (MB, III, pp. 148, 150)

⁷⁸⁴ Eventueel betreft het Robert Hellin, die gedurende de periode 1586-1613 meermaals schepen van Gent was. (MB, III, pp. 102, 146)

- Jonkheer (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1595: overste O (SB)

➤ **Werken**

421 Herebant, Pieter (Herebaut)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (SB; VH b, p. 344)
- 1669/1670: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)
- 1672/1680: aanwezig op de halfvastenjaarmarkt te Gent (VH b, p. 344)

➤ **Werken**

422 Herman, François (Heiman, Hermans)

➤ **Leven**

- 1714/1716: 3x 10 s gr. VI. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB, Rek)
- 1689: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)
- 1714/1716: gezworene G (Rek, Extr)

➤ **Werken**

423Herman, Joachim (Hermans)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek, Extr)
- 1716: meester (14 januari) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr)

➤ **Werken**

424Hermans, Marijn

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB, Rek)
- 1689: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)
- 1693: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

425Herseke⁷⁸⁵, François van (Hersecke)

➤ **Leven**

- † 1719 (Rek)
- 1707/1710: 4x 10 s gr. Vl. loon als gezworene (Rek)

⁷⁸⁵ Van Herseke (ook wel Eersecke, Hersicke, Hersele) was een schildersfamilie te Gent. De verwantschapsrelaties zijn echter twijfelachtig. (TB, XVI, p. 549)

- Atelier “Santbriek” te Gent (ID, p. 214)

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB, Rek; TB, XVI, p. 549; NK, KL 9)
- 1687: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; TB, XVI, p. 549; NK, KL 9)
- 1707/1710: gezworene G (SB, Rek; TB, XVI, p. 549; NK, KL 9)
- 1719: lidgeld niet betalen wegens overlijden (Rek)

➤ **Werken**

- 1698: marmeren van een schouw in het kantoor van gedele (NK, KL 9)
- 1699: schilderwerk uitgevoerd op het stadhuis (NK, KL 9)
- 1700 (7 november): 4 lb gr. Vl. voor het marmeren van 2 houten engelen voor de Sint-Niklaaskerk (NK, H54; NK, KL 9)
- 1701: schilderen van een schouw in de schatkamer op het stadhuis (NK, KL 9)
- 1702: schilderen, marmeren en vergulden van een deur van het medicijncollege (NK, KL9)
- 1702: 8 lb 10 s gr. Vl. voor het marmeren van pilaren in de Sint-Baafskerk (NK, H54; NK, KL 9)

426 Herseke, Joannes-Baptiste (Hersele, Hersick)

➤ **Leven**

- Vader: Anthone Herseke (NK, H54; NK, KL 9)
- Vrouw: dochter van Frans van den Berghe (NK, H54)
- 1663: 10 s gr. Vl. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB); landschapschilder (Rek; TB, XVI, p. 549)
- 1662: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, KL 9)
- 1663/1664: gezworene⁷⁸⁶ G (SB, Rek; NK, KL 9)

➤ **Werken**

- 1684: landschap bij *De verzoeking van de H. Antonius* (TB, XVI, p. 549; Kr, III, p. 682)
- Landschappen in de taferelen voorstellende het leven van de H. Bernard door Jan III de Cleef (abdijkerk Baudeloo, Gent) (TB, XVI, p. 549; NK, KL 9)
- 32 lb 4 gr. VI. (materiaal inbegrepen) voor Herseke en Martinus van Reynevelt voor het witten van een altaar in Sint-Baafs; Herseke verdiende nog eens 32 lb gr. VI. voor het vergulden van het altaar (NK, KL 9)

427Herseke, Pieter Joannes

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (Extr; TB, XVI, p. 549), schilder (Rek)
- 1714: meester (20 s gr. VI.) (Rek, Extr; TB, XVI, p. 549; NK, KL 9)

➤ **Werken**

- 1729: schilder- en verguldwerk in de grote zaal van het stadhuis (NK, KL 9)
- 1731: schilderen, vergulden en repareren van een werk in de gerechtszaal op het

⁷⁸⁶ Volgens TB is Joannes-Baptiste ook gezworene in het jaar 1666. Dit klopt echter niet met het bronnenmateriaal. In 1666 waren immers Gerij Picq en Pieter Ammelot gezworene. (SAG, *Reeks 183-I*, Schilderboek, fol. 98)

stadhuis (NK, H54; NK, KL 9)

428 Hertens, Michiel

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (Rek, Extr)
- 1723: meester (18 mei) (20 s gr. VI.) (Rek, Extr)

➤ **Werken**

429 Hertsens, Frederick

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: kladschilder (SB), huisschilder (Rek)
- 1701: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

430 Hesse, Philips van den

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1591: meester (SB)

➤ **Werken**

431**Heule, Joachim van**

➤ **Leven**

- 1717/1719: aanwezig geweest in het buitenland (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB, Rek)
- 1709: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

432**Heunich, Filips (Hennich)**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB)
- 1614: meester (SB; NK, H48)
- 1617: vermelding als schilder van Zijne Keizerlijke Majesteit (NK, H48)

➤ **Werken**

433**Heuvele, Antonius van den (Antoon)**

➤ **Leven**

- ° 1600 te Gent - † 5 augustus 1677 te Gent (Sint-Baafs, Gent) (TB, XVII, p. 11; Im, II, p. 37; NK, H 62; NK, KL 9)
- Vader: Jaspaer van den Heuvele (PS; VH b, p. 226; NK, KL 9)

- Afkomstig uit een adellijke familie (NK, H62; NK, KL 9)
- 1618/1628: scheppende arbeid te Antwerpen en Rome verricht (TB, XVII, p. 11; VW 587; Im, II, p. 37; PS; VH b, p. 226)
- Bijgenaamd don Antonio, souvenir van zijn verblijf in Italië (Kr, III, p. 686; EB, p. 67-68; NK, KL 9)
- 1628: vroeg vrijstelling van de burgerwacht aan de schepenen van de keure, aangezien dit hem verhinderde te werken (“*daeghelijcx wort ghemolesteert tot het frequenteren van de borghelijcke wacht*”) (PS; VH b, p. 226; NK, KL 9)
- 1648 (8 mei): verwierf vrijheid van tolleren voor 2 tonnen wijn, 12 tonnen goed bier, 6 zakken tarwe en zoveel bier als hij behoefte aan had (NK, H62; VH b, p. 234)
- 1655/1657: 3x 10 s gr. Vl. loon als gezworene (Rek)
- 1658/1660: 3 s 4 gr. Vl. betalen aan de nering voor actuele kosten (Rek)
- 1661: woonachtig tegenover de hoek van de Savaanstraat (NK, H62)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; TB, XVII, p. 11; VH b, p. 226; NK, KL 9)
- Leerling van Gaspar de Crayer (TB, XVII, p. 11; Im, II, p. 37; NK, H62; NK, KL 9)
- 1628: meester (SB; TB, XVII, p. 11; VW 587; NK, KL 9)
- 1633: gezworene G (SB; TB, XVII, p. 11)
- 1645: gezworene G (SB; TB, XVII, p. 11)
- 1646: suppoost (SB)
- 1655/1657: gezworene G (SB, Rek; TB, XVII, p. 11)

➤ **Werken**

- 1629/1630: 26 lb gr. Vl. voor een *H. Graf* voor de Kruiskapel in de Sint-Michielskerk (NK, H62; NK, KL 9)
- 1630 (31 augustus): 30 lb gr. Vl. voor het maken en leveren van een schilderij voor de kapel van het schepenhuis (NH, S2; NK, KL 9)
- 1633: 3 lb gr. Vl. voor het reinigen van het *Lam Gods* van de gebroeders Van Eyck, vermoedelijk enkel de schilderijen van *Adam* en *Eva* (EB, p. 67-68)
- 1634: 612 lb gr. Vl. ontvangen van de kerk van Nokere voor zijn arbeid (NK, H62;

NK, KL 9)

- 1635: 95 lb 6 s 8 gr. Vl. voor schilderwerk (*Ferdinand ontvangen door de Maagd van Gent en Cybele en haar nageslacht in haar wagen*) uitgevoerd voor de intrede van de kardinaal-infant (NK, KL 9; VV, p. 33, 72, 81, 112)
- 1638 (22 oktober): 16 lb gr. Vl. voor het retoucheren van 4 schilderijen gebruikt bij de intrede van de kardinaal-infant (NH, S2; NK, KL 9; VV, p. 33, 64, 115)
- 1639: 25 lb gr. Vl. voor een *Ecce Homo* (NK, H62; NK, KL 9)
- 1645: herstellen en vergulden van *OLV-Boodschap* voor 10 gulden (Sint-Niklaaskerk, Gent) (NK, KL 9)
- 1651: 6 lb 12 s gr. Vl. voor een *Portret* en een kopie voor de Baudeloo-abdij (NK, H62)
- 1653: 26 lb gr. Vl. voor een *H. Benedictus* voor Baudeloo (NK, H62; NK, KL 9)
- 1656/1660: 4 lb 15 of 16 s gr. Vl. voor een schilderij in het nieuwe koor van het begijnhof te Aalst (NK, H62; NK, KL 9)
- 1659: *Portret van de koning van de Sint-Sebastiaansgilde* (Bijlokemuseum, Gent) (Zut, I, p. 145)
- 1660: *Portret van de koning van de Sint-Sebastiaansgilde* (Bijlokemuseum, Gent) (Zut, I, p. 95, 145-146)
- 1661/1663: 50 gulden ontvangen van het begijnhof van Aalst voor een tafereel, deels bekostigd door het sticht en deels door Josina van den Ghyben en Elizabeth Kint (Verloren) (NK, H62)
- *Het martelaarschap van een Heilige* (vermoedelijk Aurelia) (Kapucijnenkerk, Brussel) (TB, XVII, p. 11; Im, II, p. 37)
- *Aanbidding van de herders* (MSK,Gent) (TB, XVII, p. 11; VW 587)
- *Kruisafneming* (Parochiekerk, Belzele) (TB, XVII, p. 11)
- *Kruisafneming* (Parochiekerk, Eke) (TB, XVII, p. 11)
- *Kruisafneming* (Parochiekerk, Eksaarde) (TB, XVII, p. 11)
- *Kruisafneming* (Sint-Niklaaskerk, Gent) (VW 587; NK, KL 9)
- *Christus en de echtbreekster* (Kapel van de H. Ivo, Sint-Baafs, Gent) (TB, XVII, p. 11; VW 587; Kr, III, p. 687)
- *Opwekking van Lazarus* (Sint-Baafs, Gent) (TB, XVII, p. 11)
- *Verrijzenis van Christus* (Sint-Baafs, Gent) (TB, XVII, p. 11)
- *Doornenkroning* (Gent) (TB, XVII, p. 11; NK, KL 9)
- *Ongelovige Thomas* (Sint-Michielskerk, Gent) (TB, XVII, p. 11; NK, KL 9)

- Triptiek met de *Bewening van Christus* (Sint-Michielskerk, Gent) (TB, XVII, p. 11)
- *Vlucht naar Egypte* (Sint-Michielskerk, Gent) (TB, XVII, p. 11; NK, KL 9)
- *Martelaarschap van de H. Barbara* (Sint-Michielskerk, Gent) (TB, XVII, p. 11; VW 587; NK, KL 9)
- *Bewening van Christus* (Kruiskapel, Sint-Niklaaskerk, Gent) (TB, XVII, p. 11)
- *Verkondiging* (Sacramentskapel, Sint-Niklaaskerk, Gent) (TB, XVII, p. 11)
- *Verkondiging* (Kapel van de smarten van Maria, Sint-Niklaaskerk, Gent) (TB, XVII, p. 11)
- *Opvoeding van de H. Maagd* (Annakapel, Sint-Niklaaskerk, Gent) (TB, XVII, p. 11; VW 587)
- *Bevrijding van Petrus uit de kerker* (Gent) (TB, XVII, p. 11)
- *Besnijdenis* (Sint-Salvatorskerk, Gent) (TB, XVII, p. 11; VW 587)
- *Ontdekking van het kruis* (Sint-Maartenskerk, Gent) (TB, XVII, p. 11)
- *Bronzen slang* (Sint-Maartenskerk, Gent) (TB, XVII, p. 11)
- *Piëta* (Recollectenkerk, Gent) (TB, XVII, p. 11)
- *Scènes uit het leven van de Heilige Cyprianus* (Parochiekerk, Ninove) (TB, XVII, p. 11)
- *Lichaam van Christus in het graf* (geëetst door G. du Vivier) (TB, XVII, p. 11)
- *Verzoeking van de H. Antonius* (geëetst door G. du Vivier) (TB, XVII, p. 11)
- *Twee meiden in de keuken* (geëetst door G. du Vivier) (TB, XVII, p. 11; Kr, III, p. 687)
- *Portret aartshertog Leopold-Willem* (gegraveerd door Cornelis Galle de Jonge) (TB, XVII, p. 11)
- *Portret Jeremias Pierssene* (gegraveerd door Paulus Pontius) (TB, XVII, p. 11)
- *H. Theresia en Christus* (VW 587)
- *OLV van de Rozenkrans* (Sint-Pieterskerk, Gent) (VW 587)
- *H. Maagd beweent de dood van Christus* (Sint-Michielskerk, Gent) (VW 587)
- *Leven van de H. Bernardus* (NK, KL 9)
- Vervaardigde kopieën van beroemde meesterwerken, waaronder een kopie naar Corregio, waarmee hij Jacques Meyers⁷⁸⁷ een rad voor de ogen draaide (KR, III, p. 687)

⁷⁸⁷ Afkomstig uit Rotterdam. Hij trad in dienst van de hertog van Beieren als kapelaan. (Kr, III, p. 687)

434Heveraert, Jacobus (Everaert)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB, Rek)
- 1692: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

435Heye, Joannes Francis

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: prentverkoper (SB)
- 1642: meester (SB)

➤ **Werken**

436Heyndricx, Albert

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder van plaaster (SB)
- 1624/1625: meester (SB)

➤ **Werken**

437Hijngsthove, Heike van

➤ **Leven**

- Afkomstig uit Antwerpen (SB)
- In 1590 al weduwe (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1590: meesteres (SB)

➤ **Werken**

438Hoentjens, Joannes (Frans)

➤ **Leven**

- 1737/1739: 3x 10 s gr. Vl. loon als overste (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker en huisschilder (Rek, Extr)
- 1725: meester (21 augustus; glazenmaker) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr)
- 1726: meester (26 september; huisschilder) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr)
- 1737/1739: gezworene G (Rek)

➤ **Werken**

439Hoentjens, Carel Jansz.

➤ **Leven**

- Vader: Jan Hoentjens (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder en glazenmaker (Rek)
- 1755: meester (2x 20 s gr. VI.) (Rek)

➤ **Werken**

440Honnaeker, Pieter de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (Rek, Extr)
- 1719: meester (7 mei) (20 s gr. VI.) (Rek, Extr)

➤ **Werken**

441Hont, Guillaume de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: borduurder (SB)
- 1682: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

442Hoochstraten, Pier Jacquesz. van der

➤ **Leven**

- Vader: Jacques van der Hoochstraten⁷⁸⁸ (SB; NK, H75)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1611: meester (SB; NK, H75)

➤ **Werken**

443Hooghe, Jan

➤ **Leven**

- Afkomstig uit Doornik (SB)

➤ **Carrière**

⁷⁸⁸ Jacques van der Hoochstraten (Haustraete), zoon van Godfroid, was beeldhouwer, werkzaam te Gent in de periode 1589-1601 en meester sinds 1589. Op 27 april 1589 kocht hij van Heindrick van Hauweghem een huis op de Vrijdagsmarkt te Gent, gelegen tussen “Kleine Wolf” en “Grote Wolf”. In 1589 beeldhouwde hij standbeelden van een Maagd en de H. Frans voor de voorgevel van het Oratorium van de Kapucijnen voor 2 lb gr. VI. en in 1598-1599 voor Sint-Jacobs het beeld van de H. Jacobus boven het orgel, een Christusbeeld, en beelden van de Maagd en Johannes. In 1599-1600 maakte hij voor de feestelijke intocht van het aartshertogelijke paar Albrecht en Isabella, samen met Jacques Ondermaerck, voor 11 lb gr. VI. het stuk allegorische figuren van de Schelde, Lieve, Moere, Leie, welke door Gent stromen; voor hetzelfde doel eveneens een standbeeld van Fortuna voor 10 s gr. VI. In 1601 schiep hij het beeld van de H. Jacobus voor het hoogaltaar en vier engelen voor de zuil nabij dit altaar in de Sint-Jacobskerk. Jan Bosch was zijn leerjongen. (TB, XVI, p. 151; NH, N6; NK, H22; NK, H75; EB, p. 53-55, 91, 93, 95-96; NK, KL 9; NK, KL 10)

- Professionele status: -
- 1641: meester (SB)

➤ **Werken**

444Hoostenberghe, Lucien van

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (Rek; NK, H76; NK, KL 10)
- 1754: meester (20 s gr. Vl.) (Rek; NK, KL 10)

➤ **Werken**

- Schouw op het stadhuis marmeren en vergulden (NK, KL 10)

445Horenbault⁷⁸⁹, Cornelis (Hoorenbout)

➤ **Leven**

- ° 1599 (NK, KL 10)
- Vader: Jan Horenbault (EB, p. 101, 328)
- Moeder: Jacqueline Heyman (NK, KL 10)

⁷⁸⁹ De familie Horenbault (Hornebout, Harembourg) was een in Gent veel voorkomende kunstenaarsfamilie vanaf de 15de tot het einde van de 17de eeuw , waarvan de leden met uitzondering van Gerard ambachtslui waren zonder artistieke betekenis. (TB, XVII, p. 508)

- Broer en zussen: Lievine, Jeanne en Guillaume (NK, KL 10)

➤ Carrière

- Professionele status: glasschilder (NK, H77), schilder en topograaf (EB, p. 328)
- 1637: gezworene G (SB; NK, KL 10)

➤ Werken

- 1617: 10 lb gr. Vl. ontvangen voor het schilderen van orgeldeuren in Sint-Baafs (NK, KL 10; NK, KL 20)
- 1618/1619: miniaturen *Beschrijving van de levens van Heiligen* of *Nomina Sanctorum quorum reliquia in Ecclesia quandam regulari, nunc cathedrali civit Gand religiosi asservantur* voor 3 lb gr. Vl. (Heiligen, waarvan de relikwieën bewaard worden in Sint-Baafs te Gent) (TB, XVII, p. 509; VW 1000; NK, KL 10)
- 1618/1620: 9 lb gr. Vl. voor maken en schilderen van de vensters boven de zijdeur aan de zuidzijde van de Sint-Martinuskerk te Ekkerghem, samen met Jacques Liemaekere (NK, L42; NK, R53; NK, H77; EB, p. 101; NK, KL 10)
- 1621: 10 s gr. Vl. ontvangen van de nering van de huidevetters voor het schilderij *H. Bartholomeus* (NK, KL 10)
- 1624/1625: 10 lb 5s gr. Vl. voor Cornelis en Marten Davidts voor glasramen in de kerk te Ekkerghem (NK, KL 10)
- 1633: 36 lb gr. Vl. voor het schilderen van glasramen voor de Sint-Martinuskerk te Ekkerghem (EB, p. 318; NK, KL 10)
- 1635: 9 lb 1 s 7 gr. Vl. voor arbeid aan het Theatrum voor de komst van de kardinaal-infant (VV, p. 34, 112; NK, KL 10)
- 1651 (1 februari): 4 lb gr. Vl. voor de weduwe van Cornelis Horenbault, die een kaart maakte van het gebied tussen Gent en Brugge voor de stad Gent (NH, S2)

446Horenbault, Lucas (I)⁷⁹⁰

⁷⁹⁰ Niet te verwarren met Lucas, de zoon van Gerard, actief in Engeland en daar gestorven in 1544. (TB, XVII, p. 508-509) Immerzeel verwart beide personen met de naam Lucas. Kramm daarentegen is

➤ **Leven**⁷⁹¹

- † 26 april 1626 (TB, XVII, p. 509; NK, KL 10; VH b, p. 10)
- Vader: François I Horenbault († 1599) (SB; NK, KL 10)
- Moeder: Ghislaine Braems († 11 maart 1604) (NK, KL 10; VH b, p. 7)
- Broers: Jan, Jacques en Lieven (SB; NK, KL 10; VH b, p. 10)
- Vrouw 1: Lievine Heijman († 28 november 1588) (NK, KL 10; VH b, p. 10)
- Vrouw 2: Elisabeth de Gryse († 5 mei 1606) (NK, KL 10; VH b, p. 10)
- Kind 1: François II (NK, KL 10; VH b, p. 10)
- Kind 2: Lucas II⁷⁹² (NK, KL 10; VH b, p. 10)
- Kinderen ?: X, Jeanne (religieuze te Oost-Eeklo), Anne en Marie (NK, KL 10)
- Woonachtig te Gent op de hoek van de Nederpolder en de Zilver- of Sint-Baafsstraat (NBW, XIV, p. 477)
- 1584: diende 8 gulden te betalen voor de oorlogsvergoeding van 600000 gulden die Gent bij de overgave aan Farnese diende te betalen; op 7 augustus 1585 nog niet betaald⁷⁹³ (EB, p. 40-41)

niet overtuigd van het bestaan van Lucas Horenbault en hij ziet hem eerder als een inventie van geschiedschrijvers. (Kr, III, p. 748) Bovendien was rond de eeuwwisseling zowel een Lucas, zoon van François, als een Lucas, zoon van Jan, actief te Gent als kunstenaar. Dit waren familieleden. NK, H77 gaf als echtgenote Lievine Heijman. Dit was de eerste vrouw van Lucas Françoisz., die na de moord op zijn echtgenote door de Spanjaard Bartolomeo Martini hertrouwde met Elisabeth de Gryse. (EB, p. 327-328, 336-337, 343)

⁷⁹¹ Volgens EB zou Lucas de zoon zijn van Jan, en aldus de broer van Cornelis. Bovendien zou hij twee zonen voortgebracht hebben die eveneens het beroep van schilder uitoefenden, namelijk Jacques en François. (EB, p. 55-56, 92-94, 97, 328) Dit klopt niet met een gevonden stamboom. Ik verkies de gegevens van de stamboom als juist aan te nemen aangezien er een generatie past tussen de periode waarin Lucas gezworene was (1601/1603, 1605) en de periode waarin Cornelis gezworene was (1637). Op basis van deze jaren lijkt het logisch dat Cornelis behoort tot een generatie volgend op die van Lucas.

⁷⁹² Eén van Lucas II zijn kinderen had de naam Lucas (III). Bovendien bestond er nog een Lucas IV. (NK, KL 10)

⁷⁹³ Het is niet duidelijk op welke Lucas deze info betrekking heeft.

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NH, S2; EB, p. 47), ingenieur (EB, p. 54)
- 1601/1603: gezworene G (SB; NK, KL 10)
- 1605: gezworene G (SB; NK, KL 10)

➤ **Werken**⁷⁹⁴

- 1580/1582: Lucas, samen met Jan en François, stond in voor de leiding over en de bescherming van de versterkingswerken te Gent; Lucas ontving 16 lb 13 s 4 gr. Vl. voor toezicht op nieuwe delfwerken te Mariakerke (NH, N6; EB, p. 56)
- 1584: 2 lb 14 s gr. Vl. voor het leveren van goudbladen (12 s gr. Vl. per 100) voor de intocht van hertog Alexander Farnese (TB, XVII, p. 509; EB, p. 47; NK, KL 10)
- 1585: 21 lb 1 s tournois voor het schilderen van een plan van het kamp van de prins van Parma (EB, p. 56-57)
- 1594/1595: werken voor het begijnhof (Gent) (TB, XVII, p. 509)
- 1595/1596: 32 s 4 gr. Vl. voor een baldakijn in de Sint-Salvatorkerk te beschilderen en 7 gulden (=23 s 4 gr. Vl.) voor het schilderen van een hemel (Gent) (TB, XVII, p. 509; EB, p. 57; NK, KL 10)
- 1596: *Fontein van het leven* (Begijnhof, Gent) (TB, XVII, p. 509)
- 1596: maakte ontwerpen van forten (NK, H77)
- 1597: 45 lb 18 s gr. Vl. voor het schilderen en stofferen van een sacramentshuis in de Sint-Niklaaskerk (Gent) (NK, KL 10)
- 1599 (2 december) / 1600 (2 februari): 8 s 4 gr. Vl. per dag en 3 kannen wijn voor de voorbereidingen van de Blijde Intrede van de aartshertogen te Gent op 28 en 30 januari 1600 (EB, p. 92, 94)
- 1599/1600: 3 lb gr. Vl. om samen met François in te staan voor het repareren van verschillende schilderijen⁷⁹⁵ gesteld in verschillende kamers van het schepenhuis, het leveren van verf en het verzorgen van de opschriften (EB, p. 93-94)

⁷⁹⁴ In de literatuur en het bronnenmateriaal is het bij werken echter niet duidelijk aan welke Lucas ze worden toegeschreven.

⁷⁹⁵ Onder andere *De geboorte van Karel V*, door Lucas de Heere. (VV, p. 36)

- 1599/1600: 6 lb gr. Vl. voor het schilderen van 6 trompetvendels (EB, p. 94)
- 1600: opdrachten uitgevoerd voor de Blijde Intrede van het aartshertogelijk paar in Gent (TB, XVII, p. 509)
- 1603/1604: 25 s gr. Vl. voor een kaart van de nieuwe vaart, dienende voor een proces in de Raad van Vlaanderen tussen Gent en de brouwers van Antwerpen (NH, S2; EB, p. 97)
- 1604/1605: 25 s gr. Vl. voor het verlichten en vernissen van brandemmers samen met het verdonkeren van het schilderij in het brandgebouw (NH, S2)
- 1607/1608: 3 s 6 gr. Vl. voor het schilderen van OLV op de muur van de vrouwenkapel in Sint-Baafs (NK, H77; NK, KL 10)

447Hoste, Louis

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1646: suppoost (SB)

➤ **Werken**

448Hoste, Ludovicus

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (Rek, Extr; VH b, p. 309)
- 1734: meester (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr)
- Mag als stoffeerder tot het einde van zijn leven het beroep van huisschilder uitoefenen (VH b, p. 309)

➤ **Werken**

- 1741 (11 februari): 2 lb 19 s gr. Vl. voor het leveren van materiaal (borstels, olie, verf en lijm) (Vl. Bl., IVP 5)
- 1742 (23 januari): 1 lb 19 s gr. Vl. voor het leveren van materiaal (steenkalk, borstels, olie en verf) in opdracht van de stad (Vl. Bl., IVP 5)

449Houke, Jan van

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1595: meester (SB)

➤ **Werken**

450Houwaert, Jacques Adriaensz.

➤ **Leven**

- Vader: Adriaen Houwaert (SB; NK, KL 9)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker en stoffeerder (SB; NK, KL 9)
- 1650/1651: meester (SB; NK, KL 9)
- Aanwezig: Passchier Galle en Peter Blanckaert (SB)

➤ **Werken**

451Hove, François van

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (Rek)
- 1738: meester (20 s gr. Vl.) (Rek)

➤ **Werken**

452**Hubens, Johannes Jansz.**

➤ **Leven**

- Vader: Jan Hubens (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1595: meester (SB)

➤ **Werken**

453**Huijbrecht, Andries**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (SB), kladschilder (Rek)
- 1688: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)
- 1690: lidgeld niet betalen (Rek)
- 1692/1693: 2x lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

454Huijbrechts, Guillaume

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB; NK, KL 10)
- 1683: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 10)

➤ **Werken**

455Huijbrechts, Melchior

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB), wapenschilder (NK, KL 10)
- 1642: meester (SB; NK, H96; NK, KL 10)⁷⁹⁶
- 1646: suppoost (SB)

➤ **Werken**

- 1659: 2 lb 10 s gr. Vl. voor het schilderen van de kapel van de goudsmiden in de Sint-Niklaaskerk (NK, H96; NK, KL 10)
- 1669 (12 oktober): 4 lb gr. Vl. voor het maken van 6 wapenschilden op de registers van gedele (NH, S2)

⁷⁹⁶ Meer dan waarschijnlijk identiek aan Melchior Huijbrechts, die 1 jaar later terug te vinden is in het inschrijvingsregister, eveneens als meester-schilder. De naam van Melchior Huijbrechts (1643) is in het Schildersboek immers doorstreept. (SAG, *Reeks 183-1*, Schildersboek, fol. 83)

- 1669: eveneens 6 wapenschilden vervaardigen voor de schepenen van de keure (NK, H96)

456 Huijsman, Jacobus

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: koopman van schilderijen (SB, Rek)
- 1700: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

457 Huijvetter, Judocus d'

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (Rek, Extr; NK, KL 10)
- 1735: meester (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr; NK, KL 10)

➤ **Werken**

- 1752: herstelde beelden op het Belfort te Gent (NK, KL 10))

458 Hulse, Jan van

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: kladschilder (SB)
- 1669/1670: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

459Huughe, Joannes-Baptiste (Huyghe)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: borduurder (SB, Rek)
- 1710: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

460Huwaert, Adriaen (Houwaert)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1675: meester (6 februari) (20 s gr. VI.) (SB, Rek)
- Aanwezig: Jan Heijlbroeck en Frederick Brelicq (SB)

➤ **Werken**

461Huwaert, Cornelis

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker en stoffeerder (SB)
- 1652: meester (SB)

➤ **Werken**

462Huybrecht, François

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder en vergulder (SB; NK, KL 10)
- 1671/1672: meester (20 s gr. Vl.) (schilder) (SB, Rek; NK, KL 10)
- 1673: meester (vergulder) (SB, Rek; NK, KL 10)
- 1691/1692: 2x lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

463Jagher, Joannes Gillis de⁷⁹⁷

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB, Rek, Extr; NK, KL 10)
- 1713: meester (25 januari) (20 s gr. Vl.) (SB, Rek, Extr; NK, KL 10)

➤ **Werken**

⁷⁹⁷ Misschien betreft het de steenhouwer Joannes de Jaeger die in 1727 kapitelen en pilaarbogen houwde in de kerk van Lochristi en 40 lb gr. Vl. ontving voor arbeid verricht aan een preekstoel in Sint-Baafs. (NK, KL 10)

464Jansens, Joannes

- **Leven**

- **Carrière**
 - Professionele status: schilder (SB)
 - 1646: suppoost (SB)

- **Werken**

465Janssens, Antoon

- **Leven**
 - Kocht het huis “De Esel” (NK, KL 10)

- **Carrière**⁷⁹⁸
 - Professionele status: schilder (SB; NK, KL 10)
 - 1659: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 10)

- **Werken**

466Janssens, Jan

- **Leven**

⁷⁹⁸ TB, II, p. 235 vermeldt dat Antoon Janssens in de leer ging bij Robert van Audenaerde. Het betreft hier echter niet de Gentse meester A. Janssens, aangezien deze reeds het meesterschap verwierf in 1659. Van Audenaerdes geboorte is echter maar te dateren in de jaren zestig van de 17de eeuw.

- ° augustus 1590 te Gent (7 augustus 1590, Sint-Niklaaskerk) - † na 21 juli 1650 (TB, XVIII, p. 417; VW 587; NH, J1; VH b, p. 230; NK, KL 10)
- Vader: Godevard Janssens, geneesheer († 4 mei 1619) (TB, XVIII, p. 417; NH, J1; VH b, p. 230; NK, KL 10)
- Moeder: Anna van Leeuwen (NH, J1; VH b, p. 230; NK, KL 10)
- Afkomstig uit een welstellende familie (NH, J1)
- Broers en zus: Jacques, Pieter en Anna (NH, J1)
- Vrouw: Petronella de Rop (29 augustus 1623 is de vermoedelijke huwelijksdatum) (NH, J1; VH b, p. 230)
- Kinderen: 5, waaronder Maria (° 1626) (NH, J1; VH b, p. 230)
- Jan ontving een 4de deel van de erfenis na het overlijden van zijn vader, namelijk 234 lb 19 s 2 gr. VI. (NH, J1)
- Jan was deelvoogd over de kinderen van Pieter van Peene bij Anna Janssens (NH, J1)
- Na zijn terugkeer uit Rome schonk hij aan de Gentse Sint-Niklaaskerk “*proprio aere et penicillo*” het in de kapel van de Drieëenheid bewaarde schilderij *H. Hiëronymus*, met een inscriptie ter aandenken aan zijn gestorven vader (TB, XVIII, p. 417; VH b, p. 230)
- 1636 (6 augustus): in een enquête met betrekking tot de verkoop van raapolie voor lijnzaadolie gehouden door de schepenen van Gent op last van de magistraat van Doornik duikt Jan op en hij poneerde dat er geen verschil te merken was; de schilder Nicolas de Liemakere en de wijnhandelaar Josse Dierkins verklaarden hetzelfde (VH b, p. 228-230; NK, KL 10)
- Op 24 september 1649 verkocht hij het 10de deel van het ouderlijk huis “De Pijl” aan de Hoogpoort aan Filips Odevaer, procureur in de Raad van Vlaanderen. De 21ste juli 1650 verkocht hij aan diezelfde een 8ste deel. (NH, J1; VH b, p. 230)

➤ Carrière

- Professionele status: schilder (SB; TB, XVIII, p. 417; VH b, p. 230; NK, KL 10)
- Aanwezig te Rome, waar hij resideerde bij Leonard Brammer; terugkeer voor 4 mei 1619 (NH, J1; ID, p. 231)

- 1621: meester (SB; TB, XVIII, p. 417; VW 587; NH, J1; NK, J6; NK, KL 10)
- 1634/1635: deken G (SB; TB, XVIII, p. 417; VW 587; NH, J1; NK, KL 10)
- 1646: suppoost (SB)
- 1646: deken G (SB; TB, XVIII, p. 417; VW 587; NH, J1; NK, KL 10)
- 1659/1660: een Jan Janssens werd meester te Antwerpen (K&C, p. 147)

➤ Werken

- 1624/1626: schilderij voor het hoogaltaar van Sint-Pieters (NK, J6)
- 1628: schilderij voor hoogaltaar van de kerk van Lokeren (NK, J6)
- 1632: *H. Familie* (Sint-Michielskerk, Gent) (NK, KL 10)
- *Hemelvaart van Maria*: op 30 oktober 1634 verkocht aan pastoor G. Breydel voor 600 gulden (Mariakapel, Sint-Michielskerk, Gent) (TB, XVIII, p. 417; NH, J1; NK, KL 10)
- *Marteldood van de H. Adriaan* (Sint-Martinuskerk, Gent) (TB, XVIII, p. 417; NK, J6; NK, KL 10)
- *Boodschap aan Maria* (MSK, Gent) (TB, XVIII, p. 417; NK, KL 10)
- *Verrijzenis van Christus*, gerestaureerd in 1645 door J. van Oost de Oude (Sint-Salvatorkerk, Brugge) (TB, XVIII, p. 417)
- *Doornenkroning* (Kerk, Roeselare) (TB, XVIII, p. 417)
- *Doornenkroning* (Sint-Pieterskerk, Gent) (VW 587; NK, J6)
- *Doornenkroning* (VW 587)
- 1647: 20 lb gr. Vl. en een dubbele ducaat voor de vrouw van Jan voor een *Doornenkroning* (Kerk, Laarne) (VW 587; NK, KL 10)
- *Doornenkroning* (Kerk, Eine) (VW 587)
- *Doornenkroning* (Kerk, Ninove) (VW 587)
- *Foltering van de H. Jacobus* (Sint-Jacobskerk, Ieper) (TB, XVIII, p. 417)
- *H. Hiëronymus* (H. Drieëenheidkapel, Sint-Niklaaskerk, Gent) (Im, II, p. 79; NK, KL 10)
- *Annunciatie* (NK, J6)
- *H. Godelieve* (NK, J6)
- *Aanbidding der herders* (Sint-Michielskerk, Gent) (NK, KL 10)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 10)
- 1623: meester (SB; NK, KL 10)

➤ **Werken**

468Jolyt, Robert

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 10)
- 1618: meester (SB; NK, KL 10)

➤ **Werken**

- 1643: *H. Gillis* (Verdwenen) (Kerk, Lembeke) (NK, KL 10)
- 1650: *Bezoek OLV aan Elisabeth (met landschap)* (Sint-Michielskerk, Gent) (NK, KL 10)
- 1651: *Geboorte van Christus* voor de kerk van Merendree (NK, J12; NK, KL 10)
- 1654/1655: 10 lb gr. Vl. voor een schilderij in de Kruiskapel (NK, J12; NK, KL 10)

469Jonaert, Jan

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: zerksteenhouwer (SB)
- 1615: meester (SB)

➤ **Werken**

470Jonghe, Guillaume de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (SB), kladschilder (Rek)
- 1697: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

471Jonyen, Austijn

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB)
- 1613: meester (SB)

➤ **Werken**

472Kastyllge, Jan

➤ **Leven**

- Jonkheer (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1599: overste O (SB)

➤ **Werken**

473Kennes, Jan den

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 11)
- 1630: meester (SB; NK, KL 11)

➤ **Werken**

474Kerckhove, Francois van de

➤ **Leven**

- Heer van Olsene (Rek, Extr)
- Jonkheer (Rek, Extr)
- 1728: 20 s gr. Vl. loon als overste (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1728: overste O (Rek, Extr)

➤ **Werken**

475Kerckhove, François Macharus van den

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 11)
- 1652: meester (SB; NK, KL 11)

➤ **Werken**

476Kerckhove, Guillaume

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (Rek, Extr)
- 1716: meester (13 maart) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr)
- 1718/1719: 2x lidgeld niet betaald aangezien hij insolvent was (Rek)

➤ **Werken**

477Kerckhove, Jan van den

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: koper van schilderijen (SB)
- 1623: meester (SB)

➤ **Werken**

478Kerssavont Ghijselbrecht (Kersavendt)

➤ **Leven**

- 1654 (27 maart): getuigde ten laste van de Antwerpse schilder Juliaen Teniers, die schilderijen in de buurt van de Bijloke wou verkopen (VH b, p. 240-242)
- 1658/1660: 3 s 4 gr. Vl. betaald door zijn weduwe aan de nering voor actuele kosten (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 11)
- 1639: meester (SB; NK, KL 11)
- 1646: suppoost (SB)

➤ **Werken**

- 1650 (31 januari): schilderen van een medaillon met de H. Cornelis op het vaandel van de nering der zagers (NK, K9; NK, KL 11)
- 1659 (9 december): 6 lb gr. Vl. voor het schoonmaken en repareren van schilderijen in het college van de keure (NH, S2; NK, KL 11)
- 1659 (23 december): 6 lb gr. Vl. aan de weduwe van Kerssavont, aangezien haar overleden echtgenoot de vendels aan de zilveren trompetten van de stad beschilderde (NH, S2)
- 1660: 2 lb 6s 8 gr. Vl. aan de weduwe van Kerssavont⁷⁹⁹, aangezien haar overleden echtgenoot beide kruisen in het college van keure en gedele schilderde en verguldde (NH, S2)
- 1688: vergulden van een lijst op het stadhuis door de weduwe van Kerssavont (NK, KL 11)
- 1689: vergulden van een lijst in het college van gedele door de weduwe van

⁷⁹⁹ In 1701 verguldde Madeleine Kerssavont een lijst op het stadhuis voor een portret van Filips V. Betreft het de weduwe Kerssavont? (NK, KL 11)

Kerssavont (NK, KL 11)

479 Kerstens, Joannes Francois

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (Rek)
- 1741: meester (20 s gr. Vl.) (Rek)
- 1745/1746: 2x lidgeld niet betalen wegens geen werk (Rek)

➤ **Werken**

480 Kever, Guillaume

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker en schilder (SB; NK, KL 11)
- 1648: meester (SB; NK, KL 11)

➤ **Werken**

481 Kever, Guillaume

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -

- 1655: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, KL 11)

➤ **Werken**

482Keyser, Jan de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: borduurder (SB)
- 1683: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

483Keyser, Carel de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: borduurder (SB)
- 1679: meester (26 januari 1680) (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

484Keysere, Guillaume de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, KL 11)

- 1649: meester (SB; NK, KL 11)
- 1652: een Guillaume de Keysere schepen van gedele te Gent (MB, III, p. 201)
- 1660: een Guillaume de Keysere schepen van gedele te Gent (MB, III, p. 212)
- 1662: een Guillaume de Keysere schepen van gedele te Gent (MB, III, p. 214)

➤ **Werken**

485**Kindere, François de**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldhouwer (Rek, Extr; NK, KL 11)
- 1729: meester (15 of 16 oktober) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr; NK, KL 11)

➤ **Werken**

486**Klerck, Huijbrecht de**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: kladschilder (SB)
- 1643: meester (SB)

➤ **Werken**

487**Knudde, Paulus (Cnudde)**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: kladschilder (SB; NK, C58), huisschilder (Rek)
- 1701: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

488**Knuvdt, Gerard de (Gheerraert)**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoelschilder (SB)
- 1623: meester (SB)

➤ **Werken**

489**Kock, Lenart de**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1606: meester (SB)

➤ **Werken**

490**Kodde, Guillaume**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1653: overdeken O (SB, Rek; NK, KL 5)

➤ **Werken**

491Koe, Pierre de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1645: meester (SB)

➤ **Werken**

492Kruijcen, Jacobus van der

➤ **Leven**

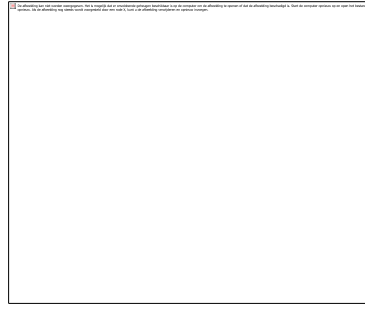
- ° 3 mei 1690 te Gent - † 1 april 1754 te Gent (NK, C104; NK, KL 5)
- Vader: Jaspas van der Kruijcen (NK, C104; NK, KL 5)
- Moeder: Livina Antheunis (NK, C104; NK, KL 5)
- Vrouw: Joanna Stoman (NK, C104; NK, KL 5)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB, Rek, Extr; NK, KL 5)
- meester steenhouwer te Gent na een proef en het betalen van 20 s gr. Vl. (NH, V1)
- 1712: meester (24 november) (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; Extr; NK, C104; NK, KL 5)

➤ **Werken**

- 1714: vervaardigde blazoenen voor de abdij van Ename (NK, C104)
- 1718: marmeren epitaaf voor een religieus uit de abdij van Ename (NK, C104)
- 1722: 46 lb 13 s of 19 s 4 gr. Vl. voor het sculpteren van een stenen leeuw voor de gevels van het Gentse pakhuis (beschilderd door Ludovicus Cnudde) (NK, C58; NK, C104; NK, KL 5)

Gentse kunstenaars

-

Eenheid en diversiteit

*Sociaaleconomische studie op basis van een
prosopografisch onderzoek*

Tim De Doncker

Promotor: Dr. A. Van Bruaene

Commissarissen: Prof. dr. M. Boone

Prof. dr. H. De Ridder – Symoens

Universiteit Gent – Academiejaar 2006 - 2007

Gentse kunstenaars

-

Eenheid en diversiteit

*Sociaaleconomische studie op basis van een
prosopografisch onderzoek*

Deel 3: Prosopografische fiches L - Z

Lijst van gebruikte afkortingen

156bis 57 = SAG: Stadsarchief betreffende de neringen: Schilders (1580-1791).

156bis 59 = SAG: Stadsarchief betreffende de neringen: Huisschilders (1736-1791).

533-269 = SAG: Stedenwerken: Stadhuis (1680-1689).

533-270 = SAG: Stedenwerken: Stadhuis (1690-1699).

AM = Meij, A.W.F.M., De Haan, M., *Rubens, Jordaens, Van Dyck and their circle. Flemish master drawings from the Museum Boijmans van Beuningen*, Rotterdam, 2001.

BJV = Duverger, E., *Gentse kunstverzamelingen voor 1797*, in: Decavele, J., Van de Walle, R. (red.), *De beurs van Judocus Vijdt*, Sint-Niklaas, 1998, pp. 25-56.

Cat 16 = Catalogus. *De eeuw van Bruegel: de schilderkunst in België in de 16de eeuw*. Catalogus van het koninklijk museum voor Schone Kunsten van België te Brussel, 27 september-24 november 1963.

Cat 17 = Catalogus. *Vlaamse meesters uit de zeventiende eeuw*. Catalogus van het koninklijk museum voor Schone Kunsten van België te Brussel, 7 mei-13 juli 1975.

DA = Turner, J. (red.), *The dictionary of art*, Londen-New York, 1996, 34 dln.

EB = De Busscher, E., *Recherches sur les peintres et sculpteurs à Gand, aux XVIe, XVIIe et XVIIIe siècles*, Gent, 1866.

Extr = SAG: 183-2: Schilders, beeldsnijders, steenhouwers, glasmaeckers, gautslaghers, borduerders, graveerders, bouwkunst, enz: Extracten uit de schildersboeken (1602-1737).

FF = Fredericx, F., *Studie betreffende Petrus Norbertus Van Reysschoot: een Gentse XVIII-eeuwse decorateurschilder*, Gent, s.d.

HR = Rousseau, H., *La sculpture aux XVIIe et XVIIIe siècles*, Brussel, 1911.

HV = Vlieghe, H., *Gaspar de Crayer: sa vie et ses oeuvres*, Brussel, 1972, 2 dln.

HV b = Vlieghe, H., Further thoughts on the use of drawings in Gaspar de Crayer's workshop, in: *Master Drawings*, XXVI, 1, 1998, pp. 83-90.

ID = De Maere, J., Wabbes, M., Martin, J.A. (red), *Illustrated dictionary of 17th century Flemish painters*, Brussel, 1994, 3 dln.

Im = Immerzeel Jr., J., *De levens en werken der Hollandsche en Vlaamsche kunstschilders, beeldhouwers, graveurs en bouwmeesters van het begin der vijftiende eeuw tot heden*, Amsterdam, 1842-1843, 3 dln.

JD = Dambruyne, J., Bral, G.J., Rambaut, A., Laporte, D. (red.), *Een stad in opbouw: Gent van 1540 tot de Wereldtentoonstelling van 1913*, Tielt, 1992.

K&C = Catalogus. *Gent, duizend jaar kunst en cultuur*. Catalogus van het Museum voor Schone Kunsten te Gent, 19 april-29 juni 1975, 3dln.

Kr = Kramm, C., *De levens en werken der Hollandsche en Vlaamsche kunstschilders, beeldhouwers, graveurs en bouwmeesters, van den vroegsten tot op onzen tijd*, Amsterdam, 1857-1864, 7 dln.

KvM = De Jong, J.L., De Jong-Crane, E.A., Lunsing Scheurleer jr., D.F., Karel van Mander: *Het schilderboek: Het leven van de Nederlandse en Hoogduitse schilders in de vijftiende en zestiende eeuw*, Amsterdam, 1995.

LM = Maeterlinck, L., *Gaspard De Craeyer: sa vie et ses oeuvres à Gand*, Gent, 1900.

Los = SAG: 183-?: *Schilders, beelddesnijders, steenhouwers, glasmaeckers, gautslaggers, borduerders, graveerders, bouwkunst, enz: Losse stukken.*

MB = Van der Meersch, P.C., *Memorieboek der stad Ghent van 't jaer 1301 tot 1793*, Gent, 1852-1861, 4 dln.

MJD = Duverger, J., *Miscellanea Jozef Duverger: bijdragen tot de kunstgeschiedenis der Nederlanden*, Gent, 1968, 2 dln.

Munck = De Munck, B., Dendooven, D., *Al doende leert men: leertijd en ambacht in het Ancien Régime (1500-1800)*, Brugge, 2003.

NBW = *Nationaal Biografisch Woordenboek*, Commissie voor het Nationaal Biografisch Woordenboek, Brussel, 1964- , 15 dln.

NH = *Nota's Van der Haeghen*.

NK = *Nota's Kunstenaars*.

NK, KL = *Nota's KLuyskens*.

Pot = De Potter, F., *Gent, van den oudsten tijd tot heden: geschiedkundige beschrijving der stad*, Brussel, 1975, 8 dln.

PS = SAG: 183-4: Schilders, beeldsnijders, steenhouders, glasmaeckers, gautslaghers, borduerders, graveerders, bouwkunst, enz: Processtukken (1636, 1712-1746).

Rek = SAG: 183-5: Schilders, beeldsnijders, steenhouders, glasmaeckers, gautslaghers, borduerders, graveerders, bouwkunst, enz: Rekeningen (1652-1773, 1789-1793).

RL = Rombouts, P., Van Leries, T., *De Liggeren en andere historische archieven der Antwerpsche Sint Lucasgilde, onder zinspreuk: Wt ionsten versaemt*, Antwerpen, 1872-1876, 2 dln.

SB = SAG: 183-1: Schilders, beeldsnijders, steenhouders, glasmaeckers, gautslaghers, borduerders, graveerders, bouwkunst, enz.: Schildersboeck.

TB = Thieme, U., Becker, F., *Allgemeines lexicon der Bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart*, Leipzig, 1999, 37 dln.

Ver = SAG: 183-6: Schilders, beeldesnijders, steenhauders, glasmaeckers, gautslagghers, borduerders, graveerders, bauwkunst, enz: Rekeningen glazenmakers (1774-1793)

VH a = Van der Haeghen, V., *Mémoire sur les documents faux relatifs aux anciens peintres, sculpteurs et graveurs flamands*, Brussel, 1899.

VH b = Van der Haeghen, V., *La corporation des peintres et des sculpteurs de Gand. Matricule, comptes et documents (16e - 18e siècles)*, Gent, 1905-1906.

VI. Bl. = UBG: *Vliegende Bladen*.

VV = Van de Velde, C., Vlieghe, H., *Stadsversieringen te Gent in 1635 voor de blijde intrede van de kardinaal-infant*, Gent, 1969.

VW = *Nota's van Werveke*.

Zut = De Zutter, G., *Kunst en kunstambacht in het leven van een schuttersgilde: het Sint-Sebastiaansgilde te Gent*, Licentiaatverhandeling, Universiteit Gent, 1978, 2 dln.

493Ladon, Philippus

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (Rek, Extr)
- 1728: meester (13 december) (20 s gr. VI.) (Rek, Extr)
- 1750/1752: gezworene bij de huisschilders (156bis 59)

➤ **Werken**

494Laecke, Jan van (Laeke(n))

➤ **Leven**

- Jonkheer (SB)
- 1661/1663: 3x 20 s gr. VI. loon als overste (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1660/1664: overste O (SB, Rek)

➤ **Werken**

495Lalandere, Antoon (Lelandere)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: wasgieter en stoffeerder (SB)
- 1646: suppoost (SB)
- 1647: meester (SB)

➤ **Werken**

496Lalleman, Carolus

➤ **Leven**

- Vader: Francis Lalleman (JD, p. 336)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder en vergulder (NK, KL 11), huisschilder (JD, p. 336)
- 1773: meester (20 s gr. Vl.) (Rek; NK, KL 11)

➤ **Werken**

497Lamtreijn, Jacques

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (Rek, Extr; NK, KL 11)
- 1735: meester (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr; NK, KL 11)

➤ **Werken**

498Lancksweert, Jan

- **Leven**

- **Carrière**
 - Professionele status: huisschilder (Rek; Extr)
 - 1732: meester (20 s gr. VI.) (Rek; Extr)

- **Werken**

499Lanckswert, Heijndrik

- **Leven**

- **Carrière**
 - Professionele status: glazenmaker (SB, Rek)
 - 1687: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

- **Werken**

500Lanckswert, Pieter

- **Leven**

- **Carrière**
 - Professionele status: glazenmaker (SB, Rek)
 - 1695: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

- **Werken**

501 Lanckveldt, François van

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 11)
- 1643: meester (SB; NK, KL 11)

➤ **Werken**

502 Lange, François de

➤ **Leven**

- ° 6 januari 1737 - † 16 maart 1804 (NK, KL 11)

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (Rek; TB, XXII, p. 324; NK, L9; NK, KL 11)
- Leerling van Philippe Charles Marissal (NK, KL 11)
- 1759: meester (20 s gr. VI.) (Rek; TB, XXII, p. 324; NK, KL 11)

➤ **Werken**

- 1780: *De marteldood van de H. Cornelius* (Sint-Jacobskerk, Gent) (TB, XXII, p. 324)

503 Langeriaert, Joannes

➤ **Leven**

- † 1752 (Rek; NK, KL 11)
- 1747/1752: 6x 10 s gr. VI. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek; NK, KL 11)
- 1743: meester (20 s gr. VI.) (Rek; NK, KL 11)
- 1747/1752: gezworene G (Rek; NK, KL 11)

➤ **Werken**

504Langerock, Benedictus Joannes

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek)
- 1761: meester (20 s gr. VI.) (Rek)

➤ **Werken**

505Langhenaert, Jan van

➤ **Leven**

- 1701/1706: 4x 10 s gr. VI. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB; NK, KL 11)
- 1682: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, KL 11)
- 1701/1706: gezworene G (SB, Rek; NK, KL 11)

➤ **Werken**

506Langhenraedt, Jan Jansz. (Langeraedt)

➤ Leven

- Vader: Jan Langhenraedt (Extr)

➤ Carrière

- Professionele status: glazenmaker (Rek, Extr)
- 1717: meester (3 november) (20 s gr. VI.) (Rek, Extr)

➤ Werken

507Langheraert, François

➤ Leven

➤ Carrière

- Professionele status: glazenmaker (Rek)
- 1743: meester (20 s gr. VI.) (Rek)
- 1750: een François Jansz. Langheraert werd loodgieter (JD, p. 336)
- 1757/1760: een François Jansz. Langheraert was gezworene van de loodgieters (JD, p. 336)

➤ Werken

508Lassasie, A. de⁸⁰⁰

➤ **Leven**

- Vader: vermoedelijk Carolus Lassasie (JD, p. 333)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek)
- 1772: meester (20 s gr. VI.) (Rek)
- 1775: een Adriaan de Lassasie werd huisschilder te Gent (JD, p. 333)

➤ **Werken**

509Lattre, Jan-Baptiste de

➤ **Leven**

- Jonkheer (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB)
- 1661: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

510Laude, Lucas de

➤ **Leven**

⁸⁰⁰ Vermoedelijk betreft het Adriaan de Lassasie. (JD, p. 333)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek, Extr)
- 1721: meester (6 mei) (20 s gr. VI.) (Rek, Extr)

➤ **Werken**

511Lautens, Jan-Baptiste

➤ **Leven**

- Jonkheer (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1654: overste O (Rek)

➤ **Werken**

512Lauwers, Jacobus

➤ **Leven**

- 1759/1762: 4x 10 s gr. VI. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldhouwer (Rek; NK, KL 11)
- 1759/1762: gezworene G (Rek; NK, KL 11)

➤ **Werken**

- Aartsbroederschap van de H. Anna in eikenhout (Sint-Niklaaskerk, Gent) (NK, KL 11)

513 Lauwers, Livinus (Lauwaert)

➤ **Leven**

- 1685/1687: 3x 10 s gr. VI. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB), schilder (NK, KL 11)
- 1667: meester (5 april 1669) (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, KL 11)
- 1685/1687: gezworene G⁸⁰¹ (SB, Rek; NK, KL 11)

➤ **Werken**

514 Leene, Samuel van den

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1595: gezworene G (SB; NK, KL 11)

⁸⁰¹ Volgens een document verkozen de schepenen van de keure op 12 februari 1685 Victor Verspilt als gezworene van de schilders. In het Schildersboeck staat de naam Lieven Lauwers genoteerd. Verspilt haalde het in de verkiezing van Jan Vastenavont en Guillaume Huybrechts. (156bis 57; VH b, p. 282-283)

➤ **Werken**

- 1598/1599: OLV-retabel voor de Sint-Niklaaskerk (NK, KL 11)

515Leenmans, Pedro

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: borduurder (SB)
- 1631: meester (SB)

➤ **Werken**

516Lefebvre, Nicolaes

➤ **Leven**

- Vader: Willem Lefebvre (NK, KL 11)

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (Rek; NK, KL 11), schilderijenkoopman (NK, KL 11)
- 1760: meester (20 s gr. Vl.) (Rek; NK, KL 11)
- 1770 (16 januari): professor benoemd aan de Gentse kunstacademie (NK, KL 11)
- 1772 (14 september): ontslag ontvangen aan de kunstacademie (NK, KL 11)

➤ **Werken**

- 1792: *Landschap met figuren* (NK, KL 11)

517 Lefebvre, ?⁸⁰²

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, KL 11)
- 1684: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, KL 11)

➤ **Werken**

518 Leijen, Jacob(us) de (Lven, Deslyens, de Lien, de Levns, de Lin)

➤ **Leven**

- ° 25 juli 1684 te Gent (25 juli 1684, Sint-Michielskerk, Gent) - † 4 maart of 3 mei 1761 te Parijs (TB, XXIII, p. 491; NH, L1; NK, D18; VH b, p. 299; NK, KL 6)
- Vader: Theodoor de Leijen (NH, L1; VH b, p. 299; NK, KL 6)
- Moeder: Catharine Fleon (NH, L1; VH b, p. 299; NK, KL 6)
- 1730/1731: ontvangen van Jacobus en Frans de Leyns (Leijen) de som van 16 s gr. VI. voor het recht van issue⁸⁰³ (NH, L1; VH b, p. 299)

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB, Rek), schilder en graveur (TB, XXIII, p. 491; NK, KL 6)
- Leerling van Van Audenaerde sinds 1723 en van Largillière in Parijs (TB, II, p. 235; XXIII, p. 491; NH, L1; VH b, p. 299; NK, KL 6)

⁸⁰² Er bestaat een Dominique Lefebvre, beeldhouwer, geboren te Gent, werkzaam in Versailles en Marly, omstreeks 1698-1711. Hij leverde een Apollo, een Diana (beiden 1703) en een Getrouwheid voor Versailles. Te Marly zijn de standbeelden van Mercurius en Pandora te bewonderen. (TB, XXII, p. 552; Im, II, p. 166)

⁸⁰³ Het is niet steeds duidelijk als het 2 personen zijn, namelijk Jacobus en Frans, of eerder 1 individu met de naam Jacob François de Leijen. (NH, L1)

- 1705: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NH, L1; NK, D18; NK, KL 6)
- 1725 (24 november): lid van de Académie Royale te Parijs (TB, XXIII, p. 491; NK, D18; NK, KL 6)
- 1728 (6 juli): benoemd tot hofschilder van Lodewijk XV (SB, fol. 127v°; TB, II, p. 235; XXIII, p. 491; NH, L1; NK, D18; VH b, p. 299; NK, KL 6)

➤ **Werken**

- Hij schilderde portretten, en historische en mythologische voorstellingen. Verder kopieerde hij oude meesters. (TB, XXIII, p. 491)
- 1725: *Portret van de schilder N. Bertin* (Versailles) (TB, XXIII, p. 491; NK, KL6)
- 1725: *Portret van de beeldhouwer G. Coustou* (Versailles) (TB, XXIII, p. 491; NK, KL 6)
- 1737/1747: *Portret van de markies de Pompadour* (NK, D18; NK, KL 6)
- 1737/1747: *Portret van M. de Maregny* (NK, D18)
- *Vrouw draagt relieken* (naar Veronese) (TB, XXIII, p. 491)
- *Atelierscène* en eigenhandige gravure (beiden spoorloos) (TB, XXIII, p. 491)
- *Zelfportret* (Louvre) (TB, XXIII, p. 491)
- *Zelfportret* (Troyes) (TB, XXIII, p. 491)
- *Portret van Nic. René Berryer* (Troyes) (TB, XXIII, p. 491)
- *Portret van een officier* (NK, KL 6)
- *Portret van een magistraat* (NK, KL 6)
- *Portret van een vrouw* (NK, KL 6)
- *Busteportret van een edeldame* (NK, KL 6)
- *Portret van een man met rode mantel* (NK, KL 6)
- *Portret van een vrouw met bloemen* (NK, KL 6)
- *Portret van een jonge dame* (NK, KL 6)
- *Portret van een jonge man* (NK, KL 6)

519 Lein, Joris (Lem)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, KL 11)
- 1600: meester (SB; NK, KL 11)

➤ **Werken**

520**Lenote, Jan de**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB; NK, KL 11)
- 1649: meester (SB; NK, KL 11)

➤ **Werken**

521**Lenssens, François**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB, Rek; NK, KL 11)
- 1687: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 11)

➤ **Werken**

522**Leunis, Jan**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1603: meester (SB)

➤ **Werken**

523Leverlandt, Jan

➤ **Leven**

- 1718/1719: aanwezig in het buitenland (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (Extr; NK, KL 11), fijnschilder (Rek; NK, KL 11)
- 1718: meester (8 april) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr; NK, KL 11)
- 1718/1719: 2x lidgeld niet betalen wegens aanwezig in het buitenland (Rek)

➤ **Werken**

524Leynevelde, Albertus van

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: vermoedelijk stoffeerder⁸⁰⁴ (Rek, Extr)
- 1719: meester (16 oktober) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr)

⁸⁰⁴ Bij de betaling van het inschrijvingsgeld in het jaar 1719 komen alle andere namen voor die ook in de rekeningen van 1719 te vinden zijn. In de rekeningen staat echter ook een niet bij naam genoemde stoffeerder. Het is dus niet meer dan logisch dat dit Albertus van Leynevelde betreft.

- 1739: lidgeld niet betalen wegens geen werk door de miserabele conjunctuur (Rek)
- 1742: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

525Leyssens, Pieter

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (Rek; NK, KL 11)
- 1763/1768: meester (20 s gr. VI.) (Rek; NK, KL 11)

➤ **Werken**

526Liaer, Jan-Baptiste (Liaert)

➤ **Leven**

- Vader: Jacques Liaer (NK, L41; NK, KL 11)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1653: meester (SB; NK, L41)
- 1665 (12 augustus): meester te Doornik (NK, L41; NK, KL 11)

➤ **Werken**

527 Liemakere, Nicolas de (alias Roose⁸⁰⁵) (Liemacker)

➤ **Leven**

- ° 1600 of 22 september 1601⁸⁰⁶ te Gent (Sint-Salvatorkerk) - † 28 oktober 1646 te Gent (Vl. Bl., IL 21; TB, XXIII, p. 207; VW 1047; NH, L1; NK, R53; Vl. Bl., III L 5)
- Vader: Jacques de Liemakere, glazenmaker, schilder en glasschilder (Vl. Bl., IL 21; TB, XXIII, p. 207; VW 1047; NK, R53)
- Moeder: Catherine Cruyt (Vl. Bl., IL 21; NK, R53)
- Vrouw: Anna van den Kerckhove⁸⁰⁷ († 1639) (25 november 1626) (NK, R53; EB, p. 145)
- Kinderen: 3 zonen en Josine⁸⁰⁸ (Vl. Bl., IL 21; NK, R53; EB, p. 103)
- 1601: woonachtig in de Slijpstraat (NK, R53)
- 1625: na opleiding terugkeren naar Gent (Vl. Bl., IL 21) of nooit uit Gent geweest (Vl. Bl., IC 353)
- 1626: terugkeer uit Paderborn uit nostalgie⁸⁰⁹ en zich vestigen te Gent (Vl. Bl., IL 21; NK, R53)
- 1629: bij het overlijden van Catherine Cruyt ontving hij 1/8 deel van het huis in de Slijpstraat (EB, p. 101)
- 1629: vestigde zich in de Oudburg, aangezien het ouderlijk huis te klein was geworden (NK, R53)
- 1635 (3 juli): Nicolas en zijn echtgenote verkochten een stukje bos te Nazareth aan Adriaen Colpaert voor 4 lb 10 s gr. Vl., 2 kannen wijn en een patacon voor een hoofddoek voor de vrouw (EB, p. 145-146; NK, KL 11)

⁸⁰⁵ Vermoedelijk was er zekere onenigheid in de familie geslopen, want reeds zijn vader had ook de naam Roose, hem van moederszijde toekomende, bij de zijne gevoegd. (NK, R53)

⁸⁰⁶ Waar Immerzeel het geboortjaar 1575 haalde, is een groot vraagteken. (Im, II, p. 175)

⁸⁰⁷ Zijn vrouw had enkele bezittingen te Nazareth. (NK, R53)

⁸⁰⁸ De 4 religieuze taferelen uit de jaren 1644/1646 voor het klooster Nieuwen Bosch waren niet toevallig. Ze lieten toe dat Nicolas' dochter, Josine, kon intreden in 1644 als zuster in het klooster. (VW 1047; NK, R53)

⁸⁰⁹ Het klimaat van deze landstreek bleek noodlottig voor zijn gezondheid. Bovendien paste het hofleven niet bij zijn karakter. (Im, II, p. 175; NK, R53)

- 1636: vestigde zich in de Sint-Janstraat en zijn werkhuis had hij in “De Rozemarijn” (NK, R53)
- 1636 (6 augustus): in een enquête met betrekking tot de verkoop van raapolie voor lijnzaadolie gehouden door de schepenen van Gent op last van de magistraat van Doornik duikt Nicolas op en hij poneerde dat er geen verschil te merken was; de schilder Jan Janssens en de wijnhandelaar Josse Dierkins verklaarden hetzelfde (VH b, p. 228-230)
- 1701 (3 februari): herdenkingsmis voor de ziel van Nicolas (NK, L42)

➤ Carrière

- Professionele status: fijnschilder (SB; NK, R53; NK, KL 11), schilder (TB, XXIII, p. 207; NH, L1; Im, II, p. 275), inventor (ontwerper van triomfbogen) (VV, p. 27, 32)
- Leerling van Otto Venius⁸¹⁰ te Antwerpen (Vl. Bl., IL 21; VW 1047; NK, R53; Vl. Bl., IIIIL 5; NK, KL 11) of net niet de leerling van Marc Geerards de Jonge⁸¹¹ en Otto Venius (TB, XXIII, p. 207). Mogelijk zijn vader als leermeester en verder gevormd te Antwerpen.⁸¹² (TB, XXIII, p. 207; NK, R53; NK, KL 11)
- Vermoedelijk studiereis naar Spanje (VW 1047; NK, R53)
- 1624/1625: meester (SB; VW 587, VW 1047; NH, L1; NK, R53; NK, KL 11); 1624 (TB, XXIII, p. 207; EB, p. 105) of 1625 (Vl. Bl., IL 21)
- Door zijn vermoedelijke leermeester Otto Venius naar de prins-bisschop van Paderborn, Ferdinand II van Beieren, gestuurd, waar hij werd overladen met voordelen en bestellingen uit hoge kringen (Vl. Bl., IL 21; VW 1047; NK, R53)
- 1628: gezworene G (SB; Vl. Bl., IL 21; TB, XXIII, p. 207; Im, II, p. 175; NK, R53)
- 1636: gezworene G (SB; TB, XXIII, p. 207; Im, II, p. 175)
- 1646: suppoost (SB)

⁸¹⁰ Otto Venius was tevens de leermeester van Rubens, en bij hem zou Nicolas gelijktijdig met Rubens in opleiding zijn geweest en innige vriendschappelijke betrekkingen hebben opgebouwd. (Vl. Bl., IL 21; Im, II, p. 175; NK, R53; Vl. Bl., IIIIL 5)

⁸¹¹ Het is weinig waarschijnlijk dat Nicolas een deel van zijn opleiding genoten had bij Marcus Geerards de Jonge, aangezien deze zijn vader had opgevolgd aan het Engelse hof. (NK, R53)

⁸¹² In de Antwerpse Liggeren is geen enkel spoor te vinden van Nicolas de Liemakere.

➤ **Werken**⁸¹³

- in totaal meer dan 60 werken, bijna allen van groot formaat (VI. Bl., IL 21)
- 1628: *Marteldood van de H. Fidelis* voor de Brugse Kapucijnenkerk (NK, R53)
- 1628: *H. Dominicus ontvangt de rozenkrans* (Sint-Salavtorkerk, Brugge) (NK, R53)
- 1628/1629: *Val van de rebelse engelen*⁸¹⁴, vermoedelijk voor het bedrag van 32 lb 6 s 8 gr. VI. (Sint-Niklaaskerk, Gent) (TB, XXIII, p. 207; VW 587; VI. Bl., IL 21; Im, II, p. 175; NK, R53; NK, KL 11)
- 1629: 34 lb gr. VI. voor het patroon van de ramen voor Sint-Baafs, uitgevoerd door Jacques de Liemaker (NK, R53)
- 1631: *De wijding van Sint-Niklaas* (Sint-Niklaaskerk, Gent) (TB, XXIII, p. 207; VW 587; VI. Bl. IL 21; Im, II, p. 175; NK, R53)
- 1631: 4 taferelen, niet nader omschreven (NK, R53)

⁸¹³ *De kroning van de Maagd* bij de Zusters van Barmhartigheid is getekend Niclaus Roose, anno 1607. Dit werk zou dan van de hand moeten zijn van de 7-jarige Nicolas. Dit lijkt me echter weinig waarschijnlijk. Van wiens hand het werk dan wel is blijft een vraagteken. (NK, R53) In een carrière van een goede 20 jaar was het een uiterst moeilijke taak dit enorme oeuvre te penselen. Ik vermoed dat dit enerzijds iets zegt over het aangeboren talent van de meester en anderzijds is het misschien nuttig om in bepaalde werken de bijdrage van het atelier niet te miskennen. (NK, R53) Een Nicolais Roose ontving in 1665 16 lb 13 s 4 gr. VI. voor een schouwstuk voor Baudeloo, in 1666 3 lb gr. VI. voor een *H. Familie* voor Baudeloo en in 1677 6 lb 14 s gr. VI. voor graveerwerk in dienst van de bisschop van Gent. Het betreft hier echter niet de kunstenaar uit de databank, aangezien deze al lang overleden was. (NK, R53)

⁸¹⁴ Rubens zou aangesproken zijn door de Sint-Michielsbroederschap te Gent om een retabel, *Val van de engelen*, te schilderen voor hun altaar in de Sint-Niklaaskerk. Rubens zou echter zelf hebben aangegeven dat het werk door Roose moest geborsteld worden. Rubens drukte zich, volgens de legende, als volgt uit: "Heren, als men zo'n mooie roos bezit, waarom zou je deze vervangen door een buitenlandse bloem/dan kan men vreemde bloemen missen.". Roose zal het werk dan ook uitvoeren. (VW 1047; VI. Bl., IC 353, IL 21; NK, R53; NK, KL 11)

- 1634/1635: 166 lb 13 s 4 gr. Vl. voor 5 of meer dan waarschijnlijk 6 decoratieve taferelen ter versiering van de triomfbogen opgericht te Gent voor de Blijde Intrede van prins Ferdinand van Oostenrijk, kardinaal-infant van Spanje en gouverneur der Nederlanden; *Vaart der Argonauten, Hannibal en zijn leger de Alpen overtrekkend, Achilles die tegen Troje gaat strijden en Telephus overwint en Aeneas in Italië door Evander geherbergd* (oa Bijlokemuseum, Gent) (Vl. Bl., IL 21; TB, XXIII, p. 207; Im, II, p. 175; NK, R53; VV, p. 32, 84-85, 110; NK, KL 11)
- 1634/1635: maakte modellen voor de Blijde Intrede; hij kreeg 2 lb gr. Vl. om modellen op groter formaat en gedetailleerd uit te werken en 2 lb gr. Vl. voor het schrijven en vergulden van het opschrift⁸¹⁵ (VV, p. 28)
- 1634/1636: 4 lb gr. Vl. ontvangen van Sint-Pieters voor het schilderen van *Portret van een eerwaarde*, om te schenken aan de heer van Bellem (NK, R53; NK, KL 11)
- 1634/1638: 50 lb gr. Vl. voor een *OLV* in een vergulde lijst (Kerk, Sint-Eloois-Winkel) (NK, R53)
- 1636 (4 februari): 33 lb 6 s 8 gr. Vl. voor het leveren en het maken van *Sint-Macharius* voor het Spaans kasteel te Gent (NH, S2)
- 1636 (18 april): 3 lb gr. Vl. voor verf in opdracht van de heer van Oomberghe (NK, L42)
- 1636: *De strijd tussen Lucifer en de engel Michael* (Sint-Niklaaskerk, Gent) (NK, R53)
- 1636: 24 lb gr. Vl. voor het schilderen van twee staties voor Sint-Baafs (NK, R53)
- 1636/1637: 6 lb gr. Vl. voor schilderwerk in dienst van de stad (NK, R53)
- 1637: 5 lb gr. Vl. voor het schilderen van 4 marmeren tafels (NK, R53)
- 1638 (6 mei): 16 lb 13 s 4 gr. Vl. voor het retoucheren van enkele schilderijen gebruikt bij de Blijde Inkomst van de kardinaal-infant (NH, S2; NK, R53; VV, p. 64, 115; NK, KL 11)

⁸¹⁵ Liemakere eiste echter 700 lb gr. Vl. als schadevergoeding voor verschillende opdrachten, waarmee hij door de jezuiten was belast, maar die hij niet kon uitvoeren, aangezien hij zich had verbonden het werk in opdracht van de Oudburg uit te voeren. Diezelfde dag kreeg hij 10 lb gr. Vl. of 120 lb parisis uitbetaald voor de modellen. Over de andere vordering blijven we in het ongewisse. (VV, p. 28, 107-109)

- 1639: *HH. Bernardus en Benedictus aanbidden de Maagd, gekroond door de H. Drievuldigheid* (MSK, Gent) (TB, XXIII, p. 207; VW 587; NK, R53)
- 1639: 8 s gr. Vl. voor het schilderen van een OLV-beeld, gemaakt door Jacques Cockx, in opdracht van Sint-Baafs (NK, R53; NK, KL 11)
- 1640: 18 lb gr. Vl. voor een schouwstuk voor Baudeloo (NK, R53)
- 1640/1641: *Laatste Oordeel*, ter nagedachtenis van Pieter van der Haeghen († 1640) en Francisca Neyt († 1636) (Sint-Jacobskerk, Gent) (TB, XXIII, p. 207; NK, R53; NK, KL 11)
- 1641: 14 lb gr. Vl. voor *H. Maagd, H. Bernardus en H. Agnes* voor Baudeloo (NK, R53)
- 1642: 3 voorstellingen van *Het leven van de H. Anna* (Sint-Niklaaskerk, Gent) (TB, XXIII, p. 207; VW 587; NK, R53)
- 1643: 7 lb gr. Vl. voor een tafereel met Maria, Jozef en Anna voor Baudeloo (NK, R53)
- 1644: 48 lb gr. Vl. en een halve ducaat voor *Voorstelling in de tempel*⁸¹⁶ (Kerk van het klein Begijnhof, Gent) (TB, XXIII, p. 207; NK, R53)
- 1644: 39 lb gr. Vl. voor *H. Maagd omgeven door de hofhouding* (Pastoorskapel, Sint-Baafs, Gent) (TB, XXIII, p. 207; VW 587; NK, R53; NK, KL 11)
- 1644: 39 lb gr. Vl. voor *Mysiek huwelijk van H. Catharina met het kindje Jezus* (Sint-Baafskathedraal, Gent) (VW 587; NK, R53)
- 1644/1646: *H. Franciscus Xaverius*, geschilderd voor de Brusselse Jezuïtenkerk (Sint-Pieterskerk, Gent) (TB, XXIII, p. 207; VW 587; NK, R53; NK, KL 11)
- 1644/1646: *Geboorte van Christus* (Sint-Pieterskerk, Gent) (TB, XXIII, p. 207; NK, R53)

⁸¹⁶ In het contract staat heel zorgvuldig welke personen op het tafereel in welke houding afgebeeld diende te worden en op welke grootte, net als de totale grootte van het werk. Verder mocht Nicolas hiervoor de beste verf gebruiken. Indien hij dit alles en de deadline respecteerde ontving de schilder 48 lb gr. Vl. en een halve ducaat. (NK, R53)

- 1644/1646: 4 religieuze taferelen (oa *Sybillen aanbidden het kindje Jezus*⁸¹⁷), een voor het hoogaltaar, 1 voor het altaar in het vrouwenkoor en 2 voor de rechterzijde van het priesterkoor (Kerk van het klooster Nieuwen Bosch, Gent) (TB, XXIII, p. 207; NK, R53)
- *Aanbidding der Wijzen* (Klooster Nieuwen Bosch, Gent) (TB, XXIII, p. 207)
- *Aanbidding der Wijzen* (Huis van de Broeders van St. Jan van God, Gent) (TB, XXIII, p. 207)
- *H. Familie* (Stadhuis, Gent) (TB, XXIII, p. 207; VW 587)
- *H. Drievuldigheid* (MSK, Gent; replica in Brugge) (TB, XXIII, p. 207; VW 587; NK, R53; NK, KL 11)
- *H. Ambrosius ontzegt keizer Theodosius de toegang tot de kerk* (Kapel van de H. Ambrosius, Sint-Jacobskerk, Gent) (TB, XXIII, p. 207-208; VW 587; NK, R53; NK, KL 11)
- *Alexander en Diogenes* (Bijlokemuseum, Gent) (TB, XXIII, p. 208; NK, R53)
- *Parabel van de wijnstok* (Sint-Jacobskerk, Gent) (TB, XXIII, p. 208; VW 587; NK, R53; NK, KL 11)
- *Hemelvaart van Maria* (Kerk, Kluizen) (TB, XXIII, p. 208; NK, R53)
- *H. Rochus* (Kerk, Sint-Gillis-Waas) (TB, XXIII, p. 208)
- *H. Familie in de tuin* (MSK, Gent) (TB, XXIII, p. 208; VW 587; NK, R53)
- *H. Maagd met het kindje en de H. Anna* (Kerk, Assenede) (TB, XXIII, p. 208; NK, R53; NK, KL 11)
- *H. Bernardus in extase* (Kapel van het Bijlokehospitaal, Gent) (TB, XXIII, p. 208; NK, R53)
- *Visioen van de H. Hyacinthus* (MSK, Gent) (TB, XXIII, p. 208; NK, R53)
- *H. Maagd verschijnt aan de H. Dominicus* (Sint-Lievenskerk, Houtem) (TB, XXIII, p. 208; NK, R53)
- *Kroning van de H. Maagd* (MSK, Gent) (TB, XXIII, p. 208; VW 587; NK, R53)
- *Verheerlijking van de H. Maagd* (Sint-Walburgakerk, Oudenaarde) (TB, XXIII, p. 208; NK, R53)

⁸¹⁷ Aangezien de abdij van Nieuwenbosch gedurende de godsdienstonlusten veel had geleden en het klooster volledig opnieuw opgebouwd diende te worden, verzocht de abdis van de kunstenaar een altaartafereel in plaats van geld voor de intrede van zijn dochter. Dit werk droeg de titel *Sybillen aanbidden het kindje Jezus*. De abdis, uitermate tevreden met het resultaat, belastte hem met verschillende andere taferelen. (NK, R53)

- *Verheerlijking van de H. Maagd* (Sint-Baafs, Gent) (TB, XXIII, p. 208; NK, R53)
- 12 religieuze voorstellingen uit het leven van Christus: *De doop van Jezus, De verheerlijking op Thabor, Jezus door de duivel bekoord, Jezus verjaagt de duivel, Jezus slaapt gedurende het tempeest, Jezus en de Samaritaanse vrouw, De opwekking van Lazarus, Jezus heelt de zieken, De genezing van de blinde, De visvangst, Jezus verjaagt de handelaars uit de tempel, Intrede te Jerusalem* (Sint-Salvatorkerk, Gent) (TB, XXIII, p. 208; VW 587; NK, R53; NK, KL 11)
- *Aanbidding der herders* (Kerk, Zulte) (TB, XXIII, p. 208)
- *H. Norbertus* (MSK, Gent) (TB, XXIII, p. 208; VW 587)
- *Bruiloft van Kanaän* (VW 137)
- *Borstbeeld van Christus met het kruis* (MSK, Gent) (VW 587)
- *Borstbeeld van Christus gekroond met doornen* (MSK, Gent) (VW 587)
- *Kroning van Maria* (Sint-Niklaaskerk, Gent) (VW 587; NK, R53)
- *Barmhartige Samaritaan* (Sint-Niklaaskerk, Gent) (VW 587; Im, II, p. 175; NK, R53)
- *Boodschap aan Maria* (NK, R53)
- *Blinde vrouw zicht teruggeven* (NK, R53)
- *Besnijdenis van Jezus en een pendant* (NK, R53)
- *Het leven van de H. Catharina* (Groot Begijnhof, Gent) (NK, R53)
- *H. Augustinus in extase* (NK, R53)
- Reeks *Heiligschennis van de hostie*, bestaande uit 8 of 10 werken (NK, R53)
- *H. Amandus in de kapel van de bierbrouwers* (NK, R53)
- *Marteldood van de H. Barbara* (NK, R53)
- *H. Maagd in de hemel* (NK, R53)
- *Misterie van de H. Drievuldigheid* (NK, R53)
- *HH. Thomas van Aquino, Petrus en Paulus*: pendant van het volgende (NK, R53)
- *H. Thomas van Aquino*: pendant van het vorige (NK, R53)
- *H. Dominicus bemint het sacrament van de eucharistie* (NK, R53)
- *De roeping van de H. Mattheus* (NK, R53)
- *David en Melchisedek* (NK, R53)
- *H. Franciscus in extase* (NK, R53)
- *H. Bernardus viert de mis* (NK, R53)
- *H. Bernardus en de hertog van Aquitanië* (NK, R53)
- *H. Bernardus ontvangt het bevel de abdij van Clairvaux op te richten* (NK, R53)

- *H. Bernardus beweent de Maagd* (NK, R53)
- *Veldslag van Hannibal* (Stadhuis, Gent) (NK, R53)
- *Geschiedenis van Jason* (Stadhuis, Gent) (NK, R53)
- *H. Maagd* (NK, R53)
- *H. Bernardus* (Eeklo) (NK, R53)
- *Offer van Abraham* (Sint-Niklaaskerk, Gent) (NK, R53)
- *H. Anna verdeelt het brood onder de armen* (NK, R53)
- *Aanbidding der wijzen* (Sint-Pieterskerk, Gent) (NK, R53)
- *H. Thomas* (Sint-Baafskathedraal, Gent) (NK, R53)
- Gewelf in de kapel van de bisschop met 2 landschappen, in 1791 hersteld door Van Reijsschoot (Sint-Baafskathedraal, Gent) (NK, R53)
- *Engelen dragen de zielen vanuit het purgatorium naar de hemel* (Sint-Maartenskerk, Aalst) (NK, R53)
- *Maria-ten-hemel-opneming* (Enghien) (NK, R53)
- *Kruisafneming* (Kerk, Heule) (NK, R53)
- *H. Hyacinthus* (Sint-Baafs, Gent) (NK, R53)
- *De nederlaag van Goliath* (Sint-Niklaaskerk, Gent) (NK, R53)
- Nicolas ontving nog in totaal 91 lb 14 s 8 gr. Vl. voor niet te identificeren werken, waaronder 7 lb gr. Vl. van Assenede (1642; verdwenen) en 16 lb gr. Vl. van Wachtebeke voor moraliserende werken, vermoedelijk het type van een *Laatste Oordeel* (NK, R53; EB, p. 149-150; NK, KL 11)

528Liemaekere, Jacques

➤ **Leven**

- † 1630⁸¹⁸ of 1631 te Gent (TB, XXIII, p. 207; NH, L1; NK, R53; EB, p. 104; NK, KL 11)
- Vader: Nicolas of Clays Liemaekere (glasschilder) (TB, XXIII, p. 207; NK, KL 11)
- Vrouw: Catherine Cruyt († 1629) (EB, p. 101)
- Kinderen: Jacques, Tanneken, Petronelle, Mayken, Catheline, Johanna, Franchoise

⁸¹⁸ 1630 wordt het meest naar voor geschoven als jaar van overlijden.

en Nicolas (TB, XXIII, p. 207; EB, p. 101, 102, 104; NK, KL 11)

- 1597: huis in de Slijpstraat geschonken door tante Johanna van de Velde, weduwe van Pieter Roose, met de voorwaarde dat Johanna zolang ze leefde recht had op 1 kamer zonder te moeten betalen (EB, p. 100-101)
- Woonachtig in de Slijpstraat (EB, p. 100)
- 1623/1624: een subsidie van 4 lb gr. Vl. gekregen om de houten façade van zijn huis in de Slijpstraat te vervangen door een stenen façade (EB, p. 100)

➤ **Carrière**

- Beroep: glas-, versiering-, kerkschilder en glazenmaker (TB, XXIII, p. 207; NK, R53; EB, p. 93, 100; NK, KL 11)
- 1597: meester (SB; TB, XXIII, p. 207; EB, p. 100)
- 1612: gezworene G (SB; EB, p. 100)

➤ **Werken**

- 1599 (2 december) / 1600 (2 februari): 3 s 4 gr. Vl. per dag voor de voorbereidingen van de Blijde Intrede van de aartshertogen te Gent op 28 en 30 januari 1600 (EB, p. 93; NK, KL 11)
- 1599/1600: 6 lb 13 s 4 gr. Vl. voor het schilderen van 40 “maagdenzeteltjes” voor de Blijde Intrede (EB, p. 95)
- 1615: kleurde de kerk van de abdij Groenenbriel te Gent (TB, XXIII, p. 207; NK, L42)
- 1618/1620: 9 lb gr. Vl. voor maken en schilderen van de vensters boven de zijdeur aan de zuidzijde van de Sint-Martinuskerk te Ekkergem, samen met Cornelis Horenbault (NK, L42; NK, R53; EB, p. 101; NK, KL 11)
- 1620: ramen voor de abdij Groenenbriel te Gent (TB, XXIII, p. 207; NK, L42)
- 1622/1623: 6 lb gr. Vl. voor *Christus aan het kruis* voor het hoofdportaal van de Sint-Michielskerk, betaald door de stad (TB, XXIII, p. 207; NK, R53; EB, p. 100; NK, KL 11)
- 1623/1624: 4 lb gr. Vl. voor een ornament voor een nieuwe stenen gevel voor een huis in de Sleepstraat (NK, KL 11)

- 1624: 8 lb gr. Vl. voor het schilderen van een kruis en het vergulden van verschillende appels en een kruis voor Sint-Baafs (NK, L42; NK, KL 11)
- 1628/1629: 24 lb gr. Vl. of 66 lb 13 s 4 gr. Vl. of 400 gulden voor de ramen voor Sint-Baafs te Gent, met de beeltenis van Filips IV (TB, XXIII, p. 207; NK, R53; EB, p. 101; NK, KL 11)

529Liemaekere, Jan de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1603: meester (SB)

➤ **Werken**

530Lies, Loys Michiel

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (Rek)
- 1705: meester (12 s 4 gr. Vl. door zijn insolvent vertrek) (Rek)

➤ **Werken**

531Lieu, Frans

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: vergulder (SB)
- 1680/1681: meester⁸¹⁹ (SB)

➤ **Werken**

532Lijne, Jan

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: kladschilder (SB)
- 1633: meester (SB)

➤ **Werken**

533Linden, Jan van der (Lijnden)

➤ **Leven**

- Vader: Pieter van der Linden (JD, p. 341)
- Kinderen: Adriaan (TB, XXIII, p. 241)
- 1666 (24 september): 10 lb gr. Vl. subsidie ontvangen voor stenen gevel voor zijn huis in Ketelvest (NK, KL 11)

➤ **Carrière**

⁸¹⁹ In het Schildersboek staan 5 namen uit de jaren 1680/1681 die niet terug te vinden zijn in de rekeningen. Het betreft Vermeulen, Frans Lieu, Mattheus, Jan Soelder en Carel Cabootere. Een van hen is een Fransman, vermoedelijk Frans Lieu, en betaalde wel 20 s gr. Vl. (SB, fol. 111; Rek 1680/1681)

- Professionele status: steenhouwer (SB; NK, KL 11); beeldhouwer (TB, XXIII, p. 241)
- 1643: meester (SB; TB, XXIII, p. 241; NK, KL 11)
- 1643: meester steenhouwer (JD, p. 341)
- 1646: suppoost (SB)
- 1657/1658: gezworene van de steenhouders (JD, p. 341)
- 1665: gezworene van de steenhouders (JD, p. 341)

➤ **Werken**

- 1666: 3 voorgevelreliëfs voor zijn huis in de Ketelvest (bewaard) (TB, XXIII, p. 241)

534 Linden, Adrian van der (Verlinden)

➤ **Leven**

- ° 1640 te Gent - † eind 17de eeuw (Im, II, p. 178)
- Vader: Jan van der Linden (TB, XXIII, p. 241)
- 1688/1695: 8x 10 s gr. VI. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Beroep: beeldhouwer (Rek), steenhouwer (SB; NK, L45; NK, KL 11), koopman (NK, L45), bouwmeester (NK, KL 11)
- 1669/1670: meester steenhouwer (JD, p. 341)
- 1679: meester (26 juli) (20 s gr. VI.)⁸²⁰ (SB, Rek; TB, XXIII, p. 241; NK, KL 11)
- 1680: gezworene van de steenhouders (JD, p. 341)
- 1686: gezworene van de steenhouders (JD, p. 341)
- 1688/1695: gezworene G (SB, Rek; NK, KL 11)
- 1696: gezworene van de steenhouders (JD, p. 341)

⁸²⁰ In het Schildersboek ontbreekt de voornaam, net als in de rekeningen. Volgens TB, XXIII, p. 241 gaat het om Adriaan.

➤ **Werken**

- 1687: 24 lb gr. Vl. voor de vervaardiging van een zerk voor het graf van de vader van Jan d'Olislagher (NK, L45)
- 1690: werken aan het stadhuis; namelijk een lampet, engelen, een fries, zwart gepolijst marmer en een kruis (TB, XXIII, p. 241; NK, L45; NK, KL 11)
- 1690/1693: 235 lb gr. Vl. voor een altaar in de Sacramentskapel, samen met J.B. Helderberg (Sint-Michielskerk, Gent) (NK, L45; NK, KL 11)
- 1691: werken aan het stadhuis (TB, XXIII, p. 241; NK, L45)
- Pesthuis te Gent herbouwen (Im, II, p. 178; NK, KL 11)
- Hielp bij de bouw van de poort aan de Vismarkt, met voorstelling van de Leie en Schelde, en verder Neptunus en zeepaardjes; de prijs van de nieuwe Vismarkt bedroeg meer dan 3000 lb gr. Vl. (TB, XXIII, p. 241; VW 370; NK, KL 11)
- Schouw in het stadhuis (VW 1066)

535 Linden, Cornelis van der

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB), beeldhouwer (Rek)
- 1706: meester (30 december) (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

536 Linden, Joannes van der

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: steenhouwer (SB; NK, KL 11)
- 1627: meester (SB; NK, KL 11)
- 1646: suppoost (SB)

➤ **Werken**

- 1637: ontving 3 lb 5 s gr. Vl. vermoedelijk voor arbeidsuren van hem en zijn knechten voor het maken van het grafmonument voor abt Lucas in de Gentse kathedraal (NK, KL 11)

537Lippens, Arnout

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB, NK, KL 11)
- 1667: meester (13 januari 1669) (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 11)

➤ **Werken**

538Lohier, Mark (Loyer)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: marmeraar (SB, Rek; NK, KL 12), schilder, marmeraar en vergulder (NK, L54)
- 1690: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 12)
- 1693: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

- 1690: marmeren van een schouw en een *Portret van de vorst* op het stadhuis (NK, KL 12)
- 1690/1691: 6 lb 8 s gr. Vl. voor het opkuisen van schilderijen in de Sint-Michielskerk (NK, KL 12)
- 1691: actief voor de armenkamer (NK, L54; NK, KL 12)
- 1691: schilderen van vensters, kasten en deuren in de schatkamer van het stadhuis (NK, KL 12)
- 1692: schilderen en vergulden van deuren op het stadhuis (NK, KL 12)

539Loo, Arent van

➤ **Leven**

- † 1604 (NK, KL 12)
- Vader: Pierre van Loo (NK, L60; NK, KL 12)
- Kind: François (steenhouwer) (EB, p. 93)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB); beeldhouwer (TB, XXIII, p. 365), steenhouwer en architect (EB, p. 93, 105; NK, KL 12)
- 1583: gezworene G (SB; TB, XXIII, p. 365; NK, KL 12)
- 1587: gezworene G (SB; TB, XXIII, p. 365; NK, KL 12)
- 1598: gezworene G (SB; TB, XXIII, p. 365; NK, KL 12)
- 1600: gezworene G (SB; TB, XXIII, p. 365; NK, KL 12)

➤ **Werken**

- 1581: vervaardigen van de grafombe van François Cabillou, heer van Mullem en burgemeester van Oudenaarde (NK, L60; NK, KL 12)
- Verzorgde de plannen van de Bollaertskamer, gebouwd 1581/1582 (NK, KL 12)
- 1581/1582: actief voor de Sint-Michielskerk te Gent (NK, L60)
- 1583/1584: 10 s gr. Vl. voor het maken van een vorm in opdracht van de stad om loden voorwerpen te gieten voor de schippers (NH, N6)

- 1599 (2 december) / 1600 (2 februari): 8 s 4 gr. Vl. per dag voor de voorbereidingen van de Blijde Intrede van de aartshertogen te Gent op 28 en 30 januari 1600 (EB, p. 93)
- 1601: 34 lb 19 s 8 gr. Vl. voor het leveren van stenen (blauwe en witte arduinsteen) voor een zuil op de Vrijdagmarkt, waarop het stenen beeld van Karel V zou komen, gemaakt door de Antwerpenaar Norbert de Nole (TB, XXIII, p. 365; EB, p. 96; NK, KL 12)
- 1601/1602: 133 lb 6 s 8 gr. Vl. voor het leveren van stenen (arduinsteen) voor hetzelfde standbeeld (EB, p. 96; NK, KL 12)
- 1603/1604: 20 lb gr. Vl. voor het maken van de plannen voor de nieuwbouw van het schepenhuis van gedeele, waar hij 6 maand aan werkte (TB, XXIII, p. 365; NK, L60; EB, p. 105, 106; NK, KL 12)
- 28 s 1 gr. Vl. voor het hermaken van een leeuwenhoofd (NK, L60; NK, KL 12)
- 3 lb gr. Vl. ontvangen voor verrichte arbeid (NK, L60)

540Loo, Francis van

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (Rek, Extr)
- 1722: meester (13 juni) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr)

➤ **Werken**

541Loo, Guillaume van

➤ **Leven**

- 1701: 20 s gr. Vl. voor een vertering in het huis van een Guillaume van Loo (Rek)
- 1703/1707: 5x 20 s gr. Vl. voor vertering in het huis van een Guillaume van Loo (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: kladschilder (SB, Rek)
- 1690: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)
- 1691/1692: 2x lidgeld niet betalen wegens eerste jaar (Rek)

➤ **Werken**

542Loo, Pieter van

➤ **Leven**

- Vader: Jan van Loo (NK, L60; NK, KL 12) of misschien Lievin van Loo (EB, p. 93; NK, KL 12)
- Zoon: Arent van Loo (NK, KL 12)
- Woonachtig in de Burgstraat (NK, L60)

➤ **Carrière**

- Professionele status: steenhouwer en beeldsnijder (NK, L60; EB, p. 93; NK, KL 12)
- 1574: gezworene G (SB; NK, KL 12)
- 1583/1584: gezworene van de steenhouwers (JD, p. 340)
- 1584: gezworene G (SB; NK, KL 12)

➤ **Werken**

- 1550: Kruisbeeld voor het kerkhofportaal van Sint-Jacobs te Gent (TB, XXIII, p. 365)
- 1599 (2 december) / 1600 (2 februari): 3 s 4 gr. Vl. per dag aan een Pieter van Loo voor de voorbereidingen van de Blijde Intrede van de aartshertogen te Gent op 28 en 30 januari 1600 (EB, p. 93; NK, KL 12)

543Loo, Pieter Arentsz. van

➤ **Leven**

- Vader: Arent van Loo (SB; NK, L60; NK, KL 12)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, L60; NK, KL 12)
- 1600: meester (SB; NK, L60; NK, KL 12)

➤ **Werken**

544Loontsens, Laurens

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek, Extr)
- 1723: meester (27 januari) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr)
- 1741: meester huisschilder (JD, p. 337)
- 1745/1747: gezworene van de huisschilders (PS; VH b, p. 309; JD, p. 337)
- 1750: gezworene van de huisschilders (JD, p. 337)
- 1755/1758: gezworene van de huisschilders (JD, p. 337)
- 1766: gezworene van de huisschilders (JD, p. 337)
- 1768/1770: gezworene van de huisschilders (JD, p. 337)
- 1772: gezworene van de huisschilders (JD, p. 337)

➤ **Werken**

545Loots, Adrianus

➤ **Leven**

- Jonkheer en ridder (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1614: schepen van gedele (MB, III, p. 148)
- 1616: schepen van gedele (MB, III, p. 150)
- 1618: schepen van de keure (MB, III, p. 153)
- 1626: overste O (SB)
- 1633: overste O (SB)

➤ **Werken**

546Lotu, Jacobus

➤ **Leven**

- Zonen: Jacobus (huisschilder) en Martinus (huisschilder) (JD, p. 337)

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (Rek, Extr)
- 1726: meester (23 oktober) (20 s gr. VI.) (Rek, Extr)
- 1752: kandidaat gezworene van de huisschilders (156bis 59)

➤ **Werken**

547Maeke, Rogis (Macqué, Joris)

➤ Leven

- Vader: Joris Maeke (steenhouwer) (JD, p. 337)

➤ Carrière

- Professionele status: beeldsnijder (SB, Rek; NK, KL 12), steenhouwer (NK, KL 12)
- 1688: meester steenhouwer (JD, p. 337)
- 1689: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 12)
- 1695: gezwoorene van de steenhouders (JD, p. 337)
- 1710: gezwoorene van de steenhouders (JD, p. 337)
- 1716: gezwoorene van de steenhouders (JD, p. 337)

➤ Werken

548Maes, Dieric

➤ Leven

➤ Carrière

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 12)
- 1598: meester (SB; NK, KL 12)

➤ Werken

- *Een bisschop, biddende voor de zieken* (NK, KL 12)

549Maes, Pieter

➤ **Leven**

- 1658/1659: 2x 10 s gr. Vl. loon als gezwoorene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: steenhouwer (SB; NK, KL 12)
- 1634: meester (SB; NK, KL 12)
- 1646: suppoost (SB)
- 1652/1653: gezwoorene van de steenhouwers (JD, p. 337)
- 1658/1660: gezwoorene G (SB, Rek; NK, KL 12)
- 1659/1675; stadsstenhouwer (JD, p. 337)

➤ **Werken**

- 1644: arduinwerk voor de kerktoren van Nieuwen Bosch (NK, KL 12)
- 1658: gewelf plaatsen in de Sint-Niklaaskerk gedurende de periode 1 juli - 3 augustus (NK, KL 12)
- 1661: vernieuwen van de arduinen bogen en de omkadering van 16 vensters en de kapitelen van de toren van de Sint-Niklaaskerk, een werk aangenomen door Andries Boude voor 16000 gulden; Maes leverde Brabantse steen voor herstelling van 8 vensters (NK, KL 12)

550Maes, Pieter (Pieter Francies)

➤ **Leven**

- vermoedelijk ° 1753 - † 1815 (NK, KL 12)
- Kind: Jan-Baptiste Maes (NK, KL 12)

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (Rek; NK, KL 12)
- 1763/1768: meester (20 s gr. VI.) (Rek; NK, KL 12)
- Leermeester van zijn zoon Jan-Baptiste (NK, KL 12)

➤ **Werken**

- 1786: 18 s gr. VI. wisselgeld voor het herstellen van 2 schilderijen in opdracht van Baudeloo (NK, KL 12)
- 4 waterverfschilderijen in Sint-Baafs, stammend uit het begin van de 18de eeuw: (1) *Ark van Noah*, (2) *Zondvloed*, (3) *Barmhartige Samaritaan* en (4) *De Verloren zoon* (NK, KL 12)

551 Maevens, Jacobus

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek)
- 1763/1768: meester (20 s gr. VI.) (Rek)
- 1773: meester huisschilder (JD, p. 337)

➤ **Werken**

552 Malisar, Flamine (Flaminio)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB)
- 1604: meester (SB; NK, KL 12)
- 1612: gezworene G (SB; NK, KL 12)
- 1646: suppoost (SB)

➤ **Werken**

- 1616: *Kruisafhaling* (VW 137)

553 Mambaes, Wernier (Mambach)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB, Rek; NK, KL 12), beeldhouwer (NK, M23)
- 1678: meester schrijnwerker (JD, p. 337)
- 1681: gezworene van de schrijnwerkers (JD, p. 337)
- 1694: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 12)
- 1695: lidgeld niet betalen (Rek)
- 1715/1716: gezworene van de schrijnwerkers (JD, p. 337)
- 1720: gezworene van de schrijnwerkers (JD, p. 337)

➤ **Werken**

- 1686: een Mambach leverde 2 zwarte lijsten aan het stadhuis (NK, M23; NK, KL 12)
- 1690: actief voor de Sint-Michielskerk te Gent (NK, KL 12)
- 1694/1697: als schrijnwerker, samen met Jan-Baptiste Helderbergh, maken van preekstoelen in de kerk van Sint-Michiel voor het bedrag van 191 lb 15 s 7 gr. Vl. in 4 verschillende schijven (NK, M23; NK, KL 12)
- 1702/1703: 44 lb 15 s gr. Vl. voor het maken van portaaldeuren in de Sint-Niklaaskerk te Gent (NK, M23; NK, KL 12)
- 1704: actief voor de Sint-Niklaaskerk te Gent (NK, M23)
- 1705/1706: 3 lb 16 s 7 gr. Vl. voor een altaar in de Sint-Niklaaskerk te Gent (NK, M23; NK, KL 12)
- 1707: actief voor de Sint-Niklaaskerk te Gent (NK, M23)
- 1721/1723: 125 lb gr. Vl. voor schrijnwerk (nieuw gestoelte) in de Sint-

Michielskerk (NK, KL 5; NK, KL 12)

554 Mandere, Joos van der

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1646: suppoost (SB)
- 1647: meester (SB)

➤ **Werken**

555 Mandere, Pieter van (Mandele, Vermandere)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB; NK, KL 12); schilder (TB, XXIV, p. 1)
- 1666: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; TB, XXIV, p. 1; NK, KL 12)
- 1671/1673: gezworene G (SB, Rek; NK, KL 12)⁸²¹

➤ **Werken**

- 1671: 100 lb gr. Vl. voor *De geboorte van Christus* voor het hoogaltaar van de Sint-Salvatorkerk te Gent (niet bewaard) (TB, XXIV, p. 1; NK, KL 12)
- 1676/1677: 16 s gr. Vl. voor het verlichten van een schilderij op het kerkhof van de Sint-Michielskerk (NK, KL 12)

⁸²¹ Pieter van Mandere is gezworene in de periode 1671-1673 en niet in de jaren 1671-1677 en 1680 zoals TB, XXIV, p. 1 beweert.

- *HH. Carolus Borromeus, Sebastiaan en Rochus die de goddelijke genade aanroepen* (Sint-Michielskerk, Gent) (TB, XXIV, p. 1; NK, KL 12)
- *Verkiezing van de H. Gregorius tot paus* (Sint-Michielskerk, Gent) (TB, XXIV, p. 1)
- *H. Gregorius neemt Christus op in zijn paleis* (Sint-Michielskerk, Gent) (TB, XXIV, p. 1)
- *H. Familie* (Karmelietenkerk, Gent) (TB, XXIV, p. 1)
- *Aanbidding van de koningen* (Sint-Niklaaskerk, Gent) (TB, XXIV, p. 1)

556 Manilius⁸²², Servaes Servaesz. (Manelius)

➤ **Leven**

- † 23 mei 1665 te Gent (TB, XXIV, p. 18; NH, M1; NK, KL 12)
- Vader: Servaes Manilius (drukker, † 1649) (SB; NH, M1)
- Moeder: Marie Duffels († 1669) (NH, M1)
- Vrouw: Elisabeth Mussche, dochter van Jean (1630)
- Kinderen: Norbertus, Servaes, Pieter (geschoeide karmeliet) en Anne (vrouw van Claude Cattoir, procureur in de Raad van Vlaanderen) (TB, XXIV, p. 18; NH, M1)
- Een Servaes Manilius, zoon van Servaes, kocht een huis in de Vilderstraat bij de Paardenkouter (NH, M1)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB), beeldhouwer (NH, M1)
- 1627: meester (SB; TB, XXIV, p. 18; NH, M1; NK, KL 12)
- 1637: gezworene G (SB; NH, M1; NK, KL 12)
- 1646: suppoost (SB)
- 1648/1649: deken G (SB; NH, M1)
- 1664: leerling Jacques de Back, zoon van Jacques (NH, M1)

⁸²² De familie Manilius was een Gentse beeldsnijder- en beeldhouwerfamilie uit de 17de - 18de eeuw. (TB, XXIV, p. 18)

➤ **Werken**

- 1634: beeldhouwde kapitelen en cartouches voor het Gentse stadhuis (NH, M1; NK, KL 12)
- 1642: altaar met standbeelden van de HH. Cornelius en Eligius voor de kerk van Vosselare (TB, XXIV, p. 18)
- 1643: sneed de blazoenen van de heer Damman (NK, M26)
- 1654: 10 lb 11 s 8 gr. Vl. voor een tabernakel voor de kerk van Watervliet, samen met Jacob Sauvage (TB, XXIV, p. 18; XXIX, p. 498; NH, M1; NK, KL 12)
- 1654 (9 februari): 16 lb 13 s 4 gr. Vl. voor het snijden van een kruisbeeld en 2 andere beelden voor de Baudeloo-abdij (NK, M26; NK, KL 12)
- 1665: altaar voor de Augustijnenkerk te Gent (TB, XXIV, p. 18; NH, M1)
- Houten beelden van de HH. Carolus Borromeus en Brigitte en Piëta in de Sint-Niklaaskerk te Gent (TB, XXIV, p. 18; NH, M1)
- OLV met Christus op de arm (Kerk, Lembeke) (NK, KL 12)
- Ook voor de kerken van Eeklo, Lokeren, Lede en Tielt werkzaam (TB, XXIV, p. 18)

557 Manilius, Servaes

➤ **Leven**

- Vader: Servaes Manilius (TB, XXIV, p. 18)
- Broer: Norbertus Manilius (TB, XXIV, p. 18)
- Kinderen: Ghiselbert (° 1679) (NH, M1)
- Een Servaes Manilius, zoon van Servaes, kocht een huis in de Vilderstraat bij de Paardenkouter (NH, M1)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, KL 12)
- 1666: opleiding te Parijs⁸²³ (TB, XXIV, p. 18; NH, M1)
- 1667: meester (4 maart 1669) (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; TB, XXIV, p. 18; NH, M1; NK, KL 12)

➤ **Werken**

- 1676/1681: vervaardigde zegels en houten matrijzen voor de stad (TB, XXIV, p. 18, NH, M1)
- 1678/1679: 47 lb gr. Vl. voor het vervaardigen van beelden voor de biechtstoel in de Sint-Michielskerk (NK, KL 12)
- 1683/1684: snijden van 4 houten beelden van de H. Sebastiaan voor op een troon in de Sint-Jacobskerk (Zut, I, p. 99, II, p. 53)
- 1687: 1 lb 10 s gr. Vl. voor het maken van 2 modellen voor de ommegang van de Augustijnen in 1687 (NH, M1; NK, KL 12)
- 1687: betrokken bij de aankleding van de “Ommegang-wagen” (TB, XXIV, p. 18)
- 1688/1689: restauratiewerken aan het standbeeld van Karel V op de Vrijdagmarkt (NH, M1)
- 1688/1690: 15 lb gr. Vl. voor het maken van een verdiep in de kapel van OLV (NK, M26; NK, KL 12)
- 1689: vervaardigde zegels en houten matrijzen voor de stad (TB, XXIV, p. 18; NH, M1)
- 1689: gebeeldhouwde nis voor de rederijkerskamer Maria ter Eeren (NK, M6)
- 1706: 1 lb 1 s gr. Vl. voor het maken van een nieuwe voet voor dezelfde kamer (NK, M26; NK, KL 12)

558Manilius, Antonius Joannes

⁸²³ Op 28 januari 1666 schreef hij vanuit Parijs een brief aan zijn moeder dat, aangezien het beroep te Gent niet rendabel was, hij niet dadelijk de terugreis zou aanvatten. (NH, M1)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldhouwer (Rek; NK, KL 12)
- 1753: meester (20 s gr. Vl.) (Rek; NK, KL 12)
- 1756/1758: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

- 1751: snijden en schilderen van het beeld van de H. Anna en het snijden van de troon van de H. Anna (Kerk, Lembeke) (NK, KL 12)
- 1753: snijden van de beelden van de H. Gillis en de H. Macharius (Kerk, Lembeke) (NK, KL 12)
- 18 lb gr. Vl. voor snijwerk aan de orgelkast in de kerk van Meldert (NK, KL 12)

559Manilius, B.⁸²⁴

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek; NK, KL 12)
- 1770: meester (20 s gr. Vl.) (Rek; NK, KL 12)

➤ **Werken**

560Manilius, Gijselbrecht

⁸²⁴ Vermoedelijk betreft het hier Balduinus Antoonsz. Manilius, die in 1771 het meesterschap van de huisschilders verwierf. (JD, p. 337)

➤ **Leven**

- ° 1679 (NH, M1)
- 1720/1724: 5x 10 s gr. Vl. loon als gezwoorene (Rek)
- 1734/1736: 3x 10 s gr. Vl. loon als gezwoorene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB, Rek, Extr; NK, KL 12), beeldhouwer (NH, M1)
- 1712: meester (3 januari) (20 s gr. Vl.) (SB, Rek, Extr; NH, M1; NK, KL 12)
- 1720/1724: gezwoorene G (Rek, Extr; NK, KL 12)
- 1734/1736: gezwoorene G (Rek, Extr; NK, KL 12)

➤ **Werken**

- 1724: 8 s gr. Vl. voor het maken van 2 appels voor het vaandel van de nering (Rek)
- 1743: vervaardigde de toortsen van de schrijnwerkers (NK, KL 12)

561**Manilius, Norbertus**

➤ **Leven**

- Vader: Servaes Manilius (TB, XXIV, p. 18)
- Broer: Servaes Manilius (TB, XXIV, p. 18)
- Woonachtig bij de watermolens (NK, M26)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, KL 12)
- 1666: meester (SB; TB, XXIV, p. 18; NH, M1; NK, KL 12)
- Aanwezig: J. van Herseke en Joos Verylien (SB)

➤ **Werken**

- Hielp vader bij beeldhouwwerken aan het hôtel van de graaf van Wakken te Gent (NH, M1)
- 1675: blazoenen voor herenhuis te Gent (TB, XXIV, p. 18)
- 1675: 4 wapenschilden van de stad Gent voor de som van 20 s gr. Vl. (TB, XXIV, p. 18; NH, M1)

562Marcheu, Antoon

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB)
- 1624/1625: meester (SB)

➤ **Werken**

563Mare, Pieter de (Marez)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, KL 12), steenhouwer (NK, KL 12)
- 1630: meester (SB; NK, KL 12)
- 1641: gezworene van de steenhouders (JD, p. 333)
- 1646: suppoost (SB)

➤ **Werken**

564Marissal, Guillielmus Jozephus

➤ **Leven**

- Vader: Philippe Charles Marissal (NK, KL 12)
- Rechterhand van zijn vader gedurende diens laatste levensjaren (NK, KL 12)

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (Rek; NK, KL 12)
- 1759: meester (20 s gr. VI.) (Rek; NK, KL 12)

➤ **Werken**

565Marissal, Philippe Charles

➤ **Leven**

- ° 22 augustus 1698 te Gent - † 14 februari 1770 te Gent (15 of 16 februari, Karmelietenkerk) (TB, XXIV, p. 116; Im, II, p. 204; Vl. Bl., IIIM 6; VH b, p. 321-322; NK, KL 12)
- Vrouw: Isabella Kimpe (VH b, p. 321-322)
- Kind: Guillielmus Jozephus (NK, KL 12)
- Enkele jaren van zijn leven aanwezig in Parijs en Italië (NK, KL 12)
- Woonachtig in de onmiddellijke nabijheid van de Sint-Michielskerk (VW 1169)
- 1737/1739: 3x 10 s gr. VI. loon als gezworene (Rek)
- 1759/1762: 4x 10 s gr. VI. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (Rek, Extr; NK, KL 12); historie- en portretschilder (TB, XXIV, p. 116)
- Leerling van Gilles le Plat (TB, XXIV, p. 116; Im, II, p. 204; NK, KL 12)
- 1729: meester (5 november) (20 s gr. VI.) (Rek, Extr; NK, KL 12)
- 1737/1739: gezworene G (Rek; NK, KL 12)
- Verdere bekwaming te Parijs gedurende 4 jaar (1743-1747) (Im, II, p. 204; FF, p. 25; NK, KL 12)
- Vertoefde tijdelijk in Italië (NK, KL 12)
- 1751 (20 september): toestemming van het Gentse stadsbestuur voor de oprichting van de Gentse Academie⁸²⁵ naar Frans voorbeeld op de bovenverdieping van het Hof van Sint-Antonius⁸²⁶ en aldus de stichter van de Academie voor Beeldende Kunsten te Gent, die officieel werd geopend op 3 november 1751 (TB, XXIV, p. 116; VW 1169; Im, II, p. 204; NK, M31; Vl. Bl., IIIM 6; VH b, p. 312-313; NK, KL 12)
- 1759/1762: gezworene G (Rek)

➤ **Werken**

- Het verhaal gaat dat Marissal meer begaafd was om zijn kunst aan anderen aan te leren dan om er zelf in uit te munten (Im, II, p. 204)
- 1739: 26 lb gr. VI. wisselgeld voor *Opwekking van Lazarus* in opdracht van Baudeloo (NK, M31; NK, KL 12)
- 1740: 26 lb gr. VI. wisselgeld voor *Christus drijft de duivel uit de bezetenen* (NK, M31; NK, KL 12)
- 1743: 10 lb 10 s gr. VI. voor het schilderen van een portret van hare majesteit de koningin van Hongarije en Bohemen voor het college van Oudburg (VW 1018; NK, M31)
- 1744/1745: 100 gulden voor *De vier seizoenen* voor in het kantoor van de prelaat van de Baudeloo-abdij (NK, M31; NK, KL 12)

⁸²⁵ Maria Theresia gaf in 1771 aan deze instelling de titel Koninklijke Academie van Teken-, Schilder- en Bouwkunst. (Im, II, p. 204)

⁸²⁶ In 1752 werd de Academie overgeplaatst naar het stadhuis en dit gedurende 3 jaar, vervolgens naar het bovengedeelte van het Stadspakhuis op de Korenmarkt. In 1804 uiteindelijk verplaatst naar het College der Augustijnen. (Im, II, p. 204)

- 1746: 24 lb 13 s 4 gr. Vl. courant voor het schilderen van 3 taferelen voor de prelaat van Baudeloo (NK, M31; NK, KL 12)
- 1752: 4 lb 13 s 4 gr. Vl. voor het maken van een schets voor het schilderij *De schieting van de prins* (NK, KL 12)
- 1757: fresco's op de zoldering in de bibliotheek van het Augustijnenklooster te Gent, aangetast door een brand in 1838 (TB, XXIV, p. 116; FF, p. 26)
- Altaartafereel *Job op de mesthoop door zijn vrouw bespot* (Kapel van Job, Sint-Niklaaskerk, Gent) (TB, XXIV, p. 116; FF, p. 25; NK, KL 12)

566Mars, Melchior de la

➤ **Leven**

- ° te Gent voor 1585 - † na 1622 (ID, p. 250)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, M33; NK, KL 12), kunsthandelaar (ID, p. 250)
- 1619: meester (SB; NK, M33; NK, KL 12)
- 1622: gezworene G (SB; NK, KL 12)

➤ **Werken**

- 1621: *Verrijzenis* voor de Augustijnen (NK, M33; NK, KL 12)
- *H. Petrus* en *H. Paulus*, beiden waren aanwezig in de collectie van Lodewijk XIV (ID, p. 250)
- *Magdalena in extase tussen twee engelen* (ID, p. 250)

567Martelaere, François de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (SB, Rek)
- 1707: meester (10 augustus) (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

568Martens, Philippe

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB, Rek; NK, KL 12); beeldhouwer (TB, XXIV, p. 150)
- 1694: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; TB, XXIV, p. 150; NK, KL 12)
- 1695: meester steenhouwer (JD, p. 337)
- 1700: gezworene van de steenhouders (JD, p. 337)
- 1705/1707: bestuursfunctie bij de steenhouders (JD, p. 337)
- 1714: gezworene van de steenhouders (JD, p. 337)
- 1718: gezworene van de steenhouders (JD, p. 337)
- 1719: bestuursfunctie bij de steenhouders (JD, p. 337)
- 1723: gezworene van de steenhouders (JD, p. 337)
- 1731: gezworene van de steenhouders (JD, p. 337)

➤ **Werken**

- 1704/1719: betalingen voor werken aan Sint-Baafs; waaronder op 30 april 1704 en 9 februari 1705 respectievelijk 10 lb gr. Vl. courant en 50 lb gr. Vl. wisselgeld

voor een hoofdaltaar, een kapelafsluiting samen met J. Hebbelinck (TB, XXIV, p. 150; NK, KL 12)

- 1710/1712: actief voor de Sint-Jacobskerk (TB, XXIV, p. 150)
- 1712: marmeren bekleding van de Sacramentskapel in de Sint-Michielskerk te Gent voor 2550 gulden (TB, XXIV, p. 150; NK, KL 12)
- 1713: marmeren bekleding van de kapel van OLV in Sint-Baafs te Gent (TB, XXIV, p. 150; NK, KL 12)
- 1717: werkzaam aan de versieringen van het tabernakel en de achterzijde van het hoogaltaar van Sint-Baafs te Gent, samen met J. Coppens en J. Hebbelinck (TB, XXIV, p. 150; NK, KL 12)
- 1718/1720: actief voor de Sint-Jacobskerk (onder meer marmeren zijportalen in het koor) (TB, XXIV, p. 150; NK, KL 12)

569 Martens, François

➤ **Leven**

- Vader: Philippe Martens (JD, p. 337)

➤ **Carrière**

- Professionele status: ornamentbeeldhouwer (Rek, Extr)
- 1728: meester steenhouwer (JD, p. 337)
- 1729: meester (18 januari) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr)

➤ **Werken**

570 Martens, Jacobus

➤ **Leven**

- 1756/1758: 3x 10 s gr. Vl. loon als gezwoene (Rek)
- 1769/1773: 5x 10 s gr. Vl. loon als gezwoene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldhouwer (Rek; TB, XXIV, p. 150; NK, KL 12)
- 1742: meester (20 s gr. Vl.) (Rek; NK, KL 12)
- 1756/758: gezwoene G (Rek; TB, XXIV, p. 150; NK, KL 12)
- 1769/1773: gezwoene G (Rek; TB, XXIV, p. 150; NK, KL 12)

➤ **Werken**

- 1746: lambrisering met 2 basreliëfs (Dooop en Martelaarschap van de H. Barbara) in de Barbarakapel (Sint-Jacobskerk, Gent) (TB, XXIV, p. 150)
- 1751/1753: 36 lb gr. Vl. voor houtsculpturen achter het hoogaltaar (Sint-Jacobskerk, Gent) (TB, XXIV, p. 150; NK, KL 12)
- 1752: kruiswegstatie voor het kerkhof van Sint-Jacobs te Gent (TB, XXIV, p. 150)
- 1754: communiebank en de marmeren bekleding van de kapel van OLV (Sint-Jacobskerk, Gent) (TB, XXIV, p. 150; NK, KL 12)
- 1758: 280 lb gr. Vl. voor het marmeren grafgedenkteken voor kanunnik Ferdinand van Braunschweig-Lüneberg († 1753) in Sint-Baafs te Gent (TB, XXIV, p. 150)
- 1761: 24 lb gr. Vl. ontvangen voor de lambrisering van het koor van de Sint-Corneliskerk te Aalter (TB, XXIV, p. 150)
- 1774/1777: 8 s 2 gr. Vl. voor het repareren van toortsen van de glasmakers (Ver)
- 1783: Ecce homo voor Sint-Jacobs (NK, KL 12)
- 44 gulden ontvangen van Josephus Louis Peeters voor het snijden van een Piëta (Vl. Bl., IVP 4)

571 Martens, Marcus

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1669/1670: meester (14 juli) (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

572Matthijs, Bertolomeus

➤ **Leven**

- Getrouwd (VH b, p. 227)
- Kinderen (VH b, p. 227)
- 1624: aanwezig te Gent (VH b, p. 227)
- 1633 (19 augustus): poorter te Gent (VH b, p. 227)

➤ **Carrière**

- Professionele status: steenhouwer (SB; VH b, p. 227)
- 1633: meester (SB)
- 1646: suppoost (SB)
- 1649: gezworene van de steenhouwers (JD, p. 337)

➤ **Werken**

573Matthijs, Bertolomeus

➤ **Leven**

- Vader: Gillis Matthijs (JD, p. 337)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, KL 12)

- 1685: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, KL 12)
- 1688: meester steenhouwer (JD, p. 337)
- 1703: gezworene van de steenhouders (JD, p. 337)
- 1705/1707: bestuursfunctie bij de steenhouders (JD, p. 337)

➤ **Werken**

574Matthijs, Gillis

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: steenhouwer (SB; NK, KL 12)
- 1633: meester (SB; NK, KL 12)
- 1646: suppoost (SB)

➤ **Werken**

- 1670: bekleding van de H. Thomaskapel in de Gentse Sint-Michielskerk (NK, M37)

575Matthijs, Gillis (Mattheijs)

➤ **Leven**

- Kinderen: Jan en Hendrik (TB, XXIV, p. 265)
- 1674/1676: 3x 10 s gr. VI. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder en steenhouwer (SB; NK, KL 12), beeldhouwer (TB, XXIV, p. 265)

- 1657: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; TB, XXIV, p. 265; NK, KL 12)
- 1674/1676: gezworene G (SB, Rek; NK, KL 12)

➤ Werken

- 1696: hielp meer dan vermoedelijk Jan Matthijs met de marmeren bekleding van de kapel van de Drievuldigheid in de Sint-Jacobskerk te Gent (TB, XXIV, p. 265; NK, M37; NK, KL 12)

576Matthijs, Hendrik⁸²⁷

➤ Leven

- 1701/1702: 2x 10 s gr. VI. loon als gezworene (Rek)
- 1703: vertrokken uit de stad (Rek)

➤ Carrière

⁸²⁷ Een Hendrik Matthijs, beeldhouwer en architect, werd geboren te Gent in het jaar 1657 en stief daar op 5 september 1752 en werd begraven in de Sint-Michielskerk. Hij was de zoon van Gilles Matthijs, de broer van Jan Matthijs en net als zijn broer leerling van Rombout Pauwels. Hij zou gezworene geweest zijn van de Sint-Lucasgilde in de jaren 1701-1702 en in de jaren 1720-1724. Hij verbleef onder andere in Italië, Spanje en Engeland. Hij was tevens kapitein van de burgerwacht. Zijn belangrijkste werken waren: bouw van het herenhuis d'Alcantata te Gent (1713), voltooiing van de Sint-Pieterskerk te Gent, grafteken van baron Joachim du Puget in de Catherinakapel van de Sint-Baafskathedraal te Gent (met een marmeren obelisk en een portretmedaillon), wapenhouder (Leuven, 1722), marmeren epitaaf voor het graf van baron De la Serre in Sint-Baafs, en twee stenen vazen voor het vroegere Pakhuis, waarvoor hij 55 lb 13 s 4 gr. VI. kreeg op 4 juli 1725. Hij tekende in de jaren 1726/1728 een schets voor een trede in Sint-Baafs. (TB, XXIV, p. 265; Im, II, p. 209; NK, M37; NK, KL 12; HR, p. 85)

Ik verkies de info hier in een voetnoot te plaatsen, aangezien er geen zekerheid is met betrekking tot welke Hendrik Matthijs het feitelijk gaat. Volgens TB zijn nr. 580 en 582 identiek, maar dit lijkt me helemaal niet zeker. TB vermeldt immers dat Hendrik Matthijs het beroep van beeldhouwer beoefende. Het lijkt dan ook weinig waarschijnlijk dat hij gezworene van de fijnschilders zou zijn in de periode 1720-1724. Het is wel de schilder Hendrik Matthijs die het banner van de metselaars en steenhouders beschilderde in 1694 en tevens een stuk van Volxsom keurde. (NK, KL 12)

- Professionele status: -
- 1701/1702: gezworene G (SB, Rek)

➤ **Werken**

577Matthijs, Hendrik

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (Rek, Extr)
- 1720: meester (20 s gr. VI.) (Rek, Extr)
- 1739/1740: lidgeld niet betalen wegens niet uitoefenen van de nering (Rek)
- 1742: lidgeld niet betalen wegens niet uitoefenen van de nering (Rek)

➤ **Werken**

578Matthijs, Hendrik (Henricus)

➤ **Leven**

- 1720/1724: 5x 10 s gr. VI. loon als gezworene (Rek)
- 1725: 5 lb 3 s 7 gr. VI. ontvangen van de nering, die hij eerst had bijgelegd bij de rekening van 1720/1724 die 5 lb 3 s 7 gr. VI. in het rood eindigde (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder⁸²⁸ (Rek, Extr)
- 1720/1724: gezworene G (Rek, Extr)

➤ **Werken**

579 Matthijs, Jan

➤ **Leven**

- ° te Gent - † 1710 te Gent (Sint-Michielskerk, Gent) (TB, XXIV, p. 265; Im, II, p. 209; NK, M37; NK, KL 12; HR, p. 84)
- Vader: Gilles Matthijs (beeld- en steenhouwer) (TB, XXIV, p. 265; NK, M37; NK, KL 12)
- Moeder: Jeanne Spillebaut (NK, M37; NK, KL 12)
- Broer: Hendrik (TB, XXIV, p. 265; NK, M37)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, KL 12), beeldhouwer (TB, XXIV, p. 265)
- Leerling van Rombout Pauwels (TB, XXIV, p. 265; Im, II, p. 209; NK, M37)
- 1685: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; TB, XXIV, p. 265; NK, KL 12)
- 1688: meester steenhouwer (JD, p. 337)
- 1694: gezworene van de steenhouwers (JD, p. 337)
- 1711: gezworene van de steenhouwers (JD, p. 337)

➤ **Werken**

- 1682 (4 maart): 4 s gr. Vl. aan een Jan Matthijs en Steven Pieters voor een halve dag een beeld te dragen (NK, KL 12)
- 1686: 2 modellen voor een schouw in de zaal van de keure (NK, M37; NK, KL 12)
- 1689: wijngeld verdiend door het herwerken van een marmeren schouw (NK, KL

⁸²⁸ Hendrik Matthijs staat genoteerd als gezworene van de fijnschilders. (Rek, 1720/1724; Extr)

12)

- 1692/1699: marmeren altaar voor de kerk van Sint-Martinus te Ekkergerem (TB, XXIV, p. 265)
- 1695: grafteken van Guillaume de Bronchorst en zijn vrouw Marie in de Sint-Jacobskerk te Gent (TB, XXIV, p. 265; NK, M37; NK, KL 12; HR, p. 84)
- 1696: marmeren epitaaf voor Norbert van Reijsschoot en zijn vrouw in de Sint-Michielskerk te Gent (met engelfiguur, welke in 1760 als voorbeeld diende voor H. Pulincx) (TB, XXIV, p. 265; Im, II, p. 209; NK, M37; NK, KL 12)
- 1696: marmeren bekleding van de kapel van de Drievuldigheid in de Sint-Jacobskerk te Gent, vermoedelijk samen met Gillis Matthijs (TB, XXIV, p. 265; NK, M37)
- Marmeren Ecce Homo voor het Groot Begijnhof te Gent (TB, XXIV, p. 265; Im, II, p. 209; NK, KL 12)
- Marmeren gedenkteken van F. van Coppenolle (Sint-Salvatorkerk) (Im, II, p. 209; NK, M37; NK, KL 12)
- 1698: koorafsluiting voor de Sint-Jacobskerk (NK, M37; NK, KL 12)

580 Mattijs, Gerardus

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB, Rek; NK, KL 12)
- 1689: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 12)
- 1690/1691: 2x lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

- 1692/1699: 23 lb gr. Vl. voor *Mirakels* in de kerk van Ekkergerem (NK, M37; NK, KL 12)
- *Boodschap aan Maria* (Sint-Martinuskerk, Ekkergerem) (NK, KL 12)

581 Medonck, Joosyne

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: verkoopster van wassen voorwerpen (SB)
- 1648: meesteres (SB)

➤ **Werken**

582Meere, Gillis van der

➤ **Leven**

- Jonkheer (SB)
- Kind: Gillis (MB, III, p. 148)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1586/1588: schepen van de keure (MB, III, pp. 102, 109, 117)
- 1587: overste O (SB)
- 1610: overste O (SB)

➤ **Werken**

583Meere, Joannes de (van der Meere)

➤ **Leven**

- † na 1766 (TB, XXIV, p. 333)
- 1744/1746: 3x 10 s gr. Vl. loon als gezworene (Rek)
- 1747: 7 lb 4 s 4 gr. Vl. ontvangen van de nering, die hij eerst had bijgelegd bij de rekening van 1744/1746 die 7 lb 4 s 4 gr. Vl. in het rood eindigde (Rek)

- 1756/1758: 3x 10 s gr. Vl. loon als gezwoene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (Rek, Extr; NK, KL 13); schilder (TB, XXIV, p. 333)
- 1735: meester (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr; TB, XXIV, p. 333; NK, KL 13)
- 1744/1746: gezwoene G (Rek; TB, XXIV, p. 333; NK, KL 13)
- 1756/1758: gezwoene G (Rek; TB, XXIV, p. 333; NK, KL 13)

➤ **Werken**

- 1741/1743: schilderen van de wapenschilden van Zijne Keizerlijke Majesteit (NK, M44; NK, KL 13)
- 1742: 5 lb 5 s 8 gr. Vl. voor schilderwerk in opdracht van de stad; 11,5 dagen aan 6 s gr. Vl. per dag en de rest voor het materiaal (Vl. Bl., IVP 5)
- 1749: versierde een triomfboog voor de intocht van prins Karel (NK, M44; NK, KL 13)
- *Berglandschap* (NK, KL 13)

584Meester, Antoon de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: borduurder (SB, Rek)
- 1697: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

585Mehieut, Peternelle (Mihoot)

➤ **Leven**

- † 1705 (MJD, II, p. 852)
- Man: Jacob de Rinck (MJD, II, p. 852)

➤ **Carrière**

- Professionele status: borduurster (SB, Rek)
- 1700: meesteres (20 s gr. VI.) (SB, Rek)
- Stichtster van het borduuratelier De Rynck rond 1700 (MJD, II, p. 861)

➤ **Werken**

586Meij, Joannes de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB, Rek, Extr; NK, KL 13)
- 1711: meester (10 september) (20 s gr. VI.) (SB, Rek, Extr: NK, KL 13)

➤ **Werken**

587Meijere, Judocus de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldhouwer (Rek; NK, KL 13)
- 1742: meester (20 s gr. VI.) (Rek; NK, KL 13)
- 1745/1746: 2x lidgeld niet betalen wegens geen werk (Rek)
- 1758: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

588Meijnsbrughe, Nicolais van (Munsbrughe)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, KL 13)
- 1642: meester (SB; NK, KL 13)
- 1646: suppoost (SB)

➤ **Werken**

589Merele, Pauwels van

➤ **Leven**

- 1685: de nering staat in een zaak tegenover Pauwels, Joannes van de Steene, Jan-Baptiste de Vre en de weduwe van Arnaut Grenier, aangezien dezen de vrijheid van het ambacht niet hadden verworven (Rek; VH b, p. 278)
- 1685/1686: aanslaan van enkele van zijn werken (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, KL 13)
- 1685: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, KL 13)
- 1698/1700: 3x lidgeld niet betalen wegens zijn sobere staat (Rek)

➤ **Werken**

- Snijden van het wapenschild van Gillis van Crombrugghe, gewezen overdeken van de Sint-Sebastiaansgilde, voor de ingangsmuur van het gilde-erf van Sint-Sebastiaan (Zut, I, p. 99, II, p. 53)

590 Mesmacker, Gustus de

➤ **Leven**

- Jonkheer (SB, Rek)
- 1696: 20 s gr. VI. loon als overste (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1679: schepen van gedele (MB, III, p. 278)
- 1696: hoofdman O (SB, Rek)

➤ **Werken**

591 Messiaen, Daniel

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek, Extr)
- 1729: meester (16 augustus) (20 s gr. VI.) (Rek, Extr)

➤ **Werken**

592 Meulen, Jacques van der (Vermeulen)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 13)
- 1643: meester (SB; NK, KL 13)

➤ **Werken**

- 1645: OLV-beeld beschilderen in de Sint-Niklaaskerk te Gent (NK, M55; NK, KL 13)
- 1648/1649: 21 s 8 gr. Vl. voor het beschilderen van engelen in de Sint-Niklaaskerk (NK, M55; NK, KL 13)
- 1666 (5 maart): 33 s 4 gr. Vl. voor het zwarten en roden in de Sint-Janskerk voor de uitvaart van de koning van Spanje (NH, S2)

593 Meuts, Pieter (Meijns, Meusch)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (Rek, Extr; NK, KL 13)
- 1729: meester (24 februari) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr; NK, KL 13)
- 1742: lidgeld niet betalen wegens geen werk door de miserabele conjunctuur (Rek)

➤ **Werken**

594 Mey, Jacques Lievensz. de

➤ **Leven**

- Vader: Lieven de Mey (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1588: een Jacques de Mey, zoon van Lieven, was gezworene van de houtbrekers (JD, p. 333)
- 1611: meester (SB)

➤ **Werken**

595Meyer, Jacques de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 13)
- 1671/1672: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 13)

➤ **Werken**

596Meys, Gerard (Gheraert)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stofdrukker (SB, Rek)
- 1696: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

597Micheeu, Peer (Michiels)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldhouwer (NK, KL 13)
- 1685: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 13)

➤ **Werken**

598Mijer, Guillaume de (Meyer)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB, Rek; NK, KL 13)
- 1707: meester (9 oktober) (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 13)

➤ **Werken**

- 1757 (17 januari): 2 lb 18 s 5,5 gr. Vl. aan de weduwe van Guillaume de Mijer voor het leveren van zwarte verf, olie, kalk en lakmoes (Vl. Bl., IVP 5)
- 1758: 11 s 1 gr. Vl. aan de weduwe van Guillaume de Mijer voor het leveren van zwarte verf en olie (Vl. Bl., IVP 5)

599Mijtens, Gillis

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: goudslager (SB)
- 1649: meester (SB)

➤ **Werken**

600Milesen, Matias

➤ **Leven**

- 1655/1657: 12 s gr. Vl. ontvangen van de nering die hem dit bedrag schuldig was (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 13)
- 1650/1651: meester (SB; NK, KL 13)

➤ **Werken**

601Millewiele, Maximiliaan de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 13)
- 1650/1651: meester (SB; NK, KL 13)

➤ **Werken**

602Moens, Jacobus

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: landschapschilder (SB; TB, XXV, p. 11; NK, KL 13)
- 1663: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; TB, XXV, p. 11; NK, KL 13)

➤ **Werken**

- 1665/1667: schilderij voor de schouw van de nieuwe sacristie in de Sint-Jacobskerk (NK, M75; NK, KL 13)

603Moerkercke⁸²⁹, Joannes-Baptiste van

➤ **Leven**

- ° te Kortrijk - † 1689 te Rome (TB, XXV, p. 13; NK, KL 13)
- Afkomstig uit Kortrijk (TB, XXV, p. 13)
- Vader: Joos van Moerkercke (schilder) (NK, M78; NK, KL 13)
- Broer: Petrus (ID, p. 284)
- 1665: 10 s gr. Vl. loon als gezwoene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; TB, XXV, p. 13; NK, KL 13)
- 1659: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 13)
- 1665: gezwoene G (SB, Rek; NK, KL 13)

⁸²⁹ Een Moerkercke penseelde *De afbeelding van de Maagd Maria, in een nis, door bloemen en vruchten omgeven*. (Kr, IV, p. 1136) Het is echter niet duidelijk of het tafereel van de hand van Joannes-Baptiste of Petrus is.

➤ **Werken**

- 1686/1687: restaureerde in het stadhuis van Kortrijk enkele taferelen (TB, XXV, p. 13; NK, KL 13)

604Moerkercke, Petrus van

➤ **Leven**

- ° 1625 te Kortrijk - † 1671 te Kortrijk (ID, p. 284)
- Vader: Joos van Moerkercke (schilder) (NK, M78; NK, KL 13)
- Broer: Joannes-Baptiste (ID, p. 284)
- Vrouw: Joanna van Reable (ID, p. 284)
- Kinderen: 4, onder andere Jan/Johannes (schilder) (ID, p. 284)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 13)
- 1658: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 13)

➤ **Werken**

- 1656: ontwerp van een tafelkleed, voorstellende *Het beleg van Valenciennes*, een geschenk voor Don Juan van Oostenrijk (ID, p. 284)
- *Intronisatie van een bisschop* (ID, p. 284)

605Moerloose, Pieter

➤ **Leven**

- 1756/1758: 3x 10 s gr. Vl. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek, Extr; NK, KL 13)
- 1735: meester (20 s gr. VI.) (Rek, Extr; NK, KL 13)
- 1756/1758: gezworene G (Rek; NK, KL 13)

➤ **Werken**

606Mol, Robertus de

➤ **Leven**

- † 1680/1681 (TB, XXV, p. 27; NK, KL 13)
- Vader: Pieter de Mol⁸³⁰ (historie- en portretschilder) (TB, XXV, p. 26; NK, KL 13)
- 1680: 10 s gr. VI. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 13); schilder en graveur (TB, XXV, p. 27; NK, KL 13)
- 1674: aanwezig in de Academie van San Luca te Rome (TB, XXV, p. 27)
- 1676: meester (22 maart) (SB; TB, XXV, p. 27; NK, KL 13)
- 1680/1681: gezworene G (SB, Rek; NK, KL 13)

➤ **Werken**

- 1674: *Portret van Karel II van Spanje*, geschilderd tijdens het schoollopen aan de kunstacademie te Rome (TB, XXV, p. 27; NK, KL 13)
- 12 bladen, waaronder *De triomf van Alexander de Grote op Darius* (Kr, IV, p.

⁸³⁰ Pieter, geboren te Antwerpen in 1599 en gestorven te Parijs op 8 april 1650, was leerling van Zeger van de Grave en werd meester in 1622/1623. Hij werkte tevens in het atelier van Rubens. Sinds 1631 te Parijs, waar hij in 1640 benoemd werd tot hofschilder. (TB, XXV, p. 26-27) Zijn vader droeg de achternaam “van Mol”. Door de aanwezigheid te Parijs is dit omgevormd tot “de Mol” bij de zoon. (Kr, IV, p. 1138)

1138)

607 Moran, Lenart

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB; NK, KL 13)
- 1624/1625: meester (SB; NK, KL 13)

➤ **Werken**

608 Morevelt, Pieter

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder en stoffeerder (SB; NK, KL 13)
- 1666: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 13)

➤ **Werken**

609 Moriau, Joseph

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: borduurder (SB, Rek)

- 1693: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)
- 1695: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

610 Morjau, Jacobus (Moreau)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB, Rek; NK, KL 13)
- 1710: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 13)

➤ **Werken**

- 1712: 16 lb gr. Vl. voor een *Maria-Hemelvaart* (Kerk, Watervliet) (NK, KL 13)

611 Mouha, Heijndrik (Mooha)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB), schilder (Rek; NK, KL 13)
- 1687: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 13)

➤ **Werken**

612 Muelen, Pieter van der (Meulen, Vermeulen)

➤ **Leven**

- Vader: Jacob van der Muelen (SB)
- Kinderen: Jan (schilder en stoffeerder) (EB, p. 324; NK, KL 13)

➤ Carrière

- Professionele status: schilder en stoffeerder (TB, XXIV, p. 452; EB, p. 93)
- Leermeester van zijn zoon Jan (EB, p. 324)
- 1600: gezworene G (SB; NK, KL 13)
- 1619: gezworene G (SB; NK, KL 13)
- Uitzonderlijk talent in het nabootsen van marmer. In een rekwest aan de schepenen van de keure (1634-1635) om vrijheid van belastingen en vrijstelling van burgerwacht te verkrijgen, vermeldde hij dat zijn kunst en kennis een gave Gods waren (“*door de gratien Gods begift met eene particuliere conste ende scientie in het schilderen ende marbreren*”)⁸³¹ (EB, p. 322-323; 156bis 57; VH b, p. 227-228; NK, KL 13)

➤ Werken

- 1598/1599: 3 lb gr. Vl. voor het schilderen van een kapel en 2 lb gr. Vl. ontvangen voor het schilderen van een *Passie* en het stofferen van een kruis voor de Sint-Niklaaskerk (NK, KL 13)
- 1599: decoratieve schilderijen voor de intocht van aartshertog Albrecht (TB, XXIV, p. 452; NK, KL 13)
- 1599 (2 december) / 1600 (2 februari): 3 s 4 gr. Vl. per dag voor de voorbereidingen van de Blijde Intrede van de aartshertogen te Gent op 28 en 30 januari 1600 (EB, p. 93, 322; NK, KL 13)

⁸³¹ Verder argumenteerde Pieter dat hij dagelijks werd ontboden te Brugge, Kortrijk, Ieper en Oudenaarde en op vele andere plaatsen, waar hij dergelijke vrijstellingen wel verkreeg. Bovendien was hij de enige in Gent als bruineerder van goud en zilver. Ten slotte voerde hij aan dat hij reeds werk had verricht voor de huidige en vorige burgemeester van Brugge en nog vele andere gekwalificeerde personen. (VH b, p. 227-228)

- 1599/1600: 6 lb 13 s 4 gr. Vl. voor het schilderen van 40 “maagdenzeteltjes” voor de Blijde Intrede (EB, p. 95; NK, KL 13)
- 1635: schilderen aan het perspectivum in de Burgstraat voor de komst van de kardinaal-infant, waarvoor hij samen met Pieter Nicasius en Passchier Galle 34 lb gr. Vl. ontving (VV, p. 34, 113; NK, KL 13; NK, KL 19)
- 1 lb 6 s 8 gr. Vl. voor het schilderen en marmeren van een schouwmantel en het schilderen van een portaal in opdracht van de nering de brouwers (NK, KL 13)
- Werken uitgevoerd voor een prelaat van Ter Duinen, voor de in 1635 zetelende burgemeester van Brugge (d’Aranda) en tevens voor de vorige Brugse burgemeester en vele hoge personen (NK, M96; EB, 322-323; 156bis 57; VH b, p. 227-228; NK, KL 13)

613 Meulen, Jan Jansz. van der

➤ **Leven**

- Vader: Jan van der Meulen (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1639: meester (SB)

➤ **Werken**

614 Muelen, Pieter Jansz. van der

➤ **Leven**

- Vader: Jan van der Muelen (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (SB)
- 1629: meester (SB)

➤ **Werken**

- Een Pieter van der Muelen schilderde en marmerde een schouw en een portaal (NK, M55)

615Muelen, Pieter Pietersz. van der

➤ **Leven**

- Vader: Pieter van der Muelen (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (SB)
- 1619: meester (SB)

➤ **Werken**

- Een Pieter van der Muelen schilderde en marmerde een schouw en een portaal (NK, M55)

616Mulder, Pieter

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (Rek, Extr)
- 1715: meester (20 s gr. VI.) (Rek, Extr)

➤ **Werken**

617Munck, Adrianus de (Meunincq, Muenick, Muenicq)

➤ **Leven**

- ° 1624 te Melsele (15 augustus 1624, Melsele) - † 16 april 1694 te Beveren-Waas (18 april) (NBW, XIV, kol. 476-477)
- Vader: Adriaan de Munck⁸³² († 1669) (NBW, XIV, kol. 476; NK, M56; NK, KL 13)
- Moeder: Suzanna Claessens († 23 maart 1647) (NBW, XIV, kol. 476-477)
- Broers: Jacobus (priester), Frans (griffier) en Paeschier (schepen) (NBW, XIV, kol. 477)
- Vrouw: Maria Rousseaux († 1679 of vroeger) (Gent) (NBW, XIV, kol. 477; NK, KL 13)
- Vermoedelijk kinderloos (NBW, XIV, kol. 477)
- Bewoonde in zijn kindertijd een behuisde hofstede aan het kerkhof van Melsele (NBW, XIV, kol. 477)
- Vader was eigenaar van verschillende stukken land (NBW, XIV, kol. 477)
- Adriaen vestigde zich te Gent, waar hij woonde in “Den Calcoenschen Haen”, vlakbij de huidige Sint-Baafskathedraal (NBW, XIV, kol. 477)
- 1661/1662: 2x 10 s gr. VI. loon als gezworene (Rek)
- 1679: trok naar Beveren en ging inwonen bij zijn nicht Elisabeth de Munck, weduwe van Judocus Boeye (NBW, XIV, kol. 477)
- 1681 (17 maart): betaalde zijn tafelkosten aan zijn nicht door het verkopen van een geërfd deel van 2 stukken land te Melsele (NBW, XIV, kol. 477)
- Niettegenstaande zijn niet onbelangrijk goederenbezit bleef hij de schulden

⁸³² Vader Adriaan was een welstellende en door iedereen geëerd man. In 1645 werd hij aangesteld om de kerkelijke financiën te saneren. (NBW, XIV, kol. 477)

opstapelen (NBW, XIV, kol. 477)

- 1683: daar hij zijn schulden niet betaalde werd hij opgesloten in het Landhuis van Beveren. Op 23 juni 1683 gaf hij een volmacht aan notaris en procureur Jacques de Boeye om een derde van zijn aandeel in de korenwindmolen te Melsele en eventueel nog andere landgoederen en renten te verkopen om zijn schulden te betalen en op die wijze zijn vrijheid te herwinnen. Op 7 augustus 1683 zegde hij opnieuw deze volmacht toe, waardoor hij uiteindelijk vrij kwam. (NBW, XIV, kol. 477)
- Hij besloot dan zijn talent ten dienste te stellen van de wilhelmieten. Op 20 februari 1684 ging hij een overeenkomst aan met P. Matthijssens, prior van het wilhelmietenklooster te Beveren: enerzijds mocht hij zijn intrek nemen in het klooster als commensaal of kostganger mits betaling van 100 pattecons per jaar; anderzijds moest hij voor de kerk en het klooster een aantal schilderijen vervaardigen of herstellen, waarvan de waarde naderhand vastgesteld zou worden. Het betrof enkel de kunstwaarde, daar de wilhelmieten instonden voor de levering van doeken, schildersverf, penselen, enz. De overeenkomst werd bij notariële akte vastgelegd door notaris Joannes Baptist Rothier, residerend te Beveren. (NBW, XIV, kol. 478)
- Woonachtig in het wilhelmietenklooster van 20 febr 1684 tot en met 12 aug 1686. Volgens het oordeel van de wilhelmieten vroeg hij te veel voor zijn schilderijen. Om uit de moeilijkheden te geraken werd een neutrale waarnemer aangeworven in de persoon van Lodewijk Pauwels, hoofddecken van het Sint-Lucasgilde te Antwerpen. De afrekening wees uit dat hij nog 66 lb 1 s gr. Vl. moest opleggen. Tot het betalen van die som aan de prior samen met de gerechtskosten en de intresten (131 lb 11 s gr. Vl.) werd hij dan ook veroordeeld op 7 maart 1689 in de Raad van Vlaanderen. Toen werd de procedure tot inbeslagneming van zijn goederen ingezet. Na zijn dood verklaarde de prior P. Matthijssens op 26 aug 1694 dat de schuld vereffend was door de erfgenamen. (NBW, XIV, kol. 479-480)

➤ Carrière

- Professionele status: schilder (SB; NK, M55; NK, KL 13)
- 1646: suppoost (SB)
- 1655: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, M55; NK, KL 13)

- 1661/1662: gezworene G (SB, Rek; NK, M55; NK, KL 13)

➤ **Werken**

- Verfraaiing van de wilhelmieterkerk met *H. Wilhelmus, de stichter en zijn boetedoening; De verschijning van OLV in de kluis, H. dood van Wilhelmus in de woestijn, De wonderen op Wilhelmus' graf; Wilhelmus' leerlingen en medestichters, HH. Albertus, Renerius, Albertus de Pruno en Benedictus met regel, missaal en brevier, die de wilhelmieter hadden gekregen van paus Innocentius IV*⁸³³ (NBW, XIV, kol. 478)
- *H. Galenus* (NBW, XIV, kol. 478)
- *H. Angelus* (NBW, XIV, kol. 478)
- *H. Bernardus* (NBW, XIV, kol. 478)
- *Willem, gekroond als hertog* (NBW, XIV, kol. 478)
- *Willem, de geestelijkheid verjagend* (NBW, XIV, kol. 478)
- *De bekering van Willem* (NBW, XIV, kol. 478)
- 2 schouwstukken met de voorstelling van leeuwen en de beeltenis van een kloosterling (NBW, XIV, kol. 478)
- Restaureerde het werk van een andere meester voorstellende *Het geloof, de hoop en de liefde* (NBW, XIV, kol. 478)
- 6 halfronde pilaarschilderijtjes met voorstellingen van wilhelmieter (Sint-Martinuskerk, Beveren) (NBW, XIV, kol. 478-479; NK, M56)
- Schilderijen voor het Sint-Blasiusaltaar (Sint-Martinuskerk, Beveren) (NBW, XIV, kol. 479)

618Musenhol, Joris

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

⁸³³ Deze werkzaamheden waren geïnspireerd door de muurschilderingen van de kloosterkerk der wilhelmieter te Aalst. De Munck bracht kopieën van deze werken aan te Beveren. (NBW, XIV, kol. 478)

- Professionele status: stoffeerder (SB)
- 1656: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

619 Musenhol, Michiel

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (SB)
- 1640: meester (SB)
- 1646: suppoost (SB)

➤ **Werken**

620 Naelde, Anthonius de (Maille)

➤ **Leven**

- ° te Cambrai (VH b, p. 219-220; NK, KL 13)
- 1612 (3 oktober): poorter te Gent (VH b, p. 219-220; NK, KL 13)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldhouwer en stoffeerder van beeldjes (VH b, p. 219-220; NK, KL 13)
- 1612: meester (SB; NK, KL 13)

➤ **Werken**

621Naeyere, Simon de (Naijere)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, KL 13)
- 1633: meester (SB; NK, KL 13)
- 1646: suppoost (SB)

➤ **Werken**

622Neetesone, Gillis

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB, Rek; NK, KL 13)
- 1653: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, KL 13)
- 1690/1691: 2x lidgeld niet betalen (Rek)
- 1693/1695: 3x lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

623Neetesonne, Joos

➤ **Leven**

- ° 21 maart 1675 (22 maart 1675) - vermoedelijk † 1701 (SB; NK, N4; NK, KL 13)

- Vader: Joost Neetesonne († 1706) (NK, N4; NK, KL 13)
- Moeder: Geertrude Molleyn (NK, N4; NK, KL 13)
- Broers en zussen: Thomas (° 10 februari 1667), Jacoba (° 1 september 1668), Marie Catherine (° 5 augustus 1679), Jeanne (° 13 augustus 1672) (NK, N4)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB, Rek; NK, N4; NK, KL 13)
- 1701: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, N4; NK, KL 13)

➤ **Werken**

624Neetesonne, Pieter

➤ **Leven**

- 1694: verscheen voor de Gentse baljuw (NK, N4; NK, KL 13)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB, Rek; NK, KL 13)
- 1688: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 13)

➤ **Werken**

- 1702: 1 lb 10 s gr. Vl. voor het maken voor de abdij van Baudeloo van een lijst voor een portret van de koning van Spanje (VW 137)

625Neijt, Pieter

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek)
- 1763/1768: meester (20 s gr. VI.) (Rek)

➤ **Werken**

626**Nerrys, Louis van**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1642: meester (SB)

➤ **Werken**

627**Neyen, Gaspard var (van der?) (Jaspaert)**

➤ **Leven**

- Afkomstig uit Antwerpen (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glasschilder (SB)
- 1611: meester (SB)

➤ **Werken**

628**Neyt, François**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: wagenmaker (SB)
- 1683: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

629**Neyt, Livinus**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 13)
- 1671/1672: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 13)

➤ **Werken**

630**Nicasius, Pieter (Nicasens)**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (SB; NK, KL 13)
- 1630: meester (SB; NK, KL 13)
- 1642: gezworene G (SB)
- 1646: suppoost (SB; NK, KL 13)

➤ **Werken**

- 1636: 6 s gr. Vl. voor het vergulden van een molure (Sint-Baafs, Gent) (NK, KL 13)
- 1636: 1 of 2 lb gr. Vl. voor het schilderen van een deur en het vergulden van 3

blazoenen in de kapel van Adam en Eva (Sint-Baafskerk, Gent) (NK, N8; NK, KL 13)

- 1635: schilderen aan het perspectivum in de Burgstraat voor de komst van de kardinaal-infant, waarvoor hij samen met Pieter van der Muelen en Passchier Galle 34 lb gr. Vl. kreeg (VV, p. 34, 113; NK, KL 19)
- 1638; 3 lb 13 s 4 gr. Vl. voor verguldwerk (onder andere een molure) in Sint-Baafs (NK, KL 13)
- 1643: 25 lb 9 s gr. Vl. voor het aanbrengen van versieringen in Nieuwen Bosch (NK, KL 13)
- 1644: 5 lb 10 s gr. Vl. voor het schilderen van een *H. Lieven* (NK, N8; NK, KL 13)
- 1645 (12 april): 21 lb gr. Vl. voor het vergulden van 8 koperen appels op het Belfort en 8 op het gebouw van de burgerwacht (NH, S2)
- 1647 (23 augustus): 16 lb gr. Vl. voor het schilderen van *Justitie* en *De Maagd van Gent* in de schepenzaal van de keure, samen met andere figuren en verguldwerk (NH, S2; EB, p. 53; NK, KL 13)
- 1648 (3 december): 10 lb gr. Vl. voor het schilderen van een nieuwe kraan staande op de Lieve (NH, S2)
- 1649 (24 september): 16 lb gr. Vl. voor het schilderen van een nieuwe kraan op de Lieve (NH, S2)
- 1656/1658: 13 lb 10 s gr. Vl. voor het vergulden en versieren van een tabernakel voor Nieuwen Bosch (NK, P19; NK, KL 13)
- 1664/1665: 12 lb gr. Vl. voor het schilderen en vergulden van de keizer op de Vrijdagmarkt (NK, KL 13)
- 1666 (11 oktober): 4 gulden en 6 stuivers voor het witten van de beelden van HH. Umbelina en Bernardus en 8 s gr. Vl. voor het schilderen van een lijst voor het klooster van Nieuwen Bosch (VW 370)
- 2 lb 13 s 4 gr. Vl. voor verguldwerk in Sint-Baafs (NK, KL 13)

631 Nicqué, Charles

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1640: meester (SB)

➤ **Werken**

632Nieulant⁸³⁴, **Frederick**

➤ **Leven**

- Heer van de Walle (SB, Rek)
- Jonkheer (SB, Rek)
- 1687: 20 s gr. Vl. loon als overste (Rek)
- 1690/1691: 2x 20 s gr. Vl. loon als overste (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1663/1664: overste van de goudsmiden (NK, KL 13)
- 1687: hoofdman O (SB, Rek)
- 1690/1691: hoofdman O (SB, Rek)

➤ **Werken**

633Nieustadt, Gheeraert

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

⁸³⁴ Een Vlaams-Hollandse schildersfamilie uit de 16de en 17de eeuw droeg eveneens de naam Nieulant. Het is niet duidelijk als Frederick verwant was met deze kunstenaars. (TB, XXV, p. 470)

- Professionele status: prentverkoper en verluchter (SB, Rek; VH b, p. 344)
- 1680/1681: meester (30 september 1680) (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, N12; VH b, p. 344)
- 1677/1698: aanwezig op de halfvastenjaarmarkt te Gent (VH b, p. 344)

➤ **Werken**

634Nieuwenhove, Carel van

➤ **Leven**

- Zoon: Joannes (huisschilder) (JD, p. 340)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek)
- 1748: meester (20 s gr. Vl.) (Rek)

➤ **Werken**

635Nijckere, Jan de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1642: meester (SB)

➤ **Werken**

636Nijckere, Jan de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1646: suppoost (SB)
- 1647: meester (SB)

➤ **Werken**

- 1683/1684: herstelde glasramen in de gildekapel in Sint-Baafs, leverde 2 glasvensters en verloodde diverse glasramen in opdracht van de Sint-Sebastiaansgilde (Zut, II, p. 53, 55)

637Nijckere, Olivier de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1621: meester (SB)
- 1642/1643: gezworene G (SB)

➤ **Werken**

- 1643: 8 lb gr. Vl. voor reparatie van verschillende glasramen in de Sint-Janskerk (NK, N24; NK, KL 13)
- 1643: 3 lb gr. Vl. voor reparatie van glasramen in de kapel van de heer van Oomberghe in de Sint-Janskerk (NK, N24; NK, KL 13)

638Nijckere, Vincent de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB, Rek)
- 1694: meester (9 s 4 gr. VI.) (SB, Rek)
- 1695: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

639**Nije, François de**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: borduurder (SB, Rek)
- 1689: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)
- 1695/1696: 2x lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

640**Nimweghe, Jan van (Inweghen)**

➤ **Leven**

- 1682/1684: 3x 10 s gr. VI. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB; NK, KL 13)
- 1667: meester (3 april 1669) (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, KL 13)
- 1682/1684: gezworene G (SB, Rek; NK, KL 13)

➤ **Werken**

641Nimweghen, Pieter van

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB, Rek; NK, KL 13)
- 1698: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 13)

➤ **Werken**

642Noé, J.

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (Rek)
- 1770: meester (20 s gr. Vl.) (Rek)

➤ **Werken**

643Nollekens, Jan-Baptiste⁸³⁵

⁸³⁵ Jan Nollekens, Vlaamse schilder, geboren te Antwerpen op 26 juli 1695 en gestorven te Parijs op 17 januari 1783. Zoon van schilder Jan Baptiste Nollekens (in 1718 in de gilde te Middelburg), broer van Josef Frans. Jan huwde te Parijs in 1731 en opnieuw in 1742. Jozef Frans, Vlaamse landschap-, genrestukken- en portretschilder. Geboren te Antwerpen 10 juni 1702 en gestorven te Londen op 21 januari 1748. Broer van Jan Nollekens, vader van Joseph Nollekens, leerling van Pieter Tillemans, werkzaam sinds 1733 in Engeland. (TB, XXV, p. 506; NK, KL 13) De voornamen van de vader (Jan

➤ **Leven**

- Afkomstig uit Antwerpen (SB; NK, KL 13)

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB, Rek; NK, KL 13)
- 1706: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 13)

➤ **Werken**

644Noorman, Jacques⁸³⁶

➤ **Leven**

- Jonkheer (SB; NK, N19)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1612: overste O (SB; NK, N19)

➤ **Werken**

Baptiste) en de zoon (Jan) maken het niet mogelijk zekerheid te verwerven over welk lid van de familie Nollekens opgenomen is in de Gentse gilde. Vermoedelijk betreft het de vader. Nog opmerkelijker is dat er zowel in het bronnenmateriaal als in de literatuur geen duidelijk onderscheid wordt gemaakt tussen de verschillende mogelijkheden en daardoor is het ook hoogst onduidelijk welke gegevens betrekking hebben op welke persoon.

⁸³⁶ Eventueel betreft het Jacques le Norman, heer van Oxelare, die gedurende de periode 1618-1650 meermaals schepen was te Gent. (MB, III, pp. 153, 198)

645Oerrins, Heindrick

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1653: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

646Olyvver, Fvelves

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1642: meester (SB)

➤ **Werken**

647Ommeganck, Pieter

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (Rek)
- 1755: meester (20 s gr. VI.) (Rek)

➤ **Werken**

648 Onghereet, Antoon

- **Leven**

- **Carrière**
 - Professionele status: stoffeerder (SB)
 - 1679: meester (9 juli) (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

- **Werken**

649 Oost, Gerard van der⁸³⁷

- **Leven**

- **Carrière**
 - Professionele status: glasschilder en glazenmaker (SB)
 - 1628: meester-glasschilder (SB)
 - 1631: meester-glazenmaker (SB)

- **Werken**

650 Oosterlijk, Antheunis

- **Leven**
 - Jonckeer (MB, III, p. 67)

- **Carrière**

⁸³⁷ In 1710 overleed een G. van Oost. Indien het de glasschilder en glazenmaker betreft, zou deze een heel hoge leeftijd hebben bereikt. (NK, O11; NK, KL 14)

- Professionele status: -
- 1573: schepen van gedele (MB, III, p. 2)
- 1575: schepen van gedele (MB, III, p. 16)
- 1576: overste O (SB)
- 1577: schepen van gedele (MB, III, p. 30)
- 1579: schepen van de keure (MB, III, p. 52)
- 1581: schepen van gedele (MB, III, p. 67)
- 1583: schepen van gedele (MB, III, p. 79)

➤ **Werken**

651 Oosterlijnck, Tobias

➤ **Leven**

- † 1667 (JD, p. 335)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB), bouwmeester en metselaar (NK, KL 14; JD, p. 335)
- 1614: meester metselaar (JD, p. 335)
- 1626: gezwoorene van de metselaars (JD, p. 335)
- 1627/1667: erfscheider en stadsmetselaar (JD, p. 335)
- 1634: meester (SB; NK, KL 14)
- 1636/1638: gezwoorene van de metselaars (JD, p. 335)
- 1646: suppoost (SB)
- 1652/1653: gezwoorene van de metselaars (JD, p. 335)

➤ **Werken**

- 1627/1628: 338 lb 8 s 1 gr. Vl. voor het aanleggen van een kaai tussen de Predikheren- en Recolettenbrug (NK, KL 14)

- 1630: als bouwmeester de Sint-Michielskerk bezichtigen (NK, KL 14)
- 1634/1635: 39 lb gr. Vl. voor een stenen voorgevel voor de schermeresschool (NK, KL 14)
- 1636/1637: 450 lb gr. Vl. ontvangen voor het plaatsen van een gewelf in de Sint-Michielskerk (NK, O12; NK, KL 14)
- 1638 (22 april): 34 lb gr. Vl. voor het leveren en maken van 6 werken voor de Sint-Jacobskerk (NK, O12; NK, KL 14)
- 1639/1640: 461 lb 4 s gr. Vl. voor het deels hernieuwen van bovenvernoemde kaai aan de Houtlei (NK, KL 14)
- 1643/1644: 27 lb gr. Vl. voor zijn arbeid aan het vrouwengekkenhuis (NK, KL 14)

652 Opdenbosch, Marcus van

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1680/1681: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

653 Opstalle, Joannes van

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB; NK, KL 14)
- 1669/1670: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 14)
- 1690/1692: 3x lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

654Osterlinck, Gregorius

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 14)
- 1652: meester (SB; NK, KL 14)

➤ **Werken**

655Outrive, François

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek)
- 1763/1768: meester (20 s gr. VI.) (Rek)

➤ **Werken**

656Overbeke, Antheunis van

➤ **Leven**

- Jonkheer (SB)
- 1572 (3 april): eed afleggen als onderbaljuw van Gent (MB, II, p. 385)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1600: overste O (SB)

➤ **Werken**

657 Overbeke, B. van

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1770: meester (20 s gr. VI.) (Rek)

➤ **Werken**

658 Overwaele de Maldeghem, Georgius van

➤ **Leven**

- 1769/1773: 5x 20 s gr. VI. loon als overste (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1769/1773: overste O (Rek)

➤ **Werken**

659Panne, Lambert (Pannée, Penné)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (Rek; NK, KL 14), vergulder (NK, KL 14)
- 1743: meester (20 s gr. Vl.) (Rek; NK, KL 14)

➤ **Werken**

- 1744/1745: 27 lb 3 s 2 gr. Vl. voor het vergulden en marmeren van een preekstoel, met inbegrip van de verf (NK, KL 14)
- 1747: samen met François Allaert beeldhouwen van toortsen naar een tekening van Jan du Pré voor de quatre couronné (NK, P27)
- 1750: marmeren en vergulden van de omkadering rondom het koor in de Sint-Jacobskerk (NK, P9; NK, KL 14)
- 6 lb gr. Vl. voor het vergulden van 2 lijsten in opdracht van Sint-Pieters (NK, KL 14)

660Pannée, Bernardus

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (Rek; NK, KL 14)
- 1763/1768: meester (20 s gr. Vl.) (Rek; NK, KL 14)

➤ **Werken**

661Papenhoove, Gillis van

➤ Leven

- 1595/1616: aanwezig te Antwerpen (NK, KL 14)

➤ Carrière

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, KL 14)
- 1595: leerjongen bij Abraham Lissaert te Antwerpen (NK, KL 14)
- 1616: meester te Antwerpen (TB, XXVI, p. 219)
- 1623: meester (SB; NK, KL 14)

➤ Werken

662Parijs, Jan-Baptiste van

➤ Leven

➤ Carrière

- Professionele status: glazenmaker (SB, Rek)
- 1696: meester (15 oktober) (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ Werken

663Parijs, Louis van

➤ Leven

➤ Carrière

- Professionele status: glazenmaker (SB)

- 1646: suppoost (SB)

➤ **Werken**

664Parijs, Jan van

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1671/1672: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

665Parmentier, François François.⁸³⁸

➤ **Leven**

- Vader: François Parmentier (SB)
- Jonkheer (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1614: een François Parmentier overste van de goudsmiden (NK, KL 14)
- 1631: overste O (SB)

➤ **Werken**

⁸³⁸ Een François Parmentier was gedurende de periode 1614-1630 meermaals schepen te Gent. Het is niet duidelijk als het de vader of de zoon betreft. (MB, III, pp. 148, 170)

666Parmentier, François

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: advocaat in de Raad van Vlaanderen (SB; Extr)
- 1711: hoofdman O^{839 840} (SB)

➤ **Werken**

667Parmentier, Pieter Gillis (Parrementier)

➤ **Leven**

- 1710: 20 s gr. Vl. loon als overste (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: advocaat in de Raad van Vlaanderen (SB, Rek)
- 1710: hoofdman O (SB, Rek)
- 1711: hoofdman O⁸⁴¹ (Rek, Extr)

⁸³⁹ De overste in het jaar 1711 volgens de Extr en Rek was Gillis Parmentier, advocaat in de Raad van Vlaanderen. Deze was tevens overste in 1710.

⁸⁴⁰ In 1711 werd 20 s gr. Vl. loon geschonken aan de overste van de gilde. Het is echter niet duidelijk wie die overste was, aangezien Schildersboeck en Rekeningen een verschillende naam opgeven. (SB, fol. 133; Rek, 1711/1713)

⁸⁴¹ In 1711 werd 20 s gr. Vl. loon geschonken aan de overste van de gilde. Het is echter niet duidelijk wie die overste was, aangezien Schildersboeck en Rekeningen een verschillende naam opgeven. (SB,

➤ **Werken**

668**Paul, François**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 14)
- 1757: meester (20 s gr. Vl.) (SB; NK, P17; NK, KL 14)

➤ **Werken**

- *Kruisiging* (Predikherenkerk) (NK, KL 14)
- *Verrijzenis* (Predikherenkerk) (NK, KL 14)

669**Pauli, Jan**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB)
- 1685: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

670**Pauwli, Rombaut (Pauli, Pauwels)**

fol. 133; Rek, 1711/1713)

➤ Leven

- ° 1625 te Mechelen - † 1692⁸⁴² of 1700 te Gent (4 januari 1692, Sint-Baafs) (TB, XXVI, p. 320; NH, P1; NK, P19; VH b, p. 286-287; NK, KL 14)
- Vrouw 2: Franchoise van der Stelt (NH, P1; VH b, p. 287; NK, KL 14)
- 1642: terugkeer te Mechelen na verblijf te Rome (TB, XXVI, p. 320; NK, KL 14)
- 1655 (13 april): procespartij voor de Grote Raad van Mechelen, tegen de pastoor van de Sint-Michielskerk; Pauwli leefde het contract met betrekking tot het maken van een altaar niet na en hij diende het nu binnen 6 weken te vervaardigen (NK, KL 14)
- 1656: aanwezig te Gent (TB, XXVI, p. 320; NK, KL 14)
- Woonachtig in de Scheldestraat te Gent (NH, P1; VH b, p. 286)
- 1685/1687: 3x 10 s gr. VI. loon als gezworene (Rek)
- 1688 (21 augustus): Rombaut en zijn vrouw waren verwickeld in een twist met de erfgenamen van wijlen Mr. De Normancourt, van wie Pauwli gedurende 27 jaar een huis in de Scheldestraat bewoonde. Pauwli maakte uiteindelijk 3 modellen voor een epitaaf (VH b, p. 286; NK, KL 14)

➤ Carrière

- Professionele status: beeldhouwer (SB; TB, XXVI, p. 320)
- 1636: leerling te Mechelen (TB, XXVI, p. 320)
- Leerling van R. Verstappen, later van J. Voorspoel en van Fr. Duquesnoy te Rome (TB, XXVI, p. 320; Im, II, p. 295; NK, P19; NK, KL 14)
- 1643: meester te Mechelen (TB, XXVI, p. 320; Im, II, p. 295; NK, KL 14)
- 1656: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; Im, II, p. 295; NH, P1; NK, P19; NK, KL 14)
- 1685/1687: geworene G⁸⁴³ (SB, Rek; NK, P19; NK, KL 14)

⁸⁴² Het bronnenmateriaal schuift in de meeste gevallen 1692 naar voor als jaar van overlijden.

⁸⁴³ Pauwli haalde het in 1685 in de verkiezing door de schepenen van de keure van Joannes Pennekijn en Omaert Donckeur. (156bis 57; VH b, p. 282-283; NK, KL 14)

- Leerlingen Jan en Hendrik Matthijs (Im, II, p. 296; NK, P19)
- 1691: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**⁸⁴⁴

- 1653/1656: marmeren altaar voor het H. Kruisbroederschap van Sint-Michiel te Gent (TB, XXVI, p. 320)
- 1654: houten hoofd Johannes de Doper in de Sint-Janskerk te Mechelen (TB, XXVI, p. 320)
- 1656/1658: 30 lb 19 s 2 gr. Vl. voor trappen bij een tabernakel voor Nieuwen Bosch (NK, P19)
- 1657: restauratie van het gedenkteken van de eerste bisschoppen van Gent in Sint-Baafs (TB, XXVI, p. 320)

- 1657/1667: 509 lb 8 s 2 gr. Vl. voor een altaar voor Nieuwen Bosch (NK, P19): naleven van het contract (233 lb 6 s 8 gr. Vl.), herwerken van 2 voetstukken (33 lb 6 s 8 gr. Vl.), 4 marmeren cassementen (16 lb 13 s 4 gr. Vl.), 2 spiegels (16 lb 13 s 4 gr. Vl.), beelden van de H. Bernardus en H. Umbeline met engelen (50 lb gr. Vl.), werk aan pilaren (7 lb gr. Vl.), werk aan friezen (7 lb gr. Vl.), herwerken van beelden (10 lb gr. Vl.), extra werk (7 lb 6 s 8 gr. Vl.), marmeren trap (41 lb 3 s 6 gr. Vl.), wit marmer bovenaan de trap (25 lb gr. Vl.), vergulden altaar door Hendrik Torre en François Drijver (48 lb 16 s gr. Vl.), werk door Pauwli (7 lb gr.

⁸⁴⁴ In de periode 1656/1658 werden verschillende sommen uitbetaald aan Paulij Mecheleer, namelijk 16 lb 13 s 4 gr. Vl. voor 4 cassementen, 16 lb 13 s 4 gr. Vl. voor 2 spiegels, 50 lb gr. Vl. voor 2 beelden van heiligen met engelen en 41 lb 3 s 6 gr. Vl. voor een marmeren trap. (VW 1047) Een kunstenaar met de naam Paulij Mecheleer of een variant is niet terug te vinden. Vermoedelijk betreft het Rombaut Pauwli, die afkomstig was uit Mechelen. Deze Paulij verdiende ook nog 3 lb gr. Vl. voor het maken van een stoelenpatroon en 509 lb 8 s 2 gr. Vl. voor een altaar, beiden voor Nieuwen Bosch. (VW 1047) De betaling van dit laatste bedrag heb ik in het SAG teruggevonden in 2 verschillende versies. Een eerste maal aan Rombaut Pauwli en een tweede maal aan Paulij Mecheleer. Dit bevestigde mijn vermoeden en het betreft dus daadwerkelijk dezelfde persoon. (NK, P19)

Vl.), schilderwerk door ... (5 lb gr. Vl.), schilderwerk en geborduurd altaarkleed door ... (2 lb gr. Vl.), ijzerwerk voor altaar door ... (3 lb 17 s gr. Vl.), werk van een steenhouwer (31 s 8 gr. Vl.), gouden letters bij Bernardus door ... (13 s 4 gr. Vl.) (NK, P19; NK, KL 14)

- 1658: 205 lb 18 s 8 gr. Vl. voor het vervaardigen van een altaar in de Sint-Michielskerk (NK, KL 14)
- 1658: 3 lb gr. Vl. voor het versieren van een tabernakel en 3 lb gr. Vl. voor een stoelenpatroon, beiden voor Nieuwen Bosch (NK, P19)
- 1666: marmeren grafteken bisschop Charles Maes (Sint-Baafs, Gent) (TB, XXVI, p. 320; VW 370, VW 1047; Im, II, p. 296; NK, P19; NK, KL 14)
- 1669: marmeren afsluiting in de Sint-Baafskathedraal te Gent (TB, XXVI, p. 320; VW 1047)
- 1670 (4 oktober); 1 lb 16 s gr. Vl. voor het ondernemen van een reis naar Brugge en het prijzen van een marmeren werk in het Ter Duine-klooster (NK, P19)
- 1673/1676: leiding over de bouw van een fontein te Oudenaarde (TB, XXVI, p. 320)
- 1678: betaling voor de restauratie van de kruiswegstatie op het kerkhof van de Sint-Jacobskerk te Gent (TB, XXVI, p. 320)
- 1681: betaling voor een ontwerp van een afsluiting voor de kapel van de Drievuldigheid in de Sint-Jacobskerk te Gent (TB, XXVI, p. 320)
- 1685: schouw maken voor het college van de keure, samen met G. Pick (NK, KL 14)
- 1688 (21 augustus): akte voor de schepenen van de keure waarin Rombaut verklaart 3 modellen te maken voor het epitaaf voor het graf van heer van Normancour, waardoor hij vermindering kreeg op de huishuur (NH, P1; VH b, p. 286)
- 1689: herstelde een Pallas op het stadhuis (NK, P19; NK, KL 14)
- 24 lb 9 s 2 gr. Vl. voor het vervaardigen van een altaar in het priesterkoor en 2 tabernakels voor Nieuwen Bosch (ter plaatse gemaakt gedurende de winter) (NK, P19; NK, KL 14)
- 2 stenen kindergroepen bij een huis in de Bafferstraat te Mechelen (TB, XXVI, p. 320)
- Kruiswegstatie voor het kerkhof van de Sint-Janskerk te Mechelen (TB, XXVI, p. 320)

- Engelengroep voor de voorgevel van het Klein Begijnhof te Mechelen (niet bewaard) (TB, XXVI, p. 320; Im, II, p. 296)
- Leidde de uitvoering van 86 koorzitplaatsen (een kopie van de in 1578 door de Calvinisten vernielde plaatsen) voor Onze-Lieve-Vrouw te Gent (eertijds het oratorium van de abdij van Sint-Pieter) (TB, XXVI, p. 320; Im, II, p. 296)
- Marmeren standbeeld van Maria in de bisschoppelijke verblijfplaats te Gent (TB, XXVI, p. 320; NK, P19)
- Zittende Madonna⁸⁴⁵ (MSK, Gent) (TB, XXVI, p. 320)
- H. Jozef en H. Clara voor het Franciscanenklooster te Gent (NK, KL 14)
- Vervaardigde 6 beelden voor de Sint-Pietersabdij (NK, P19)
- Marmeren groep voor de Gentse jezuïtenkerk (NK, P19)

671 Peeters, Jan Jacques

➤ **Leven**

- Vader: Jacques Peeters (VI. Bl., IVP 4)
- Jonkheer (SB, Rek, VI. Bl., IVP 4)
- 1703/1707: 5x 20 s gr. VI. loon als overste (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1703/1707: hoofdman O (SB, Rek)

➤ **Werken**

672 Peeters, Josephus Louis (alias Stommelin) (Ludovicus)

⁸⁴⁵ Dit werk is een kopie van de Madonna van Michelangelo te Brugge. (TB, XXVI, p. 320) Dit werk staat sinds 1514 te Brugge. Vermoedelijk heeft Rombaut het beeld daar ter plaatse aanschouwd. Het is een vaststaand feit dat in het jaar 1670 Pauwli te Brugge aanwezig was. (NK, P19)

➤ **Leven**

- Vrouw: Marie Joanna Devilain (Vl. Bl., IVP 4)
- Jonkheer (Rek)
- Betaalde Jacobus Martens 44 gulden voor het snijden van een Piëta (Vl. Bl., IVP 4)
- 1740/1741: 2x 20 s gr. Vl. loon als overste (Rek)
- 1749/1750: 2x 20 s gr. Vl. loon als overste (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: opperbaljuw van Sint-Baafs (Vl. Bl., IVP 4)
- 1740/1741: overste O (Rek)
- 1749/1750: overste O (Rek)

➤ **Werken**

673 Pennoqin, Joannes (Pennekijn, Joannes Baptiste)

➤ **Leven**

- ° 30 maart 1644 (30 maart 1644) - † na 1703 (NH, P1; VH b, p. 287; NK, KL 14)
- Vader: Petrus Pennoqin (NH, P1; VH b, p. 287)
- Moeder: Anna Goethals (NH, P1; VH b, p. 287)
- Broers en zussen: Gillis en Isabelle (NH, P1; VH b, p. 287)
- Vrouw: † 1705 (NH,P1)
- Woonachtig in de Salvatorstraat (NH, P1)
- 1694 (20 juli): verkocht aan zijn broer en zus zijn eigendomsdeel van het huis aan de Muide (NH, P1; VH b, p. 287; NK, KL 14)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, KL 14)

- 1679: meester (2 juni 1680) (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, P28; NK, KL 14)

➤ **Werken**

- 1684: 6 lb gr. Vl. voor het beeld van de H. Pharaldus in de Sint-Niklaaskerk (NH, P1; NK, P28; NK, KL 14)
- 1684/1687: beeld van de H. Veerle in de Sint-Niklaaskerk (NK, KL 14)
- 1685: altaar in de Sint-Michielskerk (NH, P1)
- 1703/1711: 61 gulden voor het herstellen van beelden en andere ornamenten van het tabernakel in het hoogkoor van de Sint-Maartenskerk te Aalst (NK, KL 14)

674Peperzele, Ferdinandus van

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, KL 14), beeldhouwer (TB, XXVI, p. 390)
- 1648: meester (SB; NK, KL 14)

➤ **Werken**

- 1662: versiering van de archiefkist van de Gentse steenhouwersgilde voor 15 s gr. Vl. (TB, XXVI, p. 390; VW 884; NK, KL 14)

675Permentier, Peter

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 14)
- 1642: meester (SB; NK, KL 14)

➤ **Werken**

676**Perren, Jacobus van**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek, Extr)
- 1722: meester (11 januari) (20 s gr. VI.) (Rek, Extr)
- 1739: lidgeld niet betalen wegens geen werk door de miserabele conjunctuur (Rek)
- 1742: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

677**Pesse, Jacques le**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: borduurder (SB)
- 1676: meester (16 juli) (20 s gr. VI.) (SB, Rek)
- 1693: lidgeld niet betalen (Rek)
- 1696: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

678**Pest, Laureins Joseph le (Post)**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: borduurder (SB, Rek)
- 1706: meester (14 november) (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

679Peusens, Jacques

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (SB)
- 1666: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

680Peusens, Pieter

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (13 mei) (SB, Rek)
- 1706: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

681Peusens, Thomas

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (SB, Rek, Extr)
- 1712: meester (31 januari) (20 s gr. VI.) (SB, Rek, Extr)

➤ Werken

682Pick, Gerij (Pieck, Pijcq, Gierv)

➤ Leven

- Afkomstig uit Frankrijk⁸⁴⁶ (VW 370)
- † 1690, 1691 of 1692 te Gent⁸⁴⁷ (TB, XXVI, p. 593; VW 370; NH, P1; NK, P41; VH b, p. 286; NK, KL 14)
- Vrouw 1: Gentse Adrienne Matthijs alias Andries († 1682) (20 mei 1640) (VW 370; NH, P1; NK, P41; VH b, p. 286; NK, KL 14)
- Vrouw 2: Marguerite de Lattre (31 oktober 1683) (VH b, p. 286; NK, KL 14)
- Kinderen 1: Antonia (gedoopt 16 december 1651, Sint-Baafs⁸⁴⁸), Jezericus (° 22 juli 1651 en 25 juli gedoopt, Sint-Baafs), Gerardus (° 13 november 1640 en 15 november gedoopt, Sint-Baafs) en Magdalena (° 12 juni 1645 en 14 juni gedoopt, Sint-Baafs) (NH, P1)
- 1640: vestigen te Gent (VW 370)
- 1666/1670: 5x 10 s gr. VI. loon als gezworene (Rek)
- 1671: proces tussen Jan Platevoet, deken van de gilde van de H. Drievuldigheid te Diksmuide, en Gerij Pick met betrekking tot het contract voor een marmeren altaar in het koor van de Sint-Niklaaskerk te Diksmuide (NK, P41)
- 1692 (24 juli): kinderen zien af van de nalatenschap, aangezien Pick tot over zijn oren in de schulden zat (VH b, p. 286)

➤ Carrière

⁸⁴⁶ De voornaam Gerij heeft immers Franse roots en kwam te Gent niet voor. (VW 370)

⁸⁴⁷ Het jaar 1691 duikt veruit het meeste op in het gebruikte materiaal.

⁸⁴⁸ Dit gebeurde in aanwezigheid van de schilder Antonius van den Heuvele. (NH, P1)

- Professionele status: beeldsnijder (SB); beeldhouwer (TB, XXVI, p. 593; NH, P1; VH b, p. 286)
- Leerling van Jacques Cockx (TB, XXVI, p. 593; NK, KL 14)
- 1644: meester (SB; TB, XXVI, p. 593; VW 370; NH, P1; NK, P41; NK, KL 14)
- 1646: suppoost (SB)
- 1666/1670: gezworene G (SB, Rek; NH, P1; NK, P41; NK, KL 14)
- 1691: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ Werken

- 1647 (25 augustus): 2 lb 3 s 3 gr. Vl. voor het hoofd en 4(!) handen voor de H. Bernardus te Nieuwen Bosch (NK, P41; NK, KL 14)
- 1649: 2 lb gr. Vl. voor het patroon van 2 altaren voor Baudeloo (NK, P41; NK, KL 14)
- 1658: 3 lb 10 s gr. Vl. voor een houten relikwiekast voor de Sint-Niklaaskerk, samen met B. van der Sickele (NK, P41; NK, KL 14)
- 1658/1661: 3 lb gr. Vl. voor 3 engelen op de oliekas van de H. Nikolaas (NK, P411)
- 1659: 3 lb 13 s 4 gr. Vl. voor het snijden van 2 grote en 2 kleine blazoenen voor een klok in opdracht van de stad (NK, KL 14)
- 1663 (5 november): 33 lb 6 s 8 gr. Vl. voor het houten standbeeld van Karel V op de Vrijdagmarkt, ter vervanging van het in 1600 door Robert de Nole vervaardigde (TB, XXVI, p. 593; NH, S2; NK, P41; NK, KL 14)
- 1665 (6 mei): 41 lb 13 s 4 gr. Vl. voor het snijden van 4 blazoenen in witmarmer voor het voetstuk van keizer Karel op de Vrijdagmarkt (NH,S2)
- 1667-1670: marmeren altaar in de Drievuldigheidskapel in de Sint-Jacobskerk te Gent (TB, XXVI, p. 593; NK, P41)
- 1669/1670: preekstoel voor de Sint-Niklaaskerk te Gent (contract op 4 februari 1669) (TB, XXVI, p. 593)
- 1670: samen met R. Pauwli keurde G. Pick het praalgraf van d'Alamont (door Jean Delcour) (NK, KL 14)
- 1674: 3 standbeelden (Redder van de wereld en de HH. Petrus en Jacobus) (Parochiekerk, Oostende) (TB, XXVI, p. 593; Im, II, p. 303; NK, KL 14)

- 1674: vervaardigen van het marmeren altaar van de H. Drievuldigheid in de Sint-Jacobskerk te Gent (NK, KL 14)
- 1682: model voor het tabernakel van de Sint-Niklaaskerk te Gent (in 1683 begonnen door Jacques Pieters en in 1685 door J. van de Steene uit Mechelen voltooid) (TB, XXVI, p. 593; NK, KL 14)
- 1685: marmeren bekleding van de kapel van de Drievuldigheid in de Sint-Jacobskerk te Gent (ontwerpen getekend door Rombaut Pauli in 1681 en J. Matthys in 1684) (TB, XXVI, p. 593; NK, P41)
- 1686: vervaardigen van een schouw voor de schepenkamer van de keure, samen met R. Pauwli (NK, KL 14)
- 1687: herstelling van Jupiter op het stadhuis (NK, KL 14)
- Mausoleum van Van den Bosch⁸⁴⁹ (VW 370; NK, KL 14)

683 Pielsen, Frans (Pielsens, Pilsen, François)

➤ **Leven**

- ° 1686/1690 (Kr, V, p. 1287) of 1700 te Gent (21 augustus)⁸⁵⁰ (TB, XXVII, p. 48; NK, P49; VH b, p. 290; NK, KL 14) - † 17 maart 1784 te Gent (17 maart, Sint-Martinuskerk) (TB, XXVII, p. 48; NK, P49; VH b, p. 290; NK, KL 14) of 1786 (Im, II, p. 310)
- Vader: Michel Pielsen (schilder, † 1711) (NK, P49; VH b, p. 290; NK, KL 14)
- Moeder: Catherine de la Motte (NK, P49; VH b, p. 290; NK, KL 14)
- Broers en zussen: Joannes, Michiel, François, Marie-Thérèse (geestelijke), Marie-Angeline en Anne-Jacoba (VH b, p. 290)
- Vrouw 1: Marie Françoise de Rynck († 9 februari 1747) (2 april 1736) (NK, P49; VH b, p. 290; NK, KL 14)
- Vrouw 2: Dorothea Baert (21 september 1748) (NK, P49; VH b, p. 290; NK, KL 14)
- Vrouw 3: Anna Marie van Peperseele (26 december 1750) (NK, P49; VH b, p.

⁸⁴⁹ Vaak wordt dit werk toegeschreven aan Gery Helderberg. Deze heeft echter nooit bestaan en het mausoleum is wel degelijk van de hand van Pick. (VW 370)

⁸⁵⁰ Het afschrift van de originele geboorteakte toont 1700 als jaar van geboorte. (NK, P49)

290; NK, KL 14)

- Kinderen 1: Franciscus Bernardus (° 19 augustus en gedoopt 20 augustus 1741) (NK, P49; VH b, p. 290)
- Verbleef gedurende 6 jaar in Italië (TB, XXVII, p. 48; Im, II, 310; NK, KL 14)
- 1740/1743: 4x 10 s gr. Vl. loon als gezwoene (Rek)
- 1744: 3 lb 14 s 1 gr. Vl. ontvangen van de nering, die hij eerst had bijgelegd bij de rekening van 1743 die 3 lb 14 s 1 gr. Vl. in het rood eindigde (Rek)
- 1753/1755: 3x 10 s gr. Vl. loon als gezwoene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (Rek); schilder, graveur en etsen (TB, XXVII, p. 48; Im, II, p. 310; Kr, V, p. 1287; VH b, p. 290; NK, KL 14)
- Leerling en medewerker van Van Audenaerde (TB, II, p. 235; XXVII, p. 48; Im, II, 310; Kr, V, p. 1287; NK, P49; NK, KL 14)
- 1736: meester (20 s gr. Vl.) (Rek; NK, P49; NK, KL 14)
- 1740/1743: gezwoene G (Rek; NK, KL 14)
- 1753/1755: gezwoene G (Rek; NK, KL 14)
- 1777: mederector van de Antwerpse Academie (TB, XXVII, p. 48)

➤ **Werken**

- 1738: 8 s 2 gr. Vl. aan een Frans Pielsen voor een boek om de resoluties van de nering in te noteren (Rek)
- 1744: actief voor een niet nader omschreven inhuldiging (NK, P49)
- 1749: 5 lb 16 s 8 gr. Vl. wisselgeld voor het schilderen van een portaal, vermoedelijk naar aanleiding van de inkomst van prins Karel te Gent in 1749 (NK, P49)
- 1749: 1 lb 4 s 4 gr. Vl. voor het leveren van 23 en het plakken van 42 kartons, vermoedelijk naar aanleiding van de inkomst van prins Karel te Gent in 1749 (NK, P49)
- 1751/1755: *H. Jacobus verkondigt het evangelie aan het volk* (Sint-Jacobskerk, Gent) (NK, P49; NK, KL 14)

- 1752: 40 lb gr. Vl. wisselgeld voor *Het mysterie van het H. avondmaal* voor de Sint-Jacobskerk te Gent (TB, XXVII, p. 48; NK, P49; NK, KL 14)
- 1753: herstelling van een schouwstuk op het stadhuis (NK, KL 14)
- 1755: 50 gulden wisselgeld of 9 lb 14 s 5 gr. Vl. voor een schouwstuk ontvangen voor in de Sint-Jacobskerk (NK, KL 14)
- 1776: 6 lb gr. Vl. wisselgeld voor het maken van schilderijen voor de heer van Damme (Vl. Bl., IIP 56)
- 1767: betaling van 68 lb 8 s gr. Vl. wisselgeld van de baron van Eksaarde (Vl. Bl., IP 29)
- 1772: *Christus verschijnt aan de H. Maarten* voor de Sint-Martinuskerk te Gent (TB, XXVII, p. 48; NK, KL 14)
- Graveerde portretten (naar eigen voorbeelden) (vb. *Jacques Marquis de Castelnau, gouverneur van Brest; D.A. Schokaert, kanselier van Brabant; J.C. de Wynants* (1748), *Nicolas Lemdus; De Smet, bisschop van Gent; Antoine Merander, Jean van der Stricht, Guillaume Delvaux, bisschop van Ieper; J.B. de Castillon, Keizerin Maria Theresia, Jean van Steenberghe* (1770)) en reproducties naar De Crayer (*Marteldood van H. Blasius*), Rubens (*Bekering van H. Bavo, H. Franciscus ontvangt de stigmata, Maagd met het kindje Jezus, Het oordeel van Midas*), Guido Reni en anderen, zoals Pieter Johannes van Reijsschoot (*Portret van Maria-Theresia*) (TB, XXVII, p. 48; Im, II, p. 310; Kr, V, p. 1287; Vl. Bl., IIR 22; NK, KL 14)
- *Zelfportret* (gravure) (TB, II, p. 235; NK, KL 14)
- Contract met betrekking tot gravure voor een boek naar aanleiding van de inhuldiging van Maria Theresia (NK, P49)

684Piemontes, Germijn (Pimonthois)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB, Rek; NK, KL 14)
- 1691: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 14)

- 1692: lidgeld niet betalen wegens eerste jaar (Rek)
- 1693: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

685Piercene, Charles Francois

➤ **Leven**

- Jonkheer (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1698: hoofdman O⁸⁵¹ (Rek)
- 1699: hoofdman O⁸⁵² (SB)

➤ **Werken**

686Piersens, Robert

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (Rek, Extr; NK, KL 14)
- 1715: meester (20 s gr. VI.) (Rek, Extr; NK, KL 14)

⁸⁵¹ In 1698 werd 20 s gr. VI. loon geschonken aan de overste van de gilde. Het is echter niet duidelijk wie die overste was, aangezien Schildersboeck en Rekeningen een verschillende naam opgeven. (SB, fol. 120; Rek, 1697/1700)

⁸⁵² In 1699 werd 20 s gr. VI. loon geschonken aan de overste van de gilde. Het is echter niet duidelijk wie die overste was, aangezien Schildersboeck en Rekeningen een verschillende naam opgeven. (SB, fol. 120 v°; Rek, 1697/1700)

➤ **Werken**

- 1719 (8 april): 1 lb 8 s gr. Vl. voor het schilderen van een hel in de bibliotheek van Baudeloo (NK, P45; NK, KL 14)

687Pierssens, Pieter

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (Rek; NK, KL 14)
- 1738: meester (20 s gr. Vl.) (Rek; NK, KL 14)

➤ **Werken**

688Pieters, Gerard (Gheeraert)

➤ **Leven**

- † 1612 te Gent (NH, P1; NK, P47; NK, KL 14)
- Afkomstig uit Brugge. (SB; NK, P47; EB, p. 105; VH b, p. 341; NK, KL 14)
- 1590 (14 juli): poorter te Gent (NH, P1; EB, p. 105; VH b, p. 209-210)
- 1590: kocht huis te Gent (NK, KL 14)
- Kind: Pieter (VH b, p. 209-210)
- 1592: kocht huis van Cornelis de Meyere op de Kalandeberg (Paddenhoek/Wijngaardstraat) voor verschillende lasten en renten, 24 lb gr. Vl. en 20 s gr. Vl. voor een hoofddoek voor de vrouw van Cornelis (EB, p. 145, 321)
- Vermoedelijk tot 1597 woonachtig in de Paddenhoek (NK, P47)
- 1600: verkocht de tuin achter zijn woonst aan Diericx van der Beke (EB, p. 321)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, P47; EB, p. 54)
- Misschien leerling van Lieven van der Schelden (NK, P47; EB, p. 69)
- 1562: meester te Brugge (NK, KL 14)
- 1590: meester (SB; EB, p. 20; NK, KL 14)
- Leermeester van François van Asselt (EB, p. 93; NK, KL 1)
- 1593: aanwezig op de halfvastenjaarmarkt te Gent (VH b, p. 341)
- 1598: aanwezig op de halfvastenmarkt te Gent (betaalde 22 s gr. Vl. standgeld voor een plaatsje in de kapel) (NH, S2)
- 1599: aanwezig op de halfvastenmarkt te Gent (betaalde 20 s gr. Vl. standgeld voor een plaatsje in de kapel) (NH, S2)
- 1599: gezworene G (SB; EB, p. 20; NK, KL 14)
- 1602: aanwezig op de halfvastenmarkt te Gent (betaalde 20 s gr. Vl. standgeld voor een plaatsje in de kapel en nog eens 5 s gr. Vl.) (NH, S2)
- 1603/1604: aanwezig op de halfvastenjaarmarkt te Gent (betaalde 20 s gr. Vl. standgeld voor een plaatsje in de kapel) (NH, S2)
- 1605: aanwezig op de halfvastenmarkt te Gent (NH, S2)
- 1605: strijd om tijdens de halfvastenjaarmarkt werken in de kapel van het Vleeshuis te mogen exposeren. Gerard Pieters wou zijn standgeld verhogen van 20 s gr. Vl. naar 25 s gr. Vl. en 18 oortjes. Hendrik van Cleve echter schreef de schepenen met volgende woorden aan: “Ik zal u een gulden meer geven dan wat meester Gerard biedt, zonder te weten wat hij jullie biedt, al was het 7 of 8 gulden. Van Cleve won (VH b, p. 335-336; NK, KL 14)
- 1606/1611: aanwezig op de halfvastenjaarmarkt te Gent (NH, S2; VH b, p. 341)

➤ **Werken**

- 1592/1593: 7 lb of 8 lb gr. Vl. voor het afzetten en vernissen van het tafereel *Christus aan het kruis* van Lieven van der Schelden in de collegiaalkamer van het Gentse stadhuis, aangezien het werk door de rebellen tijdens de troebelen is beschadigd (NH, N6; NK, P47; NK, S24; EB, p. 20; NK, KL 14)
- 1592/1593: 5 s gr. Vl. voor zijn arbeid ten dienste van de kolonel van de burgerwacht (maken van patronen voor verschillende vaandels) (NH, N6; EB, p.

69)

- 1594: 7 lb gr. Vl. voor het schilderen van een Sint-Anna-altaar voor Sint-Pieters (NK, P47; NK, KL 14)
- 1595/1596: 30 s gr. Vl. voor het schilderen en vernissen van pilaren op het Gentse Belfort (inbegrepen de verf) (NH, N6; EB, p. 69; NK, KL 14)
- 1596 (19 februari): kopiëerde op verzoek van Augustijn Heylinx het wapenschild dat op een tweeluik (*Nood Gods* en *Verrijzenis van Christus*) voorkwam (BJV, p. 39)
- 1599 (2 december) / 1600 (2 februari): 5 s gr. Vl. per dag voor de voorbereidingen van de Blijde Intrede van de aartshertogen te Gent op 28 en 30 januari 1600; leerjongen François van Asselt kreeg 3 s 4 gr. Vl. per dag (EB, p. 92-93; NK, KL 1)

689Pieters, Gillis

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: ornamentbeeldhouwer (SB, Rek; NK, KL 14)
- 1709: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 14)

➤ **Werken**

690Pieters, Guillaume

➤ **Leven**

- † 1688 (Rek)
- Vader: Pieter Pieters (NK, P47)
- 1665: 10 s gr. Vl. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, KL 14), steenhouwer (NK, KL 14)
- 1659: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 14)
- Aanwezig: Joos Vrieels en Adriaen Hauwaert (SB)
- 1662/1663: meester steenhouwer (JD, p. 337)
- 1665: gezworene G (SB, Rek; NK, KL 14)
- 1672: gezworene van de steenhouwers (JD, p. 337)
- Sinds 1675: stadsstenhouwer (JD, p. 337)

➤ **Werken**

- 1671: verbond zich ertoe het marmeren altaar van de H. Drievuldigheid te maken voor de Gentse Sint-Jacobskerk (NK, P47; NK, KL 14)
- 1673: altaar voor de Sint-Michielskerk (NK, P47; NK, KL 14)
- 1678/1679: 16 lb 13 s 4 gr. Vl. voor het vervaardigen van een marmeren afsluiting in de Sint-Michielskerk (NK, P47; NK, KL 14)
- 1680/1681: 2 lb 8 s gr. Vl. voor de herstelling van de bovenvermelde afsluiting (NK, KL 14)
- 1687/1688: 24 lb gr. Vl. voor arbeid en het leveren van een steen voor een pilaar en voor de pomp op de Zandberg (NK, P47; NK, KL 14)

691 Pieters, Jacques⁸⁵³

➤ **Leven**

- ° 10 oktober 1620 te Gent - † te Gent (NK, KL 14)

⁸⁵³ Op 10 oktober 1620 werd een Jacobus Pieters geboren als zoon van Albert Pieters en P. Arts. Een Jacques Pieters huwde in maart 1654 Agnes Smalle. Een (andere?) Jacques Pieters huwde in oktober 1660 Jeanne de Swerte. Het is niet duidelijk als het in één van deze gevallen de kunstenaar betreft. (NK, P47; NK, KL 14)

- Vader: Jacques Pieters (JD, p. 337)

➤ **Carrière**

- Professionele status: steenhouwer (SB); beeldhouwer (TB, XXVII, p. 8)
- 1653: meester steenhouwer (JD, p. 337)
- 1656: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, P47; NK, KL 14)
- 1662/1663: gezworene van de steenhouwers (VW 884; NK, P47; JD, p. 337)
- 1671/1672: gezworene van de steenhouwers (NK, P47; JD, p. 337)
- 1678/1679: gezworene van de steenhouwers (JD, p. 337)

➤ **Werken**

- 1658: 33 lb 10 s gr. VI. voor een arduinen trap voor de Sint-Niklaaskerk (NK, P47; NK, KL 14)
- 1663: 50 lb gr. VI. voor een spreekgestoelte voor de kerk van Laarne (TB, XXVII, p. 8; NK, KL 14)
- 1681: Maagd van Gent voor de Sint-Niklaaskerk (NK, KL 14)
- 1682/1685: tabernakel voor de Sint-Niklaaskerk; schets door Pieters, model door G. Pick in 1682 en uitgevoerd door Pieters en J. van de Steene in 1683/1685; Pieters verdiende 67 lb 8 s gr. VI. (NK, P47)
- Verrijzenis van Christus in de Sint-Niklaaskerk (NK, KL 14)

692Pieters, Joannes

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: ornamentbeeldhouwer (SB; NK, KL 14), steenhouwer (NK, KL 14)
- 1684: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, KL 14)

➤ **Werken**

- 1685/1700: werkte aan de kapel van de H. Drievuldigheid in de Sint-Jacobskerk (NK, P47)

693Pieters, Laureins Ghelevnsz.

➤ **Leven**

- Vader: Ghelevyn Pieters (SB)

➤ **Carrière**

- Beroep: beeldsnijder (SB), steenhouwer (JD, p. 337)
- 1598: meester (SB; NK, KL 14)
- 1609: gezworene G (SB; NH, P1; NK, KL 14)
- 1618: gezworene G (SB; NK, KL 14)

➤ **Werken**

- 1621/1631: 20 s gr. Vl. voor het leveren van 2 grafstenen in de Augustijnenkerk (NK, P47; NK, KL 14)

694Pieters, Maximiliaan Carel

➤ **Leven**

- Heer van Houwendele (SB, Rek)
- Jonkheer (SB, Rek)
- 1709: 20 s gr. Vl. loon als overste (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1709: hoofdman O (SB, Rek; Pot, V, p. 610)

➤ **Werken**

695 Pieters, Pieter

➤ **Leven**

- ° te Brugge - † 4 of 5 juli 1614⁸⁵⁴ (Sint-Baafs) (NH, P1; NK, P47; NK, KL 14)
- Afkomstig uit Brugge (EB, p. 105; NK, KL 14)
- Vader: Gerard Pieters (SB; NH, P1; NK, P47; VH b, p. 209-210)
- Stiefmoeder: Anna Reyers, de 2de vrouw van Gerard (NH, P1)
- Vrouw: Margriete Halsbergh († 10 mei 1620) (10 januari 1597) (NH, P1)
- Kinderen: Antoon, Petronelle, Ysebeau, Margriet (NH, P1)
- 1590 (14 juli): poorter te Gent (EB, p. 105; VH b, p. 209-210; NK, KL 14)
- Woonachtig in het huis “Wijngaertstock” in de Polderhoek of Paddenhoek (tot 1597) en in de Slijpstraat, eveneens woonachtig in het huis “Belle” aan de Hoogpoort (NH, P1; NK, P47; NK, KL 14)
- 1608: ontving een erfelijke rente (NK, P47)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NH, P1; NK, P47; EB, p. 54, 92)
- 1599/1600: leermeester van Philippe Schooff (EB, p. 93, 322)
- 1604: gezworene G (SB; NK, KL 14)
- 1609: gezworene G (SB; NK, KL 14)
- 1613: gezworene G (SB; NK, KL 14)

➤ **Werken**

⁸⁵⁴ Vermoedelijk is de datum van overlijden 4 juli en had de begrafenis de volgende dag plaats.

- 1597 (27 juni): 5 lb 5 s gr. Vl. ontvangen van Sint-Pieters, 25 s gr. Vl. voor het versieren en schilderen van engelen en 4 lb gr. Vl. voor 2 figuren op de deuren van het Sint-Pietersaltaar en het vergulden van letters op de deuren van het OLV-altaar (NH, P1; NK, P47; NK, KL 14)
- 1599 (2 december) / 1600 (2 februari): 10 s gr. Vl. per dag en 3 kannen wijn voor de voorbereidingen van de Blijde Intrede van de aartshertogen te Gent op 28 en 30 januari 1600; leerjongen Philippe Schooff kreeg 3 s 4 gr. Vl. per dag (EB, p. 92-94; NK, KL 14)
- 1599/1600: 20 s gr. Vl. voor het herstellen van de schade aan 4 gesneden leeuwen (EB, p. 93-94)
- 1599/1600: 6 lb gr. Vl. voor het schilderen van 6 trompetvendels (EB, p. 94)
- 1601 (30 augustus): 2 lb gr. Vl. voor het schilderen van een *Kruisdraging* samen met wapenschilden in het Gravenkasteel (NH, P1; NK, KL 14)
- 1601/1602: 7 lb 4 gr. Vl. voor het schilderen van Christus boven het hoogaltaar van de Sint-Michielskerk (NH, P1; NK, P47)
- 1602/1603: 20 s gr. Vl. voor het stofferen en beschilderen van een beeld van de H. Nicolaas voor de Sint-Niklaaskerk (NK, P47; NK, KL 14)
- 1609-1610: 11 lb gr. Vl. ontvangen voor een schilderij ter versiering van de schepenkamer van de keure voorstellende een *Memorie van de Geschiedenis* (NH, P1; NH, S2; EB, p. 21; NK, KL 14)
- 1611: 17 lb 6 s 8 gr. Vl. voor verguldwerk in de kapel van Lamzweerde te Hulst (NK, KL 14)
- *De zoon die zijn vader onthoofdt* (K&C, p. 142)

696Pieters, Pieter

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, KL 14), steenhouwer (JD, p. 337)
- 1628: meester (SB; NH, P1; NK, KL 14)
- 1630: gezworene G (SB; NH, P1; NK, KL 14)

➤ **Werken**

- 1631/1632: 383 gulden als 1ste betaling van 3 van de som van 1149 gulden voor het leveren en het maken van stenen voor de gevel van de nieuwe kerk van de paters kapucijnen (NH, P1; NK, KL 14)

697Pieters, Stefanus

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: steenhouwer (SB; NK, KL 14)
- 1678: meester (12 augustus) (20 s gr. Vl.) (SB,Rek; NK, KL 14)

➤ **Werken**

- 1682 (4 maart): 4 s gr. Vl. voor een Steven Pieters en Jan Matthijs om een halve dag een beeld te dragen (NK, KL 14)
- 18 s gr. Vl. voor anderhalve dag werk aan het portaal van de Sint-Niklaaskerk, samen met Jan Pieters en Adriaen Wijmme (NK, KL 14)

698Pieters, Mattijs Daneel

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1641: meester (SB)

➤ **Werken**

699Pijcke, Alphonsius

➤ **Leven**

- Jonkheer (Rek, Extr)
- 1735/1736: 2x 20 s gr. Vl. loon als overste (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1735/1736: overste O (Rek, Extr)

➤ **Werken**

700Pijlsen, Michiel (Pielsen, Pylsel)

➤ **Leven**

- ° te Oostende - † 26 september 1711 te Gent (28 september) (NK, P49; VH b, p. 290; NK, KL 14)
- Vader: Thomas Pijlsen (NK, KL 14)
- Vrouw: Catherine de la Motte (NK, P49; VH b, p. 290)
- Kinderen: Joannes (16 jaar in 1711), Michel (° 24 en gedoopt 25 maart 1698) François (12 jaar in 1711), Marie-Thérèse (geestelijke, 21 jaar in 1711), Marie Angeline (9 jaar in 1711) en Anne-Jacoba (6 jaar in 1711) (NK, P49; VH b, p. 290)
- 1712: Catherine verklaarde dat ze de staten van goed⁸⁵⁵ van haar overleden echtgenoot niet kon opstellen, aangezien ze doorheen Vlaanderen, Frankrijk en

⁸⁵⁵ Bij een schatting opgemaakt op 16 juni 1712 duiken 22 schilderijen op, zowel groot als klein en zowel afgewerkt als onafgewerkt, ter waarde van 12 lb gr. Vl., eveneens verschillende onbeschilderde doeken ter waarde van 16 s gr. Vl. en nog 2 landschappen. (VH b, p. 291)

Holland reisde om schilderen tentoon te stellen, waarin haar echtgenoot handel dreef (VH b, p. 290-291)

- 1714 (10 mei): weduwe van Michiel liet weten dat ze een verkoop hield van de kunstobjecten en curiositeiten van haar overleden echtgenoot (NK, P49; VH b, p. 290-291)

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB, Rek; NK, KL 14), ingenieur (NK, KL 14)
- 1699: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, P49; NK, KL 14)

➤ **Werken**

701 Pilckem, Jan van

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1587: meester (SB)

➤ **Werken**

702 Plassche, Adriaen van de

➤ **Leven**

- † 1675 (JD, p. 340)

➤ **Carrière**

- Professionele status: steenhouwer (SB; NK, KL 15)
- 1638: meester steenhouwer (JD, p. 340)

- 1639: meester (SB; NK, KL 15)
- 1646: suppoost (SB)
- 1659: gezworene van de steenhouwers (JD, p. 340)
- 1675: gezworene van de steenhouwers (JD, p. 340)

➤ **Werken**

703Plassche, Pieter van de⁸⁵⁶

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB)
- 1669/1670: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)
- 1669/1670: meester steenhouwer (JD, p. 340)
- 1675: gezworene van de steenhouwers (JD, p. 340)

➤ **Werken**

704Plat, Gillis le (Egidius)

➤ **Leven**

- ° 1656 te Gent - † 12 juli 1724 te Gent (12 juli 1724, Sint-Baafskathedraal) (TB, XXII, p. 103; NK, P54; VH b, p. 298; NK, KL 15)
- Vader: Pieter le Plat (TB, XXII, p. 103; VH b, p. 298; NK, KL 15)
- Moeder: Maria van Wachelgem (VH b, p. 298; NK, KL 15)
- Broer: Antonie (NK, KL 15)
- Vrouw: Maria Clara Pauli (11 mei 1692) (NK, P54; VH b, p. 298; NK, KL 15)

⁸⁵⁶ Niet te verwarren met de Amsterdamse beeldhouwer en etser Pieter van der Plas. (TB, XXVII, p. 137)

- 1697/1700: 4x 10 s gr. Vl. loon als gezwoene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB, Rek; TB, XXII, p. 103; NK, KL 15)
- 1692: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; TB, XXII, p. 103; NK, KL 15)
- 1697/1700: gezwoene G (SB, Rek; NK, KL 15)

➤ **Werken**

- 1681: 11 lb 4 s gr. Vl. voor het schilderen van 2 engelen en het schoonmaken van een schilderij in de Sint-Niklaaskerk te Gent (NK, KL 15)
- 1684/1685: 10 s gr. Vl. voor het herinkaderen en restaureren van *De geboorte van keizer Karel* (werk van Lucas de Heere; vaak ook toegeschreven aan B. Samelinck) (Stadhuis, Gent) (NK, S9; VV, p. 36; NK, KL 15)
- 1684/1685: 30 lb gr. Vl. en 16 s gr. Vl. ontvangen van de oudekleerkopers voor het mooi maken en herspannen van een werk in de kapel van de nering en het leveren van een *H. Nicolaas* voor in dezelfde kapel (Sint-Jacobskerk, Gent) (TB, XXII, p. 103; NK, KL 15)
- 1686: leverde 2 schilderijen voor het stadhuis (NK, KL 15)
- 1686: houten pompmodeel schilderen in opdracht van de stad (NK, KL 15)
- 1686: 9 lb 8 s gr. Vl. voor verguldwerk en het schilderen van blazoenen van de overleden abdis, van de prelaat en de huidige abdis, in opdracht van Nieuwen Bosch (NK, P54; NK, KL 15)
- 1688: 6 lb 13 s 4 gr. Vl. voor een schouwstuk voor het college van gedele (NK, KL 15)
- 1689: schouw op het stadhuis beschilderen met de 4 delen van de wereld (NK, P54; NK, KL 15)
- 1690: 6 lb gr. Vl. voor een schouwstuk voorstellende de koning en koningin van Spanje voor de huwelijksviering van de koning (NK, P54; NK, KL 15)
- 1690: 1 lb gr. Vl. voor het beschilderen van een vaandel voor dezelfde huwelijksviering (NK, P54; NK, KL 15)
- 1690: 4 lb gr. Vl. voor *Maagd van Gent* voor een geneesheer (NK, P54; NK, KL 15)

- 1690: schilderen en vergulden van een *Pallas* op verzoek van de stad (NK, KL 15)
- 1691: 63 lb gr. Vl. voor 7 stukken aan 9 lb gr. Vl., voortstellende de *Zeven werken van barmhartigheid* voor het Gentse stadhuis (armenkamer) (Bijlokemuseum, Gent) (TB, XXII, p. 103; NK, P54; VH b, p. 298)
- 1691: mooi maken, overschilderen en vernissen van schilderijen in de vierschaar en de colleges van keure en gedele (NK, KL 15)
- 1693: schouwstuk herwerken op het stadhuis (NK, KL 15)
- 1696: schilderen en vernissen van een waterverfschilderij voorstellende *De oude graven van Vlaanderen* en kartel schilderen op het schouwstuk, beiden in de Bollaertskamer van het stadhuis (NK, P54; NK, KL 15)
- 1698: actief voor de gilde van de metsers en steenhouwers (NK, P54)
- 1698: 5 lb 10 s gr. Vl. voor verguldwerk en het schilderen van het blazoen voor de wijding van de abdis in opdracht van Nieuwen Bosch (NK, P54; NK, KL 15)
- 1698: 2 lb 8 s gr. Vl. voor het schilderen van 3 *karmelieten* in de installatie van dezelfde wijding (NK, P54; NK, KL 15)
- 1699: 6 lb gr. Vl. voor het schilderen van *Portret van de abdis* voor Nieuwen Bosch (NK, P54; NK, KL 15)
- 1716/1718: 14 lb gr. Vl. voor een groot houten kruis op het kerkhof van Sint-Jacobs (NK, KL 15)
- 1718: 10 lb 10 s gr. Vl. voor het stofferen van 3 landschappen van de hand van Verspilt in de Baudeloo-abdij (NK, P54; NK, KL 15)
- 1720: *Preek van de H. Amandus* (Gemeentehuis, Sint-Amandsberg) (TB, XXII, p. 103)
- 1721: beschilderde een standaard met een medaillon voor Maria ter Eere (NK, P54)
- *Aanbidding van het kruis door de vier naties* (of Antoon van de Heuvele) (Sint-Martinuskerk, Ekkergem) (TB, XXII, p. 103)
- *Ontdekking van het kruis door de H. Helena* (Sint-Martinuskerk, Ekkergem) (TB, XXII, p. 103)
- *Overwinning van het kruis op de afgodsbeelden* (Sint-Martinuskerk, Ekkergem) (TB, XXII, p. 103)
- *Aanbidding door de drie koningen* (of Jan III de Cleef) (Sint-Michielskerk, Gent) (TB, XXII, p. 103; NK, KL 15)

- *H. Drievuldigheid* (Sint-Niklaaskerk, Gent) (TB, XXII, p. 103; NK, KL 15)
- *Aanbidding van het kindje Jezus door de HH. Jozef, Catharina, Barbara en Agnes* (of Pieter Le Plat) (Sint-Niklaaskerk, Gent) (TB, XXII, p. 103; NK, KL 15)
- *De valse eed* in opdracht van de stad (VW 1066)
- *Justitie van de schepenen van de Keure* in opdracht van de stad (VW 1066)
- *Portret van de kaligraaf Erasmus van de Steene* (NK, P54)
- 4 lb gr. Vl. ontvangen voor een *Jacob en Esau*⁸⁵⁷

705Plat, Pieter le

➤ **Leven**

- ° 1630 te Gent (20 februari) - † na 1685 (TB, XXII, p. 102; NK, KL 15)
- Vrouw: Maria van Wachelghem (NK, P54)
- Kinderen: Gillis, Antoine, Rombaut⁸⁵⁸ (23 december 1663 gedoopt in Sint-Baafs) en Françoise (NK, P54)
- Voor 1655 aanwezig in het buitenland (TB, XXII, p. 102)
- 1655: aanwezig te Gent (NK, P54; VH b, p. 248)
- 1661 (27 oktober): poorterschap vragen en verwerven te Gent (VH b, p. 248; TB, XXII, p. 102; NK, P49; NK, KL 15)
- 1674/1676: 3x 10 s gr. Vl. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; TB, XXII, p. 102; NK, KL 15)
- 1655: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; TB, XXII, p. 102; NK, P54; NK, KL 15)
- 1674/1676: gezworene⁸⁵⁹ G (SB, Rek; NK, KL 15)

⁸⁵⁷ Dit werk duikt op in de rekeningen van de Sint-Pietersabdij uit het jaar 1780 en werd toegeschreven aan Leplae. P. Spruijt vergrootte het werk in dat jaar. (NK, 54; NK, KL 15)

⁸⁵⁸ De peter van Rombaut was niemand minder dan Rombaut Pauwli. (NK, P54)

⁸⁵⁹ Pieter le Plat was gezworene gedurende de periode 1674-1676 en niet in de jaren 1657, 1679, 1680

➤ **Werken**

- 1667: 2 lb 8 s gr. Vl. voor het schoonmaken en vernissen van portretten van bisschoppen in Sint-Baafs (VW 316)
- 1669: reinigen van de *Eredienst van de H. Bavo* in de Sint-Baafskathedraal (NK, KL 15)
- 1669/1670: 36 s gr. Vl. voor het schoonmaken van het schilderij voorstellende *De Mirakelen* en het schrijven van namen onder en boven de portretten van bisschoppen in Sint-Baafs (VW 316; NK, KL 15)
- 1674: 11 lb 8 s gr. Vl. voor schilderwerk ten dienste van de stad, waaronder 2 lb 10 s gr. Vl. voor herstellen en vernissen van een *Laatste Oordeel*, het schoonmaken van 4 blazoenen voor 12 s gr. Vl. en de rest voor het herstellen en vernissen van verschillende werken, waaronder *Filips IV en de Prins-Kardinaal* (533-270; NK, KL 15)
- 1674 (19 mei): 9 lb gr. Vl. voor het schilderen en vernissen van verschillende schilderijen in het college van gedele en het college van de medicijnen (TB, XXII, p. 102; NH, S2; NK, P54)
- 1674 (11 oktober): 3 lb 10 s gr. Vl. voor het schilderen in de medicijnkamer van wapenschilden en ander handwerk (NH, S2; NK, P54)
- 1674: 4 tronies schilderen in opdracht van de stad (NK, KL 15)

- 1677/1679: 32 s gr. Vl. voor het tekenen van modellen van de figuren en de versieringen van het nieuwe hoogaltaar van de Sint-Michielskerk te Gent (uitgevoerd door de beeldhouwers Norbert Sauvage en Omaert Deckers en de schilder Jan de Cleef) (TB, XXII, p. 102; NK, P54; NK, KL 15)
- 1678: 20 s gr. Vl. voor het wassen en herspannen van schilderijen in de kerk van Nieuwen Bosch (NK, P54; NK, KL 15)
- 1679 (30 augustus): 1 lb 9 s 4 gr. Vl. voor het schilderen van een ovaal voor de inkomst van Zijne Excellentie waarop stond “Pax et Rex” (NH, S2)
- 1680/1681: 2 lb 10 s gr. Vl. voor het schilderen van een portret en het schoonmaken van andere portretten in Sint-Baafs (VW 316)

en 1685 zoals TB, XXII, p. 102 beweerde.

- 1682: schilderde 11 blazoenen voor het college van gedele en het weeshuis (TB, XXII, p. 102; NK, P54; NK, KL 15)
- *De preek van pater Marc d'Aviano op de Vrijdagmarkt te Gent gedurende de pestepidemie in 1681* (met op de voorgrond leden van de familie Heynderickx) (Universiteitsbibliotheek, Gent) (TB, XXII, p. 103)
- *Aanbidding van het kindje Jezus door de HH. Jozef, Catharina, Barbara en Agnes* (of Gillis Le Plat) (Sint-Niklaaskerk, Gent) (TB, XXII, p. 103; NK, KL 15)
- *HH. Antonius, Marcus en Rochus biddend voor de genezing van diegene die door de pest besmet zijn* (Sint-Martinuskerk, Gent) (NK, KL 15)
- *De glorie van de H. Antonius* (Sint-Martinuskerk, Gent) (NK, KL 15)
- *De bekering van de H. Antonius* (Sint-Martinuskerk, Gent) (NK, KL 15)
- *De dood van de H. Antonius* (Sint-Martinuskerk, Gent) (NK, KL 15)
- *H. Nicolaas kinderen zegenend en aalmoezen uitdelend* (NK, KL 15)

706 Plumion⁸⁶⁰, Pieter

➤ **Leven**

- † 15 september 1652 (TB, XXVII, p. 163; NK, KL 15)
- Vader: Lieven Plumion (TB, XXVII, p. 163; EB, p. 106; NK, KL 15)
- Broer: Lieven (TB, XXVII, p. 163)
- 1646: Pieter Plumion, steenhouwer te Gent, was een procespartij in een zaak met betrekking tot het bouwen van een nieuw kasteel volgens een plan. De andere procespartij was Charles de Gras, heer van Nieulant. (VW 884)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB), steenhouwer en koopman (NH, P1; NK, P; NK, KL 15)
- 1617: meester (SB; NK, KL 15)
- 1618: eed afleggen als stedelijk beeldhouwer (TB, XXVII, p. 163)

⁸⁶⁰ De familie Plumion of Plumioen was een beeld- en steenhouwerfamilie te Gent. (TB, XXVII, p. 163)

- 1618/1659: stadssteenhouwer (JD, p. 337)
- 1622: gezworene van de steenhouders (VW 884; JD, p. 337)
- Sinds 1636: belast met de inspectie van stedelijke gebouwen (VV, p. 21)
- 1643/1644: gezworene van de steenhouders (JD, p. 337)
- 1646: suppoost (SB)
- 1646: deken G (SB; NK, KL 15)

➤ Werken

- 1617: 4 s gr. Vl. voor het verwijderen van 2 ijzeren korbelen (= steunbalken) in Sint-Baafs en het plaatsen van 2 nieuwe (NK, KL 15)
- 1619: ontwerp ijzeren trapleuning (TB, XXVII, p. 163)
- 1620: ontwerp voor het bordes van het hoofdportaal, afgebeeld in *Flandria Illustrata* van Sanderus (TB, XXVII, p. 163)
- tot 1624: werkzaam voor het stadhuis (schoorsteen) (TB, XXVII, p. 163)
- 1624: trappen, pilaren en kolommen voor Jan Sanders (NK, P)
- 1627/1628: 140 lb gr. Vl. voor het oprichten van een wijnkantoor op de Vleeshuisbrug (NK, KL 15)
- 1632/1633: leverde een witte arduinsteen voor een kapel van het Klein Begijnhof (NH, P1; NK, KL 15)
- 1633: 3 lb gr. Vl. ontvangen voor visitatie van de stadspoorten (EB, p. 106; NK, KL 15)

- 1635: had de leiding over de oprichting van de Arcus Fernandi bij de intrede van de kardinaal-infant, waarvoor hij 33 lb 6 s 8 gr. Vl. kreeg (VV, p. 21, 113; NK, KL 15)
- 1638/1640: 100 lb gr. Vl. voor pilaren en votieven in de Sint-Martinuskerk te Ekkergem (NH, P1; NK, KL 15)
- 1641 (17 juli): 21 s 8 gr. Vl. voor een onderdeel van een zuil voor de Sint-Niklaaskerk (NK, P)
- 1650: 34 lb 16 s 10 gr. Vl. ontvangen van de Sint-Niklaaskerk voor verrichte arbeid (NK, P)

- 1655/1656⁸⁶¹: 54 lb gr. VI. voor een arduinen werk en 2 leeuwen met blazoenen voor het Belfort te Gent (NH, P1; NK, KL 15)
- ook werkzaam voor kerken en particuliere woningen (TB, XXVII, p. 163)

707 Plumion, Lieven Pietersz. (Pluvions)⁸⁶²

➤ **Leven**

- † 1617 (TB, XXVII, p. 163; NK, KL 15)
- Vader: Pieter Plumion (beeldhouwer) (SB; TB, XXVII, p. 163; EB, p. 106; NK, KL 15)
- Vrouw: Pauline van Salensen (NK, P)
- Kinderen: Lieven, Hans, Jan en Pieter⁸⁶³ (NK, P; NK, KL 15)
- 1587 (31 juni): Lieven, als eigenaar van het huis “Den Bible”, maakte een verdrag op met Jan en Marie Salensen. Akkoord behandelde een achterstallige schuld, waarvoor Lieven een kruisbeeld in pand gaf (NK, P)
- Woonachtig in het huis “Den Sampsoen” of “Den vergulden Sampsoen” in de Veldstraat (NK, KL 15)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeld- en steenhouwer (EB, p. 93, 106), steenhouwer (NK, KL 15)
- Opgeleid door zijn vader Pieter (EB, p. 106)
- 1583: gezworene G (SB; NK, KL 15)

⁸⁶¹ Indien 1652 het jaar van overlijden is kan Pieter niet verantwoordelijk zijn voor deze 2 leeuwen. Anderzijds is het ook mogelijk dat het jaar van overlijden verkeerd is of dat het jaartal 1656 gebaseerd is op een rekening die een periode tot 1656 omvat.

⁸⁶² In de geraadpleegde literatuur (TB) is het onderscheid tussen Lieven Plumion “de oude” (Nr. 707) en zijn zoon Lieven Plumion “de jonge” (Nr. 708) moeilijk te achterhalen.

⁸⁶³ Een Lieven Plumion was de vader van Jeanne (° 1586), Elisabeth (° 1593), Jean (° 1596), Luc (° 1599), Anne (° 1604), Marie (° 1606) en Egidia (° 1608). Het betreft hier echter niet de kunstenaar Lieven Plumion. (NK, P)

- 1596: gezworene G (SB; NK, KL 15)
- 1604: gezworene G (SB; NK, KL 15)
- 1611: gezworene G⁸⁶⁴ (SB; NK, KL 15)
- ?/1617: stadssteenhouwer (JD, p. 337)

➤ **Werken**

- 1581/1582: werkzaam voor een Blijde Intrede te Gent (NK, KL 15)
- 1585/1586: pelikaan als bekroning van het tabernakel van het altaar van Sint-Baafs (TB, XXVII, p. 163)
- 1592/1593: hoofdreliekschrijn (H. Johannes), met zilverzetting door Adr. Van Hulthem (TB, XXVII, p. 163)
- 1595/1598: order voor een driedelig, 40 voet hoog Sacramentshuisje (lijkend op dat van Zoutleeuw) voor de Sint-Niklaaskerk (beschildering door Lucas Horenbault) (TB, XXVII, p. 163)
- 1597: bestelling van 6 bijbehorende bronzen metaaldeuren met passiescènes voor 17 lb 10 s gr. Vl. (TB, XXVII, p. 163; NK, KL 15)
- 1599 (2 december) / 1600 (2 februari): 5 s gr. Vl. per dag voor de voorbereidingen van de Blijde Intrede van de aartshertogen te Gent op 28 en 30 januari 1600 (EB, p. 93)
- 1605/1607: 8 s 4 gr. Vl. voor 2,5 uren arbeid verricht in de Sint-Niklaaskerk (NK, KL 15)
- 1610: Een Lieven Plumion, steenhouwer, vervaardigde blazoenen (NK, P)
- 1613 (27 april): 5 s gr. Vl. voor het maken van handvatten en trappen voor de Sint-Niklaaskerk samen met zijn zonen Pieter en Hans op 4 maart 1613 (NK, P)
- 1614/1615: tekende de patronen voor de gevels van het nieuwe schepenhuis van gedele (NK, KL 15)
- 1614 en verder: met zonen Jan en Pieter II werkzaam bij de bouw van het stadhuis (decoratieve plastiek) (TB, XXVII, p. 163; NK, KL 15)

708Plumion, Lieven Lievensz.

⁸⁶⁴ Eventueel betreft het hier Lieven Lievenszoon Plumion. Op basis van de naam is het niet duidelijk welke Lieven in 1611 de functie van gezworene uitoefende.

➤ **Leven**

- Vader: Lieven Plumion (SB; TB, XXVII, p. 163; EB, p. 93; NK, KL 15)
- Broer: Pieter (TB, XXVII, p. 163)

➤ **Carrière**

- Professionele status: steenhouwer (EB, p. 93)
- 1604: meester (SB; NK, KL 15)

➤ **Werken**

- 1599 (2 december) / 1600 (2 februari): 3 s 4 gr. Vl. per dag voor de voorbereidingen van de Blijde Intrede van de aartshertogen te Gent op 28 en 30 januari 1600 (EB, p. 93)
- 1599/1600: 28 s gr. Vl. voor het maken van 28 kroontjes (EB, p. 96; NK, KL 15)
- 1607/1608: 8 s 4 gr. Vl. voor het uitvoeren van houtwerk in de Sint-Niklaaskerk te Gent (NK, KL 15)
- 1609: actief voor de Sint-Niklaaskerk (NK, P)
- 1610: Een Lieven Plumion, steenhouwer, vervaardigde blazoenen (NK, P)
- 1613: 6 s gr. Vl. voor één uur arbeid te verrichten in de Sint-Niklaaskerk (NK, KL 15)

709 Pocke, Jacobus van (Poucke)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (SB), kladschilder (Rek)
- 1697: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, P71)

➤ **Werken**

710Poecke, Gerard van

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (SB; NK, P71; NK, KL 15)
- 1664: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, P71; NK, KL 15)
- 1694: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

- 1665/1669: 35 s 6 gr. VI. voor het schilderen van statiën voor de Sint-Martinuskerk te Ekkerghem (NK, P71; NK, KL 15)
- 1701: schilderwerk in het college van de keure en het beschilderen van een vaandel met een draak in opdracht van de stad (NK, KL 15)

711Pont, Ferdinandus du

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 15)
- 1679: meester (3 september) (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, KL 15)

➤ **Werken**

712Pont, Urbyn de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1646: suppoost (SB)
- 1655: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

713Poorter, Michiel de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (SB, Rek, Extr)
- 1711: meester (6 augustus) (20 s gr. Vl.) (SB, Rek, Extr)

➤ **Werken**

714Port, Jan de la⁸⁶⁵

➤ **Leven**

- ° te Mechelen (NK, P64; VH b, p. 216-217, 341)
- 1601 (26 juli): poorter te Gent (NK, P64; VH b, p. 216-217; NK, KL 15)
- Getrouwd (NK, P64; VH b, p. 216-217; NK, KL 15)
- Kinderen (NK, P64; VH b, p. 216-217; NK, KL 15)

⁸⁶⁵ Niet te verwarren met de Antwerpse beeldhouwer Jean de la Porte, actief aan het begin van de 18de eeuw. (NK, P64)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (NH, S2), beeldhouwer (TB,XXII, p. 376; VH b, p. 216-217)
- 1601/1602: meester (SB; TB,XXII, p. 376; NK, KL 15)
- 1606: gezworene G (SB; TB,XXII, p. 376; NK, KL 15)
- 1614: aanwezig op de halfvastenmarkt te Gent (NH, S2; VH b, p. 341)
- 1618: aanwezig op de halfvastenmarkt te Gent (NH, S2; VH b, p. 341)
- 1615: gezworene G (SB; TB,XXII, p. 376; NK, KL 15)
- 1622: gezworene G (SB; TB,XXII, p. 376; NK, KL 15)
- 1632: gezworene G (SB; TB,XXII, p. 376; NK, KL 15)

➤ **Werken**

- 1601/1602: 8 lb gr. Vl. voor Jan de la Port en Jacques Ondermaercq voor het snijden van een ornament, 8 balken en 8 dwarsstukken voor het nieuwe schepenhuis van gedele (NH, S2; NK, P64; NK, KL 15)
- 1612/1613: monumentale kruisiginggroep voor de galerij van de Sint-Baafskathedraal te Gent (een verminkt kruisbeeld en twee hoofden, Maria en Johannes, bewaard) (TB,XXII, p. 376; NK, P64; NK, KL 15)
- 1613/1614: 21 s 11 gr. Vl. voor Wellens, De la Port en de schrijnwerker Lieven Claus voor het opstellen van 3 beelden in de kapel van de bakkers in Sint-Baafs (NK, P64)
- 1614/1615: 3 apostelstandbeelden voor de Gentse kathedraal (vermoedelijk ook de overige 9) (TB,XXII, p. 376; NK, P64; NK, KL 15)
- 1614/1615: actief voor de stad (NK, P64; NK, KL 15)
- 1616/1617: koorbank (TB,XXII, p. 376)
- 1619 (23 maart): 11 lb gr. Vl. voor een houten kruisbeeld voor het kerkhof van Sint-Jacob, betaald door de stad (verdwenen) (TB,XXII, p. 376; NH, S2; NK, P64; NK, KL 15)
- 1622: 4 albasten kapitelen en het snijden van sieraden op een deur in het

schepenhuis van gedele (NK, P64; NK, KL 15)

- 1623/1624: H. Bavo voor de kathedraal (verdwenen) (TB, XXII, p. 376; NK, P64)
- Christus aan het kruis voor Sint-Baafs (NK, KL 11)
- H. Sacramentshuisje van 24 voet hoog voor Nieuwen Bosch (NK, KL 15)

715 Possemier, Adriaen⁸⁶⁶

➤ **Leven**

- Vader: Adriaen Possemier (VH b, p. 255)
- 1662 (februari): vroeg aan de schepenen een gunstig advies om allerlei soorten prenten te verkopen; hij wou tevens een drukkerij van burijngravures op poten zetten, aangezien het door niemand werd gedaan (VH b, p. 249)
- 1663 (25 mei): vrijstelling van rechten op tarwe en bier ontvangen van de schepenen (VH b, p. 255)

➤ **Carrière**

- Professionele status: prentverkoper en verluchter (SB, Rek), plaatdrukker (VH b, p. 255)
- 1680/1681: meester (25 oktober 1680) (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

⁸⁶⁶ Een Adriaen Possemier, graveur, geboren in 1660 (?) te Middelburg en burger in 1676 te Antwerpen. Van hem bekend een beeltenis van prins Willem III te paard en van don I. M. F. de Velasco y Touar. (TB, XXVII, p. 296; VH b, p. 255) Een Adriaen Possemier werd meester plaatsnijder en prentverkoper in 1675/1676 te Antwerpen. In 1684/1685 vermelding van meester Adriaen Poseniers als prentverkoper, handelaar en beeldjesverkoper te Antwerpen (RL, II, P. 444, 447, 502, 506). Vermoedelijk is de 1ste en de 2de persoon identiek. De ene werd immers in 1676 burger te Antwerpen; de andere in hetzelfde jaar meester. Het is echter niet duidelijk als het over dezelfde meester gaat als deze die opduikt te Gent. Op de Gentse jaarmarkt dook sinds 1659 (tot 1680) een Adriaen Possemier, Bossemier of Pussemier op. In de periode van 1681 tot 1712 verscheen te Gent een Adriaen Pussemier de Jonghe. (VH b, p. 255, 342, 344) Het betreft dus vader en zoon Possemier. Het is nog niet geheel zeker als de zoon gelijk te stellen is aan de Gentse meester, maar de kans is meer dan reëel. Zowel qua data als beroep zijn de gelijkenissen treffend.

- 1705: aanwezig op de halfvastenjaarmarkt te Gent (NH, S2)
- 1707/1708: aanwezig op de halfvastenjaarmarkt te Gent (NH, S2)
- 1710: aanwezig op de halfvastenjaarmarkt te Gent (NH, S2)
- 1712: aanwezig op de halfvastenjaarmarkt te Gent (NH, S2)

➤ **Werken**

716Prat, Jan de (Praet)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: kladschilder (SB, Rek)
- 1667: meester (13 juli 1668) (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)
- 1684/1687: 4x lidgeld niet betalen wegens zijn sobere staat (Rek)
- 1690/1691: 2x lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

717Pré, Jan de

➤ **Leven**

- Vermoedelijk † 1777 (NK, KL 15)

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (Rek; NK, KL 15)
- 1738: meester (20 s gr. Vl.) (Rek; NK, KL 15)

➤ **Werken**

718**Pron, Petrus Joannes (Prom)**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB; NK, KL 15)
- 1685: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 15)

➤ **Werken**

719**Provengier, Philippe**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1659: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)
- Aanwezig: Amant de Heere en Jan Heijlbroeck (SB)

➤ **Werken**

720**Provoost, Abram Françoisz.**

➤ **Leven**

- Afkomstig uit Antwerpen (SB; NK, KL 15)
- Vader: François Provoost (SB; NK, KL 15)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 15)
- 1598: meester (SB; NK, KL 15)

➤ **Werken**

721 Prudomme, Jan (Perdonne, Preudhomme, Jean Miche dit Preudhomme, Migno, Missche)

➤ **Leven**

- ° 6 maart 1635 te Gent (7 maart, Sint-Baafs) - † 1705 of 1711 (NH, P1)
- Vader: Jan Migno (NH, P1)
- Moeder: Elisabeth van der Mase (NH, P1)
- 1662 (24 januari): poorter te Gent (niet duidelijk als het slaat op Jan de vader of de zoon) (NH, P1)
- 1685/1686: aanslaan van enkele van zijn werken (Rek)
- 1709: maatregelen genomen door de nering om de winkel van de weduwe Prudomme te sluiten (Rek; VH b, p. 289)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; TB, XXVII, p. 386; NH, P1; NK, KL 15), beeldhouwer (VH b, p. 278)
- 1685: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NH, P1; VH b, p. 278; NK, KL 15)

➤ **Werken**

- 1681: 7 s 6 gr. Vl. voor anderhalve dag werken aan engelen, 1 lb gr. Vl. voor het maken van een Maagd van Gent boven het portaal op 4 dagen, 1 lb 7 s 6 gr. Vl. voor het maken van de fiestons op 5 dagen en een half, 18 s gr. Vl. voor het beeld

van de Verrijzenis op 3 dagen, 2 lb 13 s 2 gr. Vl. voor arbeidsuren en dit allemaal voor de Sint-Niklaaskerk (NH, P1)

- 1691: herstellen van 2 figuren in opdracht van de stad, het ene op het stadhuis, het andere op de Vismarkt (NK, P75; NK, KL 15)
- 1695: 5 lb 3 s 4 gr. Vl. voor 2 houten engelenfiguren en een H. Jacob voor de orgelkast in de Sint-Jacobskerk (TB, XXVII, p. 386; NK, KL 15)
- 1695: beeld herstellen op het stadhuis (NK, KL 15)
- 1698: omlijsting van het beeld van de Drievuldigheid in de Sint-Jacobskerk (TB, XXVII, p. 386; NH, P1; NK, KL 15)

722Pussens, François

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: kladschilder (SB, Rek)
- 1696: meester (18 oktober) (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

723Putte, François van de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek, Extr)
- 1722: meester (24 juli) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr)

➤ **Werken**

724Putte, Francois

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB, Rek)
- 1687: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

725Putte, Laureins van de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (SB, Rek, Extr)
- 1713: meester (7 mei 1714) (20 s gr. Vl.) (SB, Rek, Extr)

➤ **Werken**

726Putte, Pieter van de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB, Rek)
- 1709: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

727Quaderon, Carolus

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 15)
- 1678: meester (15 mei) (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 15)

➤ **Werken**

728Raes, Jan

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: goudslager (SB)
- 1686: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

729Raimbeaux, François

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (Rek; NK, KL 15)
- 1741: meester (20 s gr. Vl.) (Rek; NK, KL 15)

➤ **Werken**

- 1749: schilderen van een triomfboog voor de inkomst van prins Karel te Gent (NK, R6; NK, KL 15)
- 1752 (27 juni): 70 lb gr. Vl. courant voor het beschilderen en vernissen van een kamer voor Baudeloo (NK, R6; NK, KL 15)

730Vrouw van Reijsschoot⁸⁶⁷, Pieter van

➤ **Leven**

- Een Marie Anne de Schietere huwde een Pieter van Reijsschoot⁸⁶⁸ op het einde van de 16de eeuw (NH, R1)

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilderes (SB)
- 1646: suppoost (SB)
- 1647: meesteres (SB)

➤ **Werken**

731Reijsschoot, Emanuel van (Emanuel Pieter Franciscus)

➤ **Leven**

- ° 27 december 1713 te Gent - † 18 december 1772⁸⁶⁹ te Gent (19 december, Sint-Baafs) (TB, XXVIII, p. 220; NH, R1; NK, R30; Vl. Bl. IR 19; Vl. Bl., IIR 22; VH b, p. 330; NK, KL 15)

⁸⁶⁷ De familie van Reijsschoot was een schildersfamilie, ingeburgerd te Gent sinds de 15de eeuw. De vroegste sporen gaan terug tot Joosse van Reijsschoot, die in 1402 een huis kocht. (TB, XXVIII, p. 220; FF, p. 2; NK, R30)

⁸⁶⁸ Een Pieter van Reijsschoot werd meester-ticheldekker in 1583. (JD, p. 340)

⁸⁶⁹ Immerzeel vermeldt als geboortedatum 13 december 1713 en als sterfdatum 27 augustus 1772. (Im, III, p. 15) Op 27 augustus is echter het overlijden te dateren van Catherine Rose du Bois. (NH, R1; Vl. Bl., IIR 22)

- Vader: François van Reijsschoot (NH, R1; NK, R30; VH b, p. 330)
- Moeder: Amelberghe van den Neste (NH, R1; NK, R30; VH b, p. 330)
- Broer en zus: Pieter Johannes, Anna Marguerite (NH, R1; VH b, p. 330)
- Vrouw: Catherine Rose du Bois († 1772) (16 juni 1737, Sint-Niklaaskerk) (NH, R1; NK, R30; Vl. Bl., IIR 22; VH b, p. 330)
- Kinderen: Pieter Norbert, Johannes Emanuel of Jan Baptiste⁸⁷⁰ (schilder), Anna Maria (schilderes)⁸⁷¹ en vermoedelijk nog X (TB, XXVIII, p. 220; NH, R1; NK, R30; Vl. Bl., IIR 22; VH b, p. 330)
- Actief lid van de schermersgilde van Sint-Michiel (Vl. Bl., IIR 22)
- 1763/1768: 6x 10 s gr. Vl. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (Rek; NK, KL 15)
- 1739: meester (20 s gr. Vl.) (Rek; Im, III, p. 15; NH, R1; Vl. Bl. IR 19; Vl. Bl., IIR 22; NK, KL 15)
- 1763/1768: gezworene G (Rek; Vl. Bl., IIR 22; NK, KL 15)
- Leermeester van zijn 3 gekende kinderen (Vl. Bl. IR 19)

➤ **Werken**

- Schilderde portretten en historische taferelen (TB, XXVIII, p. 220; Vl. Bl. IR 19)
- 1744/1772: blazoenen schilderen van de hoofdschepenen op de scabinale registers voor het Gentse stadsbestuur (FF, p. 5; Vl. Bl., IIR 22; NK, KL 15)
- 1744/1745: 2 lb 16 s gr. Vl. voor het beschilderen van 2 schepenregisters in 1744 (NK, KL 15)
- 1751: restaureerde vorstelijke portretten van de Gentse schermersgilde van Sint-Michiel voor het bedrag van 2 lb 11 s 11 gr. Vl. (Vl. Bl., IIR 22; NK, KL 15)
- 1753: 14 taferelen (Christus, Maagd en 12 apostelen) voor het 6de eeuwfeest van het overlijden van H. Bernardus in de abdijkerk van Baudeloo te Gent (Im, III, p.

⁸⁷⁰ ° 4 september 1751 - † 8 oktober 1798 (TB, XXVIII, p. 220; NH, R1; Vl. Bl. IR 19; VH b, p. 330; NK, KL 15)

⁸⁷¹ ° 17 februari 1758 - † 27 december 1850 (TB, XXVIII, p. 220; NH, R1; Vl. Bl. IR 19; VH b, p. 330; NK, KL 15)

- 15; FF, p. 23; NH, R1; Vl. Bl. IR 19; Vl. Bl., IIR 22; NK, KL 15)
- 1755: 8 lb gr. Vl. voor schilderwerk aan de Baudeloo-abdij samen met een zoon (NK, R30; NK, KL 15; NK, KL 15)
 - 1756: 6 lb 12 s gr. Vl. voor het schilderen en vergulden van een ark voor de Blijde Intrede van Karel van Lotharingen (NK, KL 15)
 - 1758: 6 s gr. Vl. ontvangen voor schilderwerk uitgevoerd voor dezelfde intrede (NK, KL 15)
 - 1761: 7 lb gr. Vl. voor het schilderen en vergulden van een nieuwe wagen van de abt van Baudeloo (NK, R30; NK, KL 15)
 - 1762: 8 s gr. Vl. wisselgeld voor 2 reparaties uitgevoerd voor de baron van Eksaarde (Vl. Bl. IR 19)
 - 1765: vergulden van lijsten voor 2 apostelen en 2 landschappen, schoonmaken van 14 schilderijen, repareren en opkuisen van 4 landschappen en het vergulden van de ijzeren deur van het koor in opdracht van Baudeloo (NK, R30; NK, KL 15)
 - 1765: 19 lb gr. Vl. courant voor het schilderen en vergulden van een nieuwe wagen van de baron van Eksaarde (Vl. Bl., IIR 22)
 - 1766: ontwerp van de eenhoornwagen van de schildersgilde in de feeststoet (afbeelding in het in 1767 bij Jean Meyer in Gent verschenen album) en tekeningen van het jubileum van de H. Macharius te Gent in 1767 (TB, XXVIII, p. 220; NH, R1; Vl. Bl., IIR 22)
 - Versieringen aangebracht in de abdij van Sint-Pieters (Vl. Bl., IIR 22)
 - *15 mysteries van Rosarius* (Kerk, Zevegem) (NH, R1; Vl. Bl., IIR 22)
 - 6 lb 8 s gr. Vl., inbegrepen 4 s gr. Vl. voor de schetsen, voor het schilderen en leveren van 22 wapenschilden op verzoek van de heer van Ledegem voor de uitvaart van de heer Moerman (Vl. Bl., IIR 22)
 - *H. Familie* (NK, KL 15)
 - 4 taferelen uit *Het leven van de H. Bernardus* (NK, KL 15)

732Reijsschoot, Pieter van (Pieter Johannes)

➤ **Leven**

- ° 18 januari 1702 te Gent (Sint-Baafs) - † 22, 24⁸⁷² of 25 februari 1772 te Gent (26 februari 1772, Sint-Niklaaskerk) (TB, XXVIII, p. 220; Im, III, p. 15; NH, R1; NK R30; Vl. Bl. IR 19; Vl. Bl., IIR 22; VH b, p. 330; NK, KL 15)
- Vader: François van Reijsschoot (NH, R1; NK, R30; Vl. Bl. IR 19; Vl. Bl., IIR 22; NK, KL 15)
- Moeder: Amelberghe van den Neste (NH, R1; Vl. Bl. IR 19; Vl. Bl., IIR 22; NK, KL 15)
- Broer en zus: Emanuel, Anna Marguerite (NH, R1)
- Bijgenaamd de Engelsman, aangezien hij daar lang verbleef (TB, XXVIII, p. 220; Im, III, p. 15; Vl. Bl. IR 19; Vl. Bl., IIR 22; VH b, p. 330; NK, KL 15)
- 1737: terug aanwezig te Gent bij het overlijden van zijn vader (Vl. Bl., IIR 22)
- 1737 (4 april): peter bij de doop van zijn neefje Pieter Norbert (Vl. Bl., IIR 22)
- 1743 (28 november): ouderlijk huis “De Maeght van Ghendt” op de Hoogpoort werd door Amelberghe geschonken aan Pieter en bij diens overlijden zullen zijn broers en zussen het erven; in feite had Pieter Johannes zijn mede-erfgenamen uitgekocht voor 550 lb gr. Vl., wat betekent dat hij toen reeds over een groot kapitaal beschikte (NH, R1; Vl. Bl., IIR 22)
- 1744: beloofde 4 portretten te maken van de Koninklijke Majesteit als gravin van Vlaanderen voor Gent (2), Brugge (1) en het Vrije (1), maar hij stond op het punt te vertrekken naar Londen, waardoor het contract zou vervallen, indien hij binnen een termijn van 2 maanden niet begon te schilderen (NH, R1; Vl. Bl., IIR 22)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (Rek), schilder en etser (TB, XXVIII, p. 220; NH, R1)
- 1730: leerling en tweemaal prijswinnaar in de schildersklas van de Académie Royale te Parijs (TB, XXVIII, p. 220; NK, KL 15)
- 1753: meester (20 s gr. Vl.) (Rek)
- Actief aan het hof van George II en III te Engeland (NH, R1)

➤ **Werken**

⁸⁷² In het geraadpleegde materiaal, bronnen en literatuur, wordt 24 februari het vaakst naar voor geschoven als datum van overlijden.

- 1754: *Portret van Cornelis van Loo* (Bijlokemuseum, Gent) (Zut, I, p. 148-149)
- 1755: *Afschieten van de papegaai door Karel van Lorreinen in 1752 op de Kouer te Gent* voor de Sint-Jorisgilde voor het bedrag van 126 lb 6 s 8 gr. Vl. (Bijlokemuseum, Gent) (FF, p. 24, 56-62; NH, R1; NK, R30; Vl. Bl., IIR 22; NK, KL 15)
- 1764: 6 s gr. Vl. courant voor een kerkmodel op papier, 1 lb 4 s gr. Vl. voor een kerkmodel op groot papier en 6lb gr. Vl. voor het schilderen van een basreliëf in het koor, allemaal voor Baudeloo⁸⁷³ (NK, R30; NK, KL 15)
- *Twaalf apostelen* (medaillons) voor de Gentse Augustijnenkerk (TB, XXVIII, p. 220; Im, III, p. 15; NH, R1; Vl. Bl. IR 19; Vl. Bl., IIR 22; NK, KL 15)
- 8 grisailles voor de Gentse Augustijnenkerk⁸⁷⁴ (vernield in 1838) (NH, R1; NK, R30)
- *Portret van de hertogin van Norfolk*, gegraveerd door G. Bickham in 1746 (TB, XXVIII, p. 220; NK, KL 15)
- 3 maal een *Portret van Maria Theresia* voor de stad Gent (FF, p. 24)
- *Wonderbaarlijke visvangst* (Sint-Pieterskerk, Gent) (NH, R1; NK, KL 15)
- *Christus geneest de blinde* (Sint-Pieterskerk, Gent) (NH, R1)
- Plafonds van de Sint-Pietersabdij te Gent (NH, R1)
- Verschillende schetsen en tekeningen aanwezig in de Gentse universiteitsbibliotheek (Vl. Bl., IIR 22)

733Reijsschoot, Pieter van (Pieter Norbert)⁸⁷⁵

➤ **Leven**

- ° 4 april 1738 te Gent (Sint-Michielskerk) - † 12 februari 1795 te Gent (13 februari 1795, Sint-Salvatorkerk) (TB, XXVIII, p. 220; VW 587; Im, III, p. 15; FF, p. 2; NH, R1; NK, R30; Vl. Bl. IR 19; Vl. Bl., IIR 22; VH b, p. 330; NK, KL 15)

⁸⁷³ Eventueel van de hand van Pieter Norbert van Reijsschoot. (NK, R30)

⁸⁷⁴ Eventueel van de hand van Pieter Norbert van Reijsschoot. (NK, R30)

⁸⁷⁵ Pieter of Pieter Norbert van Reijsschoot mag niet worden verward met Norbert van Reijsschoot, koopman in de stad Gent en getrouwd met de Oudenaardse Catherine de Smet. Het is deze laatste die een huis verhuurde in de Sint-Michielsstraat aan Marie-Jeanne della Faille en die tevens contacten onderhield met het Iberische schiereiland. (Vl. Bl. IR 19; Vl. Bl., IVR 3)

- Vader: Emanuel (Petrus Franciscus) (FF, p. 2; NH, R1; NK, R30; Vl. Bl., IIR 22; VH b, p. 330; NK, KL 15)
- Moeder: Catharine Rosa Dubois († 1772) (FF, p. 2; NH, R1; Vl. Bl., IIR 22; VH b, p. 330; NK, KL 15)
- Broer en zus: Jan-Baptiste, Anna Maria (NK, KL 15)
- Woonachtig gedurende zijn jeugd op de Hoogpoort, in het huis “De Maeght van Ghendt”⁸⁷⁶ (FF, p. 3, Vl. Bl. IR 19)
- Vrouw: Maria Anna Coleta Janssens (14 oktober 1790, Sint-Salvatorkerk) (FF, p. 3, 73; NH, R1; NK, R30: Vl. Bl., IIR 22)
- Kinderloos (FF, p. 3)
- Enkel P. Bauthier dicht hem zonder bewijs een reis naar Italië toe (FF, p. 20)
- Bezat een enorme bibliotheek met kostbare werken over de schone kunsten (Kr, V, p. 1367)
- 1796 (15 en 22 februari): door de boekhandelaar Ferdinand werd een verkoop gehouden van zijn schilderijen, boeken en plaasterafgietsels (zo’n 400 à 500 stuks) in het sterfhuis gelegen in het Chartreuzen Hammeken (FF, p. 3; Vl. Bl., IIR 22)

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (Rek; NK, KL 15)
- Opleiding bij vader Emanuel Petrus en oom Pieter Johannes (Im, III, p. 15; FF, p. 5, 23)
- 1770: professor in de architectuur en bouw- en doorzichtkunde (perspectief) aan de Gentse Academie; en dit tot 1795 (TB, XXVIII, p. 220; Im, III, p. 15; FF, p. 3; NH, R1; Vl. Bl. IR 19; Vl. Bl., IIR 22; NK, KL 15)
- 1771 (8 april): start van nieuwe cursus voor leerlingen in de teken- en schilderkunst en in de architectuur; geïnteresseerden dienden zich te wenden tot

⁸⁷⁶ Aangezien dit huis sinds 1743 in het bezit was van Pieter Johannes, zou dit betekenen dat Pieter Norbert zijn jeugd doorbracht bij zijn oom. Een hypothese is dat Pieter Norbert gedurende zijn opleiding bij zijn oom woonachtig was. Het is eveneens mogelijk dat Pieter Johannes gedurende zijn verblijf in het buitenland het huis ter beschikking stelde van de familie.

zijn huis aan de Hoogpoort (Vl. Bl. IR 19)

- Directeur van de Gentse Academie (Vl. Bl. IR 19)
- 1773: meester (20 s gr. Vl.) (Rek; FF, p. 3; NK, KL 15)
- Lid van het comité van het 1ste Kunstsalon, gehouden te Gent in mei 1792; hij leidde de organisatie in goede banen (FF, p. 4)
- Vaak geraadpleegd bij het schatten van kunstverzamelingen; onder andere deze van graaf Emanuel van der Meersch, heer van Berlare, en dit samen met Philips Lambert Spruijt in 1787 (FF, p. 4; NK, KL 15)

➤ Werken

- Schilderde plafond- en behangtaferelen, landschappen, allegorische en mythologische stukken en stukken voor kerken; tevens blazoenschilderen (TB, XXVIII, p. 220; NK, KL 15)
- 1766: 1 der triomfbogen in trompe l'oeil uitgevoerd voor de optocht te Gent in 1767 ter gelegenheid van de 700ste verjaardag van H. Macharius, de stadspatroon tegen de pest; en 18 modellen van praalwagens, die werden goedgekeurd door de Gentse magistraat in november 1766 (Im, III, p. 15; FF, p. 27, 43; NK, R30)
- 1770: 2x *Landschap met figuren* (muurschilderingen) in Sint-Baafs (NK, KL 15)
- 1772: 1 lb 3 s 4 gr. Vl. voor het aanbrengen van gouden letters boven de deur van de Gentse Academie (NK, KL 15)
- 1774: verschillende schermen door hem bij het vergroten van de schouwburg van het eedgenootschap van de H. Sebastiaan, onder andere een achterscherm voorstellende een Griekse tempel (FF, p. 41)
- 1774/1789: grauwschilderingen in het hôtel van ridder De Coninck, voorstellende (1) *Rustende Jupiter omringd door spelende amoren*, (2) *Bacchus wordt door amoren gediend*, (3) *Slapende watergod met amoren* en (4) *Mars wordt door amoren van zijn wapens beroofd* (FF, p. 45-46)
- 1774/1791: 13 grisailles⁸⁷⁷ (imitaties van basreliëfs; scènes met betrekking tot de

⁸⁷⁷ Fredricx spreekt over 11 grauwschilderingen, met name (1) *Melchisedech, koning van Salem*, geschonken door bisschop Van Eersel, (2) *Het nutten van het Paaslam*, gift van kanunnik Cardon, (3) *De Israëlieten ontvangen het hemels Manna*, gift van generaal de Meulenaere, (4) *De hogepriester Achimelech biedt David de gewijde broden en het zwaard van Goliath aan*, geschonken door kanunnik

- eucharistie uit het Oude en het Nieuwe Testament) in het koor van de Sint-Baafskathedraal te Gent; in 1791 ontving hij een betaling van 63 lb gr. Vl. voor 2 grisailles en het vernieuwen van 2 andere (TB, XXVIII, p. 220; Im, III, p. 15; FF, p. 5, 31; NH, R1; Vl. Bl. IR 19; Vl. Bl., IIR 22; NK, KL 15)
- 1774: 36 lb 18 s 8 gr. Vl. voor het penselen van 2 schilderijen voor het koor en 14 lb 3 s 6 gr. Vl. voor het vergulden van 2 lijsten en het verzorgen van 4 ornamenten voor dezelfde schilderijen in opdracht van Sint-Baafs (NK, R30; NK, KL 15)
 - 1775: toneelscherm voorstellende een rood marmeren paleis (FF, p. 41)
 - 1776: schilderen van een 2de schets voor het standbeeld van Karel V (NK, R30; NK, KL 15)
 - 1776: 1 lb 1 s gr. Vl. voor het schilderen van een blazoen voor een jubileum in Sint-Baafs (NK, R30; NK, KL 15)
 - 1778: *Visioen van H. Theresia* en *H. Johannes de Doper van het kruis* voor de kapel van de ongeschoeide karmelieten te Gent (FF, p. 47; Vl. Bl., IIR 22)
-
- 1778: 6 lb gr. Vl. wisselgeld voor het maken van verschillende tekeningen voor marmerwerken in de kerk, schetsen op de kerkmuren voor een marmeren bekleedsel, het schilderen van *H. Bernardus* en het schoonmaken van 2 stukken in opdracht van Baudeloo (NK, R30; NK, KL 15)
 - 1778: 3 lb 10 s gr. Vl. voor het schilderen van een model voor de koordeuren van Sint-Baafs (NK, R30; NK, KL 15)
 - 1778/1779: 1 lb 3 s 4 gr. Vl. wisselgeld voor het beschilderen van een koets met het wapenschild van de hoogbaljuw van Gent, de burggraaf De Vilan (Vl. Bl., IIR 22)

Van Royen, (5) *Elias in de woestijn, gewekt door een engel*, gift van graaf J. de Castel San Pietro, proost van het kapittel, (6) *De bekering van Zaccheus*, geschonken door kanunnik Van Kessel, (7) *De honderdman smeekt Christus om de genezing*, gift van de bisschop Triest-stichting, (8) *De vermenigvuldiging der broden*, geschonken door kanunnik Hellin, (9) *Jezus wast de voeten der apostelen*, geschonken door de bisschop Triest-stichting, (10) *Het Laatste Avondmaal*, gift van kanunnik Kervijn en ten slotte (11) *Jezus en de discipelen van Emmaus*, geschonken door kanunnik Hellin. (FF, p. 33-34) Het gaat om 5 scènes uit het OT en 6 uit het NT, aangevuld met een *Christus verschijnt aan Maria na de verrijzenis* en een *Barmhartige Samaritaan*. (NH, R1; Vl. Bl., IIR 22)

- 1780: samenwerken met de Italiaan Antonio Candelli aan de versieringen van de Gentse Schouwburg (FF, p. 20, 42)
- 1781 (31 juli): 630 gulden voor schilderwerk aan een theater, opgericht voor de inhuldiging van Jozef II te Gent (NK, KL 15)
- 1784/1789: 10 basreliëfen aan 12 lb gr. Vl. wisselgeld het stuk voor de Baudelookerk (NK, R30; NK, KL 15)
- 1784/1789: 4 lb gr. Vl. voor het schilderen van een *Hercules* voor Baudeloo (NK, R30; NK, KL 15)
- 1784/1789: 14 lb gr. Vl. voor het opkuisen van 14 stukken, waaronder de 12 apostelen, voor de Baudeloo-abdij (NK, R30; NK, KL 15)
- 1784/1789: 40 lb gr. Vl. voor het maken van schetsen voor marmerwerk in Baudeloo (NK, KL 15)
- 1789: 6 lb gr. Vl. voor het schilderen van de 4 aartsvaders in medaillons in het wit aan 30 s gr. Vl. wisselgeld het stuk, 16 lb gr. Vl. voor 2 ronde OT-basreliëfen aan 8 lb gr. Vl. wisselgeld het stuk en 2 lb 8 s gr. Vl. voor het schoonmaken en herstellen van 2 stukken van de hand van H. van Balen en Janssens aan 24 s gr. Vl. wisselgeld het stuk in opdracht van de Baudeloo-abdij (NK, R30; NK, KL 15)
- 1790: 18 lb gr. Vl. voor het schilderen van een basreliëf voor de Sint-Baafskathedraal, namelijk *Elias gewekt door de engel* (NK, R30)
- 1791: herstellingswerken uitgevoerd aan de zoldering van de bisschoppelijke kapel in Sint-Baafs (FF, p. 36)
- 1791: 18 lb gr. Vl. wisselgeld voor het schilderen van een basreliëf voor het koor van de Sint-Baafskathedraal, namelijk *De vermenigvuldiging van de broden* (NK, R30; NK, KL 15)
- 1791: 63 lb gr. Vl. voor 2 basreliëfs (*Voetwassing* en *De Hoofdman*) in het koor, voor het vernieuwen van 2 andere en voor een 5de stuk voor het plafond van de bisschoppelijke kapel (Sint-Baafs, Gent) (NK, R30; NK, KL 15)
- *Landelijk amusement* (verzameling P. Lambotte, Brussel) (TB, XXVIII, p. 220)
- *Allegorie van de Gentse handel*, schets voor het tafereel in de handeldkamer van het pakhuis te Gent (in het bezit van de Gentse Universiteitsbibliotheek) (TB, XXVIII, p. 220; FF, p. 54; NK, KL 15)
- *Aurora* (uit de verzameling van graaf B. de Bousies, Gent) (TB, XXVIII, p. 220)
- Tekening *Bacchusknaap op een geitenbok* (Kortrijk) (TB, XXVIII, p. 220; FF, p.

54)

- Wandtaferelen (7 in het salon en 9 in de eetzaal) en zoldering (*Vergadering der goden en godinnen*) van de 2 verdiepingen tellende feestzaal in het herenhuis d'Haene-Steenhuize te Gent⁸⁷⁸, waarvoor hij 500 lb gr. Vl. ontving (TB, XXVIII, p. 220; Im, III, p. 15; FF, p. 5, 48-49, 51; NH, R1; NK, R30; Vl. Bl. IR 19; Vl. Bl., IIR 22; NK, KL 15)
 - *Opgetogenheid van H. Theresia* (Karmelietenkerk, Gent) (Im, III, p. 15; NK, KL 15)
 - *Onderwijzing van H. Maagd* (Karmelietenkerk, Gent) (Im, III, p. 15; NK, KL 15)
 - *H. Bernardus geknield aan de voeten van Christus* (Karmelietenkerk, Gent) (Im, III, p. 15; NK, KL 15)
 - Als leraar aan de Academie publiceerde hij volgende werken: (1) *Vlaamse vertaling van de cursus voor bouwkunde*, (2) *Les elements de perspective* en (3) *Réflexions tirées des perspectives* (FF, p. 4; NK, R30; Vl. Bl. IR 19; Vl. Bl., IIR 22)
 - *Zelfportret in rode aarde* (FF, p. 4, 53; NK, KL 15)
-
- Schilderwerken voor de abdij van Baudeloo, namelijk (1) *De inzegening van H. Bernardus*, (2) *H. Bernardus overhandigt de paus de sleutels van het klooster*, (3) *Verschijsning van de Maagd aan H. Bernardus*, (4) *H. Bernardus op het dodenbed*, (5) *De constrcutie van het klooster op bevel van H. Berbardus*, (6) *Engel kondigt H. Bernardus een buitengewone gebeurtenis aan* en hij stoffeerde nog decoratieve godsdienstige taferelen voor de abdij (FF, p. 37-39; NK, KL 15)
 - *Portret van de laatste monnik van de Baudeloo-abdij* (Universiteitsbibliotheek, Gent) (FF, p. 40, 53; NH, R1; Vl. Bl., IIR 22)
 - 9 panelen en 2 bovendeurstukken in het huidige hôtel Faligan (Kouter, Gent) (FF,

⁸⁷⁸ Zoals Pieter wel meer deed bij grote bestellingen, heeft hij dit project uitgevoerd met hulp van zijn broer Jan-Baptiste en zijn zus Anna-Maria, die hulp verleenden bij het inkleuren. (FF, p. 49; NH, R1; NK, R30; Vl. Bl. IR 19)

p. 51; NK, R30)

- Salonversieringen in het huis van oud-senator Lammens (Houtlei, Gent) (FF, p. 51; NH, R1; Vl. Bl., IIR 22)
- Salonversiering in het huis van ridder de Ghellinck, nu in het kasteel de Ghellinck te Zwijnaarde (FF, p. 51; NH, R1; Vl. Bl., IIR 22)
- Salonversiering in het huis van baron Frederic Vander Bruggen-De Nayer (Vernietigd bij het slopen van het huis) (FF, p. 52; NH, R1; Vl. Bl., IIR 22)
- *Portret van broer Jan Baptiste* (FF, p. 53)
- 3 kleine panelen voor de kerk te Oostakker (FF, p. 54; NH, R1)
- Versiering van het 1ste blad van het *Guldenboek van de Academie voor tekene en bouwkunde* (FF, p. 54)
- Voerde verschillende kartons voor tapisseriewerk (= schilderijen op doek om muren te behangen) uit (FF, p. 63)
- Toegeschreven werk: *Gekruiste Christus tussen engelen* (Sint-Baafskerk, Gent) (FF, p. 55)
- Grisaille in het huis van wijlen meneer Canaert (NH, R1)
- 2 marinestukken (NH, R1)
- 11 panelen voor een niet nader genoemd salon (NH, R1)
- Verschillende grisailles in de kapel van de H. Godelieve in het Klein Begijnhof (NK, R30)
- Versieringen in het huis van graaf De Thiennes (Vl. Bl., IIR 22)
- Versieringen in het huis van mijnheer Van Wymelbeke (Vl. Bl., IIR 22)
- Hele reeks tekeningen in Chinese inkt (Vl. Bl., IIR 22)

734 Reinerveldt, Gaspard (Jasphar)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: goudslager (SB)
- 1665: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

735Reneman, Hermanus (Rijneman)

➤ **Leven**

- ° te Groningen (VH b, p. 219; NK, KL 15)
- Vader: Hendrik Reneman (VH b, p. 219; NK, KL 15)
- 1610 (15 april): poorter te Gent (VH b, p. 219; NK, KL 15)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; VH b, p. 219; NK, KL 15)
- 1610: meester (SB; NK, KL 15)

➤ **Werken**

736Renssoens, Ghelain

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: geneesheer (SB)
- 1647: overste O (SB)

➤ **Werken**

737Reu, Martinus de

➤ **Leven**

- Zoon: Joannes (huisschilder) (JD, p. 334)

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (Rek, Extr)
- 1722: meester (17 december) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr)
- 1740: gezworene van de huisschilders (JD, p. 334)
- 1745/1746: gezworene van de huisschilders (PS; VH b, p. 309; JD, p. 334)
- 1748/1751: gezworene van de huisschilders (156bis 59; JD, p. 334)
- 1760: gezworene van de huisschilders (JD, p. 334)

➤ **Werken**

- 1736/1739: witten en olieverven van het godshuis (NK, R21)

738Reynevelt, Martinus van

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: marmeraar en stoffeerder (SB), marmeraar (Rek)
- 1696: meester (11 september) (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

- 1702 (19 maart): 101 lb 14 s gr. Vl. voor het marmeren van het voorwerk van het groot theater en verfraaiingen van het banket (NK, R27)
- 32 lb 4 gr. Vl. voor Martinus Reynevelt en Joannes van Herseke voor het witten van het bovenwerk van het hoogaltaar in Sint-Baafs; verf, olie en lijm inbegrepen (NK, KL 15)
- 31 lb 16 s 8 gr. Vl. voor het vergulden van het altaar (NK, KL 15)
- 79 lb 18 s 8 gr. Vl. voor levering van goud aan 32 stuivers per boek voor het

vergulden van het altaar in Sint-Baafs (NK, KL 15)

739Riedthoren, Jan van⁸⁷⁹

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 15)
- 1642: meester (SB; NK, KL 15)

➤ **Werken**

740Rijcker, Francis de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 16), fijnschilder (Rek)
- 1707: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, KL 16)

➤ **Werken**

- *Parabel van de wijnstok*, oorspronkelijk van de hand van Nicolas de Liemakere, gerestaureerd (Sint-Jacobskerk, Gent) (NK, KL 16)

⁸⁷⁹ Jan (van den) Riethoorn Aelbertszoon was een schilder uit Haarlem, geboren in 1620, gestorven 1669 (begraven op 13 juni), naar men zegt leerling van Cornelis Visscher, in 1646 lid van de (Haarlemse) gilde. Leermeester van Abr. de Ridder. *Familieportret* (1659-1661) in het weeshuis van Texel is het belangrijkste werk. (TB, XXVIII, p. 345-346; Im, III, p. 16) Er lijken geen aanwijzingen te zijn dat het in beide gevallen over dezelfde persoon gaat.

741Rijcker, Jacobus de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek)
- 1745: meester (20 s gr. Vl.) (Rek)

➤ **Werken**

742Rijm, Charlus

➤ **Leven**

- Heer van Hundelghem (SB)
- Jonkheer (SB)
- Een Charles Rijm, heer van Bellem, huwde Catherine van Brussel en een Philebert Rijm, heer van Bellem, huwde Anna de Hertoghe of Charles Rijm, baron van Bellem, huwde Marie Rodrigues Devora y Vega. Of volgens nog een andere bron huwde een Charles Rijm, baron van Bellem, Anna de Hertoghe (Vl. Bl., IR 41)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1601/1602: overste O (SB)

➤ **Werken**

743Rijm, Jacobus

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB, Rek; NK, KL 16)
- 1694: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 16)
- 1695: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

744Rinck, Jacobus de (Ruyck, Rynck)

➤ **Leven**

- ° 1680 - † 28 januari 1737 te Gent (NK, KL 16)
- Gestorven na een langdurige ziekte, aangezien de arts 2 lb 2 s gr. Vl. ontving voor maar liefst 42 bezoeken (NK, KL 16)
- Vrouw 1: Petronella Mihoot († 1705) (MJD, II, p. 852)
- Vrouw 2: Adrianna Fernandina Bertijn uit Oudenaarde (29 oktober 1706) (NK, R69; NK, KL 16)
- Kinderen: Petronella (12 jaar bij zijn dood), Carolus (14 jaar bij zijn dood), Johannes (17 jaar bij zijn dood), Michel Lieven of Michiel (° en gedoopt 1717 of op 22 juni 1718, in de Sint-Michielskerk; borduurder), Cecilia en Marie Françoise, die in 1736 François Pilsen huwde (NK, R69; NK, KL 16; MJD, II, p. 854-855)
- 1712: kocht een woning in Onderbergen (NK, KL 16)
- Testament bestaande uit huis en inboedel (meubelen, huisraad, schilderijen, juwelen en gebruiksvoorwerpen) geschat op 203 lb 14 s 4 gr. Vl. courant, 29 lb 3 s 1 gr. Vl. baargeld, 186 lb 13 s 4 gr. Vl. geïnvesteerd in goud- en zilverdraad en hij moest nog 23 lb 6 s 8 gr. Vl. ontvangen van de Gilde van Sint-Sebastiaan voor het borduren van een vaandel, bovendien stonden nog verschillende lieden bij hem in het krijt voor levering van goud- en zilverdraad (NK, KL 16)

➤ **Carrière**

- Professionele status: borduurder (SB, Rek; NK, R69; NK, KL 16); had eveneens een winkel waar goud- en zilverdraden in kleine hoeveelheden werden verkocht

(deze waren kocht hij zelf in grote hoeveelheden in te Amsterdam (weduwe Brunnyck) en te Rijsel (meneer de Jaeghere)), bovendien stelde hij zijn kunstwerken tentoon in zijn magazijn om liefhebbers te lokken; hij verkocht tevens Spaanse snuif (NK, KL 16; MJD, II, p. 854, 856)

- 1705: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, R69; NK, KL 16)

➤ **Werken**

- 1722: 100 lb gr. VI. voor een kazuifel en 2 tunieken voor de kapel van OLV-Schreiboom te Gent (MJD, II, p. 853, 856)
- 1723: 48 lb gr. VI. voor een geborduurde “cartelle” en een geborduurd kleed voor het OLV-beeld van Schreiboom (MJD, II, p. 857)
- 1725/1728: 49 lb 13 s 5 gr. VI. voor het borduren van een standaard voor de schermersgilde van Sint-Michiel (NK, KL 16; MJD, II, p. 858)
- 1728/1732: 95 lb 13 s 4 gr. VI. courant voor het borduren van een standaard voor de kruisboogschuttersgilde van Sint-Joris, het ontwerp was van de hand van Norbertus Heijlbroeck (VW 726; MJD, II, p. 859-860)
- 1732: 2 lb 16 s 4 gr. VI. voor een kazuifel, een manipel, een stoel, een kelkdoek en een antepedium voor de kapel van OLV-Schreiboom te Gent (MJD, II, p. 853, 857)

- Borduren van een vaandel voor de handboogschuttersgilde van Sint-Sebastiaan (MJD, II, p. 860)
- 5 geborduurde schilderijen, met name *Slag van Ramilles*, *Mandje met aardbeien*, *Gevechtsscène*, *Twee beeldjes*, *Flora* (MJD, II, p. 860)

745Rock, François de (Rouck)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB, Rek)
- 1689: meester steenhouwer (JD, p. 334)
- 1690: meester (17 april) (20 s gr. VI.) (SB, Rek)
- Aanwezig: Rombaut Pauwli en Servaes Manilius (SB)

➤ **Werken**

746Roe, Pierre

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1646: suppoost (SB)

➤ **Werken**

747Roij, Ignatius van

➤ **Leven**

- 1759 (24 april): nalatenschap (waaronder een collectie schilderijen) geveild (BJV, p. 54)

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (Rek; NK, KL 16), graveur (TB, XXIX, p. 129; NK, KL 16), kunstverzamelaar (BJV, p. 54)

- 1736: meester (20 s gr. Vl.) (Rek; NK, R58; NK, KL 16)

➤ **Werken**

- 1749: 6 lb gr. Vl. courant voor het aanbrengen van 2 figuren op een triomfboog (NK, R58; NK, KL 16)
- 1756: 6 lb gr. Vl. voor het schilderen van een figuur op karton voor een Blijde Inkomst (NK, R58; NK, KL 16)
- Gravure *Jammerende Job* naar Gaspar de Crayer (TB, XXIX, p. 129; Kr, V, p. 1392; NK, KL 16)

748**Roijen, Christiaen van**

➤ **Leven**

- Jonkheer (Rek)
- 1744/1748: 5x 20 s gr. Vl. loon als overste (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1739/1741: overste van de goudsmiden (NK, KL 16)
- 1744/1748: overste O (Rek)

➤ **Werken**

749**Roijen, Nicolais van**

➤ **Leven**

- Zoon: Jan-Baptiste (MB, III, p. 182)
- Jonkheer (SB)
- Heer van Meulendijke (MB, III, p. 189)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1611: schepen van gedele (MB, III, p. 144)
- 1613: schepen van gedele (MB, III, p. 146)
- 1615: schepen van gedele (MB, III, p. 149)
- 1617: overste O (SB)
- 1618: schepen van gedele (MB, III, p. 153)
- 1621: schepen van de keure (MB, III, p. 158)
- 1623: schepen van gedele (MB, III, p. 160)
- 1625: schepen van gedele (MB, III, p. 162)
- 1627: overste O (SB)
- 1628: schepen van de keure (MB, III, p. 167)
- 1631: schepen van de keure (MB, III, p. 171)
- 1634/1635: schepen van de keure (MB, III, pp. 175, 176)
- 1638: schepen van de keure (MB, III, p. 180)
- 1640: schepen van de keure (MB, III, p. 183)
- 1643/1644: schepen van de keure (MB, III, pp. 188, 189)
- 1648/1649: schepen van de keure (MB, III, pp. 196, 197)
- 1652: schepen van gedele (MB, III, p. 201)

➤ **Werken**

750 Roleghem, Artus van (Rolengien, Rolvinghem)

➤ **Leven**

- 1614: aanwezig te Gent (VH b, p. 223)
- Getrouwd (VH b, p. 223)
- Kinderen (VH b, p. 223)
- 1616 (15 oktober): poorter te Gent (VH b, p. 223; NK, KL 16)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, KL 16), beeldhouwer (VH b, p. 223)
- 1615: meester (SB; NK, KL 16)
- 1624/1625: gezworene G (SB; NK, KL 16)
- 1627: meester houtbreker (JD, p. 340)
- 1630: meester schrijnwerker (JD, p. 340)

➤ **Werken**

751 Rolingein, Ghelaude van

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, KL 16)
- 1629: meester (SB; NK, KL 16)

➤ **Werken**

752 Weduwe van Rooleghem, Ghelaude van (Rollyghem, Rolingein)

➤ **Leven**

- Man: Ghelaude van Rolingein (SB)

➤ **Carrière**

- Beroep: wasgietster en stoffeerster (SB; NK, KL 16)
- 1646: suppoost (SB)
- 1647: meesteres (SB; NK, KL 16)

➤ **Werken**

753Rollé, Pieter

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek)
- 1760: meester (20 s gr. Vl.) (Rek)

➤ **Werken**

754Romare, Merselis de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB, Rek; NK, KL 16)
- 1688: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 16)
- 1691: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

755Ronse, Lievine

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1601/1602: meesters (SB)

➤ **Werken**

756Roose, Arnoudt

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 16)
- 1666: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 16)

➤ **Werken**

757Rore, Guillaume de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: kladschilder (SB)
- 1641: meester (SB)

➤ **Werken**

758Rostijne, Antoon van de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: kladschilder (SB, Rek)
- 1696: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)
- 1698/1700: 3x lidgeld niet betalen wegens zijn sobere staat in deze 3 jaar (Rek)

➤ **Werken**

759Rouck, Joos Jansz. de

➤ **Leven**

- Vader: Jan de Rouck (schilder) (SB; NK, R56; NK, KL 16)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1590: gezworene G (SB; NK, KL 16)
- 1596: gezworene G (SB; NK, KL 16)

➤ **Werken**

760Rouck, Pauwels de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB; NK, KL 16)
- 1624/1625: meester (SB; NK, KL 16)

➤ **Werken**

761Roy, Jan-Baptiste du

➤ **Leven**

- Getrouwd (VH b, p. 232-233)
- Kinderen: 4 (VH b, p. 232-233)
- Woonachtig te Gent in Ingelandgat (156bis 57; VH b, p. 232-233; NK, KL 16)
- 1637: schepenen van Gent, met betrekking tot het executeren met het zwaard van Du Roy, veroordeeld voor doodslag, verzochten de Raad van Vlaanderen om een begrafenis in gewijde grond te gedogen voor zijn vrienden, kinderen en zwangere vrouw (156bis 57; VH b, p. 232-233)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 16)
- 1628: meester (SB; NK, KL 16)
- 1630: gezworene G (SB; NK, KL 16)

➤ **Werken**

762Royen, Jacob van

➤ **Leven**

- Jonkheer (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1645: overste O (SB)

➤ **Werken**

763Royen, Jan-Baptiste van

➤ **Leven**

- Vader: Niclays van Royen (MB, III, p. 182)
- Jonkheer (SB)
- Heer van Vierstraten (MB, III, p. 185)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1636: overdeken O (SB)
- 1639: overste O (SB)
- 1639: schepen van gedele (MB, III, p. 182)
- 1641: schepen van de keure (MB, III, p. 185)
- 1641: overste O (SB)
- 1643/1644: schepen van gedele (MB, III, pp. 188-189)

➤ **Werken**

764Rudder, Jan de⁸⁸⁰

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (Rek, Extr)
- 1724: meester (20 december of januari/februari 1725) (20 s gr. VI.) (Rek, Extr)

➤ **Werken**

765Ruddere, Carolus de

➤ **Leven**

⁸⁸⁰ Jan de Rudder is niet te verwarren met Jan de Ridder, tekenaar, etsen en houtsnijder, geboren op 12 oktober 1665 te Amsterdam, en daar gestorven op 16 november 1735. Belangrijke etsen zijn *Het portret van Oliger Pauli* en de *Steniging van de H. Stefanus* (naar Rembrandt). (TB, XXVIII, p. 306)

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (SB, Rek, Extr)
- 1712: meester (9 oktober) (20 s gr. VI.) (SB, Rek, Extr)

➤ **Werken**

766Ruijschen, Guillielmus Claudius Josephus de

➤ **Leven**

- Heer van Boutersom (Rek, Extr)
- Graaf van Elisem en baron van OLV-Waver (VI. Bl., IV R24)
- Florentia Marie Josephia de Ruijschen, gravin van Elisem, was zijn erfgename (VI. Bl., IV R24)
- Jonkheer (Rek, Extr)
- 1720/1727: 8x 20 s gr. VI. loon als overste (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1720/1727: overste O (Rek, Extr)

➤ **Werken**

767Ruten, Boudewijn (Ruyten)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: borduurder (SB, Rek)
- 1693: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)
- 1694: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

768Ryckaert, Joos

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: kladschilder (SB, Rek)
- 1662/1663: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

769Sagherman, Lieven

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, S3; NK, KL 16)
- 1584: gezworene G (SB; NK, KL 16)

➤ **Werken**

- 1570/1571: 30 s gr. Vl. voor het schilderen en versieren van de 4 torens op het Belfort (NH, N6; NK, S3; NK, KL 16)
- 1581: actief in dienst van de stad (NK, S3; NK, KL 16)

770Samelinck⁸⁸¹, Benjamin (Sammelijns)

➤ **Leven**

⁸⁸¹ De familie Samelinck of Sammelijns was een schildersfamilie uit Gent. (TB, XXIX, p. 375)

- ° 1520 te Gent - † na 1604⁸⁸² (TB, XXIX, p. 375; Im, III, p. 53; NK, S9; EB, p. 22; NK, KL 16)
- Vader: Jan⁸⁸³ (SB; TB, XXIX, p. 375; NK, S9; NK, KL 16)
- Broers en zussen: vermoedelijk Margriet, Louis, Hansken, Roelken, Liefken, Antonijnkin, Barbe en Tanneken (NK, S9)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, S9; EB, p. 54; NK, KL 16)
- Leerling van Frans Floris te Antwerpen (TB, XXIX, p. 375; Im, III, p. 53; NK, S9; EB, p. 22; NK, KL 16)
- voor 1540: meester op erfelijke basis (NK, S9)
- 1555: meester te Antwerpen (TB, XXIX, p. 375; RL, I, p. 191; NK, S9)
- 1575: gezworene G (SB; TB, XXIX, p. 375; NK, S9; NK, KL 16)
- 1583: gezworene G (SB; TB, XXIX, p. 375; NK, S9; NK, KL 16)
- 1598: gezworene G (SB; TB, XXIX, p. 375; NK, S9; NK, KL 16)

➤ **Werken**⁸⁸⁴

- 1559: schilderij naar tekening van Lucas de Heere voor de galerij van Sint-Baafs (verloren) (TB, XXIX, p. 375; NK, S9; NK, KL 16)
- 1559: maakte samen met Lucas de Heere de wapenschilden van de Orde van het Gulden Vlies (Sint-Baafskathedraal, Gent) (NK, S9)
- 1581: actief voor inhuldiging van Alençon (NK, S9)
- 1584/1585: 165 lb 12 s 5 gr. VI. voor Benjamin Samelinck, Lieven van der

⁸⁸² Immerzeel vermeldt 1582 als jaar van overlijden. (Im, III, p. 53)

⁸⁸³ Jan Samelinck (Sammelins), schilder, gestorven voor 21 juni 1558, was gedurende de jaren 1528/1529 en 1535/1536 gezworene van de Gentse gilde. In 1541 ontving hij een opdracht voor het altaarblad in de kerk van Laarne en 2 jaar later een gelijkaardige opdracht voor het Sint-Antoniusaltaar in de kerk van Kaprijke. (TB, XXIX, p. 375; NK, KL 16)

⁸⁸⁴ Oeuvre is heel slecht gekend, onder andere *Allegorie van de benevolentia* in het MSK (Gent) is foutief aan Benjamin toegeschreven. (TB, XXIX, p. 375; NK, KL 16)

Schelden, Daniel Raverside en consoorten schilders en beeldhouwers voor de intocht van de hertog van Parma (NK, S9; NK, KL 16)

- na 1584: *Portret van Lucas de Heere* (EB, p. 22; NK, KL 16)
- 1591: *Portret van de leden van de familie Plantijn* voor het epitaaf van de boekdrukker C. Plantijn in de OLV-kerk te Antwerpen (verloren) (TB, XXIX, p. 375)
- 1599 (2 december) / 1600 (2 februari): 5 s gr. Vl. per dag voor de voorbereidingen van de Blijde Intrede van de aartshertogen te Gent op 28 en 30 januari 1600; hij werkte 51,5 dagen en ontving aldus 12 lb 17 s 6 gr. Vl. (NK, S9; EB, p. 92; NK, KL 16)
- *Allegorie op de geboorte van Karel V* (Bijlokemuseum, Gent) (TB, XXIX, p. 375)
- 2 altaarvleugels met scènes uit het leven van Christus en Maria (MSK, Gent) (TB, XXIX, p. 375)
- Versiering van een doksaal, samen met Lucas de Heere en diens vader Jan (NH, H1)
- Vermoedelijk *De geboorte van keizer Karel* van zijn hand (Stadhuis, Gent) (NK, S9)
- Vermoedelijk *Leven van de Maagd* van zijn hand (MSK, Gent) (NK, S9)
- Vermoedelijk *Leven van Christus* van zijn hand (MSK, Gent) (NK, S9)

771 Santvoorde, Jan van⁸⁸⁵

➤ **Leven**

⁸⁸⁵ Een Jan van Santvoort, Nederlandse beeldhouwer, kwam omstreeks 1685 samen met Jacob de Wet II naar Edinburgh. Hij voerde decoratieve beeldhouwwerken uit voor Holyrood Palace in Edinburgh. In 1688 werd een contract opgemaakt tussen Van Santvoort (samen met De Wet) en Lord Strathmore voor het opsmukken van de kapel van Glamis Castle. Meer dan vermoedelijk is hij niet verantwoordelijk voor het olieverfschilderij *Judith en Holofernes*, gesigneerd “J. v. Santvort” (National Gallery, Londen). (TB, XXIX, p. 454) Er zijn echter geen concrete aanwijzingen dat het om dezelfde Jan gaat die ingeschreven is in de Gentse gilde in het jaar 1698.

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB, Rek)
- 1698: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

772Sartel, Joannes Philippus

➤ **Leven**

- 1769/1773: 5x 10 s gr. VI. loon als gezwoene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (Rek; NK, KL 16)
- 1763: meester (13 maart) (20 s gr. VI.) (Rek; NK, KL 16)
- 1769/1773: gezwoene G (Rek; NK, KL 16)
- 1774: directeur van de Gentse Academie (NK, KL 16)

➤ **Werken**

- 1766: kreeg toestemming om het wék *Het oordeel van Salomon* van G. de Crayer te kopiëren (NK, S16; NK, KL 16)

773Sartel, Philippe

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (Rek, Extr)
- 1735: meester (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr)

➤ **Werken**

774Savage⁸⁸⁶, Antoon (Souasie, Sauvage)

➤ **Leven**

- ° 13 december 1653 te Gent - † in de periode 1729/1733 (Augustijnenkerk, Gent) (TB, XXIX, p. 498; NK, S18; NK, KL 16)
- Vader: Antoon Sauvage⁸⁸⁷ († 1677) (TB, XXIX, p. 498; NK, S18; NK, KL 16)
- Moeder: Susanna Soetaert (NH, S1; NK, S18; NK, KL 16)
- Broers: Jacobus (° 1655), Lieven (° 1662), Franciscus (° 1666) (NH, S1; NK, S18; NK, KL 16)
- Vrouw: Jacqueline/Francisca Lemmart/Lomart (23 augustus 1679, Gent) (NH, S1; NK, S18; NK, KL 16)
- Kinderen: Norbert (° 1685), Denis Franciscus (° 1686) (NH, S1; NK, S18; NK, KL 16)
- 1696: 10 s gr. Vl. loon als gezworene (Rek)
- 1711/1713: 3x 10 s gr. Vl. loon als gezworene (Rek)
- 1725/1729: 5x 10 s gr. Vl. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, KL 16)

⁸⁸⁶ De familie Sauvage was een beeldhouwer- en schrijnwerkerfamilie te Gent in de 17de eeuw. (TB, XXIX, p. 498)

⁸⁸⁷ Antoon I, geboren op 28 augustus 1626, gestorven 13 mei 1677, zoon, leerling en navolger van Jacob Sauvage. Belangrijkste werken: preekstoel (voor 1656) in de kerk van Wachtebeke en preekstoel (1656) voor de kerk in Zaffelare. Verdwenen werken: 2 altaren en een deur voor de Baudeloo-abdij (1652). Valse toeschrijving: *Verrijzenis van Christus*, in de kerk van Lochristi. (TB, XXIX, p. 498; NK, S18; NK, KL 16)

- 1679: meester (3 augustus) (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; TB, XXIX, p. 498; NK, KL 16)
- Aanwezig: Pieter le Plat, Manilius en Norbertus Sauvage (SB)
- 1696: gezworene G (SB, Rek)
- 1711/1713: gezworene G (SB, Rek; Extr; NK, KL 16)
- 1725/1729: gezworene G (Rek, Extr; NK, KL 16)

➤ **Werken**

- 1682: 7 lb gr. Vl. (in 2 verschillende schijven, namelijk 24 december 1682 en 20 juni 1683) voor 4 houten engelen voor het grote orgel en 2 engelen voor de communiebank in de St.-Niklaaskerk te Gent (niet bewaard) (TB, XXIX, p. 498; NK, S18; NK, KL 16)

775 Sauvage, François (Frans Jakob)

➤ **Leven**

- ° 17 januari of februari 1662 te Gent (18 februari 1662)⁸⁸⁸ (TB, XXIX, p. 498; NH, S1; NK, S18; NK, KL 16)
- Vader: Norbert (TB, XXIX, p. 498; NK, KL 16)
- Moeder: Maria Ghyselinck (NK, KL 16)
- Broers: Norbert, Jacques François (° 1656) en Jean-Baptiste (° 1659) (TB, XXIX, p. 498; NK, KL 16)
- Vrouw: Isabella Baccardt (6 november 1684, Sint-Salvatorkerk, Gent) (NH, S1; NK, S18; NK, KL 16)
- Kinderen: Norbert (° 1685) (NH, S1; NK, KL 16)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, KL 16), beeldhouwer (NK, S18)
- 1683: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; TB, XXIX, p. 498; NH, S1; NK, S18; NK, KL 16)

⁸⁸⁸ Februari lijkt de meest plausibele mogelijkheid.

➤ **Werken**

- 1687: nieuwe wagen voor de ommegang van de Augustijnen in 1687 voor 30 lb gr. Vl. (NH, M1)
- 1689: 3 lb 4 s gr. Vl. voor versieringen in de armenkamer (TB, XXIX, p. 498; NK, S18; NK, KL 16)

776Sauvage, Norbertus

➤ **Leven**

- ° 14 juli 1631 te Gent (16 juli 1631, Sint-Jacobskerk) - † 1702 te Gent (TB, XXIX, p. 498; NH, S1; NK, S18; NK, KL 16)
- Vader: Jacobus Sauvage (NH, S1; NK, S18; NK, KL 16)
- Moeder: Jacoba/Jacqueline Colfmakers (NH, S1; NK, S18; NK, KL 16)
- Broers: Oliver (° 1623), François (° 1625), Antoon (° 1626), Jacques (° 1628) en Jan (° 1629) (TB, XXIX, p. 498; NK, KL 16)
- Vrouw: Maria Ghyselincq (9 april of augustus 1654, Brugge⁸⁸⁹) (NH, S1; NK, S18; NK, KL 16)

- Kinderen: Jacobus Franciscus (° 30 december 1656 - † 1711), Joannes Baptista (° 1659), Franciscus Jacobus (beeldhouwer) en Norbertus (schilder) (NH, S1; NK, S18; NK, KL 16)
- 1662: lid van de Sint-Michielscorporatie (schermers) (NK, S18)
- 1699: vrijstelling van burgerwacht aanvragen (NK, S18)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldhouwer (SB; NK, S18)
- 1646: meester (SB; TB, XXIX, p. 498; NK, S18)
- 1646: suppoost (SB)

⁸⁸⁹ Augustus is de meest voorkomende mogelijkheid.

- 1654: meester in de schrijnwerkersgilde (TB, XXIX, p. 498; NK, S18; JD, p. 338)
- 1662/1664: gezworene van de schrijnwerkers (JD, p. 338)
- 1672: meester-schrijnwerker van de stad Gent genoemd (TB, XXIX, p. 498)
- 1689/1692: gezworene van de schrijnwerkers (JD, p. 338)
- 1690: lidgeld niet betalen (Rek)
- 1702: gezworene van de schrijnwerkers (JD, p. 338)

➤ Werken

- 1662: actief in de Sint-Baafskerk samen met Jacques Cockx (NK, S18)
- 1663: biechtstoel voor de kerk van Desteldonk (TB, XXIX, p. 498; NK, S18)
- 1666 (23 januari): 8 lb gr. Vl. voor het maken van een model voor de verandering van het standbeeld van keizer Karel op de Vrijdagmarkt (NH, S2)
- 1670: preekstoel (Sint-Niklaaskerk, Gent) (TB, XXIX, p. 498)
- 1671: stoelen van het linkerkoor (Sint-Niklaaskerk, Gent) (TB, XXIX, p. 498)
- 1672: 18 lb 12 s 2 gr. Vl., waaronder 10 s gr. Vl. voor 5 houten modellen voor het stadhuis, 16 s 8 gr. Vl. voor een meubel voor de griffie van gedele , 6 s 8 gr. Vl. voor een kastje en 3 s 4 gr. Vl. voor het leveren van een stuk hout voor het repareren van een tafel in de kamer van de secretaris (NK, S18; 533-269; NK, KL 16)
- 1674: kast en deurstijlen maken voor het stadhuis (NK, S18)
- 1674 (19 mei): 6 lb 8 s gr. Vl. voor het maken van 4 halve lichamen dienstig tot 4 hoofden voor het college van de medicijnen (NH, S2; NK, S18; NK, KL 16)
- 1674/1676: 74 lb 4 s 9 gr. Vl. voor het maken en leveren van een nieuw arsenaal op het stadhuis dienstig voor de oorlogswapens; voordien had hij als aannemer reeds 2 plannen opgemaakt (533-269; NK, KL 16)
- 1675 (14 mei): 1 lb gr. Vl. voor een lessenaar voor de kapel van het stadhuis (NK, S18; NK, KL 16)
- 1675: model voor de toren van de Sint-Janskerk (nu Sint-Baafs) (NK, KL 16)
- 1676: 4 modellen ter decoratie van het stadhuis (NK, S18)
- 1676/1679: 100 lb gr. Vl. (betaald in 4 schijven in de periode 1676/1679) voor het hoofdaltaar van de Sint-Michielskerk naar model van Arnold Quellin (TB, XXIX, p. 498; NK, S18; NK, KL 16)
- 1678: model tekenen voor een schouw op het stadhuis (NK, KL 16)

- 1679: tekenen schouwmantelontwerp voor het stadhuis (NK, KL 16)
- 1679: 1 lb gr. Vl. voor 2 lijsten om brieven in op te hangen voor het stadhuis (NK, S18)
- 1679/1680: 8 s gr. Vl. voor het repareren van een voet met een kruis in ebbenhout en schilpad in het stadhuis (NK, S18; NK, KL 16)
- 1680: 4 s gr. Vl. voor een werkje voor de Franse gouverneur in het Hof van Wakken (NK, S18; NK, KL 16)
- 1681: 2 lb 3 s 8 gr. Vl. voor verschillende kleine werkjes in het stadhuis (NK, S18)
- 1681/1685: 5 lb gr. Vl. voor het maken van een model van een gestoelte voor het koor in de Sint-Michielskerk (NK, KL 16)
- 1682: 6 lb gr. Vl. voor een naakt kindje met een dolfijn voor een fontein (NK, S18; NK, KL 16)
- 1682/1683: 16 lb 13 s 9 gr. Vl. voor een schouw in de schatkamer (NK, S18; NK, KL 16)
- 1684: Franse schouw voor het stadhuis (NK, KL 16)
- 1685: maken van schetsen en modellen in opdracht van de stad (NK, KL 16)
- 1687: altaar voor de kerk van Zaffelare (TB, XXIX, p. 498)
- 1687: als schrijnwerker 15 lb gr. Vl. voor de ommegang van de Augustijnen van 1687 (NH, M1)
- 1687: 12 lb gr. Vl. voor een Franse schouw in het kantoor van de secretaris op het stadhuis (NK, S18; NK, KL 16)
- 1687: portaal met een deur voor het stadhuis (NK, S18)
- 1688: schilderijlijst voor het college van gedele (NK, KL 16)
- 1689: 16 lb 13 s 9 gr. Vl. voor een schouw in de schatkamer (NK, S18; NK, KL 16)
- 1689: 7 lb 18 s 4 gr. Vl. (nagels en lijm inbegrepen) voor een portaal en een schild met een leeuw gesneden voor de pensionaris van gedele (NK, S18; NK, KL 16)
- 1689: 25 lb gr. Vl. voor verschillende modellen en schetsen en een houten maquette voor de nieuwe Vismarkt (NK, S18; NK, KL 16)
- 1689: schoorsteen voor het Gentse stadhuis (TB, XXIX, p. 498)
- 1689: 6 lb gr. Vl. voor de lijst van een groot schilderij (NK, S18; NK, KL 16)
- 1689: 1 lb 5 s gr. Vl. voor een schilderijlijst voor het stadhuis (NK, KL 16)
- 1689: 3 s gr. Vl. voor het installeren van een deur in het stadhuis (NK, S18)
- 1689: 4 s 9 gr. Vl. voor het opnagelen van de lijsten in de armenkamer (NK, S18;

NK, KL 16)

- 1689/1690: een betaling van 16 lb gr. Vl. (in verschillende schijven) voor de lambrizing en het snijwerk (portretten in hoogrelief: Karel V, Albrecht en Isabella) en 30 lb gr. Vl. voor de schouw in de armenkamer (Bijlokemuseum, Gent) (TB, XXIX, p. 498; NK, S18; NK, KL 16)
- 1690: 8 gr. Vl. voor het vervangen van een werkje in de kapel van het stadhuis (NK, S18; NK, KL 16)
- 1690: 7 s 6 gr. Vl. voor decoratiewerk verricht aan de schouw in de armenkamer (NK, S18; NK, KL 16)
- 1690: 2 friezen voor de armenkamer (NK, KL 16)
- 1690: 1 s 8 gr. Vl. voor een lijst, 10 s gr. Vl. voor tekenwerk en 16 s gr. Vl. voor kleine taakjes, allemaal in opdracht van de stad (NK, S18)
- 1690: 1 lb 3 s 4 gr. Vl. voor 2 beeldjes op de Vismarkt (NK, S18; NK, KL 16)
- 1691: maken van een koffer en het veranderen van 3 altaarbekledingen in de kapel van het stadhuis (NK, S18)
- 1692: 13 s 4 gr. Vl. voor deurversieringen voor het college van gedele (NK, S18)
- 1692: 16 s gr. Vl. voor het maken van 2 of 3 schouwmodellen voor de Grote Kamer op het stadhuis (NK, S18; NK, KL 16)
- 1692: 25 lb gr. Vl. voor een portaal (NK, S18)
- 1692: engelenhoofden voor het college van gedele (NK, S18)
- 1693: 1 lb 3 s 4 gr. Vl. voor arbeid aan het altaar van de H. Pharaïlde te Gent (TB, XXIX, p. 498; NK, S18)

- 1693: 19 s 8 gr. Vl. ontvangen voor verrichte arbeid in de kerk van Zwalm (NK, KL 16)
- 1694: 5 lb gr. Vl. voor arbeid aan een schouw (NK, S18)
- 1694: 5 lb gr. Vl. voor een model voor een schouw op het stadhuis en een deur voor de conciergekamer (NK, KL 16)
- 1695: communiebank voor Mendonk (Lochristi) (TB, XXIX, p. 498; NK, S18)
- 1695: schouw in de griffie van gedele (NK, KL 16)
- 1695: 5 s gr. Vl. voor een schilderijlijst voor het stadhuis (NK, KL 16)
- 1695/1696: 18 s gr. Vl. voor een kruis gebruikt bij eedafleggingen in opdracht van de stad (NK, KL 16)
- 1696: 3 s 4 gr. Vl. voor het draaien van een bank (NK, S18)

- 1696: 1 lb 10 s gr. Vl. voor het snijden van een kruis (NK, S18)
- 1696: schoorsteen voor het Gentse stadhuis (TB, XXIX, p. 498)
- 1696: 11 lb 11 s 3 gr. Vl. voor het maken van geraamten en doodshoofden voor de uitvaart van Anna van Oostenrijk (NK, S18; NK, KL 16)
- 1696: 9 lb 8 s gr. Vl. voor het vervaardigen van 2 putti voor de griffie van gedele (NK, S18; NK, KL 16)
- 1697: 15 s 4 gr. Vl. voor een schilderijlijst voor het stadhuis (NK, S18; NK, KL 16)
- 1698: 1 lb 10 s gr. Vl. voor een schouwmantel in het hof van Sint-Joris (NK, S18; NK, KL 16)
- 1698: 8 s gr. Vl. voor een dubbel kruis voor de griffie van gedele (NK, S18)
- 1699: 2 s gr. Vl. voor het plaatsen in het stadhuis van een schilderij, gemaakt door de zoon (NK, S18)
- 1699: 6 s 8 gr. Vl. voor een houten schild voor het kantoor van de griffie (NK, S18)
- 1699: 16 s gr. Vl. voor een lijst voor het stadhuis (NK, S18)
- 1699: 16 s 8 gr. Vl. voor een lijst voor het stadhuis (NK, S18)
- 1701: 6 lb 18 s gr. Vl. voor het vervaardigen van blazoenen in stadsopdracht voor de uitvaart van Karel II, koning van Spanje (NK, S18; NK, KL 16)
- 1702 (19 maart): 556 lb 4 s gr. Vl. ontvangen voor het theater op de Paradeplaats vervaardigd op last van de Staten van Vlaanderen voor de intocht van Filips V van Anjou (NK, S18; NK, KL 16)
- Communiebank voor de Sint-Jacobskerk te Gent (TB, XXIX, p. 498)
- Altaar voor de Sint-Niklaaskerk te Gent (TB, XXIX, p. 498)
- Biechtstoel en koorstoelen voor Desteldonk en Huize (TB, XXIX, p. 498)
- Preekstoel voor Nokere (TB, XXIX, p. 498)
- Biechtstoel voor Laarne (TB, XXIX, p. 498)
- 6 lb gr. Vl. voor een caritas met 2 kindjes (NK, S18)

777Sauvage, Norbertus

➤ **Leven**

- ° 3 oktober 1668 te Gent (4 oktober 1668) (TB, XXIX, p. 498; NH, S1; NK, S18;

NK, KL 16)

- Vader: Norbert Sauvage (TB, XXIX, p. 498; NK, S18; NK, KL 16)
- Moeder: Maria Ghyselinck (NH, S1; NK, S18; NK, KL 16)
- Broers: Jacobus Franciscus, Jan-Baptiste en Franciscus Jacobus (NK, S18; NK, KL 16)
- Woonachtig in het ouderlijk huis in Oudburg (NK, S18; NK, KL 16)

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB, Rek), schilder en graveur (TB, XXIX, p. 498; NK, S18; NK, KL 16)
- 1696: meester (18 november) (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, S18; NK, KL 16)

➤ **Werken**

- 1695/1696: 6 s gr. Vl. voor een lijst om almanakken op te plakken voor het stadhuis (NK, S18)
- 1695/1696: 3 lb gr. Vl. voor het schilderen van het wapenschild van de vorst en de 4 leden van Vlaanderen (NK, S18; NK, KL 16)
- 1696: 8 s gr. Vl. voor een hele dag tekenwerk voor een schouw in de griffie van gedele (NK, S18; NK, KL 16)
- 1698: van 11 tot 14 augustus maken van een sluitdoek met landschappen aan 10 s gr. Vl. per dag voor de stad (NK, S18; NK, KL 16)
- 1698: 16 en $\frac{3}{4}$ van 17 augustus schilderen aan een offerande voor de stad aan 10 s gr. Vl. per dag (NK, S18)
- 1699: 15 lb gr. Vl. voor een schilderij voor het stadhuis, geplaatst door de vader (NK, S18; NK, KL 16)
- 1699: 4 lb 16 s gr. Vl. voor het graveren van 8 stalen blazoenen ten dienste van de stad (NK, S18; NK, KL 16)
- 1699: 18 s gr. Vl. voor het graveren van 2 Gentse leeuwen ten dienste van de stad (NK, S18; NK, KL 16)
- 1699: 12 s gr. Vl. voor een schilderijlijst voor de stad (NK, S18; NK, KL 16)
- 1699: 11 stampers voor de wolwevers graveren in staal aan 3 s gr. Vl. het stuk (NK, S18; NK, KL 16)

- 1699: 13 s 4 gr. Vl. voor het voorzien van een sokkel met letters in stadsopdracht (NK, S18; NK, KL 16)
- 1699: 6 lb 6 s gr. Vl. voor graveerwerk in dienst van de stad (NK, S18; NK, KL 16)
- 1699/1712: graveerde een reeks van zegels en penningen, vergezeld van het stadswapen (TB, XXIX, p. 498; NK, KL 16)
- 1700: 2 dagen blazoenen en leeuwen schilderen voor de stad (NK, S18)
- 1700: plakkaat beschilderen voor op de Lieve in opdracht van de stad (NK, S18)
- 1702: 75 lb 3 s gr. Vl. voor het schilderen van straatdecoraties voor de Blijde Intrede van Filips V van Anjou als graaf van Vlaanderen (NK, S18; NK, KL 16)
- 1702 (19 maart): 342 lb 18 s gr. Vl. voor het schilderen van het theater voor de intocht van Filips V van Anjou (NK, S18; NK, KL 16)
- 1703: 18 lb gr. Vl. voor een allegorisch tafereel met de voorstelling van een tweeling voor en na de sectie (Stadhuis, Gent), en een gravure voor de door de anatomist en chirurgijn Jan Palfijn geschreven bijhorende verhandeling (TB, XXIX, p. 498; NK, S18; NK, KL 16)
- 1703: 3 lb gr. Vl. voor het schrijven in Roomse en Italiaanse letters in stadsopdracht (NK, S18)
- 1705/1706: 5 lb gr. Vl. voor het tafereel *De bruiloft van Bacchus en Ariadne*, voor het “bureau de vin” van de Gentse magistraten (TB, XXIX, p. 498; NK, S18; NK, KL 16)

- 1710: 7 lb gr. Vl. voor het graveren van de Gentse wapenschilden, de Maagd van Gent en een landschap op een sokkel, in opdracht van de stad (NK, S18; NK, KL 16)
- 1710: 5 s gr. Vl. voor het graveren van een zilveren zegel, 18 s gr. Vl. voor een onbeschreven werk en 4 lb 17 s 6 gr. Vl. voor het schrijven van letters in olieverf (NK, S18)

778Schafijn, Matheus

➤ Leven

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB)
- 1630: meester (SB)
- 1630: meester steenhouwer (JD, p. 338)

➤ **Werken**

779Vrouw van Schauwvliech, Jacobus

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: borduurster (SB, Rek)
- 1687: meesteres (20 s gr. VI.) (SB, Rek)
- 1690/1692: 3x lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

780Schelden, Lieven van der

➤ **Leven**

- Vader: Hendrik van der Schelden (timmerman, meester in 1510) (SB; NBW, IX, kol. 696; NK, S24; NK, KL 16) of Joris van der Schelden (onderdeken kunstenaarsgilde in 1536) (EB, p. 61; NK, KL 16)
- Broers: Jan, Joris en Lucas (als zonen van Joris) (EB, p. 61; NK, KL 16)
- Vrouw: Jossine Martens († 1576) (NBW, IX, kol. 696; NK, S24; NK, KL 16)
- Kinderen: Cornelis (schilder), Joosyne (SB; NBW, IX, kol. 696; NK, S24; EB, p. 286; NK, KL 16)

- Eigenaar van verschillende huizen te Gent, onder andere in de Onderstraat (NBW, IX, kol. 696; NK, S24; EB, p. 285; NK, KL 16)
- 1582: kreeg toestemming om een pad in de Onderstraat te overbouwen (EB, p. 285; NK, KL 16)
- 1585/1586: diende 30 lb tournois te betalen (NK, S24)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB), schilder en verluchter (TB, XXX, p. 17; NBW, IX, kol. 695; NK, S24; EB, p. 55; NK, KL 16), genealogist (EB, p. 61; NK, KL 16)
- Onmogelijk leerling van Lucas de Heere⁸⁹⁰ (NBW, IX, kol. 696)
- 1574: gezworene G (SB; NK, KL 16)
- Helper, samen met zijn zoon Cornelis, van Lucas de Heere, die instond voor de organisatie van de Blijde Intrede van François d'Anjou, graaf van Vlaanderen⁸⁹¹ (NBW, IX, kol. 697)
- 1583: gezworene G (SB; NBW, IX, kol. 698; NK, S24; NK, KL 16)
- 1584: deken⁸⁹² O (SB; NK, S24; NK, KL 16)
- Leerling: Gerard Pieters (NBW, IX, kol. 699)

➤ **Werken**

- 1557: 18 gr. VI. voor het schilderen, voor de Gentse rederijkerskamer Maria ter

⁸⁹⁰ Door E. De Busscher voorgesteld als een leerling van Lucas de Heere. Dit is echter onmogelijk. De naam van Lieven van der Schelden werd immers als 1ste opgetekend onder de suppoosten van de Gentse schildersgilde na de Carolijnse Concessie (1540). Op dat ogenblik was de Heere amper 6 jaar oud. (NBW, IX, kol. 696)

⁸⁹¹ Verschillende andere Gentse kunstenaars werden eveneens ingeschakeld: architecten Jan Schoorman en François van de Walle, schilders Lieven Louis en Daniël Raverick en schrijnwerkers Antheunis Bauwens en Hildebrand Muenichen. (NBW, IX, kol. 697)

⁸⁹² Vermoedelijk bekleedde hij dit ambt van 19 augustus 1584 tot eind 1587, het tijdstip waarop de regeling van de Carolijnse Concessie weer ingevoerd werd, en de overste dus geen eigenlijke ambachtsman meer mocht zijn. (NBW, IX, kol. 697) Gegevens over de tussenliggende periode (1584-1587) zij echter niet opgenomen in het SB.

Eere, van de geschenken die werden overhandigd op 8 augustus tijdens een presentspel aan de rederijkers van De Fonteine (NBW, IX, kol. 696; NK, S24; NK, KL 16)

- 1563 (26 juli): contract sluiten met de gilde van de taverniers voor een drieluik, voorstellende de legende van de H. Martinus met op de zijluiken de portretten van de taverniers samen met hun overste en kapelaan; uitgevoerd in 1563/1564 voor 6 lb gr. Vl.; 1^e schijf van 2 lb gr. Vl. en 2^e schijf van 4 lb gr. Vl. bij levering van het werk op Pasen 1564 (Sint-Niklaaskerk, Gent)⁸⁹³ (TB, XXX, p. 17; NBW, IX, kol. 696; NH, S2; NK, S24; NK, KL 16)
- 1566/1567: 17 s 6 gr. Vl. voor *H. Geest* voor de Sint-Niklaaskerk (NK, S24; NK, KL 16)
- 1574/1575: 5 lb gr. Vl. en nog een onbekende som voor een *Madonna-altaarstuk* voor de kerk in Merelbeke (TB, XXX, p. 17; NBW, IX, kol. 696; NK, S24; EB, p. 284; NK, KL 16)

- 1578/1579: 25 lb gr. Vl. voor een wapenboek met de wapenschilden van de schepenen van beide schepenbanken, pensionarissen, secretarissen, edelen en notabelen van de stad Gent, samen met de overdeken van de weverij en de gemene dekenen van de 53 neringen van Gent in opdracht van de stad⁸⁹⁴ (Universiteitsbibliotheek, Gent) (TB, XXX, p. 17; NBW, IX, kol. 697; NH, N6; NK, S24; EB, p. 61; NK, KL 16)
- 1578/1579: 10 s gr. Vl. voor het schilderen en stofferen van 2 leeuwenhoofden aan

⁸⁹³ Dit werk was tijdig in veiligheid gebracht, zodat het tafereel geen slachtoffer werd van de Beeldenstorm (1566). Na 1566 is de geschiedenis betreffende dit werk duister. (NBW, IX, kol. 696)

⁸⁹⁴ Niet enkel de kunsthistorische, maar ook de geschiedkundige waarde van deze verzameling is zeer groot: men vindt er de wapenschilden en namen van de complete Gentse stedelijke administratie, zoals die er uitzag na 18 juli 1578, de dag waarop de Gentse calvinisten ook de laagste ambten door hun partijgangers lieten innemen. (NBW, IX, kol. 697)

- de Brugse Poort (NK, S24; NK, KL 16)
- 1580: 60 lb gr. Vl. aan Lieven van der Schelde en Jan Winne voor het maken, schilderen en vergulden van de wijzerplaten van het Belfort en het leveren van het materiaal daarvoor nodig; werk geverifieerd door de schildersgilde; bovendien stond in het contract een garantie van één jaar gestipuleerd (NBW, IX, kol. 697; NH, N6; NK, S24; EB, p. 63; NK, KL 16)
 - 1580/1581: 20 s gr. Vl. voor het beschilderen van 2 registers van de griffie van de keure met de wapenschilden van beide voorschepenen, namelijk Jan van Hembyze en Charles Uutenhove (NH, N6; NK, S24; EB, p. 61-62; NK, KL 16)
 - 1581/1582: actief samen met zijn zoon Cornelis voor de Blijde Intrede van François de France, hertog van Alençon en Anjou (NK, S24)
 - 1581/1582: 10 s gr. Vl. voor het schilderen van het blazoen van Joos Borluut, voorschepen, op het register van de contracten (NH, N6; NK, S24; EB, p. 61-62; NK, KL 16)
 - 1581/1582: actief voor de rederijderskamer Maria ter Eere (NK, S24)
 - 1580/1584: blazoenen van de Gentse voorschepenen schilderen op de jaarlijkse schepenregisters aan 10 s gr. Vl. per stuk (NBW, IX, kol. 697; NK, S24; NK, KL 16)
 - 1582/1583: 10 s gr. Vl. voor het schilderen van het blazoen van François van Provin, voorschepen, op het register van de contracten (NH, N6; NK, S24; EB, p. 61-62; NK, KL 16)
 - 1582: 15 lb 15 s gr. Vl. voor het beschilderen van het interieur van de nieuw opgerichte stadhuisvleugel, de “Bollaertskamer”, waarvan hij eveneens de decoratieve priemen en dakvorsten verguldde voor 40 lb gr. Vl.; werk in 1583 door gezworenen van de schildersgilde geverifieerd en voldoende verklaard (NBW, IX, kol. 697; NH, N6; NK, S24; EB, p. 63-64; NK, KL 16)
 - 1582: 4 lb gr. Vl. voor het schilderen van gekroonde leeuwen en 4 lb gr. Vl. voor het beschilderen van de banderollen aan de stadstrompetten, beiden met het oog op de intocht van de hertog van Anjou (NBW, IX, kol. 698; NK, S24; EB, p. 46; NK, KL 16)
 - 1582: verguldwerk aan de Antwerpse Poort (NBW, IX, kol. 697; NK, S24; EB, p. 63-64; NK, KL 16)
 - 1582: 18 lb gr. Vl. voor het schilderwerk van *De 10 geboden* voor de

Jacobijnenkerk (NK, S24)

- 1582/1583: verguldwerk aan de Antwerpse Poort (NBW, IX, kol. 697; NH, N6)
- 1582/1583: *Christus aan het kruis* voor het schepenhuis (NK, S24)
- 1583/1584: 10 s gr. Vl. voor het schilderen van het wapen van de voorschepen Jacques van der Hooghen op een register van de schepenen (NH, N6; NK, S24; EB, p. 61-62; NK, KL 16)
- 1584: organisatie van de intocht van Farnese, waarvoor hij, Benjamin Samelinck, Daniel Raverick, Arnold van Wynendaele, Lucas en Frans Horenbault, Simon de Wilde en Lucas Breydel 201 lb 13 s 4 gr. Vl. werden betaald⁸⁹⁵; 36 lb 1 s 4 gr. Vl. aan Lieven (NBW, IX, kol. 698; NH, N6; NK, S24; EB, p. 47; NK, KL 16)
- 1584: wapen van de Oudburg geschilderd op paneel (NK, S24)
- 1584: 16 s gr. Vl. voor het beschilderen en beschrijven van 3 metalen platen (NK, S24; NK, KL 16)
- 1584/1585: 20 s gr. Vl. voor het schilderen (vermoedelijk in 1583) van de blazoenen van beide voorschepen op de registers van de schepenen van de keure en gedele (NH, N6; NK, S24; EB, p. 61-62; NK, KL 16)
- 1584/1587: 12 lb gr. Vl. voor een atlas met voorstellingen van de feestversieringen (theaters, piramiden, triomfbogen) ter gelegenheid van de intocht van de hertog van Parma, Alexander Farnese, in opdracht van de Gentse magistraat (TB, XXX, p. 17; NBW, IX, kol. 698-699; NH, N6; NK, S24; EB, p. 19, 285-286; NK, KL 16)
- 1585: 30 lb tournois voor het beschilderen van een standaard met het wapenschild van Filips II voor het nieuwe Spaanse garnizoen in de Gentse citadel (NBW, IX, kol. 698; NK, S24; EB, p. 62; NK, KL 16)
- 1586/1587: 12 lb gr. Vl. voor een boek over een Blijde Inkomst (NK, S24)
- Verschillende aquarellen (Universiteitsbibliotheek, Gent) (TB, XXX, p. 17)

781Scherlaeken, Jan

⁸⁹⁵ De intrede te Gent, gepland op 30 november of 1 december 1584 vond echter nooit plaats. De kosten waren dus vergeefse moeite, aangezien de splendido voorbereiding van 1584 onnodig bleken. Op 9 augustus 1587 verscheen Farnese, “presque à l’improviste”, in de Vlaamse metropool (NBW, IX, kol. 698; EB, p. 18) Andere bronnen spreken van betalingen aan Lieven van der Schelde, Benjamin Samelinck, Daniel Raverick en andere consoorten voor het bedrag van 165 lb parisis voor hun daguren en het leveren van de werken voor de triomfboog. (NK, S24; EB, p. 48)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (SB, Rek, Extr)
- 1713: meester (7 mei) (20 s gr. Vl.) (SB, Rek, Extr)
- 1719: lidgeld niet betalen wegens zijn sobere staat (Rek)

➤ **Werken**

782Schijets, Antoon (Schits)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: borduurder (SB, Rek)
- 1692: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

783Schoof, Gerard

➤ **Leven**

- † januari 1624 te Antwerpen (OLV-Broederskerk, Antwerpen) (TB, XXX, p. 255; RL, I, p. 627; NK, KL 16)
- Afkomstig uit Mechelen (TB, XXX, p. 255; NK, KL 16)
- Vader: Jacques Schoof (NK, KL 16)
- Kind: Rudolf Schoof (TB, XXX, p. 255; NK, KL 16)
- Kleinzoon van Gerard I Schoof (schilder en beeldsnijder te Mechelen) (TB, XXX, p. 255; NK, KL 16)

- 1597: burger te Antwerpen (TB, XXX, p. 255; NK, KL 16)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; TB, XXX, p. 255; NK, KL 16) en kunsthandelaars (TB, XXX, p. 255)
- 1575: meester in de Antwerpse gilde (TB, XXX, p. 255; RL, I, p. 269; NK, KL 16)
- 1586/1588: deken in de Antwerpse gilde (TB, XXX, p. 255; RL, I, p. 320, 326; NK, KL 16)
- 1589/1590: schatmeester in de Antwerpse gilde (TB, XXX, p. 255; RL, I, p. 357)
- 1585/1620: verschillende leerlingen te Antwerpen, namelijk Peeter Dusseler (1585/1586), Jaques de Hase (1588), Octave Nicolae (1589), onbekende leerling (1594), Hans van Mechelen (1600), Dominicus Verwilt (1601), Gabriel Francken (1605), Peeter Baselier (1609), Bertelmeus Noblet (1610), Cornelis de Bouck (1620) (TB, XXX, p. 255; RL, I, p. 299, 328, 334, 380, 415, 417, 433, 456, 468, 559)
- Onder andere leermeester van zijn zoon Rudolf, die het tot hofschilder van Lodewijk XIII zou brengen (Kr, V, p. 1483)
- 1623: meester (SB; NK, KL 16)

➤ **Werken**

- 1594: 300 gulden ontvangen voor de hulp, samen met Josse II de Momper (deze ontving 168 gulden) bij de feestdecoraties voor de intocht van aartshertog Ernst van Oostenrijk (TB, XXX, p. 255)
- *Kruisafneming*: geschonken aan de kerk van Hoboken in 1612⁸⁹⁶ (TB, XXX, p. 255; NK, KL 16)

⁸⁹⁶ Gerard schonk dat tafereel op voorwaarde dat men hem en zijn echtgenote jaarlijks op kermisdag met een overdekte wagen naar Hoboken zou vervoeren en feestelijk zou onthalen. (RL, I, p. 627)

784Schoof, Philips

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (TB, XXX, p. 256), stoffeerder (EB, p. 322; NK, KL 16)
- 1599/1600: leerling van Pieter Pieters (TB, XXX, p. 256; EB, p. 93, 322; NK, KL 16)
- 1601/1602: meester (SB; TB, XXX, p. 256; EB, p. 322; NK, KL 16)

➤ **Werken**

- 1599 (2 december) / 1600 (2 februari): 3 s 4 gr. Vl. per dag als leerjongen van Pieter Pieters bij de voorbereidingen van de Blijde Intrede van de aartshertogen te Gent op 28 en 30 januari 1600 (EB, p. 93; NK, KL 16)
- 1599/1600: 100 carolusgulden voor de schilders Philips Schoof, François van Asselt, François Horenbault en Joannes Alhoste voor het schilderen van 100 “maagdenzeteltjes” voor de Blijde Intrede (EB, p. 95; NK, KL 1; NK, KL 16)
- 1599/1600: 8 lb gr. Vl. voor het schilderen van 24 “maagdenzeteltjes” voor de Blijde Intrede (EB, p. 95; NK, KL 1; NK, KL 16)

785Schoonheit, Boudewijn

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: ornamentbeeldhouwer (Rek)
- 1738: meester (20 s gr. Vl.) (Rek)
- 1739: lidgeld niet betalen wegens geen werk door de miserabele conjunctuur (Rek)
- 1742: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

786Schurenburch, Balthazar

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (SB)
- 1622: meester (SB)

➤ **Werken**

787Seau, Michiel du

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1682: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)
- 1694: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

788Seclyn, Pieter van

➤ **Leven**

- Een Pieter van Seclyn werd geboren op 1 juli 1567 (VI. Bl., IS 20)
- Jonkheer (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1596/1597: schepen van gedele (MB, III, pp. 126, 127)
- 1603/1604: schepen van gedele (MB, III, pp. 133, 134)
- 1606: overste O (SB)
- 1611: schepen van de keure (MB, III, p. 144)

➤ **Werken**

789Segghers, Jan

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1630: meester (SB)

➤ **Werken**

790Serjacobs, David

➤ **Leven**

- Vader: Judocus Serjacobs (JD, p. 338)
- 1785 (25 mei): dagvaarden van Serjacobs door Pieter Lotu voor de betaling van 6 lb gr. VI. courant (VI. Bl., IV P5)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek)

- 1770: meester (20 s gr. Vl.) (Rek)
- 1772: meester huisschilder (JD, p. 338)

➤ **Werken**

791 Seriacobs, Judocus

➤ **Leven**

- Zoon: David (JD, p. 338)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek)
- 1738: meester (20 s gr. Vl.) (Rek)
- 1755: meester huisschilder (JD, p. 338)

➤ **Werken**

792 Sernous, Jean Nicolas

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: borduurder (SB, Rek)
- 1691: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

793Sersanders, Nicolais

➤ **Leven**

- Jonkheer (SB)
- Ridder (MB, III, p. 201)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1611: schepen van gedele (MB, III, p. 144)
- 1620: schepen van de keure (MB, III, p. 156)
- 1620: overste O (SB)
- 1622: schepen van de keure (MB, III, p. 159)
- 1625: schepen van de keure (MB, III, p. 162)
- 1628: schepen van de keure (MB, III, p. 166)
- 1630: schepen van de keure (MB, III, p. 169)
- 1632: schepen van gedele (MB, III, p. 172)
- 1633: schepen van de keure (MB, III, p. 173)
- 1636: schepen van de keure (MB, III, p. 177)
- 1636: een Sersanders overste van de goudsmiden (NK, KL 17)
- 1638: schepen van gedele (MB, III, p. 180)
- 1639: schepen van de keure (MB, III, p. 181)
- 1641: schepen van de keure (MB, III, p. 184)
- 1643/1644: schepen van de keure (MB, III, pp. 188, 189)
- 1646/1647: schepen van de keure (MB, III, pp. 192, 194)
- 1652: schepen van gedele (MB, III, p. 201)
- 1655/1656: schepen van de keure (MB, III, pp. 205, 207)

➤ **Werken**

794Sesaer, Joannes

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB, Rek)
- 1696: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

795Seth, Augustijn

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek)
- 1736: meester (20 s gr. VI.) (Rek)

➤ **Werken**

796Severboom, Felix (Sevenboorn)

➤ **Leven**

- ° te Luxemburg (stad) (NK, S50; VH b, p. 223; NK, KL 17)
- Vader: Guillaume Severboom (NK, S50; VH b, p. 223; NK, KL 17)
- 1616 (30 juli): poorter te Gent (VH b, p. 223; NK, KL 17)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, S50; VH b, p. 223; NK, KL 17)

- 1616: meester (SB; NK, KL 17)

➤ **Werken**

797Seyl, Tanneken van

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1624/1625: meester (SB)

➤ **Werken**

798Sijnquentijn, Jacobus

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek)
- 1748: meester (20 s gr. VI.) (Rek)

➤ **Werken**

799Simons, Lievyne (Lieven, Symoens)

➤ **Leven**

- 1658/1660: 3 s 4 gr. VI. betalen aan de nering voor actuele kosten (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 17)
- 1650/1651 (SB; NK, KL 17)
- 1683/1684: 2x lidgeld niet betalen wegens zijn sobere staat (Rek)
- 1685/1687: 3x lidgeld niet betalen wegens zijn sobere staat (Rek)

➤ **Werken**

- 1667/1668: blaoenen schilderen van de paus en bisschop Van den Bosch (NK, KL 17)
- 1669: 12 s gr. Vl. voor het schilderen van de H. Salvator, H. Geest, Jezus, Maria en Jozef op de deuren van de Sint-Salvatorkerk (NK, KL 17)

800 Smeet, Peter de (Smet)

➤ **Leven**

- Vader: vermoedelijk Pieter de Smet (NK, KL 17)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB)
- 1622: meester (SB)
- 1627: gezworene G (SB; NK, KL 17)
- 1646: suppoost (SB)
- 1647: deken G (SB; NK, KL 17)

➤ **Werken**

- 1648 (11 maart): contract opgemaakt bij notaris Charles Schillewaert met betrekking tot het schilderen en stofferen van een standaard naar model (materiaal, gouden letters en 4 blaoenen) voor 16 lb gr. Vl.; de standaard diende geleverd te worden op 1 mei 1648, anders een boete van 5 lb gr. Vl. (NK, KL 17)

801Smet, Adriaen de⁸⁹⁷

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: ornamentbeeldhouwer (SB, Rek)
- 1695: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

802Smet, Claijs de (Nicolais)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1583/1584: gezworene G (SB; NK, KL 17)
- 1601/1603: gezworene G (SB; NK, KL 17)
- 1605: gezworene G (SB; NK, KL 17)

➤ **Werken**

803Smet, François de

⁸⁹⁷ Betreft het hier Adriaen, zoon van Cornelis, die meester-metselaar werd in 1690 en gezworene in de jaren 1698, 1705-1706, 1712, 1721, 1727, 1735 en vermoedelijk ook in 1719? Bovendien was deze sinds 1707 meester ticheldekker en gezworene in 1732 en 1735. Hij zetelde ook in het bestuur in de jaren 1719-1720 en 1726. Hij verwierf tevens het meesterschap van de houtbrekers in 1712. Of betreft het misschien eerder de zoon van Herman, die reeds in 1664 het meesterschap van de metselaars bereikte en daar in de jaren 1673 en 1674 de taak van gezworene op zich nam? Zekerheid hierover kan niet worden verschaft. (JD, p. 334)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenier (EB, p. 54)
- 1603: meester (SB; NK, KL 17)

➤ **Werken**

804Smet, François de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek; NK, KL 17)
- 1755: meester (20 s gr. Vl.) (Rek; NK, KL 17)

➤ **Werken**

805Smet, Jacques de (Jacus)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1606: meester (SB; NK, KL 17)

➤ **Werken**

806Smet, Jan de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (Rek, Extr)
- 1722: meester (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr)

➤ **Werken**

807Smet, Jan de

➤ **Leven**

- Vermoedelijk † 1701 (VW 726)

➤ **Carrière**

- Professionele status: borduurder (SB; NK, KL 17)
- 1676: meester (26 juli) (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 17)

➤ **Werken**

- 1701 (25 januari): 14 lb 10 s gr. Vl. voor het borduren van 2 leeuwen en een Maagd van Gent op het kleed van de vierschaar (NK, KL 17)

808Smet, Jan de (Smedts, Smits, Joannes)

➤ **Leven**

- 1680: 10 s gr. Vl. loon als gezwoene (Rek)
- 1682/1684: 3x 10 s gr. Vl. loon als gezwoene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: kladschilder (SB)

- 1669/1670: meester (20 s gr. VI.)⁸⁹⁸ (SB, Rek)
- 1680/1684: gezworene G (SB, Rek)

➤ **Werken**

809Smet, Jacques de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB; NK, KL 17)
- 1616: meester (SB; NK, KL 17)

➤ **Werken**

810Smet, Joos de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (SB)
- 1646: suppoost (SB)
- 1655: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

811Smet, Pieter de

⁸⁹⁸ Jan de Smet ontving 2 aanmaningen tot het kopen van de nering. Dit kostte de nering 6 s gr. VI. (Rek, 1667/1670)

➤ **Leven**

- Kinderen: Jan de Smet⁸⁹⁹ (EB, p. 75)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenier (TB, XXXI, p. 156; EB, p. 283)
- 1583: gezworene G (SB; TB, XXXI, p. 156; EB, p. 75; NK, KL 17)
- 1597: gezworene G (SB; EB, p. 75; NK, KL 17)

➤ **Werken**

- 1590 (12 december): 83 lb 5 s 2 of 11 gr. Vl. voor 2 glasvensters (koning van Spanje en de hertog van Parma) in de Sint-Niklaaskerk (TB, XXXI, p. 156; EB, p. 74-75; NK, KL 17)
- 1593/1594: 3 lb 17 s 2 gr. Vl. voor het leveren van 6 glasramen en 2 vensters, één met de Madonna en één met de H. Petrus voor de kerk van Merelbeke (TB, XXXI, p. 156; EB, p. 283; NK, KL 17)

812Smet, Pieter de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (Rek, Extr; NK, KL 17)
- 1725: meester (16 april) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr; NK, KL 17)

➤ **Werken**

⁸⁹⁹ Volgens EB, p. 75 zou deze in 1597 het meesterschap verworven hebben. In het inschrijvingsregister (SB, fol. 49 v°) is hiervan echter geen bewijs te vinden.

813Smet, ? Lambrechtsz./Huybrechtz. de

➤ **Leven**

- Vader: Lambrecht of Huybrecht de Smet (Rek, Extr; NK, KL 17)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek, Extr; NK, KL 17)
- 1718: meester (23 februari) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr; NK, KL 17)

➤ **Werken**

814Smet, Hans Pietersz.

➤ **Leven**

- Vader: Pieter Smet (SB; NK, KL 17)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (NK, KL 17)
- 1597: meester (SB; NK, KL 17)

➤ **Werken**

815Smets, Adriaen Pietersz.⁹⁰⁰

⁹⁰⁰ Een Adriaen de Smet in de 16de eeuw was een beeld- en steenhouwer uit Oudenaarde. Hij vervaardigde in 1593 een tabernakel en de standbeelden van de HH. Agnes en Anna voor het Mariahospitaal te Oudenaarde. Tevens maakte hij het blazoen van de priorin op een grafsteen (1600). (TB, XXXI, p. 155; NK, KL 17) Er zijn geen duidelijke aanwijzingen dat het in beide gevallen om een en dezelfde persoon gaat.

➤ **Leven**

- Vader: Pieter Smets (SB; NK, KL 17)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1595: meester (SB)

➤ **Werken**

- 1605: 4 lb 10 s gr. Vl. voor het repareren in de Sint-Niklaaskerk van de 2 glasvensters geïnstalleerd door Pieter de Smet (NK, KL 17)
- 1615/1616: jaarlijks pensioen van 20 s gr. Vl. opgestreken voor het onderhoud van deze 2 glasramen (NK, KL 17)

816**Smijt, Huybrecht de (Smet)**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB, Rek; NK, KL 17)
- 1690: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 17)
- 1695: lidgeld niet betalen (Rek)
- 1698/1700: 3x lidgeld niet betalen wegens zijn sobere staat (Rek)

➤ **Werken**

817**Snijers, Severijn**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1642: meester (SB)

➤ **Werken**

818**Snock, Geroen de (Snouck, Jeron)**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB, Rek)
- 1690: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)
- 1691: lidgeld niet betalen aangezien hij geen winkel had (Rek)
- 1694: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

819**Snoeck, Judocus**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (Rek, Extr)
- 1719: meester (7 januari) (20 s gr. VI.) (Rek, Extr)

➤ **Werken**

820**Snoeck, Pieter de**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker en stoffeerder (SB; NK, KL 17), vermoedelijk ook koopman in schilderijen (NK, KL 17)
- 1646: suppoost (SB)
- 1663: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, KL 17)
- Aanwezig: Joos Daenens en Cornelis Hauwaert (SB)

➤ **Werken**

821Soelder, Jan

➤ **Leven**

- Woonachtig in het Pluimstraatje (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1680/1681: meester⁹⁰¹ (SB)

➤ **Werken**

822Soetaert, Gillis

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek)

⁹⁰¹ In het Schildersboek staan 5 namen uit de jaren 1680/1681 die niet terug te vinden zijn in de rekeningen. Het betreft Vermeulen, Frans Lieu, Mattheus, Jan Soelder en Carel Cabootere. Een van hen is een Fransman, vermoedelijk Frans Lieu, en betaalde wel 20 s gr. VI. (SB, fol. 111; Rek 1680/1681)

- 1736: meester (20 s gr. Vl.) (Rek)
- 1739: lidgeld niet betalen wegens geen werk door de miserabele conjunctuur (Rek)
- 1742: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

823Soete, Arnestus de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: landschapschilder (SB; TB, XXXI, p. 211; NK, KL 17)
- 1662/1663: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; TB, XXXI, p. 211; NK, KL 17)

➤ **Werken**

824Somer, Melchior (Melsioer)

➤ **Leven**

- Afkomstig uit het Duitse gebied (TB, XXXI, p. 264)
- 1616: aanwezig te Brussel (TB, XXXI, p. 264)
- 1634 (8 tot 10 december): te Brussel aanwezig samen met de Gentse stadsbode Jan Pennynck voor de stadsversieringen voor de intrede van de kardinaal-infant (NK, KL 17)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder en architect (SB; NK, KL 17), beeldhouwer (TB,

XXXI, p. 264), ingenieur (NK, S75; VV, p. 113; NK, KL 17)

- 1621: meester (SB; TB, XXXI, p. 264; NK, KL 17)

➤ **Werken**

- 1616: houtmodel van de voorgevel van het stadhuis van Ath gesneden, naar het ontwerp van Wenzel Coebergher (TB, XXXI, p. 264)
- 1635: 103 lb 1 s 2 gr. Vl. om de uitvoering te leiden van de Arcus Caroli voor de komst van de kardinaal-infant (VV, p. 21, 113; NK, KL 17)

825 Sommers, François

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1667: meester (4 mei 1668) (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

- 1684: een François de Somere leverde het materiaal voor de vervaardiging van de standaard en wimpel van de Sint-Sebastiaansgilde (Zut, I, p. 131)

826 Soomer, Heindrick Gellesz. de

➤ **Leven**

- Vader: Gelles (Gillis) de Soomer (SB; NK, KL 17)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 17)
- 1621: meester (SB; NK, KL 17)

➤ **Werken**

827Soor, Jan de (Dessoor)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: marmeraar en vergulder (SB; NK, KL 17), marmeraar (Rek)
- 1694: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)
- 1695: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

- 1697: Franse schouw op het stadhuis marmeren (NK, KL 17)

828Sotteau, Nicolas

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (SB)
- 1657: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

829Soyer, Jan-Baptiste

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: marmeraar en vergulder (SB), marmeraar (Rek)
- 1695: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

830**Speliers, Arnaut**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (Rek; NK, KL 17)
- 1746: meester (20 s gr. Vl.) (Rek; NK, KL 17)

➤ **Werken**

831**Spieghel, Sara Laurens**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: verkoopster (SB)
- 1648: meesteres (SB)

➤ **Werken**

832**Spillebaut, Judocus**

➤ **Leven**

- ° 1704 of 1705 - † 25 september 1782 (NK, KL 17)
- Vader: Jan Spillebaut (NK, KL 17)
- Moeder: Adriane Haesebout (NK, KL 17)
- Vrouw: Joanna Catharina van den Bogaert († 12 december 1798) (NK, KL 17)
- Kinderen: Joanna Françoise, Catharina Joanna Baptista, Joannes Baptiste, Henricus (steenhouwer), Thérèse Peteronelle (NK, KL 17)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (Rek, Extr; NK, KL 17), steenhouwer (NK, S81; NK, KL 17)
- 1735: meester (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr; NK, KL 17)
- 1735: meester steenhouwer (JD, p. 338)
- 1746/1747: gezworene van de steenhouders (JD, p. 338)
- 1766/1774: gezworene van de steenhouders (JD, p. 338)

➤ **Werken**

- 1782 (7 augustus): 1 lb 1 s 2 gr. Vl. arbeidsloon ontvangen voor het aanleggen van trappen in de neringkapel van H. Eligius, de kapel van de smeden en wapenmakers (NK, S81; NK, KL 17)

833Spruijt, ?⁹⁰²

➤ **Leven**

⁹⁰² Twee personen komen in aanmerking. Enerzijds Jacob Philips, portretschilder en schilder van genrestukken, geboren te Gent en werkzaam in Den Haag, waar hij in 1764 leerling was, en Delft. Anderzijds Philippe Lambert Joseph. Het betreft nummer twee. (VH b, p. 321)

- ° 3 april 1727 te Gent - † 5 mei 1801 te Gent (TB, XXXI, P. 418; Im, III, p. 106)
- Vader: Jan-Baptiste Spruijt (Im, III, p. 106)
- Moeder: Joanna Elisabeth van Galen (NK, KL 17)
- Vrouw 1: (Im, III, p. 106)
- Vrouw 2: (Im, III, p. 106)
- Zoon: Charles (° 26 juli 1769, Brussel; schilder) (TB, XXXI, p. 418; NK, KL 17)
- 1757-1760: aanwezig te Rome (TB, XXXI, p. 418; NK, KL17)
- 1760: aanwezig te Napels (TB, XXXI, p. 418; Im, III, p. 106; NK, KL17)
- 1761-1770: aanwezig te Brussel (TB, XXXI, p. 418; Im, III, p. 106; NK, KL17)
- 1770: terug te Gent (TB, XXXI, p. 418; NK, KL17)
- 1787: schatte samen met Pieter Norbert van Reijsschoot de kunstverzameling van de heer van Berlare (FF, p. 4; NK, KL 17)
- Opgenomen in de orde van Sint-Jan van Lateranen door Clemens XII (NK, KL 17)

➤ Carrière

- Professionele status: fijnschilder (Rek; NK, KL 17), etser, graveur, kunsthandelaar, restaurateur, kunstexpert en kunstinventarisator (TB, XXXI, p. 418; Im, III, p. 106)
- 1741: leerling van een ruituigschilder (Im, III, p. 106; NK, KL 17)
- Leerling van Jacques Himont, J.-B. Millé in Brussel, C. van Loo (hofschilder Lodewijk XV) in Parijs en Anthonie Raphael Mengs in Rome (TB, XXXI, p. 418; Im, III, p. 106; NK, KL 17)
- Te Parijs ontving hij tweemaal de eerste prijs aan de Academie van Sint-Lucas (Im, III, p. 106)
- 1763/1768: meester (vermoedelijk 1766) (20 s gr. VI.) (Rek; VH b, p. 321; NK, KL 17)
- 1770 (23 april): benoemd tot professor in de tekenkunst aan de Gentse Academie (TB, XXXI, p. 418; Im, III, p. 106; NK, KL17)
- 1792: organiseerde de eerste kunsttentoonstelling in Gent ("*De beginselen der teekenkunst*", Gent, 1792) (TB, XXXI, p. 418; NK, KL 17)
- Leermeester van zijn zoon (NK, KL 17)

➤ Werken

- 1776: reparatie in opdracht van de stad van *De geboorte van keizer Karel* van de hand van Lucas de Heere (VV, p. 36; NK, KL 17)
- 1773 (16 juli): 25 lb gr. Vl. voor het herstellen van 9 schilderijen in opdracht van de stad (VV, p. 117; NK, KL 17)
- 1774 (25 juni): 10 lb gr. Vl. voor restauratie van 10 schilderijen, onder andere in de vierschaar (VV, p. 117; NK, KL 17)
- 1779: 4 lb gr. Vl. voor het retoucheren van een werk van Roose, voorstellende een *Heilige* (vermoedelijk Augustinus of Benedictus) *die een Schotse heidense koning bekeerde in opdracht van de H. Pieter* en 3 lb 10 s gr. Vl. voor het vergroten van *De triomf van David en Saul*, van de hand van H. van Baelen; beiden in opdracht van de abdij van Sint-Pieters (NK, KL 17)
- 1780: 4 lb gr. Vl. voor het vergroten van *Jacob en Esaii* van Le Plat in opdracht van de Sint-Pietersabdij (NK, KL 17)
- 1783 (24 juni): 12 lb gr. Vl. voor de herstelling van *De onderwerping van de Duitse vorsten en vrijsteden aan Karel V*, een werk van De Crayer (VV, p. 118; NK, KL 17)
- 5 lb gr. Vl. voor het retoucheren van *H. Rosalie* (De Crayer) en *H. Aloisius* (Boyermans) en 2 lb gr. Vl. voor het kuisen en herdoeken van *Christuskroning* van Van den Heuvel (NK, KL17)
- 66 lb 13 s 4 gr. Vl. (doeken inbegrepen in de prijs) ontvangen voor het vervaardigen van 7 schilderijen voor de Sint-Pieterskerk (NK, KL 17)
- 50 lb gr. Vl. voor 2 schilderijen (*Kanonschieting* en *Mortierschieting*) voor de schuttersvereniging, de meeste leden van deze corporatie werden geportretteerd en ieder afgebeeld lid betaalde 14 s gr. Vl. (NK, KL 17)
- Graveerde onder andere naar Teniers en Rubens: *Suzanna in het bad*, *Boreas schaakt Orithia*, *Een groep kinderen met vruchten*, *De ingetogenheid van Scipio*, *H. Franciscus ontvangt de stigmata*, verschillende voorstellingen uit de *Gewijde Geschiedenis* (Im, III, pp. 106-107; NK, KL17)
- Op last van Maria Theresia een catalogus samenstellen met erin opgenomen alle kunstwerken in “Belgische” kerken en kloosters (Im, III, p. 106; NK, KL17)
- Auteur van “*Beginselen der Teekenkunst, behelzende de maniere om te teekenen na printen, teekeningen, schilderijen, plaester ende het leven ofte model*” (Im, III,

p. 106; NK, KL17)

- Volgens sommigen de schrijver van “*Konstlievende Mengelingen*” (1794), maar is waarschijnlijk van de Gentenaar Van de Vivere; het werk bevat wel etsen van Spruijt (Im, III, p. 106)

834Stadius, Jan (Staedvus, Joannes)

➤ **Leven**

- ° 1585 (TB, XXXI, p. 435; VH b, p. 218; NK, KL 17)
- Vader: Jerom (VH b, p. 218; NK, KL 17)
- 1608 (7 oktober): poorter te Gent (TB, XXXI, p. 435; VH b, p. 218; NK, KL 17)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; TB, XXXI, p. 435; VH b, p. 218; NK, KL 17)
- 1608: meester (TB, XXXI, p. 435; NK, KL 17)
- 1618: gezworene G (SB; NK, KL 17)
- 1626: gezworene G (SB; NK, KL 17)

➤ **Werken**

- 1626: nieuw vaandel gemaakt voor Maria ter Eere, voorzien van een geschilderd medaillon door Stadius (NK, KL 17)
- 1635: 8 lb 6 s 8 gr. VI. voor 4 taferelen voor de Blijde Intrede van de kardinaal-infant, waaronder een *Naakte allegorische vrouwenfiguur Belgica en Indië voorstellend* (VV, p. 34, 111; NK, KL 17)

835Stadius, Jan

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 17)
- 1646: suppoost (SB; NK, KL 17)
- 1646: meester (SB)

➤ **Werken**

836Stadius, Joannes

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 17)
- 1645: meester (SB; NK, KL 17)
- 1646: suppoost (SB)

➤ **Werken**

837Staelens, Andries

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: kladschilder (SB), huisschilder (Rek)
- 1701: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

838Stalins, Pieter Ferdinandus

➤ **Leven**

- Heer van Vuerdijcke (SB) of Overdijcke (Rek)
- Jonkheer (SB, Rek)
- 1708: 20 s gr. VI. loon als overste (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: kapitein van de burgerlijke wacht van de stad Gent (SB, Rek)
- 1708: hoofdman O (SB, Rek)

➤ **Werken**

839Steemaere, Antoon

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek, Extr)
- 1714: meester (20 s gr. VI.) (Rek, Extr)

➤ **Werken**

840Steemaere, Gerard (Stenmare, Geeraert)

➤ **Leven**

- 1711/1713: 3x 10 s gr. VI. loon als gezworene (Rek)
- 1730/1733: 4x 10 s gr. VI. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB, Rek; NK, KL 17)

- 1692: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 17)
- 1711/1713: gezworene G (SB, Rek, Extr; NK, KL 17)
- 1730/1733: gezworene G (Rek, Extr; NK, KL 17)

➤ **Werken**

841**Steene, Joannes van de**

➤ **Leven**

- ° 9 november 1633 te Mechelen - † 1723 (NK, S90; VH b, p. 279; NK, KL 17)
- Vader: Joannes van de Steene (NK, S90; VH b, p. 278-279; NK, KL 17)
- Moeder: Anna van den Broecke (NK, S90; VH b, p. 278-279; NK, KL 17)
- Broers en zussen: Catherine, Antoine, Barbe, Anne-Marie, Marie, Jesse en Louise (NK, S90; NK, KL 17)
- 1685 (23 februari): certificaat van de magistraat van Mechelen, waarin staat dat hij inwoner is van Mechelen en dat hij en zijn ouders een goede reputatie hebben (VH b, p. 278-279)
- 1685 (maart): verzoek aan de schepenen van Gent om het poorterschap te verwerven (VH b, p. 279; NK, KL 17)
- 1685 (3 maart): poorter te Gent (NK, S90; VH b, p. 280; NK, KL 17)
- 1685: de nering staat in een zaak tegenover Joannes van de Steene, Jan-Baptiste de Vre, de weduwe van Arnaut Grenier en Pauwels van Merele, aangezien zij de vrijheid niet hadden verworven (Rek, VH b, p. 278)
- 1685 (24 mei): schepenen van de keure van Gent, als antwoord op een brief van de Geheime Raad van 9 mei, zetten uiteen dat de Mechelse beeldhouwer, aangesteld om een altaar te maken voor de Sint-Niklaaskerk te Gent, is gemolesteerd door de Gentse kunstenaarsnering. Er was reden te over om Van de Steene vrij te stellen van het jaar verblijfsplicht noodzakelijk om burger te worden, en de schepenen bevelen de corporatie om hem toe te laten tot de proef, ook al had hij aan de twee jaar opleiding niet voldaan, volgens een openhartige meester. (156bis 57; VH b, p. 280-281)
- Goed katholiek (VH b, p. 279)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, KL 17), beeldhouwer (VH b, p. 278-280)
- In Engeland geweest (NK, S90; NK, KL 17)
- Leertijd doorgebracht in Antwerpen (NK, S90)
- Leerling van Anthonie Barends/Bayens (NK, S90; NK, KL 17)
- 1646: leerling van Rombaut Pauwli (NK, S90; NK, KL 17)
- 1653: leerling van Artus Quellinus de Jonge (NK, S90; NK, KL 17)
- 1670: meester te Mechelen (NK, KL 17)
- 1685: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 17)
- Leermeester van Van der Veken (NK, S90; NK, KL 17)

➤ **Werken**

- 1683/1685: Picq maakte in 1682 een model voor een tabernakel voor de Sint-Niklaaskerk te Gent naar een tekening van Jaecques Pieters; model uitgevoerd door Van de Steene in de periode 1683-1685, hij hield zich echter niet aan het model, maar toch werd het werk aanvaard na het aanstellen van 5 experts, met name Norbertus van de Hende, Willem Kerrickx, Pieter Verbruggen de Oude, Arnold Quellin en Gabriel Grupello (NK, S90; NK, KL 17)
- 1688: 1 lb 4 s gr. Vl. ontvangen van de stad voor een niet nader omschreven werkje (NK, S90; NK, KL 17)
- 1688: 150 lb gr. Vl. of 1100 gulden voor een marmeren schouw in de collegiaalkamer van de schepenen van gedele (NK, S90; NK, KL 17)

842Stenmaere, Jan (Steemaere)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB, Rek)
- 1692: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

843Stevens, Juwellimus

➤ **Leven**

- ° te Woudenberg (Utrecht) (SB; VH b, p. 239)
- Getrouwd (VH b, p. 239)
- Kinderen (VH b, p. 239)
- 1653 (22 oktober): bekeerd tot de katholieke godsdienst te Sint-Jacobs (VH b, p. 239; NK, KL 17)
- 1653 (23 december): poorter te Gent (VH b, p. 239; NK, KL 17)

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (SB; NK, KL 17), kruidenier (VH b, p. 239; NK, KL 17)
- 1653: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 17)

➤ **Werken**

844Stoppelere, Pieter (Stoppeleere)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: borduurder (SB, Rek)
- 1689: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

845Stoppelare, Jan de (Stoppeleere)

➤ **Leven**

- Jonkheer (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1590: overste O (SB)
- 1592/1593: overste van de goudsmeden (NK, KL 17)
- 1595/1596: schepen van de keure (MB, III, pp. 125, 126)
- 1609: schepen van de keure (MB, III, p. 141)
- 1611: schepen van de keure (MB, III, p. 144)
- 1611: overste O (SB)
- 1624: schepen van de keure (MB, III, p. 161)
- 1626/1627: schepen van de keure (MB, III, pp. 164, 165)
- 1631: schepen van gedele (MB, III, p. 171)

➤ **Werken**

846 **Strauwen, Louis (Streeuwen)**

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (Rek; NK, KL 17)
- 1759: meester (20 s gr. Vl.) (Rek; NK, KL 17)

➤ **Werken**

847 **Stuperaert, Jacques**

➤ **Leven**

- Vader: Jacques Stuperaert (Rek)
- 1700: 20 s gr. Vl. loon als overste (Rek)
- 1701: 1 lb 3 s 4 gr. Vl. wisselgeld loon als overste (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1699: hoofdman O⁹⁰³ (Rek)
- 1700/1701: hoofdman O (SB, Rek)

➤ **Werken**

848Sulpe, Jacques van

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 18)
- 1631: meester (SB; NK, KL 18)

➤ **Werken**

849Sutter, Adriaen de (Zutter)

➤ **Leven**

- ° 1719/1720 - † 9 maart 1788 te Gent (NK, KL 18)

⁹⁰³ In 1699 werd 20 s gr. Vl. loon geschonken aan de overste van de gilde. Het is echter niet duidelijk wie die overste was, aangezien Schildersboeck en Rekeningen een verschillende naam opgeven. (SB, fol. 120 v°; Rek, 1697/1700)

- Vader: Adriaan de Sutter (NK, KL 18)
- Vrouw: Angeline Goossens († 9 september 1748) (27 november 1747) (NK, KL 18)
- Kind: Petrus Franciscus Josephus (NK, KL 18)

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (Rek; NK, KL 18), steenhouwer (NK, KL 18)
- 1746/1747: meester steenhouwer (JD, p. 334)
- 1748: meester (20 s gr. VI.) (Rek; NK, KL 18)
- 1759/1760: gezworene van de steenhouders (JD, p. 334)
- 1783/1784: gezworene van de steenhouders (JD, p. 334)

➤ **Werken**

850 Sutter, Pieter de (Zuttere)

➤ **Leven**

- ° 19 of 22 juli 1647 te Gent - † februari 1723 te Gent (16 februari, Karmelietenkerk) (TB, XXXII, p. 322; VW 370; NK, S103; VH b, p. 296-297; NK, KL 18)
- Vader: Joachim de Sutter (NK, S103; VH b, p. 296; NK, KL 18)
- Moeder: Anna van Neetesonne (NK, S103; VH b, p. 296; NK, KL 18)
- Broer en zus: Lievine (° 4 februari 1650) en Guillaume (° 3 november 1652) (VH b, p. 296)
- Vrouw: Catherine Casteels (21 september 1679, Sint-Jacobskerk) (TB, XXXII, p. 322; NK, S103; VH b, p. 297; NK, KL 18)

- Kinderen: Lievine⁹⁰⁴ (° 29 november 1688), Pieter⁹⁰⁵ (° 28 maart 1693) (TB, XXXII, p. 322; NK, S103; VH b, p. 297)
- 1707/1710: 4x 10 s gr. Vl. loon als gezworene (Rek)

➤ Carrière

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, KL 18), beeldhouwer (TB, XXXII, p. 322; Im, III, p. 122; VH b, p. 296-297)
- 1667: meester (11 juni 1669) (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; TB, XXXII, p. 322; NK, S103; NK, KL 18)
- 1695: lidgeld niet betalen (Rek)
- 1707/1710: gezworene G (SB, Rek; TB, XXXII, p. 322; NK, S103; NK, KL 18)
- Leermeester van J.B. Helderberg en P. Verschaffelt (Im, III, p. 122; NK, KL 18)

➤ Werken

- 1719/1722: figuren van de 4 evangelisten met hun symbolen, samen met P. Verschaffelt en Jan Boeksent⁹⁰⁶, voor de som van 162 lb 5 s gr. Vl.; De Sutter ontving eveneens 4 lb 10 s gr. Vl. voor het bakken van de modellen in aarde; in de Sint-Pietersrekeningen van 1719/1720 staat een betaling van 71 lb 15s gr. Vl. salaris aan Pieter vermeld en in de rekeningen van 1721/1722 een betaling van 6 lb 10 s gr. Vl. voor daguren en 120 lb gr. Vl. voor de beelden van 3 evangelisten, aangezien het ene reeds vervaardigd was⁹⁰⁷ (Sint-Pieterskerk, Gent) (TB, XXXII,

⁹⁰⁴ Lievine de Sutter was de moeder van de beeldhouwer P. Verschaffelt, geboren te Gent in 1710, maar voornamelijk actief in Parijs, Rome en Mannheim. (TB, XXXII, p. 322; VW 370; NK, S103; NK, V31)

⁹⁰⁵ Pieter de Sutter was eveneens beeldhouwer. (TB, XXXII, p. 322) Vermoedelijk betreft het nummer 851.

⁹⁰⁶ De lekenbroeder Jan Boeksent (° 21 oktober 1660 - † 9 april 1727), ook wel Boksent of Boecksent, was veelvuldig actief als beeldhouwer. Vaak werkte hij samen met personen die wel het lidmaatschap van de gilde hadden verworven. (VH b, p. 298-299)

⁹⁰⁷ Het is niet eenvoudig de verschillende uitgaven in overeenstemming met elkaar te brengen.

p. 322; VW 370; NK, S103; NK, KL 18)

- 1721: 147 lb 3 s 4 gr. Vl. aan De Sutter en 58 lb 1 s 4 gr. Vl.⁹⁰⁸ aan de Antwerpenaar Michel van der Voort (de Oude?) voor het kronen van de standbeelden van de 8 Gelukzaligen in de Sint-Michielskerk (NK, S103; NK, KL 18)
- 1721/1722: 3 lb gr. Vl. voor het snijden van 2 blazoenen voor Sint-Pieters (NK, S103)
- 1721/1723: betaling voor koorstoelen in de Sint-Michielskerk te Gent, samen met Michel van der Voort de Oude, naar een model van de schilder Jan de Cleef uit 1686 (vernield aan het einde van de 18de eeuw)⁹⁰⁹(TB, XXXII, p. 322; NK, KL 18)
- Grafgedenkteken voor bisschop Philippe Erard van der Noot († 1730) in de kapel van de Stralenmadonna in Sint-Baafs te Gent, samen met zijn schoonbroer Jan-Baptiste van Helderberg en Jan Boeksent; enkel de engel zou het werk van De Sutter zijn, naar een tekening van L. Cnudde (TB, XXXII, p. 322; Im, III, p. 122; NK, S103; NK, KL 18)

851 Sutter, Pieter de

➤ **Leven**

- ° 27 maart 1693 te Gent (28 maart 1693) (VH b, p. 296-297; NK, KL 18)
- Vader: Pieter de Sutter (VH b, p. 296-297; NK, KL 18)
- Moeder: Catherine Casteels (VH b, p. 296-297; NK, KL 18)
- Zus: Lievine (VH b, p. 296-297)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (Rek, Extr; NK, KL 18)
- 1723: meester (12 juni) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr; NK, KL 18)
- 1734: lidgeld niet betalen (Rek)

⁹⁰⁸ Vermoedelijk is in deze sommen ook de betaling van de koorstoelen in de Sint-Michielskerk inbegrepen. (NK, KL 18)

⁹⁰⁹ Het contract met betrekking tot de houtlevering werd op 24 augustus 1721 afgesloten tussen het kerkkapittel en de schrijnwerkers Werner Mambacht en Jacques Colin. (TB, XXXII, p. 322; NK, KL 18)

- 1735/1736: 2x lidgeld niet betalen wegens zijn sobere staat (Rek)
- 1739: lidgeld niet betalen wegens geen werk door de miserabele conjunctuur (Rek)
- 1742: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

- 1725: 5 lb 3 s 4 gr. Vl. voor 4 engelenhoofden voor de troon van OLV in Sint-Baafs (NK, S103)
- 1725: 8 lb 10 s gr. Vl. voor enkele beeldjes in opdracht van Sint-Baafs (NK, S103)

852Swalleme, Paulus van der

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (SB)
- 1631: meester (SB)

➤ **Werken**

853Tack, Carolus

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek, Extr; NK, T2; NK, KL 18)
- 1719: meester (20 februari) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr; NK, T2; NK, KL 18)

➤ **Werken**

854Tack, Jacobus

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek; NK, T2)
- 1743: meester (20 s gr. VI.) (Rek; NK, T2; NK, KL 18)

➤ **Werken**

- 1766: meewerken aan de voorbereidselen van het eeuwfeest van de H. Macharius (NK, T2; NK, KL 18)
- 1770: groot relikwieschrijn geleverd met zilveren beslag aan de Sint-Pietersabdij door een J. Tack (NK, KL 18)

855Taffijn, Jan

➤ **Leven**

- 1671: aanwezig te Cambrai (TB, XXXII, p. 403)

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB, Rek; TB, XXXII, p. 403; NK, T33; NK, KL 18)
- 1691: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; TB, XXXII, p. 403; NK, T33; NK, KL 18)
- 1691: lidgeld niet betalen (Rek)
- 1693: lidgeld niet betalen (Rek)
- 1695: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

856Temmerman, Daneel

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (Rek; NK, T11; NK, KL 18)
- 1759: meester (20 s gr. VI.) (Rek; NK, T11; NK, KL 18)

➤ **Werken**

857Temmermans, François

➤ **Leven**

- ° 1724 te Gent (Kr, VI, p. 1607; NK, KL 18)
- Verwant met Daneel Temmerman (TB, XXXII, p. 514)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldhouwer (Rek; TB, XXXII, p. 514; NK, KL 18)
- 1763/1768: meester⁹¹⁰ (20 s gr. VI.) (Rek; NK, T11; NK, KL 18)
- Leermeester en oom van Jan de Vaere (beeldhouwer) (TB, XXXII, p. 514; Kr, VI, p. 1607)

➤ **Werken**

858Teniers, ?⁹¹¹

⁹¹⁰ In de periode 1763/1768 werd François Temmermans meester (vermoedelijk 1768) in de gilde. Gezworene was hij tijdens die periode echter niet, zoals TB beweert. (TB, XXXII, p. 514; NK, T11)

⁹¹¹ Archiefonderzoek bracht me op het spoor van 2 personen met de naam David Teniers, namelijk

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 18)
- 1639: meester (SB; NK, KL 18)

➤ **Werken**

859Terey, Joseph (Thierry)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (Rek; NK, T20)
- 1763/1768: meester (20 s gr. VI.) (Rek; NK, T20)

➤ **Werken**

- 1766: meewerken aan de voorbereidselen van het eeuwfeest van de H. Macharius (NK, T20)

860Tessel, Lieven van

➤ **Leven**

David I en David II. De eerste leefde van 1582 tot 1649 en was voornamelijk actief te Antwerpen. De tweede was gevestigd te Brussel en is te dateren 1610-1690. (NH, T1) Beide komen in aanmerking om het meesterschap in 1639 te Gent te verwerven. Het is echter evengoed mogelijk dat het niet om een David gaat. Er is immers sprake van een Juliaen Teniers en het overlijden in 1646 van het kindje van Pieter Teniers. (NK, T14; 156bis 57; NK, KL 18)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1618: schepen van gedele (MB, III, p. 153)
- 1620: schepen van gedele (MB, III, p. 156)
- 1624: overste O (SB)
- 1632: overste O (SB)

➤ **Werken**

861 Thaije, Lucas de (Taye)

➤ **Leven**

- Vader: Cornelis de Taye (JD, p. 334)

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (Rek; Extr; NK, T9)
- 1733: meester (20 s gr. VI.) (Rek; Extr; NK, T9)
- 1752: kandidaat gezworene van de huisschilders (156bis 59)
- 1752/1755: gezworene van de huisschilders (JD, p. 334)

➤ **Werken**

- *De veldslag van Poitiers* (toen 36jaar) (NH, S2)

862 Thesijn, Jacques Philippus (Tessyn)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB, Rek; TB, XXXII, p. 558; NK, T16; NK, KL 18)
- 1697: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; TB, XXXII, p. 558; NK, T16; NK, KL 18)

➤ **Werken**

863Thomas, Michiel Joseph

➤ **Leven**

- Vader: Jan Thomas (JD, p. 339)
- Zonen: Judocus en Pieter (metselaar en steenhouwer) (Rek; JD, p. 339)

➤ **Carrière**

- Professionele status: ornamentbeeldhouwer (Rek, Extr; NK, T21; NK, KL 18), steenhouwer (NK, KL 18)
- 1722: meester steenhouwer (JD, p. 339)
- 1723: meester (21 februari) (20 s gr. VI.) (Rek, Extr; NK, T21; NK, KL 18)
- 1729/1730: gezworene van de steenhouders (JD, p. 339)
- 1734: gezworene van de steenhouders (JD, p. 339)
- 1738/1745: gezworene van de steenhouders (JD, p. 339)
- 1752/1758: gezworene van de steenhouders (JD, p. 339)

➤ **Werken**

864Thomas, Judocus Michielsz.

➤ **Leven**

- Vader: Michiel Thomas (Rek; NK, KL 18)
- Broer: Pieter (JD, p. 339)

➤ **Carrière**

- Professionele status: ornamentbeeldhouwer (Rek; NK, T21; NK, KL 18)
- 1755: meester (20 s gr. Vl.) (Rek; NK, T21; NK, KL 18)
- 1752/1757: meester steenhouwer (JD, p. 339)
- 1761/1766: gezworene van de steenhouders (JD, p. 339)

➤ **Werken**

865Tielleman, Gillis (Tielman)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: kladschilder (SB; NK, T29)
- 1667: meester (3 januari 1668) (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, T29)

➤ **Werken**

866Timmermans, Everaert (Temmerman)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB, Rek; NK, T11; NK, KL 18)
- 1688: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, T11; NK, KL 18)
- 1690/1693: 4x lidgeld niet betalen (Rek)⁹¹²

⁹¹² In 1700 betaalde Everaert Timmermans 10 s gr. Vl. aan de gilde. Vermoedelijk betreft het -een deel- van zijn achterstallig lidgeld. (Rek, 1697/1700)

➤ **Werken**

867Tomaas, Nicolas

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, T21; NK, KL 18)
- 1614: meester (SB; NK, T21; NK, KL 18)

➤ **Werken**

868Tos, Toesijn

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, T37; NK, KL 18)
- 1650/1651: meester (SB; NK, T37; NK, KL 18)
- Aanwezig: Pieter de Smet (SB)

➤ **Werken**

869Trensaert, Judocus

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (Rek, Extr; TB, XXXIII, p. 377; NK, T43; NK, KL 18)
- 1725: meester (29 juni) (20 s gr. VI.) (Rek, Extr; TB, XXXIII, p. 377; NK, T43; NK, KL 18)
- 1739: lidgeld niet betalen wegens geen werk door de miserabele conjunctuur; hij betaalde dit wel in 1742 (Rek)
- 1740/1742: lidgeld niet betalen wegens geen werk door de miserabele conjunctuur (Rek)
- 1746: lidgeld niet betalen wegens geen werk (Rek)

➤ **Werken**

870**Triest, Bussaert**

➤ **Leven**

- Jonkheer (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1603: overste O (SB)
- 1607: schepen van gedele (MB, III, p. 138)
- 1609: schepen van de keure (MB, III, p. 141)

➤ **Werken**

871**Triest, Nicolas Philipsz.**

➤ **Leven**

- Vader: Philippe Triest, ridder en heer van Ouwegem (NK, T45; MB, III, p. 125)
- Moeder: Marie Phillipote van Royen (NK, T45)
- Broers en zussen: 7, waaronder Maximiliaan, Marie, Charles en Antonius, bisschop van Gent (NK, T45)
- Heer van Ouwegem (SB)
- Jonkheer (SB)
- Ridder (MB, III, p. 156)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1595: schepen van gedele (MB, III, p. 125)
- 1598: schepen van de keure (MB, III, p. 128)
- 1598: overste O (SB)
- 1605: schepen van gedele (MB, III, p. 136)
- 1607: schepen van de keure (MB, III, p. 138)
- 1608: schepen van gedele (MB, III, p. 140)
- 1610: schepen van de keure (MB, III, p. 142)
- 1616: schepen van de keure (MB, III, p. 150)
- 1620: schepen van de keure (MB, III, p. 156)
- 1623: schepen van de keure (MB, III, p. 160)
- 1626/1627: schepen van de keure (MB, III, pp. 164, 165)
- 1629: schepen van de keure (MB, III, p. 168)

➤ **Werken**

872 Trinconi, Pieter (Triconie)

➤ **Leven**

- Vader: Joannes Trinconi (JD, p. 339)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (Rek)
- 1756: meester (20 s gr. Vl.) (Rek)
- 1775: meester huisschilder (JD, p. 339)
- 1783/1784: gezworene van de huisschilders (JD, p. 339)

➤ **Werken**

- 1766: meewerken aan de voorbereidselen van het eeuwfeest van de H. Macharius (NK, T46)

873 Trus, Carel de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek; NK, T50; NK, KL 18)
- 1750: meester (20 s gr. Vl.) (Rek; NK, T50; NK, KL 18)

➤ **Werken**

874 Urbanus, Pieter

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, U6; NK, KL 18)
- 1643: meester (SB; NK, U6; NK, KL 18)
- 1643: meester metselaar-steenhouwer (NK, U6; NK, KL 18; JD, p. 339)
- 1646: suppoost (SB)

➤ **Werken**

- 1652: samen met P. de Buck maken van een kaart in opdracht van Sint-Pieters (NK, U6; NK, KL 18)
- 1659/1660: verschillende metingen voor de stad Gent (NH, S2; NK, U6; NK, KL 18)

875Varen, Jochem van der

➤ Leven

- Jonkheer (SB)

➤ Carrière

- Professionele status: -
- 1622: overste O (SB)

➤ Werken

876Varnewijck, Floris Bonaventure van

➤ Leven

- Jonkheer (SB, Rek)

➤ Carrière

- Professionele status: -
- 1673: overste O (SB, Rek)

➤ Werken

877Vastavont, Jan van

➤ **Leven**

- 1713 (9 december): overlijden van de weduwe van een Jan van Vastenavont (NK, V10; NK, KL 18)
- 1714 (25 januari): veiling van zijn kunstverzameling met onder andere werken van Gaspar de Crayer (BJV, p. 53)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 18), kunstverzamelaar (BJV, p. 53)
- Een Jan van Vastenavont was te Gent apotheker⁹¹³ (NK, KL 18)
- 1665: meester⁹¹⁴ (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 18)

➤ **Werken**

878Veijns, Pieter

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB, Rek)
- 1695: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

879Verbiest, Jan

⁹¹³ Het is niet duidelijk als schilder en apotheker één en dezelfde persoon zijn.

⁹¹⁴ In de gilderekeningen van 1665-1666 werden verschillende advocaten vergoed voor hun advies om Van Vastavont te verplichten de vrijheid van de nering te kopen. (VW 1169)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: kladschilder (Rek)
- 1667: meester (3 novemeber 1668) (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)
- 1692: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

- 1683/1684: witten van de schutterskamer en een portaal in opdracht van de Sint-Sebastiaansgilde (Zut, II, p. 45)
- 1683/1684: witten en kuisen van het hele hof van de gilde van Sint-Sebastiaan (Zut, II, p. 47)

880Verbiest, Judocus

➤ **Leven**

- † 1718 (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (SB, Rek; Extr)
- 1712: meester (24 mei) (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; Extr)

➤ **Werken**

881Verbrugghen, Elias (Helyas)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 19)
- 1615: meester (SB; NK, KL 19)

➤ **Werken**

882Vercamere, Jan-Baptiste

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: borduurder (SB, Rek)
- 1697: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

883Verchuijsen, Jan

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: steenhouwer (SB; NK, KL 19)
- 1627: meester (SB; NK, KL 19)

➤ **Werken**

884Verclusen, Dominicus

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (Rek, Extr)
- 1717: meester (5 juli) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr)
- 1717: verfpot en verf in beslag genomen van Verclusen (Rek)

➤ **Werken**

885Vercoyen, Jacques

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1630: meester (SB)
- 1646: suppoost (SB)
- 1652: gezworene G (SB)

➤ **Werken**

886Vercruijssen, Maarten

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: steenhouwer (SB; NK, KL 19)
- 1642: meester (SB; NK, KL 19)

➤ **Werken**

887Verdijck, Boudewijn

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek, Extr)
- 1725: meester (3 september) (20 s gr. VI.) (Rek, Extr)
- 1739: lidgeld niet betalen wegens geen werk door de miserabele conjunctuur; hij betaalde dit wel in 1742 (Rek)
- 1745/1746: 2x lidgeld niet betalen wegens geen werk (Rek)
- 1753/1754: achterstallig lidgeld betalen (Rek)
- 1758: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

888 Verhaeghen, Laurens Laurensz.

➤ **Leven**

- Vader: Laurens Verhaeghen (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1647: overste van de goudsmiden (NK, KL 19)
- 1648: overste O (SB)

➤ **Werken**

889 Verhoeven, Herman

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenier (SB)
- 1624/1625: meester (SB)

➤ **Werken**

890 Verlinde, Cornelis

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1613: meester (SB)

➤ **Werken**

891 Vermeiren, Pieter

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: borduurder (SB, Rek)
- 1703: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

892 Vermeulen, Jacques⁹¹⁵ (Vermulen, van der Meulen)

⁹¹⁵ Een Jacques Vermeulen, beeldsnijder en zoon van Rombaut, huwde Marguerite de Meyer op 2 oktober 1672. Het is echter niet zeker op welke Jacques deze info betrekking heeft (vermoedelijk Nr. 892). (NK, V25)

➤ **Leven**

- Vader: Jan Vermeulen (NK, KL 13) of Rombout Vermeulen (NK, KL 19)
- Vrouw: vermoedelijk Marguerite de Meyer (2 oktober 1672) (NK, KL 19)
- 1659 (17 september): procespartij in de Raad van Vlaanderen met betrekking tot een aantal arbeidsuren; hij kreeg 3 lb 2 s gr. Vl. (NK, KL 13)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, KL 19), beeldhouwer (NK, KL 13)
- 1616: meester (SB; NK, KL 19)
- 1620: gezworene G (SB; NK, KL 19)
- 1646: suppoost (SB)

➤ **Werken**

- 1634: verdrag tussen de stad en Glaude le Fer, Jaecques Vermeulen Romboutsz., Servaes Manilius Servaesz. en Joachim Vernieuwen Guillaumesz. voor het snijden van kapitelen en kartouches voor het schepenhuis van gedele (NK, KL 19)
- 1659/1660: werk aan de Groentenmark (NK, M55)
- 1659/1660: 3 lb 10 s gr. Vl. voor het snijden van een Maagd van Gent en diverse blazoenen in opdracht van de stad (NK, KL 13)
- 1665 (7 maart): 13 lb 11 s 10 gr. Vl. voor snijwerk ten dienste van de stad aan de kleine kraan op de Lieve (NH, S2)

893 Vermeulen, Jacques

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1646: suppoost (SB)

➤ **Werken**

894Vermeulen, Pieter

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1646: suppoost (SB)

➤ **Werken**

895Vermeulen, ?⁹¹⁶

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 19)
- 1680/1681: meester⁹¹⁷ (SB; NK, KL 19)

⁹¹⁶ Archiefonderzoek bracht me op het spoor van 2 schilders met de naam Van der Meulen, Jan en Josse. Aangezien Jan, zoon van Pieter, in 1623 voor 2 lb 10 s gr. Vl. het beeld van de H. Bartholomeus verguldde in opdracht van de huidevettersnering en in 1629 35 lb 13 s 4 gr. Vl. ontving voor opdrachten uitgevoerd voor Nieuwen Bosch, lijkt het onmogelijk dat dit de onbekende Vermeulen is. Misschien betreft het Josse van der Meulen, die in de periode 1717/1719 een altaarmodel schilderde voor 1 lb 15 s gr. Vl. in opdracht van de Sint-Michielskerk. (NK, KL 13)

➤ **Werken**

896Vermeulen, Jacques Jacquesz.

➤ **Leven**

- Vader: Jacques Vermeulen (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB)
- 1646: suppoost (SB)

➤ **Werken**

897Vermeulen, Jacques Jacquesz.

➤ **Leven**

- Vader: Jacques Vermeulen (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: marmeraar (SB)
- 1646: meester (SB)

➤ **Werken**

⁹¹⁷ In het Schildersboeck staan 5 namen uit de jaren 1680/1681 die niet terug te vinden zijn in de rekeningen. Het betreft Vermeulen, Frans Lieu, Mattheus, Jan Soelder en Carel Cabootere. Een van hen is een Fransman, vermoedelijk Frans Lieu, en betaalde wel 20 s gr. Vl. (SB, fol. 111; Rek 1680/1681)

898Vermuelen, Jacob(us)

➤ **Leven**

- Vermoedelijk sinds 1690/1691 woonachtig te Oudenaarde (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB, Rek; NK, KL 19)
- 1689: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 19)
- 1691/1693: 3x lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

899Vermuelen, Joannes

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB)
- 1646: suppoost (SB)

➤ **Werken**

900Vernieuwen, Anselmus

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, KL 19)
- 1664: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 19)

➤ **Werken**

901 Vernieuwen, Jaetsem (Joachim)

➤ **Leven**

- Vader: Guillaume Vernieuwen (NK, V28; NK, KL 19)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, V28; NK, KL 19)
- 1624/1625: meester (SB; NK, KL 19)
- 1646: suppoost (SB)

➤ **Werken**

- 1634: verdrag tussen de stad en Glaude le Fer, Jaecques Vermeulen Romboutsz., Servaes Manilius Servaesz. en Joachim Vernieuwen Guillaumesz. voor het snijden van kapitelen en kartouches voor het schepenhuis van gedele (NK, V28; NK, KL 19)

902 Vernieuwen, François (Vernieuwen)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (SB), kladschilder (Rek)
- 1698: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

903 Verpoest, Carel

➤ **Leven**

- † 11 november 1747 te Gent (Sint-Niklaaskerk) (NK, V29; NK, KL 19)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek, Extr; NK, KL 19)
- 1716: meester (23 september) (20 s gr. VI.) (Rek, Extr; NK, KL 19)

➤ **Werken**

904 Verpoest, Jacques

➤ **Leven**

- 1763/1768: 6x 10 s gr. VI. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek; NK, KL 19)
- 1747: meester (20 s gr. VI.) (Rek; NK, KL 19)
- 1763/1768: gezworene G (Rek; NK, KL 19)

➤ **Werken**

905 Verpoest, Louis

➤ Leven

- † 1696 of vroeger (Rek)

➤ Carrière

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1686: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)
- 1696: weduwe Verpoest betaalde het lidgeld niet (Rek)

➤ Werken

906 Verre, Jacobus Cornelis van

➤ Leven

➤ Carrière

- Professionele status: glazenmaker (SB, Rek)
- 1710: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ Werken

907 Verspilt, Victor (van der Spilt)

➤ Leven

- ° 5 juli 1646 te Gent (8 juli 1646) - † 20 juni 1722 in het Bijlokehospitaal te Gent (TB, XXXIV, p. 302; NK, S82; VH b, p. 296; NK, KL 19)

- Vader: Franciscus Verspilt (VH b, p. 296; NK, KL 19)
- Moeder: Adriaenna Huijsman (VH b, p. 296; NK, KL 19)
- Grootvader: Victor Verspilt (NK, KL 19)
- 1711/1713: 3x 10 s gr. Vl. loon als gezworene (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; TB, XXXIV, p. 302; NK, KL 19); landschapschilder (Kr, VI, p. 1734; NK, KL 19)
- 1679: meester (10 mei) (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; TB, XXXIV, p. 302; NK, KL 19)
- 1696: gezworene⁹¹⁸ om het jaar te volmaken na de dood van François de Drijver G⁹¹⁹ (Rek; NK, KL 19)
- 1711/1713: gezworene G (SB, Rek, Extr; NK, KL 19)

➤ **Werken**

- Verschillende landschappen in het Gentse Augustijnenklooster (TB, XXXIV, p. 302; NK, KL 19)
- 1670: schilderde een medaillon op het nieuw vervaardigd vaandel van de nering der wijnmeters (NK, KL 19)
- 1670/1672: verzorgen van een kader voor *H. Cornelis* (Jan de Cleef) door een Verspilt (NK, S82)
- 1699: *Landschap met verschillende voorstellingen*, Verspilt schilderde het landschap en De Cleef de figuren (Sint-Niklaaskerk, Gent) (NK, KL 19)
- 1717 (10 mei): 12 lb gr. Vl. voor het schilderen van een landschap voor Baudeloo (NK, V32; NK, KL 19)
- 1718 (18 juli): 12 lb gr. Vl. voor het schilderen van een landschap voor Baudeloo

⁹¹⁸ Volgens een ander document verkozen de schepenen van de keure op 12 februari 1685 Victor Verspilt als gezworene van de schilders. In het Schildersboeck staat de naam Lieven Lauwers genoteerd. Verspilt haalde het in de verkiezing van Jan Vastenavont en Guillaume Huybrechts. (156bis 57; VH b, p. 282-283)

⁹¹⁹ Het is niet duidelijk of De Drijver of Verspilt het loon van 10 s gr. Vl. als gezworene voor het jaar 1696 ontving. Aan het totale bedrag is te zien dat ze het niet beiden kregen. (Rek, 1696)

(NK, V32; NK, KL 19)

- *Noli me tangere/Christus verschijnt aan Magdalena* , samen met Jan III de Cleef, in de kapel van Sint-Amandus (Sint-Niklaaskerk, Gent) (TB, XXXIV, p. 302; NK, KL 19)
- 3 landschappen in de kapel van de Heilige Antonio van Padua (Sint-Niklaaskerk, Gent) (TB, XXXIV, p. 302; NK, KL 19)

908Vervaet, Maarten

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek)
- 1745: meester (20 s gr. Vl.) (Rek)

➤ **Werken**

909Vervinckx, Antoon

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (SB), kladschilder (Rek)
- 1693: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)
- 1694: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

910Vervynck, Nicolais

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (SB)
- 1669/1670: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

911Verwee, Adriaen

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (SB), kladschilder (Rek)
- 1698: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

912Vettere, Joannes de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: vergulder en fijnschilder (SB; NK, KL 19)
- 1685: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; NK, KL 19)

➤ **Werken**

- 1696: 2 lb gr. Vl. voor het zwarten van een kapel en het vergulden van een kroon en scepter voor de uitvaart van Anna van Oostenrijk op 14 juli 1696 (NK, V35; NK, KL 19)

913Viertier, Pauwels (Vertiert)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: borduurder (SB, Rek)
- 1689: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)
- 1693/1694: 2x lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

914Vijncke, Joannes

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (Rek, Extr)
- 1723: meester (18 mei) (20 s gr. VI.) (Rek, Extr)

➤ **Werken**

915Vijns, Pieter

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: kladschilder (was reeds glazenmaker) (SB), huisschilder (Rek)
- 1702: meester (8 december) (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

916Vijver, Louis Jacobus van de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: borduurder (SB, Rek)
- 1689: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

917Vijverre, Jan van de

➤ **Leven**

- ° 21 januari 1648 - † 1714 (NH, V1)
- Vader: François van de Vijverre (NH, V1)
- Moeder: Anna-Marie Stalins (NH, V1)
- Vrouw: Francisca de Jonghe (NH, V1)

➤ **Carrière**

- Professionele status: kladschilder (SB)
- 1686: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)
- 1690: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

918Vilder, Gillis de

➤ **Leven**

- Vader: Livinus de Vilder (JD, p. 334)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek)
- 1763/1768: meester (20 s gr. VI.) (Rek)
- 1775: meester huisschilder (JD, p. 334)

➤ **Werken**

919Villemaire, Joannes (Villemeere)

➤ **Leven**

- Vader: Jan Villemaire (JD, p. 341)

➤ **Carrière**

- Professionele status: ornamentbeeldhouwer (Rek), steenhouwer (NK, V41; NK, KL 19)
- 1759/1760: meester steenhouwer (JD, p. 341)
- 1763/1768: meester (20 s gr. VI.) (Rek; NK, KL 19)
- 1775/1782: gezworene van de steenhouwers (JD, p. 341)
- 1787/1788: gezworene van de steenhouwers (JD, p. 341)

➤ **Werken**

- 1775: voetstuk voor het standbeeld van Karel V versierd met ornamenten door Villemaire en Joseph Vandeweghe (naar een tekening van Louis „t Kindt) (NK, KL 19)
- 1776/1784: actief voor het stadhuis (NK, KL 19)

920Vinck, Jan van der

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (SB)
- 1640: meester (SB)

➤ **Werken**

- 1662/1665: schilderde de tussenwanden naast het hoogaltaar in de Sint-Jacobskerk (NK, V71)

921 Vinck, Jan van der

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (SB)
- 1679: meester (24 juli) (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

922 Visscher, Cornelis de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: tafelschilder (SB), tafelschilder of verlakker (Rek)
- 1699: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

923 Vivier, Gabriel du (du Vernier)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; TB, X, p. 251; NK, KL 7; NK, KL 19)
- 1662: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek; TB, X, p. 251; NK, KL 7; NK, KL 19)

➤ **Werken**

924Vlamijnck, Adrianus

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek)
- 1738: meester (20 s gr. Vl.) (Rek)
- 1749: meester huisschilder (JD, p. 341)

➤ **Werken**

925Vlaminck, Jan-Baptiste Jansz.

➤ **Leven**

- Vader: Jan Vlaminck⁹²⁰ (SB; NK, KL 19)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 19)

⁹²⁰ Is het deze Jan Vlaminck de Oude die het lidgeld voor 1685, 1686, 1688 en 1689 niet betaalde wegens zijn sobere staat en in 1690, 1691, 1692, 1693 en 1695 niet betaalde zonder reden? (Rek, 1685/1686, 1688/1690, 1691/1693, 1694/1695)

- 1671/1672: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, KL 19)

➤ **Werken**

- 1683: levering 18 boeken goud en loodwit voor de schatkamer in het stadhuis (NK, KL 19)
- 1688: schilderen, marmeren en vergulden van een zitmeubel in de vierschaar (NK, V51; NK, KL 19)
- 1690: witten van de schouw in de schatkamer op het stadhuis (NK, KL 19)

926Vleeschauwer, Pieter François de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (Rek, Extr; NK, KL 19)
- 1724: meester (16 december of januari/februari 1725) (20 s gr. VI.) (Rek, Extr; NK, KL 19)

➤ **Werken**

927Vocht, Pieter de (Voocht)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldhouwer (SB; NK, KL 19), beeldsnijder (NH, S2)
- 1667: meester (1 augustus 1668) (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, KL 19)

➤ **Werken**

- 1674 (13 oktober): 20 s gr. VI. voor het snijden van een Maagd van Gent, 4 engelenhoofden en 4 saterhoofden dienstig voor 2 schilderijen in het college van

gedele en het college van de medicijnkamer (NH, S2; NK, V60; NK, KL 19)

- 1682: snijwerk voor Kortrijk (NK, V60)
- 1690 (5 december): 3 lb gr. Vl. voor het vervaardigen van 2 modellen van een medaillon, representerende Karel II en Marie-Anne de Neubourg (NK, KL 19)
- 1691 (15 januari): 1 lb 10 s gr. Vl. voor het maken van een model (NK, KL 19)

928Volckaert, Philips

➤ Leven

- Heer van Welden (SB)
- Jonkheer (SB)

➤ Carrière

- Professionele status: -
- 1628: overste O (SB)

➤ Werken

929Volsen, Gillis van (Volssen)

➤ Leven

➤ Carrière

- Professionele status: huisschilder (SB)
- 1640: meester (SB)
- 1646: suppoost (SB)

➤ Werken

930Volxsom, Joannes van (Volssem, Volsum, Jan-Baptiste)

➤ **Leven**

- ° 5 november 1679 te Gent (6 november, Sint-Niklaaskerk) - † april 1740⁹²¹ te Gent (26 april, Sint-Martinuskerk) (TB, XXXIV, p. 535; VW 587; NH, V1; NK, V59; VH b, p. 306-307; NK, KL 19)
- Vader: Joannes van Volxsom († 7 april 1692, tabaksverkoper) (NH, V1; NK, V59; VH b, p. 306-307; NK, KL 19)
- Moeder: Margriet Clement⁹²² (NH, V1; NK, V59; VH b, p. 306-307; NK, KL 19)
- Broers en zussen: Guillaume en Susanna (NH, V1)
- Margriet Clement leerde haar kinderen lezen en schrijven (NH, V1)
- Vrouw: † 6 september 1730 (NK, V59)

➤ **Carrière**

- Leerling van Van Audenaerde (TB, II, p. 235; XXXIV, p. 535; Im, III, p. 204; NK, V59; NK, KL 19)
- Professionele status: fijnschilder (SB, Rek; NK, KL 19), historieschilder (XXXIV, p. 535)
- 1706: meester (19 oktober) (20 s gr. VI.) (SB, Rek; XXXIV, p. 535; VW 587; Im, III, p. 204; NK, KL 19)
- 1734/1736: 3x lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

- 1712 (21 maart): 2 lb gr. VI. voor het veranderen van Karel V en hoofd van Filips IV op schilderijen hangend in het stadhuis (NK, V59; NK, KL 19)
- 1713: schouwstuk voor het stadhuis (NK, V59; NK, KL 19)
- 1717: actief voor de inhuldiging van Karel VI als graaf van Vlaanderen (VW 587)
- 1718/1728: 1900 gulden voor *De huldinging van keizer Karel VI als graaf van*

⁹²¹ Immerzeel vermeldt 1732 als jaar van overlijden. (Im, III, p. 204)

⁹²² Joannes van Volxsom was in eerste instantie getrouwd met Marie Martin. (NK, KL 19)

*Vlaanderen door markies de Prié, op de Vrijdagsmarkt, de 18de oktober 1717*⁹²³
(bestelling in 1718, voltooid in 1728) (MSK, Gent) (TB, XXXIV, p. 535; Kr, VI, p. 1788; NK, V59; NK, KL 19)

- 1725: schets maken voor een schilderij ten dienste van Oudburg en het ook uitvoeren (NK, V59; NK, KL 19)
- 1726 (23 augustus): 116 lb 13 s 4 gr. Vl. wisselgeld voor het maken van een schilderij op de schouw van de grote kamer in het stadhuis (NK, V59; NK, KL 19)
- *H. Niklaas, de afgoden omwerpend* (Sint-Maartenskerk, Aalst) (Kr, VI, p. 1788)
- Verschillende taferelen in de kerken van Sint-Martinus en Sint-Niklaas te Gent (TB, XXXIV, p. 535)

931 Vos, Livinus de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (Rek, Extr)
- 1723: meester (14 november) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr)

➤ **Werken**

932 Vos, Pieter de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

⁹²³ Toen Joannes 5 jaar aan het werk geborsteld had, raakte hij ontmoedigd, aangezien het loon voor de geleverde prestatie te klein zou zijn. De belofte van een grotere toelage deed hem echter verder werken. De Staten van Vlaanderen betaalden Joannes boven de beloofde 300 gulden een toelage van 1600 gulden. Het werk werd goedgekeurd door Ignatius de Becker en Hendrik Matthijs. (NK, KL 19)

- Professionele status: kladschilder (SB), schilder (Rek)
- 1687: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

933 Vreese, Cornelis de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: kladschilder (SB)
- 1666: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

934 Vrijeels, Joos (Vervlien, Vrieels)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, KL 19)
- 1643: meester (SB; NK, KL 19)
- 1646: suppoost (SB)

➤ **Werken**

935 Vulder, Philippe de

➤ **Leven**

- 1738/1745: betrokken in een proces tussen de kunstschilders, in naam van de

stoffeerder De Vulder, en de huisschilders, die een olieverfpot en 2 borstels in beslag namen van De Vulder die een huis schilderde; het zal leiden tot een verbod voor stoffeerdere om de functie van huisschilder uit te oefenen (PS; VH b, p. 308-309)

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (Rek)
- 1738: meester (20 s gr. VI.) (Rek)
- 1739: lidgeld niet betalen wegens geen werk door de miserabele conjunctuur (Rek)
- 1742: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

936Vynck, François van der

➤ **Leven**

- 1656: 20 s gr. VI. loon als overste (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1656: overste O (SB, Rek))

➤ **Werken**

937Vyvere, Jan van den

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1644: overste O (SB)
- 1645: schepen van gedele (MB, III, p. 191)

➤ **Werken**

938Waele, Jacques de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilderijenkoopman (SB)
- 1633: meester (SB)

➤ **Werken**

939Waes, Louis

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1682: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

940Waesberghe, Hyacintus Stanislaus van

➤ **Leven**

- Heer van Hundelghem (SB, Rek)
- Jonkheer (SB, Rek)

- 1692: 20 s gr. Vl. loon als overste (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1692: hoofdman O (SB, Rek)

➤ **Werken**

941 Wallez, Pieter

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek)
- 1763/1768: meester (20 s gr. Vl.) (Rek)
- 1766: meester huisschilder (JD, p. 341)

➤ **Werken**

942 Warie, Pieter⁹²⁴ (Waerhi)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (Rek; NH, W1; NK, W13; NK, KL 20)
- 1757: meester (20 s gr. Vl.) (Rek; NH, W1; NK, KL 20)

⁹²⁴ Charles Warie en Catherine Petronelle de Jonghe zijn misschien de ouders van Pieter Warie. Hun eerste kind van negen, Pierre Charles Warie, werd geboren op 26 februari 1733. (NH, W1) Er is echter geen zekerheid dat het de schilder Pieter Warie betreft.

➤ **Werken**

943 Wauwermans, Lenaert

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 20)
- 1604: meester (SB; NK, KL 20)

➤ **Werken**

944 Weghe, Joseph van de

➤ **Leven**

- Vader: Pieter van de Weghe (JD, p. 340)
- Vrouw: Joanna Jacoba Grenier († 24 juni 1774) (NK, KL 20)

➤ **Carrière**

- Professionele status: ornamentbeeldhouwer (Rek; NK, KL 20), steenhouwer (NK, KL 20)
- 1772: meester (20 s gr. Vl.) (Rek; NK, KL 20)
- 1771/1773: meester steenhouwer (JD, p. 340)
- 1785/1786: gezworene van de steenhouders (JD, p. 340)
- 1791/1795: gezworene van de steenhouders (JD, p. 340)

➤ **Werken**

- 1775: voetstuk voor het standbeeld van Karel V versierd met ornamenten door Villemaire en Joseph van de Weghe (naar een tekening van Louis „t Kindt),

betaling ontvangen op 8 juni (VW 341; NK, KL 19; NK, KL 20)

- 1784: 336 lb gr. Vl. ontvangen voor een levering van blauwe arduinen stenen voor de kerk van Wanneghem (NK, KL 20)

945Wellens, Philips

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoffeerder (SB; NK, KL 20), schilder (NK, KL 20)
- 1609: meester (SB; NK, KL 20)
- 1616/1617: gezworene G (SB; NK, KL 20)
- 1623: gezworene G (SB; NK, KL 20)

➤ **Werken**

- 1613/1614: 33 s 2 gr. Vl. voor het overschilderen van 3 beelden in de kapel van de bakkers in Sint-Baafs; 21 s 11 gr. Vl. voor Wellens, De la Port en de schrijnwerker Lieven Claus voor het opstellen van de 3 beelden (NK, P64)
- 1617: 20 lb gr. Vl. voor het schilderen en vergulden van een orgelkas en het vergulden van alle pijpen van het orgel in Sint-Baafs (NK, KL 20)

946Werrebrock, François Ignasius

➤ **Leven**

- Heer van Ruijsgraver (SB, Rek)
- Jonkheer (SB, Rek)
- 1693/1694: 2x 20 s gr. Vl. loon als overste (Rek)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1693/1694: hoofdman O (SB, Rek)

➤ **Werken**

947Werve, Lenaert van den

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek, Extr)
- 1715: meester (20 s gr. VI.) (Rek, Extr)
- 1739: maar helft van het lidgeld betalen; hij betaalde de andere helft in 1742 (Rek)
- 1742: lidgeld niet betalen wegens geen werk door de miserabele conjunctuur (Rek)

➤ **Werken**

948Werven, Antoon van der

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Beroep: glazenmaker (SB)
- 1682: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

949Werven, François van der

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek)
- 1760: meester (20 s gr. VI.) (Rek)

➤ **Werken**

950 Werven, Jacques van der

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1662: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

951 Werven, Judocus van der

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek)
- 1762: meester (20 s gr. VI.) (Rek)

➤ **Werken**

952 Wettere, Jan de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: stoelschilder (SB)
- 1650/1651: meester (SB)

➤ **Werken**

953 Wewaere, François de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB, Rek)
- 1692: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

954 Wewiere, Guillielmus (Wevenaere, Wewaire)

➤ **Leven**

- † 1727 (JD, p. 335)

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (Rek, Extr; NK, W25; NK, KL 20)
- 1714: meester (6 november) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr; NK, W25; NK, KL 20)
- 1714: meester steenhouwer (JD, p. 335)
- 1721: gezworene van de steenhouwers (JD, p. 335)
- 1727: gezworene van de steenhouwers (JD, p. 335)

➤ **Werken**

- 1722: 3 wapenschilden beeldhouwen voor de abdij van Enname (NK, W25)

955Wiebo, Jan

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1659: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)
- Aanwezig: Amant de Heere en Adriaen Hauwaert (SB)

➤ **Werken**

956Wijchuijsen, Jan van

➤ **Leven**

- Jonkheer (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1609: overste O (SB)

➤ **Werken**

957Wijchuuus, Jan van

➤ **Leven**

- Vrouw: Een Jan van Wyckhuys huwde in 1582 Adrienne de Beer (Vl. Bl., IVW 13)

- Heer van Wijchuis (SB)
- Jonkheer (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1640: overste O (SB)

➤ **Werken**

958 Wijmme, François (Wieme)

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: borduurder (SB, Rek)
- 1703: meester (20 s gr. Vl.) (SB, Rek)

➤ **Werken**

959 Wijnendale⁹²⁵, Arent van

➤ **Leven**

- † 16 of 17 november 1592 te Gent (Sint-Niklaaskerk, Gent)⁹²⁶ (TB, XXXV, p. 332; VH a, p. 103; NK, W60; EB, p. 69-71; NK, KL 20)

⁹²⁵ De familie van Wijnendale had wortels in het kunstenaarsmilieu. Steven was gezworene in 1507 en zijn zoon Laureins werd meester-schilder in 1518. (NK, KL 20)

⁹²⁶ Het grafscript in de Sint-Niklaaskerk luidt als volgt (NK, W60; NK, KL 20):” *T’aerdsche goed ic derven moet, Mijn deuchden cleene ic nu beweene; Christus roode bloed en zijn ghenade zoet Es my te scheene troost alleene; Dat ic wel gaf is my gebleven En dat ic hielt is my begheven. Hier licht begraven Arendt van Winendaele, schildere, Die overleet den 17 novemer 1592, Ende Martyne Hardy, zijn ghezellenede, Die overleet den ...”*

- Vrouw: Martyne Hardy (NK, W60, NK, KL 20)
- 1584: diende 8 gulden te betalen voor de oorlogsvergoeding van 600000 gulden die Gent bij de overgave aan Farnese diende te betalen; op 7 augustus 1585 nog niet betaald (EB, p. 40-41)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; TB, XXXV, p. 332; EB, p. 47, 55)
- Vermeld als stedelijk schilder (TB, XXXV, p. 332; Vh a, p. 101; NK, KL 20)
- na 1540 en voor 1574: meester (VH a, p. 103)
- 1576: gezworene G (SB; VH a, p. 103; EB, p. 70; NK, KL 20)
- 1587: gezworene G (SB; VH a, p. 103; EB, p. 70; NK, KL 20)
- 1591: gezworene G (SB; VH a, p. 103; EB, p. 70; NK, KL 20)

➤ **Werken**

- 1570/1580: tekeningen en aquarellen met aanzichten van Gentse gebouwen, waaronder zichten op de kerk van de Sint-Baafsadbij, kerk van Sint-Martinus te Ekkergem, het klooster Nieuwen Bosch, het Augustijnenklooster en de kerk van Wondelgem⁹²⁷ (Stadsbibliotheek Gent) (TB, XXXV, p. 332; VH a, p. 107; EB, p. 69; NK, KL 20)
- 1583/1584: 19 s 4 gr. Vl. voor schilderwerk in het rijke gasthuis (NK, W60; NK, KL 20)
- 1584: 5 lb 4 s 2 gr. Vl. voor het schilderen van blazoenen van de vorst voor de

⁹²⁷ Deze prenten werden na het overlijden van Arent van Wijnendale gekocht door Christoffel van Huerne. (VH a, p. 101)

Blijde Intrede van de prins van Parma (VH a, p. 103; EB, p. 47)

- 1584/1585: 26 s gr. Vl. voor het restaureren in Sint-Baafs van de wapenschilden van de Ridders van de Orde van het Gulden Vlies (VH a, p. 103; EB, p. 70)
- 1584/1585: albasten kruis van de hand van Jan Schoorman in Sint-Baafs herschilderen en vernissen, schilderen van een kandelaar waar de paaskaars instaat en het schilderen van het achterste deel van een troontje, samen voor 3 s 10 gr. Vl. (EB, p. 76; NK, KL 20)
- 1584/1585: herstelde schade aangericht door de iconoclasten in de Gentse kathedraal (EB, p. 70; NK, KL 20)
- 1584/1590: wapenschilden van de hoofdschepenen schilderen (VH a, p. 103)
- 1587: versierde het tabernakel van het H. Sacrament in de kapel van de wevers (VH a, p. 103)
- Reeks van 9 nagetekende mausolea van illustere en adellijke families, waaronder deze van Mortaigne en Gerard Vileyn en zijn vrouw; door anderen aan De Stoevere (Lieven II?) toegeschreven⁹²⁸ (TB, XXXV, p. 332; VH a, p. 107)
- 5 lb 5 s 18 gr. Vl. voor het schilderen en stofferen van wapenschilden bij een intrede (NK, S24)
- 26 s gr. Vl. voor schilderwerk in het koor van Sint-Baafs (NK, KL 20)

960Wijnselhooghe, Philips (Winselhooghe)

➤ Leven

➤ Carrière

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, KL 20)
- 1624/1625: meester (SB; NK, KL 20)
- 1627: gezworene G (SB; NK, KL 20)

➤ Werken

⁹²⁸ Het papier is onbetwistbaar uit de 16de eeuw en bovendien zijn er paleografische gelijkenissen met andere teksten van de hand van van Wijnendale. (VH a, p. 104)

961 Wilde, Heindrickx Cornelis de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek)
- 1739: meester (20 s gr. Vl.) (Rek)

➤ **Werken**

962 Wilde, Simon de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; EB, p. 48; NK, KL 20)
- 1590: gezworene G (SB; EB, p. 89; NK, KL 20)
- 1597: gezworene G (SB; EB, p. 89; NK, KL 20)

➤ **Werken**

- 1584: 35 lb 19 s 11 gr. Vl. voor het leveren van verf, goud en zilver, gebruikt voor de intocht van Alexander Farnese (EB, p. 48; NK, KL 20)
- 1593 (14 april): betaling van 11 lb gr. Vl. voor het schilderen van een vaandel met aan de ene zijde H. Nicolaas en aan de andere zijde OLV en het schilderen van pilaren in de Sint-Niklaaskerk (NH, S2)
- 1599/1600: helpen aan de schilderwerken voor de Blijde Intrede van het aartshertogelijke paar Albrecht en Isabella (EB, p. 89; NK, KL 20)⁹²⁹

⁹²⁹ Voor deze gebeurtenis leverde Simon de Wilde verf, goud en zilver voor het bedrag van 35 lb 19 s 11 gr. Vl. Het is opmerkelijk dat zowel de geleverde prestatie als de betaalde som exact overeenkomt

- 1599 (2 december) / 1600 (2 februari): 5 s gr. Vl. per dag voor de voorbereidingen van de Blijde Intrede van de aartshertogen te Gent op 28 en 30 januari 1600 (EB, p. 92; NK, KL 20)

963Wille, Jacobus de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek)
- 1742: meester (20 s gr. Vl.) (Rek)

➤ **Werken**

964Willems, Joannes

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: huisschilder (Rek, Extr)
- 1728: meester (4 november) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr)

➤ **Werken**

965Willems, Joos

➤ **Leven**

met deze uit het jaar 1584. Is er hier een foutje geslopen in het werk van E. De Busscher of betreft het een juiste weergave van de feiten? (EB, p. 48, 89)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1621: meester (SB)

➤ **Werken**

966 Winckelman, François

➤ **Leven**

- Jonkheer (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1613: overste O (SB)

➤ **Werken**

967 Winne, Jan (Wijme)

➤ **Leven**

- Vader: Lieven Winne (NK, W38) of Arnould Winne (schilder) (SB; EB, p. 272-273; NK, KL 20)
- Vrouw: Lievine de Vos (zij huwde in tweede instantie met Nicasius van de Velde) (EB, p. 272-273; NK, KL 20)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, W38; EB, p. 54, 86, 272-273; NK, KL 20)
- 1583: gezworene G (SB; EB, p. 63, 86; NK, KL 20)

➤ **Werken**

- 1580: 60 lb gr. Vl. aan Lieven van der Schelde en Jan Winne voor het schilderen en vergulden van de wijzerplaten van het Belfort en het leveren van het materiaal daarvoor nodig (NBW, IX, kol. 697; NH, N6)
- 1581: actief voor de inhuldiging van Alençon (NK, W38)
- 1599 (2 december) / 1600 (2 februari): 3 s 4 gr. Vl. per dag voor de voorbereidingen van de Blijde Intrede van de aartshertogen te Gent op 28 en 30 januari 1600 (EB, p. 93; NK, KL 20)
- 3 lb gr. Vl. voor het witten van *Het Laatste Oordeel* van Raphaël Coxcie (EB, p. 117-118; NK, KL 20)

968Witte, Carel de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker (Rek, Extr)
- 1716: meester (16 oktober) (20 s gr. Vl.) (Rek, Extr)
- 1739: lidgeld niet betalen wegens geen werk door de miserabele conjunctuur (Rek)

➤ **Werken**

969Witveldt, Vicentia Theodor

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: fijnschilder (SB, Rek, Extr; NK, KL 20)
- 1711: meester (25 juli) (20 s gr. VI.) (SB, Rek, Extr; NK, KL 20)

➤ **Werken**

970Wolf, David

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: beeldsnijder (SB; NK, KL 20)
- 1620: meester (SB; NK, KL 20)

➤ **Werken**

971Worst, Nicolais de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB; NK, KL 20)
- 1646: suppoost (SB)
- 1647: meester (SB; NK, KL 20)

➤ **Werken**

972Wulf, Antoon de

➤ **Leven**

- Vermoedelijk † 1692 (Rek, NK, KL 20)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB, Rek; NK, KL 20)
- 1687: meester (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, KL 20)
- 1692: lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

973Wulf, Gregorius de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: landschapschilder (SB; NK, KL 20)
- 1675: meester (14 oktober) (20 s gr. VI.) (SB, Rek; NK, KL 20)
- 1685/1687: 3x lidgeld niet betalen wegens zijn sobere staat (Rek)
- 1690/1691: 2x lidgeld niet betalen (Rek)

➤ **Werken**

974Wysschere, Jan de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1596: meester (SB)

➤ **Werken**

975Zijpe, Charlus van der

➤ Leven

- Jonkheer (SB)

➤ Carrière

- Professionele status: -
- 1621: overste O (SB)

➤ Werken

976Zyll, Egbert van (Ingelbrecht)

➤ Leven

- ° te Utrecht (VH b, p. 220; NK, KL 20)
- Vader: Antheunis van Zyll (VH b, p. 220; NK, KL 20)
- Getrouwd (VH b, p. 220)
- 1612 (5 oktober): poorter te Gent (VH b, p. 220; NK, KL 20)

- 1626/1627: verkocht aan Pieter van Lodewijck een huis en erve in de Zilverstraat (de huidige Sint-Baafsstraat) (NK, KL 20)

➤ Carrière

- Professionele status: beeldhouwer (TB, XXXVI, p. 616; VH b, p. 220), beeldsnijder (NK, Z16)
- 1612: meester (SB; TB, XXXVI, p. 616; NK, KL 20)

➤ Werken

- 1615/1616: 162 lb parisis voor 3 standbeelden (waaronder de H. Michiel) voor een broederschap uit Oudenaarde (TB, XXXVI, p. 616; NK, KL 20)
- 1621/1622: 10 s gr. VI. voor het snijden van het standbeeld van de H. Michiel voor het Sint-Michielsbroederschap te Gent en bovendien 1 lb 5 s gr. VI. voor het schilderen van dit beeld en het vervaardigen en schilderen van een kandelaar om voor dit beeld te plaatsen (TB, XXXVI, p. 616; NK, KL 20)
- 1628: versiering (H. Jacobus, H. Salvator, Maagd Maria, H. Lieven, H. Barbara en het blazoën van de stad Gent en het wapenschild van de eerste schepen van de keure, met name Guillaume de Blasere) van 5 klokken voor Sint-Jacobs te Gent (TB, XXXVI, p. 616; NK, KL 20)

977?, Adriaen

➤ Leven

- Afkomstig uit Brussel (SB)

➤ Carrière

- Professionele status: glasschilder (SB)
- 1609: meester (SB)

➤ Werken

978?, Antonie

➤ Leven

➤ Carrière

- Professionele status: glazenmaker (SB)
- 1646: suppoost (SB)

➤ Werken

979?, Artus

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenier (SB)
- 1615: meester (SB)

➤ **Werken**

980?, Jan de

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1605: meester (SB)

➤ **Werken**

981?, Lenaert

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1605: meester (SB)

➤ **Werken**

982?, Mattheus

➤ Leven

➤ Carrière

- Professionele status: marmeraar (SB)
- 1680/1681: meester⁹³⁰ (SB)

➤ Werken

983?, Nighiel

➤ Leven

- Vader was een Spanjaard. (SB)

➤ Carrière

- Professionele status: schilder (SB)
- 1615: meester (SB)

➤ Werken

984?, Rombout

➤ Leven

⁹³⁰ In het Schildersboeck staan 5 namen uit de jaren 1680/1681 die niet terug te vinden zijn in de rekeningen. Het betreft Vermeulen, Frans Lieu, Mattheus, Jan Soelder en Carel Cabootere. Een van hen is een Fransman, vermoedelijk Frans Lieu, en betaalde wel 20s gr. VI. (SB, fol. 111; Rek 1680/1681)

- Afkomstig uit Antwerpen. (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: glazenmaker en glasschilder (SB)
- 1606: meester (SB)

➤ **Werken**

985_{?,?}

➤ **Leven**

- Jonkheer (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1591: overste O (SB)

➤ **Werken**

986_{?,?}

➤ **Leven**

- Heer van Ruddervoorde (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1638: overste O (SB)

➤ **Werken**

987??.?

➤ **Leven**

➤ **Carrière**

- Professionele status: -
- 1640: meester (SB)

➤ **Werken**

988??.?⁹³¹

➤ **Leven**

- Afkomstig uit Antwerpen. (SB)

➤ **Carrière**

- Professionele status: schilder (SB)
- 1685: meester (SB)

➤ **Werken**

⁹³¹ In de rekeningen van het jaar 1685/1686 is de enige persoon die hiermee zou kunnen overeenstemmen een niet te identificeren marmeraar die 20s gr. VI. inschrijvingsgeld betaalde. (SB, fol. 113 v°; Rek 1685/1686) Dit is mogelijk, aangezien bijvoorbeeld Cornelis Agijs ook als marmeraar opgetekend staat in het SB, maar in de rekeningen opduikt als huisschilder. (SB, fol. 126; Rek, 1701/1706)